

A CRITICAL EDITION
OF
THE LATĀIF - I - ASHRAFĪ
FĪ
BAYĀN - I - ṬAWĀIF - I - ṢŪFĪ.

DISCOURSES OF
SAIYID ASHRAF SEMNANĪ
COMPILED BY
NIZĀM-UD-DĪN GHARĪB YAMANĪ

THESIS SUBMITTED
FOR THE
DEGREE OF DOCTOR OF PHILOSOPHY
IN
P E R S I A N

By
SAIYID WAHEED ASHRAF

UNDER THE SUPERVISION OF
Prof. NAZIR AHMAD
HEAD OF THE DEPARTMENT OF PERSIAN
ALIGARH MUSLIM UNIVERSITY
A L I G A R H
October 1965

T 742

T742

Preface to
THE LATAIF-I-ASHRAFI

A B B R E V I A T I O N S

Aṣāba	=	Aṣāba fī Tamyīz-iṣ-Ṣaḥāba
Barakāt	=	Barakāt-i-Chishtia
L.A.	=	Laṭāif-i-Ashrafī
L.A.Sub.	=	Laṭāif-i-Ashrafī, Subḥānallāh Collection, Maulānā 'Āzād Library, A.M.U. Aligarh.
M.A.	=	Maktūbāt-i-Ashrafī
M.A.Sub.	=	Maktūbāt-i-Ashrafī, Subḥānallāh Collection, Maulānā 'Āzād Library, A.M.U. Aligarh.
Supp. M.A.Sub.	=	Supplement to the Maktūbāt-i- Ashrafī, Subḥānallāh Collection, Maulānā 'Āzād Library, A.M.U. Aligarh.

P R E F A T O R Y   N O T E

This thesis consists of three parts: (1) Preface, (2) A Critical Edition of the Lataif-i-Ashrafi and (3) Notes.

The Preface deals briefly with the salient features of Saiyid Ashraf's life and career, his achievements as a mystic and writer, and a critical study of the Lataif-i-Ashrafi.

In giving the life-sketch, care has been taken not to repeat what the hagiologists have already written about him unless it deemed necessary. Nearly all the aspects of his life dealt with here were ignored by his biographers. In this preface, several misconceptions prevalent about Saiyid Ashraf have been removed. In the 13th chapter of the preface, it would be noticed that out of eight historical errors made in the Lataif-i-Ashrafi Vol.I, five (I,IV,V,VI,VII) are directly concerned with the personality of Saiyid Ashraf and these have been pointed out and removed for the first time in this work. The dates of his birth and death have been established anew.

Several important aspects of the book, the Lataif-i-Ashrafi, also have been brought to light. It has been proved that the Lataif-i-Ashrafi was a chief source of the Nafahāt-ul-Uns and it would be noted that this discovery is apt to minimise the importance of the Nafahāt-ul-Uns. Its value as a book of Islamic mysticism and its several literary aspects as revealed here, were so far unknown. Thus it would be realised that the major part of the preface itself consists of original investigations.

As regards the edition of the book, the attempt was not kept confined to only collating the MSS. of the Lataif-i-Ashrafi but efforts were also made to find out its original sources and to check the statements of the book with these sources. The historical and other events have been verified or discarded on the grounds of external evidences and the personalities mentioned in the book have been studied with the help of other books. The utility of the book has been further increased by furnishing notes on the personalities, old places, old and obsolete words and references of Qurānic verses, all occurring in the book.

C O N T E N T S

	Page No.
1. Introduction	1 - 10
2. The Dates of the Birth and the death of Saiyid Ashraf	11 - 18
3. His Native Land and Early Life	19 - 25
4. In India	26 - 28
5. His Relations with kings and Nobles	29 - 38
6. His Learning and Knowledge and His Relations with men of Learning and Knowledge	39 - 42
7. His Works	43 - 46
8. The Laṭāif-i-Ashrafī	47 - 51
9. Its Compilation	52 - 55
10. Sources of the Laṭāif-i-Ashrafī	56 - 58
11. The Laṭāif-i-Ashrafī, As a Source of Other Books of 'Taṣawwuf' and 'Tazkira'	59 - 73
12. The Value of the Laṭāif-i-Ashrafī	
(a) As a Book of Islamic Mysticism	74 - 76
(b) Literary Value	77 - 86
13. Historical Errors in the Laṭāif-i-Ashrafī Vol.I.	87 - 88
14. The Laṭāif-i-Ashrafī, its MSS. And the Method adopted in correcting its Text.	89 - 91

I N T R O D U C T I O N

Saiyid Ashraf was one of the most famous chishti saints of India. The Ashrafi branch of chishti order had been established in different parts of the country in his own days. Old documents show that nobles and governors of the Mughal period had great regard for Ashrafi ṣūfīs. In the 20th century, this 'silsila' was revived and propagated by Saiyid 'Alī Ḥusain Ashrafi. Even today the followers of 'Alī Ḥusain are spread all over India and Pakistan. The tomb of Saiyid Ashraf is visited by thousands of Hindus and Muslims every year. Several books have been written on his life. His discourses, 'The Latāif-i-Ashrafi' has been printed twice. But in spite of this, his real personality remains obscure. It is mainly due to the interpolations in his own writings and in the writings of the compiler of his discourses. Moreover the information about his life that we find in 'Tazkiras' is furnished from these writings without any critical judgment.

His biographers have not only tried to show him as a superhuman figure, but they have also accepted all the myths and legends made in the L.A. as unchallengable facts.

It is, a general notion that Saiyid Ashraf was a great king of a great empire as well as a great warrior and victorious, that Shaiḵh 'Alā-ud-Daula Semnānī was the minister of his father and that the date of the death of Saiyid Ashraf is 808 A.H. According to some writers, he was a contemporary of Malik Muhammad Jāisi. Thus many wrong notions have been prevalent about him.

In this introduction an attempt has been made to remove the wrong notions about the personality of Saiyid Ashraf and to give a brief life-sketch of the Saiyid based on historical facts which would present the saint not as a supernatural being, but a spiritual man who lived in this material world.

For this, the first but the most difficult task is to make a critical investigation of the source-material. The source-material of the life of Saiyid Ashraf is not only mixed with apocryphal writings, but it has been also left so far unexamined and unsifted, with the result that the crusts of legends and fictions have been growing around his personality and making it as blurred as possible.

The sources of the life of the Saiyid, so far as their nature is concerned, can be divided into three categories:

1. His own writings and discourses and the writings of his disciples.
  2. The memoirs of Ṣūfīs.
  3. Miscellaneous books in which some references have been made about him.
-
1. His own writings and discourses and the writings of his disciples.

This sort of writings consists of:-

(1) Latā'if-i-Ashrafī :

It is the compilation of his discourses, but not free from interpolations, and no MS. written before 11th century A.H. could be discovered.

(2) His Letters :

His letters were compiled in two parts, the first part¹ by Nizām Gharīb Yamani which is not available and the other by Nūr-ul-'Ain, which is available and is called as the 'Maktūbāt-i-Ashrafi'. These letters are of great significance and bear testimony to his personality as a man of great learning and knowledge and as a saint of high order. It was compiled in 869 A.H.²

(3) Khātima-i-Maktūbāt-i-Ashrafi :

It is a supplement to the Maktūbāt-i-Ashrafi. It was written by Nūr-ul-'Ain, the compiler of the Maktūbāt-i-Ashrafi. It is, in fact, the only source through which we come to know about the early life of Saiyid Ashraf, his education and the history of Semnan. With reference to different famous historical books, the brief history of all royal dynasties of Iran has been traced in this supplement to M.A. While writing the history of Semnan, the reference has been made to Tārīkh-i-Ibrāhīmī, written by Shaikh 'Alā-ud-Daula Semnani. It is now

1. The first part of his letters compiled by Nizām Yamani has been mentioned by Nūr-ul-'Ain in the preface of the present Maktūbāt-i-Ashrafi.
2. In the preface of the Maktūbāt-i-Ashrafi this date has been alluded in a Qit'a:

زهی آن خاہ دست ارادت * کہ ازوی راز مرقوبات آمد
جو مکتوبات ثانی یافت ترکیب * ہی تاریخ مکتوبات آمد
۸۶۹

not available. Not only the history of Semnān as described in this Supplement lacks external evidence but there are also glaring mistakes in dates mentioned therein.

- (4) Tambih-ul-Ikhwān :
- (5) Irshād-ul-Ikhwān :

Both these books were written by Saiyid Ashraf for his disciple and Khalīfa, Saif Khān. These books throw some light on his mystical thoughts and on some aspects of his life, and support some statements of the Lata'if-i-Ashrafi. The MSS. of these books are preserved in the library of the Department of History, Aligarh Muslim University, Aligarh.

2. The Memoirs of Sufis

There are a number of the books of 'Tazkira' in which Saiyid Ashraf has been mentioned, but they are not, so far as the personality of Saiyid Ashraf is concerned, of much value. Firstly because none of them is found to be written before 11th century, secondly because their writers have totally depended on the Lata'if-i-Ashrafi and the Maktubāt-i-Ashrafi without making any critical analysis of the contents of these books. A list of some such books, ~~which~~ have been quoted at their appropriate places in this preface, however, is given below:-

- (1) Akhbār-ul-Akhyār :

It was written by 'Abdul-Haq Muhaddis Dehlawi (Ob. 1641 A.D.). It is in a printed form.

(2) Mir'atul-Asrār:

It was written by 'Abdur-Rahmān Chishtī in 1045 A.H. An MS. of this book is preserved in the Maulānā 'Āzād Library 'Aligarh Muslim University, 'Aligarh.

(3) Gulzār-i-Abrār-i-Ghausī :

It was compiled by Muḥammad Ghaus Shattārī between 1014-1022 A.H.

(4) Ṭabaqāt-i-Shāhjahānī :

It was compiled by Muḥammad Sādiq during the period of Shah Jahān.

(5) Ma'ārijul-Walāyat :

Compiled by Ghulām Mu'in-ud-Dīn 'Abdullāh in 1094 A.H.

(6) Mu'in-ul-Auliya' :

Compiled by Saiyid 'Imād-ud-Dīn, Dy. S.P. Ajmer in 1290 A.H.

(7) Khazīnatul-Aṣfiyā' :

Compiled by Ghulām Sarwar Lahori in 1280 A.H.

(8) Sharāif-i-Ashrafiya :

Compiled by Saiyid 'Alī Naqī Ashrafī in 1313 A.H.

Besides these books of 'Tazkira-i-Sūfiya' several books have been written on his life during the past half a century, but since they do not reveal, in the least, the real personality of Saiyid Ashraf, it is useless to mention them here.

3. Other Books

1. Padmāwat	:	These	are the verse-books composed by
2. Akhrāwat	:	Malik Muhammad Jāisi.	These verses do
3. 'Ākhiri Kalam	:	not have any historical description of	
	:	Saiyid Ashraf.	There have been made

only some references to him in these verse-books. They are important in that, that they are the only source which presents such an external evidence as is the oldest and most reliable. But some writers have been misled by these verses of Jaisi in determining the time of Saiyid Ashraf, and they have wrongly concluded that Saiyid Ashraf was a contemporary of Malik Jāisi¹. Therefore here it is apropos to discuss it in detail.

In Padmāwat, Akhrāwat and 'Ākhiri Kalam, Jāisi has mentioned Saiyid Ashraf with great love and faith. He has also paid his tribute to some reputed saints of the descendants of his first Sajjāda Nashih, 'Abdur-Razzāq Nūr-ul-'Ain. He has mentioned the names of some Ṣūfīs belonging to Mānikpur. He has named Shaiḫ Muḥiyud-Dīn as his "Guru" (Master), and Saiyid Ashraf as his "Pir" (spiritual guide). For this reason some writers have considered Saiyid Ashraf as contemporary of Malik Jāisi. To elaborate the fact, the relevant verses of Jāisi with translation

---

1. For example see " जायसी ग्रन्थावली " (p. 10) edited by Ram Chandra Shukla, and " पदसावत का भाष्य " (p.10) illustrated by Prof. Munshi Ram Som.

are quoted here. The verses of Padmāwat are as follows:

सैय्यद असरफ़ पीर पियारा	(१८) तिन्ह मोहिं पंथ दीन्ह उजियारा
लेसा हिणं पैम कर दिया	उठी जौति भा निरमल हिया
मारग हुत आँधियार असूभा	भा अजोर सब जाना बूभा
खार समुद्र पाप मोर मेला	बोहित धरम लीन्ह कइ चेला
उन्ह मोर करिअ पोढ़ कर गहा	पाएऊँ तीरे घाट जो अहा
जा कहँ अइस होँहि कंराहारा	तुरित बेगि सो पावइ पारा
दस्तगीर गाढ़े के साथी	जहँ अबगाह देँहि तहँ हाथी
जहाँगीर ओइ चिस्ती निहकलनक जस चाँद	
ओइ मखदूम जगत के हौं उनके घर बाँद॥	

Translation: (18):- Saiyid Ashraf is my beloved master who showed me the straight and bright path (of spiritualism) and who enlightened my heart with the candle of Divine love, and the darkness of my path was dispelled. He washed away my sins in the sea and saved me by taking me in his boat and by making me his disciple. I was being drowned and he caught me by the hand and then I was able to cross the sea of life. One who has a ship-master like Ashraf can soon and easily cross the sea of lustful desires. Saiyid Ashraf always lends a hand to me in difficulties. It is he who seeing me drowned in the sea of sins helped me. Saiyid Ashraf Jahāngīr Chishtī's deeds are bright like the moon. He is the master of the world and I am a servant of his house.

उन्ह घर रतन एक निरमरा	(१९) हाजी सेख सभागई भरा
तिन्ह घर दुइ दीपक उजियारे	पंथ देइ कहँ दइअ सवारे
सेख मुबारक पुनिऊँ करा	सेख कमाल जगत निरमरा
दुआँ अचान धूव डौलीहि नाही	कीन्ह खाँभ दुहुँ जगत की तई
दुहुँ खम्भ टोकी सब मही	दुहुँ के भार सिस्ति थिर रही

जिन्ह दरसै औ परसै पाया पाप हरा निरमल भौ काया
महमद तहाँ निचंत पथ जिहि संग मुसद पार
जोहि रे नाव करिआ औ खेवक बेग पाव सौ तीर

Translation of the Stanza No.19.

In the house of the master Ashraf, a jewel-like son, adorned with all good qualities, was born. His name was Shaikh Hājī. To show the true path to the world, God created the two bright candles in the house of Shaikh Hājī. One of them is Shaikh Mubarak who is full of light like the moon and the other was Shaikh Kamāl who was the brightest one in the world. Both are fixed at their places like the pole-star and are loftier than the Sumeru and the Kishkingha mountains. God has adorned them with handsomeness and brightness of character and to sustain the world they have been created like fixed poles. Due to them the world is sustained. One who once touched their feet was absolved. Jāisi says that the disciples who get good (spiritual) master, advance carelessly on the path of religion. One who has ^{got} such a vessel (master) will soon cross the sea of this world.

In the Akhrāwat also, he has mentioned Muḥiyud-Dīn as his "Guru" (master) and Saiyid Ashraf as his "Pir" (spiritual guide) in the following stanzas:

(२६)
कही सरीअत चिस्ती पीर
(२७)
पा पाएऊं गुरु मेहदी मीरा

In the 'Ākhiri Kalām, Malik Jāisi has paid a tribute to Saiyid Ashraf only:

मानिक एक पाएऊं उजियारा

Jāisi has mentioned in the 19th stanza of Padmāwat some persons

of Ashraf family, i.e. Shaikh Hājī, Shaikh Mubārak and Shaikh Kamāl. Saiyid Ashraf had himself been to Jāis.¹ Saiyid Ashraf himself had sent Saiyid Hājī Ahmad, the son of 'Abdur-Razzāq to Jāis to settle and preach there.² Even today, Jāis is inhabited by the descendants of Hājī Ahmad. The name of the only son of Hājī Ahmad was Saiyid Hājī, eulogized in the verses of Malik Jāisi, who latter on, was known as Hājī Qattāl. Hājī Ahmad died in 906 A.H.³ and the worthy grandson of Hājī Qattāl, Shaikh Mubārak died in 974 A.H.⁴ Jāisi was born in 900 A.H.⁵ and he was contemporary of Shaikh Mubārak, the grandson of Hājī Qattāl.

All the three works of Jāisi were written since the time of Bābar upto the time of Shershāh,⁶ while Saiyid Ashraf was in the times of Firoz Tughlaq, Muhmud Tughlaq and Ibrahim Shah Sharqī, some hundred years before Malik Jāisi.

In the light of the above mentioned facts, it is clear that Jāisi and Saiyid Ashraf were not contemporaries, that the descendants of his first Sajjāda Nashin settled in Jāis and some of them were the saints of good repute and that Jāisi had

-
1. Lataif-i-Ashrafi, Chapter 15 under the title "The Memoirs of Saiyid Ashraf's Disciples."
  2. Lataif-i-Ashrafi, Chapter 60.
  3. Sharaf-i-Ashrafia
  4. Sharaf-i-Ashrafia
  5. Jāisi himself says:

भा अवतार मोर नौ सदी
तीस बरस ऊपर कबि वदी

(Padmawat)

24

i.e. "I was born in 900 (A.H.) and began to compose poetry at the age of 30."

6. See " पदमावत का भाष्य " illustrated by Prof. Munshi Ram Sharma Som M.A.

great love for the Ashraf family, but actually he was a disciple of Muhiyud-Dīn who belonged to Manikpur branch of Chishtī order.

Malik Jāisī mentions Saiyid Ashraf because he was the greatest saint and founder of Ashrafī branch of Chishtī order, and he might have been the greatest source of Jāisī's spiritual inspiration. He names Shaikh Hājī because he was the first Ṣufī who established the Ashrafī branch in Jāis.

Malik Jāisī, in his fervour of love, has praised Saiyid Ashraf with great exaggeration, yet the glorious personality of the Saiyid as reflected in these verses is not an illusion. These verses do give us the glimpse of the real figure.

2. THE DATES OF HIS BIRTH AND DEATH

In the Latāif-i-Ashrafī, the date of his birth is not given. But the date of his death varies in various copies of the Latāif-i-Ashrafī and in the books of 'Tazkira' as well. There are four dates mentioned in these books : 792 A.H., 798 A.H., 808 A.H. and 840 A.H.¹ All his biologists of the present century agree to the opinion that the date of his death is 808 A.H.²

But neither 792 A.H. nor 798 A.H. can be the date of his death for the following reasons:

The battle between Mulla Khan and Timur has been mentioned in both, the Lataif-i-Ashrafi and the Maktubat-i-Ashrafi, and this battle took place in 801 A.H.³ For example:

-
1. L.A. MS. Supp. Lytton, A.M.U. No. 97 : 792 A.H.

L.A. MS. Sub. Maulana Azad Library, A.M.U. 792 A.H.
in figure, but 798 A.H. in words (ثمان وتسعين وسبعماية)

L.A. MS. Lytton No. 30 : 798 A.H.

Printed copies of the Latāif-i-Ashrafī : 798 A.H.

Lataif-i-Ashrafi MS. owned by Maulavi Saiyid Qadīr Ahmād Kichhāuchhawī : 808 A.H.

Mir'at-ul-Asrār : 808 A.H.

Akhbār-ul-Akhyār : 808 A.H.

Tabaqāt-i-Shāh Jahānī; 840 A.H.

2. See Mahbūb-i-Yazdānī (p.130), Manāqib-i-Ashrafiya (p.10), Preface to the Sirat-ul-Ashraf (P.68) etc.
3. Zafar Nāma, Vol. II, p. 76.

(i) He writes to Saif Khan:¹

"حق تعالی چون صاحبقران را ظفر بخشید و کارملو خان بهزیمت انجامید بهریک
از اکابر ولایت و مآثر حمایت خویش میگفت هر فتح و ظفر که میسر شده بتخصیصی فتح
هندوستان از همت رجال الغیب و نهمت عمال الغریب بردست آمده "

(ii) In a letter² written to Sultān Ibrāhīm, he has given
a reference to the letter written by Shaikh Nūr Bengali and has
quoted his 21 verses in which the victory of Timur over Delhi
has also been mentioned. Of these, two couplets are quoted here:

جرا صاحبقران از فتوی دین * فروزد تخت دهلی میر تیمور
دوسه امری که دیده نامناسب * بهم برزد چو دهلی شهر همور

(iii) In the letter³ written to Shaikh Husain, he gives a
reference to the victory of Timur over Delhi:

"سلطان السلاطین ابراهیم جونپوری ازین فقیر التماس کرده که حضرت قطب الولايت
شیخ نور بنگالی استغاثه کرده که ولایت بنگاله از زمان محمد⁴ بختیار خلج که امرای
سلطان السلاطین و برهان الخواقین شمس الدین التمش بود و فتح بنگاله از دست
وی شده دو بیست سال باشد که اکنون عرصه اسلام بگرد کفر آلوده میگردد - این
درویش در جواب گفت زهی سعادت و خهی امارت که سلاطین نامدار و خوانین
عالیقدر از عمر خود در استعانت مظلومان و حمایت ستم دیدگان صرف کنند چنانکه
صاحبقران و مالک گیهان امیر تیمور گورگان دیار اسلام دهلی را که اندک
تعلون و کسلان در امور دینی شنیده بودند آمده بمساکر قاهره ناخندند "

1. Maktūbāt-i-Ashrafi, letter No. 42.

2. Maktūbāt-i-Ashrafi, letter No. 45.

3. Maktubat-i-Ashrafi, letter No. 47.

4. The writer of Riyāzus-Salātīn writes:

"ملک اختیارالدین محمد بختیار اولین کسی است از اهل اسلام که در بنگاله
بنگاله حکومت کرد در سنه ۵۹۹ هـ چون سلطان قطب الدین بعد فتح قلعه
کالنجور شهر مهونه که پایه تخت کالی بود رفته متصرف شد "
(ریاض السلاطین صفحه ۶۲)

Sultān Ibrāhīm ascended the throne in 804 A.H.¹ It means that Saiyid Ashraf was alive after 804 A.H. This view is further supported by the following evidences:

- (i) In the letter written to Ibrāhīm Shah, Saiyid Ashraf has addressed him with the appellation of سلطان السلاطين (King of kings).
- (ii) In the letter No. 24 written to Ibrāhīm Shah, his words clearly imply that this letter was written after Ibrāhīm's accession to the throne.

"مثال سلطنت شکوه مرقوم الاقبال مملکت پڑوہ کہ از اوج انا جلناک خلیفہ
بالحق و از موج بحر اطیعوا اللہ و رسولہ و اولی الامر منکم شرف نفاذ یافت باطلاع
آن سرور بی انتہای و باطلاع آن حضوری منتہای روی نبود

گل بوستان خلیل اللہی * دمید از گلستان شاہنشی
رسیدہ از آن گل ہمہ بوی دوست * کہ اندر دماغ جہان بوی اوست

It has already been said that in some copies of the Lata'if-i-Ashrafi and in some other books also, the date of his death has been given 808 A.H., and his biographers of the present century also are agreed on this view. But this date also cannot be correct for the following reasons:

1. There is a letter² written to Hūshang Khan Ghaurī, the king of Malwa, which was written in reply to the king's letter on the occasion of his accession to the throne.

According to the Tabqāt-i-Akbari (Vol. III p. 289), Hushang sat on the throne in 809 A.H., and according to the

---

1. Tabqāt-i-Akbari, Vol. III p. 275, Tārīkh-i-Firishta, Vol. II p. 591 etc.
2. Maktūbat-i-Ashrafi, letter No. 28.

Firishta (Vol. II p. 462) in 808 A.H. In the catalogue of Persian MSS. in the British Museum compiled by C. Charles Rieu Vol. I p. 412, the date of his accession has been given 810 A.H. This seems to be more correct, because, after the death of his father, ^{the} Dilāwar Khan Ghaurī (who, according to Tabāqat-i-Akbari Vol. III, p. 289, died in 809 A.H., and according to Firishta Vol. II in 808 A.H.), Hūshang was captured and imprisoned by Muzaffar Shāh Gujrati and was released in 810 A.H., after which he occupied Mandu, the capital of Malwa, and celebrated his installation ceremony.¹ But even if it is accepted that Hūshang occupied the throne in 808 A.H. and that Saiyid Ashraf also died the same year, the above mentioned letter could not be written the same year, because, according to the remarks in all the books (the Latāif-i-Ashrafī as well as the other books on his life), he died on 28th Muharram and after 24th Muharram he was continuously unconscious, and there is no reason to differ from it. Within two or three weeks, the reaching of a letter from Mandu to Kichranebba and its reply from this village to Mandu do not seem possible in those days, or it will have to be admitted that Hūshang had become a king before 808 A.H. which is against all records. Then this letter was undoubtedly written after 808 A.H., that is, Saiyid Ashraf was alive after 808 A.H.

(2) In the Latāif-i-Ashrafī and the Maktūbāt-i-Ashrafī both, Saiyid Ashraf has mentioned his journey to Gulbarga² and

-
1. Tabāqāt-i-Akbari, Vol. III, p. 290 - 91, and Firishta Vol. II, Chapter V.
  2. Latāif-i-Ashrafī, Vol. I, p. 367 and Maktūbāt-i-Ashrafī, letter No. 32.

his stay in the Khānqāh of Saiyid Muhammad Gasū Darāz. In his letter¹ written to Saiyid Hamid-ud-Dīn, he writes:

" از آنجمله سادات گیسودراز اند که سلسله حضرت سید محمد گیسودراز بانیان میرسد و لقب گیسودراز در هند نیافته اند بلکه در ولایت سادات یافته اند بغایت عالیشان که تصنیفات رایقه و تالیفات لایقه از آنحضرت سربر زده اند سیر اخیر التصنیفات حضرت میراست در مسئله وحدت وجود مطلق اندک ایمانی به نسبت حضرت صاحب خصوص کرده اند - فقیر تغییر مزاج کرده و بانواع دلایل عقلی و نقلی خاطر نشان حضرت میرونده فرجه نیافت که در سیر آن اصلاح کرده آید در سیر نخستین که بجانب میر شده ملازمت حضرت میبرد لخواه شده در سیر ثانی بحضرت شاه یدالله و شاه صفی الله ملازمت و شرف یافته -"

From the above statement, we can derive the following conclusions:-

- (a) His first travell to Deccan commenced when Hazrat Gesū Darāz had settled in Gulbarga, i.e. after 804 A.H.²
- (b) At that time Gesū Darāz had completed his book on "Siyar-un-Nabi" which was written after 810 A.H.³ Therefore his

1. Maktūbāt-i-Ashrafī, letter No. 32.

2. Tarikh-i-Habībī MS. (F.22); this book is one of the two most authentic books on Gesū Darāz, the other is "Siyar-i-Muhammadi," therefore the remark of Bazm-i-Sūfiya (p.494) that Gesū Darāz reached Gulbarga in 801 A.H., and the remark of "Rauzatul-Auliya" that he reached Gulbarga in 815 A.H. both are incorrect.

3. The oldest book on Gesū Darāz, "Siyar-i-Muhammadi" whose writer was himself in accompaniment with him during his journey to Gulbarga (see Siyar-i-Muhammadi F.27) contains the following statement:

" تصانیف و تالیف حضرت قطبی دو قسم اند اول آنست که هم در دهلی و اندرائشای راه احسن آباد نویسانیده بودند قسم دوم که در برکت شهر احسن آباد نویسانیده بودند قسم اول آنکه ۰۰۰۰۰ قسم ثانی آنکه در شهر احسن آباد (یعنی گلبرگه) نویسانیده بودند یکی ترجمه مشارق در ایام شهر سنه ۸۱۰ هـ عشر و ثمانمایه دوم سیرالنبی صلی الله علیه وسلم که از شیخ الاسلام سراج الملک والدین خادم نویسانیده بودند ۰۰۰۰۰۰۰۰"

first journey to Deccan must have taken place after 810 A.H.

(c) In connection with the second journey to Deccan no allusion has been made to Gesū Darāz, but his grandsons, Shāh Yadullāh and Shāh Safīyullah have been mentioned. Gesū Darāz died in 825 A.H. Therefore it lends a strong possibility to the view that the second time he would have travelled to Gulbarga after 825 A.H.

(3) In the Lataif-i-Ashrafi the date of the death of Gesū Darāz has been given 825 A.H. It means that Saiyid Ashraf was alive after 825 A.H.¹

(4) His three letters were written during the period of Kans, the ruler of Bengal. He wrote a letter² to Ibrāhīm Shāh to persuade him to attack Bengal. In his letter to Shaikh Nūr Bengali³, he asked him to bear Kans' tyranny patiently informing him that he had instigated Ibrāhīm Shāh to invade Bengal. In the letter written to Shaikh Husain⁴, he has condoled the murder of his two sons and has prophesied that the tyranny of Kans would come to an end.

Kans usurped the throne in 817 A.H., but hearing the news of the arrival of Ibrāhīm's army to invade Bengal, he descended the throne and declared his renegade son Jalālud-Dīn as the king

---

1. The words of the Lataif-i-Ashrafi (Vol. I, p.367) are as follows:

"وفات وی بوقت جاشت روز شنبه شانزدهم ماه ذی قعد سن خمس و عشرين و ثمانماية"

2. Maktūbāt-i-Ashrafi, letter No. 45.

3. Maktūbāt-i-Ashrafi, letter No. 46.

4. Maktūbāt-i-Ashrafi, letter No. 47.

of Bengal. But when on the recommendation of Shaikh Nūr, Ibrāhīm returned to Jaunpur, Kans again occupied the throne. In 821 A.H. Jalāl-ud-Dīn rebelled against him and succeeded in occupying the throne and he reigned till 837 A.H.¹ Therefore the letters describing Kans' tyranny must have been written between 817 A.H. and 821 A.H. Before/fixing the probable date of his death, it would be advisable to determine the date of his birth.

According to the Lataif-i-Ashrafi,² Saiyid Ashraf completed his formal education at the early age of fourteen. Then, from five to six years, he practised the teachings of Khawaja Khizr. At the age of twenty, he left Sennan for Bengal. It is worthwhile to quote it in original:

"چون در سلطنت رانی و مملکت گیتانی بست سال شده اند و به نسبت هجری و صوری محافظ می بوده اند و از روی ظاهر بمهمات ملکی بسر میبردند اند اتفاقاً در عشره اخیر ماه مبارک رمضان شبهای متبرکه که منسوب به شب قدر بوده زنده داشتند و در شب بست و هفتم ماه مذکور جمال ولایت پناهی و صورت هدایت دستگاہی حضرت خضر علیہ السلام نمودار شد و بزبان فصیح به نسبت حضرت قدوة الکبری فرمودند ..... برخیز و روی سوی بلا دهند آر و پای عنم برکاب جنم در آر"³

But Nurul-'Ain writes that Saiyid Ashraf, after the death of his father, was crowned at the age of fifteen years and having reigned twelve years he abdicated the throne.⁴ According to this

1. For the chronology of the rulers of Bengal see "Islamic Culture" Vol. XXXII No.2 p. 195-207 under the title "Some New Data Regarding the Pre-Mughal Muslim Rulers of Bengal" by Z.Desai; and J.A.S.B. Vol. XVIII p.122-253, the article "The House of Ganesh" by A.H.Dānī and "History of Bengal" Vol. II p. 116-129 by J.N. Sarkar.
2. Lataif-i-Ashrafi (Vol. II p. 91).
3. Lataif-i-Ashrafi (Vol. II p. 92).
4. The words of 'Abdur-Razzaq are as follows:

"..... و دوازده سال مملکت باستیلاء حکم راند ند چنانکه ....."
Supp. Maktūbāt-i-Ashrafi, Sub. F.160.

statement he would have been 27 years' old at the time of leaving Sēmnan.

While he was leaving Sēmnan, Shaikh 'Alā-ud-Daula was alive.¹ The latter died in 736 A.H.² Therefore Saiyid Ashraf would have left Sēmnan before 736 A.H. At this time his age was twenty years or twenty seven years. Now we can conclude that he would have been born in (736-20) 716 A.H. or in (736-27) 709 A.H.

Nizām Gharīb Yamani writes that Nūrul-'Ain, after the death of Saiyid Ashraf, became his vicegerent and remained his Sajjāda Nashīn³ for the rest of his life, i.e. forty years; and Nūrul-'Ain writes that he compiled Saiyid Ashraf's letter in 869 A.H.⁴ If we add 40 to 829, we get 869 that is, the date of his death must not preceded 829 A.H.

From the present evidences what we can infer is this that he would have been born in 709 A.H. or in 716 A.H. and would have died round about 829 A.H.

-
1. Lataif-i-Ashrafi, Vol. II, p. 93.
  2. Nafahat-ul-Uns, p. 439.
  3. Lataif-i-Ashrafi, Vol. II, p. 381.
  4. Preface to the Maktubat-i-Ashrafi

3. HIS NATIVE LAND & EARLY LIFE

We have no historical evidence about the early life of Saiyid Ashraf and his ancestors. That his father was a ruler of Semnān, he himself inherited his ancestral throne, met the king Timūr, lived in company of so many saints of India and Islamic world, was in contact with several kings and nobles of India and travelled abroad, are known not only from the Latāif-i-Ashrafi and supplement to the Maktūbāt-i-Ashrafi, but his letters¹ also inform us about these things, which are no less reliable than any book of history dealing with any period.

Some chapters of the Latāif-i-Ashrafi² have been devoted to the descriptions related to his life, but their contents are not all genuine and authentic.

Supplement to the Maktūbāt-i-Ashrafi being so far unsupported by any literary, numismatic or epigraphic evidence bears no historical significance. But after a critical analysis of these sources we can reach some probable conclusions, which, in the absence of any external support, cannot be totally rejected, but, on the contrary, they provide a new field for historical researches.

A brief account of his native land and early life, therefore, based on the above-mentioned sources and critically judged, is given here.

Saiyid Ashraf belonged to a royal dynasty of Semnān which ruled from the time of the second Sāmānid king, Ahmad bin Ismā'il

---

1. Maktubat-i-Ashrafi, letters Nos. 45,32,28,23,2 etc.

2. Chapters Nos. 22,23,35,55,56,57,59,60.

(d. 301 A.H.) till his time. In the supp. Maktūbāt-i-Ashrafi, the history of Sāmān from its existence till the time of Saiyid Ashraf is given thus:-

"When there occurred a dispute between Ismā'il Sāmānid (d. 295 A.H.) and his brother Mahmūd¹ for the throne of Bukhārā, the nobles of Ismā'il's court counselled him to have a treaty with Mahmūd as his army was not strong enough to compete with Mahmūd's strength. His minister Nizāmud-Dīn Barmakī advised him to gain the invocation of Mahmūd Nūr Bakhshī who was an eminent saint of the age. On this advice, Ismā'il approached the saint and expressed his desire. The saint invoked God for his success, and at last Ismā'il came out victorious in the battle against his brother.

After Ismā'il's death, his son Ahmad ascended the throne. He appointed Tāj-ud-Dīn Bahlol Nūr Bakhshī, the son of the saint Mahmūd Nūr Bakhshī, his minister. After three years of his reign, he granted some portions of 'Irāq and Khurāsān to Tāj-ud-Dīn Bahlol on feudal tenure. But after the death of Ahmad bin Ismā'il, Tāj-ud-Dīn declared his independence and inserted his name in coins and in the haraunges of Fridays. He cultivated friendly relations with the 'Abbaside Caliph al-Rāḡi-Billāh and he visited Baghdad twice. Naṣr bin Ahmad (d. 331 A.H.) wanted to extirpate his state but could not dare for fear of the 'Abbaside Caliph.

After fifty years' reign of Tāj-ud-Dīn, his son Zāhir-ud-Dīn sat on the throne. He expanded the frontiers of his state and made Qazwin his capital. Khwāja Asīrud-Dīn was appointed his

---

1. In the Zain-ul-Akhbār, the name of Ismā'il's brothers has been given Naṣr and according to it this battle took place in 275 A.H.

minister. The book Gharāib-ul-Makhlūqāt (now defunct) is attributed to him. He died in 400 A.H.

Then Niẓām-ud-Dīn 'Alī Shīr sat on the throne and appointed Khwāja Sharaf-ud-Dīn Barmaki his minister. He had good terms with Masūd bin Mahmūd Ghaznawī. The prince 'Imād-ud-Dīn bin Niẓām-ud-Dīn accompanied Masūd in his invasion of India, but hearing the news of his father's illness he turned back to 'Irāq and in 550 A.H. inherited the state, gave the ministership to Majd-ud-Dīn Barmaki, and after five years' reign took his last breath.

After his death, in 557 A.H. Ibrāhīm Shāh ascended the throne. 'Alā-ud-Daula Barmaki became his minister. He paid special attention to learning and education.¹ Several books were dedicated to him. About Sab'ul-Manābi', a book (now defunct) written by Majd-ud-Dīn Semnani, the writer of the Supplement to the Maktūbāt-i-Ashrafi gives his own opinion:

"الحق کتابیست که در عراق عرب وعجم و آفاق حلب و شجم شهرت یافته هرکسی
از اصحاب علم و فضیلت و ارباب علم و شریعت پسندیده اند"

A Qit'a of the author of the book has also been quoted:

صاحب سبع المنایع هفت رنگ * هفت اورنگ آورد چون هفت رنگ
هفت کشور ربع مسکون ساخته * زیر نه گردون کشیده هفت رنگ

Sultān Ibrāhīm was a Ṣūfī of high order too. His wife, the mother of Saiyid Ashraf, namely, Bībī Khudaja who was the daughter of Khwaja Ahmad Yiswi, a reputed saint of Turkistan, was a very religious woman.²

1. In the Lataif-i-Ashrafi, Vol.II, p.114, it has been exaggerated to an incredible extent. Its words are as follows:

"..... و در دارالسلطنت سمنان هزار مدرسه نباشد بود و در هر مدرسه دو هزار طالب علم بودند"

2. Lataif-i-Ashrafi, Vol.II, p. 90.

Ibrāhīm had been cherishing for eight years the desire of having a son, for he had only two or three daughters. At last in a dream the prophet blessed him with the birth of two sons and asked him to name the first son Ashraf and the second one 'A'raf Muḥammad (اعرف محمد) and told that Ashraf would be the owner of both the material as well as the spiritual kingdom.

In 595 A.H. Sultān Ibrāhīm died, and Ashraf was crowned as a king. After twelve years' reign, according to the instructions of Khwāja Khizir, he abdicated the throne and left for India in search of a spiritual guide."

In the Latāif-i-Ashrafi, Chapter 4, a battle between Saiyid Ashraf and Mongols is also mentioned in a very exaggerated manner, in which, it is told, fifty thousands Mongols were killed and captured.

After a perusal of the above statements the following points can easily be understood by a student of Persian history:

- (1) All the dates mentioned in this statement are patently wrong.
- (2) The status of the kingdom of Sāmān as stated by 'Abdur-Razzāq himself, was not more than a gift presented by Aḥmad bin Ismā'il Sāmānid on feudal tenure as a symbol of gratitude to the son of Mahmūd Nūr Bakhshī.
- (3) After Aḥmad Sāmānid, there might have been annexed some territories to the kingdom, but if it existed in the Ghaznawide or Seljūq period, its status would not have been more than a nominal feudal state unable to attract the greedy imperial eyes; and after the invasion of Chingīz and Hulagu, its existence is even more incredible. In one of his letters, Saiyid Ashraf himself refers to the invasion of Chingiz and Hulagu in which all the land of Iran

and Khurāsān came under the occupation of Mongols. He writes:

"آورده اند که چون تمام زمین ولایت ایران زمین و همه دیار خراسان و عراقین
در تحت تیغ آورده چنانکه در طبقات آورده اند¹....."

(4) In the Ilkhāni period, had it existed, its status would have been quite insignificant.

(5) At that time there was a strong central government of Ilkhāns firmly established in Iran, and in comparison to this kingdom, Semnān could not have any importance. In this condition, the statement of the Laṭāif-i-Ashrafī that there occurred a battle² between Saiyid Ashraf and Mongols in which fifty thousand Mongols were killed and captured does not seem to be wholly correct. Saiyid Ashraf himself refers to a battle held between him and Mongols in which he was defeated. He writes:

"و این فقیر را آنروز شمشیر عشق بر سر رسید که در یک مقاتله جنگیزبان کفرآمای
و بطفما جیان مسلمان فرسای نبرد رستمیه شد و آوردی کیوچانه روی نمود
اکثر سادات سلسله نوربخشیه و بیشتر زاکیات زمره سامانیه بشرف شهادت
مشرف شدند -"

نبردی شد چنان باهم نبردان * که رستم یافت ازوی داستانی
زخوان جنگ این سامان نژادان * بود یک زله او هفت خوانی
چنانکه بزخم رسیده پای از سرکشیده، بیعت گروه راه دویده بدارالسلطنت
سمنان راه انجامیده "

The battle was too insignificant to attract the attention of historians and may be that it would have been even unknown to the people of the country beyond Semnān. But it was too much to inflict a severe blow to a tiny kingdom like Semnān. In this battle, only a few Nūr Bakhshi Saiyids were left alive. Saiyid Ashraf himself

---

1. Maktūbāt-i-Ashrafī, letter No. 24.

2. Lataif-i-Ashrafī, Chapter 4.

3. Maktubat-i-Ashrafī, letter No. 46.

was, with a great difficulty, able to escape from the battle-field and to take shelter in Semnān. Apparently, it was not a battle against the powerful Ilkhani king, otherwise Semnān would have been certainly annexed to Ilkhani kingdom and there was no chance for the Saiyid's younger brother to rule over Semnān. Moreover the silence on the part of historians like Hamdullāh Mustawfi and Hāfiz Abrū on this point lends support to our view.

When Saiyid Ashraf attained the age of 4 years, 4 months and 4 days, the ceremony of his "Abjad" was performed with great pomp and show. Maulānā 'Imād-ud-Dīn Tabrizī taught him first. Within a year, he learnt by heart the holy Qurān and at the age of 14, he completed his formal education.¹

When he was fifteen years' old, his father died and he inherited his ancestral throne and inserted his name into coins and Friday-sermons. Two anecdotes showing his justice and sharp-mindedness have been mentioned in the Latā'if-i-Ashrafi with reference to some books written by Shaikh 'Alā-ud-Daula Semnānī.²

From the beginning his mind was occupied with saintly thoughts and his heart was inclined towards mystic life. In the beginning, he tried to satisfy his spiritual thirst in company of Shaikh 'Alaud-Daula Semnānī, but he was discontented with the life of aristocracy. His stirring days were to come to an end after a catastrophic tragedy. While he was living a life of mental ennui and spiritual malaise, he happened to meet with a battle which all of a sudden turned his course of life. The battle and his defeat added fuel to the fire and he was ready to renounce the throne, but did not know where to go. Meanwhile he was directed by Khwāja Khizir to leave the throne and reach Bengal and purify

---

1. Latā'if-i-Ashrafi, Vol. II, p. 91.

2. Latā'if-i-Ashrafi, Vol. II, p. 91.

his soul under the spiritual training of Shaikh 'Ala-ul-Haqq Bengali.¹ He did accordingly and set out on his journey.

Some hagiologists have remarked that having travelled far and wide and having obtained gnosis, he arrived in Bengal and became a devotee to Shaikh 'Alā-ul-Haqq.

'Abdul Haqq Muhaddis Dehlawi writes:

"در سیاحت با امیر سید علی همدانی قدس سره بود عاقبت بجانب هندوستان افتاد و در حلقه ارادت شیخ علاء الحق در آمد اورا پیش از ارادت مقامات عالیہ از کشف و کرامات حاصل بود"²

The compiler of Gulzār-i-Abrār-i-Ghausi writes:

"از نیرنگی تقدیر گذارش بهندوستان افتاد مرید شیخ علاء الحق بنگالی شد اگر چه همگی طی مراحل طریقت پیش از ارادت کرده بود"³

Mohd. Sādiq writes:

"بعد از سیاحت چون بهندوستان رسید در حلقه ارادت شیخ علاء الحق در آمد پیش از ارادت صاحب مقامات عالیہ و کشف و کرامات کرده"⁴

It seems that all the subsequent writers have blindly followed Muhaddis Dehlawi who is not correct in his assertion. It was not by chance that Saiyid Ashraf arrived in Bengal. He travelled with Saiyid 'Alī Hamadānī after having completed his spiritual training under his "pīr" (spiritual guide) and not before it, and no "karamat" (superhuman actions) before taking "khilāfat" from his "pīr" has been mentioned in the Lata'if-i-Ashrafi or the Maktūbāt-i-Ashrafi or the Supplement to the Maktūbāt-i-Ashrafi.

1. Lata'if-i-Ashrafi, Vol. II p. 92.

2. Akhhār-ul-Akhyār P. 162

3. Gulzar-i-Abrār-i-Ghausi, p. 74.

4. Tabaqāt-i-Shāh Jahāni, Vol. I, p. 72.

4. IN INDIA

At the age of twenty (or twenty seven)¹, Saiyid Ashraf left Semnān. He went to Bukhāra where he met a 'majzūb' who rubbed his forehead with his forehead and forthwith the Saiyid was overcome by a cataleptic trance. The 'majzūb' pointed towards the east and went away. In the way, Saiyid Ashraf and his companions gave their horses to some beggars and travelled on foot. In the way, Saiyid Ashraf left his companion and started on his journey alone.

After some months' arduous journey in which he had to pass through forests and hilly tracts; the Saiyid reached Uchh, the then centre of the saints of Suharwardi order. Here he met Saiyid Jalāl Bukhārī (d. 778 A.H.), a well-renowned saint of the time. From Uchh he came to Delhi. Here, some writers² have mistakenly described an incident which actually happened on some other occasion and not during his first journey, as it is borne by the words of the Lata'if-i-Ashrafi:

"حضرت قدوة الکبری در هنگامیکه برای میرفتند خالی از حالتی نبودند اتفاقاً از حضرت ایشان روزی در جارسوی دهلی میرفتند ولیکن حالتی غریب و هیبتی عجیب بایشان استیلا یافته بود که حواس ظاهری را کار نمادنه بود پیل مست که مقدار سی من سلاسل بدست و پای وی آویخته بود و پنج ماده فیل بر هر یک پیلبانی نشسته و آلات جراح بدست گرفته بنواحی وی آمدند و حضرت ایشان ازین طرف میگذشتند هر چند پیلبانان جوش و خروش بر آوردند اصلاً بخود نپرداختند و استیلای هیبت بهمراهان آنچنان یافته بود که نمی توانستند که آگاهی دهند تا آنزمان که سوقیان های های کنند پیل برایشان گذشت و اصلاً نرنجانید و هر چند که غوغای مردم از حد گذشت از دریای شهود بساحل شعور نه برآمدند"

-
1. See the 2nd Chapter of this Preface: "The Dates of his Birth & Death," p. 17-18
  2. See Mahbūb-i-Yazdānī, p. 14, and Preface to the Sīrat-ul-Ashraf, p. 12.

According to the Supplement to the Matūbāt-i-Ashrafi, from Delhi he came to Zafarābād where he uttered, "The first success would be achieved here." But in the Latāif-i-Ashrafi, no mention has been made of Zafarābad during his first journey (from Semnān to Bengal). Latāif-i-Ashrafi, however, tells us of his performance of funeral prayer of Shaikh Sharafud-dīn Yahya Maneri which is not correct. Firstly because Sharaf-ud-Dīn Maneri died in 782 A.H. in the month of Shawwāl, long after Saiyid Ashraf's arrival at Pandua (Bengal); and secondly because the same year in the month of Ramazān, Saiyid Ashraf was present in Rūhābād (Kichhāchha).

According to the Latāif-i-Ashrafi (P.99), he lived in the service of his Shaikh for twelve years continuously. But in the 23rd Chapter (P. 99-100) it is written that after four years he was asked to preach in the other parts of the country. But realising the anxiety of his disciple on the news of his departure, the Shaikh allowed him to live with him for two years more. At last after 6 years, as directed by his Shaikh, he came to Jaunpur and at first stayed in the mosque of Zafarābad, where he came out exalted in an spiritual contest which took place¹ between him and Shaikh Sadr-ud-Dīn Hāji Chirāgh-i-Hind (d. 770 A.H.), to which an allusion had already been made by himself at his first stay at Zafarābad and also by his Shaikh while parting from Bengal.

At last he settled at a place adjacent to the village Bhidund. This place was subsequently given the name of Kichhāchha.

---

1. Latāif-i-Ashrafi, Vol. II, p. 103.

Kichhauchha was already a Hindu religious centre; and to settle there was a great task. This could be undertaken only by a saint of such a high spiritual power as Saiyid Ashraf. There lived a "Jogi" (Hindu saint) with a large number of his disciples, who possessed "Istidraj" (superhuman power) and it was not easy to defeat him. After a spiritual contest between the Saiyid and the Jogi, the latter submitted himself and he and all his followers embraced Islam.

Saiyid Ashraf did not stay long at one place like most sūfīs of India. He itinerated within the country from Bengal to Gujrat and from Multan to Ceylon. He travelled abroad for thirty years with Saiyid 'Alī Hamadānī and came in contact with and benefited from a number of Sūfīs of India and Islamic world. In a journey he met Timur. He also reached Baghdad where Saiyid 'Abdur-Razzāq, a lad of 12 years and son of Saiyid 'Abdul Ghafūr, was so much attracted by him that he could not tolerate his separation. He took leave of his parents and accompanied him for good.

According to the available copies of the Latāif-i-Ashrafi, in the same journey, he visited Semnān where he met Shaikh 'Alā-ud-Daula Semnāni and where Nizām Yamani was told by Shaikh 'Alā-ud-Daula about Saiyid Ashraf's early life, his parents and his ancestral state. His visit to Semnān is also confirmed by his letters but his meeting with Shaikh 'Alā-ud-Daula is incorrect, because the Shaikh had died in 736 A.H. long before his travel from India to Semnān.

At Kichchauchha, he managed his "Khānqāh" well. The locality of his tomb and the tank surrounding it from three sides, present a picturesque view and represent his aesthetic sense.

5. HIS RELATIONS WITH KINGS AND NOBLES

Saiyid Ashraf was against the common belief that saints should not meet kings. On the contrary, he was of the opinion that saints must meet kings and Amīrs. In favour of his opinion he has given the following arguments.

"(i) To hate kings and nobles means that meeting with them is something derogatory, while it is, in fact, a sort of vying with high-born persons and a device to make them feel that they are inferior to sūfīs. This feeling of self is due to the viciousness of soul.

(ii) A king would be either just or unjust. If he is just, meeting him is a source of pleasure, for about justice and just king the prophet has said:

(a) At the time of meeting a just king, God showers his mercy (on the persons who meet).

(b) On the day of judgment, just kings would be ranked among the best servants of God.

(c) A moment of justice is better than sixty years of worship.

Ḥaḍrat 'Alī says that the existence of a just king is better than a torrent of rain.

And if the king is a tyrant, it is the duty of saints to meet him and to show him the right path."¹

Saiyid Ashraf was himself acting on these principles and as such, many an Amīr was surrounding him and several kings benefited themselves from his guidance and preachings.

---

1. Lataif-i-Ashrafi, Vol.II, p. 108.

Saiyid Ashraf met Timūr twice. At first he met him when Tuqatmish Khan rebelled¹ against Timūr. Timūr requested Saiyid Ashraf to predict the result of his rebellion. The Saiyid took an augury from the Diwan-i-Hāfiz, which gave the following result:

ای پادشاه گوش که صاحب قران شوی²

Timur asked Saiyid Ashraf about Bābā Ratna³ and the Saiyid told him that he himself had seen Bābā Ratna.

Next time he met Timur at Mashhad⁴. Here also, the latter learnt many things from him. Saiyid Ashraf told him that he might win the favour of God for achieving victories in battles against his enemies by regular reading of Sūra-i-Mujādela.

-
1. The first battle between Tuqatmish Khan and Timur occurred in 791 A.H. (Zafar Nāma, Vol. I, p. 331) and the second battle between them occurred in 797 A.H. (Zafar Nāma Vol. I, p. 522). Therefore the meeting between Saiyid Ashraf and Timur must have take place between these two dates.
  2. Maktūbāt-i-Ashrafi, Sub. F. 149.
  3. Ratna bin 'Abdullah al-Hindi or Marandi, or Ratna bin Sāhūk bin Jugandareo, or Ratna bin Naṣr bin Kirbāl, or Ratna bin Medan bin Mandī, was a convert Muslim of India and a companion of the prophet, who lived upto the seventh century A.H. Hāfiz Ibn-i-Hajar gives the names of several persons who met his (Ratna's) two sons Maḥmūd and 'Abdullāh. he also quotes forty "Ḥadīses" of the prophet from Bābā Ratna. But Zahabī denies these "Ḥadīses" and his long age as well. Some Persian writers also have mentioned him with reference to some book of Shaikh 'Alā-ud-Daula Semnani (d. 736 A.H.) and have mentioned his meeting with Shaikh Raṣī-ud-Dīn 'Alī Lāla (d. 644 A.H.). Abul Fazl writes that he died at Bhatinda (a place in Punjab) in 700 A.H. (see Aṣāḥa Vol. I, p. 515; Āin-i-Akbari translated by Maulānā 'Abdul-Rahīm, Vol. II, p. 327; Maktūbāt-i-Ashrafi, letter No. 16; Latāif-i-Ashrafi, Vol. II, p. , Nafahat p. 436).
  4. Maktūbāt-i-Ashrafi, letter No. 16.

Ibrāhīm Shāh Sharqī (d. 844 A.H.) was very much faithful to Saiyid Ashraf. When Shaikh Nūr Bengālī (d. 851 A.H.), the saint of Bengal, overpowered by the tyrannies of Raja Kans on the subject of Bengal, wrote to Ibrāhīm Shāh to attack Bengal,¹ Ibrāhīm Shah wanted the permission and favour of Saiyid Ashraf.²

Saiyid Ashraf also received a letter from Shaikh Nūr Bengālī³ in which he was asked to persuade Ibrāhīm Shāh to suppress

-
1. According to the Tārīkh-i-Firishta (Vol. II, p. 578) and Tabaqāt-i-Akbari (Vol. III, p. 265), and other historical books, Kans and Ibrāhīm were not contemporaries, as, according to these books, the period of Kans was from 787 A.H. to 795 A.H., while Ibrāhīm was crowned in 804 A.H. But modern researches have proved that these dates of Kans' reign are incorrect and they have established that the period of Kans was from 817 A.H. to 821 A.H. (see p. 17 of this preface). And these researches corroborate the statement of the Maktūbāt-i-Ashrafi. Saiyid Ashraf has quoted some verses of Shaikh Nūr Bengālī in one of his letters to Ibrāhīm Shāh (Maktūbāt-i-Ashrafi, letter No. 45) which show that Delhi had been invaded by Timur and Ibrāhīm Shāh had become the king of Jaunpur before Kans took Bengal in his possession. Some of these verses are as follows:

جراغ دین و اسلام و هدایت	* که می افروخته هر گوشه از نور
نشست از باد کفر کنس رائی	* فروز از حسرت اجداد منصور
جراغ و شمع مردم را جگونی	* که طبع هر که بوده خورد کافور
چو داردین و اسلام این چنین شد	* چرا بنشسته بر تخت مسرور
بیابر خیز و دین را کن حمایت	* که بر تو لازم است ای شاه مقدور
چرا صاحب قران از فتوی دین	* فروزد تخت دهلی میر تیمور
دوسه امری که دیده نامناسب	* بهم برزد چو دهلی شهر محمور
تو خود صاحب قرانی صاحب هند	* پسندی این جفا و جور موفور
بنوعی می رسد بر هر کسی جور	* که نارد کرد شرجش، خامه مذکور

2. Maktūbāt-i-Ashrafi, letter, No. 45.

3. Maktūbāt-i-Ashrafi, letter No. 46.

Kans. Saiyid Ashraf did so and also made a prophesy that Kans would be suppressed and the people of Bengal would get rid of his tyranny.¹

From the Lataif-i-Ashrafi, we learn that before the first meeting between Saiyid Ashraf and Ibrāhīm Shāh, the latter had sent a huge force to conquer the fort of Chanādah² and was not sure of success. In the first meeting he expressed his desire in the following verses:

دلی کان انوراست از جام جمشید * روان روشنتر از خورشید باشد
چه حاجت عرض کردن بر ضمیرش * کسی کورا یقین امید باشد

Saiyid Ashraf replied:

گربیقین شد قدمت استوار * گرد ز دریا نم از آتش برآر³

After a few days, the king and his courtiers came with the tidings of the victory of Chanādah and the king requested the saint to make his sons his disciples and to stay at Jaunpur. The saint said that he would not go beyond the frontiers of his state. At the time of parting, the saint gave the king a pillow which he had brought from Semnān.⁴

Saiyid Ashraf stayed at Jaunpur for two months and preached his disciples and followers according to the principles of Sūfīs.⁵

---

1. Maktūbāt-i-Ashrafi, letter No. 47.

2. Latāif-i-Ashrafi, Vol. II, p. 105. In the Lataif-i-Ashrafi, it is Janādah, in the Akbar Nāmāh (Vol. I, p. 123, 49, 150) it is Chanādah & Chunār both. But no reference to this event could be discovered.

3. Latāif-i-Ashrafi, Vol. II, p. 105.

4. Latāif-i-Ashrafi, Vol. II, p. 105.

5. Latāif-i-Ashrafi, Vol. II, p. 106.

The reign of Ibrāhīm Shāh is much reputed for justice, peace, prosperity, learning and knowledge and political strength. As he had been regularly seeking guidance from Saiyid Ashraf, it may be safely claimed that the latter had a great hand in showing Ibrāhīm Shāh the right and just way of governing the subject.

A chapter of the Lataif-i-Ashrafi¹ and a letter written to Hūshang Khan Ghauri² on the occasion of his coronation have been devoted to the principles of governing the subject. Having occupied Mandu, the capital of Malwah, Hūshang expressed his sense of gratefulness to Saiyid Ashraf through a letter, and the latter in his reply has referred to Hūshang's letter thus:

"مثال سلطنت آرای اورنگ منشور مملکت افزای نورنگ هوتنگ خان سلمه اللہ تعالیٰ علی ممالکہ باین درویش اشرف رسیدہ و آنچه درنامہ ..... باز نموده بودند کہ آنچه در ازل بلوچ محفوظ کاتب تقدیر ازل نوشتہ و ہرجہ در اول بلوچہ ملحوظ راقم تصویر لم یزل رشتہ همان بر زبان اولیای روی زمین میگذرد و بر لسان اصفیای سوی برین میروند - قطعہ ہرجہ در تقدیر ازل روزگار * رفت از آثار نیک و بد فزای میروند آن بر زبان اولیای * میکند آثار آن پیدا فدای ماشاء اللہ کان ولم یشاء لم یکن حق تعالی بتفاوت مبارکہ کہ در خانقاہ ولایت پناہ بر زبان ولایت انجام رفتہ بود و مطلق والی بقول بتارک پناہ کہ برسدہ ہدایت ماواہ بر لسان عنایت فرجام گذشتہ این بندہ را بر سریر سلطنت دارالخلافت مندو ..... بسر مملکت فرخندہ رسانیدہ - قطعہ

بہمت بادشاہ کشور دین * کہ بر اورنگ دنیا برنزدہ پای
مرا بر تخت مندو از عنایت * بتقدیر خدای کردہ اند جای
بر اورنگ امارت کوس دولت * بہمت بادشاہی دین و دنیای
نوام پنج نوبت صبح و شامی * کہ صیت اورسد ہر گوشہ ہرجای
امید از حضرت دارای بیچون * همان از ہمت قطب سپہر آرای (کذا)
چنان دارم کہ بر اورنگ گیتی * بوم ہوشنگ و افردون و دارای
با نذ رونقود و اجناس فتوح رسید"

1. Lataif-i-Ashrafi, Vol. II, p. 108-115

2. Maktubat-i-Ashrafi, letter No. 28.

It is clear that Hūshang, before being crowned as a king, was attached to Saiyid Ashraf, that they communicated with each other through letters, that the saint had prophesied that he would become the king of Mandū and that having occupied Mandū, the king had expressed his gratitude for his auspicious prediction. Saiyid Ashraf in his letter to Hushang, however, emphasises that all things are subject to divine will:

"لطف حق تعالی درباره آن برادر نثار کرده اند انفاس درویشان بهانه
دارد عطف و حمایت بتبارک والا در حق آن دادند ایثار آورده اند باس
درویشان افسانه دارد

هرکرا لطف و عنایت کرده اند * در ازل از پر تونور خدای
میدهند امروز اورا تاج و تخت * در سبب انفاس باشد هم روای

After this, he gives several good pieces of advice which are useful for all kings. Some important portions of this letter are given below so that the readers may be well aware of his principles regarding preaching to the kings. At first he lays emphasis on justice:

"شکرانه این نعمت بجای باید آورد تا موجب ازدیاد نعمت شود و سبب میداد شوکت
گردد کما قال الله لئن شکرتم لا زیدنکم¹ شکرانه دولت عدالت بود"

Then he says that there should be a wise Amīr (General) of the army and the whole army must exactly obey him:

"در کارزار امیری باید صاحب رای و در پیکار وزیری شاید ناقد آرای لشکر
مبارزان میدان همت و عسکر لشکران هرکه جلالت تابع او باشد از دائره حکم
او چون نقطه بیرون نروند"

And then he says that the Amīr who is the leader of the whole nation and the subject is obedient to him, ought to abstain himself from wine and luxury, for wine destroys wisdom; and

---

1. Qur'ān 14, Ibrāhīm 7 : "If ye give thanks, I will give you more." (The Meaning of the Glorious Koran by M.M. Pickthall).

lethargy, laziness and procrastination are the consequences of drinking:

"امیری که پیشوای قوم باشد و سر لشکر اسلام خلق مطیع وی باشد باید که اورا از لذایذ و شهوات بخته دارد و بشرب مناهی اقدام ننماید چه شراب مزیل عقل است و رای ثاقب و فکر صائب ..... و کسالت و اهمال در افعال از نتیجه شراب و هر کیفیت که مقضی باین معنی بود او هزاران کار امروز بفردا افکند"

Then he says that in the discharge of the affairs of the state, the king should work in consultation with wisemen:

"در مهمات و مصالح با طایفه ای که ..... مشاورت کنند"

The king must not be cruel to his subjects:

"..... چه رعایا از ظلم متنفر گردند و شکسته دل بمارت و زراعت اشتغال نتوانند نمود نقصان در اموال ظاهر گردد و رعایا مستاصل گردند خرابی در مملکت آید لشکریان کلاه کج کنند و بعداد بیرون آیند"

The king should be a worshipper of God and invoke his blessings for justice:

"اگر توفیق کمال رفیق گردد یکپاس شب وقت سحر برخیزد و اگر نتواند پیش از صبح صادق اگر احتیاج غسل بود در آب در آید و اگر نه وضوی پاک بکند قرآن بخواند و استمداد از درگاه خدای تعالی بکند و اعداد از بارگاه رضای والا طلبد که توفیق عدالت رفیق گردد ..... چون صبح بدین نماز بجماعت بگذارد"

After this the king should sit in the company of learned and good men:

"..... و بعد از آن بعلمای متدین و صلاحی متقین صحبت دارد - زنهار زنهار بعلمای متباهنه فرمای و فضلی رخصت نماید صحبت ندارد ..... از آنها استفسار مانی قرآن و آیات احسان بکند"

Before meeting Amirs and other kings, he should meet his minister:

"وزراء و ارکان دولت را پیش از امراء و سلاطین بار دهد که ایشان عرایض عساکر منصوره و غرایض لشکر موفوره در محل خلوت در میان نهند و جواب شافی بگیرند"

He should behave with Amīrs and kings according to their ranks and should not have talks with every one more than necessary:

"بعد از آن سلاطین و خوانین را بار دهد و درخور حال شان اکرام کند و از اکرام هموده هرکسی نقصان نکند . . . . . و تکلم بیضرورت بهرکسی نکند چه تکلم سلاطین روزگار و ترنم خوانین نامدار نوید است از انعام و امید از اکرام پس هر کسی را نوید دادن و امیدوار ساختن و بآن وفا ناکردن شعار ملوک متحلی باحسان نبود و دثار شاهان تجلی بایمان نباشد "

After this he should meet common men:

"بعد از خوانین ~~امیران~~ بارعام دهد تا قضاوی و دعاوی و عرایض رعایا و مسلمانان بعرض رسانیده هریک را بقدر عدالت و بر جهج شریعت حکم آن بواجب بجای آرد "

Suits filed by the Qāzīs and Saiyids should be judged by the "Ṣadr" himself:

"عرایض طایفه سادات و قضات و مشائخ را خود صدر خواهد رسانید "

The "Ṣadr" should be kind and pure at heart and should possess almost all good qualities:

"صدر این طایفه . . . . . شخص باید که متدین و دردمند بود بلکه وجودی باید که بمشرب صافیه و صوفیه داشته باشد و بهمه حیثیت ها آراسته و به اکثر فضائل پیراسته کسیکه چنین بود او را منصب صدر باید داد "

A minister who is adorned with good qualities must be religious. For, after the king, the minister is the most powerful man in the kingdom and whenever he entertains a desire to dethrone the ruler and himself become the monarch, faith (honesty) restrains him from this idea:

"وزیر که . . . . . بهمه فنون آراسته و بجمیع هنر پیراسته بود بتخصیص دیندار باید چه وزیر در همه امور سلطنت از ختم و خزائن و ارکان دولت همه بوی محتاج اند چون خواهد که بر سلطنت تسلط یابد مانع گردد "

Advocacy should be entrusted to one who is sharp in understanding and quick in replying:

"وکالت بکسی سپارد . . . . . که اسرع الفهم و تیز جواب بود "

Each post-holder should be entrusted with only that kind of work which belongs to his post:

"زندهار تا تواند در نفاذ احکام جهاندارى و اجراى سر انجام شهرىارى
تخلیط در مناصب نکند کارىکى بدیگرى نسپرد"

The life and wealth of a king is to be spent for the good of his subjects and for the sake of God.

"اموال ایشان برای حرف محتاجان بود در راه خداى تعالى و جان ایشان
در پرواز فضاى حقایق و طیران صحراى دقایق باشد که هرچه زود راه
حق فنا کنند همان درکار آید"

In the last he says that the king who acts according to these principles must succeed in his life.

From his letters written to Saif ¹Khān, it appears how faithful to him Saif Khan was. In all political matters, he was always waiting for his guidance and advice. Saif Khan loved him so much that he was ready to give up his post and lead a saintly life, but Saiyid Ashraf forbade him from doing so and said :
" مقصود از کار است نه اضطرار", that is, the main thing is the purification of heart. He also told him that wealth and high social status do not always hinder the way to God. Afterwards he gave him the traditional cloak and made him his "Khalifa"². He also wrote some books for Saif Khan.

Jamshed Beg 'Ūzbek, Amīr 'Alī Beg, and Malik Maḥmūd were some of those Amīrs and Jagirdars who always lived in his company. Jamshed Beg 'Ūzbek was the Amīr of Turkistan who left

---

1. See Maktūbāt-i-Ashrafī, letter No. 42, 56, 57.

2. See chapter 15 of the Latāif-i-Ashrafī, Vol. I under the title "The Descriptions of the Disciples of Saiyid Ashraf".

his native land and accompanied Saiyid Ashraf. Amīr 'Ali Beg was also a native of Turkistan. Having learnt 'Sulūk' (سلوک) from Saiyid Ashraf, he returned to his country and started preaching there.

Malik Maḥmūd lived in Bhiḍund, a village near Kichhauchha. The village still exists and his descendants still live there. He was one of the most beloved disciples of Saiyid Ashraf.

The work of the construction of his tomb (which was built in his life) and the digging of the tank surrounding the tomb on three sides, was entrusted to Malik Maḥmūd.

In the light of these facts, it is clear that Saiyid Ashraf was a practical ṣūfī. There was a harmony in his spiritual and material life, and despite his ~~compulsory and supererogatory~~ spiritual meditations, he took interest in worldly affairs too.

But in spite of all his efforts to preach kings, Saiyid Ashraf is no exception to other ṣūfīs in tolerating imperialism. In his writings, he has ignored to distinguish between 'Khilāfat' and 'Mulūkiyat'.

6. HIS LEARNING AND KNOWLEDGE AND HIS RELATIONS
WITH MEN OF LEARNING AND KNOWLEDGE

Saiyid Ashraf had acquired excellence in various branches of sciences prevalent in those days. He was well-versed in Qurān, Hadīṣ, Fiqh and mysticism. 'Tafaqquh' (adeptness in Islamic jurisprudence) was God-bestowed. He had such a good memory that only within a year he crammed the holy Qurān with seven "qir'ats". His **discourses**, letters and books bear testimony to his vast learning and deep knowledge.

Latāif-i-Ashrafi itself is an example of his profound knowledge. It is the quintessence of all basic books on Islamic mysticism. The difficult problems of mysticism have been expalined in a scholarly way and have been illustrated with examples and anecdotes. He had a good knowledge of Persian literature also. The Lataif-i-Ashrafi is full of thousands of verses of so many Persian poets like Rūdakī, Firdausī, Nizāmī, Rūmī, Sa'dī, Zahr Fāryābī, Ḥāfiẓ Shīrāzī, Khusraw, etc. Some of his letters and a chapter of the Latāif-i-Ashrafi have been devoted to the illustration of several verses of different poets.¹

He was himself a prolific poet and had a full command over verse-writing. Hundreds of his verses are scattered in the pages of the Latāif-i-Ashrafi and the Maktūbāt-i-Ashrafi and in his other works. But these are mere verses devoid of poetic beauty. But whenever he was overcome by an extatic state of mind, he could spontaneously produce good verses. For example when he was leaving Semnān, he recited the following ghazal spontaneously.²

---

1. See Maktūbāt-i-Ashrafi, letter Nos. 23,39, and the Latāif-i-Ashrafi, Chapter 19.

2. Lataif-i-Ashrafi, Vol. II, p.93.

ترک دنیا گیر تا سلطان شوی * محرم اسرار با جانان شوی
 پای تخت و تاج سرور راه نه * تا سزای ملکت یزدان شوی
 چیست دنیا کهنه ویرانه * در ره آباد این ویران شوی
 تا بکی در دام دنیا های بند * در هوای دانه ای پران شوی
 برگذر از خواب و خور مردانه وار * تا براه عشق چون مردان شوی
 گر نهی پا بر سر او رنگ جاه * تارک چون اشرف سمنان شوی

On an occasion he wrote the following ghazal:¹

آتش حسنی درون جان گرفت * در پهای، عشق داد ایمان گرفت
 عشق در ملک دل است چون پادشاه * رفت غوغا ملک چون سلطان گرفت
 پادشاه عشق را نبود زوال * آفتاب است ظل او نتوان گرفت
 پنج نوبت میزند بر تخت بخت * عشق تو چون اشرف سمنان گرفت

On the occasion of his departure from his Shaikh, he recited the following verses:²

کسی کز دولت توفیق یزدان * بریده از دیار کلامانی
 کشیده پای از اورنگ شاهی * دریده پرده وصل یارجانی
 شراب فرقت یاران کشیده * شکسته جام عیشی زندگانی
 نهاده پای در صحرای غربت * کشیده دست از قاضی ودانی
 سر پیموده این بیدای لعنت * رسیده در حریم یارجانی
 برای آنکه از خاک دو پایت * کشد چون سره در چشم عیبانی
 نگردم از درت یک طرفه العین * جدا از خاک درگاه جهانی
 مرا از درگاه عالی خدا را * مران ای سایه انسی وجانی
 منم چون سایه و تو هم چو شخص * چرا این سایه را از شخصی رانی
 نگردد ظل من از شخصی ممتاز * گری از تیغ صد بارم برانی
 بدرگاه تو اشرف گر بود خاک * به از جمشیدی و کیخسروانی

He had deeply studied all important books on mysticism in such a way as some of them were committed to memory. The references of historical books in the Maktūbat-i-Ashrafi and the

1. Barakat 34a.

2. Lataif-i-Ashrafi, Vol. II, p. 100.

Latāif-i-Ashrafi show his interest in history.

In India wherever he went, 'Ulemā' gathered round him, had discussions with him, accepted his scholarship, profited from him and many of them became his devoted disciples.¹ Qāzī Shihāb-ud-Dīn whose fame as an erudite scholar had spread all over the country and who was known as Malikul-'Ulemā' was much impressed by his profound knowledge. In his first meeting with Saiyid Ashraf, the Qāzī wanted to impress him by his vast knowledge. But Saiyid Ashraf, while offering his commentary on Hidāya and "Hawāshi" on the commentary of 'Awārif-ul-Ma'ārif by Roz Bhān Baqli, impressed upon him that ṣūfīs were not less than 'Ulemā' in learning and knowledge.² Thereupon the Qāzī submitted his books for the Saiyid's opinion. Saiyid Ashraf commended his efforts in the commentary on Qur'ān, namely 'Bahr-i-Mawwāj', but complained of its prolixity. This opinion is fully borne out by the eminent traditionist Shaikh 'Abdul-Haqq Dihlawi.³

Whenever the Qāzī was confronted with any difficult theological problem, he referred it to Saiyid Ashraf who settled the problem to his entire satisfaction. 'Abdul-Haqq Dihlawi holds one of the Saiyid's letters written to the Qāzī as a proof of his deep knowledge. Some hagiologists also hold the same opinion.

Similarly Maulānā 'Allām-ud-Dīn Jāisi, one of the distinguished scholars of his time, accepted the scholarship of Saiyid Ashraf and became his devoted disciple.

-
1. See the Latāif-i-Ashrafi, Vol.I, Chapter 15, under the 'memoirs of his disciple'; and Maktūbāt-i-Ashrafi, letter Nos. 4,7,10,11,12,13,16,19,20,22,43,44 etc.
  2. Suppl. Maktūbāt-i-Ashrafi Sub. F. 166.
  3. See the Latāif-i-Ashrafi, Vol.II, p.106, and Akhbar-ul-Akhyar, p. 162.

Shaikh Aḥmad Gujrati who was known as Shaikhul-Islām also submitted himself to Saiyid Ashraf. On his request, Saiyid Ashraf wrote two booklets, Ashraful-Fawāid and Fawāidul-Ashraf.

Shaikh Samā'ud-Dīn whose erudition has been highly praised by Nizām Yamani, was his disciple. In the Maktubat-i-Ashrafi, there is a letter dealing with some supererogatory prayers written to Shaikh Samā'ud-Dīn.

Shaikh 'Abdullāh Daiyār Banarasi, Shaikh Mubārak Gujrāti, Shaikh Tāj-ud-Dīn, Shaikh Nūrud-Dīn, Shaikh Hājī Fakhrudīn, Shaikh Abul-Muzaffar Lucknawi, Qāzī Muḥammad Siddhauri, 'Ārif Makerāni, Qāzī Hujjat, Jamīl-ud-Dīn Saped Bāz, Shaikh Ma'rūf, Shaikh Sulemān Muḥaddis, Saiyid 'Usmān bin Khizir, Shaikh Shams-ud-Dīn Awadhi, each of them was an important scholar of his day and was under his mystic discipline. Some letters are found in the Maktūbāt-i-Ashrafi written to some of these persons.

7. HIS WORKS

Several of his works have been mentioned in the Latāif-i-Ashrafi, the Maktūbāt-i-Ashrafi and Supp. to the Maktūbāt-i-Ashrafi. 'Abdur-Razzaq Nūr-ul-'Ain writes in the Supp. to the Maktūbāt-i-Ashrafi:

"حضرت سید اشرف جهانگیر السمنانی السامانی النور بخشی آن مقدار تصنیفات عجایب و تالیفات غرایب که از حضرت قدوة الکبری سربرزده علوم نیست که در عرصه روزگار از هیچ عالمی ذوی العلوم ظاهر و مفهوم نیست که در نسخه اقطار از هیچ فاضل صاحب الحکم این مقدار صادر شده باشد" ¹

Many of them are either extinct or undiscovered; only a few are available. The works which are not available are as follows:

1. Nahw-i-Ashrafia : It was a book of Grammer. Nūr-ul-'Ain writes about it:
"افضل روزگار را دستور شد" ²
2. Sharh-i-Hidāya : It was presented to Qāzī Shihāb-ud-Dīn. ³
3. Sharh-i-'Awārif. ⁴
4. Sharh-i-Fuṣūṣ-ul-Hikam. ⁵
5. Fawāid-ul-'Aqāid : Originally it was written in Persian, and afterwards he translated it into Arabic. Nūrul-'Ain writes:

-
1. Supp. Maktūbāt-i-Ashrafi Sub. F. 166.
  2. Ibid. F. 166.
  3. Ibid. F. 166.
  4. Ibid. F. 166.
  5. Ibid. F. 166.

"در عرب چون تشریف برده اند موالی عرب بر رسائل تصوف میل کرده اند
فوائد الصقائد را عربی عبارت بسته اند بر موالی تعلیم کردند" ^۱

6. Bahr-ul-Afkār : It was written in Qazwīn²
7. Fatāwa-i-Ashrafia³
8. Zīch-i-Sāmānī⁴
9. Tafsīr-i-Nūr Bakhshia⁵
10. Kanz-ul-Asrār⁶
11. Diwān-i-Ashraf⁷
12. Risāla-i-Ghausia⁸
13. Risāla dar Manāqib-i-Khulafā-i-Rāshidīn
14. Mir'at-ul-Haqāiq : It consisted of the illustrations of mystical terms.⁹
15. Bahr-i-Zākirīn¹⁰
16. Hujjatuz-Zākirīn¹¹
17. Notes on the Ḥāshia-i-Mubārak¹²
Maulānā Burhān-ud-Dīn Marghīnānī.
18. Indexing of the names of kings and nobles mentioned in some books of history written by Shaikh 'Alāud-Daula Semnānī.¹³

-
1. Supp. to the Maktūbāt-i-Ashrafī, Sub. F. 14a.
  2. Ibid. F. 149.
  3. Ibid. F. 149.
  4. Ibid. F. 149.
  5. Ibid. F. 149.
  6. Latāif-i-Ashrafī, Vol. II, p. 386.
  7. Latāif-i-Ashrafī, Vol. I, p. 135.
  8. Barakāt 364.
  9. Latāif-i-Ashrafī, Vol. I, p. 238.
  10. Latāif-i-Ashrafī, Vol. I, p. 300.
  11. Supp. to the Maktūbāt-i-Ashrafī Sub. F. 149.
  12. Ibid. F. 166.
  13. Ibid. F. 149.

Those which are available are as follows:

1. Lataif-i-Ashrafi
2. Maktubāt-i-Ashrafi¹
3. Supplement to the Maktubāt-i-Ashrafi²
4. Ashraf-ul-Ansāb : It was written in Qazwīn.³ The writer of Mahbūb-i-Yazdāni, S.N.Ashraf Jāisi⁴ claims to have a copy of it.
5. Fawāid-ul-Ashraf : It was written in Gujrat.⁵ A copy of it is also possessed by ^{Naim} Ashraf Jāisi.⁶
6. Ashraf-ul-Fawāid : It was also written in Gujrat⁷ and is possessed by ^{Naim} Ashraf Jāisi.⁸
7. Bashārat-uz-Zākirīn⁹ : It consists of a few pages and ^{is} attached with the printed copies of the Lataif-i-Ashrafi.
8. Tambih-ul-Ikhwān : It was written for Saif Khān¹⁰ and a copy of it is preserved in the library of the History Department A.M.U. 'Aligarh.
9. Irshād-ul-Ikhwān : It was also written for Saif Khān¹¹ and a copy of it is preserved in the library of the History Department A.M.U. 'Aligarh.

-
1. Seen in the Introduction under the source of the life.
  2. Ibid.
  3. Supp. to the Maktubat-i-Ashrafi Sub. F. 149.
  4. See Preface to the "Mahbub-i-Yazdani".
  5. Supp. to the Maktubat-i-Ashrafi Sub.F. 149 and Lataif-i-Ashrafi Chapter 15 under 'the memoirs of the Khulafa' of Saiyid Ashraf.
  6. See the Preface to the "Mahbub-i-Yazdani".
  7. Supp. to the Maktubat-i-Ashrafi Sub.F.149 and Lataif-i-Ashrafi Chapter 15 under 'the memoirs of the Khulafa' of Saiyid Ashraf.
  8. See the Preface to the "Mahbub-i-Yazdani".
  9. Lataif-i-Ashrafi, Vol. I, p. 28. .
  10. Lataif-i-Ashrafi, Vol. I, p. 115.
  11. Lataif-i-Ashrafi Vol. I, p. 115.

A pamphlet namely "رسالہ تحقیقات عشق" is attributed to him. A copy of its MS. is preserved in the library of Pīr Muḥammad in Aḥmadābād. It was first discovered by S.N.Ashraf Jāisi.¹ A copy of its MS. was sent to me also. Its title page bears the name of Saiyid Ashraf thus:

تصنيف لطيف حضرت سلطان الشائخ سيد شاه اشرف جهانگیر سمنانی رحمة الله عليه

But for the following ^{reasons} the booklet seems to be apocryphal:

- (1) and the The style/language of this book totally differs from all his writings (which I have come across).
- (2) While dealing with any mystical problem in his letters or other works, Saiyid Ashraf often gives references to the Lataif-i-Ashrafi in which nearly all the mystical problems have been dealt with in detail. In this booklet, the delicate mystical problems like "Heavenly love" and "Pantheism" have been dealt with without making any reference to the Lataif-i-Ashrafi.
- (3) None of his writings is devoid of verses. This booklet lacks this characteristic.
- (4) In each writing, he names his spiritual guide, while this book lacks such a reference.
- (5) He himself writes his name as its writer in each of his books. But this book bears his name only on the title page.

---

1. See the Preface to "Mahbūb-i-Yazdānī".

8. "THE LATAIF-I-ASHRAFI"

The Lataif-i-Ashrafi is a compilation of the discourses of Saiyid Ashraf Semnānī. It was compiled by his disciple and "Khalifa" Nizām Gharīb Yamānī who joined his company in 750 A.H.

The full name of this book is the Lataif-i-Ashrafi fi Bayān-i-Tawāif-i-Sūfi. All the discourse have been arranged in an order under different topics called "Latīfas".

The explanations of different theological and mystical problems are based on the Qur'ān and the traditions of the prophet. In support of his views, Saiyid Ashraf has also quoted from 'Ulemā' and Sūfīs. On controversial problems he has given the views which he favoured, and in support of them he has presented arguments. For further elaborations of the problems he has described the experiences of other sūfīs as well as his own. A separate chapter has been devoted to panthiesm, and an elaborate interpretation of some Qurānic verses and the traditions of the prophet has been given in support of it. Some chapters have been devoted to the memoirs of sūfīs and some eminent poets, and some others on the illustration of some complicated mystical verses and technical terms used by sūfīs in poetry. The book also throws light on his relations with kings and nobles. Thus the book has become interesting and useful for a sūfī, an 'Ālim, and for a student of Persian literature and that of medieval history of Indian as well.

The book consists of an introduction, a preface and sixty chapters. In the introduction it has been told that there was a concluding chapter also. But it is not available now.

The details of its chapters are as follows:

مقدمه در بیان فواید علم و مطالعه کتب صوفیه و استماع کلمات مشائخ و شرائط
آداب و استماع آن -

لطیفه اول در بیان توحید و مراتب او
لطیفه دوم در بیان معرفت ولایت ولی و اقسام او
لطیفه سوم در بیان معرفت عارف و متعرف و جاهل
لطیفه چهارم در بیان معرفت صوفی و متصوف و ملامتی و فقیر و اوصاف این
طائفه و ذکر ارباب ولایت از غوث و امامان و اولاد و ابرار و ابدال
و اختیار و شرح اولیای مکتوم و لمیت اطلاق اسم تصوف و صوفی بدین
طائفه -

لطیفه پنجم در بیان تفریق هجزه و کرامت و استدراج و دلائل اثبات کرامت
و ذکر هراج رسول علیه السلام

لطیفه ششم در بیان اهل بیت شیخی و شرائط اقتدا و آداب مرشد و مسترشد که
مجموع اربعین اکابر است و مسئله توحید و مطلب او

لطیفه هفتم در بیان اصطلاحات تصوف

لطیفه هشتم در بیان حقیقت راه سلوک و سلسله تربیت و وجه خاص و حجب ظلمانی
و نورانی و انواع تجلیات و تلخیص ابلیسی

لطیفه نهم در بیان شرائط تلقین از کار مختلفه موضوعه مشائخ و فضل ذکر
جلی برخفی

لطیفه دهم در بیان شرائط تفکر و مراقبه و جمع و تفرقه

لطیفه یازدهم در بیان مشاهده و وصول و رویت صوفیه و مومنان و یقین
لطیفه دوازدهم در بیان انواع لباس مشائخ از صوف و خزنه و امثال آن و
معنی هر یک و شرائط ارادت مرید و مراد و ذکر مقراض و
طایفه

لطیفه سیزدهم در بیان حلق و قصر

لطیفه چهاردهم در بیان مبداء خانواده مشائخ که در اصل سلف چهارده بودند
و ذکر اویسیان

لطیفهٔ پانزدهم	در بیان سلسلهٔ حضرت قدوة الکبرا و سلسلهٔ حضرت نورالسنین و سلسلهٔ بعضی مشائخ سلف و خلف و اسامی خلفای کمل ایشان و تواریخ وفات و فائده اعراس پیران و تحصیل فضائل از اکابر متعدد
لطیفهٔ شانزدهم لطیفهٔ هفدهم	در بیان معنی کلمات مشائخ از شطحیات و امثال آن در بیان آداب صحبت و زیارت مشائخ و قبور ایشان و کیفیت وضع جبهه بین یدی الشیوخ
لطیفهٔ هیژدهم لطیفهٔ نوزدهم	در بیان معنی زلف و خال و امثال آن در بیان معنی ابیات متفرقه در محتملات متصوفه که از افاضل مختلفه صادر شده اند
لطیفهٔ بیستم لطیفهٔ بیست یکم	در بیان سماع و استماع مزامیر در بیان مسئله جهروا اختیار قضا و قدر خیر و شر و بعضی عقاید صوفیه
لطیفهٔ بیست دوم	در بیان ترک اورنگ سلطنت و اعراض از سریر مملکت و سپردن طریق سفر و التقابه بعضی مشائخ عصر در راه بتخصیصی بحضرت مقدم جهانیان دایتان بجنازه حضرت شیخ شرف الدین یحیی منیری و رسیدن بحضرت شیخ علاء الدین و وصول بمقصد و ایثار مقامات خود را و القاب خطاب جهانگیری
لطیفهٔ بیست و سوم	در بیان تعیین مقام و نزول رایات اشرفی و صدور علامات شگرفی در ظفرآباد و اظهار خوارق یکدیگر و ذکر ارادت شیخ کبیر سرور پوری
لطیفهٔ بیست و چهارم	در بیان دیدن امر او سلاطین و فقر او مساکین را تقریباً مناقب مسند عالی سیف خان
لطیفهٔ بیست و پنجم	در بیان ایمان و دلائل اثبات صانع و وحدت صانع و ازلیت و ابدیت او و اصول شریعت و طریقت
لطیفهٔ بیست و ششم	در بیان ارباب نظر و برهان و اصحاب کشف و اعیان و حیرت هر دو طایفه و عقاید طائفهٔ اخیر و بحث شریعت و طریقت و وحدت هر دو که یکی میگویند -
لطیفهٔ بیست و هفتم	در بیان دلائل وحدت وجود و اختلاف بعضی مشائخ در وحدت وجود و توفیق در ایشان
لطیفهٔ بیست و هشتم	در بیان توبه
لطیفهٔ بیست و نهم	در بیان نماز

لطیفه سی ام	در بیان زکوة
لطیفه سی و یکم	در بیان روزه
لطیفه سی و دوم	در بیان حج و جهاد
لطیفه سی و سوم	در بیان اصناف امت که متفرق شده اند بمذاهب کثیره و ماهیت مراتب انسانی و ذکر انسانی صوری و معنوی
لطیفه سی و چهارم	در بیان فوائد سفر و شرائط او
لطیفه سی و پنجم	در بیان عجائب روزگار و غرائب آثار که در سفر حضرت ایشان دیده اند و انواع مراحم مقامات که از اکابر و امآثر همور کوهستان ورزیده اند
لطیفه سی و ششم	در بیان طریق اطعام و فوائد بعضی ماکولات و مشروبات
لطیفه سی و هفتم	در بیان شرائط اعتکاف و عزلت و خلوت تجرید و تفرید
لطیفه سی و هشتم	در بیان وظایف صبح و شام و صلوٰة خمسہ اسلام و نوافل و ادعیه مشهوره ایام متبرکه و صیام صوفیه
لطیفه سی و نهم	در بیان عشق و مراتب او
لطیفه چهل و یکم	در بیان زهد و تقوی
لطیفه چهل و دوم	در بیان توکل و کسب و رضا و ذکر خوف و رجا
لطیفه چهل و سوم	در بیان تعبیر خواب
لطیفه چهل و چهارم	در بیان بخل و سخاوت و رزق و ذخیره
لطیفه چهل و پنجم	در بیان مجاهده و ریاضت و در بیان سعادت و شقاوت
لطیفه چهل و ششم	در بیان رسوم خلق و مزاج معتمدین
لطیفه چهل و هفتم	در بیان تذکرو عظم و حسن خلق و غضب و شفقت و مامله
لطیفه چهل و هشتم	در بیان مومن و مسلم
چهل و نهم	در بیان امر معروف و نهی منکر و در ذکر بعضی اشربه مختلف فیها
لطیفه پنجاهم	در بیان هرفت ابامت و بیان تولا و تیرا و ترک علایق و عوایق
	در بیان هرفت نفس و روح و قلب و در قبض ارواح و نموداری ملائک و تمنای مرگ
لطیفه پنجاه و یکم	در ذکر علم و طبل و بیان زنبیل گردانیدن

در بیان نسب حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم و جزوی سیر نبوی علیه السلام و شرح نسب سادات از احفاد و اولاد که از کتب نسابان انتخاب افتاد	لطیفه پنجاه و دوم
در ذکر خلفای راشدین و بعضی صحابه و تابعین و ائمه اثنا عشر در ذکر بعضی شعرا که از مشرب صافی صوفیه و طایفه علیه شرعی داشتند	لطیفه پنجاه و سوم لطیفه پنجاه و چهارم
در صدور بعضی خوارق از حضرت قدوة الکبرا به نسبت بعضی مردم	لطیفه پنجاه و پنجم
در بیان تفویض مقام و حواله ولایت اسلام به نسبت مقتدای آفاق حضرت سید حاجی عبدالرزاق و ذکر قبولیت بشرف فرزندی در نزول آیات اشرفی و علامات شگرفی در خطه اوده و قصبه جائس و قصبه ردولی و نواح او و صدور خوارق به نسبت اهالی این دیار و سبب اعتقاد مسند عالی سیف خان و حضرت قاضی رفیع الدین و حضرت شیخ شمس الدین صدیقی اوده‌ی	لطیفه پنجاه و ششم لطیفه پنجاه و هفتم
در شرح دعوات بعضی اسمای اعظم و تفسیر و بیان سوره فاتحه توریت که معروف بدعای بشمخ است و بعضی فواید دیگر از افسون و تعویذ و امثال آن	لطیفه پنجاه و هشتم
در بیان تنزیل فیض الهی و فضل نامتناهی در حین سفر حضرت ایشان را و اخصار ملائکه و مردان غیب و بعضی اولیا بجهت تجمیز و تکفین حضرت قدوة الکبرا	لطیفه پنجاه و نهم
در بیان صدور بعضی انفاس اشفاق به نسبت قدوة الآفاق سید عبدالرزاق و اولاد و احفاد او و بعضی خلفای کبرای ایشان و لطف عام به نسبت فرزندان و معتقدان و مریدان و مخلصان تام مشتمل بر اخلاق و اوصاف و حکایات این طائفه علیه قدس الله ارواحهم	لطیفه شصتم خاتم

9. ITS COMPILATION

According to his own statement, Nizām Yamānī, the compiler of the Lataif-i-Ashrafī lived in company of Saiyid Ashraf for thirty years¹ and whatever he heard from him he recorded it. Probably this period of thirty years means the period from 750 A.H.² to 780 A.H. which passed in continuous ~~st~~itineration with Saiyid Ashraf. For, it is evident from the Lataif-i-Ashrafī that he lived in company of his spiritual guide even after 780 A.H.³

The Lataif-i-Ashrafī consists not only of the discourses of thirty years but it also comprises many discourses and events of subsequent years. In the Introduction of the Lataif-i-Ashrafī, Nizām Yamānī himself writes:

"..... در اثنای این ..... در ضمیر دل ..... القا کرد که بعضی از انفاسی
نفسیه و الفاظ متبرکه و شمه از لطایف هارف و ظرائف کواشف احوال مقامات شریفه
و انزال کرامات عجیبه حضرت قدوة الکبری از متبدا تا منتها اعداد یافته .... بیان باید کرد"

According to the Mahbūb-i-Yazdānī,⁴ the Lataif-i-Ashrafī was not arranged in the present form during the life of Saiyid Ashraf, but after his death, when Nizām Yamānī compiled his discourses, he chose different topics and placed the relevant matters under each topic and called each topic a 'latīfa' and the book was named the Lataif-i-Ashrafī.⁵ But it is not all correct. The

-
1. Lataif-i-Ashrafī, Vol. II, p. 381.
  2. This year Yamānī met Saiyid Ashraf for the first time (Lataif-i-Ashrafī Vol. I, p.2).
  3. His stay at Rūpābad (a part of Kichhauchha) with the Saiyid in 782 A.H. and his accompaniment with him in the journey to Gulbarga (which took place after 810 A.H.) are proved by the Lataif-i-Ashrafī (see Brakāt p. 224, and this preface p. 15).
  4. It is the latest biography of Saiyid Ashraf, published in 1952 A.D. in the Shanti Press Allahabad.
  5. Preface to the Mahbūb-i-Yazdānī.

Lataif-i-Ashrafi and the Maktubat-i-Ashrafi themselves lead to the conclusion that his discourses had been compiled under the name of the Lataif-i-Ashrafi long before the death of Saiyid Ashraf; but, of course, additions continued till his death. Some chapters were added even after his death and these are not the discourses of Saiyid Ashraf. These are the chapters on his illness and death and on his important "Khalifas"¹.

According to Saiyid 'Abdur - Razzāq, the letters contained in the Maktubat-i-Ashrafi are those which were written after 787 A.H.² In his letters, Saiyid Ashraf, on several occasions, has referred to the Lataif-i-Ashrafi, which prove that his discourses had been compiled under the headings of different 'latīfas' and were entitled on the Lataif-i-Ashrafi before 787 A.H., though the additions continued even after his death as already pointed out.

Some references to the Lataif-i-Ashrafi made in the Maktubat-i-Ashrafi are given below:

(1) Letter No. 9.

..... "شیخ باید که بدین خواهی مخصوص بود و باین اختصاص منصوص و باوصاف دیگر نیز باید که موصوف بود و باعتراف آخر معروف چنانکه در لطایف برادر اخوی الاحباب شیخ نظام یعنی مذکور کرده تا در خور اقتدائی و در رهنمائی بود"

---

1. Lataif-i-Ashrafi, chapter Nos. 15, 59, 60.

2. Introduction to the Maktubat-i-Ashrafi.

(2) Letter No. 19.

"..... بهینه آن مسوده ی این درویش در ملفوظات و مقامات لطایف
درج کرده برخی از عمر گرانمایه بلکه فرخی از ایام سرمایہ در ترتیب و ترکیب
جمع آن واردات غیبی و الهامات لاریبی خرج ..... ازین وادیہ هرکرا
داعیہ ی تحقیق سخنی بوده باشد فلیطلب ثمہ"

It clearly indicates that the Latāif-i-Ashrafī had been compiled in an arranged form in his life.

(3) Letter No. 32.

"..... باقی سادات عراق و خراسان و مائرء النہر و جمیع اعصار وادیار آن
حدود در لطایف اشرفی فرزند اعزا الاحباب و الاصحاب شیخ نظام حاجی
غریب یعنی ..... یکدیگر جمع کرده اند"

(4) Letter No. 40

"بدایت الاولیاء فی الشریعت نہایت الانبیاء فی الطریقت یعنی ..... چنانکہ
در لطایف فرزند اعز نظام الدین یعنی ذکر کرده است"

(5) Letter No. 49.

"..... و منشای هر لباس برادر اعز شیخ نظام الدین در لطایف ذکر
کرده اند"

(6) Letter No. 52.

"..... و آنچه وظایف از برای قمع اعدای دیار و جهت قلع اشرای روزگار درخواست
کرده اند از کتاب لطایف معلوم خواهد شد"

(7) Letter No. 54.

"بدایت مقراض راندن ..... چنانکہ در لطایف برادر اعزا الاحباب شیخ
نظام الدین یعنی درج کرده اند - اگر احتیاج بود از و طلب دارند"

(8) Letter No. 62.

"..... اگر اصحاب شریعت و ارباب ذریعت روایت فقہ خواهند بنمایند
چہ در لطایف فرزند اعز نظام الدین درین وادیہ نیک رفتہ اند"

In these writings it is also implicit that Saiyid Ashraf in his letters had asked his several Khalīfas and disciples to consult the Lata'if-i-Ashrafi on different theological and mystical matters. Therefore it seems probable that several copies of the Lata'if-i-Ashrafi would have been made and would have reached the remote parts of the country. Even today, although no fully reliable MS. of the Lata'if-i-Ashrafi is available, yet its several copies are preserved in different public and private libraries of the country.

10. SOURCES OF THE LATĀIF-I-ASHRAFĪ

Discussing on various problems, Saiyid Ashraf quotes from Qur'ān, Tafsīr, Ḥadīṣ, and other religious and mystical works of his predecessors. The important works on Tafsīr such as Tafsīr-i-Rāzī, Tafsīr-i-Shihābī, Tafsīr-i-Zāhidī, and on Ḥadīṣ such as Siḥāḥ-i-Sitta, have been frequently used. On several occasions, references to some important historical books, like Ṭabarī and Ṭabaqāt-i-Nāṣirī, have been also made. But the most important book which formed the bases of his source are as follows:

1. Sharḥ-i-Ta'arruf :

It is an important book on 'Taṣawwuf'. It was written by Abū Ibrāhīm Ismā'īl bin Muḥammad Mustamelī Bukhārī (d. 434 A.H.).

2. Risāla-i-Qushairia :

It is also an important book on 'Taṣawwuf' and 'Tazkira'. It was written by Abul-Qāsim 'Abdul-Karīm bin Hawāzin al-Qushairī (d. 465 A.H.). Several anecdotes and statements of this book have been translated and several extracts have been taken in the Latāif-i-Ashrafī.

3. Kashful-Mahjūb :

It was written by Shaikh 'Alī Hujwairi in 465 A.H. The discussion of ^{some} chapters of the Latāif-i-Ashrafī are based on this books.

4. Ṭabaqāt-uṣ-Ṣūfia :

There have been several books of this name, of which the

two are most famous, one in 'Arabic written by 'Abdur-Rahmān Sullamī (d. 412 A.H.) and the other in Persian by Abū Ismā'īl 'Abdullāh Harawī (d. 481 A.H.); and here the latter is meant, as our author has made much use of it.

5. Ihyā'-ul-'Ulūm :

It is one of the most important works of Abū Ḥamid Muhammad Ghazzalī Tūsī (d. 505 A.H.). Several references to this book have been made in the Lata'if-i-Ashrafī.

6. Fuṣūṣ-ul-Hikam :

It is the most important book on Islamic mysticism to all the ṣūfīs believing in pantheism. It was written by Muḥiyud-Dīn Akbar (d. 638 A.H.). Saiyid Ashraf had compiled a separate book, namely 'Mir'at-ul-Haqāiq' based on Fuṣūṣ-ul-Hikam. This book (now not available) dealt with the technical terms used by Ṣūfīs. Nizām Yamānī again extracted materials from this book and added it to the Lata'if-i-Ashrafī under the chapter "Istilahāt-i-Ṣūfia".

7. Futūḥāt-i-Makkia :

It is a huge work of Shaikh Akbar and is one of the most important books of 'Taṣawwuf'. It was completed in 629 A.H.

8. 'Awārif-ul-Ma'ārif :

It was written by Shaikh Shihab-ud-Dīn Suharwardī (d. 539 A.H.). It is one of the fundamental books of Islāmic mysticism. It is read and taught in all schools of Ṣūfīs. Saiyid Ashraf had thoroughly read it and had written a commentary on it. He had also read some Persian translations of 'Awārif-ul-Ma'ārif'

such as "al-Misbāh-ul-Hidāya wa-Miftāh-ul-Kifāya" by 'Izzud-Dīn Mahmūd Kāshānī (d. 728 A.H.) and "Ma'arif-ul-'Awārif" by Najib-ud-Din 'Alī bin Buzghash (d. 676 A.H.). Saiyid Ashraf has made much use of the former translation.

9. Ilām-ul-Huda :

It was also written by Shaikh Shihāb-ud-Dīn Suharwardī.

10. al-'Urwah and Chehl Majlis :

The full name of the al-'Urwah is "al-'Urwah li-Ahlil-Jalwah wal-Khalwah". It was written by Shaikh 'Alā-ud-Daula Semnānī (d. 736 A.H.) in 724 A.H; and the Chehl Majlis consists of the Shaikh's discourses, compiled by his disciple Iqbāl Sīstānī. Saiyid Ashraf had been himself in company of the Shaikh in his early life and had been very much influenced by him. The remarks and statements of the Shaikh quoted in the Lataif-i-Ashrafī are found nearly word by word in both these books, though they have not been named; and al-'Urwah has been mentioned only in one of his letters.¹

These books are not in printed form. The MSS. of these books are preserved in the Maulānā 'Āzād Library A.M.U. Aligarh.

11. Rauz-ur-Riyāhīn : It was written by Imām 'Abdullāh Yāfi'ī (d. 760 A.H.). Though the book has not been mentioned by name, yet from a comparison between the corresponding passages of the Rauzur-Riyāhīn and the Lataif-i-Ashrafī it becomes clear that the book referred to is none but the Rauzur-Riyāhīn. The complete similarity of the language between the Lataif-i-Ashrafī and the Rauzur-Riyāhīn shows that Saiyid Ashraf did refer to this book the name of which he had forgotten.

---

1. Maktubat-i-Ashrafī, letter No. 42.

11. THE 'LATĀIF-I-ASHRAFĪ' AS A SOURCE OF OTHER BOOKS OF 'TASAWWUF' AND 'TAZKIRA'

The Lataif-i-Ashrafi has been a source of other books of 'Tasawwuf' and 'Tazkira' in different centuries, which speak of its popularity and fame to the remote parts of the country. Some of them are as follows:

Nafahāt-ul-Uns, Mir'at-ul-Asrār, Akhbār-ul-Akhvār, Gulzār-i-Abrār-i-Ghaṣī, Tabaqāt-i-Shahjahanī, Mir'āj-ul-Walāyat, Mu'īn-ul-Auliya, Khazīnat-ul-Asfiya, Sharāif-i-Ashrafia, etc.

Of these, two books, Nafahāt-ul-Uns and Mir'at-ul-Asrār, deserve notice.

Although Jāmī has made no mention of the Lataif-i-Ashrafi as a source of the Nafahāt-ul-Uns, yet the following evidences reveal that Jāmī had utilised the Lataif-i-Ashrafi.

1. About some sūfīs who were contemporaries of Saiyid Ashraf, the same statements occur in both the Lataif-i-Ashrafi and the Nafahāt-ul-Uns. Since the former is earlier, it would reasonably be presumed that the latter's information is based on the former. These sūfīs are; Shaikh Abul Wafā Khwārazmī¹, Shaikh 'Alāud-daula Semnani², Shaikh Kamāl-ud-Dīn 'Abdur-Razzāq Kāshāni³

-
1. Shaikh Abul Wafā Khwārazmī (d.835 A.H.) was the disciple of Shaikh Abul-Futūh, son of Shaikh Bahāud-Dīn Kubafā (see Nafahāt-ul-Uns p.434), he also got 'Khilāfat' from Saiyid Ashraf and lived in his company for a long time (see Lataif-i-Ashrafi).
  2. Shaikh 'Alāud-Daula (d.736 A.H.) whose company had been shared by Saiyid Ashraf in his early mystic discipline was the disciple of Shaikh Nūr-ud-Dīn 'Abdur-Rahmān Kīraqī, a well-known mystic of Iran (see Lataif-i-Ashrafi p.378-79 and Nafahāt p. 439).
  3. 'Abdur-Razzāq Kāshāni was a contemporary of Shaikh 'Alāud-Daula Semnāni and a reputed Sūfi of that period. Saiyid Ashraf had lived in his company also.

and Hāfiz Shīrāzī. About Shaikh Abul-Wafā Khwārazmī, the words of the Lataif-i-Ashrafi are:

"(فرزند) ابوالوفا خوارزمی را از مشارب صافیه^۱ ارباب توحید و اصحاب ادواق و واجید شری تمام بوده است"

The same words are in the Nafahāt-ul-Uns.² About Shaikh 'Alā-ud-Daula Semnānī, the Lataif-i-Ashrafi gives the following information:

"شیخ علاءالدوله در اصل از ملوک سمنان است و از اقربای این فقیر میباشند و سبب توبه وی آن بود که بیائزده سالگی بملازمت سلطان وقت اشتغال مینمود در یکی از حروب که حضرت سلطان ابراهیم را نورالله مضجه با اعداء بود و پرا جذبه ای رسیده و سوی بغداد مراجعت کرد و بصحبت حضرت شیخ نورالدین عبدالرحمن کسرقی ملوک میکردند بعد از ترک تجوید و تفرید خویش خانقاه ایشان روزمره صد دینار بود و خانقاه سکاکیه از بنای آباء و اجداد این فقیر در سمنان است بایشان تفویض یافت"

"شیخ علاءالدوله سمنانی ابن احمد بن محمد البیانگی در اصل از ملوک سمنان است منصب وزارت حضرت ابراهیم شاه بایشان مفوض بود در یکی از حروب و پرا جذبه ای رسید بعد از آن در تصع و تسعین و تسمایه قبل در خمس و عشر و سبعمایه و الآخر اصح در صحبت شیخ نورالدین عبدالرحمن اسفرائی کرخی رسیده و شرف ارشاد یافته در خانقاه سکاکیه مدت شانزده سال صد و چهل اربعین برآورد و گویند که در سایر اوقات صد و سی اربعین دیگر برآورده اند - چون عمروی بهشتا دو هشت سال رسید شب جمعه بیست و دوم رجب ست و ثلاثین و سبعمایه در برج احرار صوفی آباد بجوار رحمت حق پیوست و در حظیره^۳ قطب الاوتاد عماد الدین عبدالوهاب مدفون شده"

The above statements are not free from interpolations and historical mistakes, yet the similarity of the language of the Nafahāt-ul-Uns and the Lataif-i-Ashrafi cannot be denied. The words of the Nafahāt are as follows:

-
1. Barakat-i-Chistia, p. 176.
  2. Nafahāt-ul-Uns, p. 434.
  3. Barakāt-i-Chishtia, p. 295.
  4. Lataif-i-Ashrafi, Vol. I, p. 378-79.

"وی در اصل از ملوک سمنان است بعد از پانزده سالگی بخدمت سلطان وقت شغل گرفت در یکی از حروب که سلطان را با اعداء بوده و پرا جذبه ای رسید بعد از آن در شهر سنه سبع و ثمانین و تسمایه در بغداد بصحبت شیخ نورالدین عبدالرحمن کسرقی رسید در وقت مراجعت از حجاز و در سنه تسع و ثمانین و تسمایه اذن ارشاد یافت و بعد از سنه عشرين و سیمایه در خانقاه سکاکیه در مدت شانزده سال صد و چهل اربعین بر آورد -

و گویند که در سایر اوقات صد و سی اربعین دیگر بر آورده است و چون عمر وی بهفتاد هفت سال رسید شب جمعه بیست و دوم رجب ست و ثلاثین و سیمایه در مرج احرار صوفی آباد بجوار رحمت حق پیوست و در خطیره قطب زمان عماد الدین عبدالوهاب

مدفون گشت" ¹
(iii) Hāfiz Shīrāzī who was a contemporary, and for some time a companion, of Saiyid Ashraf, has been mentioned at several places in the Lataif-i-Ashrafi.² About his Dīwān, Saiyid Ashraf says:

"اکابر روزگار اشعاروی را لسان الغیب گفته اند بلکه بزرگی درین وادی گفته است که هیچ دیوانی به از دیوان خواجه حافظ نیست اگر مروی صوفی باشد بشناسد" ³

And Jāmī also writes:

"یکی از عزیزان سلسله خواجگان قدس الله تعالی اسرارهم فرموده است که هیچ دیوان به از دیوان حافظ نیست اگر مرد صوفی باشد" ⁴

(2) All the statements of the Lataif-i-Ashrafi attributed to Shaikh 'Alaud-Daula are found in the al-Urwah and the Chehl Mailis. Both these books might have been the sources of the Nafahāt-ul-Uns also, but this point should not be neglected that only those statements of 'Alaud-Daula' Semnānī have been taken in the Nafahāt-ul-Uns which have been given in the Lataif-i-Ashrafi. The similarity of so many excerpctions cannot be mere by chance.

1. Nafahat-ul-Uns 439.

2. See Lataif-i-Ashrafi Vol. I, p. 81, 98, 204 etc.

3. Lataif-i-Ashrafi, Vol. I, p. 353.

4. Nafahat-ul-Uns, p. 614.

(3) There has been a controversy on Pantheism between Shaikh 'Alāud-Daulah and Shaikh 'Abdur-Razzāq Kāshānī, and they wrote letters to each other on this matter.

On the occasion when Shaikh Kāshānī asked Iqbāl Sīstānī, the disciple of Shaikh Semnānī, about his Shaikh's opinion about Ibn-i-'Arabī, Saiyid Ashraf was himself present. He gives an account of the talks held between the Shaikh Kāshānī and Iqbāl Sīstānī.

"زبدہ عقاید اصحاب تصوف و عمدہ مواہد ارباب تعرف مسئلہ وحدۃ الوجود است و اندک نزاعی کہ در این مسئلہ بحضرت شیخ عبدالرزاق کاشی و حضرت شیخ علاء الدولہ سمنانی افتادہ بنابر مصلحتی است و در آن حین کہ این ہر دو اکابر بیکدیگر ارسال مکاتبات بھمدیگر کردند این فقیر و امیر اقبال سیستانی در میان بودہ اند کہ در راہ سلطانیہ با شیخ عبدالرزاق امیر اقبال ہمراہ بودند از ایشان استفسار آن مثنی کردہ و برا درین وادیہ بہرہ تمام بودہ کہ شیخ تودوشان شیخ اکبر و سخنان وی چہ اعتقاد دارد در جواب گفتہ کہ ویرا مردی عظیم الشان و عالیقدر میدانند و ہارف ویرا بسیار می پسندد اما میفرماید کہ درین سخن کہ حق را وجود مطلق گفتہ غلط کردہ وی گفتہ کہ اصل ہمہ ہارف او خود ہمین سخن است و ازین بہتر سخنی نیست کہ شیخ تو این را انکار میکند و جملہ انبیاء و اولیاء وائمہ برا این مذہب بودہ اند امیر اقبال این سخن را بشیخ خود نقل کرد شیخ آنرا در جواب نوشتہ است در جمیع بلبل و نحل بدین رسوائی سخن کس نگفتہ است و چون نیک باز شکافی مذہب طبایعیہ و دہریہ بسیار بہتر ازین عقیدہ و امثال این در نفی و ابطال آن سخنان بسیار نوشتہ چون این خبر بشیخ عبدالرزاق کاشی رسید شیخ رکن الدین علاء الدولہ مکتوبی نوشتہ و شیخ آنرا جواب نوشتہ " ۱

After these lines those letters have been also given in the Lataif-i-Ashrafi.

Nearly the same lines are written in the Nafahāt-ul-Uns, the originality of which most probably can be claimed only by the Lataif-i-Ashrafi. The words of ^{the} Nafahāt are also given here:

---

1. Lataif-i-Ashrafi, Vol. II, p. 140.

"وی (شیخ کمال الدین عبدالرزاق کاشی) مرید شیخ نورالدین عبدالصمد نطنزی است .....
 ..... با شیخ رکن الدین علاءالدوله قدس الله سره مفاصربه است و میان ایشان در
 قول بوحثت وجود مخالفت و مباحثات واقع است و در آن معنی بیکدیگر مکتوبات نوشته
 اند - امیر اقبال سیستانی در راه سلطانیه با شیخ کمال الدین عبدالرزاق همراه شده
 بود از وی استفسار آن معنی کرده و برادر آن معنی غلط تمام یافته پس از امیر اقبال
 سیستانی پرسیده که شیخ تودرشان شیخ محی الدین عربی و سخن او چه اعتقاد
 دارد در جواب گفته است که او را مردی عظیم الشان میدانند در هارف اما می فرماید
 که درین سخن که حق را وجود مطلق گفته غلط کرده و این سخن را نمی پسندد
 وی گفته اصل همه هارف او خود این سخن است و ازین بهتر سخن نیست عجب
 که شیخ تو این را انکار میکند و جمله انبیاء و اولیاء و ائمه بر این مذهب بوده اند
 امیر اقبال این سخن را بشیخ خود عرضه داشت کرده بوده است شیخ در
 جواب نوشته است که در جمیع ملل و نخل بدین رسوائی سخن کسی نگفته
 است و چون نیک باز شکافی مذهب طبیعی و دهریه بهتر به بسیاری ازین عقیده
 اند و در نفی و ابطال این سخنان بسیار نوشته و چون این خبر بشیخ کمال الدین
 عبدالرزاق رسید بشیخ رکن الدین علاءالدوله مکتوبی نوشته است و شیخ آنرا
 جواب نوشته " ۱

(4) All the writings of the preface of the Nafahāt-ul-Uns are found in the Lata'if-i-Ashrafī under different Laṭīfas, and only those references have been given under the sub-headings of the preface of the Nafahāt-ul-Uns which have been given in the Lata'if-i-Ashrafī too. And if the sources of similar statements have not been referred to in the Lata'if-i-Ashrafī, they have not been given in the Nafahāt-ul-Uns also.

In this respect, an analysis of the preface of the Nafahāt-ul-Uns will be not amiss.

(i) The first subheading of the preface is " تمهید فی القول " . What is written under this heading, the same is found

---

1. Nafahāt-ul-Uns, p. 482.

in Lataif-i-Ashrafi nearly word by word under the second 'latīfa' (درمیان معرفت ولایت ولی واقسام او). Some statements of the Lataif-i-Ashrafi, however, have been omitted in the Nafahāt-ul-Uns. Under these headings, the references given in both the books are the same.

An example of the corresponding passages of both the books is given below:

The text of the Nafahāt-ul-Uns¹

تمهید فی القول فی الولاية الولی |

ولاية تشق است از ولی که قرب است و آن دو قسم است :

ولاية عامه و ولاية خاصه

ولاية عامه مشترک است میان همه مؤمنان قال الله تعالى/ ولی الذین امنوا يخرجهم من الظلمات الى النور². ولاية خاصه مخصوصه است بواصلان از ارباب سلوک وهی عبارة عن فناء العبد فی الحق وبقائه به قالولی هوالفانی فیهِ والباقی به وفثاء عبارت است از نهایت سیرالی الله - وبقا عبارت است از بدايت سیر فی الله چه سیرالی الله وقتی منتهی شود که بادیه وجود را بقدّم صدق یکبارگی قطع کند و سیر فی الله آنکاه متحقق شود که بنده را بعد از فنای مطلق وجودی وذاتی مطهر از لوث حدثان ارزانی دارد تا بدان در عالم اتصاف باوصاف الهی وتخلق باخلاق ربانی ترقی کند -

ابوعلى جوزجانی رحمه الله گوید :

الولی هوالفانی من حاله والباقی فی مشاهدة الحق ولم یکن له عن نفسه اخبار ولا مع غیر الله قرار ولی آن بود که فانی بود از حال خود و باقی بود بمشاهده حق سبحانه وتعالی ممکن نباشد مراورا که از خود خبر دهد یا خبر خداوند بیاراند -

ابراهیم ادهم رحمه الله تعالى مردی را گفت خواهی که ولی باشی از اولیاء الله تعالى گفت بلی خواهم گفت لا ترغب فی شئی من الدنيا والآخرة

1. Nafahat-ul-Uns, p. 5,6.

2. Qur'ān 3, Baqar 35

وافرغ نفسك لله تعالى واقبل بوجهك عليه بدنیا وعقی رغبت مکن که رغبت
باینها اعراض بود از حق سبحانه وتعالی و فارغ کن مرخود را از برای
دوستی خداوند و دنیا وعقی را در دل راه ره و روی دل بحق آرو چون
این اوصاف در تو موجود شد ولی باشی -

وفی الرسالة القشيرية : ان الولی له هنیان احد هما فعیل بمعنى
مفعول وهو من يتولى الله امره - قال الله تعالى وهو يتولى الصالحين فلا
يکله الى نفسه لحظة بل يتولى الحق سبحانه رعايته والثاني فعیل مبالغة
من الفاعل وهو الذي يتولى عبادة الله وطاعته فعبادة تجرى عليه على التوالي
من غير ان يتخللها عصیان و کلا الوصفين واجب حتى يكون الولی ولیا یجد قیامه
بحقوق الله على الاستقصاء والاستيفاء و دوام حفظ الله اياه فی الستراء والضراء
ومن شرط الولی ان يكون محفوظاً كما ان الشرط النبی ان يكون مصوماً فكل
من كان للشرع عليه اعتراض فهو مفرور مخادع -

قصد ابو یزید السطامي قدس الله تعالى روحه بعضی من وصف بالولاية
فلما وافى مسجده قد ينظر خوجه فخرج الرجل ورمى بزاقه تجاه القبلة فالضوف
ابو یزید ولم یسلم عليه وقال هذا رجل غیر مأمون على ادب من آداب الشریعة
فكيف يكون امیناً على اسرار الحق -

شخص بنزدیک شیخ ابو سعید ابوالخیر قدس سره در آمد ونخست
پای چپ اندر مسجد نهاد شیخ او را گفت بازگرد که هرکس در خانه
دوست ادب آمدن ندارد مارانشاید که باوی صحبت داریم -

شیخ رکن الدین علاءالدوله قدس الله روحه فرموده است
انبیاء علیهم السلام از انشای گناه عاصداً مصوم اند و اولیاء از خوار داشت
گناه محفوظ .

از مصطفی صلی الله علیه وسلم مروی است
ان تغفر اللهم فلتغفر جیباً وای عبد لك لا اله
و نزدیک این بیچاره هیچ گناهی بدتر از این نیست که بنده خود را
مقصر و محرم نداند -

And here is the text of the Latāif-i-Ashrafī¹

"حضرت نوالمین از هنی ولایت درخواست کردند فرمودند که ولایت

1. Barakāt-i-Chishtia, Latīfa 2, p. 130-134.

مصدر ولی است و بمعنی قرب است و آن دو قسم بود ولایت عاومه و ولایت خاصه و ولایت عاومه مشترک است میان همه مؤمنان قال الله تعالى ولی الذين آمنوا يخرجهم من الظلمت الى النور • و ولایت خاصه مخصوصی است بواسطه از ارباب سلوک و هی عبارة عن فناء المبد فی الحق و بقاءه به • قالوا الولی هو الفانی فیہ و الباقی به •

حضرت کبیر بمرض رسانیدند که فنا عبارت از چه باشد فرمودند فنا عبارت است از نهایت سیر الی الله و بقا عبارت است از بدایت سیر فی الله چه سیر الی الله وقتی منتهی شود که بادیه وجود را بقدم صدق یکبارگی قطع کند و سیر فی الله آنکه متحقق گردد که بنده را از فناى مطلق وجودی و ذاتی مطر از لوث حدثان ارزانی دارد تا بدان در عالم انصاف باوصاف الهی و اخلاق نامتناهی ترقی کند -

ابوعلی جرجانی گوید رحمة الله علیه الولی هو الفانی من حاله و الباقی فی المشاهدة الحق لم یکن له عن نفسه اخبار ولا مع غیر الله قرار •

ابراهیم ادهم مروی را گفت که خواهی که ولی باشی از اولیای خدای تعالی گفت بلی خواهم • گفت لا ترغب فی شی من الدنيا والاخرة و افروغ نفسك لله تعالی و اقبل بوجهک الیه •

حضرت قدوة الکبری از رساله قشیریه نقل میکردند - ان الولی له مهینان احدثهما فیل بمعنی مفصول وهو من یتولی الله امره قال الله تعالی وهو یتولی الصالحین فلا یکنه الی نفسه لخطه بل یتولی الحق سبحانه رعايته و الثانی ففیل مبالغة بمعنی الفاعل وهو الذی یتولی عبادة الله و طاعته و عبادته تجری علیه علی التوالی من غیر ان ان یتخللها عصیان و کلا الوصفان واجب حتی یكون الولی ولیاً یجب قیامة بحقوق الله تعالی علی الاستقصاء والاستیفاء و دوام حفظ الله إیاه فی السراء والضراء •

حضرت کبیر از شرائط ولی درخواستند • قال الاشرف الولی قلبه مستانس بالله و متوحش عن غیر الله •

حضرت قدوة الکبری میفرمودند و من شرائط الولی ان یكون محفوظاً کما ان من شرط النبی ان یكون مصوماً و کل من کان للشرع علیه اعتراض فهو مغرور و هخادع •

قصد ابو یزید السطامی قدس اللہ سرہ لہمض من وصف بالولایۃ
فلما دنی الی مسجدہ قصد ینتظر خووجه فخرج الرجل وروی بزاقہ نحو القبلة
فانصرف ابو یزید البسطامی ولم یسلم علیہ فکیف یکون امیناً علی اسرار الحق -

حضرت قدوة الكبرى میفرمودند کہ شخص نزدیک ابو سعید ابوالخیر
قدس اللہ سرہ در آمد نخست پای چپ در مسجد نهاد - شیخ اورا گفت
باز گرد هرکه در خانہ دوست ادب آمدن نداند مارا نشاید کہ باوی صحبت
داریم •

حضرت کبیر در محل نیازآمده عوض رسانید کہ مراد از محفوظ کہ در
شرط ولی آمده است از همه عصیان است یا لہمض قال الاشرف شرط الولی
ان یکون محفوظاً من الاصرار علی المعصية حتی لا یصر علی الذنوب الصغار •
قیل الولی یکون محفوظاً من الصفات من حیث الاصرار ولقد قیل للجنید
قدس اللہ سرہ هل الولی یزنی یا ابالقاسم فطرق ملئاً ثم رفع راسه وقال :
کان امر اللہ قدراً مقدوراً •

حضرت قدوة الكبرى میفرمودند کہ از شیخ علاءالدوله سمنانی شنیده ام
کہ میفرمودند کہ انبیاء علیهم السلام از افشای گناه عاصداً معصوم اند و اولیاء
قدس اللہ اسرارهم از خوارداشت گناه محفوظ و از مصطفی صلی اللہ علیہ وسلم
مروی است

ان تغفر اللہم تغفر حبیباً والی عبد لک لا الہما

ولیک نزدیک این بیچارہ هیچ گناه بدتر از آن نیست کہ بنده خود را مقصرو
محروم نداند -

والقول فی معرفت المارف والمتعرف (ii) Second subheading is
والجاهل

Its source has been given thus:

فی الفصل الاول من الباب الثالث من ترجمة العوارف

In the Lataif-i-Ashrafi also, in the third 'latifa'

(The Tarjuma-i-'Awārif و در بیان معرفت عارف و متعرف و جاهل)
has been referred to, and the texts of both the books are the
same.¹

1. See Nafahāt-ul-Uns, p. 7 and Lataif-i-Ashrafi, p. 76

(iii) The source of the third sub-heading (القول في معرفت (الصنوفى والمتصوف والملا متى والفقير والفرق بينهم) has been given the Tarjuma-i-'Awārif and the same source has been given in the fourth 'latīfa' of the Lataif-i-Ashrafi.¹

(iv) The text of the fourth sub-heading (القول في التوحيد و (در بیان توحید و مراتب او) مراتبه و اربابها) is found in the first 'latīfa' of the Lataif-i-Ashrafi and the source of both the books is Tarjuma-i-'Awārif.²

(v) The fifth sub-heading is (القول في اصناف ارباب الولاية (قدس الله تعالى Kashful-Mahjūb has been mentioned as its source book. The contents under this heading are not found under only one 'latīfa' of the Lataif-i-Ashrafi. But in the fourth 'latīfa' Kashful-Mahjūb has been referred to.³

(vi) The source of the sixth sub-heading " القول في الفرق بين (المجزوء والكرامات والاستدراج Tafsīr-i-Kabīr. The same source has been mentioned in the fifth 'latīfa' (در بیان تفريق) of the Lataif-i-Ashrafi.⁴

(vii) The sources of the seventh sub-heading (القول في الاثبات (الكرامات الاوليا are Kashful-Mahjūb, Dalā'il-un-Nubuwa't and I'lām-ul-Hudā. The same sources have been given in the Lataif-i-Ashrafi under the fifth 'latīfa'.⁵

---

1. See Nafahāt-ul-Uns, p.8-17 and Lataif-i-Ashrafi p. 82

2. See Nafahāt-ul-Uns, p. 17-19 and Lataif-i-Ashrafi p. 23

3. See Nafahāt-ul-Uns, p.19-21 and Lataif-i-Ashrafi, p. 109

4. See Nafahāt-ul-Uns, p. 21 and Lataif-i-Ashrafi, p. 124

5. See Nafahāt-ul-Uns, p. 22, Lataif-i-Ashrafi, p. 124

In the Lataif-i-Ashrafi having quoted from Dalail-un-Nubuwat, Nizām Yamani writes:

"..... و همچنین از سائر صحابه و تابعین و تبع تابعین و مشایخ طریقت طبقه بعد طبقه نه چندان کرامات و خوارق عادات ظاهر شده که در حیز تحریر و تقریر گنجد"
قلم بشکافته از شرح تحریر * زبان عاجز شده از حسن تقریر

With the exception of the verse, the same words in the same manner are found in the Nafahāt-ul-Uns.

After this the compiler of the Lataif-i-Ashrafi quotes some lines from Imām Qushairi and then writes the following Persian lines:

"و مقصود ازین همه مبالغه و تطویل در اثبات کرامت و اولیاء آنست که تا هر سلیم القلبی که مشاهده احوال این طائفه و مطالعه اقوال ایشان نکرده است سخنان سست و حکایات نادرست اصحاب جهالت و ارباب ضلالت که در این زمان ظاهر شده اند و نفی کرامات اولیا بلکه همجزات انبیاء میکنند فویفته شود و دین خود برباد ندهد و همانا که باعث این طائفه بر نفی کرامات آنست که خود را در اعلی مراتب ولایت فی نمایند و ازین امور و احوال ایشانرا جزئی و اثری نی نفی آن میکنند تا پیش عوام فضیحت نشوند از فضیحت خواهی نمی اندیشند با آنکه اگر صد هزار خارق عادات مر ایشانرا ظاهر شود چون نه ظاهر ایشان موافق احکام شریعت است و نه باطن ایشان مطابق آداب طریقت آن از قبیل مکرواستدراج خواهد بود نه از مقولات ولایت و کرامت"¹

The same Persian text in the same manner is found in the Nafahāt-ul-Uns.²

(viii) The eighth sub-heading is القول فی انواع الکرامات و and the content is similar to that of the Lataif-i-Ashrafi word by word. But in both the books, the source-book is not given.³

1. Lataif-i-Ashrafi, p. 68.

2. Nafahat-ul-Uns, p. 22-26.

3. See Nafahat-ul-Uns, p. 26-27 and Lataif-i-Ashrafi, pp. 124-134

(ix) The ninth sub-heading is القول في انه فتي سميت الصوفيه
صوفيه Some references have been given under this heading.
 And the same references are found in the fourth 'latifa' of the
Lataif-i-Ashrafi

After this Jāmī writes a paragraph about his book, and
 then what he writes is found in the Lataif-i-Ashrafi.¹

In the last, Jāmī writes some concluding paragraphs.

These similarities between Nafahāt and the Lataif-i-Ashrafi cannot be considered to happen mere by chance, and we cannot but conclude that the Lataif-i-Ashrafi was one of the sources of the Nafahāt-ul-Uns.

(5) The Lataif-i-Ashrafi and the Nafahāt-ul-Uns both acknowledge to have derived materials from the Tabaqāt-us-Sūfia Harawi. But a comparative study of the Lataif-i-Ashrafi and the Nafahāt-ul-Uns shows that Jāmī has exactly followed the Lataif-i-Ashrafi in changing the words and sentences of the Tabaqāt-us-Sūfia Harawi. For example a few corresponding excerpts of these books are given below:

طبقات الصوفيه هروی	لطایف اشرفی	نفحات ابدنی
(۱) بی تیمار نشستن چه بود	(۱) بی تیمار نشستن چه بود	(۱) بی تیمار نشستن چه بود
یافت بی جستن بود و دیدن	یافت بی جستن و دیدار	یافت بی جستن و دیدار بی
بی هسکیدن که بیننده در	بی نگرستن که بیننده در	نگرستن که بیننده در دیدار
دیدار علت است	دیدار علت است	علت است (هی ۸۱)
(هی ۱۶۸)	(برکات هی ۱۱۲)	
(۲) شیخ الاسلام گفت که	(۲) از محمد شگرف نقل	(۲) شیخ الاسلام گفت که
محمد شگرف مرا حکایت کرد که	میکردند که میگفت که	محمد شگرف مرا حکایت کرد

1. Barakat-i-Chishtia, p. 40, 41, 44, 45.

آن وقت که امیر سبکتگین پدر محمود پیشین بار که بهیزی آمد بسرکن فرود آمده بود از لشکروی یکی از روستائی خرواری کاه خرید بها تمام بداد و ویرا بنواخت گفت این باد که کاه آری بمن آر ووی پدری داشت بوی آمد و دوستی گرفت و می بود تا روز عرفه بود . آن پیروستالی میگفت که حاجیان امروز حج کنند ای کاشک ما آنجا بودید لشکری گفت خواهی ترا آنجا برم نگر باکسی چیزی نگوی - گفت نگویم - رفتند - امروز ویرا بعرفات برد و حج بکردند و باز آمدند -

دربار اول که سبکتگین پدر محمود غزنوی بهری آمد - یکی از لشکریان از روستائی خرواری کاه خرید و بهای تمام بداد و بنواخت و گفت بار دیگر گلی بمن آری آن روستای پدری داشت بوی آمد و دوستی گرفت اتفاقاً عرفه عید قربان رسید آن پیروستالی گفت امروز حاجیان حج کنند کاشکی ما نیز آنجا بود می لشکری گفت خواهی که ترا آنجا برم بشرط آنکه باکسی نگوی - گفت نگویم - رفتند - امروز ویرا بعرفات برد و حج بکردند و باز آمدند -

که پیشین بار که سبکتگین پدر محمود غزنوی بهری آمد یکی از لشکریان وی از روستائی خرواری کاه خرید و بهائی تمام بداد و ویرا بنواخت و گفت بار دیگر که کاه آری بمن آر و آن روستای پدری داشت پیر بوی آمد و دوستی گرفت اتفاقاً عرفه عید قربان رسید . آن پیروستائی گفت که امروز حاجیان حج کنند کاشکی ما نیز آنجا بود می لشکری گفت خواهی که ترا آنجا برم بشرط آنکه باکسی نگوی - گفت نگویم - رفتند - امروز ویرا بعرفات برد و حج بکردند و باز آمدند -

روستای باوی گفت عجب میدارم که با چنین حال در میان شکران می باشی گفت اگر چون من نباشد درین لشکر چون ضعیفی یا عجوی بیاید و داد خواهد که دروی نکرد و داد وی بستاند و اگر در غارت بزن جوان رسد ویرا از دست ایشان که رهاند من درین لشکر از برای چنین کارهایم زنهار باکسی چیزی نگوی - (هی ۱۴۲)

آن روستای فراوی گفت کی تو چنین عجب میدارم که در میان لشکریان می باشی گفت چون من نباشد در لشکر از ضعیف عجز بیاید و داد خواهد که دروی نکرد و داد وی بستاند و اگر بعد و فرازن جوان رسد چون نباشد که ویرا از دست ایشان بستاند من چنان آرا ام در میان لشکر و تونگر باکسی چیزی نگوی (هی ۳۴۵)

روستای باوی گفت عجب میدارم که با چنین حال در میان لشکریان می باشی گفت اگر همچو من نباشد و در لشکر چون تو ضعیفی یا عجوی بیاید و داد خواهد که دروی نکرد و داد او که بستاند اگر بفارت لشکریان زن جوان رسد ویرا از دست ایشان که رهاند من در لشکر از بهر این چنین کارهایم زنهار باکسی چیزی نگوی - (هی ۱۸۰)

(۳) شیخ الاسلام گفت که
 بو طالب خنرج بن علی
 البغدادی است استاد ابو
 عبد الله خفیف بود شیخ
 بو عبد الله گوید که من خدمت
 وی میکردم و وی علت شکم
 داشت خون میفروشد طشت
 در وی می نهادم وقتی غایب
 بودم وی آواز داد گفت
 شیرازی هین لمنک الله
 من بشتافتم و طشت بوی دادم

علی و یلم پرسید از ابو
 عبد الله خفیف که تو آن
 هنک الله چون بشنیدی
 از وی گفت چون رحمک الله
 شیخ الاسلام گفت فلاح نباشد
 مرید را که دل استاد و پیر
 نکشیده باشد و تقای وی
 نخورده باشد و لمنک الله
 استاد نشنیده -

علی و یلم پرسید از ابو عبد الله
 خفیف .....
 خود درست باشد زعیر
 ولا یفلح که استاد و پیر در
 می باید لابد که مرد بی پدر
 چنان سندر و ولا یفلح نبود
 کی بی استاد و پیر (هی ۲۶۲)

(۳) ابو طالب خنرج بشیراز (۳) شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است
 آیدان و علت شکم داشت که ابو طالب خنرج از اصحاب جنید
 مشائخ گفتند که خدمت او را بود بشیراز آمد و علت شکم داشت -
 که اختیار میکند شیخ خفیف مشائخ گفتند که خدمت او را که اختیار
 گفت که من اختیار کنم
 میگوید که هر شب پانزده
 بار هفده بار بر میخواست
 یکی از شبها نشسته بودم و فیلی از
 شب گذشته بود چشم من گرم شد
 یکبار آواز داده بود نشنیده بودم
 دیگر بار آواز داد برخاستم و طشت
 پیش بردم گفت ای فرزند وقتی که خدمت
 مخلوق را همچو خود نیکو نتوانی کرد
 خدمت خالق را چگونه بجای توانی
 آورد -

و هم وی گفته است که وقتی غایب
 بودم آواز داد که شیرازی من
 نشنودم دیگر بار آواز داد و گفت
 شیرازی هین لمنک الله من بشتافتم
 و طشت بوی بردم -

علی و یلم از ابو عبد الله خفیف پرسید
 .....
 وی رسته باشد لایفلح استاد و پیر
 و ریابد مرد بی پدر سندر و لایفلح
 نباشد که بی استاد و پیر (هی ۲۲۴)

و طشت پیش بردم گفت ای
 فرزند وقتی که خدمت مخلوق
 همچو خود را نیکو نتوانی کرد
 خدمت خالق را چگونه بجا
 توانی آورد -

و هم خفیف گفته وقتی
 غایب بودم که آواز داد
 که شیرازی من نشنودم
 دیگر بار آواز داده گفت ای
 شیرازی هین لمنک الله
 من بشتافتم و طشت پیش
 بردم

علی و یلم از شیخ عبد الله
 پرسید .....
 وی خود رسته بود -

(هی ۳۰۳)

(۳) آن امیر ترسا یکی را	(۲) امیر ترسا را هامله	(۲) امیر ترسا را هامله و
از ایشان فرا خواند کی	والفت ایشان یکدیگر خوش	الفت ایشان را با یکدیگر
آنچه دیده بود و آن	آمد یکی از ایشان را	خوش آمد یکی از ایشان را
الفت ایشان پرسید از	بخواند و پرسید که آن	طلب کرد و پرسید آن که بود
وی که او کی بود	که بود	(هی ۳۱)
(هی ۹)	(هی ۳۷)	

The next to the Nafahāt-ul-Uns is the Mir'at-ul-Asrār, a voluminous book on 'Tasauwuf' and 'Tazkira-i-Sūfiā', written in India by Shaikh 'Abdur-Rahmān Chishtī in 1045 A.H. 'Abdur-Rahmān had himself visited the tomb of Saiyid Ashraf¹. He was himself a sūfī and has described his own experiences at Kichhauchha in his book. He has named the Lataif-i-Ashrafi as one of his sources.

---

1. His journey to Kichhauchha took place in 1034 A.H. (Mir'at-ul-Asrār F. 306).

12. THE VALUE OF THE LATĀIF-I-ASHRAFI

(a) (As a book of Islamic mysticism)

Latāif-i-Ashrafī, on the one hand, is based on the fundamental and the most authentic books of Islamic mysticism, and on the other, it had been approved by Saiyid Ashraf himself. These facts show its authenticity and enhance its importance.

To assess its value, however, it is quite apt to have at least a cursory glance over the sufistic literature produced in the 13th and 14th centuries A.H. of India, and over the activities of ṣūfīs of this period.

It was in the 13th century A.H. that the influence of Islamic mysticism became far-reaching and deep-rooted in India. In this century, in India, there appears a galaxy of bright stars shining on the firmament of Islamic mysticism which are even today enlightening our spiritual world. Mu'īn-ud-Dīn Chishtī, Qutb-ud-Dīn Bakhtiyār Kākī, Bābā Farīd-ud-Dīn Ganj-i-Shakar, Nizām-ud-Dīn Auliya, Nasīr-ud-Dīn Chirāgh-i-Dehlī, Bahā-ud-Dīn Zakariya Multānī, Ṣūfī Hamīd-ud-Dīn Nāgorī and many others are even today reigning over the hearts of millions of people, and their teachings and deeds have survived for ever.

But there do not end the activities of Muslim saints. The second half of the 14th century and the first half of the 15th century also are rich in number and glory of Muslim saints.

In the 13th century, Ṣūfīs learnt and taught Qur'ān, traditions of the prophets and the fundamental books of 'taṣāuwuf'. They practised according to the teachings of these books and purified their own souls as well as the souls of their followers. Bahā-ud-Dīn Zakariyā, however, tried to save politics from pollution

by his direct interference in political matters. But in this period no book was written in which the theoretical analysis of the difficult and delicate problems of Islamic mysticism could be noticed. In some discourses of the ṣūfīs of this period, there are, of course, some such discussions but they do not cover all the problems and moreover, their approach is mystical¹ rather than theoretical. This period of a hundred years possesses some remarkable characteristics peculiar to itself.

Now the centre of activities of Muslim saints was not confined within northern India alone. There were so many centres established in the different parts of the country. In Kashmīr, Saiyid 'Alī Hamadānī, in Gulbarga, Saiyid Muhammad Gesū Darāz, In Bengal, Shaikh 'Alāul-Haqq and his son Shaikh Nūr, in Bihār, Sharaf-ud-Dīn Yahya Manerī and his son Ahmad Yahya Manerī, in Makaanpur, Shaikh Badī'ud-Dīn Madār, in Ayodhya, Shaikh Shamsud-Dīn Awadhi, in Multān, Saiyid Jalāl-ud-Dīn Bukhārī whose influence reached Dehli, and in Jaunpur, Saiyid Ashraf Semnānī had established their "Khānqāhs" and they were engaged in enlightening the atmosphere in which they breathed.

As regards the works on Islamic mysticism and the theoretical approach to its problems, 14th and 15th centuries are the most significant in Indian history of sufistic literature.

The next significant characteristic of this period is the communications between ṣūfīs and kings, nobles and men of learning and erudition. By their letters, ṣūfīs continued imparting their

---

1. By mystical approach I mean : when a ṣūfī explains some problem in such a way as it is understandable only to a ṣūfī, his approach will be mystical. In this explanation, he does not give arguments from Qur'ān or Ḥadīṣ but he is satisfied while furnishing some experiences of some eminent ṣūfīs.

spiritual teachings and thus kept their disciples in their contact even in their absence from 'Khānqāhs'. Kings and nobles came in direct/^{contact}with ṣūfīs. Keeping all these characteristics in view in general, when we study the personality of Saiyid Ashraf, we find him the unique personality of this period in which all these characteristics had combined together in a dynamic and vital form. His letters and discourses bear testimony to this effect.

The Lata'if-i-Ashrafi is the only book written in India in which all the problems of Islāmic mysticism have been explained. The approach is not only mystical but also theoretical. It is the quintessence, and at the same time a commentary of all the fundamental books on Islamic mysticism.

This is the only book of 'Taṣawwuf' containing such preachings and routine as can really guide kings and emperors in their administrative pursuits. A perusal of this book, and a knowledge of the practical life of Saiyid Ashraf would adequately dispel the wrong notion that Islamic mysticism preaches confinement within a corner and a total out off from the rest of life.

(b) Literary Value

Persian literature owes much to ṣūfīs. Saiyid Ashraf was himself a poet and writer. The Lata'if-i-Ashrafi contains hundreds of his verses. The book displaying a personality of versatile tastes, extensive knowledge and vast experience, possesses such characteristics as distinguish it from others books of Islamic mysticism. The subject matter is not limited to only mysticism. Its literary aspect is also fascinating, and the book being the only and the most authentic source of Ḥāfiẓ Shīrāzī, has become an indispensable part of the history of Persian literature. In the following lines its literary characteristics are summed up:

(1) As regards the literary history of Persia, the most significant aspect of this book is its statement about Ḥāfiẓ. The book presents the most authentic record about this poet.

The credit of substantiating its literary importance goes to Prof. Nazīr Ahmad who for the first time wrote under the title ¹ حافظ شیرازی کے دو قدیم ترین مآخذ (The two oldest sources of Ḥāfiẓ Shīrāzī) which was reproduced by Asghar 'Alī Hikmat in مجلہ دانشگاہ ادبیات : شماره ہفتم بہمن ماہ سنہ ۱۳۴۱ھ ش

The Lata'if-i-Ashrafi presents the most authentic record not only about Ḥāfiẓ Shīrāzī, but also about Qāzī Shihāb-ud-Dīn Daulatabadi, Shaikh 'Alā-ud-Daula Semnānī, Shaikh Kamāl-ud-Dīn 'Abdur-Razzaq Kāshānī, Saiyid 'Alī Hamadānī and Abul-Wafa Khwārazmī.

(2) The Lata'if-i-Ashrafi represents the Tabaqāt-uṣ-Ṣūfiya Harawī for the first time, in simpler and more intelligible language.

---

1. See Fikr-o-Nazar, January 1960.

In the preface of the Nafahāt-ul-Uns Jāmi writes:

"..... اما چون بزبان هروی قدیم که در آن عهد مرسوم بود، وقوع یافته بتصحیف و تحریف نویسندگان بجای رسیده که در بسیاری از مواضع فهم مقصود بسهولت دست نمیدهد و ایضاً مقتصر است بر ذکر بعضی متقدمان و از ذکر بعضی دیگر و از ذکر حضرت شیخ الاسلام و ماصران وی و متاخران از وی حالیست بارها در خاطر این فقیو میگذشت که بقدر وسع و طاقت در تحریر و تقریر آن کوشش نماید و آنچه معلوم میشود عبارتی که متعارف اهل روزگار است در بیان آرد و آنرا که مفهوم نشود در حجاب ستروکمان بگذارد و از کتب معتبره دیگر سخنان چیده و هارف سنجیده اضافه آن کرده بر لوح تبیان نگارد....."

It means that Tabaqāt-us-Sūfiya Harawi, being in Harawi dialect, was not perfectly intelligible to all Persian-knowing people, and Jami, to make it more intelligible, transformed it into current Persian. But while discussing the similarity of the Nafahāt-ul-Uns and the Lataif-i-Ashrafi, it has been proved that the Lataif-i-Ashrafi was one of the sources of the Nafahāt-ul-Uns. And the Tabaqāt-us-Sūfiya Harawi was the source of both these books. Therefore the credit of rendering it into simpler language should ^{to} go/Saiyid Ashraf.

(3) In the Lataif-i-Ashrafi¹, several verses of some eminent sūfīs have been explained and their backgrounds have been given. These verses are quoted below:

- (۱) حورا بنظاره نگارم صف زد * رضوان ز تعجب کف خود بر کف زد
یک خال سیاه بر آن رحان مطوف زد * ابدال ز بیم جنگ بر مصحف زد
- (۲) ای مشکل حل و حل مشکل * زان سوی ازل بهشت منزل
- (۳) ز دریای شهادت چون نهنگ لا بر آرد هو * تیمم فرض گردد نوح را در عین طوفانش
- (۴) آسمان بار امانت نتوانست کشید * قرعه فال بنام من دیوانه زدند
- (۵) از آن مادر که من زادم دگر باره شدم جفتش * از انم گبر میخوانند که بامادر زنا کردم
- (۶) چندان که آرزوی در سینه جای کرد * والله که آرزوی خدایم محقراست

1. Lataif-i-Ashrafi, Vol. II, Chapter 19.

- (۷) آن شد که بار منت ملاح بروی * گوهر چو دست داد بدریا چه حاجت است
 (۸) پیروما گفت خطا در قلم صنع نرفت * آفرین بر نظر پاک خطا پوشش باد
 (۹) چشم اگر بین است و ابرو این و ناز و شیوه این * الفراق ری زهد و تقوی الوداع ای عقل و دین^۱
 (۱۰) ای روی در کشیده بیزار آمده * خلقی بدین طلسم گرفتار آمده
 (۱۱) بیزارم از آن کهنه خدای که توداری * هر لحظه مرا تازه خدای دگر است
 (۱۲) کسی کوماند در صحرای طامات * چه داند ذوق مستان خوابات
 (۱۳) بدکردم و اعتذار بدتر ز گناه * چون هست درین عذر سه دعوی تباه
 دعوی وجود و دعوی قدرت و فضل * لاحول ولا قوة الا بالله

Several verses of Hāfiz Shīrāzī can be correctly understood only after the perusal of the Lata'if-i-Ashrafi in which they have been quoted on different occasions.²

In a separate chapter,³ the meanings of the technical terms used by ṣūfīs in poetry have been expounded.

(4) After the Lubāb-ul-Albāb-i-'Awfi, it is the oldest document on some eminent Persian poets. In this context also, about several poets, the statements and words of the Nafahāt-ul-Uns and the Lata'if-i-Ashrafi are the same. About Rūdakī, there is some similarity in the statements of the Lata'if-i-Ashrafi and the Lubāb-ul-Albāb.⁴ The Lata'if-i-Ashrafi deals, however, briefly and simply. Both say: "المعدة على الراوى اشعار او صد دفتر آمده است" But to this sentence, there is an addition in the Lata'if-i-Ashrafi:

"در شرح عین مذکور است که اشعار او پنجاه هزار سیصد بوده است"^۵

In the Lata'if-i-Ashrafi, the background of the Qaṣīda 'بوی جوی' has been given in a simple and brief manner, about which we are first informed by the Chahār Maqāla. But the Lata'if-

1. This couplet was explained by the poet (Maghribī) himself before Kamāl Khojandī (see Lata'if-i-Ashrafi Vol. II, p. 369 and Nafahāt-ul-Uns), and the same explanation in the same words has been given in the Lata'if-i-Ashrafi and the Nafahāt-ul-Uns, both.

2. For detailed information see Fikr-o-Nazar, January 1960, under the title حافظ شیرازی کے دو قدیم ترین مآخذ written by Prof. Nazār Ahmad.

3. Lata'if-i-Ashrafi, Vol. II Chapter 18.

4. See Lubāb-ul-Albāb, Vol. II p. 7 and Lata'if-i-Ashrafi Vol. II p. 362

i-Ashrafi adds to our information saying:

"در بعضی تواریخ این حکایت را سلطان سنجر و امیر هزی نسبت کنند"

In this book the following poets have been mentioned under a separate chapter.¹

Rūdakī, Sanāi, 'Attār, Sā'dī, 'Irāqī, Amīr Khusraw, Masan Sajzi, Amīr Husain, Auḥadud-Dīn Isfahānī, Afzalud-Dīn Khāqānī, Mizāmī Ganjawi, Kamāl Khojandī, Maulānā Muḥammad Shīrīn known as Maghribī, Hāfiz Shīrāzī.

(5) Latāif-i-Ashrafi represents the language and style of the different periods of the history of Persian literature. There are to be found the models of the style and language from 5th century to 9th century A.H. The effects of Tabaqātus-Sūfiya. Harawī and Kashful-Mahjūb are quite manifest in this book. A number of old words, phrases, idioms, and sentences have been used in this book which can be rarely found in the books of 'Taṣawwuf' produced in 8th century A.H. For example:

۱-	نه چنین است	بجای چنین است	(مانند هروی)
۲-	نمی بود	بجای نبودی	"
۳-	می بر آمدند	بجای بر می آمدند	"
۴-	الآن	یعنی الآن هستی	(ما خود از هروی)
۵-	منی	خود بینی و تکبر	"
۶-	بهم نبود	جمع نشود	"
۷-	مرائی	ریاکار	"
۸-	جزوکی	کتابچه	"
۹-	دوستر	دوست تر	"
۱۰-	امسال شما را بار نیست	یعنی باریابی و رسائی نیست	"
۱۱-	بسلامت افتاد	یعنی سلامت اند	"
۱۲-	واز	بجای باز	"
۱۳-	جنگجای	یعنی میدان جنگ	"

- ۱۴- برین بطور اسم (عجایب آن زمین و غرایب آن برین مشاهده کرده اند)
- ۱۵- پروا بمعنی خواهش نفسانی
- ۱۶- جای آسان جائیکه در آن درکار هیچ دشواری پدید نیاید
- ۱۷- سخن کشی بمعنی استماع و فهم سخن
- ۱۸- می بدانید نچنین باشد اگر نچنین کسی وغیره (مانند هروری)
- ۱۹- مایان جمع الجمع از ما
- ۲۰- دستان جمع دست
- ۲۱- سرها بجای اسرار
- ۲۲- اوشان بجای ایشان
- ۲۳- غیر آماده بمعنی ناواقف
- ۲۴- ماندن بمعنی گذاشتن (بسبب حفظ مقام ضرورت میگردد که مانده میروم)
- ۲۵- ماندن بمعنی باقی ماندن (همین که برگردن مانده بود)
- ۲۶- ماندن بمعنی محروم شدن (از ملازمت ماندیم)
- ۲۷- ماندن بمعنی عاجز شدن (ذکر خفی کسی را مسلم باشد که زبان او از یاد حق مانده باشد)
- ۲۸- نمی ماندند بمعنی راضی نمیشدند (حضرت مخدومی نمی ماندند که دیگر برسر دیگری نهند)
- ۲۹- قرطق بمعنی کرتا
- ۳۰- منهگی بمعنی باشنده^۱ منه
- ۳۱- خانگی دادن (ویرادر برابر خود خانگی داده بود)
- ۳۲- خرهم برآمدند بمعنی بیخود گشتند
- ۳۳- تپاک بمعنی بیقراری
- ۳۴- آبق کسبکه از خدمت میگزیزد
- ۳۵- درحیوت ازپاشدم (از دست آن مردم درحیوت از پاشدم)
- ۳۶- جایگاه بجای جای (ماخوذ از کشف الحجب)
- ۳۷- برپی نخستین (ماخوذ از کشف الحجب)
- ۳۸- روزگار کردن "
- ۳۹- بیگاه تر "
- ۴۰- شباه نگاه "

- ۴۱ - دیرگاه (ما خود از کشف المحجوب)
 ۴۲ - بار نهادن یعنی زائیدن (ما خود از کشف المحجوب)
 ۴۳ - هر چه وی کار کند مرا بآن خوشی است
 ۴۴ - چون گونه بر من بگردد پای من ببرید
 ۴۵ - نمی بود بجای نبودی
 ۴۶ - جان میدادند بجای جان میدادندی
 ۴۷ - او را سرور آوردند یعنی او را راضی کردند
 ۴۸ - بیشتر احرام از خواسان بسته بود (بجای می بست)
 ۴۹ - احمد چون صادق بود فی الحال بآنچه شیخ فرموده بود قیام نمود (یعنی مثال شیخ را امثال کرد)
 ۵۰ - دنیا بسیار بر من روی آورد
 ۵۱ - پیشواز

6. But it does not mean that the Lataif-i-Ashrafi is only a representation of the language and style of other books. It has also its individual style which can be quite distinguished from other books. While describing a battle, the beauty is created by a grandeur in the style; while depicting a love story mentioned in the Masnawī of Rūmī, the style is imbued with poetic beauty; while dealing with some delicate problems of mysticism, some suitable similies are selected to carry the idea home; and in purely descriptive language the simplicity is maintained with the use of idioms.

A few example will suffice to give the readers an idea of its style:

(1) Description of a battle:¹

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که در ایام جهانپانی و هنگام مرزپانی
 برو بیگ سیه کش ترکمانان و سردار لشکر مغولان بود از شوخ چشمی نقض

1. Lataif-i-Ashrafi, Chapter 4.

عهد و میثاق را دامن برزد و سردار لشکر از مورد صفا و مشرب وفاق او بنفاق آورد و مرکب عدوان و بغی را تنگ تنگ برکشید و بر پاره طغیان پاره خفیان در ساعد خصومت پوشید سر از ریفه مطاوعت و گودن از طوق اطاعت پیچیده و پای از حد بندگی و خط فرمانبرداری بیرون نهاده در دایره انقیاد که چون پرکار میگردد نقطه واری پای آهین کرد و دست ظلم و بیداری بنمیب بعضی نواحی سمنان و برخی قریات بوستان کشاد —

خزان لشکر کشید و پای بکشاد * بسوی بوستان تاراج بنهاد
عجب نبود که دارد نیزه خار * کند گلهای بوستان راتن افکار
سپاه بوستان سروگل اندام * نهاده پای جنگی پیش خرغام

بالشکر جواره و عسکره عذاره رو بسوی این سرحد نهاد ... سپاهی که از مردان جنگی فضای آندیار تنگی پذیرفته و کوه و صحرا از عده و ابهت ستوه آمد !
از عکس تیغ مینافام پیکر آب چون آتش عقیق سیما شد و آتش از نمیب خنجر الماس گون در دل سنگ آب میگشت و گوهر تیغ آبدار جوهر بار آتش میگشت -

تیزی تیغش بهر گرمی آتش ببین * نوع چه جنس از عوض نفس چه جوهر شکست

از وصول این خبر در منقل دل خسرو شیرین زبان و جمشید مکان و خورشید زمان آتش حمیت زبانه زد و گوهر شجاعت خاصیت پیدا آورد و به هجت نصرت اسلام و فرحت فتح کرام سوهین وار کمر بسته چون گل خندان گشت

دل شاه خندان بود روز خشم * که چون چشم دریا بود پیشی چشم

بار کردار روی بسوی آتش پیکار نهاد و سمنند باد رفتار و ابر کردار در گرد چشمه
خور نهان کرد و خاک را با ماه گودانید

.....

مقابله در مقاتله افتاد و سپاه اسلام جامهای در یوزه بلباهی حرب بدل کردند و بر بساط آورد گاه بسان تعبیه شطرنج صف آرا گشتند همچون نیزه تمام قد و مانند تیوراست انگشت و بکردار کمان سرکش و بشبه سپر فراخ برومائل پیکان جنگال و مشابه سنان زدوده خصال و بمثال تیغ بخون چهره شسته و بوستان دشنه تشنه نشسته و بصفت ژوپین الماس الماس اجل در بسر بسالت نهان و بشکل خود دامن زره در پای مغرکشان و بصولت خونین پشت بساز نهاده و همتای حلقه زره صفها درهم یافته -

شمشیر شیموانی سیل خون بر صفحه نیلگون میراند و خنجر نیلوفری از پیکر
آبدار آتشی می افروخته و ناچرخ دیلمی با اخشای جنگیان راز میگفت و بیل هندی
در سرسروان راه می جست و گویال تارک شکاف پروبال گردن کشان میگرفت
و ژوبین سینه فیل اسپ و سوار بر صم مید وخت و خدنگ چهار پر در مغز مبارزان
می نشست و بیلکه موی شکاف از احداق دیدگان هدف میساخت و نیزه خطی
از جگر دلاوران سیراب میگشت و ستان جان ستان در تن صفدران وطن میگرفت
....."

¹ (2) A love story mentioned in the Maṣnawī of Rūmī.

"..... چون مبالغه عشق او از حد گذشت و دریای شیفگی روی او از سر
برآمد زری بسیار داد و آن کنیزک را بخريد و در خانه آورد - نزدیک بود که
از گلزار وصالش گل خط چیند و بربل جویبار جمالش نشیند که باد خزان بیماری
و صرصوان دوران جان آزاری بگلزار حالش وزید حکیمان دیار و طبیبان نهادار
را جمع کرد که هالجه او کنند - هر چند که مداوا کردند صحت روی نمود چون
از دواى طبیبان مایوس شد روی بمسجد نهاد از عجز و نیاز بحضرت جان نواز
درمان ساز مناجات کرد در گریه و سوز بود که خوابش در ربود - در خواب
پیری و بیدار بختی رو نمود او گفت که دریایست تو روا شد برخیز فردا هر که
بصورت من آید داری درد تو بدار و خانه او باشد - چون صبح وعده از افق
بخت و مشرق طالع برآمد بادشاه چشم بر در نهاد - ناگاه مردی نورانی از
دور پیدا شد - بادشاه بتعظیم عظیم ویرا در آورد و عرش رنجوری رنجور کرد
بیمار را بوی نمود - طبیب حاذق علامت مرض از نبض و قاروره دریافت - گفت
اینان مودوای درد او نکرده اند بلکه پی بدرد او نبوده اند چه او را مرض بود
که اطبای طبیعت شناس نبض و قاروره نتوانند دانستن مگر طبیبی که درد درونی
عشق را بد او کند و از آثار عشقیه که بر شجره انسانی پیچیده است و منبت
او که در دل دارد بیرون نهد .....

پرساں پرساں سخن از سمرقند برآمد - از نام بردن این شهر گلزار و باغ
پر از شاخسار از غنچه دهندش سمرقند برآمد - طبیب دانست که مطلوب او در
سمرقند است - اکنون در پی آن شد که بداند که مطلوبش از کدام صنف است و
چه نام دارد و بطریق همود نام هر صنف از سمرقند می برد و نبض و رنگ روی

1. Lataif-i-Ashrafi, Chapter 6.

او میدید - طبیب چون از زر روی و نقوه اندام او عیار بر آورد مژده وصال داد
مدتی بر این برآمد زرگر را شویتی دادند رنجور شد - چون آفتاب حسن او
زوال یافت و زر مغربی رنگش بخاراضحلال مشتافت از دل ماهروی عشق اوسفت
گشت و محبت حسن پادشاه جست -

(3) On thinking (Chapter 10)

"بالاترین نعمتی که در خوان دل انسان نهاده اند و والاترین دوستی که
مرد مانرا بآن آماده کرده اند تفکر است و لهذا اصحاب تفکر و ارباب تذکر را در
قرآن بشرف خطاب مشرف کرده اند و چند جای از جهت نفاست او یاد آورده
اند .....

و امتناع تفکر بنسبت ذات صرف بنا بر آن است که در آن حضرت از دست تفکر
دامان پاک او نتوان گرفت و بیای فکر راه ستمناک او نتوان سپرد

زهی کز خوف یحذر کم روان نیست * نهایت منزل او را عیان نیست
چرا باید شدن راه خطرناک * بسودائی که سردی کاروان نیست

دیده ستر در مشاهده جمال او خیره و بصیرت سردر هائنه جمال او تیره حصول
پایان کارش بی بهرگی و وصول از بیابان خونخوارش خیرگی

آنکه در ذاتش تفکر کرد نیست * فی الحقیقت آن نظر در ذات نیست
همست آن پندار اوزیرا براه * صد هزار آن پرده آمد تاله

اگر پرتوی از خورشید نورخیز تابد کائنات سردر عدم نهد و لعله ای از ناهید ذاتش
در خشد موجودات قدم بر در عدم زند

ذره خورشید ز نور قدم * گرسوی آفاق بر آرد علم
نیست شود رخت همه کائنات * از تف یک لعه خورشید ذات

(4) 'On the Vision of God'

"..... اما نزد طایفه صوفیه و مشائخ علیه دیدن حق تعالی در دنیا و
آخوت بنحی و احادیث و اقوال صحابه و مشائخ و اخصی الخاضع بر جمیع مسلمین و
مسلمات و مومنین و مومنات جائز است و ممکن مومنان در عقبی بچشم سر ببینند و
خواهی در دنیا بدیده دل به بیچگونگی و بی کیفیت و بی حسن و بی ادراک و اخصی

در دنیا بچشم جان ببینند و آن بحالت خواب و مراقبه باشد -

دیدن روی ترا دیده جان بین باید * و این کجا مرتبه چشم جهان بین من است

اتفاق اصحاب کشف و وجدان و ارباب شهود و عرفان است که حق تعالی را بی واسطه اسماء و صفات و بی رابطه مرآت کائنات نتوان دید چه ذات عالی سمات او را نورست که ذره او محرق ابصار کونین و مفرق انوار خافقین بود و تجلی او در پرده اسماء و صفات موجب بقای بصیرت عارفان روزگار و سبب ارتقای سریرت ناظران رخسار است چنانکه بحسب ظاهری ابررقیق که واسطه میان خورشید و بیننده گردد و موجب رویت رائی میگردد آنچنان اسماء صفات هم واسطه اند در میان شمس وجود و بصیرت اصحاب شهود -

.....

هرچند که در جمله روزگار مشاهده عروسی زیبا نگار پروردگار عارفان کامل را حاصل ولیکن مقنع رقیق از رخسار درین دار بر نمی خیزد که رفع او بدار آخرت موعود است تا تفرقه باشد در مشاهده و رویت و ببايد دانست که هرچند لطافت بیشتر به نسبت مشاهده و رویت کاملتر پس فرق میان لطافت اینجائی و آنجائی معلوم و آنکه حضرت علی کرم الله وجهه فرمودند لو کشف الفضاء لما ازیدت یقیناً آنرا جوابی هست که فی الواقع در یقین چه زیارت خواهد بود بلکه زیادتى در شوق وصول و فوقیتی در ذوق حصول خواهد بود "

13. HISTORICAL ERRORS IN THE LATAIF-I-ASHRAFI VOL. I

With all its literary, historical and other values, the contents of the Lataif-i-Ashrafi are not all genuine or authentic. Some historical errors made in this book, have been discussed in detail in the previous chapters of this preface, and others have been critically judged on their relevant places in the present edition of the Lataif-i-Ashrafi Vol. I. For the sake of the facility for the readers to have a quick access to such pages, brief references to such events and statements are given below:

(i) It has been said that Shaikh 'Alāud-Daula Semnānī belonged to some royal dynasty of Persia and was himself the minister of the king Ibrāhīm. This statement has been proved to be wrong. (see p.111).

(ii) The remarks made by Abul-Hasan Qarshī about some sūfis of the 6th century A.H. have been proved to be unauthentic. (see pp.62, 63).

(iii) There is an anecdote which tells the tale of Shaikh Ahmad Aslam Tūsī who refused the presents offered to him by a ruler of Hirāt, while the matter did not really concern with Shaikh Ahmad Aslam Tūsī. (see p. 91).

(iv) It has been said that Saiyid Ashraf had met Sultān Walad which cannot be correct (see pp.224 - 233).

(v) It has been said that Saiyid Ashraf travelled to Gulbarga in 770 A.H. and stayed in the Khānqāh of Saiyid Mohd. Gesū Darāz. One of the two things (either the date or his stay in the Khānqāh) must be wrong) (see p. 133).

(vi) A prophesy made by Aḥmad Sibṭī about Saiyid Ashraf has been mentioned which has been shown to be neither genuine nor authentic (see p. 136).

(vii) A battle between Saiyid Ashraf and Mongols has been very exaggeratelly described in which fifty thousand Mongols were killed and arrested. This statement has been shown to be quite incredible. (see p. 143).

(viii) The stories mentioned about Abul-Ḥasan Baṣarī show that Abul-Ḥasan had been born while the prophet was alive which is not correct (see p. 465).

14. THE LATĀIF-I-ASHRAFI; ITS MSS. AND THE METHOD ADOPTED IN CORRECTING ITS TEXT

The Latāif-i-Ashrafī was published by Saiyid Muhammad Ashraf Husain and Saiyid 'Alī Husain Ashrafī Kichhauchhawī Faizābādī with the help of Khān Bahādur Kalb-i-Hasan 'Alī, the Nawab of Rampur. First it was published in one volume in 1295 A.H. in the Nusrat-ul-Matābi', Delhi, and its second edition was published in 1298 A.H. in two volumes in the same press.

Saiyid Nazri-Ashraf Fāzil Kichhauchhawī intended to translate it into Urdu but translated only first four "latīfas" which were published with the name of Barakāt-i-Chishtiya in the "Ashrafī" magazine.

But, as a matter of fact, all these copies of the Latāif-i-Ashrafī could not be free from glaring mistakes. And as very old and dependable MSS. of the Latāif-i-Ashrafī are not available in any library of the world, a critical and reliable edition of the Latāif-i-Ashrafī based on only these books could not be possible. In addition to collating these books, I have, therefore, gone some steps farther in editing the book.

In this edition, an attempt has been made:

- i. to check the statements of the Latāif-i-Ashrafī based on some particular books with the help of these source-books themselves,
- ii. to check the historical and other events with external sources,
- iii. to study the personalities mentioned in the book with the help of other books,
- iv. and to make the book more useful by giving brief notes on the personalities and the old places mentioned in the book.

The MSS. of the Lataif-i-Ashrafi

Several MSS. of the Lataif-i-Ashrafi are preserved in public and private libraries of India, but none of them is found to be transcribed before 12th century A.H. Some of them which seemed to be of some use, were utilised and others were neglected.

The examples of unavailed copies of the Lataif-i-Ashrafi are as follows:

1. MS. of the Asiatic Society of Bengal, Catalogue No.1214.E166
It was written in 12th century.
2. MS. of the library of the Madrasa-i-Qadiriya Budāun. It contains 280 folios and the name of its transcriber is Najaf 'Alī, the date of its transcription is 17 Zī-Qa'da 1218 A.H. It bears the stamp containing the name of Pīr Muḥammad Panāh 'Aṭā Karīmī Ashrafi Adhamī. I have seen this MS. It is full of mistakes and spurious writings.
3. MS. owned by Maulavi Saiyid Qadīr Aḥmad Kichhauchhawī, transcribed in 1290 A.H. It is incomplete.

The MSS. used in correcting the text of the Lataif-i-Ashrafi are as follows:

1. The MS. donated by Subḥānullāh Khān to the Maulānā 'Āzād Library A.M.U. Aligarh. It was transcribed in 1119 A.H. during the reign of Aurangzeb. The printed copy of the Lataif-i-Ashrafi was minutely compared with this MS. and where the words or sentences remained doubtful, they were again compared with the following MSS:
2. The MS. Lytton Supplement 30, Maulānā 'Āzād Library A.M.U. Aligarh. It contains 317 folios. The date of its transcription is not given.

3. MS. Lytton Supplement 31, the Maulānā 'Āzād Library
A.M.U. Aligarh. The date of its transcription is 1198 A.H.
The name of the transcriber is Malik Muḥammad and Malik
Ahmad 'Alī. It is incomplete.
4. The MS. Lytton 97, the Maulānā 'Āzād Library A.M.U. Aligarh.
It contains 237 folios. The date of its transcription is
1171 A.H. It is also incomplete.

لطیف اشرفی

فی
بین طوایف صوفی

ملفوظات
اشرف جہانگیر سمنانی
جمع آورده

نظام الدین غریب تمنی

بتصحیح و مقدمہ و حواشی

سید وحید اشرف

اکتوبر ۱۹۶۵ء

سخنی درباره کتاب لطائف اشرفی چگونگی تصحیح این کتاب

متن کامل این کتاب در آذربایجانستان بکوشش سید محمد اشرف حسین و سید علی حسین اشرفی کچوچوی فیض آبادی انتشار یافت.
دفعه اول در یک مجلد در ۱۲۹۵ شمسی در مطبع نصرت المطابع دہلی و دفعه دوم در دو مجلد در ۱۳۹۸ شمسی در مطبع دزبور به ملک نواب گلشن علی

خان بہادر والی راجپور بچاپ رفت

سید محمد اشرف فاضل ای بترجمہ این کتاب متوجہ شدہ و از ابتدای کتاب چار "لطائف" را بہ اردو ترجمہ نمود،
و سید محمد مدت کچوچوی ترجمہ از دزبور را با متن اصلی بنام "برکات چشتیہ" در مجلہ "اشرفی" انتشار دلو، اما این
کوشش بعلت القاطع الجہد بی پایان نرسید.

اما این ہمہ نسخہ ہای مطبوعہ لطائف اشرفی از غلطیہای بزرگ پاک نشدہ و بیانیہ سند و اعتبار نمیرسد

نسخہ ہای خطی لطائف اشرفی کہ در نظر بندہ آمدہ تقریباً دارای افلاطیک نوع است و غلطیہای تاریخی در ہمہ
نسخہ بریک گونہ یافتہ میشود. مثلاً در ہمہ نسخہ نسخہ علاء الدولہ سمنانی (متوفی ۷۲۶ھ) را وزیر سید ابراہیم بادشاہ سمنان
قرار دادہ اند، در حاکمیت نہ بادشاہی بنام سید ابراہیم در سمنان بودہ و نہ شیخ علاء الدولہ سمنانی وزیر بادشاہی بود؛
و در ہمہ نسخہ سید اشرف را معاصر ابوالغیث جمیل البیہی (متوفی ۷۵۱ھ) و سلطان ولد (متوفی ۷۱۲ھ) قرار دادہ شدہ است
کہ درست نیست، و تاریخ وفات سید اشرف با اختلاف ۷۹۲ھ، ۷۹۸ھ، ۸۰۰ھ و ۸۰۵ھ در نسخہ ہای خطی اشرفی
مذرج است کہ هیچ یک درست نیست. حتماً نسخہ قدیمیتری و معتبری کہ قبل از قرن دہم کتابت شدہ باشد وجود داشت
و بنظر میرسد کہ ہمہ نسخہ ہای موجود از نسخہ ای نقل شدہ کہ خود آن خالی از غلطای بزرگ نبودن است و ہمین علت
همہ نسخہ ہای موجود دارای یک نوع غلطای میباشند.

لہذا التحدی کردن متن معتبری از این کتاب مبتنی بر نسخہ ہای موجود خالی از اشکال نیست. بعد از تفحص و جستجوی بسیار.

معلوم شد که تقریباً نصف این کتاب پیر از اقتباسات کتب دیگری است، بطوریکه گاهی نام مأخذ داده است و گاهی نام مأخذ نیاورده است. خوش بختانه نگارنده در دریافت این مأخذ نامعلوم موفق شدم. این موضوع با نره است که در حالیکه ظاهراً معلوم نمیشود که مأخذ این کتاب در وقت نگارش یا ملاک کردن پیش نظر بوده ولی عبارت لطائف و مأخذش عمیقاً مانند یکدیگر است، البته زبان طبقات الصوفیه هروی که از لهجه هروی به لهجه دری تبدیل شده است در نغفات الانس هم لفظ بلفظ یافته میشود. لهذا در تصحیح چنین عبارات، نغفات هم معاون شده و تحریف و تعلیل کاتب را نشان دادن ممکن شد.

بعلاوه نسخه های لطائف اشرفی کتابهای که در تصحیح متن معاون شده در ذیل است:

۱. طبقات الصوفیه تألیف شیخ الاسلام ابوالسمعین عبدالقدصقاری هروی، تألیف بعد از ۸۵۰ ه. در حواشی از علامات "ط"، "هروی" و "طبقات هروی" نشان داده شده است.

۲. نغفات الانس من هرات القدس تألیف لولانا عبدالرحمن جامی در ۸۸۳ ه. در حواشی از علامات "ن" و "نغفات" اشاره کرده شده است.

در لطیفه پانزدهم لطائف اشرفی در حواشی هر جا که از نغفات مذکور شده است دارای این معنی است که تذکره دهان صوفیه تقریباً در همان الفاظ نغفات هم دارد.

۳. مصباح الهدایه و مفتاح الکفایه، ترجمه عوارف المعارف، از عزالدین محمود کاشانی (متوفی ۷۲۸ ه.) در حواشی از "مصباح" ظاهر کرده شده است.

۴. کشف المحجوب تألیف شیخ علی هجویری غزنوی (متوفی اخیر قرن پنجم)، مخفف: "کشف".

۵. العروة لاهل الجلوۃ و الخلوۃ تألیف شیخ علاء الدوله سمنانی (متوفی ۷۲۶ ه.)، خطی، مخفف: "العروة".

۶. چهل مجلس، امالی شیخ علاء الدوله سمنانی، جمع آورده مرید النیان اقبال سیستانی، خطی، مخفف: "چ".

۷. روض الراحمین از عبداللہ یاضی (متوفی ۷۶۸ ه.) مخفف: "روض".

۸۰ رساله قشیریہ از ابوالقاسم عبدالکریم بن حوازن القشیری متوفی ۷۴۰ هجری
 الفاظ یا متن کتب باید اگر اقلد با یکی از نسخه های لطایف اشرفی مطابقت داشته ، درج تر قرار داده شود .
 در متن جا داده شده است ، و اگر آن در هیچ یک از نسخه های لطایف یافت نشد ، آنرا در پاوری گذاشته
 و الفاظ نسخه ای از نسخه های لطایف که درست تر نمود در متن قرار داده شده است .

نسخه های خطی لطایف اشرفی

نسخه های متعدد لطایف اشرفی در کتابخانه های هند یافته میشود ، ولی هیچ یک از آنها قبل از قرن دوازدهم
 نوشته نشده ، مثلاً

دلف ، نسخه 'الشیاتک سوسا' بنغال ، فهرست مره $N_{1214} E_{166}$ که در قرن دوازدهم نوشته شد
 جب ، نسخه 'کتابخانه' در سنگاه قادریه بدالین ، ورق ۲۸۰ ، کاتب نجف علی ، سنه کتابت ۱۲ ذیقعد
 ۱۲۱۸ هجری ، در سال جلوس شاه عالم ، سرپرست محمد پناه عطا کریمی اشرفی ادلمی . این نسخه بنده دیده ام ، بسیار
 منقوط است .

ج ، لطایف اشرفی ملوک سید قدیر احمد کچوچی ، سنه کتابت ۱۲۴۰ هجری . این نسخه هم ناقص است و بر اثر
 معیّنات بیاض دارد

نسخه های که در مقابله و تصحیح با اصل نسخه (نسخه مطبوعه) به کار برده شد این است :
 د ، نسخه 'فراهم آورده' سبب ان الله ، کتابخانه مولانا آزاد دانشگاه علیکده ، سنه کتابت ۱۱۱۹ هجری
 در زمان اورنگ زیب عالمگیر . در حواشی از علامت "ع" اشاره کرده شده است . نسخه اصل با این نسخه
 حرف بحرف مقابله کرده شد و بعد از آن هر جا که عبارتی یا لفظی منقبت گردید با نسخه های ضمیمه ۴۴ و ۴۵

مقابلہ کردہ شد کہ ذیل معارفی کردہ میشود

۱۳، ضم ۳۰ : نسخہ ضمیمہ نقن کتابخانہ مولانا ابوالکلام آزاد دانشگاہ علیگرہ ، سنہ کتابت نامعلوم ، بدخط ، تعداد

اوراق ۴۱۷

۱۴، ضم ۳۱ : نسخہ ضمیمہ نقن کتابخانہ مولانا ابوالکلام آزاد دانشگاہ علیگرہ ، سنہ کتابت ۱۱۹۶ھ ، کاتب

(م)

عبدلحمید و ملک احمد علی ، بدخط ، ناقص الآخر

۱۵، ضم ۳۲ : نسخہ ضمیمہ نقن کتابخانہ مولانا ابوالکلام آزاد ، دانشگاہ علیگرہ ، سنہ کتابت ۱۲۱۵ھ ،

ناقص ، تعداد اوراق ۲۳۷ .

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي شرف العالمين بتشريف الرفاق والايقان وتعرف الموحدين بان لا موجد غيرك في عالم الغيب والامكان و ايدهم باشرف حكايات الصالحين من البيان وثبت بصائرهم بالتجليات من الكشف و البيان والصلوة على من ومنع دهر التصوف على المطابق قلوب الانسان ولمع جواهر التعرف في اخلاق اهل الاحسان و اله واصحابه ببذل الكسلان من الاقران .

اما بعد سيدي احقر الانام راجي من المجيب الفنى نظام حاجي غريب المينى ثبته الله على منسج الصدق والسداد في العمل والقول ولا اعتقادك در غفوان جوانى و ريان زندگاني كه نظام غرور و ايام شرور و غلبات هوائى و ترجميات رايايى و هجوم وساوس نفسانى و هجوم هواجس شيطاني بود كه قاندهدايت ازلى و سائقى عنايت لم يزل بموجب كرميه و ان الفضل بيد الله ليوفيه من يشاء داعيه طلب و خواصش ادب و دريافت صحبت اولياء الله و اتباع بهالست اصحاب خانقاه و نزاع ملازمت ارباب انبياه در ضمير اين فقير و سمير اين حقير تملكن گردانيد بمقتضاي كرميه ان المملوك اذا دخلوا قراية انصرواها و جعلوا اعززة اهلها اذلة سلطان محبت حقيقى و جهانبان خلت تحقيقى بر تخت دل مستولى شده لمجوع اهوئى بالله و المنية رازله از صحيفه دل و از خط اب و گل كوگر داننده و لمهم عالم غيب و فائض اسرار لاريب ببر ورق خاطر اين ضميم و طبق ضمير اين خفيف بقلم ارشاد و محزون انقياد اين نقوش بكيشيد و نسيم جذبه از روفنه قدس ميوزيد كه نيل اين سعادت عظمى و يافت اين درجه عليا كه نهايت متمناى از كيا و نهايت ماواى اولياست بى اعتقنا و تسليم تعريفات كامل و بى اعتدائى تسليم تعريفات عالم عال ممكن نيست

نظر حق و نظر تحقيق   بر خلق دلش رحيم و شفيع
هر كه باو نشست شامى شد   و انگش آمد بدست ماهى شد

۱۰ ع : التصوف ۱۱ و بيان معنى آغاز (فرانسس) ۱۲ ع : ضرور ۱۳ هجوم معنى ابر باران
۱۴ نزاع معنى خواصش (اشيخاس) ۱۵ سمير معنى درون دل (اشيخاس) ۱۶ قرآن ۹ فصل ۳۴
۱۷ ع ۴ ، ضم ۴۱ : خلىقى ۱۸ ع : رازله ۱۹ ع : بى اعتقائى تسليم ، ب ، م : بى اعتدائى تسليم
۲۰ ب ، م : بى اعتقنا و ۲۱ ب : و انك ، ضم ۲۲ ع : و انگس

بر قضیه ای من طلب شیئاً و جدّ وجد بلعمان نور مهدی الله بنوری که من تیشاء بتارخ هفصده وینجاه در لقمه شریف
 بمن امنها الله تعالی عن امانات الزمان والحدثان چهره اخلص بر آستان عالی و جمیع اختصا در الیوان تعالی و
 سر ارادت بر قدم متابعت آن شیخ بیدای طریقت و سبّاح در یای حقیقت، غواص عمان حقایق الهی و خواص سلطان
 دقایق نامناهی، مجمع ارباب شوق و عرفان، مرجع اصحاب ذوق و وجدان، صدر مسند ارشاد و هدایت، جامع نفوس و
 خصائص ولایت الذی من اقتدی به فقد اهتدی و من خالف فقد ضل و غوی متابعه ساکنون و مخالفوه
 هالکون و هو الواقف فی مقام القطبیه و المتمکن فی سرام الخوئیة مدر بارگاه کرامت و ولایت مقتدی کتمه
 خیراته اخراجت ملاذ جمهور تنفعا الصدور، منظر صفات ربانی، مورد الطاف سبحانی، انسان عین عیون المحققین^۴
 وارث علوم الانبیاء والمرسلین، سیدی و سندی عند الله و قدوتی الی الله، مصبط البرکات الرزقیه و مطرحه الاشعاع^۵
 القدسیه و ما ببحث ذاته المقدسه عرشاً مجیداً و مقراً حمیداً حضرت قطب الاقطاب اخیار و ابرار و اوتاد آداب،
 مصباح شکوة انوار، نقاح خزائن اسرار، سیمرغ قاف، قاطع عللای، شهباز هوای فضای حقایق، گوهر شامخوار
 بحار علم و غرف، گنجور کنوز من عرف نفسه فقد عرف ربه یا من ترنمت بلا بل الاکرام و اح فی اقفاص الانبیا
 علی و در جلاله و تنویرات ساحه مرّاق الاکوان من اشعه لمحات کماله الذی ما انعقد مثله حرره فی هدف
 بحر الوجود و ما استخرج شبهه، جوهر من معدن الاعیان الثابته فی الطباق عالم الشهود ه قطع

آکنده اشرف زمان در جهان مطلع الوار قدم اشرف است

ذات شریفش که بتعرف خویش از هم عرفای زمین اعرف است

مقتداه الدنام، شیخ الاسلام، حافظ اوصاف الثریه، جامع انواع الطریقت، یقیم سرادقات الجلال، مصبط تجلیات الجمال

۱ قرآن ۱۸ نور ۲۵ ۲ ع : "کن" ندارد ۳ سبّاح بمعنی شادمان (ریشه‌ها)

۴ ع : انسان عیون محققین ۵ ع : مصبط المبرکات ، مورد هیچ است

۶ م ، ب : قطع

در ولایت بمسند شاهی بر نشسته ز روی آگاهی   نه ز روی خسی دلش رنج   نه ز قول کسی قوی پنج
 کفایت خالص بصیرت یابی   سخت راست زشت را خوی   نه کسی را گرفت بر کارش   نه شکن در فنون گفتارش
 گشت یار از کتب و از سنت   طالبانرا بسعی بی منت   و قلش آن بر سر زبان راند   که خوا خواهد و خدا داند
 بر تو مشکلی که گیرد عقل   گذش بر تو کشف در دم نقد   روح در عرش و صم در زندان   چهره او نشاد لب خندان
 شمره شراب پاک روی   بازوی او بفرع و قتل قوی   تار مملکت جانیانی   صاحب شوکت و خدا دانی
 در سلوک از مراتب ادنی   قاب تو سین یافت او ادنی   کرد آفاق پر زلمه نور   حاضر و غایبش ز نور حضور
 در ضمیرش که ذات شهود است   صریح مدوم بود وجود است   از کمال متابع بنوی   نظر واردات معطوی
 در خیالش که کعبه علیاست   هم را سر بستان صفاست

سیدنا، مولانا، شفاء صدورنا و طیب قلوبنا، مقتدای اولیای کبیر، پیشوای اصفیای کبیر، حضرت قدوة الکبریٰ میر سید اشرف
 جهانگیر سمنانی متع الله تعالی جمع الطالبین المسترشدين بذات شریفه و صفات لطیفه^۹ الی یوم الدین سودم و نادم، عتی مدید
 و عمدی بعید قریب سی سال در طریق تویم و بسیل مستقیم آنحضرت در ملازمت متکلفان آستانه ارادت و ملازمان جناب مروت
 هم کاسه سلطان اومی بودم و خوشه چینی خرمن سعادت او میگردم، بقدر قابلیت و استعداد معارف تازه و عوارف بی اندازه بعد از
 سلوک سلسله تربیت و تصفیه وجه خاص عنقریب الدایم القیام کرده و آثار ولایت و انوار عنایت بی حساب مشاهده نموده
 و از تاثیر محبت آفتاب هدایت و ماهتاب درایت دل را ارتباطی و صیغه انشایی حاصل می آید، آثار جذبات الهی و تعارفات
 ناقصی در باطن خود مشاهده میکرد و بقدر جذب دل از تعلقات صوری و مرادات معنوی و تشبیهات دینی و مالوفات دنیوی جدا
 میشد و مشاهده الحان الوار و افشای اسرار در جبین آن بزرگوار و بعد از مروت ترقی در مدارج قرب ملکیت و مجازع حضور^{۱۱}

۱م، ع: گفت ۲م: جانفش ۳م، ب: م: شمره در: شمره غمراه شدن: در غمراه نشود گشتن (پیشگام)
 ۴م: شوکت خدا دانی، باضاف و عطف هر دو درست است ۵م، ب: خیالش ۶م، ع: کبار کثیر ۷م، ب: کبر
 ۸م، ع: بذاته شریفه، هر دو درست است ۹م، ع: صفاته لطیفه، هر دو درست است ۱۰م، ب: عهده بهید
 ۱۱م، ع: در افشان، ب: و افشان اسرار که در جبین آن بزرگوار بود

عبور میکرد و غنوی

در نشان گهر از بحر الهی بر آمد از لب دریای شاهی ز نور او گرفته ذره خورشید ز عکس اندکی از بحر حبشید^۱
 سراسر عالم از نور ولایت منور کرده از لطف و عنایت چه گویم و صفش از کشف و کرامت^۲ که آمد حل مشکل در مقامات
 هم راه اکابر را چه معلوک با قدم تشنق کرده معلوک حقایق را بسی اظهار کرده دقایق هم را ایشار کرده
 عوارف از معارف عجز کرده هم اصحاب را ظاهر نموده چه او دیگر بجهت در کشیده^۳ عروس منوی را رو ندیده^۴
 در نشان گهر از دریای توحید در نشان جهر از خفای فقرید در لای دریای حقایق خور والای خفای دقایق
 و جودش فقط پیرا مقصود نمودش زبده اسرار معبود نمایان در قید نور مطلق چه در آئینه صفای وجه الحق
 مدام از مشرب عرفان کشیده کلام از مذهب و جان کشیده دریده پرده زنگار لون را بدیده روی بیخون و چگونرا
 رصق از ساغر اسرار خودده سبق از مردم ابرار برده گرفت از پیر تو نور الهی ز نور کشف از ده تابماهی^۵
 بر فرعونیان سادری سحرید بیضا نموده اندرین دهر^۶ سلیم و کشف نفق رای کامل چه نور صبح بین الحق و باطل
 درین دکان خوش قرار فناز با سم اشرفی زد سده راز که آن سده روانست از کرامت^۷ درین بازار تا مقام قیامت^۸

همه اصحاب را به زین شگرفی چه میباید که میخوانند اشرفی

در انشای این دولت عظیم و نعمت کریم^{۱۲} ملهم عالم غیب و ملحق اسرار لایب در ضمیر دل و سمیه آب و گل القار کرد که بعضی از انفس نفیسه و
 الفاظ متبرکه و شتم ای از لطایف معارف و ظرافت و کواشف احوال مقامات شریفه و انزال کرامات عجیبه حضرت قدوة البری که از منبأ
 تافتها اصدار یافته و برخی معارف و حقایق که از نشانخ روزگار و اکابر دیار در سفر و حضر تحت قبه دوار بحصول انبیا
 پیوسته در طبق بیان نهاده عیان باید کرد و بعضی خوارق که در مواجعه معاندان روزگار و تقابل حاسدان اصدار از انبیا^{۱۴} صادر

۱ ب : زندگی ۲ ب : وصف ۳ ع : زرع ۴ ب : او ۵ ع : آرتار ۶ کذا

۷ م ، ب ، ضم ۸ : ز فوش ۹ م ، ع ، ضم ۱۰ : سیر ۱۱ م ، ع ، ضم ۱۲ : دیر ۱۳ ب : یوم

۱۴ ع : عظیم ۱۵ م : کریم ۱۶ ب : بیان ۱۷ م ، ع : اعصار

آمده بتخصیص و تالیفی که میان حضرت شیخ حاجی چراغ هند و حضرت قدوة الکبریٰ گذشتہ ، برای اعمار این اسرار ایمانی از حضرت ایشان
شده بود و خارق عادات سنیه و مدور واقعات و فضیله ایشان اگر چه اکثر من ان تعد و تحصى و اکثر من ان تظن و تقصى دست
و سکن آنچه قابل ضبط ذهن و حامل فکر این محتمل بود در قید ثبات آورده بنظر اطلاق از نظر محدودی و بحسنو استماع احضار
معصومی گزرا نیده (و از اول تا آخر در تألیف و رقی گردانیده) که اکثر عن الفاظ شریفه و اقوال عریضه ایشان با معنوی مقرر بنوک
تلفظ رسانیده مگر بعضی ماجرایی که در هنگام ضبط مستطاب یا ایضا النفس المطمئنة الرجعی الی ربک لراغبیه ترمیمیه و
آوان پر از شهباز اوج احدی بگوهر حضرت مهدی و کلماتی چند که در حین تفویض مقام و جلوس بر سجاده نظام به نسبت قدوة ابرار
منظر انظار شگرفی و نظیر اسرار اشرفی جامع مکارم اخلاق و مصبط انوار شریفی علی الاطلاق حضرت سید عبدالرزاق و خلفای
طیبه عراق فرمودند مجال نشد و شمه بیان سیرت و روش مرضیه و اعداد مقامات و خوارق عادات حضرت مخدوم زاده
نرا ده الله تعالی ما اعطاک و طوارق واردات صاحب سجاده که بعد از رحلت حضرت قدوة الکبریٰ صادر شده در ذیل این
لطایف شریفه و لطایف لطیفه در آوردم تا از نسیمات رباین ولایت و نفحات حدائق عنایت ایشان بوی مشام جان طالبان
صادق و فخلصان و آلق برسد ، پس چنان باشد که گویا شرف مجلس حضرت قدوة الکبریٰ یافته باشد و سخن از ایشان شنیده
بر حقیقت عند ذکر الصالحین تنزل الرحمة در ذکر اولیاء امید حصول فیض الهی و اهل وصول فضل آتفاقی باشد و
باستماع سخنان و حکایت و احوال و باطلاع بیان معالمت و اقوال این بزرگوار دین و لیث اولی زمین اسماع معتقدان
و مریدان خوش گردد و دل و جان طالبانرا استراحتی باشد و در میان احفاد و اولاد و خلفای بلاد حضرت قدوة الکبریٰ
سالهای فراوان بماند و عارف و طالب صادق را بهر سبیل تذکره و استر شاد از مطالعہ آن نفی تمام بود و مورث از زیاده

۱ حاجی چراغ هند لقب شیخ صدرالدین جوینوری است . یکی از اوسای کاملین بود . در سنه ۴۰۰ فوت یافت (خزینه ۲۲)
۲ م ، ب : اعمار ۳ ع : جد بین توسین ندارد ۳ قرآن ۳۰ فی ۲۸ ۴ ع : آن ۳ ع : تذکر
۳ و ک و ک و مفتوح و سکون ک و ر بمنجی آشیانه (استیلا) سید عبدالرزاق معروف به زوالین ابن سید عبدالنور
دریه و خلیفه سید اشرف سمنانی است . در آن آوان که حضرت سید اشرف سفر عراق فرمودند وی هنوز کودک بوده و در
حین سفرین همراه سید اشرف شد و بعد تعلیم و تکمیل تربیت سلوک از سید اشرف خدفت یافت و بعد وفات وی بهر
[بقیه صفحه ۷]

یقین و موجب استعداد اعتقاد متین با ایشان گردد بدان واسطه این بیچاره سرگردان را بهای صایح فزد دهنده بود که بکلیت
 آن کلمات از ظلمات خودی خلاص یابد و منتهای صفت دل بنشاند و هو الوهمول الی لقاء الله و الاستعلاک فی شهود
 جلاله و جماله چون این مجموعه عجیب و منتخبه غریبه جامع بود بمعارف آن بکر زخارف و حامل کواشف آن دریای
 عوارف و نستعلیق مقامات اشرفی و محتمل بحکایات شگرفی موسوم به لطائف اشرفی فی بیان طوائف صوفی افتاد بالنسبه و
 آله الاسجاد . باب لیست و تعجم بالخیار . ابتدا بمقدمه و استعنا بجامه و شفقت لطائف بنیاد نهاد

[حاشیه یقه] سجاده شیخوفت نشسته ، صد و بیست سال عمر یافته و (مقدمه ۱۶۹) بقید حیات برده چاد در همین سال
 مکتوبات اشرفی جلد دوم را ترتیب داده (رجوع کنید مقدمه مکتوبات اشرفی دوم و لطائف اشرفی ص ۲۵ ص ۴۶)

مقدمه در بیان فوائد علم و استماع کلمات مشایخ و شرائط آداب و الملاح آن

لطیفه اول در بیان توحید و راتب او

لطیفه دوم در بیان معرفت ولایت ولی و انقسام او

لطیفه سوم در بیان معرفت عارف و متعرف و جاهل

لطیفه چهارم در بیان معرفت صوفی و متصوف و ملائمتی و فقیر و اصناف این طایفه و ذکر ارباب ولایت

از غوث و امامان و اولیاد و ابرار و ابدال و اخیار و شرح اولیاد مکتوم و کمیت الملاق اسم تصوف و صوفی بدین

طایفه

لطیفه پنجم در بیان تفریق مجزیه و کرامات و استدراج و دلائل اثبات کرامت و ذکر مراجع رسول علیه السلام

لطیفه ششم در بیان اهلیت شیخی و شرائط اقتدائی و آداب درشد و مسترشد که مجموع اربعین اکابر

است و سند توحید مطلب

لطیفه هفتم در بیان اصطلاحات تصوف

لطیفه هشتم در بیان حقیقت معرفت راه سلوک و سلسله تربیت و وجه خاص و حجب ظلمانی و نورانی

و از راع تجلیات و تلبیس ابلیس

لطیفه نهم در بیان شرائط یقین از کار مختلفه موهوم مشایخ و فضل ذکر حلبی بر خفی

لطیفه دهم در بیان شرائط تفکر و مراقبه و جمع و تفرقه

لطیفه یازدهم در بیان مشاهده و وصول و رویت صوفیه و مومنان یقین

لطیفه دوازدهم در بیان انواع لباس مشایخ از صوف و حرقة و انشال آن و معانی حرکت و شرائط

ارادت ربیه و راد و ذکر مفارض و طایفه

لطیفه سیزدهم در بیان طلق و قهر

- لطیفه چهاردهم در بیان مبداء خازاده ششائخ که در اصل سلف چهارده بودند و ذکر اوسلیان
- لطیفه پانزدهم در بیان سلسله حضرت قدوة البری و سلسله حضرت نزارعین و سلسله بعضی ششائخ
- سلف و خلف و اسامی خلفای کمل الشیخان و توارخ وفات و خاندان اعراس پیران و تحصیل فضائل از اکابر متعده
- لطیفه شانزدهم در بیان معانی کلمات ششائخ از شطحیات و امثال آن
- لطیفه هفدهم در بیان آداب محبت و زیارت ششائخ و قبور الشیخان و کیفیت وضع جبهه بین دیدی الشیوخ
- لطیفه هجدهم در بیان معانی زلف و خال و امثال آن
- لطیفه نوزدهم در بیان معانی ابیات متفرقه در محتملات تصوف که از افاضل مختلف صادر شده اند
- لطیفه بیستم در بیان سماع و اشماع از امیر
- لطیفه نسبت و یکم در بیان سنده اختیار و تقدا و قدر و بیان خیر و شر و بعضی عقاید صوفیه
- لطیفه نسبت و دوم در بیان ترک اورنگ سلطنت و انراض از سر بر سلطنت و سپردن طریق سفر و انتقاد بعضی ششائخ عصر در راه تبصیر محضرت مخدوم جانیان و اثیان بخازنه حضرت شیخ شرف الدین
- یحیی منیری و رسیدن محضرت شیخ علاء الدین و وصول بقصد و انیثار مقامات خود را و القاب بجلاب جانگیری
- لطیفه نسبت و سوم در بیان تعین مقام و نزول رایات اشرفی و صدور علامات شگرفی بظفر آمو و اطهار خوارق در یکدیگر و ذکر ارادت حضرت شیخ بکیر سرور پوری
- لطیفه نسبت و چهارم در بیان دیدن ارا و سلاطین و فقراء و مساکین را ، تقریباً مناقب سید عالی سیف خان
- لطیفه نسبت و پنجم در بیان ایمان و دلائل اثبات حانع و وحدت حانع و ازلیت و ابدیت و اصول شریعت و طریقت
- لطیفه نسبت و ششم در بیان ارباب نظر و برهان و اصحاب کشف و عیان و حیرت هر دو طایفه و عقاید طایفه اخیر و بحث طریقت و شریعت و وحدت که یکی میگویند

لطیفه نسیبت و هفتم	در بیان دلائل وحدت وجود و اختلاف بعضی نشانی در وحدت وجود و توفیق در بیان
لطیفه نسیبت و هشتم	در بیان توبه
لطیفه نسیبت و نهم	در بیان معرفت نماز
لطیفه نسی ام	در معرفت روزه
لطیفه نسی و یکم	در بیان زکوة
لطیفه نسی و دوم	در بیان حج و جهاد
لطیفه نسی و سوم	در بیان اوصاف اصناف است که تفرقه شده اند مذاهب کثیره و ماهدت دراتب
انسانی و ذکر انسان صوری و معنوی	
لطیفه نسی و چهارم	در بیان فوائد سفر و شرائط او
لطیفه نسی و پنجم	در بیان عجایب روزگار و غرائب آثار که در سفر حضرت انبیان دیده اند و
انواع راحم مقامات که از اکابر و کوهستان سحر و زبده اند	
لطیفه نسی و ششم	در بیان طریق اطعام و فوائد بعضی مأكولات و مشروبات
لطیفه نسی و هفتم	در بیان شرائط الکفای و عزالت و خلوت و تجرید و تفرید
لطیفه نسی و هشتم	در بیان وظائف صبح و شام و صلوٰة خمسہ اسلام و نوافل و ادعیه مشهوره
و ایام متبرکه و صیام معروفه	
لطیفه نسی و نهم	در بیان عشق و مراتب او
لطیفه نسی و یکم	در بیان زهد و تقوی
لطیفه نسی و یکم	در بیان توکل و کسب و رضا و ذکر خوف و رجا
لطیفه نسی و دوم	در بیان تعبیر خواب

لطیفه چهل و سوم در بخل و سخاوت و رزق و ذخیره
 لطیفه چهل و چهارم در بیان مجاهده و ریاضت و در تبیان سعادت و شقاوت
 لطیفه چهل و پنجم در بیان رسوم خلق و زجاج مستحسن
 لطیفه چهل و هشتم در بیان تذکیر و عذاب و حسن خلق و غضب و شفقت و معامه
 لطیفه چهل و هفتم در بیان مومن و مسلم
 لطیفه چهل و هشتم در بیان امر معروف و نهی منکر و ذکر معنی اشربه مختلفه فیه
 لطیفه چهل و نهم در بیان معرفت امامت و بیان تولی و تبرأ و ترک علائق و عوائل
 لطیفه پنجاهم در بیان معرفت نفس و روح و قلب و در قبض ارواح و نموداری ملک و
 تنای درگ

لطیفه پنجاه و یکم در ذکر علم و طبل و بیان زنبیل گردانیدن
 لطیفه پنجاه و دوم در بیان نسب حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و سلم و جزوی سیر بنوی علیه السلام
 و شرح نسب سادات از احفاد و اولاد که از نسب نسبایان انتخاب افتاد
 لطیفه پنجاه و سوم در ذکر خلفای راشدین و بعضی صحابه و تابعین و ائمه اثنا عشره
 لطیفه پنجاه و چهارم در ذکر بعضی شعراء که از مشرب صافی صوفیه و طائفه علیه شری داشتند
 لطیفه پنجاه و پنجم در صدور بعضی خوارق از حضرت قدوة الکبریٰ بنسبت بعضی مردم
 لطیفه پنجاه و هشتم در بیان تفویض مقام و حواله ولایت اسلام بنسبت مقتدا ای آفاق حضرت سید حاجی عبدالرزاق
 و ذکر قبولیت بشرف فرزندی

لطیفه پنجاه و هفتم در بیان نزول آیات اثرفی و علامات شگرفی در خطه آورده و بقیعید جاس و قصبه ردولی
 و نواحی او و صدور خوارق بنسبت اهالی این دیار و سبب اعتقاد بسند علی سیف خان و حضرت تاجی رفیع الدین و حضرت شیخ

شمس الدین صدیقی اودهی

لطیفه پنجاه و هشتم در شرح دعوات بعضی اسمای اعظم و تکبیر و بیان سوره فاتحه توریت که معروف بدعای
بشیر است و بعضی فوائد دیگر از افسون و تونید و انشال آن

لطیفه پنجاه و نهم در بیان تنزیل صیفی الهی و فضل نامهای در حین سفر حضرت ایشان را و احضار
ملک و مردان غیب و بعضی اولیاء بحجت تجسید و تکفین حضرت قدوة البرکات

لطیفه شصتم در بیان عدد و بعضی انفس اشفاق بنسبت قدوة الافاق سید عبد الرزاق و اولاد و احفاد او
و بعضی خلفای کبرای ایشانرا و لطف عالم بنسبت متقدان و فرزندان و مریدان و مخلصان نام

خاتمه مشتمل بر اخلاق و اوصاف و حکایات این طائفة علیه تدیس الله ارواحهم و رضی عن جمعهم و ارجوا من
الله البکیر ان یخففنی علی هذا الامر الخطیر و ان یجعل سحی شکوای و کلامه سیروراً و اسئل العون و العصمة من الخطا و منزلة القدم فی
سبیل التحقیق و الله المستعان و علیه التکلان ، مامول از مکارم اخلاق صوفیه و مسؤل از ارحم اشفاق طائفة علیه و ناظران نظر از اصحاب و
چندگان آثار طائف آنند چون ایشانرا از سفیات رابطن مآرف و صفاتی و نفحات حدائق و کواشف دقایق آن در دیای توصیف و خور
خضری تفرید شمام اصحاب شریف و دماغ اصحاب عقیق معطر خوش گردد و ولای ایشان از عوائق دهر و غلای عقر تنقض نگردد و بقصدی
این تصنیف و باعث این تالیف را از دعای خیر و ثنای بی چیز دریغ ندارند و اگر بر زلفت قدمی و نغزش علمی الهله یا بند شریف اهله
از زانی فرمایند و کمال حسن خلق متابعت یسمعون القول فیتبعون احسنه راعات نمایند

جزاء الله خیراً من قائل کتابی و قابل مافیها من السهو بالعفو

هر سخن را سلی شائسته و هر بیانی را تا ویلی با نسته هدیه کنند و بر آن عمل ننمایند بر بساط المراض و سماط اعتراض نشینند و این ضعیف
قلیل البصاغت و خیف علیل الاستطاعت هدف تیر ملالت نسازند و بر جانفش خدنگ تعنت نه آکنند . اللهم فوقنا لاحتیام المقهور
و امرنا قنالا تمام الموعود بالبنی و اله المودود .

۱ ع : ذرات ۲ ب : چندگان ۳ ع : قدمی ۴ ب : یسمعون ۵ ب : بحملی

۶ تعنت بمعنی عیب جوئی ۷ م : نکند

مقدمه

در بیان فوائد مطالعہ کتب صوفیہ و استماع کلمات شائخ علیہ و شرارط و آداب استماع آن
قال الاشرف العلم بیضاء زهراء و سائر الفنون ذرا یزها . حضرت نورالعین بحضرت قدوة الکبریٰ عرض نمودند کہ مر
طالب صادق را از علوم کثیره و فنون کبیره اہم کدام علم است ؟ فرمودند اول چیزی کہ بر بندہ بعد از دانستن توحید و
موصفت ایمان واجب و لازم بگیرد علم عقیدہ شریعت و طریقت است و علم عبادت بر درویش فرض ، چنانچہ در اثر است
ادبوا ثم فقهوا ثم اعتزلوا و اعملوا تقریباً میفرمودند کہ در آن هنگام کہ شیخ الاسلام شیخ احمد جام زندہ پیل بجانب وزارت
مستبرکہ خشت صاحب اللہ عن الکافات متوجہ شدہ بودند و ازین طرف حضرت خواجہ مودود خشتی قدس اللہ سرہ باصحاب کثیرہ بر آمدند
در اثنای راہ اتفاقاً در یک دیگر اندکی تمارض بنیاد شدہ بود ، بعد از رفع کدورت خواجہ محمد نیکر شیخ الاسلام حضرت خواجہ
مودود خشتی را فرمودند کہ دو خدمتکار را ہا دارید و سہ روز توقف کنید . چنانچہ خواجہ را فرمودہ بودند حضرت خواجہ خیاب کردند
پس پیش شیخ الاسلام آمدہ گفتند کہ چنانچہ فرمودہ بودید آنچنان کردم ، دیگر چہ فرمائید تا چنان کنم ؟ شیخ الاسلام فرمودند
کہ اولاً مصلی بر طاق نہ و سہرو علم بخوان کہ زاهد عالم مسخرہ شیطان باشد و بتعبی بلفظہم چرخ خراس بر بی نخستین بود ، گفت قبول
کردم ، دیگر چہ فرمائید تا چنان کنم ؟ شیخ الاسلام فرمودند چون از تحصیل علم فارغ شوی احیای خاندان و انشای رودمان خود کن
کہ آباء و اجداد تو بزرگ بودند و صاحب کرامات و جامع مقامات . حضرت خواجہ مودود خشتی گفتند پیشتر آئی ، پیشتر آمدند
و دست او گرفتند و بر کنارہ چار بالاش خود بنشانند و سہ بار گفتند «نبرہ علم» ، پس سہ روز در خدمت شیخ الاسلام بودند ، فوائد
بسیار گرفتند و نوازش بی شمار یافتند و باز گشتند و بعد از آن باندک فرصتی بجمت تحصیل علم بجانب بخارا و بلخ تشریف بردند
و مدت چہار سال بقدر وسع و امکان در آن باب اجماع نمودند و در آن دیار ہر جائزوی آیات فریبہ و کرامات عجیبہ تفصیل آن
بہ تطویل می انجامد ظاہر شد ، بعد از آن بہایر خشت مراجعت کردند و بہ تربیت دریدان و مستفیدان مشغول شدند .

۱ ع ب : ذراتھا ۲ شیخ احمد جام زندہ پیل یا احمد ناطقی جامی کنیت ابو نصر احمد بن ابی الحسن از فرزندان جریر بن
عبد اللہ است کہ در سال وفات رسول صلی اللہ علیہ وسلم ایمان آوردہ . شیخ احمد جام «۱۴۴۴ھ» ولادت و در ۱۲۴۴ھ از چہان
برفت (نجات ۳۴) ۳ خواجہ قطب الدین مودود خشتی پسر خواجہ یوسف بن محمد بن سیمان است ، متوفی ۷۲۷ھ (نجات ۴۶)
۴ ن : مسخرہ شیطان ۵ م ، ب : بی تحسین ، اما لفظ «بر بی نخستین» ما خود از کشف المحجوب است کہ صاحب
کشف المحجوب در ترجمہ دین حدیث استعمال کردہ است : المتعبد بلا فقه کما لیس فی الساجونہ . الفاظ (تقریباً)

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که عالم را باید که ناپرسیده سخن نگوید . من تکلم بالعلم قبل ان یسئل عنه ذهب ثلثا نورا لانی الجواب بعد السؤال کالترد بعد السلام . بیت

تا ند حدت سنان گردناست   تا ت پرسند سخوان گردناست

حضرت نورالعین عرض نمودند که فرق در میان علمای دنیا و علمای آخرت چه باشد ؟ فرمودند که ادنی فرق آنست چنانچه سیم سره و سیم ناسره و بعضی گفته اند فضل العالم بالا حکام کفضل الشاهدة علی الخبر و لیس الخبر کالمعاینه .
 ایضا فرمودند مثل العالم اذا نزل^۱ مثل السفینة اذا غرق غرق معها خلق کثیر . ایضا فرمودند العالم بلا عمل کالقوس بلا وتر . قال الاشراف العالم بلا عمل کالمراة بلا صیقل ، چه تا آئینه علم را صیقل عمل بنود رضا و احوال و مقامات تنماید و لطافت قلبی نیفزاید و طالب علم میدانند که علم بجزد وسیله نجات وی خواهد بود و رستگاری وی در تحصیل علم است و پس از عمل خود در بابیت ندارد . این اعتقاد بد است و ذهب فلاسفه ، سبحان الله آخر این قدر ندانند که چون علم حاصل کنند و بر آن عمل نکنند بوی حجت موکدتر گردد و خبر ندارد که رسول علیه السلام میفرماید که اشد اناس عذاباً یوم القیامة من لم ینفعه الله بعلمه ، و در سخنان مشایخ آورده اند که یکی از بزرگان جنید رحمه الله علیه را خواب دید و با وی گفت یا ابا القاسم ما الخبر ، قال طاحت العبادات و فنیّت الارشادات ما نفعنا الا رکعات رکعتناها فی جوف اللیل . ای فرزند از اعمال بخل و از احوال تنی و از معانی خالی مباش و یقین دان که علم بجزد و شگیری نکند و ترا این مبتدای معلوم شود ، اگر کسی در بیابانی میرود و ده شمشیر هندی بدست دارد و همچنین دیگر سلاحهای نیک و معجزه اهل سلاح و اهل جنگ و محارب باشد ناگهان شیری بوی در آید ، چه گوئی ، آن همه سلاحهای وی بی آنکه کار فرماید شر آن شیر از وی دفع کند یا نه ؟ تونیک دانی که نکند ، همچنین بینه میدان که اگر کسی صد هزار سند علمی بخواند و بداند و یکی بعمل نیارد و از آن دانش ویرانده نخواهد بود . دیگر فرمودند اگر کسی رنجور بود و رنج و بیماری وی از حرارت و صغرا باشد و داند که علاج این بیماری کشاب و سکجین است و نخورد آن دانش وی دفع بیماری وی کند یا نه ؟
 از می ده هزار رطل گر پیمایی   تا می نخوری نباشدت شیدایی

[بقره ص ۱۲] کشف المحجوب این است : متعبدان بی فقر و بخر فراس مانده کردی هر چند بگیرد بر بی نخستین باشد و هیچ راه نشان زفته نشود (رجوع کنید به کشف ص ۱۱) ۱۲ این واقعه در این دو نرگان در نفحات ص ۳۲۹ در همین الفاظ مذکور است و در نفحات تفصیل نقار و رفع کدورت خواهر و دو بزرگ هم مذکور است .
 ۱۳ م ، ب : ذلت ۱۴ م ، ب : اشد انوار ۱۵ رجوع کنید به جانیه م ۱۶ م ، ب : بگری ده هزار رطل گر پیمایی

گر صد هزار سال علم بخوانی و هزار بار کتاب بر هم نهدی پس بر آن عمل نکنی و خود را با اعمال مستعد و شائسته رحمت خدای مکررانی رحمت خدای بر تو نرسد. تقریباً میفرمودند که زاهدی بود که چهار صد و بیست و یک بار در مباحثه و مذاکره او را میگذشتی و مکن در اعمال احوال و زیدی چون در گذشته در شبی بواقع دیدند، پرسیدند که ما الخیر؟ فرمودند که هیچ خبر میسرید، از آن وقتی که مرده ام در چاه و یا اعتادم

چه عالم ندارد با اعمال میل بود جای او در تنگ چاه و یا

حاضری عرض کرد که از قرآن هم دلیلی است که علم بی عمل کار نیاید؟ فرمودند بسیار جا آورده اند، اکنون مستمع باش قال اللہ تعالیٰ لیس للانس ان یموت الا ما سعی. ای فرزند دالم که خوانده باشی که این آیت منسوخ است، گریه کردن منسوخ است، در آیتهای دیگر چو لو؟ نعم کان یرجو القاء ربہ فلیعمل عملاً صالحاً ۵ جزاء بما کان یرکب ۶ جزاء بما کان یرکب ۷، ان الذین امنوا و عملوا الصالحات کانت لهم جنت الفردوس نزلاً خالدین فیها ۸ و من تاب و عمل عملاً صالحاً، و کذلک سائر الاحادیث المشترکہ بهذا المعنی.

حضرت کبیر عرض نمودند که بنده بعمل خود در بهشت خواهد رفت یا بر رحمت خدای تعالی و فضل او؟ حضرت قدوة الکبریٰ فرمودند که هنوز سخن من فهم کردی است. بدان ای فرزند این منی گریه منک بگویم بفضل و رحمت حق تعالی به بهشت میرسد اما تا بطاعت و عبادت خود را مستعد و شائسته رحمت نگردانند رحمت بروی نرسد، نه من بگویم بلکه حق تعالی میفرماید ان رحمت اللہ قریب من المحسنین و چون رحمت در وی نرسد کی به بهشت رسد، اگر کسی گریه نمبرد ایمان به بهشت رسد من نیز بگویم که به بهشت رسد و مکن تا خدا کی رسد، عجبها در پیش است تا آنکه برسد.

حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند که بنده را از عبادت چاره نیست چه بنده را بندگی میباید و کرم را کرم و بنده در بندگی چنان مستغرق بود که جزای او در نظر نیارد بلکه بموجب اروی در بندگی باشد اگر چه در بندگی قبولیت نبیند باز نگرود تقریباً میفرمودند که در بنی اسرائیل عابدی بود که بسیار سالهاش در عبادت گذشته بود، حق تعالی خواست که خلوص وی بر ملک جلوه دهد مکی بروی و شاد که آن عابد را بگو که تا کی این هم بجاهده و ریاضتبری، برو که شائسته درگاه مانیشی. بیت

۱- ب: می داشت ۲- قرآن ۲۶ نجم ۲۹ ۳- قرآن ۱۶ کهف ۱۱ ۴- قرآن ۱۶ کهف ۱۰۸

۵- قرآن ۸ واداف ۵۶

یکی حاتف انداخت در گوش پیر که بیجا صلی، رو سر خوش گیر
برین در، دعای تو قبول نیست بخواری برو یا بزاری بالیت

مک بیاید و آن پیام بگیرد، عابد جواب داد که مرا از بهر بندگی آفریده اند و مرا بانبندگی کار است بخداوندی چه کار بخداوند
او داد. آن فرشته باز بحضرت عزت آمد، گفت الهی! عالم السری و الخفای، دانی که آن عابد چه گفت. از حضرت عزت
خطاب آمد چون او از بندگی ما بر نمیگردد ما بکرمی او بر نمیگردیم، اشهد و ایا ملائکتی انی قد غفرت له
قبولست گرچه هنر نیستش که جز ما پناهی دگر نیستش

سخنی از طالعلم برآمد. حضرت قدوة الکبریٰ فرمودند که در تفسیری آورده اند که تراب نام کافری بود، طالعلمی
بر هفت مدرسه کتابت میکرد، خادم از دست او فتاد، تراب بر جیبش کرد و خادم از زیر هفت گرفت و بدست کاتب داد.
آورده اند که فردای قیامت بدین مقدار اعانت سبکی در حق تراب بعباد خواهد بود و دیگر کفره تمنا خواهند کرد و قوله تعالی
یلیتنی کنت ترابا.

حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند اگر کسی بماند که در عروسی پیش از یک هفته نمانده است میباید که علم فقه اشتغال نماید، چه دانستن
یک سند از علوم دین بهتر از هزار رکعت نافله است.

حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند که آراستن جوارح بعبادت سنیه و پیراستن باطن بمحسنات رخصیه موجب ضیق الهی سبب
وارد ناستاهی است و این ترابمانی معلوم گردد. اگر ترا خبری دهند و گویند که به هفت دیگر سلطان مبدع تو خواهد آمد
دانم که تو در آن هفته هیچ کاری مشغول نگردی جز به اندک هر چه دانی که چشم سلطان بر آن خواهد افتاد پاکیزه و نیکو گردانی
آراسته و مزین کنی از تن و جای و جامه و سرای و فرش، اکنون اندیشه میکنی و می دانی که من اشارت بچه میکنم که شما
زیر کاید وزیر کان را اشارت پس است. بیت

آنکه از اهل مصارت آمده به او ایما بشارت آمده

و لهذا قال عليه السلام ان الله لا ينظر الى عورتكم ولا الى اعمالكم ولكن ينظر الى قلوبكم ونياتكم .
 حضرت شیخ اصیل الدین سبید باز که یکی از خلفای ثلثه صاحب طیر حضرت قدوة الابرار اند از فوائد استماع کلمات شایخ و
 اطلاع مقالات اولیای راسخ در خواست . قال الاشراف ذکر الصالحین و تذکره العارفين نور یتجلی فی قلوب الطالبین
 المسترشدين . ببايد دانست که آنچه درین کتاب مذکور و درین انتخاب مسطور میگردد از اذواق و معارف آن بزرگواران
 و مواجید و احوال آن دریای عوارف و ذکر سیر مقامات و بیان سیر و کرامات ایشان و بعضی از طائفه صوفیه و فرقه علییه
 رضی الله عنهم اجمعین خواهد بود ، باشد که ملاحظه کنندگان را از مکاتبه آن کلمات شریف و ملاحظه آن مقالات لطیف
 یقین کامل و عقیده شامل نسبت این طائفه علیه حاصل شود و جماعتی که نفی کرامات و مقامات صوفیه و ابطال استقامات
 و الطامات طائفه علییه میکنند از غایت غوایب آن جماعت محفوز نمایند اما ذنا الله تعالی و آیاتکم عن مکاتبه هم .
 حضرت قدوة الابرار میفرمودند که منقول از سید الطائفه خواجه جنید قدس سره است حکایت المشایخ چندین جنود الله تعالی تعین القلوب
 حضرت شیخ بکر سرور پوری که از خالص اصحاب و مکمل خلفای ولایت کتب حضرت قدوة الابرار اند و هر جا که درین کتاب حضرت
 شیخ بکر مذکور گردد و در ادب ایشان خواهد بود بحضرت ایشان عرض کردند که بجهت استماع کلمات شایخ و صوفیه و اطلاع مقالات
 مرصیه این طائفه از تنزیل هم دلیل است ؟ فرمودند که آری ، حق سبحانه و تعالی میفرماید و کلا تقصت علیک من انباء الرسل
 و ما نثبت به فؤادک یعنی قصه های پیغمبران و اخبار رسلان بر تو میخوانیم و از احوال ایشان ترا آگاه میکنیم تا
 دل ترا بآن ثبات افزاید و قوت باشد و چون بار و رنج بتو رسد و زور آورد ، از اخبار و احوال ایشان شنوی و
 بر آن نشینی که شل این بارها و رنجها بایشان رسیده و در آن صبر کرده اند و احوال و توکل و ثقه پیش آورده دل
 ترا بآن ثبات و عزیمت و صبر افزاید همچنین استماع سخنان نیکان و حکایت پیران و احوال ایشان دل مردان را
 تربیت باشد و قوت و عزیمت افزاید و در آن از حضرت حق سبحانه و تعالی ثبات یابد و در بلا و اتقان از او ،
 بر درویشی و ناکامی قدم فشارد و عزیمت مردان یابد و سیرت ایشان یگردد .

۱- برای ترجمه احوال رجوع کنید به طایفه اشرفی طایفه پانزدهم ۲- غایب معنی گفته ، بوی (معبر از طاعت) که رجوع کنید به شیخ
 ۳- در طبقات الصوفیه صوری و نفحات " یعنی لعلوب است ، در یکی از نسخه های طبقات صوری " یعنی القلوب " است (با درق طبقات صوری)
 ولی در نسخه های طایفه " تعین القلوب است . ۴- برای ترجمه احوال نگاه کنید به طایفه پانزدهم این کتاب
 ۵- قرآن ۱۲ صود ، ازین آیت تا " سیرت ایشان گوید " عبارت طایفه با عبارت طبقات صوری که بسیار متغایب است .
 ۶- همین است در "ع" و "هم ام" و "ب" ، ولی در طبقات صوری چنین است : تا دل تو بآن ثبات باشد و قوت افزاید .
 ۷- ع : با در رنج ۸- در طبقات صوری چنین است : در اندیشی ، دانی که ایشان هم بارها و رنجها و اذیاب روی ایشان میرسد ،
 در آن صبر میکنند و احوال و توکل و ثقه پروی کردند . بآن دل ترا عزیمت و ثبات و قوت افزاید ، تا صبر توانی کردن ۹- همین است در "ع" و "ط" ، ولی

ب: در علم ۳۱ : و احوال لعل و نفحات ، و در

م : ب : و احوال تکلیف و تبیاه م : اب : این طایفه دارد

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که از ابوعلی دقاق پرسیدند که در شنیدن سخنان مردان هیچ فائده هست چون کار ایشان نمی توانم کرد ؟ گفت بلی فائده هست ، یکی آنکه اگر مرد طالب بود قوی صحت گردد و اگر نامرد بود در گردد (و اگر مرد بود ضعیف در گردد و اگر ضعیف بود مرد گردد و اگر فرد بود عین در گردد) . در آشنای این فرمودند مگر فردوسی حدیثی
معنی گفته است . بیت

هر آنکس که شمه نام خوانی کند / اگر زن بود پهلوانی کند

درین جا از نام صحائف و معارف و حقایق این طائفه دانسته باشد که فی الحقیقت شهادت بر همه ولایت و ملکات بلکه هدایت انبیا^ص . قال الاشراف کونوا مع الصالحین فان لهم تطقیقوا انظروا و جو حکم فی درایا العارفین . پوشیده فائده که در آن عبارت از احوال معارف انبیا^ص است که وجوه حال خویش و پیر تو احوال خود طالبان هادق و سالکان و اتقی در آئینه مقامات و حکایات این طائفه می بینند ، اگر گدایه بپرداز و محب در محاسن حال ایشان میجو در فراموشی اندازند و می دانند که اقول و افعال و احوال مایان نه همچو انبیا^ص نیست بلکه نمی از کردار خود برگزیند و تقصیر خود در جنب کردار ایشان ببینند و از عیب و ایراد و استحقاق پیر صغیرند که قال بعض الکبراء العارفین لا توف الخلق بمیزانک و انزل نفسك بمیزان الصدیقین لتعلم فضلهم و افلاسک

حضرت قدوة الکبری در آشنای این از تقاضای شیخ الاسلام نقل کردند که وصیت کردند از اکابر روزگار و مآثر نامه که از هر پیری سخنی یاد گیرید اگر نتوانید نام ایشان یاد دارید که نام ببرید ، مصعین ایشان درین کار آهست که سخنان مشایخ تصوفی را ترا خوش آید و بدل سوی ایشان گزینید و از کار بیارید ، هرگاه که از دوستان خود یکی بتواند عیض و ترا قبول نه افتد و حقیر آید بدتر باشد از هرگاه که آن بدتر است زیرا که آن دلیل محرومی و حجاب بود اما خداوندی فی من حرمان هذا العرفان ، اگر در نظر غلط افتد و وی آن نباشد که ترا بوی قبول افتد ترا از این ندارد که قصد تو بآن راست بود .

۱- ابوعلی الحسن بن محمد علی الدقاق درید نوآبادی رام فن خود بود ، فصیح اللسان و صاحب البیان بود در سنه ۷۴۸ م در

نیشابور وفات یافت (کشف ۲۰۴ ، تذکره الاولیاء ۱۰۸ ، نفحات ۲۹۱ ، خزینه ۲۴۰۲ ، طبقات هروی ۵۳۸) اما

دقاق بمعنی آرد فروش (بیان) ۲ عبارت بنی قوسین در "م" بر جای دیگر آمده است که آنجا مزور نیست .

۲ درین جا الطباق معنی این این شود درست نیست چه دراد فردوسی از شمه نام نام معارف و حقایق نیست .

۳ همه ازین در "م" و "ب" عبارت بالری بن قوسین آمده است . ۴ معنی بنی خود بنی و دیگر ۵ م ، ب ، اما اثر

۶ از هر پیری ... بآن راست برد : همین عبارت در طبقات هروی است باندک تغییر . ۷ ط : یاد گیریت

۸ ط : بیشتر نشان و برکت درین کار آهست کی ۹ ط : گزائی ۱۰ ط : نیازی ۱۱ ط : از فراموشی ۱۲ ط : بدتر است کی

سخنهای فسیح آب جویانست
چو بید آنگه در طلحات جویانست

حضرت قدوة الکبریٰ بفرمودند که سخندانی مشایخ و دوستان حقیقتی ^{۹۲} دوستی ایشان آرد و دوستی ایشان تراب ایشان
بسته آگند چنانکه گفتند اند (المودة احدى القرائین و گفته اند لا قرابة اقرب من المودة ولا بعدد البعد من المودة
القوم اخوان و صدق بنهم نسب من المودة له یبدل به سبب

حضرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم را پیر سعیدند از قومی که قومی را دوست میدانند و یکدیگر را در میان نمی‌رساند، گفت
 (المع مع من احب.)

حضرت قدوة العبرین میفرمودند که اگر کسی را کمال معارف این طائفه و حال طوائف موصوفه بود دولتی است هندی و نعمتی است سندی و این نعمت سعادت جز بقابلت ازلی و اعلیت لم یزلی میسر نشود. ذلک فضل اللہ لبقیہ من یشاء. کسی را که شیمی از طراز معارف و شیمی از لاله زار کواشف بدماغ جانش رسیده باشد این نیز عادت سعادت است اگر بسبب حرمان ازین دو فرقه علم غیبت باری و محبت و دشمنان خدا نزنند چه احتمال این طائفه موجب اجر جزیل و ارتباط باین زمره علیا سبب پاداش طویل است. از حضرت سید الطائفة ابریکه عطاونی منعونی نقل میگردند اگر کسی را بینید که ایمان آورد باین طائفه و این سخنان را می پذیرد زینهار ویرا بگوئید تا را بدعا یاد آورد. حضرت منصور رحمه الله علیه میگید هر که باین سخنان ایمان آورد و از آن چاشنی یافته ویرا از من سلام گوئید. شیخ عمو گفت که از شیخ سروانی نقل دارم که گفت که اگر باپی دارید بخراسان روید نبرایت کسی که ما را دوست دارد، و شیخ عباس گفت که شیخ سروانی گفت

۱- سلطان ولد پسر مولانا روم، مشرفی ۸۷۴ م ۵۳ م ب : این جمله ندارد ۳۳ م ب : ندارد ۲- ماجده عبارت من تو حسن طبعیات حمودی^۹ است . ۳- بخاری ادب ۹۶ ، مسلم بن حجاج البر ۱۶۵ ، الترمذی زهد ۵۰ ، دعوات ۹۸ ، الدارمی رقائق ۷۱ ، هفین حدیث بجای دیگر ، ابن الفناط آمده است : انت مع من اجبت (بخاری فضائل الصحابه ۶ ، ادب ۹۵ ، ۹۶) ، الدارمی رقائق ۷۱ ، احمد بن حنبل ۱۵۲ ، ۱۵۶ (۱۵۶)

۴- م ب : ندارد ۵- سید لطائف لقب جنید نزاری ۶- ابوبکر محمد بن علی بن حصن بن وهب بن ذهب بن داقد بن حرثم عظمی شامزد جنید از اصل نزار است که در شام زندگانی کرد ، بسا ائم حدیث از او روایت کنند ، توفی بالمره در ۳۴۴ هـ (سمعی ۳۹۴ ، نفحات ۱۸۷)

۷- ابوالمختص حسین بن منصور الحلاج البیهقوی شاگرد عمرو عثمان کی ، در ۳۰۹ هـ بدر کرده شد (رجوع کتبیه طبقات حمودی ۳۱۵ ، ص ۱۵۰ ، خزینه ۱۷۸ ، ۲ ، امرأة الجان ۲۰۳ ، سلکی ۳۰۷) این روایت تقریباً در همین الفاظ در طبقات حمودی ۳۹۶ مذکور است [تقریب بر صفحه ۱۶]

[بقیه حاشیه ۱۵] ط، ن: چاشنی دارد ۱۴ ط، ن: کشید ۱۳ م، ع، ب: شیردانی؛ شنج شیردانی کهن: نام وی علی بن جعفر بن داود است، از میردان خوب بوده، شمارد و شیردانی معین است، امکه سالها مجاور بوده و آنجا بزمته از دنیا، سلمی گوید که او صد و بیست و چهار سال عمر یافت، جنید و شبلی در بعضی کاتب را دیده. شنج حرم بود و بیضا روزگار. (طبقات هروی ۴۸۲ و نیز رجوع کنید سلمی ۴۵۹، ۵۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۵۹، ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸،

له ط : شمار دوست ۳۴ م، ع، ب : میلانی ؛ ابو جعفر صیدلانی استاد ابوالحسن صایغ دینوری بود ، و وی بغدادی است
از اقوان ابوالعباس عفا ، و ساطها بکده مجاور بودن و محضر سرفته و گوروی بهر بیوی گور ابوبکر زقانی مری است ، با ابوسعید فخر از محبت درسته
(رجوع کنید به طبقات هروی ۳۴۶ و الطبع ۱۸۰، ۲۱۵) ، و صیدلانی منسوب است به صید که ادویه و فقاقر و نشند (المنجم) ، و این زوایت
ابو جعفر صیدلانی را شیخ الاسلام هروی در طبقات ۳۴۸ از شاگرد وی ابوالحسن صایغ دینوری نقل کرده است . له ط : با اول ایام
ارادت من له ط : در صدر له ط : جمعی له ط : باز له ط : طشت و ابرقی در دست پیش یک یک می نهاد له ط : چون
فرمان رسید له ط : برگزیت له ط : ندارد

۱- ابو اسحق ابراهیم بن آدم بن سلیمان بن منصور السجستانی شاعر امام ابو حنیفه از انبیا ملوک بود ، در جای قبر او اخذ دف است . در سنه ۴۰۰
یا ۴۰۱ یا ۴۰۲ م وفات یافت (کشف المحجوب ۱۲۸ ، تذکره ۱۰۵ ، انوار ۴۱ ، سلکی ۲۷) . این روایت ابراهیم ^{۴۰۰} مافوز است از هروی ^{۴۰۱} م
۲- ط : کنی شب بخواب دید فرشته و طواری در دست که چیزی می نوشت . ۳- ط : این چیست ؟ و چه می نویسی ؟ ۴- ط : او
۵- ط : بنویشت ۶- ط : اوم ۷- ط : اوم ۸- ط : بودیم ۹- ط : طواری بار سر بر نام وی فراغت و
سر هم بنویس ۱۰- ط : من اید ۱۱- ط : در خبر است ... بنخستیم " : همین عبارت با مذکر تغییر در هروی م موجود است . ۱۲- ط : نویسد
۱۳- ط : رومی ۱۴- ط : " را " ندارد ۱۵- ط : شافعی ؟ ۱۶- ط : شافعی ؟ ۱۷- ط : شافعی
۱۸- سلطان العارضین لقب بانی دین سنی می است ، نام وی طیفور بن عیسی بن آدم بن سروشان است ، جد او گبری بوده ، سلطان
نشده ، وفات او در سنه ۴۶۱ م و بر روایت دیگر سنه ۴۶۰ م وقوع یافت و قبول جامی و هروی اول درست تر است (نقول ط ۵ و
نیز رجوع کنید : کشف ۱۱ ، اللع ۴۶ ، ۱۸۸ ، شرح خوف ۹۶ ، سلکی ۶۳ ، قصیریه ۱۷ ، مرآة الجنان ۱۷۳۴۲ ، تذکره ۱۱۰ ، خزینه ۵۱۹)

۱۹ حضرت کبیرہ و شیخ عارف و شیخ معروف و نامی رفیع الدین و شیخ
محمس الدین اودھی: صفی حضرت میرا کہیں ہوندا برا کر احوال و غائبہ و علانیہ و غیرہ

حضرت قدوة البری میفرمودند [و توفی که مجرد تشبیه نسبت میپسوند و موجب نجات میگردد پس محبت دوستان و خلعت طالبان و وی گرفتن سیرت ایشان و پیروی کردن بر ایشان اولی تر بود. نقل از ابوالعباس عطا میگردند که اگر نتوانی که دست در دوستی وی زنی در دوستی دوستان او زن که دوستی دوستان وی دوستی اوست.] در اشای این حضرت نورالمنین عرض کردند و هر جا که در این مجموع نورالمنین مذکور میگردد در اد از وی زبده - الاتفاق مرصع الاخلدق حضرت سید عبدالرزاق انداخته اند تکرار سخنان این طائفه و اقرار با حسن صوفیه موجب اجر کریم است آنچه از کار سخنان ایشان نیز سبب قهر عظیم و زجر الهی خواهد بود؛ فرمودند که آری. تقریباً حکایتی از حضرت مولوی رومی نقل کردند که حضرت شیخ حسام الدین چلبی که خلیفه و بنیره حضرت مولوی اند، چون سیل امحاب و تشوفا اصحاب بالی نامه حکیم سنائی و منطق الطیر خواجہ فرید عطار بیشتر دیدند، از حضرت مولوی درخواست کردند که اشای غزلیات بسیار شد اگر چنانچه بطرز الهی نامه حکیم سنائی و منطق الطیر کتابی منظوم گردد دوستان را یادگاری بود، غایت عنایت باشد. حضرت مولوی فی الحال از دستار خود کاغذی بر آوردند و برست حسام الدین چلبی دادند، در آنجا هیزده بیت از اول مثنوی نوشتند، ازین جا که

نقشوا ازنی چون حکایت میکنند   وز جدائش شکایت میکنند

تا این جا که

در نیاید حال بخت هیچ خام   پس سخن کوتاه باید و السلام

بعد از آن حضرت مولوی فرمودند چنین از آنکه از صغیر شما این داعیه سر برزند از عالم غیب و در دلم این القا کردند که این نوع کتابی عظیم نظم کرده شود. با اهتمام تمام در نظم مثنوی شروع نمودند. ماه ۶ ماه چنان بود که از اول شب تا مطلع فجر حضرت مولوی اعلیٰ میگردند و چلبی حسام الدین مینوشت و مجموع آن نوشته را با و از بلند بر حضرت مولوی

۱ عبارت بن مقلدین تقریباً در همین الفاظ در هروی موجود است ۲ ه : پس که تشبیه ۳ ه : و بی بردن با حسن با بیان
دوئی تر . ۴ ه : ابوالعباس عطا : نام وی احمد بن محمد بن سهل بن عطاء اللادی است ، توفی در ۳۸۹ یا ۳۹۰ م . (رجوع کنید به ص ۲۴۵)
تذکره ۲ - ۲۵۵ ، خزینه ۲ - ۱۸۵ ، المص ۳۳ ، ۲۲۴ ، قمی ۳۱ ، تاریخ بغداد ۵ - ۳۶ ، مرآة الجنان ۲ - ۲۶۱ ، شرح کوف ۱۰۳)
۵ ه : در نتوانی که دست در زنی ، دست در دوستان او زن ، در دوستان نرمی برده ، ترا تشوفا باشند . ۶ ه : این حکایت
موردنا روم و شیخ حسام الدین چلبی در نقوش ۴۶۸ در همین الفاظ مذکور است ۷ ه : حکیم سنائی : شاعر مشهور ، کنیت و نام وی ابوالعباس محمد بن
بن آدم است ، توفی در ۲۵۰ ه . (نقوش ۵۹۵) ۸ ه : فرید الدین عطار : صوفی و شاعر مشهور ، مصنف تذکره الاولیاء ، مرید شیخ محمد الدین
معدادی ، از دست کفارتنا تشوفا یافته در ۶۲۷ ه . ، قبر وی در نیشابور است (نقوش ۵۹۹) ۹ ه : دفتر اول ۱۰ ه : م ، ۱۱ ه : ب ، ۱۲ ه :
حال بخت در نیاید ، دفتر اول ۱۳

میخواند چون جلد اول با تمام رسید حرم چلی حسام الدین وفات یافت ، در میان این فترتی واقع شد . بعد از دو سال حسام الدین چلی بحضرت مولوی نیازمندی تمام بتقدیم رسانیده و بقیه قنوی را استدعا کرد چنانچه مفتوح جلد ثانی باین معنی اشارت رفته است ۷
 مرقی این قنوی ناخیر شد مصطفی بالسیه تا خون شیر شد

چلی حسام الدین گفت و قتیله قنوی را میخواندند و اهل حضور در نور او مستغرق میشدند ، میبینم که جماعتی غیبیان بکف دور باشند و شمشیر گرفته حاضر میشوند و میگویند هرگز از سر افلاک اصنام نمیکند بیخ ایمان او را و شاخای دلفش را می برم و کشتان کشتان بقعر سقر میبرم . حضرت مولوی فرمودند که همچنین است و خوانند ۷

دشمن این حرف این دم در نظر شد مثل سرنگون اندر سقر
 ای حسام الدین تو دیدی حال او حق نمودت پاسخ احوال او

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که تصنیفات این طائفه علییه و تالیفات فرق صوفیه از مواهب الهی و واردات ناشای است . و قتیله این تقریر بحضرت شیخ عبد الرزاق کاشی در کاشان مشرف شده از حضرت شیخ ابوالفتح نقل کردند یکی از مشایخ کبار بغداد در مناقب وی کتابی جمع کرده است و در آنجا آورده که تصنیفات حضرت شیخ قدس الله سره از پانصد زیاده است و حضرت شیخ بالتماس بعضی از اصحاب رساله در فرستاد مصنفات خود نوشته اند ، در آنجا زیاده از دوسمیت و پنجاه کتاب را نام برده اند ، بیشتر در تصوف و بعضی در غیر آن . در خطبه آن رساله فرموده که قصد من در تصنیف این کتاب نه چون سایر مصنفات تصنیف و تالیف بود بلکه سبب بعضی تصنیفات آن بود که بر من از حق سبحانه و تعالی ادری وارد میشد که نزدیک بود مرا بسوزد و خود را به بیان بعضی از آن مشغول میساختم و سبب بعضی دیگر آنکه در خواب و بیداری در کاشانه از جانب حق سبحانه بآن مامور میشدم .

در انشای این حضرت قدوة الکبری میفرمودند که در تالیف رساله غوثیه حقیقی در نیز باین بشارت مواهب آمیز و نزدیک شوق انگیز مشرف کرده بودند و در سر من ندا کردند چنانچه حضرت نور العین نیز از این امر شریف مستحضر بودند و

۷ دختر دوم شراول ۷ شیخ کمال الدین عبد الرزاق کاشی ۷ در شیخ نور الدین طهرانی ، صاحب شیخ عله الدود سمنانی است میان ایشان رتبه شیخ عله الدود در عقیده و حده الوجود مباحث واقع نموده و راجع بآن بکلیه کتب کتوبات نوشته اند و آن کتوبات در طایف اشرفی و هم در نفیث الاشی نقل نموده است (نفحات ۴۸۲)

۷ شیخ ارک : شیخ محی الدین محمد بن الرکبی معروف به شیخ ارک در شهر قم در رساله تالیف و در ۶۸۲م در سن ۷۵۵ قمری در هاجم است (نفحات ۵۵۵) ۷ م ، ب : مصنفان ۷ م ، ب : ترفی

باعث می این الفاظ شریفه کلمات مطهره این خادم را که نظام مبینی است همین بشارت بوده و بعضی الهامات و واردات دیگر برای التیام این کلام لطائف آمیز و سخنان طرائف انگیز بود. قال الاشراف بشر فی الله تعالی من اصغی کلامک بحسن القبول والا اعتقاد و بطریقی یقین و الا لقیاده فی عرفانی و وجدانی بسبح جنائی فقد اندر حاجت خیه حسنت فیها نطقه العلم و المعرفة و ان القس علیه فی الحال فقد یشیت له النصیب فی طویر من اطوارها .

در آشنای این فرمودند که چون کلمات عجایب و نکات غرائب نشانج که مستنبط از کشف و وجدان و تقبیس از ذوق و عرفان است ازین قبیل بود هر آینه نگران معالمت شریف و محترمان کمالیت لطیف این زره در قمر سقر حرام افتند و در تنگ چاه فذلان بردند چنانکه حضرت مولوی فرماید :

چون خدا خواهد که پرده کس در د	ملیش اندر طعنه پاکان برد
و خدا خواهد که پوشد عیب کس	کم زند در عیب معیوبان نفس
نکته ها چون تیغ بر لداست تیز	گر نداری تو سپر و اسپر گریز
پیش این الماس بی اسپر میا	کز بریدن تیغ را نبود حیا

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که کسی که بتوصیه افعال محقق شده باشد و بتوصیه صفات مدقق ، داند که افعال صوفیه و مرقوم افلام طائفه علیه چه حکمت دارد ، پس مطالع کلمات این طائفه را باید که انگشت اعتراف بر حرف معاللات ایشان ننهد .

بر حرف میچکس نه انگشت اعتراف کان ملک صنع نیست که خطی خطاکشد

حضرت قدوة الکبری در مناقب اصحاب کاملین و راتب خلفای راشدین رساله تالیف کرده بودند ، در وی اندکی از مناقب حضرت علی زیاده بود که مظنه علمای ظاهر نبوی دیگر عشید ، بوی تفصیل و ابتداء در دماغ اصحاب جدل و شتام ارباب حیل میرسید . چون حضرت قدوة الکبری از جانب بنگاله بعد از ملازمت حضرت

---

۱۰ شوال و دوم : دفتر اول ص ۶۹ ۱۱ م ، ب : کم زند در عیب اهل دل نفس ۱۲ شمس و چهارم : دفتر اول ص ۶۹
۱۳ م ، ع : مطامیر

مقدمه الامام و زبدة الاموار علیه السلام و الدین و الدنیا می آمدند اتفاقاً نزول اعلام دولت و ارباب شوکت در قصبه محمد آباد گویا افتاد
 سراییده فقرای علوی و سراج خدمای والائی در باغچه مرویه و حدیقه مفرجه که در سواد قصبه برب جو بیار بود، زدند.
 علمایی که بحکیمه فصاحت آراسته و فضیلتی که بحله بلاغت پیراسته بودند بدین حضرت قدوة ابله آمدند. بعد از سر بیان
 بیان معارف و دقائق و جبریان سخنان عوارف و حقائق سخن در مناقب امیر انقاد. حضرت قدوة الکبری آنچه لطافت
 عقاید اهل سنت و جماعت و موافق صفای دین و دیانت بود بلبان در بار و بیان گوهر شارعیان کردند. هر یک
 حاضران مجلس شریف و کبار محفل لطیف السنه خود را به تحسین نشاندند. بعد از تمهید بیان عقاید فرمودند که رساله ای
 نیز در مناقب صحابه تالیف کرده ایم اگر احباب به الوار انظار خویش منظور و منظور میکنند دور نیست. ایشان بشعوف تمام
 استعجاب کردند. مولانا حسین کتاب دار بموجب اشارت آورده بدست ایشان داد. قاضی طهیر الدین احمد و جمعی از علماء
 در مطالعه رساله غور کردند، تحسین بلیغ فرمودند. قاضی احمد از جمله ایشان بود، در مناقب حضرت علی مواخذه کرد و
 جدی تمجید نموده بعد دیگر دلائل اثبات کردند تا سجد که بحث به تطویل کشید و معانی باختلاف احوال رسید. علمای دیگر که
 همراه او بودند جانب او گرفتند و در بحث در آمدند و بیکدیگر ارسال روایات و تسویه رسالات به رد هم نوشتند، بر تندی
 بحث رسید که بتخطیه حضرت ایشان استغفار نوشتند و میخواستند که فردا بعد از ادای نجه در جامع مسجد بموجب استغفار بگذرانند
 توفیق رسانند. بعمل این خبر خاطر شریف متردد شد. چون وقت صبح رسید چندان باران از آسمان بارید که گوی طوفان بود
 بود و سیلاب در خانهای قصبه سرازیر کرد، بنا برین همگی در جامع نیا که در محبت ایشان تفرقه افتاد. سید خان
 که دانشمند و بسیار فاضل بود در شب و سیر نمودند که اشرف جهانگیر آنچنان کس نبود که شایع کرده اند و قوت تعادلت او
 بازوی شمانیت و اگر خیریت دارین و دولت کونین نمیخواهد بوی لجز و قوبه در آید. چون در وقت صبح از خواب
 در آمده بگوشه خود که بسیار صالح بود، گفت. او نیز آغاز کرده و اطمینان این واقعه نموده اند میخواستیم که بگویم، شما
 پیشقدمی کردید، اکنون صواب آنست که پیش از آنحضرت بیروید و عذر بخوانید زلفار زلفار در دهان نهفت در آمد

۱- شیخ علیه السلام ابن اسعد دهری خلیفه شیخ سراج الدین عثمان الملقب باخی سراج الدین و وی خلیفه نظام الدین اولیاء است
 شیخ علیه السلام در ابتدای حال از انضیاد و اکابر وقت بود و در آخر فرق و انزوا اختیار فرمود. ایشان خرج بنشین داشتند بعد از یک ماه
 وقت در عزت آمد و از شهر برآمد و حضرت شیخ دو سال در قریه سارگان ساکن ماندند، بخلق بخششهای بی اندازه کردند، قریه در بنام
 در پند و انداخته و در شش ماه و غایت یافت. همین شیخ علیه السلام مرشد سید اشرف است (امبارالاجیار)

از مقتضای فرد مدنی نیست

نیاید پسندیدگان را پسند که در بیشه شیر خیم زبند

و از اصحاب جدل بیرون رو و بجانب حضرت قدوة الکبریٰ شو و نیز ترافزندان نمی شوند، از حضرت انشان درخواه، شاید که تعبیر آن خواب از دولت این بزرگوار اظهار گردد که در قریب الدیام انشان خوابی دیده بودند که بزرگی سید و جامع فضائل از مطلع مشرق آفتاب وار طالع شده است و من بلا زمت انشان زقم ام، را چهارشنبه نوزک داده. مقوله منکوحه در دل جای کرده صبر است برای آستان بوسی حضرت قدوة الکبریٰ متوجه شد، بمکه زمت شریف آمد، بوضی رسانید در دل مبارک هیچ تردد نکند که جواب انشان من میدهم. در بشه هایل و چهره سمیون حضرت قدوة الکبریٰ بسیار از بهجت ظهور شد. فرمودند که ای عزیز فیقر هم جواب صواب میدهد و سکین از بی الهانی قبول نمیکند. گفت همچنین است و لیکن این نخلص معتقد تدبیری دیگر کرده است. حضرت قدوة الکبریٰ بخوشی تمام چهارشنبه نوزک بالیشان دادند که شمارا چهار پسر مبارک بود، یکی طاهر، دوم مطهر، سوم طیب، چهارم محمد که هر یک عالم و فاضل شوند و پیش دستی از اقوان گیرند معده در جمعه دیگر هر یک از علماء حاضر آمدند و استغفا پیش انداختند. سید خان استغفا بدست گرفت و مطالعه کرد و گفت تخطئه شما بسبب مناقب حضرت علی اندک زیاده افتاده است. گفتند آری. سید خان گفت این تخطئه بر غیر سید می سزد نه سید را چه اگر کسی مادر و پدر خود را بخلو ستاید پاک نیست. علماء گفتند که ما را بموجب گفته خویش روایت نمایند. گفت خوش، از جامع العلوم نقل کردند الناس ابناء الوالدین ولا یلام الرجل علی حب الویه و یمدحهما. بمجرد استماع این روایت هر یک معارفان دم در کشیدند و ساغر خذلان نوشیدند که قال الله تعالی جاء الحق و زهق الباطل آخر الامر هر یک با عتد از پیش آمد و اعتد از این زمان چه سود کند. حضرت قدوة الکبریٰ در حق انشان دعای خیر کردند که حق تعالی شما را و قاضی حمید الدین و اولاد ترا سیوف من الاقران و الاعوان بکمالیت دارین رساناد بالنبی و الاله الا بجا و مسترفان را نفس شمر راه ندهد نفوذ باللہ معنا، هر یک از انشان ببلای و خفای متبلا شدند

ستیزیدن عارفی بید زنگ در انداختن در دهان خفنگ

حضرت سید اشرف در یکی از مکتوبات خود بنام سید حمید الدین بهین واقعه اشاده ای نموده است و سید خان را یقین داده است

که در قریب الدیام انش در عایش مغلور خواهد پیوند (رجوع کنو مکتوبات اشرفی مکتوب سی و دوم) ع: را ندند

حضرت قدوة الابرار تقریباً بیست و نه روز در بخارا علمای ظاهر و فاضل با هر جهت سوخن مفصّل مثنوی نوشته بودند، نزدیک بود که امروز یا فردا بسوزند. همدین روزها دانشمندی فاضل و عالم عامل که بعباس فصاحت آراسته و کجاس بلدت پیراسته و فنون علوم ورزیده و قانون رسوم منجیده بود، آمده، چنانچه هر یک از علمای بخارا و فضلای شهر بابتقبال او در آمدند، به تنظیم تمام در شهر آوردند، قضیه استفتا بانیشان عرض نمودند. فرمودند که من این کتاب را ندیده‌ام و چیزی را که ندیده باشیم و لمبانی او نرسیده چگونه در سوخن او حکم کنیم. کتاب از جایی تردد کرده بانیشان نمودند چند روز بتفکر شانی و تدقیق صانی در مطالع در آوردند. علمای شهر باز بحث شدند و اجازت سوخن مفصّل خواستند. فرمودند صانی را که در همین خود تصویر میکنم و در سمیر تدبیر بان نمیرسد که ویرا بسوزند و حقایقی که در فکر من نمیرسد بان چگونه سیرایم که بسوزند. حقیقی از برکت روحانیه حضرت شیخ سوخن او بر طرف کرد. بدین تقریب فرمودند کلمات تقدیم و تالیفات کاملین رزمی از روز یزدانی و کنزی از کنوز سبحانی است، هر کسی را با و اطلاع نبود مگر آنکه باطن او بنور وجدان و بصیر او کشف و عرفان منور بود. ادنی قابلیت اطلاع سخنان این طائف و استحقاق استماع بیان صوفیه آنست که کشفی باید خاص یا فحی ناشی از مقام اختصاص. حضرت کبر در محل عرض رسانیدند که کشف خاص و فحی ناشی از مقام اختصاص عبارت از چه باشد؟ قال الاشرف الکشف الخاص هو عبارت عن ظهور نوری الهی فی قلب اسماک علی نوع یحصل له عقیده جازمه و علوم صادقانه بان لا وجود الا لله و ان کل ما یروی من النیر و السور لیس الا آتیا مستوعباً ظاهراً و باطنه و بصیرته و بصیرته و انما یكون خاتماً لانه لا یحصل بالمقدّمات العقلیة و البراهین النظریة و الملکوتیة و الجنیة و الملکیة بل لا یكون الا کشف الهی. قال الاشرف الفهم الناشی من مقام الاختصاص هو عبارة عن تعلیدها باب الحقیقت و قبول اقوالهم و تسلیم احوالهم و ادراک معارفهم و کواشفهم و حقایقهم و دقایقهم بمطالعة کلماتهم و فهم رموزهم و اشاراتهم و هو المسمى بالكشف النظری و انما یكون من مقام الاختصاص و غایة الاخلاص لانه ظهور و اعراف طوری العقل.

له م، ب : باعث له م، ب : تدویر له م، ب : تحصیل له م، ب : "و بصیر" ندارد

له ع : لا یحصل له ع : اقوالها و تسلیم احوالها و ادراک معارفها و کواشفها و حقایقها و دقایقها بمطالعة

کلماتها و فهم رموزاتها و اشاراتها له ع : ظهوراً

حضرت قدوة البری ایستفادند و متذکر این فقیر حضرت امام عبداللہ یافعی کہ مقتدای اولیای عصر و پیشوای ملجای عصر خود بودند و عالم بعلوم ظاہری و باطنی بتخصیص بیان تواریخ اولیاء گویا آیتی بود کہ در شان ایشان نازل شده و تصنیفات بسیار در دامن گردون و تواریخ پانچ تواریخ مرآت الجنان عبرة الیقظان فی معرفة حوادث الزمان و کتاب سرفراز الیامین فی حکایات الصالحین و کتاب درر النظیم فی بیان فضائل القرآن العظیم از وی یادگار ماند، در بقعه شریفہ مکہ صانعا اللہ فی عن اللغات شرف شده و اختصاص بانواع لطائف معارف آمیز و ظرائف کواشف انگیز یافته و مدتی در ملازمت شریف و مناصب لطیف نبشتافت. روزی حضرت سید علی محمد الی کسمیر گنیمانی بجا آورده بودند از حضرت امام مناقب شیخ ابر در خواسته. فرمودند کہ وی قدوی قائلان وحدۃ وجود و زبدۃ عارفان کعبۃ شہود اند و بعضی از فقہا و علمای ظاہر در وی طعنہ کردند، اندکی از علماء و جماعتی از صوفیہ و صلحاء و پیران بزرگ دانسته اند ^{۳۱} فتوحات تفتیحاً عظیماً و مدحوا کلامه مدحاً کرمیاً و وصفوا بعلو المقامات و اجزوا عندہ بعالی طول ذکرہ من الکرامات. و پیرا شمار لطیف و عزیز و آثار نادر و عجیب اند و تصنیفات بسیار دارند. و پیرا با شیخ شهاب سمرودی اتفاق ملاقات و اجتماع افتاده است و هر یک از ایشان در یک دیگر نظر کرده اند و مقامات یکدیگر در بصیرت آورده بی آنکہ در میان ایشان کلامی بحسب ظاهر واقع شود.

دو صاحب راز در یک طرفۃ السین سخن بسیار گویند بی کلامی
از آن بیر و نیست ای صاحب معانی کہ در پاید کلام خاص عامی

آنگاه از هم دیگر مفارقت نموده اند، بعد از آن و پیرا از شیخ الشیوخ پیسیده اند، گفت و هو بحر الحقایق و النیاسرا از شیخ شهاب الدین استفصار کرده اند، فرمود: رجل حملوا من فرقاء الی مقدمه من سنۃ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم.

حضرت قدوة البری ایستفادند کہ خواصان دریای حقایق و سیاحان صحرای دقایق تفریق داشت این مرد و سز بگوایم

۱- عبداللہ بن اسعد بن علی الیافعی، عقیق الدین، مورخ، باحث، مصنف، مذہب شافعی داشت. یافعی مشرب بہ بنی یافعی از حمیر، مولد و منشأ در عدن، بملاوۃ کتابای الشیخان کہ در ریاض مذکور است النیاسرا کہی است «نشر المحاسن النالیہ فی فضل المسائح الصوفیہ و اصحاب المقامات النالیہ» کہ چاپ نموده است و دیگر «أحسنی المغافر فی مناقب شیخ عبد القادر» کہ مکتوز بحیاط نرسیده، توفی در ۶۷۷ھ (۱۲۸۴م ۱۲۷۵ھ) ۱۹۵۰. امیر سید علی بن شهاب بن محمد محمد الی مرید شیخ شرف الدین محمود بن عبد اللہ الزدقانی بود اما کسب طریقت پیش تقی الدین علی دومی کرد. در ۶۷۸ھ رحلت نمود. در علم باطن تعالیف وی مشہور است چون کتاب ابرار النقط و شرح اسما اللہ و شرح مفہوم الحکم و شرح مقبیدۃ الخزیمۃ فارغیہ و ذخیرۃ الملوک و غیر آنہا (نقبات ۴۴۷) ۳۱۴۰ م اب! مخمور ۳۱۴۰ م ملاقات شیخ شهاب الدین سمرودی و شیخ ابر و کلام الشیخان در ضمن انفاذ در نقبات قد مذکور است ۳۱۴۰ م رای ۳۱۴۰ م ب: کلامی ۳۱۴۰ م ب: ادک آن تفریق

از مقوله بیدارگیر ایشان میکنند اما گرا یارای آنست که در بیان بساط الظهار آرد و جواهر تبیان از معادن اهدار بر دارد
تقریباً این بیت از زبان مبارک رانند
در دو بیت فرق نکردن قرآن   خضر صفاست و مسیح صمان

حضرت نورالعین در محل نیاز آمده عرفان کردند که چون منزلت خادمان و نقیبت ملازمان حضرت شیخ اکبر چنین بودن موجب اعراض
بعضی اکابر و سبب اعتداف بر برخی تأثیر بر تصنیفات نظم و قافی و تالیفات مصدر و قافی حضرت ایشان چیست ؟ فرمودند که همانند
نقشای طغنه طغنان و منای صد حاسدان یا تقلید تعصب است یا عدم معرفت و اطلاع بر مصطلحات وی یا غموض معانی و قیافاتی
که در مصنفات خود فرج کرده و رموز سبجانی و قیافاتی که در تالیفات وی درج نموده و اعظم اسباب طعن طغنان در وی
کتاب مفصول الحکم است و آنقدر احقاق و معارف که در مصنفات وی اندراج یافته و قیافاتی و کواشف که در تالیفات وی
اندراج ساخته بتخصیص در مفصول و فتوحات در هیچ کتابی یافته نمیشود و از هیچکس از این طایفه ظاهر نشد .
حضرت قدوة الکبری میفرمودند هر که خوار از راه از کمترین خادمان این مخدومان و مکینه جاربان این سلطان قدس اللہ
اسرار هم بگیرد و مر این نیکردان صافی بصیرت را مستحق باشد امید واری چنانست که هر آئینه بقصود برسد و هر که از راه
بیجلی در این صدیقان را منکر شود و خلاف ورزد به رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم و اصحاب کرام رضی اللہ عنہم اجمعین
خلاف کرده باشد زیرا که روش این عزیزان روش رسول و اصحاب است و روش عارفان و سیر عالمیان است و از باب
و مخالفت شریعت مبرا و از زنگ شوائب آئینه دل ایشان مصفا ، هر آئینه انکار بنسبت این طایفه شومی بود و از
اسرار و انوار صوفیه محرومی .

حضرت قدوة الکبری تقریباً میفرمودند که با حضرت شیخ سعدی شیرازی به یکی از اکابر سادات و اشرف فی الحمد گفت و گوی
واقع شد . آن شریف حضرت را صلی اللہ علیہ وسلم بخواب دیوه که ویرا عتاب کرده ، چون بیدار شد بشیخ آمد و
غدر خواست و استغاثی وی جست . نیز یکی از مشایخ منکر حضرت شیخ سعدی شیرازی بود ، شبی در واقعه می بیند که

که درهای آسمان نشاده شدند، ملک با طبعهای نورنازلی شدند . پیرسید این چیست ؛ گفتند که برای سبزی شیرازی است،
بیتی گفته است که قبول حضرت حق بی نه و تالی افتاده است و آن این است هـ

برگ درختان سبز در نظر سحرشپار هر دوی دفترست موقت کردگار

آن دهنیز در واقع برآمده و هم در آن شب بدر ز اویم شیخ سدی رفت که ویرانبارت دهد ، دید که چراغی افروخته با خود زدم
ملکند ، چون گوش کشید همین بیت بخواند .

حضرت قدوة الکبری را قاعده مقررده و قانون مستخرج بود که از همه در سفر و حضر تشریف نکرده است ، پسگی از
قصبات نواحی روح آباد میرفتند چه هنوز بنای مسجد جامع در قصبه نکرده بودند . روزی برای نماز جمعه در جامع قصبه
سبحر می تشریف بردند . بعد از ادای نماز جمعه یکی از علمایان قصبه و متعلمان از انبیاان بحضرت قدوة الکبری استدل از علم کلام
پیرسید که منزه اختیار دارد یا عدم اختیار و ادبی ثالث در میان نیست ، اگر اختیار گویم قدری با ششم و اگر عدم اختیار ، جبری ،
پس مذهب که ما بین القدر و الجبر گفته اند کدام است ؛ حضرت قدوة الکبری میفرمودند که استد اختیار از مقدمان مشکل
برده می آید و ممکن ظاهر خیال می نماید که اختیار صوری و جبر معنوی منزه را هست چنانکه در مقدمه بزرگوار حضرت
امام فخر الاسلام آورده اند اختیار و بالصوره و جبر فی الحقیقه . او از بنده علم خود در مقامات علمی در آمد و مقصود
و مفهوم حضرت قدوة الکبری بسیم جان نشنید چه مراد از این بحث اطباء و فضايل و نحو دارشماثل خود بود و از بعضی
مقدمات او نوی حسدی آمد . حضرت انبیاان جواب مقدمات او بصواب می دارند چنانچه مقدمات یکدیگر و اثبات
دلیل مجرب گیر دراز شد و سیاقی فی کانه انشاء الله تعالی . القصد بحث بر تبه ای رسید که از وی کلامی خلاف
ادب ظاهر شد ، تجلی اسم قهار در محل ضمیر حضرت قدوة الکبری تجلی شد ، فرمودند که صفوی زبان تو کار ملکند . بجز
فرمودن این سخن زبان او از کام بر آمد چنانکه اصلا سخن نمی توانست گفتن و حرکتی اصحاب مجلس و اصحاب محفل سر
در گریبان تحیر بردند و راه اعتذار سپردند . مادری داشته که کم از زال روزگار نبوده ، بحضرت قدوة الکبری درستم

هـ ابوالحسن علی بن محمد بزدوی ملقب بفرز الاسلام برادر صدر الاسلام ابوالعیر محمد بن محمد بن حسین بن عبد الکرم بن موسی البرزوی
متوفی ۴۹۳ هـ ، یکی از فقهای بزرگ بوده ، کتاب " بزدویین " منسوب باوست . در کتاب تواریخ و در ۸۴۲ هـ از جهان رفت
برای احوال او رجوع کنید : الجواهر المصنفة فی طبقات الحنفیه طبع حیدرآباد ۲۵۰ ص ۲۸۸ ، و فوائد البعید طبع مصر
ص ۱۸۸ ، ۱۲۴ ؛ ۱۱ بزدوی منسوب ببنده (بفتح اول و سکون ثانی) که دهی بودن است در شش فرسنگی نصف پیر سر راه
بخاری (الانساب)

نشاخ و پهلوان اکابر را سنج بودند که بعد از هزار الحاج و زاری جلی جلی دستان خود را بپای مبارک انداخت و در کار بقدر
پرداخت و بمرتبه ای می زارید که حضار مجلس را در یک تنفقت جوشیدن گرفت و تکلیف دای حضرت قدوة اکبری ^ص عین
یک فرزند دارم و زبان صندی خود تکلیف ^۲ «یا میریت بک دے» . چون الحاش از حد گذشت فرمودند
که تیر بعد رسیده باز نمیکرد و لیکن زبانش در دهن در آید و آثار کلفت از زبان وی نه بر آید بلکه با حفا ^۳
او کلفت بماند و هیچ عالمی درین قصبه نزید و نخیزد . جامع این نکات شریف و حکایات لطیفه بعد از مدتی
باین قصبه گذشت ، چون تردد کرد آن بی ادب ازین عالم فرامیده بود ، فرزند وی که دارد کلفت زبانش زیاده
از وی شده و قصبه که پیر از علماء و فضلا بود ویران شده و عالمان بعضی مرده اند و بعضی را علوم فراموش شده .
حقیقتی حکمتان را از خلف ادب این طائف و مجارله صوفیه های دهادر بالنبی و الالامجاد .

در آشنای این خادم عرض کرد که اطلاع کلیات و استماع حکایات این طائفه بکدام شرط و نیت باید کرد فرمودند
که در مطالع تصنیفات و ملاحظه تالیفات این طائف چهار چیز باید کرد : اول باید که خشنای داعیه مطالم و بنای
خواهش ملاحظه سببی و غرضی نفسانی نباشد چون علالت طبیعت و دفع کسالت نفس با استماع کلام ناطق و صامت
یا حفظ حکایات و روایات برای اظهار معرفت یا طلب اطلاع بر مواضع شکر و اعتراضات و تخطیه قایل چه
نشای این دواعی جز صفات اخلاق ضمیمه نباشد و از آن مطالع هیچ نفعی حاصل نیاید و باید که با نیت بر مطالع جز
محض طلب حق و ارشاد طریق مطلق بنویسد تا بیکت صدق در طلب طریق فیم اشارات این گروه کشاده گردد با
روم در مطالع طریق ^۱ اعتدال نگاه دارد و پیش از مدال ترک نیاید تا با فراط که تعدی نفس است نکند و صفای
فهم بکورت نماند ؛ سوم بفهم ظاهر قناعت نکند و بداند که هر کلمه از کلمات بنوی را و هر سخنی از سخنان
سازگان ستن مصطفوی را ظاهر است و یعنی کما قال الاشراف کلمة التقوی و حکایت التعرف بکرمین بحار
التعرفان و معدن من معادن الوجدان یخرج منها اللؤلؤ والمرجان چنانچه از بعضی ابیات حضرت شیخ

^۱ جلی جلی : خود دو جم مکتور و خود دو کاف فارسی و خود دو بای موف ، نقلی است که هنگام غز و امتوار گویند (بنیاد)

^۲ یا میریت بک دے : فخره صندی است یعنی ای میر پسر من بخوا بگوید به ^۳ مهاب : بکد بر

احفاد وی نیز زبان کلفت سراید ، ع : بکد احفاد وی نیز زبان کلفت سرانید .

سعدی بهر وادیه که معانی وی نسبت کند می‌سوزد

نه هر جای مرکب توان تا ختن   کلمه جاها سپر باید انداختن
درین ورطه کشتی فروشد هزار   که پیدانشد تخته ای بر کنار

هر چند که خور در کلمات این طائفه زیاده کند معانی دیگر دست آید . فهم میباید که بعد کمال رساند که هر فهمی
دریل علمی است و هر علمی بسبیل فهمی تا به نتایجی رسد ؛ چهارم بر تحمل شاق طلب و انشاد از زمان آن نیز صابر
باشد و بر تقضای هر فهمی علمی بتقدیم رساند تا بتدریج بمقصود برسد انشاء الله تعالی .

حضرت قدوة الابرار در انشای این فرمودند که هر چند کلمات مشایخ و حکایات صالحین موثر اند و مکن تا سلوک در
راه سیرت و طریق سیرت ایشان نکند بمقصود و هو الوهول نرسد . تقریباً از سلفان العارضین نقل کردند که مردی
از مردان ایشان عقب حضرت سلفان العارضین قدس الله سره در راه میرفت و قدم بر قدم مبارک ایشان
می نهاد و طریق متابعت بر اثر قدم ایشان می پیردی . حضرت ایشان چون بمقصد نگاه کردند گفتند که ای
مرد چه میکنی ؟ گفت که قدم بر اثر قدم پیر می فهم . فرمودند که ای عزیز قدم بر قدم نهادن چه باشد
اگر پوست باینزید بی پوشی تا عمل باینزید کنی شراب بمقصود ننوشی . قال الا شرف من لم یحیل القصاب
المجاهد لم یصل الی جناب المشاهدة .

لطیف اول

در بیان توحید و براتب او

قال الاشراف التوحید فناء العاشق فی صفات المحبوب . حضرت نورالعین بحضرت قدوة الکبریٰ عرقلی نمودند و مراد از قدوة الکبریٰ هر جا که درین مجرای علم مذکور میگردد حضرت ایشان خواهند بود . هر چند که این کلمه جامع در بیان توحید و مشتعل بالانواع تبیین تفرید است و مندرج در مقصود اصحاب ذوق و وجدان و مندرج در روی دارد از باب شوق و عرفان ، لیکن غنایت فرموده بیان در اتب توحید بطریق تفصیل فرمایند که حاضران مجلس مستفید گردند حضرت قدوة الکبریٰ مسئول حضرت نورالعین مندرج کرده فرمودند که در ترجمه عوارف آورده است که توحید را در اتب اند ، اول توحید الیمانی و آن آنست که بنده بتفرد و صف الوهیت و توحد استحقاق عبودیت حق سبحانه و تعالی بمقتضای اشارات آیات و اخبار بنیات تصدیق کند بدل و اقرار دهد بزبان و این توحید نتیجه تصدیق مخبر و اقتدار صدق خبر باشد و مستفاد بود از فی علم و تستک بان خلد من الاشرک جلی و انحرط در سبک اسلام نایده دهد و متصوفه بکلمه ذرات ایمان بگویم مؤمنان درین توحید مشارک اند و بدینک در اتب منفرد و محفوف ، و قناعت کردن باین رتبه در آمدن بود بدین عبارت که بفهم میگردد از مقوله شریف بنوی صل الله علیه وسلم «علیکم بدین العجز» .

دوم توحید علمی ، و آن مستفاد است از باطن علم که آنرا علم یقین خوانند و آنچنان باشد که بنده در بدایت طریقی تصوف از سر یقین بداند که موجود در حق و موثر مطلق نیست الا خداوند تعالی و حده ذوات و صفات و افعال را در ذات و صفات و افعال او ناچیز داند و هر ذاتی را فروغی از نور ذات مطلق شناسد و هر صفتی را پیرتوی از نور حقیقت صفت مطلق داند چنانکه هر کجا علمی و قدرتی و ارادتی و سمعی و بصری یابد آنرا اثری از آثار علم و قدرت و ارادت و سمع و بصر الهی داند و علی هذا القیاس در جمیع الصفات و الاحوال . حضرت قدوة الکبریٰ تقریباً از طبقات الصوفیه نقل کردند که شیخ سعد الدین حموی فرموده اند که توحید در بشریت

له مراد از ترجمه عوارف المعصای و الهدایه و مفاتیح الکفایه است که ترجمه عوارف عز الدین محمود کاشانی است چنانکه در مقدمه تفریح کرده شده است . ۱ ازین جا « اول توحید الیمانی » تا « در جمیع صفات و الافعال » عبارت لایف و المعصای تقریباً علی است ۲ م ، ب : باین جهت ۳ ع : ضرورت ۴ ع : « و قناعت کردن .. العجز » این عبارت در المعصای نیست ۵ ع : بر حقیقی ۶ این کتاب طبقات الصوفیه کتابی است غیر از طبقات سلمی یا حموی چه سلمی در ۱۲۲۴ م و حموی در ۴۸۱ م وفات یافته بود و تاریخ وفات سعد الدین حموی ۶۵۰ م است . این روایت در المعصای ۲ م نیست . ۷ سعد الدین حموی : نام وی محمد بن الموحید بن ابی بکر بن ابی الحسن بن محمد بن حمویه است ، از اصحاب شیخ نجم الدین گبرلی است ، عرقلی شصت و سه سال بزرگ است حموی در بحر آباد است (نفحات ۴۲۸)

قبول می‌دهیم است و توهم با و در جمیع احوال نمی‌هرچه از مظاهر خلقیه باین کس می‌رسد خواه علم و طبع و خواه مکروه هم حواله باین صورت جل‌شانه کند و آن واسطه را در نظر نیارد و او را در دست تصرف حق سبحانه و تعالی چون قلم در دست کاتب داند و هم را معذور دارد و اگر ملایمی برسد تشکر کند و چنان داند که آنحضرت درین صورت ظاهر شده بنسبت او تطف مینماید و اگر مکروهی رسد نیز چنان داند که آنحضرت جل‌ذکره درین صورت ظاهر شده او را عقوبت نکند تا از الطوار غیر در صغیر امراض نموده بسبیل رضا سلوک نماید . پس نزد اصابت غیر علم برسانک واجب است که از حقیقت خود تحقیق نماید، در ظاهر و باطن خود آنچه باید از صفات مذمومات و ترک تجلی صفات محمودات و جزاها بر ترک اذیات و غفلتها و تفنیع اوقات و احوال عبادات و عمل قلبیه رجوع نموده در مقام اصلاح آن شود و اگر موزی را ذات تجلی که بخصوصیتی و تعینی ظاهر شده بزرگوار را از طریق مخالفت و بعد بطریق موافقت و قرب می‌آورد، خواه بطریق لطف آورد خواه بطریق قهر . این چنین مشاهده را در عرف این طائفه موحد میتوان گفت .

تقریباً حضرت قدوة الکبری میفرمودند که بزرگی از بزرگان اوزگار میخواست که بطرف لاله زار سوار شود و تفریح گلزار در آردان بهار کرده آید . چون استر زین کرده آوردند فرمود که موزه بیا رید تا پریشیده نشنیم . چون موزه آوردند چه بیند که مقدار دو انگشت از موزه موش بریده . آن بزرگوار چون موزه بریده دید بسیار تاسف خورد و کارنداشت از حد برد . اصحاب که حاضر بودند در موعظ نیاز آمده گفتند که بدین مقدار زیان را چندین تاسف از بهر چیست ؟ گفت تاسف از بهر موزه نیست بلکه آن سبب تاسف شده ام که کدام جریمه از من صدور یافت تا موزه من موش بریده .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند چون موحد در ملاحظه وحدت در کثرت اشتغال مینماید ، و مقتضای ظهور تحقیق جال بود موجب حمد است و اگر صدور از مستغنی جلال بود باید که در پناه جال وی گریزد چنانچه حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم از منظر قمر مبلد لطف او می‌در آمدند و میفرمودند اللهم انی اعوذ بک منك و کاه میباشند

که موقدر احوال نظر جلجل جمال میگردد و نمودار تربیت او آخر کار بلطفیت میپوندد چنانچه عصا و پدیه‌های موسوی به نسبت کفره از در بود و به نسبت ایشان عصا و نور اظهر.

حضرت قدوة الکبریٰ در هنگامی که برای میرفتند خالی از حالتی نبودند. اتفاقاً حضرت ایشان روزی در چارسوی دلی میرفتند و مکن حاتی غریب و هیبتی عجیب بالیشان استلذ یافته بود که حواس ملاحظی را کار نموده بود. پیل بست که مقداری من سلاسل بدست و پای وی آویخته بود و پنج ماده فیل بر هر یک پیلانی نشسته و آلات جراح^۸ بدست گرفته سواجی وی میآیدند و حضرت ایشان ازین طرف میگذشتند. هر چند پیلانان جوش و خروش بر آوردند اصلاً بخود نپرداختند و استیلاهی هیبت کمر احوال آنچنان یافته بود که نمی توانستند که آگاهی دهند تا آن زمان که سواران^۹ حای های گفتند. پیل بر ایشان گذشت و اصلاً نرنجانید و هر چند که غوغای مردم از حد گذشت از در پایی شهود سباحل^{۱۰} قسور نه بر آمدند.

چنان غرقیم در دریای وحدت که هوش از گوهر عالم ندارم
چنان مستغرقم اندر خیالت خبر از عالم و آدم ندارم

حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند که این رتبه از مراتب اوائل توحید اصل خفیه و مقصود است و مقدمه آن با ساقه توحید عام پیوسته و نشانه این رتبه است که گفته نظران آنرا توحید علمی گویند؛ آن نه توحید علمی برد بلکه توحید باشد رسمی از درجه اعتبار ساقه^{۱۱} و آنچنان باشد که شخصی از سر ذکا و فطنت و بطریق مطاله و استماع تصویری کند از معنی توحید و رسمی از صورت توحید در همیگر آن مرتسم گردد و از آنجا در بحث و معارفه گاه سخنی بی مغز گوید چنانکه از حال توحید هیچ اثری در وی نباشد.

حضرت قدوة الکبریٰ روزی در مجامع اصحاب صدق بجامع عشق نشسته بودند و جمعی از موفیان اطراف و بعضی از طالبان انکاف حاضر بودند. شخصی از معارف گفتگوی آغاز کرد و در تعریف گوئی را باز نشاد و تعلقه^{۱۲} سانی و تعلقه زبانی بحدی رسانید که ممکن التشریح نبود. مولی از شیطیات این طائفه و کلمات این صوفیه

له ع : می پذیرد ۱۲ م : عصا او ۱۳ ع : پنج و شش ۱۴ ع : جارم ۱۵ ع : میگذشته اند

۱۶ ع : موفیان ۱۷ ع : گذشته بود ۱۸ ع : علم ۱۹ ع : که هوش نه ع : از

« این رتبه از مراتب » تا « هیچ اثری در وی نباشد » عبارت لطیف با عبارت المصباح تزییناتی است. ۲۰ م : ب : مشابحت

۲۱ م : ب : ع : و هم ۳۱ چنین است : سوم توحید رسمی و آنچنانست ... « ولی توحید رسمی فی الحقیقت هیچ نوع از توحید نیست . مؤلف المصباح هم ذکر توحید رسمی کرده است ولی این را در هیچ نوع از توحید جای نداده است . « سوم توحید رسمی » این الفاظ در المصباح نیست و در لطایف اشرف این الفاظ دافعه شده است .

بریک ازین عزیزان می پرسید و تقصیرش نه آن بود که استفاده کند از اهل حق و حقایق دانی و اعداد دنیائی و معانی خود
 بگیرد. حضرت قدوة الکبریٰ فرمودند شمه ای از صفات الهی و لطمه ای از اشعاع نامتناهی در وجود بشری تعبیه است،
 حادث ماهیت قدیم را نداند و سیر و سیاحت بشری در وجود بشری است. ۴

چون قدیم آید حدث گردد عبت پس قدیمی را کجا داند حدث
 ای عزیز آن بیان حقایق الفاظ توحید است، باید که در عطف نیفتی که مجبور دانستن این ترا از توحید و الفاظ
 او چه من لم یذق لم یدی تا از علل روزگار و عوائق گردش دوار بیرون نیاید و بر مایعات شدید و
 عبادت پسندیده مذهب نگر در ازین ها چه فائده حاکمنا عن الله تعالی من تجرد یصل الی ۵

معشوق در دو عالم چون فرد شد بخوبی در راه عشق باید مردی و شیر مردی
 هر دو بی نیارد در راه عشق رفتن در راه عشق باید مردی و شیر مردی
 بایک نوشید تا این صفات بذات تو عالم گردد و بعد سر وحدت سر از نهاد تو بر آرد که لیس فی جنتی سوی
 الله ۶ بگیرد کند شراب مارا تا هر دو شود یکی که و
 آنکه معلوم گردد وحدت چیست و الله آن کلمات خواندن و شنیدن چنان باشد که شخصی وصف نبات نکند
 سامع را خطی از شنیدن باشد اما زه و خلوت آن نداند تا وقتیکه بخشد ۷

گر سخن کار میرشدی کار زحامی بنگ بر شدی
 کار کن کار بگذر از گفتار کاندین راه کار دارد کار
 اللهم ثبتنا علی هذه النعمة العظيمة وامننا بقلوبنا لجميع المؤمنين والمؤمنات والمسلمات والمسلمات یا غافر
 الذنوب والسیئات انک بحیب اللوات .

حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند توحید علمی اگر چه فروتر از مرتبه توحید حالی است سکن از توحید حالی مزاجی بآن همراه بود
 و مزاجه من تسیم عینا لشراب بها المقربون وصف شراب این توحید است و ازین جهت صاحب آن بیشتر در ذوق و مزاج

۴ ع : قدم ۵ م ، ب : حکایت ۶ ع : "سر" نه ارد ۷ "توحید علمی اگر چه ... غرق جمع گردد"

صین عبارت باندگ تفر در المصباح ۲ آمده است . ۸ المصباح ۲ : فرود تر ۹ م ، ب ، ع : مزاجی ۱۰ قرآن به التطفیف ۱۱

بود چه بتأثیر مزج حال، یعنی ظلمت رسوم او مرتفع شود چنانکه در بعضی تعارضات بر مقتضای علم خود کار کند و وجود است
را که روابط و سائر افعال الهی اند در میان بنینند اما در اکثر احوال بسبب بقای ظلمت وجود خود از مقتضای علم خود المحجوب
بود و بدین توحید بعضی از شرک خفی بر خیزد.

رسوم توحید حالی و آن آنست که حال توحید وصف لازم ذات موحّد گردد و جمله ظلمات رسوم وجود او را اندکی بقیه
در اشراق نور توحید قلمشی و مضمحل گردد و نور توحید در نور حال او مستتر و سبزه چنانکه اندراج نور الوکب در نور انکب
فلما استبان الصبح ادراج هنوءه باسفاره انواء نور الوکب

و درین مرتبه وجود موحّد در مشاهده جمال وجود واحد چنان مستغرق مینماید که جز ذات و صفات واحد در نظر نشود
او در نیاید تا غایتی که این توحید را صفت واحد بنید، نه صفت خود، و این بدین را هم صفت اربیند. هستی او
بدین طریقی قطره وار در تصرف و علم احوال بحر توحید افتد و غرق جمع گردد. قال الاشراف التوحید بحر والوحد
فیه قطرة لم یبق فیه اثر. ازین جاست قول جنید قدس الله سره التوحید منی تفصل فیه الرسوم و تذراج
فیه العلوم و یکون الله کما لم یزل.

حضرت قدوة الکبریٰ تقریباً میفرمودند که از مشایخ ما و افاضه محمد بن ابی نفیر حسینی بهست خواجہ ابوبکر خطیب که از آل فرید بود
و غرض نیشا پور داشت پیش حضرت شیخ ابوسعید ابوالخیر رسانی فرستاد، فرمود چون برسی این سوال ما را ازو بپرسی و جواب
باز آری و مکن باید که او نداند که این سوال من کرده ام، و آن این است که ازوی بپرس که آثار را محجوب یابی؟ گفت
من این یاد نمی توانم داشت، بر کافذی بنویس. بنوشت و بوی داد. خواجہ ابوبکر خطیب گفت که چون در نیشا پور رسید
در کار و انصرای فرود آمدم. دو صوفی در آمدند و آواز دادند که خواجہ امام ابوبکر خطیب در کار و انصرای کدام است؟

لے در المصباح چنین است: چه بتأثیر مزج، حالی یعنی از ظلمات رسوم او مرتفع شود. ولی آنچه از سیاق و صدق برآید
این "مزج حال" است، درم، ب و ع بجای مزج "مزاج" است. لے م، ب و ع: چهارم توحید حالی؛ ولی این
درست نیست. زعی از مراتب توحید بنام "توحید رسمی" در لطائف اشراقی الهی شده است و آنرا در رسوم داده شده است چنانکه در مظهر
گذشته نوشته شده است و از روی این ترتیب توحید حالی را درج چهارم داده که درست نیست. لے م، ب و ع: "او" ندارد
لے در نفعات هم بدین شرحین طور است ولی در تفسیریه ۴۴ چنین است: فلما استبان الصبح ادراج هنوءه + بافوا انواء نور الوکب
و در لطائف الصوفیه سلمی ۴۴ و لطائف الصوفیه هروی ۳۷ چنین است: فلما استبان الصبح ادراج هنوءه + باسفاره انواء نور الوکب
لے ع: "قال" ندارد لے ع: نشود لے ع: نه صفت سبزه و نه صفت خود سبزه لے ع: قطره لے ع: یعنی مضمحل
لے ع: محمد بن ابی نفیر؟ ن: محمد بن ابی نفیر حسینی؟ لے ابوبکر خطیب: احمد بن علی بن ثابت السندی، ابوبکر الخروف
بالخطیب، در غزیه که بنی راه کوفه و کوفه است قول یافت و پیچداد مکتبست، فصیح اللسان، عارف بالادب و شاعر بود، و میرا
[یعنی بر مضمحل م]

آواز دادم که نعم . گفتند شیخ ابوسعید سلام میرساند و میگوید که ما شنیدیم ، آسوده نیم که تو در کار و انفرادی فرود آمدی ، باید که نزدیک ما آئی . گفتیم بگرمایه شوم و غسل کنم از گناه بیایم و از آن سلام و پیام حاجی مجیب و وحیدی غریب برین مستولی شد که یقین داشتیم که کس ویرا خبر نداده است ، بگرمایه شدم و غسل کردم ، چون برآمدم آن دو در و پیش را دیدم ایستاده با عود و مذهب ، گفتند شیخ ما را خدمت تو فرستاده است . چون شیخ آمد شیخ را دید و گفت :

اهل السعید و الرسول حبذا   وجه الرسول أحب من وجه المرسل

سلام کردم جواب داد و گفت اگر تو رسالت آن پیر را خوار میداری سخن او نزدیک ما عزیزتر است ، تا از در و بیرون آمده ای منزل بمنزل می شمارم ، بسیار تاج داری و آن پیر چه گفته است . از هجبت شیخ سوال از ظاهر گرفته بود ، کاغذ را بیرون آوردم و بخشید دادم . شیخ گفت اگر جواب اکنون میگویم بر تو لازم شود که باز گردی ، استغاثی که داری بگذازی ، و چون بروی جواب گویم . تا نیشاپور بروم هر شب پیش شیخ میروم ، وقت بازگشتن جواب سوال و پیام پیر طلبیدم . گفت آن پیر را بگوی لا تبقی ولا تدن عین غمانه اثر کجایماند . سر در پیش انگشتم و گفتم که مفهوم نشد . گفت این سخن در بیان دانشمندی در نیاید ، این بیتها یادگیری و با وی بگویی :

جسمم هم اشک گشت و چشمم بگرست   در عشق تویی چشمم صحرای زبست
از من اثری نماند از عشق حبیب   چون من هم معشوق شدم عاشق گشت

گفتم شیخ بفرماید تا به جای ثبت کنند . حسن مودب را فرمود تا بنویشت . چون بگرمایه شدم در وقت پیر محمد بن ابی نصیر حسینی بیایم ، جمله قصه را با وی گفتم و آن بیتها را بر خواندم . چون بشنید نوره بزد و بیفتاد و از آنجا دو کس او را بیرون بردند و هفت روز در خاک بود . شیخ قدس سره گفته است :

بر رسته در باشد و بر رسته در گشته

و آنچه از علوم تعلو بتقریر و زبان دارد متمسک این طایفه آنا و جلیبا آباءنا علی ائمه است ، بر نسبت تاحیات عاریتی زبان را بجهت یک مد میکنند در بیان فروزش سرابی مینمایند ، چون ناصیه ملک الموت پدید آید پیرانه عاریت

[بفیه ص ۳۶] تصنیفات بسیار است ، تاریخ تولدش ۳۹۲ هـ ، تاریخ وفاتش ۴۲۳ هـ است . (الاعلام ج ۱ ص ۱۶۶)

۱۲ ابوسعید ابوالخیر : نام وی فضل الله بن ابی الخیر است ، در طریقت پیرو شیخ ابوالفضل بن حسن سرخسی است ، چهارم شعبان در ۴۲۳ هـ از جهان برفت . (نقش ۳ ، کشف ۲۰۶ ، تذکره ۲۸۰) ۱۳ م ، ب : " یانی " ندارد

۱۴ حسن معاصر شیخ علی جوهری بوده (تذکره کشف ۲۰۵) ۱۵ نقاش : و کثر ۳ از " از شاخ ماوراءالنهر محمد بن ابی نصر " تا این مصرع عبارت لطیف و نفیست ۱۶ یکی است .

از سر زبان بردارند و رسولی در ظاهر شود و آنچه تلقین بدل داد بر رسته است ، از وی توقع ثمرات بسیار در دین و دنیا حاصل گردد .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند چون طالب صادق را ملاحظه و مراقبه وجه خاص بوجه اختصاص ممکن میگردد و وصف لازمه او عینشود چنانچه شنوائی در سمع و بینائی در بصر ، ظهور نور شهود و صدور حضور و مجرد چندان بر بصیرت ساینک استیلا می یابد که گاه گاهی مغلوب الوقت میگردد و اصلاح حواس او بکار نمی ماند و هیچ چیز ملتفت نمیشود اگر چه شمی مهیب بود . بدین تقریب میفرمودند که ابوسعید خدری از گفت که در آوان او اهل حال ارادت محافظت سر وقت خود میکردم که روزی در بیابانی در آمدم و میرفتم ، از قفای من آواز چیزی برآم . دل خود را از التفات بآن و چشم خود را از نظر بآن نگاه داشتم ، بسوی من می آمد تا بمن نزدیک شد ، دیدم که دو سبع عظیم بدوشهای من بالاد آمدند . من بالیشان نظر کردم ، نه در وقت بر آمدن و نه در وقت فرود آمدن .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که در زمان مشاهده الهی آلام انسانی و در آوان مراقبه ناگهانی ابرام صبنانی مد ارک و محسوس نمیکردم چه لذت شهود سائر است . تقریباً میفرمودند یکی ازین طالبه را به تهمت گرفتار کردند و بر بسیل تزییر حد نازبان زدند ، در خودونه نازبان به محبوب نشود بدم ، از لذت وی الم نشود و در یک نازبان از خیر از و غائب بدم ، غریب بر غیبت افتاد . لاجرم نهادن قنای نشد .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که منشای این توحید حالی از نور مشاهده است و منشای توحید علمی نور مراقبه و بدین توحید اکثر از رسوم شریعت منتفی شود و بتوحید علمی اندکی از آن رسوم مرتفع گردد و سبب تقایم بعضی رسوم در توحید حالی آنست که تا صدور ترتیب افعال و تهذیب اقوال از موحده ممکن بود . بدین جهت در حال حیات حق توحید فایده باید نگذاشته نشود . ازین جاست قول ابی علی دقاق قدس سره که التوحید عظیم کالیقینی دینه و غریب کالیودی قصه و خواص بوجدان را در حال حیات از حقیقت توحید صرف که بکارگی آثار و رسوم وجود در و متلاشی میگردد ، گاه گاه لعله ای بر مثال برقی خافت لامع گردد و فی الحال منتفی شود و تقایم رسوم

۱- این حکایت ابو بکر خلیل از ابتدای این جا در همین الفاظ در نهفت ۳۰۳-۳۰۴ مذکور است . ۲- ابوسعید خدری از احمد بن عیسی
نیزادی سارگرمندهور طوسی ، تاریخ وفاتش در هروی ۲۸۷ یا ۲۸۸ هـ و در سمنانی ۲۴۵ یا ۲۴۶ هـ یا ۲۸۶ هـ و
در تاریخ نیاغی و خزینه ۲۸۷ هـ است . (رجوع کنید به هروی ۱۳۲ ، خزینه ۲-۱۶۵ ، سمنانی ۱۹۱ ، مرآة الجنان ۲-۲۱۳ ، سیرة کوف ۱۰۲
سلی ۲۸۸ ، تفسیر ۲۹) ۳- م ، ب : سائر ۴- ازین جا تا « مرتبه دیگر ممکن نیست » عبارت دهیف و مصباح ۲۲۳ می باشد .
۵- بعد از قول ابی علی دقاق در المصباح ۶ این حد نیز هست « و بدین توحید بیشتری از شرک خفی بر خیزد »

کار میکنند به طبیعت خود . مجوسی گفت بچنین است و اگر چنان نباشد که آتش بفرمان خدای تعالی کار میکند بدین تو در آیم . اتفاق بر آن کردند که آتشی عظیم برافروزند و ابوالادیان در میان آتش رود . هیزم بسیار جمع کردند و آتش عظیم برافروختند و مردم بسیار حاضر آمدند . چون هیزم تمام بسبب آتشها بر روی زمین پهن کردند . ابوالادیان سجاده انداخته بود و نماز میکرد ، چون سلام باز داد برخاست و بر بالای آتشها برفت ، چون آخر رسید روی سوی مجوسی کرد و گفت این کفایت است یا نوبتی دیگر در آیم ؟ چون این سخن گفت روی در هم کشید : مجوسی مسلمان شد . بگویند چون در آمد احمد خادم پای وی میمالید ، زیر انگشت پای او آید دید مقدار میس ، گفت اینجا این چیست ؟ گفت چون بر سر آتش میرفتم از خود غایب بودم و چون با آتش رسیدم حاضر گشتم و آن سخن بگفتم و اگر این شعله در میان آتش می بودی می سوختی .

حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند که اعیان بصیرت و ارباب سرپرست ازین جا استدلال میکنند اگر آتش سوزنده در رومی مسین بریندگان حقیقی کار بار بروردگار نکند چه محب باشد چنانچه حضرت خلیل الله علیه السلام را فرمان شد قول تعالی قلنا یا ناس کونی بر دأؤ اسلاما علی ابراهیم ، یعنون این کریم ازین شعله شعله خواهد شد .
بایدت از در آتش سوزنده شد خلیل آتش ذهاب حقیقه آب زلال یافت
حضرت بکیر خطاب کرده فرمودند که نلقه سلاما چه باشد ؟ حضرت بکیر عرض کردند که حضرت قدوة الکبریٰ داناستر اند اگر در کریمه قول سلاما نمی بود آتش بر خلیل بجای میزدند که از غایت برودت جان میدادند . پس آتش بقیققی امر او چنان میزدند که سبب سلامتی جسم مبارک ایشان گشت و بقیه بحث مناسب این مقام سیاقی فی مکانه انشاء اللہ تعالی .

حضرت شیخ الاسلام که بنجد خلفای عظام حضرت قدوة الکبریٰ بودند از اثر مشاهده ای بر غیری و تاثیر حاشی بر دیگری عرض کردند . فرمودند که چون آتش شعله در نقل وجود عارفی افزوده گردد و اشتغال او بخلبات بر آید ، درین

۱۰۷ ع ، ن : حضور ۱۲ قرآن ۱۲ الانبیاء ۶۹ س مراد از شیخ الاسلام شیخ ابوخرابی است که در وقت خود عالم اجل بوده (نگاه کنید به طیفه پانزدهم این کتاب در ذکر خلفای سید اشرف) .

حالت اگر کسی تعریف مقدار شراره هم کند البته تعریف سرائت کند . تقریباً از حضرت ابوالجناح نجم الدین کبری نقل کردند که شیخ ولی ترائی ایشان را نیز گویند بسبب آنکه در غلبات وجد نظر مبارکش بر آن افتادی بمرتبه ولایت رسیدی . روزی بازارگانی بر سیل تفریح بنخاگاه شیخ درآمد . شیخ حاتی قوی داشت ، نظرش بر آن بازارگان افتاد . در حال بمرتبه ولایت رسید . شیخ پرسید که از کدام مملکتی ؟ گفت از مملکت مملکت . ویرا اجازت از صادر شد تا در مملکت خود رود و خلق را بحق ارشاد کند .

روزی شیخ با اصحاب نشستند بودند ، بازی در هوا صحره را دنبال کرده بود . ناگاه نظر شیخ بر آن صحره افتاد صحره برگشت و بازار گرفته پیش شیخ فرود آورد .

روزی سخن در تحقق و تقریر اصحاب گفت پیش او میرفت . شیخ سعد الدین حموی را که یکی از مریدان شیخ بود بخاطر گزشت که آیا درین ازمنه کسی باشد که محبت وی در سنگ اثر کند . شیخ بنور فرستاد بدانش ، برخاست و بدر خانقاه رفت و با السیاد ، ناگاه آنجا سگی رسید و با السیاد و دُرم خود می جنبانید . شیخ را نظر بر وی افتاد ، در حال بخشش یافت ، تحمیر و پیچود خود شد و روی از شهر بگردانید و بگورستان برفت و سر بر زمین زد و می نالید تا آورده اند هر جاکمی آمد و میرفت قریب به پیچاه و شصت سنگ گرد بگرد او حلقه کردند و دست پیش دست نهادند و آواز نکردند و هیچ نخواستند و محرمت با السیاد دند ، عاقبت بدان نزدیکی میرد . شیخ فرمود تا ویرا دفن کردند و بر سر قبر وی عمارت ساختند .

شیخ در تبریزی بر یکی از شاگردان محی السنه که سندی عالی داشت کتاب شرح السنه را میخواند . چون با فر رسید روزی در حضور استاد جمعی از ائمه نشستند بودند و شرح السنه را میخواندند ، در وقتی در آمد که ویرا نمی شناخت اما از مشاهده وی تخری عام در شیخ راه یافت چنانچه مجال قرائتش نماند ، پرسید که این چه کس است ؟ گفتند بابا فرح تبریزی است که یکی از علمای مذهب اهل و محبوبان ما قاضی است بجهان و نالی . شیخ آن شب بیقرار بود ، با داد بخدمت استاد آمد ، التماس کرد که برخیزید که بزیارت بابا فرح رویم . استاد استاده شد و اصحاب موافقت کردند و بر در خانقاه بابا فرح رسیدند . بابا فرح را خادمی

بود بایا شادان نام، چون آن جماعت را دیده، درون رفت و اجازت خواست، بایا فرج گفت اگر چنانکه بدرگاه خداوند تعالی میروند میتوانند آمد، گو در آیند. شیخ گفت چون از نظر بایا فرج بهره مند شده بودیم معنی مخفی را دانستیم، هر چه پوشیده بودیم برون آوردیم و دست بر سینه نهادیم و اصحاب نیز موافقت کردند، پس و پیش بایا فرج در آمدیم و نقشیم؛ بعد از لحظاتی حال بر بایا فرج تغییر شد و عظمتی در صورت او پدید آمد. چون قرص آفتاب در خفا گشت و جاده که پوشیده بود بروی شفافه شد. چون بعد از ساعتی بحال خود باز آمد بر خاست و آن جامه را در من پوشانید و گفت ترا وقت دفتر خواندن نیست، وقت آنست که سر دفتر جهان شوی و حال بر من متغیر شد و باطن من از هر چه غیر حق بود منقطع شد. چون از جای بایا فرج برون آمیم استاد گفت شرح الفقه اندک مانده است برو سه روز آنرا بخوانی و دیگر تودانی، چون بر سر درس رفتم بایا فرج را دیدم که در آمد و گفت که دیروز هزار منزل از علم یقین گزاشتی امروز باز بر سر علم آمدی، من ترک درس کردم و بر ریاضات و خلوت مشغول گشتم، علوم لدنی و واردات غیبی نمودن گرفتم. گفتم حیف باشد که آن وقت فوت شود، آنرا عینوشتم، بایا فرج را دیدم که از در در آمد، گفت شیطان ترا تشویش میدهد. این سخن را منویس. دوات و قلم را بنده اختم و خاطر از همه باز پیرا ختم.

حضرت قدوة الکبریٰ چون از بدین سرایت و سمیت شمال حضرت نجم الدین کبریٰ پیرداختند بخاطر قاضی رفیع الدین خطور کرد که حضرت شیخ الالحباب را حالتی بود که آثار انطا شریف و البهار لطیف وی بسبب و جانور کشف سرایت کرده آید درین زمانه هم کسی از بزرگان حسد که تاثیر حالت وی بدین نوع جانوری را جاذب گردد. حضرت قدوة الکبریٰ بنور باطن خطره حضرت قاضی رفیع الدین را دریافتند.

جام جهان نمای صغیر تو یافته هر ذره جانش در و عکس یافته

مستقامت فرمودند آری شاید درین عالم کسی بوده باشد

تو چه دانی که درین گرد سواری باشد

کمال جلال را اگر برای بود، گاه گاهی بنظر مبارک حضرت قدوة الکبریٰ میگذشت، فرمودند اگر بکمال جلال جوی گجاست، بیایند.

۱ این هم که در ریاض در باره شیخ نجم الدین کبریٰ منقول است در نقیحات ۴۹ در همین الفاظ آمده است.

۲ برای شرح احوال رجوع کنید به پیوند پانزدهم این کتاب در ذکر خلفای سید الشرف.

آوردند . حضرت قدوة الکبریٰ ذری از معارف و دری از حقایق باز کردند ، سخن معارف گویان اندک گرم شدند و اثر تغییر در خیره میمون و چهره های این برآمد . اصحاب را از مشاهده این حال حییتی مستولی شد ، گویا انزهاقی ارواح انشان خواهد شد . گرم نیک گوش کشید و این ها را می شنید بحدیکه در گریب تغییر تمام و تاثیر تمام راه یافت و در پی بی شعوری شتافته افتاد و از خود رفته . نزدیک یکپاس بی خود بود ، چون بخود آمد اقدام مبارکش می رسید و به تحت اقدام می غلطید و همچنین اصحاب را گرد میگردد و هر وقت که در امر ارگونی می کشیدند اصله از مجلس شریف دور نمیرفت و هرگاه که همانان بخانه می آمدند بمقدار اعداد همانان با یکدیگر می کرد که خادمان عالی را معلوم می شد که این قدر همانان آمده اند و وقت تقسیم طعام گرم بمساوات اصحاب بهره می یافت و گاه گاهی چنان می بود که گرم را جنت طلب بعضی اصحاب میفرستادند . او میرفت و بدان شخص آواز درشت میکرد یا در او میزد ، بعد از آنکه حضرت قدوة الکبریٰ طلبیده اند . روزی در خانه حضرت انشان جماعتی از درویشان سفر کرده آمدند . گرم بجاوت معهوده خویشی تعداد درویشان با یک زد . هنگام فرستادن طعام یک شخص زیاده آمد . حضرت قدوة الکبریٰ بگرم التفات کرده فرمودند ای گرم امروز چرا خطا کردی ؟ گرم بی الحال بیرون رفت و در جماعت آن درویشان نرسیده در آمد و هر کدامی انشان را بوسیدن گرفت تا هر کسی را نبوت بوسید . چون سر حلقه را بوسید بر زانوی او نشست و بول کرد . آن معاشنه چون حضرت انشان دیدند گفتند گناه بیچاره گرم نیست که این درد بیگانه بود . آن درویش بیخاست و در پای مبارک حضرت قدوة الکبریٰ افتاد و بنیاد عرق نهاد که مدت دوازده سال شده است که من مردی دهی ام ، در لباس اسلام در آمده ام و اکابران اوزکار و صوفیه اعصار را می بینم باین نیت که کسی نفاق من ظاهر کند تا من پیش وی اسلام و دین عرفی کنم و ایمان آورم .

پیش ضمیر تو که ز خورشید انور است   ذرات کائنات چو مصاب ظاهر است
هر خطره ای که در دل مودان کند ظهور   در گوشه ضمیر سلیمان منور است

هیچکس این سر آشکارا نکرد و سخن گرم نیز پیرمیدی تعریف و نیز به همراهی حرف این را از پوشیده کشید . سبحان الله چه فضل و کمال حق تعالی بر حضرت قدوة الکبریٰ است که از اثر او گرم را این منزلت میگردد که مفرق بین الحق و باطل شده ، چه

ع : گویان گویان ع م ، ب : استره ع انزهاقی بمعنی هلاک شدن (استیغاس)

ع : "نگردد" ندارد ع : "مقدار اعداد همانان" ندارد ع : نه میخان

ع م ، ب : بل ، مرد در دست است .

جای آن اگر نظر کمیاب اثر بر حال خالصی کنند

آنکه خاک را بنظر کمیاب کنند / آیا بود که گوشه چشمی بجا کنند

الیوم آفتاب مهدی من یشاء از رفیق هدایت تافته است، بحضرت قدوة الکبری اسلام و دین قبول میکنم. فرمودند که خوش باشد. دین و اسلام بروی عرق کردند. دست بیت بحضرت قدوة الکبری داد و بر یافعات خندیده و مجاهدات جبریده موجب فرموده حضرت قدوة الکبری مشغول شد. مانی در سلوک اشتغال نمود. چون قابلیت پیدا کرد و تصفیه باطن هویدا گشت تیشیف خلعت مشرف شد، یکی از خلفای کرام گشته و اجازت نامه ارشاد نوشته دادند و بسوی مبداء استنبول فرستادند. آخر الامر این گربه مجد از خراسان حضرت قدوة الکبری بتفریح هزاره وصول و چمدین به دلارزار حصول چند سال بعد حضرت نورالمنین صاحب سجاده مخدوم زاده نهاده الله ما اعطاه زسیت. روزی خادمی از مطبخ مقداری شیر در دیگ کرده بود که برای امشب شیر سرخ پذیرد، ماری سیاه از دود گذار در دیگ افتاد. گربه آنرا دید، گرد دیگ میگشت و اضطراب مینمود. خادم چون ازین معنی غافل بود گربه را زجر میکرد و دور می انداخت. چون خادم بپنج نوع متنبه نمیشد گربه غریب خود را در دیگ انداخت و خورد. چون شیر به پنج بریختند ماری سیاه از آنجا ظاهر شد. حضرت نورالمنین فرمودند که گربه بیچاره را ببینید که خود را فدای درویشان کرد، ویرا در قبر کنند. آخر الامر در دارالامان دفن کردند و عمارت ساختند

هر که که از خوش خدای ترکشته اند / انسان اگر خدا نشود کمتر از خوش
چون نجات تو بجای رسیده اند / کنز شیوه صفای زنده طغنه بر فروش
در کار مس جسم را کسیر خدمت است / انداخت، ذهب خالصی شد بر فروش

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که سید الطائفة جنید لنادی نقل کردند که خواب میری سقطی را گفت که مجلس نه و مردم را سخن گو. من نفس خود را تقسم میداشتم و استحقاق آن نمیدانستم تا آنکه حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم را در یکی از شب های جمعه بخواب دیدم که گفت تکلم علی الناس، بیدار شدم، پیش از صبح بدر خانه خواب میری رفتم و در بگو فتم

۱ در بیان خافض ص ۱۳۲ ۲ جریده بمعنی تنها ۳ ع : در ۴ م، ب : کنز شیوه صفای زنده طغنه بر فروش
۵ کذا در م، ب، و در 'ع' بجای "ذهب خالص" "زتر خالص" است. ولی در م، ۳۰، م، ۹۷، م، ۲۱ چنین است :-
درگاه مس جسم که کسیر خدمت است + انداخت زتر خالص شد بر فروش، و در حاشیه م، ۳۱ چنین است :-
درگاه خدمت تو در انداخت مس جسم + از کیمیای لطف تو شد زتر طغنه فروش
۶ این دایره جنید لنادی دو نعت ۷ در همین الفاظ مکرر است.

گفت را راستگویند اشتی تا ترا گفتند ، پس بامداد مجلس نهادم و آغاز سخن کردم . خبر نشر شد که جنید سخن میگردد . جوانی ترسادر مجلس پارسایان بر تاراج مجلس استاد و گفت ایها الشیخ ما معنی قول الرسول علیه السلام : " اتقوا فِرَاسَةَ الْمُؤْمِنِ فَإِنَّهُ يَنْظُرُ بِنُورِ اللَّهِ " . جنید گفت ساعتی سر در پیش انداختم ، پس سر بر آوردم و گفتم اسلام آورد که وقت اسلام تو رسیده است . امام یافعی میگردد که مردم بپذیرند که جنید را درین یک کرامت است و من میگویم که درین دو کرامت است یکی اطلاع وی بر کفر آن جوان دیگر اطلاع وی بر آنکه درین حال اسلام خواهد آورد .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که شیخ ابوالحسن ابراهیم بن شهریار کازرونی حضرت رسول صلی الله علیه و سلم را بنحوی دیدند ، پرسیدند ما التوحید قال ما نجس ببالک أو خطر فی ضیالک فالتد سجانہ بخلاف ذالک . التوحید ان ینزله عن الشکر والشک والتطیل .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که سائک راهب از عقود عقائد صوفیه و وقوف اصطلاح طائفه علمیه اعم آنست که اغلب اوقات در محفل توحید و اثر حالات در مجلس تفرید طریقه فرماید و ساعتی بی تیار نشیند . حضرت شیخ سروف عرفی فرمودند که بی تیار نشستن چه بود ؟ فرمودند که یافت بی جستن و دیدار بی نگریستن که بنینده در دیدار علت است . در آشنای این از سید الطائفة نقل کردند که اشرف المجالس و اعلاها المجلس مع الفکره فی سیدان التوحید . ایضا فرمودند که ۲ صرف همگامی الی الله عز وجل و ۲ یاک ان تنظر بالعين التي بها تشاهد الله الی غیر الله فتسقط عن عين الله .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که این طائفه را عقیده ای و علم توحید البتہ میباید چه اصل اصول اهل طریقت و صفایت وصول خداوندان حقیقت صمیم نلم شریف است .

بابا جصین از فوائد علم توحید و فوائد الخلاع معالم تفرید درخواست . مجلسان در بار و تبیان گوهر شار فرمودند که ایمان آوردن بقایده الهیاب توحید و گرویدن بقواعد ارباب تفرید از اهم مصححات است ، چه از بعضی محققان صوفیه و عارفان طائفه علیه نقول است یقینی که از مطالعہ مقامات تصوفه کاملین و عقیده ای که از ملاحظه کلمات صوفیه تقدیم حاصل گردد ،

۱ در سلمی ۱۵۶ بجای " اتقوا " " اذروا " است ولی در کشف الاسرار ۳۷ ص ۴۸۵ " اتقوا " است و همین است در الجمع المعبر ۴۴

۲ ابوالحسن ابراهیم بن شهریار کازرونی فارسی الاصل است ، پدرش شهریار سلطان شد ، تولد و منشأ اش کازرون بوده ، انتساب شیخ در تصوف به شیخ ابوالحسن بن محمد الفیروز آبادی الازکمار بوده . در ذیقعد ۴۲۶ هـ وفات یافت (نفحات ۴۵ ص ۲۱۵)

۳ در هر وی ۱۶۸ چنین است : شیخ الاسلام گفت : ... که جنید گفت : که تصوف آنست که ساعتی بنشین با الله بی تیار .

۴ " بی تیار ... علت است " : همین الفاظ در نفحات ۵ ص آمده است ولی در هر وی ۱۶۸ چنین است : شیخ الاسلام گفت که بی تیار نشستن چه بود ؟ یافت بی جستن و دیدن بی حسکیدن که بنینده در دیدار علت است .

بشمار باشد از کاشتن^۱ اصحاب مجاهده این روزگار و خوشتر بود از سائنه^۲ ارباب محاربه این اعصار . بیان این طائفه
بعد از کشف بود و کشف را ریاضت و مجاهدت شرط کما قال الاشراف من لم یعمل التساب المجاهدة لیه یصل الی جناب
المشاهدة^۳ ، و ریاضت متقدمین و مجاهده کاملین معلوم بخلاف ریاضت متاخرین که رسوم است چنانچه از احمد غزالی
در احیاء العلوم معلوم میگردد من لم یکن له نصیب من هذا العلم اخاف علیه من سوء الناحية و ادنی نصیب منه التهذیب
و التسليم لاهل التحقيق و یکن کمال انست که معنی توحید در صورت خویش بخواجه و ظهور معنی توحید بی صورت التزام نسبت^۴
ممکن نبود . حضرت شیخ معروف در قدح اللہ عرفانه برض رسانیدند که التزام معنی توحید در دل اهل توحید چگونه بکنند؟
فرمودند که اکابر طریقی التزام معنی توحید علی نهج التفصیل وضع کرده اند تا مطابق طبیعت طالب هر چه آید کند ، نوعی از
وی درین جاسطور میگردد ، براتی انواع در لطیفه از کار و مشاهده مذکور خواهد شد انشاء اللہ تعالی .
قال الاشراف حقیقت التوحید هی شهود الحق علی سبیل الملكة بحيث لا ینفک عنه تصور هایتهم و فی
القلب هذا و هو الظاهر فی هذه المظاهر علی ما هی علیه فی حد نفسها و حقیقتها . اللهم ارزقنا و
لجميع الطالبین هذه النسبة الشریفة و الملاحظة اللطیفه بحرمه النبی و اله الطاهرین .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که نزدیک ارباب ذوق و وجدان و اصحاب شوق و عرفان کسیکه از رعایت نسبت
شریفه می غافل میگردد و از توجع الی اللہ نفسی ذاهل او راسته می شمارند کما قال علیه السلام علی نفس یتخرج
بغیر ذکر اللہ فهو میتة و این عجیب تر که از میتة طبیعت جمعی از جیران و فرقه ای از انسان مستغرقند
و کسیکه از دولت شهود محروم بود او متنی است که از وی دو اب عالم خبردار میگردد . تقریباً میفرمودند
که دو کس ازین طائفه قصد زیارت شیخ ابوبکر واسطی کردند چون بمنزل النیمان نزدیک رسیدند بعینه که دو گریه
بیکدیگر میکنند که شیخ ابوبکر واسطی از طراز کثیف به لاله زار لطیف فراسید . باطلاع این خبر و استماع این اثر
آن دو کس نهایت تعلم شدند که در ریخ محزون محبت و ملازمت النیمان در نیافتیم ، از صاحبان میخواستند که راحت

۱ م ، ب : الا من ۲ م ، ب : اظهار ۳ ع : در صورت ۴ ع : « التزام .... اکابر طریقی »

م ، ب این مجدند ارد ۵ ع : « کند » ندارد ۶ ع : براتی ۷ ع : الملكة ۸ ع : « فی » ندارد

۹ ابوبکر واسطی کمر بن موسی : « کاه کنیه بلطیفه بانثر درم این کتاب ذیل ذکر سلسله جنیدیه »

کنند، باز اندیشیدند که چون از شرف محبت انشیان محروم شدیم باری تربت منوره و مرقد مطهره انشان را زیارت کنیم، چون بمنزل حضرت شیخ رسیدند شیخ را در قید حیات و زمان محبت یافتند، متعجب شدند و نعمت غیر مترقبه یافتند، صورت و آثار را بحضرت شیخ عرض کردند. شیخ رقت بسیار کردند و فرمودند که راست گفته اند که البرکة و تقیة از حق تعالی غافل بشود مسمی است که هم حیوانات از و خبر میدهند.

حضرت قدوة الکبریٰ سیف بودند توحید الهی آنست که حق سبحانه تعالی در ازل ازال بنفس خود نه بتوحید دیگری همچنین بود وصف و حدایت و نعمت فردانیت موصوف و منوت بود کاف الله و لعل لیکن مه نشی. اکنون نیز نسبت ازلی و فرریت لم برلی است اکنون لکما کاف و تا ابد الابد صبرین و صف خواهد بود کل شیء هالک الا وجهه، گفت میحک تا معلوم شود که وجود هم انشاء در وجود او ابروز هالک است و حواله مشاهده این حال بفرما در حق الحجب بانست و الا در باب مبائر و اصحاب مشاهده که از مصنفین زمان و مکان خلص یافته اند. این عدد در حق انشیان عین نقد است و این توحید الهی است که از وصمت نقصان بری است و توحید خلایق بسبب نقصان وجود ناقص.

حضرت شیخ الاسلام که از خلفای نظام حضرت قدوة الکبریٰ اند در مرفه نیاز آمده عرفن کردند که انسان بسیار عالی همت و متعالی همت (فخاده است)، چون سلوک وی در بیداری مراتب و محوای مناسب گذشته بذات حرف نرسد پس مقصود وی چه بود؟ فرمودند که مقصود سالکان معارج تحقیق و ره نوردان معارج توفیق این بنود که در دریای احدیت مستغرق گردند و راه هوای اطمینت مطلق سپرند که کمال در سلوک آنست که سبک بسین نمائند خود و تصور علمیه خود با حکام جاری آنها مستحق گردد، چنانچه در مصنفت مجازی که هر چند قرب صوری کسی را بشیخ بادشاه زیاده بود و باوصاف حضور آماده، مقصود آن قرب آن بنود که ذات او متعریف شود بحد کمال قرب و نتیجه وی آن بود که منصب وزارت و نیابت یا عهد اربت شرف گردد و این منصب خاص عهده دار است، پس وصول بذات حرف او همچنان تصور باید کرد. قال الا شرف الذات البحت محتجب بر داء کبریا نه سرمداً و لم یصل الیه من الموجودات احدٌ ابداً. زیرا چه نزد کبرای کل و عظمی کل از اصول مقرر است که حقیقت من حیث هی می مدبرک. هیچ احدی از کائنات و فردی از موجودات نیست، چه انبیای مرسل و چه از اولیای کل،

۱- "توحید الهی آنست ... وجود ناقص" همین عبارت در المصباح ۲۱ آمده است. توحید الهی توحید چهارم است از اشقام توحید چنانکه در مصباح ۲۲ تفریح کرده شده است. ۲- قرآن ۲۰ القصص ۸۸ ع: و اعلیٰ رفان است

مخدره رخصاره او ابداً در حبله قدم مستور و مستوره عذار او در بر جبهه وجوب محصور همیشه در پس پرده عزت از نظر انظار مخفی
است و از تصور و انظار ذوی الالبصار منتفی . بیچاره مجذوب شیرازی چه خوش گفت ^۱
مستوق چون نقاب ز رخ بر نمی کشد هر کس کجائی متصور چرا کند

در دست و حصول ارباب تصوف و بختیست حصول اصحاب توف جز باد سپائی دیگر نیست ، غنای ماف احدیت و بنیای
انکاف معدیت در دام آوردن محال کما قال القائل ^۲

غنای شکار کس نشود دام باز چینی کاین جا همیشه باد بخت است دام را ^۳
خندگ لایق که آکا بهمای سینه ذوی الاسرار او کار کرده و خنجر یحیی کلم الله نفسه اصدار اصحاب الزار پاره پاره خست
کشیده خنجر از صیبت ذات دریده عار خانرا سر بکرات ^۴
بذات او نباشد سیر مردم کسی کاینجا رسیده گشت سرگم ^۵
ازین حیرت هم عرفای ماناک کشیده سر بجیب ماعرفناک ^۶
نبرده کس ازین دریای زخار بدرگشتی ، حصول این راست بنهار ^۷

حضرت قدوة العباد میفرمودند: شبی نسخ اراستحق "ما زرونی بدر آسمان رفت و صدر ایوان شکره راصل الله علیه وسلم
سجود دید ، پرسید ما العقل ؟ قال ادناک ترک الدنيا و اعلاک ترک التفكير فی ذات الله لقد منح عن النبی صلی الله
علیه وسلم ان یقال کل الناس فی ذات الله حق ای فی معرفه ذات الله و ایضاً قال تفکروا فی الاله و لا تفکروا فی
ذاته . صاحب فصوص فرموده التفكير فی ذات الله محال نلم یبق التفكير الا فی الکون ^۸

هر که در ذاتش تفکر کرد نیست فی الحقیقت آن نظر در ذات نیست

صفت آن بنهار اوزیر ابراه صد هزاران پرده آمد تا ال

حضرت بکیر در محل نیاز آمده عرفین کردند که چون حصول ذات بحت و ظهور او بدین نوع متمتع آمد کما قال الله تعالی
لا یحیطون به علماً پس تفاوت درجات صوفیه و مقامات طالبه علیه در کرام محل بود ؟ فرمودند که حصول عارفان روزگار و
ساکان نامدار در رتبه صفات است و نزول بمراتب تنزلات کما سیاتی فی کانه انشاء الله تعالی .

^۱ دیوان حافظ ^۲ دیوان حافظ ص ۳۶ ^۳ قرآن ۷ الانعام ۱۰۴ ^۴ م، ب : دیده فرق عرفا و انکرات

^۵ م، ب : کاینجا ^۶ کذا فی م، ب ؛ در فم ۳ ، فم ۳ و ع " هماناک " است ^۷ م، ب : این است

^۸ قرآن ۱۶ طه ۱۱۰

لطیفه دوم

در بیان معرفت ولایت ولی و اقسام او

قال الاشرف الولاية هي قيام العبد مع البقاء بعد الفناء و اتصافه بصفة التمكن والصفاء .

حضرت بکیر در بعضی موضع بیان دارند که هیچ آیتی از آیات نیست در فضل اولیاء و ولایت این طائفه علیا صفت ؛ فرمودند که شیخ عامل عالم ربانی باذل مانع حمدانی امام عبد الله العالی المسمى الیمنی رحمه الله علیه در بعضی از کتب خود ده آیت از قرآن و ده حدیث از احادیث صحاح ایراد فرموده اند و آنرا بر فضیلت و جلالت اولیاء و بر علو مرتبت ایشان دلیل ساخته ، فرمودند که بر همین کثیره در آیات و احادیث شهید بسیار اند اما جهت اختصار برین اختصار کرده شد و لذا فیله اسوة حسنة و قدوة مرضیة بنا بر خوف تطویل و فتور طبع عدیل طلاب و اصحاب بر سه آیت و سه احادیث اختصار افتاده :

قال الله تعالى اولئك الذين انعم الله عليهم من النبیین والصدیقین والشهداء والصالحین وحسن اولئك فريقاً ذالک الفضل من الله وكفى بالله علماً ط

وقال الله تعالى الا ان اولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یخزفون . الذین آمنوا وکانوا یتقون . لهم البشرى فی الحیاة الدنیا و فی الآخرة لا تبدل کلمات الله . ذالک هو الفوز العظم ط
وقال الله تعالى ان الذین قالوا ربنا الله فقد استقاموا تستنزل علیهم الملائکة الا تنحوا ولا تحزنوا و البغضوا بالجنة الی کلمة تعدون تا نزلاً من غفور رحیم ط

اما الحديث :

روی فی الصحیح البخاری عن ابی هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان الله قال من عادى لی وثياً فقد اذنته بالحرب و ما تقرب الی عبدي بشئ ا حبت الی مما افترضت علیه و ما یزال عبدي یتقرب الی جالوتی حتی احبه فاذا احبته کنت سمه الذی یرى به و لصوره الذی یرى به و یدله الی سبطش بها

له نام این کتاب "روض الریاضین فی حکایات الصالحین الملقب به نزهة العیون الزواهر و تحفة القلوب الخواصر فی حکایات

الصالحین و الاویاء و الاکابر" است که در مصر چاپ رسیده است . له قرآن ۵ النساء ۶۹ ، ۷۰ له قرآن ۱۱ یونس ۶۵ و روضه و روضه

له قرآن ۲۴ طه ۴۰ ، و روضه و روضه بخاری رفاق ۲۸ ، و روضه و

و رجله التي يمشي بها وان سألني لا عطيتني ولكن استعاذني لاعدائه وروى استعاذني بالنون و

اباءه واعدائه بالحرب اعلته بانني محارب له والنشدنا بعض شيوخنا لبعضهم

من اعتمر بالمولى فذاك جليل ومن رام عزاً من سواه ذليل

ولو ان نفسي مذبراها ملكها مضى عمرها في سبحة لقليل

أحب مناجاة الحبيب بأوجه ولكن لسان المذنبين كليل^۱

روى في الصحيحين عن أبي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم^۲ رُبَّ اشعث

أعبر مدفوع بالابواب لا يعبأ به لو أقسم على الله لأبره وفيهم قلت في امر جنة مثلته^۳

لله قوم في الحمى كرام مستيقظون والورى نيام

اولوا مقامات علت واحوال^۴

روى في الصحيحين عن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه قال جاء رجل فقال يا رسول الله اني اناس

أفضل قال بومن يجاهد بنفسه وماله في سبيل الله تعالى قال نعم من قال ثم رجل ليتزل في شعب

من الشباب ليعبد ربه وفي رواية يتبعى الله ويدع الناس من شره والنشدوا

أخص الناس بالايمن عبد خفيف الحاذ مسكنه القفار^۵

له في الليل حظ من صلوة ومن صوم اذا طلع الفجار

وقوت النفس ياتي في ليل^۶ وكان له على ذاك اضطبار^۷

ومنه عفة وبه خول اليه بالاصابع لا يشار

وقل الباكيات عليه ملأ قضى خبا وليس له يسار

فذلك قد بنا من كل شر ولم تفسسه يوم البعث فار

^۱ بعد ازین حدیث در لطایف ابن اسرار است : لله قوم الخ و از " والنشدنا " تا " طلل " در لطایف نیست . ۲ در بعضی م

۳ در بعضی م و مسلم مسند ۲۴ فضائل الصحابة ۲۲۵ بر ۱۲۸ ، ثبت ۴۶ ، ۲۸ ، بخاری ص ۸ ، جهاد ۱۲ ، ادب ۶ ، ایمان ۱۹ ، بوداؤد ۲۸

ترغی بهم ۱۲ ، مناقب ۵۴ ، نسائی مسند ۱۱۷ ، ابن ماجه دیات ۱۱۶ ، زهد ۱۴ . ۴ بعد ازین حدیث در لطایف ابن اسرار است :

أخص الناس الخ ۵ در لطایف ابن مودع نیز هست : هم کشمس فی الساء یقام ، ولی در بعضی م و بقید اسرار چنین است : —

دارت علیهم فی الهوی کوس + نور الله ایا للهدی ثموس + لیسوا کشمس فی الساء اناخ * خلقات مولاهم علیهم نهر + تره و بین الخلق تسعت عشر +

ما احمر الکبریت یدری جمال * مع جبه اعطاهم المعارف + ان أقسموا یر ما یر الحاف + أحمته أدلوا بکل ادلال *

۶ در بعضی م و در بعضی م مذکور است . ۷ در بعضی م و در بعضی م است . ۸ م ، ۱ ، ع : العقار

[نقد و بررسی]

و قال النبی صلی اللہ علیہ وسلم مثل المتی کثل المطر لا یدری اقولہ خیر ام آخره . آنچه مفہوم میشود از این کلمہ تائید
مصطفوی کہ صادر است از حقیقت جامع محمد صلی اللہ علیہ وسلم آنست کہ هیچ وقتی از اوقات و هیچ زمانی از ازمہ خالی نباشد
این است از ادبای مشائخ و علمای راسخ کہ بسین ظاہر شریعت و منظر باطن حقیقت او بیند و حامل اند در این
انت را بر آداب شریعت و طریقت اما بقول انا بفعل و گفته اند کہ طریق سلف این طائفہ قدس اللہ اسرارہم آن
بودہ کہ بانوار الحلال و افعال خود از ریاضات و مجاہدات کہ شریعت از اتخاذ آن منع فرمودہ است و باطن
مردین و مستفیدین را تشار گردانیدہ اند و سبکایات و روایات نمی برداختہ اند و کتب و مصنفات در آن
زمان کم بودہ لسان الحال انطق من لسان المقال ، در ایشان بحقیقت خلفاء و وارثان انبیاء و رسل اند و ارباب
حقایق توحید و متحد ثن و اصحاب فراسات صادقہ و آداب جمیل و مستقبلان سنن متین رسول خدا علی ان تقوم الساعة
و این عالم بنور ولایت ایشان ہمیشہ نور و روشن است و در هر عصری برگزیدہ را مؤید آیات بشارات بدین معنی نصب فرود
تا راھبری این است کنند و از حنفین رقبہ عبودیت شہادت پذیرد و علمای قریب و معنای عبودیت خالق سموات ترقی فرمایند
و با مصلح اهل تحقیق این طائفہ را صوفیہ نامند ، ایشانند کہ بواسطہ کمال متابعت رسول صلی اللہ علیہ وسلم مرتبہ وصول
یافتہ اند بعد از آن برای دعوت خلق بطریقی متابعت مازون و مامور شدہ اند کما قال الامام القشیری و لہ مکن عصر من
الاعصار فی مدۃ الاسلام الا و فیہ شیخ من شیوخ هذه الطائفة ممن لا علو فی التوحید و المعرفة و
عوام الاُمّة و ائمّة ذالک الوقت ای العلماء استسلموا الذلک الشیخ و قوا فمحواله و تبتّر کوا بابه

وصام یخدنی من کنت اخدمه   مولی الوری مذ صدت مولائی

ترکت للخلق دینا هم و دینهم   شغلًا لحکمت یا دینی و دنیائی

حضرت نورالمنین از منی ولایت درخواست کردند . فرمودند کہ ولایت مصدر ولی است و بمعنی قرب است و
آن دو قسم بود ولایت عامہ و ولایت خاصہ ، و ولایت عامہ مشترک است میان ہمہ مؤمنان . قال اللہ تعالی

[بقرہ حاشیہ ص ۵۰] ۹۰ م ، ب ، ع : بالکفای ۹۱ م ، ب ، ع : ذالک ۹۲ م ، ب ، ع : این شریعت دارد

۹۳ م ، ب ، ع : در این معنی مولی بنحو ایضاً القشیری صاحب رسالہ و تفسیر لطائف الانوارات ، مرید

ابوعلی دقاق و استاد ابوعلی فارمدی ، در ربیع الاول سن ۶۶۵ هجری و فات یافت (نجات ۲۱۳)

۹۴ م ، ب ، ع : "ولایت مصدر ولی است .... مقصود مردم ندارند" همین عبارت در نجات آمده است

الله ولى الدين انما يخرجهم من الظلمت الى النور ، و ولایت خاصه مخصوص است بواسطه از ارباب سلوک و همی عبارته عن فناء العبد في الحق و بقائه به قالوا الولی هو الفانی فیہ و الباقی به .

حضرت کبیر برین رسانید که فنا عبارت از چه باشد ؛ فرمودند فنا عبارت است از نهایت سیر الی الله و بقا عبارت است از بدایت سیر فی الله ، چه سیر الی الله وقتی منتهی شود که بادی وجود را بقدم صدق یکبارگی قطع کند و سیر فی الله آنکه متحقق گردد که سنده را بعد از فانی مطلق وجودی و ذاتی مظهر از لوث حذلان از زالی دارد تا بدان در عالم انصاف باوصاف الطبی و اخلاق نامتناهی ترقی کند . ابوعلی جرجانی گوید رحمه الله علیه «الولی هو الفانی من حاله و الباقی فی مشاهدة الحق له یکن له عن نفسه اخبار» و لا مع غیر الله قرار . ابراهیم ادهم مردی را گفت که خواهی که ولی باشی از اولیای خدای تعالی ؛ گفت بلی خواهم . گفت لا ترغب فی شیء من الدنیا و الآخرة و افرغ نفسك لله تعالی و اقبل بوجهک الیه . حضرت قدوة الکبری از رساله تفسیری نقل میکند «ان الولی له خیان احدھا خیل بمعنی مقول و هو من یتوکل الله امره قال الله تعالی و هو یتوکل الصالحین فلا یطه الی نفسه لخطه بل یتوکل الحق سبحانه و تعالی و الخیل مبالغة من الفاعل و هو الذی یتوکل عباد الله و طاعته و عبادته تجری علیه علی التوکل من غیر ان یتخللها عصیان و کلا الوصفین واجب فی کلین الولی و لیس یجب قیامه بحقوق الله تعالی علی الاستقصاء و الاستیفاء و دوام حفظ الله آیاته فی السراء و الضراء» .

حضرت کبیر از شرائط ولی درخواستند . قال الا شرف الولی قلبه سنانس بالله و تتوحش عن غیر الله و حضرت قدوة الکبری میفرمودند «من شرائط الولی ۱ ان یکون محفوظا کما ان من شرط النبی ان یکون معصوماً فکل من کان للشرع علیه اعتراض فهو منحرف و منحدر» .

قصده البویرید البسطامی قدس الله سره لبعض من وصف بالولاية فلما دنی الی سجدة فقد

له قرآن ۳ البقرة ۲۵۷ له ابوعلی الجوزجانی ، نام وی حسن بن علی ، از مشایخ خراسان بود ، عامر محمد بن علی نرغی و محمد فضل بلخی است ، در بعضی نسخه های خودی جرجانی و در اکثر تذکرات خراسانی است (رجوع کنید به خودی ۲۶۹ ، سلمی ۲۶۲ ، تذکرة ۹۶۲)

له ن : علیه له رساله تفسیریه باب الولیة ۱۵۲ له م : اب : بمعنی الفاعل له م : اب : الرمنان

له م : ب : ندارد له رساله تفسیریه ۲۰۹ و باب الولیة من کتاب فوائده له م : ب : و کل له م : ب : ع : بخادع

له این روایت در تفسیریه ۱۵۲ از استاد ابوعلی دقاق منقول است

ينتظر خروجه فخرج الرجل وراى بزايقه نحو القبلة فالصرف ابو يزيد البسطامي و له يسلم عليه وقال
هذا رجل غير مأمون على ادب من اداب الشريعة خليف يكون اميناً على اسرار الحق .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که شخصی نزدیک ابو سعید را با انحراف قدس اللہ شریف در آمد ، نخست پای چپ در مسجد نهاد .
شیخ او را گفت بازگرد ، هر که در خانه دوست ادب آمدن نداند ما را نشاید که با وی محبت داریم .

حضرت کبیر در محل نیاز آمده عرض رسانید که داد از محفوظ که در شرط ولی آمده است از هم عصیان است یا بعضی ؟ قال
الا شرف شرط الولی ان يكون محفوظاً من الاسرار على المعصية حتى لا يصير على الذنوب الصغار قبل الولی يكون
محفوظاً من الصغائر من حيث الاسرار و لقد قيل للجند قدس اللہ سره هل الولی یزنی یا ابالقاسم فاطرق علیاً
ثم رفع رأسه و قال و كان امر اللہ قدراً مقدراً .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که از شیخ علاء الدین سنائی شنیده ام که میفرمودند که انبیاء علیهم السلام از افشای گناه عاهد امعوم
اند و او بیاد قدس اللہ اسرار هم از خوار داشت گناه محفوظ در از مصطفی صلی اللہ علیہ وسلم مروی است :

ان تنفر اللهم تغفر تماماً و ای عبدک لا التما

و یک نزدیک این بیچاره هیچ گناه بدتر از آن نیست که بنده خود را مقصر و محروم نداند .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند یکی از اهم شرائط ولی است که تابع رسول علیه السلام قوله و فعله و اعتقاداً بود که قال
اللہ تعالی ان كنتم تحبون اللہ تعالی فاتبوني و در طریق سپردن راه متابعت و رفتن بسبیل موافقت اهل حق مقصود نباید که اقبال
خی حکم ملتبع در نشان این چنین کسی شاید و اعراض از کل و ماسوی و اعتراض از راه هوا بکند و التفات بسبوی فیرو شهر
دنیاوی البقیه نیاید ، چه وجود و عدم کونین نزد ولی علی السویه است بر اصل این دولت دارین را و محصل این نعمت کونین را میل
بسریر سلطنت و طبول سریر مملکت اهل بنود . غرض مناسب حال از دیوان خویش فرمودند :

و مل تو چون تو ست داد ملک جهان گویش
مل تو چون حاصل است گوهر جان گویش

۱- قشیریه ۲۰۹ ۲- م ، ب ، ۴ : فطرق ۳- این عبارت شیخ علاء الدین سنائی در کتاب خود بنام الموده ورق ۲۱

آورده است ۴- م ، ب : لصها ، ۵ : الا لما ۶- "و یک نزدیک ... محروم نداند" این قولی علم از شیخ

علاء الدین سنائی است در الموده ورق ۶۹ آمده است ۷- قرآن ۳ آل عمران ۳۱

آیت حسن ترا حاجت تفسیر نفیست   صورت خورشید را شرح و بیان گوید
 صف شکن عاشقان فتنه آفرزان   غمزه اسیر وی تست تیر و کن گوید
 عاشق روی تو غنیمت طالب دنیا و دین   آرزوی جان توئی کون و مکان گوید
 گردش گردون اگر قطع شود گولشبو   حاصل فطرت توئی دور زمان گوید
 بی تو نیز ز جوی هر چه بود در جهان   مایه جان توئی سود و زمان گوید
 آتش عشق از سبخت فرین ما گوسوز   اشرف شوریده را نام و نشان گوید

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که یکی از شرائط ولی آنست که عالم بوده جاهل، منفصل بوده متصل، چون منفصل گردد متصل گردد که قال الشیخ الطهرانی الفصاح فی الصلوة الاتصال فمن لم ینفصل فی ظهوره عما سواه لم یصل فی صلواته الیه. چون نتیجه انفصال اتصال آمد پس منفصل کشوف بود و کشوف عالم بوده جاهل و عالم ربانی ولی باشد و حق تعالی را ولی جاهل نباشد ان الله لا یخذل و لیا جاهلاً قط.

حضرت قدوة الکبری میفرمودند اگر ولی را علم نبود خیر از شر نداند و در محرابی ظلمت و اندر بیدای کدورت بتخیر گردد و مراد از علم نه علم دراست است بلکه علم وراثت، العلماء ویرانه آلا نبیاء و مشرک و ست، این علم از تصرف الهی و غنایات نامعناهی حاصل آید قال الاشراف ان الله فاضل الذین امنوا ثم اخرجهم من حجب الطبيعة و کشف عن قلوبهم نور الاحدیة اگر از علم دراست مقصود موجود عشیه پس علمی ظاهر و فضلی باهر سر طبقه اولیای روزگار و قدوة اصفیای نامدار می شنند و لیس کذاک. ازین جا معلوم شد که ولی عالم معلوم وراثت می باید.

حضرت نورالمنین لبر فی زمانیه ند که مراد از علم وراثت چیست؟ و فرمودند که علم وراثت علمی است که بی واسطه تعلیم حاصل میشود و سبقی است که بی رابطه تکلم و اهل چنانچه میراث تعارف بیان علمای ظاهر که بنیر کسب بحصول نسب و حول گردد و آن علم لدنی است که از قرآن، علمنا ه من لدنا علماً، ولی را برات میشود پس کسی را که این علم نصیب شده باشد

ولی است اگر چه از روی ظاهر حرفی خوانده و بر کلمه ای تلم نراند . بپایه مجذوب شیرازی خوش میگوید
 ز کلامی که بقلب نرفت و خط ننوشت بفرز سدا آموز صد مدرس شد

ازین قبیل از تقدیم بسیار اند و از متاخران بشمار چنانچه حضرت شیخ الاسلام احمد النامقی الجامی رحمه الله علیه اتمی بودند
 که درین نسبت و دو سالگی توفیق توبه یافت و بکوه رفته به یافت گذرانید و بعد از هفده سال در چهل سالگی و پیر ایمان خلق
 فرستاده اند و ابواب علوم لدنی بروی گشادند ، زیاده از سی صد تایی کاغذ در علم توحید و معرفت و علم ستر و حکمت و روش
 طریقت و اسرار حقیقت تصنیف کرده است که هیچ عالم و حکیم بر آن اعتراضی نکرده است و نتوانسته و این تصنیفات هم
 بآیات قرآن و اخبار رسول گیحان علی الله علیه و سلم مقید و مؤید است و تا آخر عمر به دست شیخ الاسلام سی صد هزار
 کس توبه کرده اند و از راه محصیت گردیده بسیل عبادت و معرفت سپرد ، شیخ ابوسعید ابوالخیر ضریقه را که از ابوبکر صدیق را
 مانده بود و نسبت تن مشایخ کل پوشیده بودند شیخ الاسلام را داده اند . حضرت شیخ ابوالحسن فرقانی و شیخ ابوالصالح
 قصاب که از روی ظاهر علوم اتمی بودند حتی که در قاف و کاف تمیز نتوانستند کردن ، شخصی بزرگی را میگفتند افت ماسک
 و مین یگان روزگار و فرید احصا خود بوده اند و غوث سر حلقه هم اکابر الشیخان بوده اند و هر یک تأثیر به شیخان
 منین می رلودند .

حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند که روزی حضرت شیخ احمد جام راضی سره از خانقاه شیخ الاسلام عبد الله الفزاری
 بدعوتی میبردند ، چون خادم پیش ایشان نقش آورد شیخ گفت ساعتی توقف کنید که کاری در پیشم است ، بعد از سائگی
 ترکمانی با خاتون خود در آمد و پسری دوازده ساله در غایت جمال اما بد و چشم نابینا در آوردند و گفتند ای شیخ
 حضرت حق سبحان ما را از دنیا هم چیز داده است مگر فرزندی جز این نداریم و مکن چشم ندارد ، در اطراف عالم گزاشیدیم
 و هر جا که درویشی و بزرگی و مزاری و طبعی شنیدیم آبخا برویم ، هیچ فایده نداشت و ما را چنان معلوم نموده است
 که هر چه از حق تعالی در میخواستی راست میشود ، اگر نظری در کار فرزند ما کنی تا چشم وی روشن شود ، هر چه داریم ندای تو باد

له دیوان حافظ ۱۱ هـ رجع کتبه بحاشیه ۱۲ هـ رجع کتبه بحاشیه ۱۳ هـ رجع کتبه بحاشیه ۱۴ هـ

هـ رجع کتبه بحاشیه ۱۵ هـ یمن انت عشوقی هـ م ، ب ، ع : اما اثر هـ رجع کتبه

بعضی ۵۴۵ در بیان سلسله انصاریه

ما بنده و مولای تو باشیم و اگر تقصود حاصل نشود خود را از در این خانقاه بر زمین میزنیم تا هلاک شویم. شیخ فرمود که عجب کار است و طریقه اسرار، رده را زنده کردن و نابینا را بینا گردانیدن و ابرص را علاج کردن معجزه عیسی علیه السلام است، احمد کسیت و چه کس است، از وجه طر این کا محال خواهد شد؟ پس برای خاصیت و روان شدن در دوزن در میان مرای بر زمین زدن گرفتند، چون بمیان دالان خانقاه رسید حالی عظیم بروز ظاهر شد و بر زبان وی گذشت که ما کنیم ما کنیم چنانکه چند کس از آنکه حاضر بودند آنرا شنیدند. پس حضرت شیخ باز گشت و بنالغاه درآمد و بر کنار هفت بنشست، فرمود که آن کودک را پیش من آرید، آوردند، ابهام را بر دو چشم کودک نهاد و بکشید و گفت: «انظر یا ذن الله». کودک در حال بر دو چشم بینا گشت. بعد از آن جمعی از آنکه سوال کردند که اول بر زبان مبارک شرافت که احیای موتی و ابراهیم و ابرص معجزه عیسی علیه السلام است و بار دوم بر زبان شما گذشت که ما کنیم ما کنیم، این دو سخن چون بهم راست آید؟ شیخ فرمود آنچه که اول گفت سخن احمد بود و جز آن نتواند بود اما چون بدالان رسیدیم لیسر ما فرود آوردند که احمد! باش! گو مرده را زنده عیسی میکرد و ابرای که و ابرص عیسی میکرد اما تو هم بگوئی آن ما کنیم تا بماند بر من زدن و گفتند که باز گرد که ما را روشنائی چشم آن کودک در نفس تواناده ایم. این حدیث چندان در دل من زور آورد که بر زبان من بیرون آمد. پس آن قول و فعل هم از حق بود اما بر دست و نفس احمد ظاهر شد.

حضرت قدوة الکبری میفرمودند در روشنی از عین القضاة محمدانی در بعضی رسائل خود نوشته است که محمد مستوف طوسی نماز نکردی، از خواجہ احمد غزالی و از خواجہ محمد حموی قدس سره شنیده ام که روز قیامت صدیقان را این تمنا بود که کاشکی خاک بودنی که روزی محمد مستوف قدس بر آن خاک بکفادی. این محمد ترک بنده قبا سبته بود، یکروز در جامع طوس آمده، شیخ ابوسعید البرکیز قدس سره مجلس میداشت، این محمد بنده بر بنده قبا زد و شیخ ابوسعید را خافش کرد، زبانش بیست، چون ساطعی بر آمد ابوسعید گفت ای سلطان معروای جانان دهر بنده قبا و انکشی که تو بنده بر هفت آسمان و زمین نمادی. حضرت قدوة الکبری میفرمودند که سبحان الله چه ای بود که ینابیع علوم اولین و آخرین از زبان و دل او جاری بود.

۱- م، ب، ع: بنده مولای من، م، ب: بعد از این این چه نیز دارد: در آن وقت که ابوسعید ازین جامعیت

به پیشاپوش کرده بودند زشته اند یکی دیبا که در خواجہ طوس بود رسید. ۲- ابوالفضل عبد الله بن محمد المصنعی، القباة، با شیخ احمد غزالی و محمد حموی صحبت داشته (نفات ۴۱۴) ۳- خواجہ محمد مستوف طوسی مصنف شیخ ابوسعید البرکیز بود، قبری در شهر طوس است (نفات ۴۱۹)

۴- احمد غزالی برادر فرزند محمد غزالی است و از اصحاب ابوبکر سناج، در سینه وفات یافت، قبری در قزوین است (نفات ۳۲۲)

۵- خواجہ محمد حموی کسیت وی ابوعبد الله است و از اصحاب شیخ ابوالحسن بسینی است، ویراثاتی است در تعرف سلوة الطالین (نفات ۴۱۴)

۶- رجوع کنید بحاشیه ۲۶

این بیت بر زبان مبارک بر جبین به نیمه فرمودند ۴

زهی مستوق چون بنده قیاسبت   هزاران بند بر دل از جفا سبت

روزی پیش حضرت قدوة الکبریٰ سخنی از انبیا علم غیبی برآمد . فرمودند که نزدیک دران خدا و درویشان با همفرا
انبیا علم غیبی و اطهار لایسی آسان تر از کفش خوردن است . در خاطر شریف و تفکر لطیف حضرت انبیا گاه گاهی
خطور میکرد که تصرف حضرت نورالعین در دگرگی بسین خود معائنه کنند که بعینه تصرف من بوی سرایت کرده است چنانکه استاد
شاگرد را تربیت کند هر آینه خواهد که اثر تربیت خود را در شاگرد معلوم کند تا ویرا اعتماد شود بر آنکه تربیت وی بوی جاگیر
شده است ، اگر خلی در کار شاگرد بیند آن خل را اصلاح نماید . آنگاه حضرت نورالعین را خطاب کرده فرمودند که امیر علی بیگ را
مستی است که ملازمت این خاندان لطیف و محاربت این دودمان خرمی را داعیه در ضمیر او و خواستش در سمیر او نشسته است
و حاله بخواد که سلوک راه حصول و سفر بسیل و حصول پیش گیرد و هیچکس بر و دست تصرف ننهاده است و تربیت منوی
نکرده ، در نظرم بترتیب وی مشغول گردید تا اثر آنرا معلوم کنم و را بر تصرف شما اعتماد نمود . حضرت نورالعین از روی
آکسار و بجز و اضطراب برض رسانیدند که جائیکه فرستید آسمان هدایت و جشید زمان اقتدائیت در بیت العزف و اهیت
منابذ راجع بحال و حقیقت تا به الابد این آفتاب را زوال و هاد بالبنی و الاله اکامجاد ۴

جالت آفتاب هر نظر باد   زخوبی روی خوبت خوبتر باد

صهای همت را همچو شهباز^۱   سرشاهان عالم زیر پر باد

و ذات شریف را منظر اسرار الهی و صفات لطیف که مصدر الزوار ناقصی است و پناه گردون دوار و ماوای
اهل روزگار در کف امان و کف امان باد ۴

جابت تا قیامت در امان باد   ترا هر چه از خدا خواهم همان باد

چو در کون و مکان تنفیز حکمت   روان در قاب گیتی روان باد^۳

برین کون و مکان حکمت چه باشد   مثال تو روان بر لامکان باد

۱ به این معنی در همه نسخ همین است ؟ م ، ب ، هم ، ب : ر ، هم ، ا : هم

۲ م ، ب ، هم ، ا : روان درین روان حکمت روان باد

چو بیت الشرق شوق آفتاب^۱   ببرزخ اقتدالی درفشان باد^۲
 بقایت تاقیاست چیست؟ خواهم^۳   کز اکنان بشیش صدک سالیان باد^۴
 بساط جاده را دیگر حریفی^۵   جهان را نیست تا آخر زمان باد^۶
 بخشیم معرفت چو قرة العین^۷   بر کس نگری از عارفان باد^۸
 بعد عارفان و کاملان هم^۹   کمان بعد تو جاودان باد^{۱۰}
 نگاه کن خود بر بنده یمنی^{۱۱}   ز عین لطف چون جزع میان باد^{۱۲}

با وجود آفتاب عالمیاب دیگری را چو تاب باشد که در تاب معرفت دایم جذاب خود را در تاب انگذد و سواره بمچاره را چه یارا که پیش
 سر صواره معرفت زند

گفتن بر خورشید کمن چشمه نورم   دانند بزرگان که سزاوار سما نیست
 چون سبانه زباده کلمه آمده رفت سراز خط فرمان بر بردن خلف آداب اصحاب ارادت دانستند ، هر آئینه در تربیت
 امیر علی بیگ بیان بستند و جز از سر نهادن چاره ندیدند . حضرت نورالدین در مراقبه نشسته متوج به صرف باطن امیر
 شمعند و در انجذاب روحانیه آوگشتند ، پاسی نگذشت که آثار معرفت و اوزار تصوف در بفرقه لیمون و در اثره
 صاپون امیر علی بیگ موثر و منور شد و سخنان توحید آمیز و بیان مواجید انگیز از وی ظاهر شدن گرفت بختی که بعضی از
 علمای اهالی نشسته بودند نمی فهمیدند . چیزی از غفلت گذشت از حالت درویشان نشسته بودند ، حضرت قدوة العبر
 سبوی ایشان نگاه فرموده گفتند که هم مردم میدانند که امیر علی بیگ مردی ترک استی است ، اکنون حرکات از هر علوم
 مشکلی نامعلوم بود از وی پرسیدند ، اگر نگویید من نمائیم . علماء هر یک بموجب اشارت شریف از اشتغال غریب و
 سوال عجیب خصوصاً از عقده مشکله هیئت فکر و فطرت از وی درخواستند . یکی راده جواب بطریق صواب میداد
 و حل عقاید بر تبه ای بنیاد نهاد که در طبع ایشان اصله نمی گنجید . هر آئینه هرگاه که ذره ای از القاعات ایشان بر کسی در افتد
 عالمی سراسر از نوری درخشد . بحاجه

۱ ع : چو بیت الشرق و شوق ۲ م ، ب ، ع ، م ، ۹۷ : ببرزخ اقتدالی درفشان ۳ م ، ب : بقایت

۴ م ، ب : برایت تاقیاست من چو خواهم ۵ ع ، م ، ۳۰ : حریف ۶ م ، ۲۱ ، ۹۷ : آخر ۷ م ، ب : بخشیم

۸ م ، ب : جزع میان ۹ م ، ب : جزع ۱۰ م ، ب : جزع ۱۱ م ، ب : جزع ۱۲ م ، ب : جزع

چو تابد ذره از خورشید الملاق
در خشنای سراسر جد آفاق
و ز افق بر دل از نور خورشید
سراسر ملک گیرد همچو خورشید

حضرت کبیر سبیر سلطنت پناهی عرف رسانید که در جریان کلام خاص و عام این سخن میرود که غلام بزرگوار از باغ
مناسب لایزال بقا فرامیده و آثار ولایت و نعمت به گیری بخشید ، موجب پیماید . ولایتی که بزار محنت درین جا حاصل
میشود و نعمتی که با ذراع کلفت درین دار و اصل میگردد از بهر آنکه در آن دیار از وی حظ گیرند و حصول درجات عالی
و مقامات متعالیه بدو پذیرند و الاخره فیرو باقی^۱ مشعر به دست ، پس آن ولایت و نعمت به گیری چون میدهند
و اگر میدهند بعضی اولیاء بعد از ممات چنانچه در حیات بود باقی چگونه پیماید ؟ فرمودند که داد ازین آثار ولایت و
نثار نعمت آن نیست که ولایت مخصوصه و نعمت خاصه خود به گیری دهند بلکه داد از وی آنست که طریق سلوک و حصول و اقتدای و
روش حصول مقصود و راهنمایی که بی مقصود بود به گیری نمود و این شمار بوی بخشید تا بهمان اصول سلوک راه و حصول و روش
طریق حصول پیورده پی در پی او راه برود چنانچه حضرت شیخ خواجگی میفرماید که شیخ^۲ راهم ولایت با کسر و هم ولایت بالفج میباشد .
آنچه میان ظنی است ولایت اول است چون مرید را بنجد و رسول رسانیدن و آداب طریق آموختن . اما ولایت
دوم محبت حق و قرب حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم است ، چون از دنیا نقل کنند ولایت اول بهر که خواهد بخشید
و اگر او ندهد روا باشند که حقیقتی بکی از دوستان خود آن ولایت را بخشند ، اما ولایت ثانی همراه او باشد
و با خود ببرد^۳

اگر زین جاسفر در پیش گیرم ز عشقت زاد راه خویش گیرم
حضرت قدوة الکبری تقریباً میفرمودند که شیخ ابوسعید ابوالخیر را فرقی ای بود که در آن طاعت میکرد ، از ابوبکر
رضی الله عنه میراث مانده بود ، شایخ را فوبت بنوبت^۴ شیخ ابوسعید رسید ، ویرا نمودند که این فرقه به احمد تسلیم کن ،
فرزند خود شیخ ابوطاهر را وصیت کرد که بعد از وفات من چندین سال جوابی نوظط ، طبعه بالا ، پنجم از رزق ،
بصورت یوسف ، بنام احمد از در خانقاه تو در آید و تو در میان یاران نشسته باشی بجای من ، زینبار که آن فرقه را

۱ ع : بر ۲ قرآن ۳ الماعلی ۱۷ ع شیخ خواجگی مرید و خلیفه شیخ سعید الدین محمود و شارگرد
مولانا معین الدین عمرانی و استاد قاضی شهاب الدین بود ، از دلی به کاجی نقل کرد و آنجا متوطن شد . بقرة العیان
پیرون شکر کاجی است (اخبار ۱۴۱) ع دین مسله ولایت در قول لفظ الفو ادرهم همین طور بیان شده است .
۲ این دانش شیخ ابوسعید ابوالخیر و پیش از ابوطاهر مدنفات ۴۵۸ در همین الفاظه آوراست .

بوی تسلیم کنی . چون کار شیخ با فرسید و مقصود بنهایت با نجامید شیخ ابوطاهر را از روی آن پیود که ولایتی که حضرت
شیخ را بود بوی سپارد . شیخ چشم باز کرد و گفت ولایتی و نعمتی که شما طمع میدارد به گیری میگردند و علم شیخی ما را
بر در خراباتی زدند و کاری و روشی که ما را بود به و تسلیم کردند ، کس ندانست که حال چیست تا آنکه چند سال از
وفات شیخ گذشت . شبی شیخ ابوطاهر در خواب دید که ابوسعید با جمعی از یاران بتجسس میرفت ، ابوطاهر پرسید که یا شیخ
این چه تجسس است ؟ گفت تریز برو که قطب الاولیاء میرسد . دیگر روز شیخ ابوطاهر در خانقاه نشسته بودند ، در آن
شیخ ابوطاهر در حال بد نشست ، ویرا اعزاز بسیار کرد ، اما چنانچه مقتضای بغیرت است اندیشناک شد که فرقه پدر را چون
از دست دهم . آن جوان گفت ای خواب در امانت حیات روا باشد . خواب ابوطاهر را وقت خوش بود ، برخاست و آن
خبر را که شیخ ابوسعید بدست خویش بر سر میخما نموده بود و تا آن روز آنجا بود آورد و بر سر آن جوان نهاد . بعد از
شیخ احمد جام کس ندانست که این فرقه کجاست ، و این شیخ احمد جام لیخواه نام بود .

حضرت کبیر بوی رسانیدند مفهوم کلمه شریفه و معلوم مقوله لطیفه که در علو شان اولیای روزگار و رفیع مکان اصفیای نامدار
واقع شده است چه باشد ؟ و آن این است که آن اولیاء اللہ لا یوتون و لکن ینقلون من دایر الی دایر . فرمودند
که اللہ تعالی اعلم ، یکی آنست که راد از موت درین جا موت طبعی نیست بلکه بمات ارادی میخواهد که از مشکوٰۃ نبوی الزار
مصطفوی شمر بگیرد ، موتوا قبل ان تموتوا یعنی دوستان حقیقی و ساکنان راه مطلق و الاموت ارادی نمی میرند بلکه از
مقامی مقامی ترقی میکنند و از منازل منازل اعلی میروند چه یکی از اصول مقررده این طائفه آنست که کمال انسان مقامی
نیست و ترقی منازل نهایت پذیرد ، اگر کرد و سال سال عبور بمرتبگی کند و در هر نفسی وصول دیگر یابد و بهر دری
حصولی دیگر انجا مجموعه حصول وی قطره ای ، بواقی دریا ، هم نمودار وی ذره ای ، بواقی بیفنا . قال لا شرف سبجان من
لا تغیر فی ذاقه ابداً ولا تستحی فی حصول صفاته سرمداً . حضرت شیخ سعدی شیرازی هم قطره ای از آن
دریای زخار حشیده اند و ذره ای از آن بیفنای انوار دیده که میگویند سه

نه صفت غایتی دارد نه سعدی را سخن پایان ببرد نقشه مستسقی و دریا همچنان باقی

دیگر آنست که اولیاء در دار دنیا از تزکیه قلبی و تصفیه قلبی و کشف انوار غیبی و ظهور انوار لایسی بجای می‌رسند که براتب بر اطن خود مطلع میگردند و بمنازل تنزلات خویش مشهور میشوند و موت طبیعت صفت جسمانی و نشاء نفسانی است ، بخلاف صور روحانی که لباس شال پوشیده و کاس تشیل نوشیده در عرصه اجسام ترقف میکنند چون برکب بیکری شان سلندری میخورد و طلیح منفوی ایشان مضمحل میگردد و راکب حضرت روحانی که آنکسبات جاودانی خورده است در همای و هوای نفس شالی سوار شده میرواند و بر دریای حصول کبشتی خیال برآمده می‌تابد

چو اسب عنبریم را بخورد اسلندر یقین که ركب دیگر دهند زین خوشتر
و لیکن عوالم که چشم ایشان بنور عرفان منور نگردانند و بصیرت شهودشان بکمال و جودان روشن نشاخته حیر آئینه ازین دولت بگری و نعمت غطی محرومی مانند کما قال اللہ تعالیٰ من کان فی هذه العلیٰ مخوفی الاخره العلیٰ پس کسیکه بحیات مشاهده زنده نشد هیچ متی است که در زره موتی مشوب و در عدد کما تعیشون قهو تون محسوب .

دیگر آنست که در حق تعریف باشد که بعضی اولیاء را تعریف چنانچه در حیات بود همچنان در ذات چنانکه حیه از خانه بخانه دیگر فرستید تعویض باقی بود . تقریباً از حضرت خواج نظام الدین گنجی سیفرمودند که ایشان را از علوم ظاهری و مصطلحات رسمی بهره تمام بود اما از هم دست داشته و روی بحضرت حق سبحانه و تعالیٰ آداده عمر گر انمایه را از اول تا آخر بقیامت و تقوی و عزلت و انزوا گزرا نید هرگز چون سائر مشوراء از غلبه حرص و هوا عذرست از باب دنیا نکرده اند بلکه سلاطین روزگار بوی تبرک می‌جستند ، مشو لهیای پنجگانه دوی که بنام پنج گنج اشتها یافته اند اگر اینها اگر چه بحسب صورت انسان است اما از روی حقیقت کشف حقایق و بیان معارف و دقایق را بمانه ، و ابیات شریف و کلمات لطیف ایشان مشور بر آنست که هر که در مقوله شریف شان مواخذه میکند یا از روی جدل می‌در آید بسیار شوم است ، البته بوی عزز میگرد چنانچه خود در مخزن اسرار باین معنی اشعار کرده اند

تبع ز الماس زبان ساختم هر که پس آمد سرش انداختم

در هنگام تالین و ایام تصنیف از ارباب جدل که در کتاب خواج مواخذه خواهند کرد اشارت فرموده بودند

۱- قرآن خدای اسرائیل ۷۲ - ۱- «ایشان را از علوم ظاهری .... بیان معارف و دقایق را بمانه» همین عبارت در نجات ص ۹۰ منقول است .

دو هندی بر آید ز هندوستان یکی دزد باشد و گمر پاسبان

از آردان تفتیف ال یومنا هر که در مقول شریف انشان از روی عناد در آید و یا اخذ خیالات بنیاد کرده البته ضرر
بوی سرایت کرده، خصوصاً حضرت امیر خسرو شیرین سخنان بسیار اظهار مساوات و اصداد مقابلہ کرده اند، چنانچه از
مقالات یکدیگر مفهوم میگردد و آن این است

ملک بمیراث نیابد کسی تا نزنند تیغ دو دستی بسی

حضرت خسرو در مقابلہ گفتند

گر چه زنند تیغ دو دستی بسی تا ندهد حق نه بیاید کسی

ایضاً دبدبه خسرو لم شد بلند غلغلہ در گور نظامی مکنند

چون غلو و مکابره باین جا رسید شبی تیغ جهان سوز و خنجر عالم افروز از غلاف همت برآمده بر فرق خسرو مکرر اشعار
و مجادلہ افکار رسیده بود که ورق پناه حضرت نظام الحق والحق در میان آمد

تیغ نظامی که بر آید چو برق تا سر خسرو سر مو بود فرق

ماه نقش راست دو پیکر شدی . گر نه بدی پنجه پیرش چو ورق

فرمودند که فرزند من است از سروی در گذرید و جرم او بمن بخشید . فرمودند که تیغ در آن خالی نباشد و بیکار
نرود پس تیغ چن باد خزان در باغ بیدریغ رانند ، بعضی میگفتند که آستین مبارک خود دراز کردند و
در تحت تیغ نهادند

پیش این الماس بی اسیر بیا گز بریدن تیغ را بنود حیا

ایضاً حضرت محدوده الکبری میفرمودند که حضرت شیخ ابوبکر از اصحاب شیخ روزجهان نقلی کرده اند میگفتند که هر سحر سحریت

با شیخ قرآن بخوانم ، یک عشر وی و یک عشر من . چون وی فوت شد دنیا بمن تنگ گشت ، آخر شب بر جاستم و نماز بگزاردم
بمن بر سر تربت شیخ بنشستم و بنید قرآن خواندن کردم و گریه بمن افتاد که از وی تنها مانده بدم . چون عشر تمام شد آواز

ن : شیخ ابوبکر بن ظاهر ، این روایت در همین الفاظ در نهات ۲۵۷ مذکور است . روزجهان ،

کنیت وی ابوبکر بن نصر البعلی القنوی ثم القیرازی ، ویرایشها نیف بسیار است چون تفسیر غرائس و شرح شیطیات علی و

فارس و کتاب الاوار فی کشف الاسرار و غیر آن ، نوی در ۶۶۷ ص (نهات ۲۵۵)

شیخ تسنیم که از قریب آید و عشر دیگر میخواند تا آن زمان که اصحاب جمع شدند، آواز منقطع شد، مدتی حال برین گذر برد.
روزی با یکی از اصحاب آنرا بازگفتم بعد از آن رگم نشنیدم.

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که در طبقات الصوفیه آورده است که شیخ ابوالحسن قرشی گفته است که پنج کس را میدانم از مشایخ که در قبور خود تعرف میکنند چنانچه در حال احیا میکنند، معروف کرخی، شیخ عبد القادر جیلانی، شیخ محی الدین ابن الی و شیخ فقیل سیسی و شیخ حیات وانی قدس الله ارواحهم. حضرت بکیر عرض نمودند که این مقدار مشایخ آن دیار بوده اند که تعرف ایشان در مقام گفته اند و لیکن در مشایخ هند توان دانست که تعرف کین در مقام باقی است. فرمودند که تفرقی در تب کردن ازین مشایخ خالی از بی ادبی نیست خصوصاً به خانواده پشت جعل الله الجنة متواهم که بر این باشند اما بیشتر ازین خاندان شریف و دودمان لطیف تعرف در مقام فانی باقی است خصوصاً حضرت سیدی و حضرت شیخ نظام الدین و حضرت شیخ فرید گنجشکر و حضرت فواد قطب الدین بختیار اوشی و حضرت خواجہ معین الدین سجری.

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که در طبقات الصوفیه دیده ام که حضرت غوث الثقلین را تعرف از حیات در مقام بیشتر است چه در حیات بعضی از شافعی بفری و برخی از خبانت طبعی مانده بود که مانع ظهور جزوی کمال است و همدور اندکی واردات میشد بخلاف در مقام که مکتوبات کلیات و جزویات روی نمود.

حضرت بکیر عرض نمودند که مقول مشهوره که از حضرت غوث الثقلین نقل میکنند قدسی هذه علی رقبته کل ولی الله و قوع این کلمه شریف چگونه بود؟ فرمودند که شیخ قاد دباس از جمله مشایخ حضرت غوث الثقلین اند و حضرت غوث الثقلین در حین جوانی در محبت شیخ قاد دباس میبودند. روزی بآب تمام در محبت وی نشسته بودند. چون برخاست و بیرون

لح ع: قونی، در نفاث قرشی است، جای فقط چهار کس را ذکر کرده است و نام شیخ محی الدین ابن الی را نیز آورده است.

در کتب تذکره صوفیه نام او ابوالحسن قرشی یافته میشود (رجوع کنید به: طبقات الشیرازی ۱-۱۲۲، سلمی ۴۹، ص ۴۱۲)

صروی او را علی بن هند القرشی گفته است و سلمی نامش ابوالحسن بن هند الفارسی و ابوالحسن بن هند و علی بن هند الفارسی القرشی

گفته است. جامی هم در نفاث ۲۱۹ ابوالحسن بن هند الفارسی گفته است. در شهد الازار ۴۹ ابوالحسن بن هند است.

او به جمید رسیده بود و جنید در ۲۶۷ م وفات یافت (سلمی ۱۵۵) یعنی شیخ ابوالحسن قرشی در قرن سوم بوده و سلمی از

پنج بزرگان که درین جا ذکر شده اند در قرن ششم بوده اند یعنی شیخ عبد القادر جیلانی (متوفی ۶۱۱ هـ، نفاث ۳)، شیخ حیات وانی

(متوفی ۸۱۱ هـ، نفاث ۳۶) و شیخ محی الدین عربی (متوفی ۶۲۸ هـ). پس ادوی این روایت شیخ ابوالحسن قرشی نتوان بود و

این روایت را بطبقات الصوفیه صروی و سلمی هم نتوان منسوب کرد چه هر صروی و سلمی هم در قرن پنجم بوده اند و فی الحقیقت

این روایت در طبقات صروی و سلمی موجود نیست. همین روایت در نفاث ۳ هم مذکور است و نام صروی ابوالحسن قرشی آمده است

[بقیه بر منج ۶۴]

رفت، شیخ حدیث گفت این علمی را حدیثی است که در وقت دی بر گردن علم اولیاء خواهد بود. هر آئینه ماور شود بآنکه بگوید قدسی
 هذه علی رقبته کل ولی الله، هر آئینه آنرا بگوید و علم اولیاء گردن بکنند. روزی شیخ عبدالقادر در رباط خود
 بمجلس وعظ ملکیت و عامر شمشاخ قریب پنجاه حاضر بودند، از آنجمله شیخ علی صیغی بود و شیخ بقابن بعلی و شیخ ابوسعید قلیوی
 و شیخ ابوجیب سرور دی و شیخ قصب البیان موصلی و شیخ ابوالسود و غیر ایشان از مشایخ کبار که شیخ با ایشان سخن ملکیت
 در آنای سخن ملکیت قدسی هذه علی رقبته کل ولی الله. شیخ علی صیغی بمنبر آمد و قدم مبارک را گرفت و بر گردن خود
 خضاد و زبر دامن شیخ در آم و سائر شایخ کبار گردنهای خود پیش داشتند. شیخ ابوسعید قلیوی گفت که چون شیخ عبدالقادر
 گفت قدسی هذه علی رقبته کل ولی الله حق بماند و حقانی در دل من بجای کرده و رسول علیه السلام بر دست طائفه از ملائک
 المقرین محمد اولیای متقدمین و متاخرین که آنجا حاضر بودند اصحابا باجساد خود و اموات باروای خود خلعتی شالی در وی پوشانیدند
 و ملائک و رجال الغیب مجلس ویرا در میان گرفتند و عفتها در صوا اساده کردند و بر روی زمین هیچ ولی نماند مگر که گردن
 خود را بست کرد و بعضی گفت اندر یک کس از علم تواضع نکرد، بدین شوقیت حال وی از وی متواری شد. حضرت شیخ ابودین
 در سفر دیا موز بود، روزی شیخ گردن خود را بست کرد و گفت اللهم انی اشهدک و الحمد لله انک انی سمعت و
 اطاعت، اصحاب وی پرسیدند که سبب این چه بود؟ گفت شیخ عبدالقادر امروز در بغداد گفت قدسی هذه علی رقبته کل
 ولی الله، بعضی از اصحاب شیخ عبدالقادر از بغداد آمدند و خبر دادند که شیخ عبدالقادر در همان وقت آنرا گفته بود.

حضرت میر در موصی نیاز آمده عرض رسانیدند که از مضمون کریم و مفهم عظیمه الان اولیاء الله لا خوف علیهم و لا هم یخزون
 چنان متبادر ذهن میگردد که اولیاء را خوف آفرست و اصغیا را خزن برای عاضیت بنود و این فاصه خلد فقیهه اصحاب سنت و
 جماعت و زیدیه ارباب دین و دیانت میخایم چه بر حسن خاتمت و قطع ابهام عاقبت جز انبیاء و مشرعه و مشرعه دیگر را
 نیست. حضرت قدوة الکبری میفرمودند که جواب این نقده بر چند وجه است. و در اول آنست که خوف و خزن این طائفه را

[بقیه حاشیه ۶۳] در هر دو کتاب این روایت الحاق شده است. ۱. عقیل منجی؟ ۲. شیخ حدیثی از
 جد شمشاخ شیخ عبدالقادر جلیلی است، ثونی ۳۵۵ ص (نقش ۱۹۵) ۳. شیخ نظام الدین، شیخ زید گنجشکر، خواججه عبداللہ
 بختیار اوشی و خواججه عین الدین چشتی: برای شرح احوال ایشان رجوع کنید به طبعه پانزدهم این کتاب در بیان سوره چشتیه
 ۴. این روایت در نقضات ۱۵ در همین الفاظ مذکور است.

۱. "روزی شیخ عبدالقادر در... از وی متواری شد" همین عبارت در نقضات ۱۵ آمده است. ۲. بقابن بعلی: ذری در باره وی
 در نقضات ۲۴ آمده است. ۳. قصب البیان موصلی: کسیت وی بر عبد الله است. شیخ محمد الدین ابن الری، شیخ عبدالقادر جلیلی فی،
 و عبد الله یا فاضی از خضائی و مناقب وی کلمی فی بزرگ فرموده اند (نقضات ۵۲) ۴. در نقضات ابوالسود است. ۵. ندارد
 ۶. شیخ ابودین موزی، نام وی تمحیص بن الحسن است، شیخ محمد الدین الری در حدیث وی تشریت یافته، از اکابرین موفیه است، در ۱۹۵ ص و مات یافت (نقضات ۵۲)
 [بقیه بر صفحہ ۶۵]

فَطَرًا إِلَى عَائِدَةِ اللَّهِ وَتَهْفُفُهُ إِلَى الطَّافَةِ جِذْرَانِ بِنُورِ زِيَادَةِ تَقْتَضَى رَحْمَتَ يَزِيدَانِي وَتَهْنَأُ تَهْنِئَةً رَبَّانِي چُونِ مَنظُورِ مِگِرد
 امیدواری از الطاف الهی و اهل داری از احواف ناخناهی چنان میباشد که عاده مومنان بهاس مغفرت و کافه مسلمانان بواسطه
 نجات لمبوس و محروم گردند. کما قال الله تبارک و تعالی ان الله یغفر الذنوب جمیعاً، مکرراً حضرت قدوة الکبرا این بیت بر زبان مبارک رانند
 گزین آلوده دامن چه مجب همه عالم گواه عصمت اوست

چون نبشارت نجات آمیز و نوید خلوص انگیز در حق مومنان چنین میباشد که اولیاء بطریق اولی از در طه خوف و حزن و احرار
 بر سبیل احری از مهلکه هراس و سخن بیرون آیند

آن کریمی که او رحیم و غفور از ازل بود تا ابد باشد
 و آن کسی که پرورد دهنم و دهنم دوستان را عذاب بد باشد

وجه دوم حضرت قدوة الکبری میفرمودند که ظهور جمال از حد و در حیل غالب است و تقضای جمال مغفرت است
 و تمنای جلال عقوبت. هر آئینه مغفرت غالب بود از عقوبت، اگر اولیاء بنظر جمال از خیال نکال و خوف جلال
 امین بودند چه مجب بود

اگر در ده یک صلای کرم عز از ایل گوید نصیبی برسم
 چنانچه در کلام قدسی آمده است آن رحمتی سبقت علی غصبی. شیخ ابوسعید خراسانی میفرمودند که در وصیت که آن
 الله لا یغیب احداً زیاده کرده اند که بغیر ذنب و ادا است. حضرت قدوة الکبری میفرمودند که در تفسیر شهابی آورده است
 فی تودیه فی ولسون لیطیک ربک فترقی. حضرت بنوی و خباب مصطفوی را اگر مکینه ندگان از امت دی و کمینه
 خواهندگان از زمره او در دوزخ بماند هرگز راضی نشوند.

وجه سوم حضرت قدوة الکبری میفرمودند که چون جهان غنیر و ارحم بود لطیفی نیز مستعد باشد، اگر بدین نظر لطیفی
 امتان خود را بمسحان سرای دارالسلام اگر ارام فرمایند چه مجب بود، چون عموم امتان لطیفی او شوند خلوص اولیاء بطریق اولی
 باشند. در اشعار این بر زبان درفششان و لسان گوهر نشان رانند

[بقیه حاشیه ۶۴] از «شیخ ابومعین مغربی در سفر دیار نوب» تا این جا عبارت معین و نفیست که یکی است چه قرآن ۱۱ ایمن ۶۲

۱ ع: «داری» ندارد ۲ ع: بحراس ۳ ع: لمبوس عروس ۴ قرآن ۴۴ الزمر ۵۳ در بیان حادثه

۵ ع: «نجات» ندارد ۶ ع: کریم ۷ ع: کریم ۸ ع: از تمنای جلال عقوبت

۹ ع: رجوع کنیده حاشیه ۶۴ ۱۰ قرآن ۳۰ و الفی ۱۱

چو کم گردد ای صدر فرخنده بی ز قدر نصیب بدرگاه حی
که باشند شستی گدایان ضلّی بمحان دارالسلام از طفیل

وجه چهارم حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند که از حضرت شیخ علاءالدوله عثمانی شنیده ام که بمقتضای کلام قدسی میفرمودند: *والذی نفسی مبدیة لولم تذنبوا الذهب اللّٰه بکم و لجاؤ لبقوم یدنبون فیتستغفرون فینضر لهم* اگر عصیان موجودات از مسلمین و طغیان کفوئات از مومنین نمی بودی صفت غفاری او از کجا حدود فرمودی. مکرر از زبان مبارک رانند ^۱

گر این بنده رو از گنه تافتی یا مرزش تو که ره یافتی
گناه من از ناهای در شمار ترا نام کی بودی آفرگار

گناه من ز عدم گریامی بر جور و جود عفو تو در عالم عدم بودی

حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند که حق سبحانه و تعالی ارحم الراحمین است و مقتضای استعمال رحمت او آن باشد که هیچ مومنی از حیطه رحمت او خارج نبود.

حضرت شیخ مبارک از معنی اکرم الاکرمین درخواست کردند. حضرت قدوة الکبریٰ فرمودند که از حضرت شبلی رحمه الله علیه پرسیدند که اکرم الاکرمین که بود؟ گفت آن بود که وقتی گناه کسی را آفرزد هرگز کسی را بآن گناه عذاب نکند که این آن گناه است که غلظت دوست و بنده را بیا مزید است. شیخ الاسلام فرمودند که فردا شاهدان کرم بازگسترد که گناه او بمن و آخرین گم گردد. الحمد لله علی ذلک. بدین تقریب نقل کردند که در ملازمت شیخ عبد الرزاق کاشانی در کاشان نشسته بودیم که سخنی از حضرت برآمد حال میانی الله فله هی اسرار الحقیقة الّتی لا ینفصها علماء الرسوم و العوام علی ما ینبغی فیهنّ هم اویحکم کما روی ان رسول الله صلی الله علیه وسلم کان یجتان فی بعض سبلک المدینة و معه اصحابه فاقسمت علیهم امرأة ان یدخلوا منزلها فدخلوا فزاعوا ناراً مضرمة و ارکاد المرأة یلعبون حولها فخالها یابن الله الله ارحم الراحمین بعباده ام انا جاوادی فقال بل الله ارحم

^۱ این سوال ابوالحسن مروزی از شبلی پرسیده بود و شیخ الاسلام رضاعی از ابوالحسن این روایت نقل کرده است و این سوال و

جواب شبلی در طبقات مروزی تقریباً در همین الفاظ منقول است (رجوع کنید بطبقات مروزی ص ۲۵) ^۲ شاهدان یا شاهدان

بمعنی چتر ساه (فرانس) ^۳ ط : گوم ^۴ رجوع کنید به انشیه ص ۲۲

فأفله هو أرحم الراحمين فقلت يا رسول الله أتراني أوجب أن ألقى ولدي في النار فكيف يليق الله عبده فيها وهو
 أرحم بهم قال الراوي فبلى رسول الله صلى الله عليه وسلم وقال هكذا أوحى الله إليَّ

ووجه پنجم آنست که او بای و ولایت آب بعضی اصحاب قرب فرأفن و برخی ارباب قرب نوافل اند و منتهی هر دو قرب قال الاشراف
 قرب الفرائض قرب يكون الحق فيه ظاهراً و العبد باطناً و قرب النوافل ان يكون الحق فيه باطناً و العبد ظاهراً
 و وجود خداوند قرب نوافل در میان است و استمدک جهت خلقت از بهر حقیقت حاصل نمیکرد بلکه نتیجه او همین باشد که
 قوی و اعضاء و جوارح ساکن عین حق گردد باین معنی که جهت حقیقت به خلقت غالب آید و جهت خلقت مغلوب درین قرب
 بنده ساکن و فاعل و مدرک باشد و حق تعالی ملکوتی و کما اشار الیه گفت سمعه و بصره و لسانه و یداه و رجليه
 فبی سمع و بی بصره و بی منطلق و بی مبطلش بخلاف وجود اهل قرب فرأفن که وجود ساکن در میان نیست، نتیجه
 این فضای ذات ساکن و استمدک جهت خلقت در جهت حقیقت باشد درین قرب حق سبحانه و تعالی فاعل و مدرک بود و
 قوی و جوارح ساکن بمنزله آلت کما اشار الیه الله تعالی علی لسان نبیه و عبده ان الحق لينطق علی لسان عمر
 درین رتبه چون ذات ساکن فضا پذیرفته صفات بوی منصوب چگونه بود، صراحتاً و صف حزن و خوف که از مقتضای بشریت
 بود از وی رافع گشت و بجای دیگر پیوست ناچار لا خوف علیهم ولا هم یحزنون شمار او بیا و دشوار الصغیا آمد.
 حضرت قدوة الکبریٰ تقریباً بیفرمودند که شیخ ابوسعید ابوالخیر میگوید که روزی دو کس پیش ابوالعباس قصاب در آمدند و
 نشستند و گفتند که ما را بایکدیگر سخن زنده است یکی میگوید اندوه ازل و ابد تا آخر و دیگر میگوید شادی ازل و ابد تا آخر
 شیخ چه میگوید شیخ خود بر سر و روی فرود آورد و گفت الحمد لله منزله بهتر مصاب نه اندوه است
 نه شادی لیس عند حکم صباح و لا مساء، اندوه و شادی صفت نیست و هر چه صفت نیست محدث است و
 محدث را بقدم راه نیست

چون قدم آید محدث گردد عبث پس قدمی را کجا دانند محدث

۱ بخاری رقم ۲۸۰۰ این حدیث چنین آمده است: جعل الحق علی لسان عمر و قلیله، البراءة ۱۸، ترمذی مناقب ۱۹، ۱۳

ابن ماجه مقدمه ۱۱، جنبل ۲-۵۳، ۵۰، ۹، ۴۰، ۵-۱۶، ۱۷، ۵ رجوع کنید بکتابه ملا، ۵ رجوع کنید بصفحه ۵۲

رجوع کنید

پس گفت پیر قصاب بنده خداست در ارونی و در متابعت سنت محمد مصطفی^۱. چون این دو کس بیرون رفتند معلوم شد یکی ابراهیم فرغانی^۲ دوم ابراهیم الله داسانی بودند.

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که نزد طائفة صوفیه و زمره علییه دعوی وجود و قدرت و فعل و فعل مشترک بود، مثل مشهور فرمودند که اولاً دیوار بجه نقش و نگار، بدین معنی صورت ربانی تصور کرده اند

ذات نبود صفات چون باشد نسبت فعل خود زدودن باشد
مثل اول جبار و الله نقش دارند آنکس که ذوالفنون باشد

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که فرزندان ابوالخوارزمی را از شارب صافی ارباب توحید و اصحاب ادواق و اصحاب خری تمام بوده است و در بیان حقائق و معارف بصورت نظم و زرافه^۳ دستی تمام داشته، روزی در بیان ارادت و قدرت و چیزیکه از ملکات صادر میگردد و فی الحقیقت از جای دیگر است سخنی رفته فرمودیم که ربانی مناسب حال در تعالی می باید آورد بدیهه فرمودند

بد کردم و اعتقاد بدتر ز گناه چون هست درین عذر مه دعوی تباه
دعوی وجود و قدرت و دعوی فضل لا حول و لا قوة الا بالله

حضرت قدوة الکبری میفرمودند صد هزار آفرین برین اقتباس.

حضرت شیخ محمد بن بکر خرد سال بودند که حضرت بکر سفر آفرت فرمودند، تمهید ایشان از آنچه میباشد حضرت قدوة الکبری کرده اند و برای قوی شیخ زاده بنیانه یکی از تاجران نواحی سرور پور خود تشریف بردند، اگر چه آن تاجر قبول نمیکرد بسبب فقر ظاهر و سکن حضرت ایشان بمبائنه تمام او را سرور آوردند، تعلیم علوم ظاهری و تربیت تمام از آنچه مناسب سلوک از اول تا آخر میباشد ایشان کرده اند چنانچه حضرت ذوالعین در بعضی اوقات رشک میبردند. حضرت قدوة الکبری میفرمودند که در یادگار شیخ بکر فرزند که در ستم است که تاج معارق اصحاب رومی زبید، اگر من از وی تربیت دریغ دارم الفاف نباشد زیرا چه حضرت بکر اعجوبه روزگار و نادره اولیای اعصار خود بوده اند

۱ رجوع کنید به ۵۴۵ ابراهیم الله داسانی، نام وی محمد بن علی الداسانی و لقب وی شیخ السانج است، از ائمه ابراهیم فرغانی بوده در ۱۰۴۳ م وفات یافت (نقش ۲۲۹)، در م، ب، «داسانی» است. ۲ ابراهیم خوارزمی متوفی ۳۳۵ هـ (نقش ۴۲۴) ۳ «ابراهیم خوارزمی را از شارب... تمام کرده است»: همین جلد در نقش ۴۴ آمده است. ۴ م، ب: نسبتی ۵ ع: که ازین این جلد نیز دارد: نسبت چاره از گناه بازماندن و نیست قوت بر عمل صالح کردن مگر بخواهی

و این فرزند یادگار انبیاست . شیخ زاده را در رهنم ارادت آورد و اربابینات متعدده برآورده بلباس خلعت
بحراس ولایت طبوس و محروس ساخته در رهنم خطاب کردند ، هر جا که هوین مجبور در رهنم مذکور میگردد راد از وی شیخ
محمد میر میراند . روزی حضرت در رهنم بحضرت قدوة الکبریٰ عرض رسانیدند که در کلمات مشایخ آمده است که الولی یوفی الولی
فور باید که فوراً بنشیند و دیده دیر حرکی بیند

و در کلمات قدسی آمده است که اولیائی تحت قبائی کایر فهم غیری ظاهر از کلمات مشایخ عدم انحصار ظاهر میگردد
که هر که نور ولایت در چراغ روحانیه خود فروخته باشد اولیاء را تواند دید و باصفیاء میتوان رسید و از کلام
قدسی انحصار اهدار میگردد که ولای حق تعالی دیگری نتواند که اولیای سکان قباب عزت را بشناسد ، درین کلمات
توفیق از روی تحقیق چه باشد ؟ حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند احتمال دارد که راد ازین اولیای مکتومان اند که چهار هزار اولیاء
در قباب عزت مکتوم و مبراچ هفت معلوم اند که جز حق تعالی ایشانرا دیگر ندانند و حال حال این طائفه ابد از اختیار مستور
ماند و احتمال دارد که راد از غیر آنها باشند که محروس از اسرار ولایت و بهجور از ازار هدایت هستند و طائفه ای که فانی
اوصاف خود از قدرت و ارادت و سمع و بصر و اشغال این در قدرت و ارادت و سمع و بصر حق تعالی کرده اند و مشاهده
قرب نوافل و اصل گشته و یا بر عکس این ملاحظه که خداوندان قرب و الفان را حاصل آمده ، پس اصحاب این وصول که یکی
از و و قرب حصول کرده اند از اختیار نباشند .

حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند که اولیای مکتوم و اصفیای نامعلوم دو صنف اند یکی از مکتومانند که شرح انبیا گذشت
و جزوی بیان او در لطیف چهارم مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی ، دومی صنف از اولیاء الله در لباس بیگانگی
طبوس بودند چنانچه غیری بر حال وی مطلع نبود . تقریباً از محمد شریف نقل میگردد که میگفت که در بار اول که سلتین
پدر محمود فرزند بخت آمد یکی از لشکریان از روستائی خروارگاه خرید و برای تمام بداد و نبواخت و گفت بار دیگر گاه
بمن آری ، آن روستای پدری داشت ، بوی آمد و دوستی گرفت . اتفاقاً عرغه عید قربان رسید ، آن پیر روستای گفت

۱- جامی مینویسد : شیخ الاسلام گفت که محمد شریف پیری باشکوه بود و بادعوی قوت و ولایت در احکایت کرد (نجات ۲۴۵)
عنه ن ا م ، ب : هری ، در نسخه های " هری " و " هرات " مرده آمده است ۲- شیخ الاسلام القاری صین و اقوال را از محمد شریف
در طبقات ۳۵۵ نقل کرده است . عبارت لطیف با عبارت طبقات بسیار شگاف است . جامی هم این واقعه را در نجات ۳۱۲ آورده است
و عبارت نجات همان است که در لطیف است ۳- ط : ان : پیشین بار ۴- ط : هم از " آم " این چه نیز دارد : برکن فرود آمده بود
و نجات هم این چه ندارد ۵- صین است در نجات هم ، ولی در ط : از شکر وی یکی از روستائی .... ، ۶- ط : به تمام
۷- ط : این بار که گاه آری بمن آور ۸- ط : وی بود تا روز عرفه بود ۹- م ، ب ، ع : سپهر

امروز حاجیان حج کنند کاشکی مانیز آنجا بودی ! لشکر گفت خراسی که ترا آنجا ببرم و بشیر که آنکه با کس نگوئی . گفت نگویم . امروز
ویرا مبرات برد و حج کردند و باز آمدند . روستای باوی گفت عجب میدارم با چنین حال در لشکر این میباشی ؟ گفت اگر
همچون من نباشد و در لشکر چون تو ضعیفی یا عجوزی بیاید و داد خواهد که در وی نگیرد و داد او کم بستاند ؟ اگر نبارت لشکر این
زن جوان رسد ویرا از دست ایشان که رها کند ؟ من درین لشکر از بر این چنین کارها کنم ، زنار با کسی چیزی نگوئی .
حضرت قدوة الکبری میفرمودند که پنجم حقارت در کسی نگیرد که دوستان وی پوشیده باشند و تا بصیرت و فراست صادق نداری
در خلق تصرف نکنی که بر خود متهم کنی ، تقریباً از زبان درشتا فرمودند

خاکساران جهان را بحقارت لشکر توجه دانی که درین گرد سواری باشند
حضرت قدوة الکبری میفرمودند که از حضرت علامه الدوله سمائی شنیده ام که میفرمودند که " ممکن نیست کسی بر تبه ولایت
برسد الا که حقیقتاً پیرده بر سر او بپوشد و او را از چشم خلق پنهان دارد و معنی اولیائی تحت قیائی همین است و این قبا
صفت بقدرت است نه پیرده است از کرپاس و غیره و صفت بقدرت آنست که در وی عیبی نیامد یا صفتی را از وی
در چشم مردم بعیب فرماید و معنی کایر فهم غیری آنست که تا سبب ارادت باطن کسی را متوجه نکند آن وی را
نشناسد ، پس آن نور او را شناخته باشد نه آنکس " و انشاء از حضرت شیخ علامه الدوله سمائی نقول داریم که میفرمودند در شأنی
که بکار مشغول اند چنانچه در بیان ایشان راه نباشد که یک رد بیکار صد مرد کار را از کار باز دارد
مدوی البلیل الی الجلید سرریه الحجر دیقع فی الرما دخیج

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که در علامت شیخ علامه الدوله سمائی جماعتی نوشته بودند که بحث بدایت الاولیاء ، سخاوت الانبیاء و کثرت
فرمودند که جماعتی که گفته اند بدایة الاولیاء و نہایت الانبیاء آنرا عذری هست که ایشان ازین سخن دین خواسته اند که بدایت الاولیاء
نهایت الانبیاء فی الشریعت و نہایت الاولیاء بدایة الانبیاء فی الطریقت زیرا که چون کمال شریعت در آخر کار نبی تمام شد که
الایوم اکملت لکم دینکم و ولی ماشریت کمال فرانگیز دهم در ولایت نتواند نهاد پس آنچه نبی را در شرائع بانتهای کار باشد ولی را بابتدا

ط : ای کاشک ! آنجا بودید ط : نگذاشتم چیزی نگوئی ط : فراوی ط : کی تو
چنین ، عجب میدارم که در میان لشکر این میباشی ط : چون من نباشد در لشکر ، اگر ضعیف عجوز بیاید .... ط : و اگر
بعد و فراوان جوانی رسد چون نباشد که ویرا از دست ایشان بستاند ، من چنان آن را ام در میان لشکر ، و تو نگذاشتم چیزی نگوئی .
پنجم حقارت .... تصرف نکنی : این قول شیخ الاسلام انصاری است که در احکام روستائی که در بلاد گذشت در طبقات العرفیه مروری
ص ۲۵۸ آمده است ، در طبقات چنین است : شیخ الاسلام گفت که نگریم کی پنجم حقارت .... تا بصیرت و فراست صادق نداری
نگر ! تصرف نکنی در میان خلق .... ط : ماخذ این عبارت جمل مجلس ورق ۱۴ است و معنی این عبارت در فحاش ۴۴۲ م آمده است .
ط : م : ب : و مدوی ط : م : ب : ط : الحجر ط : م : ب : ط : : فی فخذ ط : ط : جماعتی که گفته اند .... بدایت الانبیاء باشد
ماخذ این عبارت جمل مجلس ورق ۲۱ است . همین عبارت در فحاش ۴۴۲ م آمده است .

باشد زیرا که اگر کسی بدان احکام که در مکمل نازل شد سلوک کند و با حکمی که در آخر عمر در مدینه نازل شد التفات ننماید هرگز ولایت نرسد مگر اگر انکار نکند کافر گردد، پس ابتدای ولایت آنست که هم شرائع را که کمال قبول کند و متابعت نماید اما در طریقت آنست که هر چند که ولی سعی نماید که مرتبه او عالی شود روح او را آن مراجع که جسمش را بوده حاصل نشود و محال بود که شود، پس چون در انتهای ولایت روح مناسبت می یابد به جسم نبی در طریقت صفات ۱۰ و ادب ۱۰ و ادب ۱۰ و ادب ۱۰ باشد.

حضرت نورالدین عارف دصانیدند که بعضی اکابر روزگار و برخی کاتبان نامدار تقدیم ولایت را چهار اقسام گفته، شرح او چگونه باشد؟ فرمودند که در تشریح دیدان امیرالمؤمنین علی کرم الله وجهه آورده است که ولایت چهار قسم است اول ولایتی که باطن نبوت مطلق است، ثانی ولایت مقیده هر نبی، ثالث ولایت مطلق هر نبی و آن در مکمل مصطفی صلی الله علیه و سلم مشکوٰۃ اقتباس ولایت انبیا است و در دیگر انبیا مشکوٰۃ اقتباس ولایت اولیاء است، رابع ولایت مطلق عامه که مخصوص نبوت است و هر یک را خاتمی است و خاتم قسم اول حضرت امیرالمؤمنین علی است رضی الله عنه، و خاتم ولایت مقیده محمدیه بزعم شیخ محمد بن ابی البرکات الحاتم الطائی الاندلسی و اتباع او نفس نفیس شیخ است.

شیخ مویده الدین جذبی در تشریح مفهومی گوید شیخ اول محرم در تشبیه از بعد اندلس نشست و نه ماه لحاظ نمود در اول عید امیرشد به بیرون آمدن و بشهر شد با آنکه خاتم ولایت محمدیه است و هم در شرح مفهومی گوید من دلائل ختمیت الله کاف بین کتفیه مثل نهر الحجله فی الموضع الذی کانت فیها علامه ناقبه مثل نهر الحجله لنبی صلی الله علیه و سلم و امام علامه محمد بن علی حکیم ترمذی صاحب نوادر الاصول که از اکابر اهل کشف است عدد و پنجاه سوال نوشته که در عده جواب آن غیر خاتم اولیاء بیرون نیاید، شیخ در فتوحات جواب آن سوالها فرموده است، و خاتم ولایت مطلق محمدیه مهدی است که از نسل آنحضرت است صلی الله علیه و سلم.

حضرت سید علی محمد الی نقیرمودند که خاتم ولایت محمدیه مرتبه قلب محمدی برسد و خاتم ولایت مطلق محمدیه مرتبه روح محمدی برسد و خاتم ولایت مطلق عامه عیسی است علیه الصلوٰۃ والسلام که در زمان او مهدی خواهد بود و این زود است در قول محمدی را که گوید مهدی

س ۱۰، ب، ج، د، هـ : اثر ۱۰ مویده الدین جذبی : وی مرید و شاگرد شیخ صدرالدین قوسوی است و شیخ صدرالدین مرید شیخ الوبی بوده . جای درباره وی مینویسد : بعضی مصنفات شیخ بزرگ را چون مفهومی الحکم و مواقع النجوم شرح کرده است و اخذ سایر شروح مفهومی شرح وی است و در آنجا تحقیقات بسیار است که در سایر کتب نسبت و کمال وی از آن معلوم میشود (نفت ۵۸) ، ازین جا تا جواب آن سوالها فرموده است « ع » ندارد ۱۰ محمد بن علی حکیم ترمذی ، کنیت او عبد الله است ، از کبار مشایخ بزرگ ، با ابرار و نجاشی و احمد خرویه و ابن جلد صحبت داشته ، ویرا تصنیفات بسیار است چون فتم الولایت و کتاب النبیج و نوادر الاصول و غیره (نفت ۱۱۸) ۱۰ رجوع کنید به جانشین صفحہ ۶۷ س ۱۰ : در حل مفهومی میفرماید س ۱۰ : آه س ۱۰ : در وقت است بر قول محمدی

صمیم عیسیٰ است علیه السلام و تسکین کند باین حدیث که مهدی (ع) عیسی بن مریم . جواب این حدیث حمل است بر حذف که مهدی
بعد المهدی المشهور الذی من اولاد سیدنا محمد و علی (ع) عیسی .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که سید علی محمدانی جامع بوده است در علم فاضل و باطنی ، بشیخ شرف الدین محمود گفت که زبان
چسبیت و وی توجیه کرد و گفت زمان آنست که اقصای عالم بگری ، سه نوبت ربع مسکون را سیر کرد ، یکبار چون آفتاب
گرد گیتی گشت این خیر که انشرف است بر کباب او چون دزد میگردید و بسی از فوائد سلوک و مواد سلوک و مواجید و
افزای که از حضرت سید یافتیم اگر هر سرودی لسان گردد و شعر او از هزار یکی نتوانم گزیند
حضرت سید علی محمدانی میفرمودند که صحبت هزار و چهارصد و بی را در یافته ام و از هر یکی اکابر بسوی من فائده رسیده
تمتع زهر گوشت یافتیم زهر خرنس خوشه ای یافتیم

و از آن فوائد فرزند اشرف تراجم نفیسی رسیده است . روزی که حضرت سید علی در مدینه الاولیاء پنجمین صدول در آن مجلس
رسیده اند این خیر که انشرف است حاضر بود و ذوقی که از دیدار تبرک و خطی که از عذار منوره انشیان در آن روز یافتیم هرگز
از یاد نمیرود

حضرت در تسمی بحفرت قدوة الکبری بکرم تمام عرض نمودند که در بعضی از منته بعضی مردم مهدی میگویند و سکین بصحت
نرسیده است . اکنون هر چه عبادت مهدی و مقامات او باشند عنایت فرمودن بیان فرمایند تا بقول هر کسی رجوع نشود مگر
در کسیکه عبادت مذکور از مقوله شریفه مسموع باشد . حضرت قدوة الکبری فرمودند چون سفر دکن بخانه سید محمد گیسو دراز
فرار آمیم در آنجا مردی بود که خود را مهدی گویند . اکثر از علمای آنطرف و فقهای آنجا باین جمع ساختند و بر همین و
دلایل اقامت کردند ، آثار مهدی در وی نیافتند و باین اخراج کردند . اکنون این کاتب که جامع این الفاظ غریبه است عین
آن محضر در پی مجسم می آرد ، آنرا این است . نقل از فصل الخطاب آورده :

قال بعض الکبراء السامعین فی ذکر المهدی (ع) علیکم السلام اللہ تعالی و آمانا انّ اللہ تعالی خلیفۃ یخرج و قد اختلف

ع : ندارد م ، ب ، ع : نبیاً ع : ع : رجوع کند یعنی ع .

ع : ندارد

الأرض جواراً وظلماً فيملا قسطاً وعدلاً لو لم يبق من الدنيا إلا يوماً واحداً يقول الله تعالى ذاك اليوم حتى يليهم
 هذا الخليفة من عبدة رسول الله صلى الله عليه وسلم من ولد فاطمة رضي الله عنها لوطي اسمه اسم رسول الله صلى الله عليه وسلم
 وكنيته كنيته جد الحسن رضي الله عنه يبايع بين الركن والمقام ينسب إليه الرسول عليه السلام في الخلق بالفتح وينزل
 عنه في الخلق بالظم لأنه لا يكون أحدٌ مثل رسول الله عليه السلام في خلقه والله تعالى يقول فيه وأكف خلقي عظيم
 و أسعد الناس به أهل الكوفة ويقسم المال بالسوية ويدل في الرعية ويفصل في القضية باتباعه الرطل
 فيقول يا مهدى أعطني وبين يديك المال فيجني في ثوبه ما استطاع أن يحمله يخرج على ضرة من الدين ومن أبي
 قتل ومن فاجر عذل ويظهر من الدين ما هو الدين في نفسه ما لو كان رسول الله صلى الله عليه وسلم وكان يحكم
 به أعداء القلدون يدخلون كرهاً تحت حكمه وخوفاً من سيفه وسوطه وراغبته فيما لديه تبايعه العامون
 بالله تعالى من أهل الحقائق عن الشهود والكشف بتعرف الحق له رجال الهيتون يقيمون دعوتك وينصرونك هم
 الوزراء يحملون أقال المملكة ويعينونه على ما قلده الله عز وجل وليولد مختوناً ويكون مطهراً ويرى من خلفه
 كما يرى من بين يديه وإذا وقع على الأرض من بطن أمه وقع على راحته راحته مموته بالشهادتين ولا
 يحتلم وينام عينا ولا ينام قلبه ويكون محدثاً ويستوى عليه دمع رسول الله صلى الله عليه وسلم ويكون عنده مصحف
 فاطمة رضي الله عنها ويكون عنده صحيفة فيها أسماء تبايعه إلى يوم القيمة وصحيفة فيها أسماء مخالفيه
 إلى يوم القيمة ولا يرى له بولٌ وغائطٌ لأن الله تعالى قد وكل الأرض بتبلاعه ما يخرج عنه ويكون رائحته
 المسك من رائحة المسك ويكون أولى الناس بهم بالنفسهم واشفق عليهم من أباؤهم وأمهاتهم ويكون أشد الناس
 تواضعاً لله ويكون أخذ الناس بما أمره به وألف الناس عما نهى عنه ويكون دعائه مستجاباً حتى أنه لو دعى كل
 صخرة لا تشقت منصفين ويكون مؤيداً بروح القدس وسنده وبين الله تعالى عمود من النور يرى فيه المال
 عباد الله تعالى كل ما يحتاج إليه يسهله ويقبض عنه فيعلم ولا يعلم إلا فاهم بولادته وليد ويعصم ويمرض و
 يأكل ويشرب وينكح وينام ويفرح ويحزن ويعتج ويبكي ويبكي ويموت ويقبر ويزال ويحشر ووقوف و

ويعرض و يسأل و يكرم و يشفع و دلالة في المحبطين في العلم و السجدة الدعاء . و برواية اهل البيت
في صفته مهدي رضى الله عنه يحكم بالعدل و بامر الله تعالى يخرج من تعامه يصدق الله عز وجل في قوله الصادق
بجمع الله تعالى عنده من اقصى البلاد على عدة اهل البدر ثلاث مائة و ثلاثة عشر رجلا معه مهيضة
مخومة فيها عدد اصحابه و باسماهم و بلادهم و خدامهم و له علم اذا حان وقت خروجه انتشر ذاك
العلم و انطق الله تعالى و ناداه العلم اخرج يا ولي الله فيخرج و له سيف عندنا جاء وقت خروجه
ابتلع ذلك السيف من عنده و انطق الله تعالى و ناداه السيف اخرج فيخرج و يقيم حدود الله و
يحكم بحكم الله جبرئيل عليه السلام يمينه و ميكائيل عليه السلام يساره طوبى لمن احبته و طوبى لمن
قال به و ذكر القرطبي قال النبي عليه السلام بعثت انا و الساعة كها تين و عن انس رضى الله عنه قال قال رسول
الله صلى الله عليه وسلم بعثت انا و الساعة كها تين قال و ضم السبابة و الوسطى و معنى كلها على اختلاف الفاظها
بمقرنة الساعة التي هي القيامة و سرعة بيجتها و هذا كما قال الله تعالى و قد جاء اشراطها و قال ما امر الساعة
الا كلح البصر و قوله اقرب الناس حسابهم و قال اقرب الساعة و انشق القمر و قال اتى امر الله فلا تستجلوه
و جلس قال بعض العلماء انما وثب عليه السلام و منى فقد جاء اشراطها اى دنت او لها النبي عليه السلام
لانه نبي اخر الزمان قد بعث و ليس بعينه و بين القيامة نبي ثم ذكر عليه السلام ما يليه من الاشراط فقال
قيامه ان تلد الامة رثها و قال يكون في امته المهدي ان قصر فبسع و الا فتسع يبايع بين الركن
و المقام هو المهدي الذي يخرج في اخر الزمان و يملك الدنيا كلها و يروى ان جميع ملوك الدنيا كلها اربعة
مؤمنين و كافران فالؤمنان سليمان بن داود و الاسكندر بن فيلقوس و الكافران عمرو و بنو نضر
و يملكها من هذه الامة خامس و هو المهدي عن عترتي عن ابي الصديق الناجي عن ابي سعيد الخدري
قال ذكر رسول الله صلى الله عليه وسلم بلاء يصيب هذه الامة حتى لا يجد الرجل ملجأ و يلجأ اليه من الظلم
فيبحث الله تعالى رجلا من عترتي او اهل بيتي فيملأ به الارض قسفا و عدلا كما ملئت جورا و ظلما يرضى
عنه ساكن السماء و الارض لا تدرى السماء من قطرتها شيئا الا اخرجته حتى يتمنى الاحياء الاموات ليلته

يعيش في ذلك اليوم يوم الطي اسمه الهى واسم ابنيه اسم ابى اخرجبه الترمذى بمهناة هذا حديث صحيح و فى حديث حذيفة الطويل مرفوعاً فلولهم سبق فى الدنيا يوم الطول و ذلك اليوم حتى يطيحهم رجل من اهل بيتي يكون الملائكة بين يديه يطهر الاسلام و قال ان فى اوتى المهدي يخرج يعيش خمسا او سبعا او تسعا على النبي عليه السلام فى المهدي انة من اهل بيتي و انة ملك سبع سنين و انة يملأ الارض عدلا و انة يخرج مع عيسى عليه السلام فيساعد على قتل الدجال و انة يؤتم هذه الآلة و عيسى صلوة الله عليه يعلى خلفه قال الشيخ بحتمل .

حضرت در يقيم بعض رسانيدند که از اکثر احاديث صحيحه چنان ظاهر میگردد که مهدي غير عيسى است و انسل آنحضرت بود چنانچه در اخبار گذر شد و سکن توفيق بقول کسیکه میگويد که مهدي آلا عيسى بن مريم چگونه باشد . حضرت قدوة اکبر فرمودند که اين قول شاذ است و احوال تاويل هم دارد ای که مهدي کاملاً مخصوصاً آلا عيسى بن مريم و نیز محل بر حذف بوده باشد ای که مهدي بعد مهدي المشهور الذي هو من اولاد سيدنا محمد و علي آلا عيسى بن مريم و الله اعلم و على هذا يجمع الاحاديث و يرتفع التعارض و يخرج في آخر الزمان بعيسى من بين يديه اربعين عاماً يكون في المغرب الهرج و الحزن و يستولى عليهم الجوع و السناء و أكثر الفتنه و يأكل الناس بعضهم بعضاً فبعد ذلك يخرج رجل من المغرب آلا قصي بن اهل فاطمة بنت رسول الله صلى الله عليه وسلم و هو المهدي العالم في آخر الزمان و هو اول اشراط الساعة قال المؤلف كل ما وقع في حديث معاوية بعد ما شاهدناه بثلث البلاد و ما بناه عظمه انة بخروج المهدي تنكسف الشمس في رمضان مرتين قال لمهديا ايتين لم نكونا منذ خلق السموات و الارض ينكسف القمر اول ليلة من رمضان و ينكسف الشمس في النصف منه و لم يكونا منذ خلق السموات و الارض .

قال الاشراف قال الشيخ في الفتوحات الملكية و الصادق من الفريقين لا يهزم جملة واحدة بل لا يزال ثابتاً حتى يقتل الكاذب او يصير من غير هزيمة و على هذا القوم هم و زمره المهدي الا

تراهم بالتكبير فيفتحون مدينة الروم فليبرون ثمانية فيسقط الثلث الثاني ويكبرون ثالثة فيسقط الثلث الثالث
 فيفتحونها من غير سيف فهذا عين الصدق ايضا فيها القيم الدين وينفخ الروح في جسد الاسلام ويبرز الاسلام
 به بعد ذلك ويحيى بعد موتها قد يصنع الجزية ويدعوا الى الله تعالى بالتسليم ومن ابى قتل ومن فانه
 خذل ويظهر من الدين ما هو الدين في نفسه ما لو كانت رسول الله صلى الله عليه وسلم يحكم به يرفع المذاهب
 من الارض كلها فلا يبقى الا الدين الى الله عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما انه قال يخرج المهدي من قرية
 باليمن يقال لها كركرة عن ابي هريرة رضي الله عنه قال ينزل عيسى بن مريم عليه السلام ويقع الامنة
 في الارض حتى ترمي الذباب مع الغنم ويلعب الصبيان مع الحيات لا يفتروا بعضهم بعضا فيملك ابن مائة سنة
 ثم يتوفاه الله تعالى ويصلي عليه المسلمون ويدفنونه وقد وجد في كتاب دانيال اذامات المهدي
 يملك خمسة رجال وهم من ولد السبط الاكبر اعني به الحسن ابن علي رضي الله عنه ثم يملك بعدهم
 خمسة رجال من ولد السبط الاصغر ثم يوصي اخرهم بالخلافة الرجل من السبط الاكبر فيملك ثم
 يملك بعده من ولده فيتم بذلك اثنا عشر ملكا كل واحد منهم امام مهدي.

حضرت قدوة الكبرى سفیر مودند در اکثر ازمنه بعضی مردم دعوی این منصب کرده اند و ممکن و دلایل اثبات
 نیابده اند. اتفاقا گذران فقیر در روم افتاد، نزول اصحاب در مسجد جامع شد، اکثر علمای شهر و فضلای دهر
 چنانکه قاضی زاده روم و هند و مازندران و مولوی حضرت شیخ الوافصل ارضی و اشغال آن مبلذت حضرت قدوة الکبری اند
 و بعضی رسانیدند که درین جامردی برآمده است که مکتوبی که من مهدی ام. چون مبلذات قضاة مکتب اکثر از آنها
 یافته میشوند. حضرت قدوة الکبری فرمودند که امارات مهدی چنانکه در احادیث صحیح آمده اند مشهور اند، با بنا رجوع
 میباید کرد و ممکن آن در را میباید دید. چون جمعی دیگر آمد آن مرد بدین حضرت قدوة الکبری آمد. در پی
 بسوی او نگاه کردند، فرمودند ای عزیز این کار به مولی راست نمی آید، حتماً کسی را که باین منصب شرف
 خواهد کرد البته آن آثار ظاهر خواهد شد، باید که خود را در رنج نیکن

دلائل نبیاری بدست بجای نبرگان نباید نشست

در عصر حاضر شیخ صدرالدین قزوینی^۱ شخصی نیز دعوی ملکیه که من مهدی ام چنانکه از حضرت شیخ محمدالدین جدی^۲ نقل است که میفرمودند شخصی در منزل من فرود آمد، دعوی وی آن بود که مهدی است و از من نیز برین معنی گواهی میخواست و من گواهی میدادم که تو مهدی نیستی و دروغ میگوئی، با من معاندت و دشمنی برخاست و جماعتی را از ملاحده و نصرانیه جمع کرد و ایشانرا بایزای من دلالت کرد، من پناه ببر و حایه شیخ بزرگ حضرت شیخ محمدالدین الیربای بردم و بحیثیت توبه جهت وی شدم دیدم که ظاهر شد و بیک دست خود هر دو دست آن مدعی را بگیرفت و بکلیه دست دیگر هر دو پای وی را بگیرفت و گفت بزرگش زخم؟ گفتم یاسیدی حکم و فرمان تراست، پس باز نشست و بر رفت و من برخاستم و بسجده رفتم و آن مدعی باتباع خود بقصد انزای من اجتماع کرده بود، من بالشیان انتفات نکردم و پیشین مواب رتم و نماز خود گزاردم و ایشان بر من هیچ دست نیافتند و ایشانرا خدا تعالی از من مگردانید، بعد از آن مدعی بر دست من توبه کرد و مسافر شد.

عن ابن مسعود رضى الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا تذهب الدنيا حتى يملك العرب والعجم رجل من اهل بيتي يواطى اسمه اسمي وعن ام سلمة سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول المهدى من عترتي ومن ولد فاطمة رضى الله عنها وعن ابى سعيد الخدرى قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم المهدى منى اجلى الجبهة اقنى الالف طول من المربع واخصر من المشذب اعظم المعامة حبل الشعر ان الفرت معيقته فرق والا فلا ولا يصل شجرة شجرة اذنه اذ هو وفرة ان هدر اللون واسع الجبين انما الجواب سوالى عن غير قرن بينهما عرق يد ثرة النصب اقنى العزى له نور عيلة اسم تشير اللحية ادعج سهل الخدين ضليع الفم اشذب بفلج الاسنان دقيق المسرقة سواع البطن والصدر يسبح القد من معبد ما بين المنكبين فتم انوار الدرس انوار المتجر ووصول ما بين اللبة والسترة وهو يلا الارض قسدا وعدلا لما ملئت جورا وظلا يملك سبع سنين وعنده رضى الله عنه قال ذكر رسول الله صلى الله عليه وسلم

۱- صدرالدین محمد بن اسماعیل قزوینی، کنیت وی ابوالکالی است، اشاد شیخ محمدالدین جدی و مسافر مولانا روم، بیان وی و فراموشی صدرالدین طوسی اسلم و اوجه و افع شده . جامی در باره وی میفرماید که وی نقاد کلام شیخ ابراست، مقصود شیخ در مسدود حدیث الوجود بر وجهی که مطابق فعل و شرع باشد جز بتبع تحقیقات وی و فهم آن کلام یعنی میر نمیشود (نهایت ۵۵۵) ۲- رجوع کنید مجامع ۱۸۰ ۳- این حدیث در ترمذی روایت شده است و در سنن ابی داؤد باب المهدی چنین روایت شده است: لا تذهب الدنيا اولا تنقضي الدنيا حتى يملك العرب رجل من اهل بيتي يواطى اسمه اسمي . ع سنن ابی داؤد باب المهدی ۴- این حدیث در ابوداؤد باب المهدی چنین آمده است: المهدى منى اجلى الجبهة اقنى الالف طول و عدلا [بعضی من ۷۸]

بلاء یصیب هذه الامة حتى لا يجد الرجل ملجأً ملجاء اليه من الظلم فيبحث الله تعالى رجلاً من عترتي واهل بي
 يعلا به الاثر من تسلطاً وعدلاً كما ملئت جوراً وظلماً فذهب العلماء الى انه امام عادل من ولد فاطمة
 يخلق الله تعالى متى شاء ويحمله نصرته لدينه ونزلت ائمة الشيعة انه محمد بن الحسن العسكري
 اختفى عن الناس خوفاً من الكلداء ولا استحال في طول العمر كنوح والخضر عليهما السلام وانكر ذلك سائر الفرق
 لانه ادعاء مرستجده اذ لم يعهد في هذه الامة مثل هذه الاعمار من ميرد ميل عليه ولا
 اماره ولا اشارة من النبي عليه السلام لان اختفاء امام هذا القدر من الايام بحيث لا يذكر منه
 الا الاسم بعيد جداً ولان بعثه مع هذا الاختفاء عبت اذ المقصود من الامة اقامة الشريعة
 و حفظ النظام و دفع الجور ونحو ذلك ولو سلمت وكان ينبغي ان يكون ظاهراً لا يظهر دعوى الامة
 كسائر الامة من اهل البيت ليستظهر به الا وبياء وينتفع به الناس ولان اولي الائمة بالظهور
 هو هذا الزمان للقطع بانه يتسارع الى الانقياد والاجتماع معه السمران والصبيان والرجال
 والاطفال .

حضرت قدوة الكبرى میفرمودند که ولی باید که ناموزون بنود . حضرت نورالمنین درخواستند که در ادراک موزون چیست؟
 فرمودند که مجموع افعال و حرکات او پسندیده و موزون بود بمیزان شریعت و طریقت که هیچ امری از امور او خلاف
 شریعت و روش صوفیه و طائفه علیه نبود . حضرت شیخ بهاء الدین نقشبند بسیار این شعر را زبان خود میخواندند و آن
 این است :

سه نشان بود ولی راز نخست آن معنی   که چون روی او ببینی دل تو به و گمراه
 دوم آنکه در مجالس جو سخن کند معنی   هم راز هستی خود بحدیث می ربا ید
 سوم آن بود معنی ولی اخف عالم   که ز هیچ مصلو او را حرکات بر نیاید
 موزون باین معنی است نه آنکه اشعار مردم موزون خوانند و یا اشعار موزون گوید .

[بقیه حائیه صفحہ ۱۷] کما ملئت ظلماً و جوراً یکمک سبع سنین م، ب، ع : ا جمل

۱. بهاء الدین نقشبند ، نام ایشان مکرم محمد البخاری است ، تعلیم و آداب طریقت بحسب صورت از میرامیر کلل یافته
 را بحسب حقیقت ایشان اویسین بوده اند و تربیت از روحانیة خواجہ عبدالخالق غجدوالی یافته اند در اثنای ۴ و مات یافت
 در سنه ۷۸۴ و یزید بن کثیر به طبعه پانزدهم این کتاب در بیان شجره نقشبندیہ)

حضرت شیخ مبارک نیز بفرمان رسانیدند که چیزی اوصاف اصفاف اهل ولایت زیاده فرمایند . فرمودند که ابو عبد الله ^ع السلامی را کسی پرسید که اولیاء را در میان خلق چگونه شناسیم ؟ گفت لطافت زبان و حسن اخلاق و تازه روی و سخاوت نفس و عدلت اعتداف ^ع و پذیرفتن عذر هر که عذر خواهد پیش ایشان و تمامی شفقت بر همه خلق ، نیکو کار ایشان و بکار ایشان و اکثر سیرت از سیر نبوی و بشیرتی اوصاف مصطفوی در وجود بود ، چه ولی ^ع به جمع وجوه تابع نبی است ، الشیخ فی قوله کالنبی فی آئته .

حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند که در رساله امام قشیری دیده ام اما بعد عقد جعل الله هذه الطائفة صفوة اولیاءه ^ع و فضلهم علی الکافة من عباده بعد رساله و انبیاده علیهم السلام جعل قلوبهم معادن اسرارهم و اختصهم من بین الائمة بطوائع انوارهم و صفاهم من کد و مرآت البشریة و مرتاهم الی محال المشاهدات بها تجلی لهم من حقایق الاحدیة و تفهم القیام بآداب العبودیت و اشهدهم تجاری احکام الترویجیة ایضاً قال الامام و الناس اما اصحاب النقل و الاثر و اما اصحاب العقل و الفکر و تشیوخ هذه الطائفة ارا تقوم عن هذه الجملة فالذی للناس غیب فلم یظهروا و الذی للخلق من المعارف مفقود فلم یمن الحق سبحانه موجود ففهم اهل الوصال و الناس اهل الاستدلال .

لیلی بوجعک مشرق و ظلامه فی الناس ساری
و الناس فی سواد الظلام م و نحن فی صوء العفار ^ع

حضرت قدوة الکبریٰ از خواجہ بابا الزین نقشبند نقل میگردند که روزی در ملازمت خواجہ نشسته بودیم ، جمعی از اوصاف اولیاء از ایشان استفسار کردند . فرمودند اولیاء بحسب رتبت و تقسیم اند ولی عزلت و ولی مشرت ، ولی عزلت را در تنه ندما است تا او را بحضرت سلطنت قرب نه در آرند باریاب و ولی مشرت را در تنه او را است که حضرت سلطنت او را مناسب فتاب و خلیف خباب خود ساخته است و در تنفیذ تصرفات در ملک بر و مفتوح گردانیده و او را صاحب اختیار و مطلق الامان گردانیده ، پس ولی مشرت را از زوال حال الینی بود و هرگاه که خواهد باختیار از صفی بصفی و از

^ع ۴ : از اوصاف ولی استفسار کردند ^ع ابو عبد الله السلامی : در هر وی نام وی محمد بن احمد بن سالم البهری است و در نفحات احمد بن سالم البهری است . شاگرد مسل قشیری است (رجوع کنید به حوی ۲۵۷ ، نفحات ۱۲۱ ، ص ۴۱۴ ، مرآة المحجین ۲ - ۳۷۳) ، همین قول سالمی در هر وی ۲۵۸ ، نفحات ۱۲۱ آمده است . ^ع ۵ ط : اندکی اعتداف ^ع م ، ب : اغراض ^ع طه بربشیان و ناجر ایشان ^ع ۶ : به کردار ^ع م ، ب ، ع : انظام ^ع ۷ م ، ب ، ع : و نحن ^ع این اشار در تفسیر راه آمده است . ^ع رجوع کنید به تفسیر ص ۷۸

حالتی بجای منتقل گردد و با وجود آنکه بر احوال باطنی خود متصرف است اما ادب نسبت او آنست که احوال خود را بمنزله
 شرع منجمد، اگر موافق قواعد شریعت بود بر آن اعتماد کند و بظاهر آورد و گرنه اعتماد را نشاید. حضرت
 قدوة الکبریٰ سیر نمودند این طائفه را اهل اهم آنست که ذره از ذرات مخالف شریعت بر خود روا ندارد بلکه بحسب
 باطن هم از وی نباید که سخنی گوید که موجب حرمان بود و اسرار معارف بصورت طامات نگوید که از خلط
 یک ادب شیخ احمد نصیر یک سال خوابانی کرد و آن چنان است که شیخ احمد نصیر که از کبار شایخ بود معاصر
 شیخ ابوالکاس قصاب، در دو بیست حج گزارده بود، بیشتر احرام از فراسان لبته بود یک روز در حرم
 از اسرار و حقایق این طائفه چیزی در عبارت اهل طامات بازگفته که دولیت و عقائد آن از شایخ حرم بودند،
 گفتند این سخن را چیرا گفتی؟ ویرا از حرم بیرون آوردند و در همان ساعت حصری از خانه خود بیرون آمده خادم را گفت آن
 جوان خراسانی که هر سال می آید چون نباید راهش ندھی. چون احمد به بغداد آمد به در خانه حصری شد. خادم گفت شیخ
 در عدن وقت بیرون آمد و گفت ویرا بار ندھی. احمد چون این سخن بشنید بیوش افتاده چند شبانه روز بگذشت، آخر
 حصری بیرون آمد و گفت آن ترک ادب که بر تو در حرم گذشت غایت آنرا باید که بروم روی، یک سال و یک روز خوابانی کنی
 و شب در آنجا در طرسوس که کافران از مسلمانان گرفته اند و ویران کرده تا به روز نماز کنی، زینهار یک ساعت نخنسی،
 شاید که دلای پیران شرافت قبول کنند. احمد چون صادق بود فی الحال با آن شیخ فرمود قیام نمود، که از آن بلد خانه
 شیخ آمد. خادم گفت زود بیا که در روز هفت بار شیخ بطلب تو بیرون آمده است. ناگاه شیخ بیرون آمده گفت یا احمد دلای
 وقوة عینی، وی از شادی لبیک زد و روی بکرم نهاد. پیران حرم استقبال وی کردند و گفتند یا ولله قهره عیناه.
 حضرت قدوة الکبریٰ روزی با تلماس بعضی از خلفاء بیان اولیای معاشر کردند، گفتند اولیای معاشر آنانند که
 رشتن را از اذواق طور نبوت برده تمام است، چون در مقام تعالی بشود وحدت در کثرت مغرب شده اند هم عالم
 به نسبت ایشان بجلی و رأت جل مقصود است برب و ما رأت شیئا الا رأیت اللہ صیه در هیچ چیز نیست

م، ب: متصرف است بی ادب نیست م این واقعه شیخ احمد نصیر در نعت گفت در همین الفاظ در است
 در نعت نام او احمد نصیر است، و در عروى م نام احمد نصیر آمده است که ما و ابوالکاس قصاب بوده است.

م ع کتبه حاشیه صفحه ۵۴ م، ب: دولیت؛ ن: بیست م، ب: خضری؛ ا:

حصری منسوب است بسید حصیر و بجزایانی (سمعی ۱۶۹ ب) م طرسوس شریعت در حدود شام بین انطاکیه و حلب (مصر)

الاکه اورا معیند ، فرمودند که صد هزار رحمت نیز دانی بر جان خواجگرامانی باد که فرموده است ۵
 که جهان صورت است و معنی دوست و در معنی نظر کنی هم دوست
 لاجرم از معاشرت هیچ چیز انشیان ثقیل و گران نیستند بلکه بحسب نسبت درایت اشیا و مشهور و جاهل مقصودا در
 رآة کمال غشرت منصف اند . باز این بیت از زبان خواجگرامانی نشاد کردند ۵

راه بوجدت نبرد هر که نشد در طلب

حضرت قدوة الکبری میفرمودند اولیاء اللہ مختلف اند بعضی بی صفت و بعضی بی نشان گفته اند ، بی نشانانی اشیا و
 بکشف ذاتی است که تمام بس بلند و درجه ارشد بس شریف است و عبارت و اشاره از کمال آن مرتبه قاهر . حضرت قدوة الکبری میفرمودند
 هر که ازین طائفه خلاف روش نبوی و غیر متابعت معطوفی پیش گرفته بمقصود نرسیده است ۵

خلاف پیغمبر کسی ره گزید که هرگز بمنزل نخواهد رسید

محاسن سعادتی که راه صفا قرآن رفت جز در بی معطوفی

تقریباً از حضرت شیخ غلام الدین سننانی نقل کردند که شیخ محمد الدین نیرادی فرموده است که در واقعه از حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم
 پرسیدیم که ما نقول فی حق ابی سینا . قال علیہ السلام هو رجل اماراد ان یصل الی اللہ قالی بلا واسطی محبتاً بیدی
 حکذا اضبط فی الناس . من این حکایت را پیش استاد مولانا حلل الدین چلی میگفتم او گفت عجب ، و بعد از آن فرمود
 که از کلام انشام میفرمتم تا از آنجا بروم روم ، چون بموصل رسیدم شب در مسجد بودم ، چون در خواب شدم دیدم که کسی میگوید
 که آنجا نمیروی که فائده گیری ؛ من نظر کردم جسی دیدم که طلق زده بودند و شخصی نواز در میان انشیان نشسته و نوازی
 از سر وی تا آسمان پیوسته ۵

ز نور روی او چون ذره خورشید ولی این را زوال آن نور جاوید

وی سخن میگفت و انشیان میشنیدند ، گفتیم این کیست ؛ گفتند محمد صلی اللہ علیہ وسلم . من پیش وی رفتم و سلام رفتم ۵

۵ رجوع کنید به صفحہ ۵۲۱ . محمد الدین نیرادی : گفت وی ابوسید است ، نام وی محمد الدین شرف بن المود بن ابی الفتح بغدادی
 در سنہ ۶۰۷ هجری یا در سنہ ۶۱۰ هجری و در ایام حکم علی الدین بنیامین تصحید کردند (نقحات ۴۲۴) ، شیخ محمد الدین نیرادی فرموده است .
 .... دست از وی باز داشتیم و باز گفتیم : " همین عبادت در چهل مجلس مدتی ۴۹ و نقحات ۴۲۴ منقول است . ۵ در
 نقحات هم همین است و در "ج" : "عجب مدار ۵ در نقحات هم همین است و در "ج" : "چون چشم من بنفوذ

جواب سلام گفتند و در آن در طبقه ای جای دادند . چون نشستیم پرسیدیم که یا رسول الله ما تقول فی حق ابی سبنا الحکم ، فرمودند که هر چهل از خلق الله تعالى علی علمه . دیگر گفتیم ما تقول فی حق شهاب الدین المقتول ؟ گفت هومن متبیینیه . بعد از آن گفتیم از علمای اسلام نیز پرسیم ، پرسیدیم که ما تقول فی حق فخر الدین رازی ؟ قال هومن معاتب . گفتیم ما تقول فی حق حجة الاسلام محمد بن انور الی . قال هومن اجل و سهل الی المقصود . باز گفتیم ما تقول فی حق امام الزین العابدی . باز گفتیم ما تقول فی حق ابی الحسن الاشعری ؟ قال اما قلت و قوی صدق الایمان و المحکمة یحانیة . بعد از آن کسی نزدیک من بود و گفت از من سوالها چه میکنی ؟ دعای درخواست کن که ترا عافیه کند . بعد از آن گفتیم یا رسول الله در ادعای بیاموز . فرمود که قل اللهم ثب علی حتی اتوب و اعصنی حتی لا اعود و حقیب الی الطاعات و کثره الی الخلیفات . بعد از آن از من پرسید که بکجا میروی ؟ گفتیم بروم . فرمود که الروم ما دخله المعصوم و من از واقعه در آمد ، در آنجا غرق بود ، مولانا موفق الدین کواشی آنجا بود در آخر عمر فرستاده بود ، زیارت وی رقم ، پرسید که تو کیستی ؟ گفتیم حال الدین . گفت از کجای آئی ؟ گفتیم از بغداد . گفت بکجا میروی ؟ گفتیم بروم . گفت بروم ؟ گفتیم بل . گفت الروم ما دخله المعصوم . من تعجب شدم و دست در دامن وی زدم ، گفتیم مگر شما در مجلس دشمنه حاضر بودید ؟ گفت دعنی ، دست از وی باز داشتیم و باز نشستیم .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند و زاری درگاه عالی و ندای بارگاه تعالی در در ادوی میروند و از خوارق اعیاناً بموجب مراد وی ظاهر میکنند و اگر نه اصلاً در ظهور را در خود قیام نمی نمایند ، چه عرضند که خطره ایشان بر اهل خوارق باشد ، همان مقدار نقصان در مراتب حضور ایشان سرایت میکند و در ملاخط ما صنع الله فخریه و آنچنان مشغول و در در پای همانند ما ظهیر فی الوجود فخریه محض آنچنان مستغرق اند که هرگز دم نمی زنند که این بایستی یا آن نبایستی اگر چه توقع غیر عالمی باشد مثلاً وقوع و با هر چند که از ادوی ظاهر زشت است و بر هر کسی لازم که تروی پناه بدهد و کند و دعای دفع و کما خواهد اما کل در ادوی گزینند ، نگیند که هر طرف شود یا نشود .

ترک کام خود گزینم تا بر آید کام دوست

شهاب الدین مقتول ، نام وی یحیی بن حبش است و در حکمت نشانان و اشتراکات بیشتر بودند و در هر یک از آن تعنیفات لایقه دارد ، اهل حلب در نشان وی مختلف بودند ، بعضی ویرا بالحد و زندقم نسبت میکردند و بعضی کبریات و مقامات وی اعتقاد داشتند . علمای حلب بقتل وی فتوی دادند و در عرس و جشن و عرس و جشن در سنه ۵۸۷ هجری در مجلس یا بقتل یا بگرسنگی جایش بپایان رسید (نفاث ۵۸۷) راجع کنید .

امام الحرمین یحیی بن یحیی بن ابی البراء النعمانی : راجع کنید به جلد ۲۲ . ابوالحسن اشعری ، نام علی بن اسماعیل بن یحیی (بقیه بر صفحه ۸۳)

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که در طبقات الصوفیه دیده‌ام که ابراهیم بن علی خواهرزاده سید احمد کبیر مکی در یک روز سه در خطوت او
نشسته بودم، پیش وی آواز کسی شنیدم، چون فکر کردم پیش وی کسی نشسته بود که هرگز نش ندیده بودم، ساعتی دراز با هم
سخن گفتند، پس آن شخص از روزی که در دوا خطوت شیخ بود برون آمد و چون برق خافت در هوا بگذشت. پس
پیش شیخ در آمدم و پرسیدم که این مرد که بود؟ گفت تو سیرا دیدی؟ گفتم آری. گفت او کسی است که خدای تعالی بجز
محیط را بوی محافظت میکند و یکی از رجال اربع است، سه روز شده است که مهجور شده است، اما نمی داند.
گفتم یا سیدی سبب مهجوری وی چه بود؟ گفت وی در یکی از جزائر محیط مقیم است، آنجا سه شبانه روز متصل باران
بارید، بخاطر وی بگذشت که کاش این باران در طرقات بودی، بعد از آن استغفار کرده، بسبب این اعتراض
مهجور شده است. پس من گفتم یا سیدی ویرا مهجوری وی اعلام کردی؟ گفتم فی، شرم داشتیم، گفتم اگر
فرمانی من ویرا اعلام کنم، گفت مکنی؟ گفتم آری، گفت سر بگردان خود در کنش، در کشیدم، آوازی بگوئیم رسید
که یا علی سر بردار، سر بر آوردم، خود را در یکی از جزائر بحر محیط دیدم، در کار خود حیران شدم، بر خاستم و اندکی
راه بردم، آنقدر راه دیدم، بر وی سلام کردم و آن قهقهه با وی گفتم، سوگند بر من داد که هر چه ترا بگویم چنان
کن، گفتم چنان کنم، گفت خرقه مرا در گردن من کن و مرا بر روی زمین در سلکش، صدای مکن که این سزای
کسی است که به کار خدای تعالی اعتراض کند، خرقه را در گردن وی کردم، خواستم که ویرا بگویم، معاف می آواز داد
که ای علی ویرا بگذار که ملک آسمان و زمین بر وی سزای در آورم و گر بیان نهند خدای تعالی از وی خوشنود گشت
چون آواز شنیدم، میخو شدم، چون نبود آمدم خود را در پیش حال خود دیدم و اندک که ندانستم که چون رفتم و چون
آمدم.

حضرت قدوة الکبری بدین تقریب میفرمودند که شیخ ابراهیم بن علی خود میگفت که پانزده سال است که خدای تعالی
مرا در ملک تصرف داده است اما من تصرف نکرده‌ام. این فایده روزی از وی پرسید که چه تصرف نمیکنی؟ گفت من
تصرف را بحضرت حق سبحانه و تعالی گزاشته‌ام چنانکه خواهد تصرف کند و المالك يتصرف فی عکة کیف یشاء.

[بقیه صفحہ ۸۲] گفت ابراهیم بن علی، از نسل ابوی اسوی، دوسس مذهب اشاعره، از ائمہ دستگیر و مجتهدین، در بصره در ۳۲۴ هجری
تولد یافت و در ۳۲۴ هجری وفات یافت. گویند تصنیفاتش بسی صدمه میرسد. (۱۰۰۰ م ۶۸) هجری در حق الدین کوثری: -
احمد بن الحسن بن رافع بن العسین بن سواد بن اشراف الموصلی، مؤلف الدین ابراهیم الکواشی، یکی از فقهای شافعی است، اصل او
موصلی است، کوکواشی مشهور به کوکواشی است که قلمی است بموصل. ولادت وی در ۳۵۹ هجری و وفات وی در ۴۲۹ هجری و وفات یافت
(۱۰۰۰ م ۱۲۰) هجری عزیر: کسیکه بهادرش زایل شود (اشفاق) هجری در آن حافظه هجری هجری: ب: رتق
هجری این واقعه در طبقات الصوفیه صریح و مسلم نیست هجری قیاس میشود که ابن ابراهیم بن ابراهیم است یکی از اصحاب شیخ [تقریباً ۴۰۰ هجری]

هر چه خواهد سکینه پروردگار بنده را در کار مولی نیست کار
 حضرت قدوة الکبری میفرمودند که اوصای حق تعالی در یکدیگر ماهر کار ربانی، واقف اسرار سبحانی اند، اگر
 زندگی حکمی از عالم علوی بسوی عالم سفلی نزول بگیرد و بطرفه العین بگیرد معلوم میکنند و خبردار میگرددند که
 امروز فلان خطاب یا فلان عتاب به نسبت فلان کس شده از جانب حق تعالی و این دانستن در خوار رتبه هر کس نیست.
 حضرت قدوة الکبری میفرمودند که شب سبست و هفتم ماه مبارک رمضان ۸۲ هجری قمری عقصه و عشاء و دو بر و عباد
 بشرف شب قدر هر یک اصحاب را اشرف ساختیم، چنانچه حضرت نورالدین و حضرت درویش و حضرت شیخ زکریا ساجیان و شیخ
 و صلی الدین سپید باز و شیخ جمال الدین جره باز و حضرت قاضی رفیع الدین اودهی و شیخ شمس الدین اودهی و شیخ عارف و شیخ
 معروف و بسی از طغندران معالی بجلال بجز و موصوف باوصاف نفرد و ملک محمود که از خلص معتقدان و مخلص مریان بود و
 جمعی از خدای بارگاه علی و فرقه ای از ندای درگاه و الا باین خصوصیت مخصوص شدند. وقت سحر که مہبط ملک اعطاف سبحانی
 و منزل ارانگ اعطاف رحانی بود، حائف عالم غیبی و ملهم قضای لاریسی بعد هزار اعزاز و اکرام از حضرت جان فانی ندا
 کرد که اشرف محبوب ماست

حائف غیبی که از حکم اراد کرد ندا در صرم خانقاه
 کای شرف عالم بهتر است گفت خدا اشرف محبوب ماست
 هر یک از اصحاب بدین فرمود کرد چو گلزار از جان فزوده

مجموع اصحاب با شماع این شجارت جانفزا و هر یک اصحاب با مللای این اشارت دلکش فرحت کونین یافتند و بهجت
 دارین گرفتند، همان حال نشان بدین ترانه مترنم آمد

بدین فروده گر جان فشانم رواست که این فروده آسائش جان ماست

حضرت قدوة الکبری چنانچه بادت معموده و قوی پسندیده خویش نماز بدارد که معظم زادها اللہ تبارک و تعالی ادامک دین و جان

(تقریباً ۸۲) عند القادر جلدی بود (رجوع کنید به لغت) ۲ رجوع کنید به حاشیه ص ۱۵۵

۸-۲۴۵: رجوع کنید به طیفه یا ترجمه این کتاب در ذکر خلفای سید اشرف

برای ادای نماز با ادا در رفتند و بنظر اهل تمام نماز گزارانند . حضرت شیخ نجم الدین اصفهانی که قبله اصحاب حرم و کعبه ارباب کرم بودند بمجرب و رویت حضرت قدوة البری فرمودند که بیا ای محبوب یزدانی و این خطاب سبحانی به اشرف صفاتی مبارکباد بالنبی و الاله الامجاد . حضرت قدوة البری بتعلیم سر فرود آوردند و حضرت شیخ نجم الدین بنکرم و تحريم در نماز گرفتند ، چنانچه حرکت از اصحاب نزدیک پانصد نشأخ در حرم حاضر بودند ، همه را حالتی غریب و وحشی عجیب گذشت ، بر حرکت نسیم واردات و شمیم گلشن مواجید وزیده ، هم این را تهفیت کردند ، همچنین جمیع اکابر روزگار و آثار نماز هر که حضرت قدوة البری را میدیدند بهمین خطاب مخاطب میکردند .

حضرت در یتیم بنکرم عظیم عرض نمودند که حضرت غوث الثقلین را که مخاطب محی الدین مخاطب میکردند و قوع او چگونه بود ؟ فرمودند که در نماز او فرزند ان غوث الثقلین پیر سیدم ، ایشان گفتند که حضرت غوث الثقلین میفرمودند که روز جمعه بود ، از بعضی سیاحت ببغداد می آمدم ، پای برهنه ، به بیاری متغیر اللون و خیف البدن نگزاشتم . و گفتم السلام علیک یا عبدالقادر . جواب سلام وی باز دادم . گفت نزدیک من آن ، نزدیک وی رفتم . گفت در بازار نشان . ویرا باز نشاندم ، حسبه وی تازه گفت و صورت وی خوب شد و رنگ وی صفا یافت . از وی پرسیدم تو کیستی ؟ او گفت تو را نمی شناسی ؟ گفتم نه گفت من دین اسلام ، همچنان شده بودم که اول را دیدی و در اخذای قالی متورزنده گردانیده است . حضرت محی الدین . ویرا انگزاشتم و بمسجد جامع در رفتم ، ردی را پیش آمد و نخلین پیش پای نهاد و گفت یا شیخ محی الدین . چون نماز با ادا و بگزاردم مردم از هر طرف بر من ریختند و دست و پای را بوسیدند و میگفتند یا شیخ محی الدین و مرا پیش ازین هرگز باین لقب خوانده بودند . حضرت قدوة البری از عزیزانی نقل میکردند که میگفت که او نماز را مواج میباشند صوری و معنوی و مواج صوری دواست ، یکی استقلال و فروغ است از حقیقت صفات مذرات مدبر و عیال و عروه و تعلق صفات محمودات ، دوم قطع و استقلال است از ماسوا الحق سبحانه و اگر بعضی را عروجی بحسب ظاهر مکانی بوده باشد عجب نیست ، چنانچه دیگر خارق عادات این طائفه .

حضرت قدوة البری میفرمودند که بعضی اولیاء شریعت را دوست نداشته اند که الشجرة افقة و الخجلة ساحة . حال حال خود را از نظر اغیار مخفی میدارند حتی که خضر علیه السلام هم از اسرار ایشان مطلع نمیکرد . تقریباً

۱- نجم الدین اصفهانی ، مجاور ملک ، شاگرد ابوالعباس مرسی ، در ۱۲۱۴ هجری قمری فوت (توفات ۵۷۵) ، در زمانه نجم الدین اصفهانی سید اشرف هنوز کودک بوده باشد . شخصی دیگر بنام نجم الدین محمود اصفهانی بوده است که قبل از ۱۲۱۴ هجری قمری فوت یافته . او را کتبی است بنام حدی الطالین ، ولی درباره او زیاد ازین نتوانم گفت (نکته کتبه بضمیمه نرسیده است تا بنیانه با کتبی ۱۲۵۰) ۲- ع : رسیده است "بر حرکت .... وزیده" ع این جمله دارد .

میفرمودند که روزی از ابوالعباس خضر علیه السلام پرسیدیم که از او سبب کسی را دیده باشی که درجه او از تو رفیع تر بوده باشد؟ گفت آری یک بار در مدینه بمسجد رسول علیه السلام در آمدیم، دیدیم که شیخ عبدالرزاق در زوایه نشسته است و برگرد او جماعتی نشسته اند و او حدیث میفرماید و در زوایه ای از زوایای مسجد جوانی نشسته است سر سبز و نو نوازه بدو گفتیم ای جوان نمی بینی که این جماعت احادیث می شنوند از عبدالرزاق، چرا با ایشان موافقت نمی کنی و حدیث نمی شنوی که این جاعتنا نشسته ای، سر بالا نکرد و سویی من نگرست اما جواب بمن داد و گفت که آنجا ایشان از عبدالرزاق می شنوند و این جا من از رزاق می شنوم نه از سنده او.

خضر گفت به و پرسیدیم که هیچ میدانی که من چه کسبم؟ این زمان سر بالا کرد و گفت اگر فرستاد بر صواب است تو خفزی. پس معلوم کردم حق سبحانه و تعالی را سنده گان میباشند که من ایشان را نمی شناسم و علو مرتبه ایشان نمیدانم.

حضرت مدینه الکبری میفرمودند او بیای حقیقی و قربان حضرت والا دو صنف اند، جمعی از گریبان محبوبیت سر بر میکنند و فرقه ای در اُستین محبت دست می در آرند، و این درجه از انجذاب جانشین را که اقیای طرفین از محبت و محبوبیت است که در وسط واقع میشود با صطلحه این طائفه منازل میگویند، چنانچه حضرت شیخ عبدالرزاق کاشی از نمایان حضرت شیخ قوی می نقل میکردند که اعلم ان المنازله فعلی ما علی ههنا و هی تنزل بین اثنين كل واحد يطلب الآخر والنزول من كل واحد على الآخر وهذا النزول على الحقيقة من العبد معبود وانما ستمينا نزولا لكونه يطلب بذلك المعبود والنزول بالحق وبقصد آن التقا در وسط واقع نشود بهر طرف که نزدیک باشد صاحب آن طرف در محبوبیت تقدم خواهد بود و در محبت موخر، اگر چنانچه بجانب حق سبحانه اقرب باشد آن قرب را و قیده مصاف به بنده دارنده تدانی گویند و اگر چنانچه به بنده اقرب باشد آن قرب را جانب حق تدانی خوانند، چنانچه شرح این در لطیفه اصطلاح بلفظ المنازله مذکور خواهد شد.

این واقعه در طبقات الصوفیه هروی ۳۶۸ چنین آمده است: شیخ الاسلام گفت: یکی وی (یعنی ابوبکر ثانی ثقفی ۲۲۳ هـ) صحبت دار خضر بود علیه السلام، وقتی خضر علیه السلام با وی گفت: یا ابابکر! صبر مردمان را می شناسد و من ایشان را نمی شناسم، کی خضر با وی آشنا بود. وی گفت: چون در مسجد صفا پردم، یمن، بر عبدالرزاق حدیث می خوانند و در گوشه مسجد جوانی بود، سر در گریبان فرو برده بهر گوشه می شنوم: بر عبدالرزاق حدیث میخوانند و تو این جا فراموشته و، چرا نمی روی تا ازو بشنوی؟ مرا گفت من اینرا از رزاق نمی شنوم تو مرا ببعد الرزاق میخوانی؟ اگر کنم در راست میگوئی، من یکم؟ گفت خضر و سر گریبان فرو برد. ع: بر حق

ع: رجوع کنید به نیمی ۱۲ ع: رجوع کنید به نیمی ۱۳

والله فاعل مطلق را در صورت این انکار باز شناختی بر روی خشم نکردی . حضرت قدوة الکبریٰ از حضرت شیخ عبدالرزاق کاشی
در شب عارفان درخواستند . فرمودند که در کلمات صاحب مضمون آمده است العارفون علی طبقاتهم من هم من یعرف بالحق
و یستدلون بالاثار علی المؤثر و الفاعل علی الموجودات علی الموجد و من هم من یعرف الحق بالحق کقولہ علیہ السلام
عرفت ربی برئی و معرفته الحق بالحق مکشفة الشمس بالشمس و طلب الحق بالحق کطلب الشمس بالمصباح اذا
طلعت المصباح انطغی المصباح کقول علی ابن ابی طالب رضی اللہ عنہ لکمیل اطفی المصباح فقد طلع الصبح و المعرفة
بعد الکشف و العلم قبل الکشف و بعدة و العارف هو ان یری الحق فی الاشياء وھی سبجیل ظهور جمال و مראה عکس
تجلیات جلالة کقول بعض اکاشفین ما یرأیت شیئاً الا و رأیت اللہ فیہ فاعرفه کما قال ابو یزید عرفی
اللہ باللہ و عرفت ماسوی اللہ بنور اللہ .

حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند عارف را باید که در جمیع مظاهر کائنات و مصادر موجودات مشاهده الزار الهی و
سائند ایشان را ملاحظه کنی ، اگر نظر نافع بری و اخورد داند که تجلی اسم النافع است که در این محلی تجلی شده است و
در نفع میرساند و شکرانه این بجا آرد و اگر نظر ضرری ملاحظه شده است داند که تجلی اسم الضار در این محلی
تجلی شده است و در افر میرساند اگر چه صورتی فرار باشد معنی هم نفع است و
اگر در اوی تلخ آرد طبیب بخور کند و هست نفع غریب

تقریباً میفرمودند که مردی از در بیان حضرت شیخ نظام الحق و الدین در قریه ای از قریات دهلی که به منزل می توان رسید سکونت
داشت ، بموجب فرموده حضرت الشیخ در آن قریه قطع منازل سلوک و رفع مراحل معلوک میکرد . اتفاقاً در سلوک وی وقف
افتاد ، هر چند که تردد کرد و رفع نشد ، عاقبت بحضرت پیر رجوع کرد که دستگیر بود و الم خود را بالشیان باز نمود . حضرت
الشیان طبیب حاذق بودند ، مداوی درد وی فرمودند ، با استعمال آن تدایوی ارتفاع الم وقف شد ، نادان و خندان بعضی
کائنات را جهت کرد و با استعمال مهبوده خوش استعمال نمود و بعد ترقی راه می پیمود . بعد از مدتی قضا را حجاب دیگر در بیان
مقصود وی افتاد و مرآت حال و لطافت مقام او از نظر گرفت ، باز حکم فرودت کرد و گفت اند که درد مند سر طبیب رود

له م ، ب : بحلی ۳۲ ب : بحلی ۳۳ م ، ب ۱ واقع میشود ۳ رجوع کنید به بطیفة پانزدهم این کتاب در
بین سوره چشمه ۳ ع : ارتفاع وقف میر نشد ۳ م ، ب : دستگیرند بر او گردد ۳ م ، ب : تدایوی درد

۳ ع : ندارد

درد مندی میرود سوی طیب خان جواد میسر شد غریب
 هر کس را چشم کور است میرود بر کس کوه دارد از کحل عجیب
 درد مندی را که میاید دوا باید او را شربت اشرف طیب
 سده رش چون کوبه مقصود هست خاک بود هر که او باشد طیب
 جوهری باید که داند جوهرش اشرف عالم نجیب است و نجیب

بحضرت سلطان المشایخ آم و اظهارالم نمود، بموجب خدایت خود هر چه او را که مناسب حال او بود در کار بپسندید . درید با شغال دار و اشتغال فرمود، هر چند سعی و اهتمام نمود قصود روی نفع نمود . حضرت شیخ چون دیدند که درد او دوا پذیر نیست، فرمودند که اکنون تدبیر تو آنست که سر در گریبان صبر افکنی و دست در آستین شکیبائی در آری، باشد که مفتوح الدواب در کی سبوی تو بگشاید بیچاره طایب خائب و مایوس راه خانه گرفت، در راه قریه ای بود، منزل گرفت، در مسجدی در آمد که بالای بام چندی از جوانان نشسته بودند و خریده می خوردند، چون این صوفی بیچاره آواره را دیدند بطرفی استهزا پرست خریده بروی می افکندند، هر بار که آن جوانان پرست بروی میزدند عقده که در رشته حال او افتاده بود اخللال می پذیرفت تا که هیچ عقده در راه او نماند، شکرانه بجا آوردند .

حضرت قدوة الکملی میفرمودند که چون عارف تجلی اسم القهار ببیند در پناه تجلی اسم الحفیظ یا اسم اللطیف گزیند و بگویند و آنند که حقیقی درین صورت تجلی است باید که دلیری نکند . تقریباً میفرمودند که شیخ عبد الله بلایانی را دیدی بود که بموجب فرموده او در کوهستان عزلت داشت، امارکی سیاه پیش وی رسید، خواست که ویرا بگیرد، مار او را بگریزید و اعضای او را می گرفت خبر بشیخ خود فرستاد . جمعی آمدند، بعد پیر بیلانی بحضرت شیخ نزدند، گفت مار را چرا از من می ترساند؟ گفت اینجا تو گفته بودی که غیر خدا نیست پس آن مار را من غیر خدا ندیدم، ازین جهت دلیری کردم و ویرا گرفتم . شیخ فرمود هرگاه حق را بدیاس قهر مینی بگریز و نزدیک وی درو و اگر چنین کنی درین ساعت که در الدانی افتاده باشی . پس دست در زیر سروی کرد و ویرا باز نشانند و گفت من بعد گستاخی کن تا وقتیکه ویرا نیک نشانسی، آن گاه دعای خواند و باد بروی

له ع : دارو : له م، ب : هر درش : له م، ب : ماست : له م، ب، ع : جوهرت : له ع : دارو

له ع : پرست واره برین میزدند : له ع : "تجلی" ندارد : له ع : تجلی اسم القهار است : له ع : -

عبد الله بلایانی : رجوع کنید به ۵۵۱؛ همین واقعه شیخ عبد الله بلایانی در نهضت ۱۶۱ در همین الفاظ مذکور است .

له ع : نگزد : له ع : نابین دلیری کرده مار را گرفتم

دیده، آماش بازگشت و شفا یافت.

حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند که ازین جاست که بعضی از کبرای عارفین و عرفای متقدمین در کمال حال خواب
منصور علاج اندکی نقصان و قصور گفته اند از برای آنکه وی رعایت شریعت نکرد و از تجلی اسم القادر به پناه تجلی
اسم اللطیف تفریح از ریاض اولیای کمال و اصفیای کمال که بصفت فنا و الفنا موصوف و برفان حقائق و حقائق معروف اند
بر احوال زکیه و مقامات سنیة خود غالب اند و بدین تقریب از حضرت شیخ عبدالقادر بلیانی نقل کردند که شیخ عبدالقادر با
حضرت شیخ زاهد ابوبکر که مردی عارف عارف و صاحب کواشف کامل بود بسیار انس و اشتراک و سبیل طریقت پیری
شیخ عبدالقادر میگویی که روزی پیش او رفتم، فرمود که بلودی و چه آوردی؟ تو افسوس نمودم و هیچ نگفتم، ساعتی نشستیم. زاهد
رحمة الله علیه از من پرسید که از کجایی؟ گفتم از خانه خدایم آیم. گفت ای مرد که چه میگوئی؟ گفتم من غیر خدا نیستم
زاهد گفت باز سخن منصور آوردی. گفتم که بیک آه که بر آسم تو اتم که صد هزار چون منصور پیدا کنم. چون این
گفتم زاهد عصا بر گرفت و بر من انداخت من از جا بستم و آن عصا را از خود رد کردم. زاهد مرا دشنام غلیظ
داد و گفت منصور را بر دار کردند و تفریحیت، تا از یک عصا بگیریزی. جواب دادم که آن از نامانی منصور بود که تفریح
که نزد حق تعالی همگی است. چون این گفتم، زاهد گفت مگر تیرایی خورده ای؟ گفتم آری خورده ام اما از مرغزار
حقیقت. زاهد فرمود شاید خوردی و نیک خوردی، بیا و بر سجاده بنشین و آنرا نگاه دار. بعد از آن زاهد گفت
آنکه گفتی از نامانی منصور بود که تفریحیت، او را بر دار کردند، بچه دسل گفتی؟ گفتم دسل آنست که هر سوار که دعوی سوار می کند و
اسب تبارد چنانکه عنان از دست وی نرود اگر بود تواند که سراسیمه باز گردد، راست گفته است که وی سوار چالاک
باشند، و اگر اسب باز نتواند داشت، آن در سوار ناقص است. چون این گفتم زاهد تصدیق فرمود که راست گفتی که
من از تو دیده و رتر ندیده ام.

حضرت قدوة الکبریٰ حضرت در یتیم بکریم تمام طرف میفرمودند که عارف را هم آنست که در مظاهر حقیقت از نشود حقیقت غافل
نبود و در معاد کونیة از مشاهده و جوبیه ذاهل نشود، در ملامت ملوک که منظم اند به نسبت ایشان از کار باید یا اقرار؟

۱۰۰ ع: عطای معطین ۱۰۰ ع: عرفای ۱۰۰ ع: بیابانی ۱۰۰ ع: همین دایره شیخ بلیانی و زاهد ابوبکر در نجات ۲۵۹

نادر است و زبان لغات بسیار تقارب است. ۱۰۰ ع: مردی عارف کامل بود ۱۰۰ ع: ۱۰۰ ع

۱۰۰ ع: مرغزار ۱۰۰ ع: ب: کسا و خوردی و نیک خوردی ۱۰۰ ع: م: اب: رسوالی تمام است.

حضرت قدوة الکبریٰ از حضرت شیخ بهاد الدین نقشبند نقل کردند که فرموده اند من ادعی المعرفة ولم یتدل للاغنیاء فکذا^۱ فی المعرفة، چونہ عارف بقبح حقیقی رسیده و بقصور و وحدت در کثرت مشرف شدہ کہ کمونات با سترها ہمہ در آت و منظر اند کہ جز مجال و کمال محبوب حقیقی از فوہا مہر نیست، پس عدم تذلل نزد اغنیاء و نہ منظر غنا اند نشو و نما فقدان آن نشو و نما است. حضرت در یتیم مہر فی کریم رسانیدہ کہ در حدیث صحیح وارد است من تواضع غنیاً لغناہ فقد ذهب^۲ لہ اثقتا دینہ فظاهر منافی بنیاید. حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند اگر ہم از روی معنوی فاحر حدیث منافی بنیاید اما بحسب حقیقت منافی نیست چہ مخیر لغناہ راجع بخی است کہ غنای ذاتی وی است و نقصان دین بجهت آنست کہ غنا را بحقیقت حق را نابت است بغیر نسبت کردہ است و در واقع غنا غنای وی نیست چنانچہ در لغت لغناہ نشو و نما است^۳ غنی معنی است در جان کردگار غنا جایی دیگر بود مستعار

حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند کہ عارف را هر فتویٰ کہ میرسد معطوف فی الحقیقت در صورت وی حتمی را رسیدہ اند و صرفی کہ بہ نسبت وی از کسی میشود در صورت وی معنی فایض می بیند و طرفہ تر از آن کسی می نماید کہ رد فتویٰ میکند بمرسببیکہ من اظلمت اموال حرام درو شدہ باشند. بوی تقریب نقل میکنند کہ در زمان پیشین در ہرات بادشاہی بود کا فور نام، با شیخ احمد اسلم طوسی نامہ نوشت و تقداری زر بہ ہم نیاز فرستاد. شیخ احمد اسلم قبول نکردند و باز برای او فرستادند و گفتند کہ در بابین حاجت نیست با یکسان کہ از ایشان نیز جر گرفتہ بدہ کہ بہتر این است، چون مامد ملک آمد و خبر شیخ احمد اسلم آورد کا فور دوات و قلم طلبید و باز نامہ بفرستاد کہ ای مرد من اموال حق خود خواہ نیز جر بستانم خواہ بدین چہ کار کرد در قرآن خواندہ ای و اللہ ما فی السموات و ما فی الارض و ما بینہما این اکافور چہ از این قبول نکردی؟ آورده اند کہ معنوی این مکاتبات طرفین و مقولہ جابنین بحضرت شیخ عبد اللہ انصاری رسیده، فرمودند کہ این یک موفت کا فور بہ از حقا دسادہ عبادات اسلم طوسی است. حضرت قدوة الکبریٰ در اتشای این سخن فرمودند سبحان اللہ در زمان ماضیہ و آوان بالیہ بادشاہان چنین بودہ اند با وجود کمال شوکت و اہمیت خود را

۱ ع : لغنائیہ ع : است ع : غنائیہ ع : ع : مطلقاً ع : احمد اسلم طوسی : در راۃ الامرار

نام وی محمد اسلم طوسی است. عبد الرحمن حسنی در بارہ وی می نویسد: او یگانہ گویان و مقتدای اہل زمان بود، او را غنہ فراوان

خواندند (مرآۃ الامرار ورق ۸۴) ؛ ولی این مامد بین کا فور و اسلم طوسی وقوع نیافتہ بود. شیخ الاسلام انصاری عین و اقوال را چنین بیان کردہ است: وقتی امیر کا فور زر فرستاد شیخ عبد اللہ جا و بارہ بسیاری و وی بہ پذیرفت، باز فرستاد، یعنی شکر نیست. کا فور گفت:

ای سرور! لہ ما فی السموات و ما فی الارض و ماتحت التری، ماین اکافور؟ شیخ الاسلام گفت کہ این سخن کا فورہ از کردار او بود و عین آن سخن مایہ و برکات پیر بود (عہدوی ص ۲۶). جایی ہم این واقو را از عہدوی نقل کردہ است (نگاہ کنید بفتاویٰ ص ۱۲)

ع : م، ب : بر خبر ع : م، ب : بر خبر

جز منظر قضا و قدر دیگر نمی دانستند بک این هم عظمت و جشمت خود را از مقتضای اسمای حق می پنداشتند و درین زمانه درویشانی که مستغرق بقرصه و صوفیانی که خواص در پای مواجیه میگویند هرگز این نوع عقیده از ایشان ظاهر نمیگردد. تقریباً میفرمودند که امیر تیمور از شهر سبزده دار بسمیرا میرفت، سپر عقبه کنجش خانه برآمده بود، از اسب فرود آمد. در آن روز در ملازمت او پانصد امیر صاحب شوکت و ولایت و طوغ بوده اند هم فرود آمده بودند. امیر تیمور میفرمود که پاره راه رود، دو چهره در زیر پهلای او برفتند بجهت وضعی که در پای او بوده، پاره راه را که رفت گفت در گذارید که خود میروم، نگذاشتند، برو افتاد، باز گشتند، باز گفته در گذارید که خود میروم، نگذاشتند، باز برو افتاد، تمامه سکره همچنین کرده است و برو افتاده است، بعد از آن گشتند. امیر تیمور روی خود سوی امیران کرده و گفت که تیمور را این چنین تنگی حاصل است که بخود دو قدم نمیتوانم رفت. این هم شوکت کرمی بنید هم عظمت و جلال حق تعالی است در بان کاری نیست و من در میان نیستیم.

حضرت قدوة البری نقل از خواجہ بہاء الدین نقشبند میگردند که نزد اولوالعبار بقرراست که همه کائنات منظر اسماء و اوصاف الهی اند اما منظریت پادشاهان ظاهر تر است و پادشاهان منظر امر تکنی اند، چون حصول مقاصد ایشان تدریجی نیست و مرادات ایشان بوساطت بسیار احتیاج ندارد و ایشانرا منظر امر تکنی گفته اند، ازین جهت کمال خضوع و انکسار و رعایت آداب به نسبت ایشان بروجہ التماس میباید کرد. حضرت قدوة البری میفرمودند که عارف در رفتار و گفتار و کردار طرفہ العین از نسبت غافل نمی باشد بک در خوردن و خشن و گفتن و شنیدن از وی زاحل نبود چه ترکیب عطر و ترتیب بکیری متعارف بعضی است که کتاب حقیقی در پس پرده او تصرف حقیقی میکنند. گوشت نشین گنج خوش فرموده است.

صفت بازی پس این پرده چیست از پس بازیچه پیرو نشست

حال اکاشرف التصرف فی الحقیقة من اللہ تعالی لان الکمال فی ان تصدیر الکمال کلها جبار الله

لے م، ب: طوغ، ع: دو چهره در زیر پهلای او بجهت وضعی که در پای او بود آویختند، م، ب: دو چهره در زیر

ع: اراد، م، ب: بیجاصل، ع: روج کشید جانیه صفو، م، ب: ع: غی باید

و اختیاریه از حد و مرزها بجا اختیاری و اراده نقص و اکتفا فی ان یكون سمیعاً و بصیراً و تطمناً و موجداً
 و لی سائر صفاته الذاتیة و الفعلیة و اکتفا فی ان یكون جمیع صفاته و الماتة الثبوت انزلاً و ابداً
 و اذا تخلف عن واحدة منها وقت ما نقص . حضرت قدوة الکبریٰ اکثر اوقات از خواص نظامی رحمة الله علیه
 این اشعار گرامی بر زبان می رانند :

معیت بازی پس این پرده هست از پی بازیچه سپرده فحشت^۱

دیدن دل محرم من پرده ساز تاج برون آید ازین پرده راز

حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند حق تعالی چون بنده را معرفت نصیب کند همان مقدار بدار بر او نازل کند که بوقت
 معرفت حل آن بلد تواند کرد و لما قال بعض العارفين ان الله وهب لكل عبده من معرفته مقدارا وقد من
 ابداء على مقداره ما وهب له من المعرفة ليكون موفقه عوالة على حاله .

حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند که چون کسی را حق تعالی اندکی از معرفت عنایت کند اگر آنکس بمقتضای معرفت خویش
 کار کند معرفت وی زیاده گرداند و اگر بخلاف معرفت کار کند معرفت موهوبه باز گیرد تا فردای قیامت بوی حکم آن
 معرفت معامله کند و سکین زیادی ندهد ، پس بنده را می باید که چون حق تعالی در معرفت و جواهر کشف بوی مطلق کرده باشد
 و در درجک دل وی نهاده بود باید که در آن درجک بصلوات و زجات بنهند و راغبی را در وی جای ندهند

دلی کو در آن عشق جا میکند در ادوات عالم فنا میکند

اگر غرض را مکان دل کند دل و جان خود را هبا میکند

حضرت قدوة الکبریٰ تقریباً میفرمودند که در فتوحات شیخ قدس سره می آرد شیخ ابوالعباس حریری میگفت که با شیخ (رحمه الله)
 فرغانی در بازار میفرستم و وی برای فرزند صغیر خود قمریه گرفته بود و قمریه طرخی را خوانید از شیشه که در وی بول می بینند
 که چه بحد و در د، جماعتی مردمان صالح میپوشیدند و جایی نشستیم که چیزی بخورم خاطر بر آن قرار گرفته که جهت ناخوش
 قدری شیر و شکر بگیریم ، طرخی حاضر نبود ، گفتند آن قمریه نو است و هیچ ناپاکی در آنجا نرسیده ، آن شیر را در آن قمریه

۱ : ورنه برون این هم معیت که هست ۲ : بجز دوست باقی فنا میکند ۳ : جبری ؟

۴ : قربانی !

کردند . چون بخوردیم و مردان پیرانگه شدند با ابو عبد الله روان شدیم و قصریه در دست و پا بود ما و الله که من و ابو عبد الله فرزانی
مرد و شنیدیم که از آن قصریه آواز برآمد که بعد از آن که او بیای خدا در من چیزی خورده باشند ، من جایگاه بول و ناپاکایم
سنگند خبره همچنین خواهد شد ، از دست وی بگسست و بر زمین افتاده خورد و شکست و از آن واقعه بر ما حالت عجیب
پیدا شد . شیخ گفته است که با شیخ ابو العباس گفتیم شما از موعظت آن قصریه غافل شده اید ، مقصود نه آنست که
شما توهم کرده اید ، بسیار ظرفها که در آن کسانی بهتر از شما چیزی خورده اند و جایگاه ناپاک شده ، بلکه مقصود از آن
تنبیه شما بوده است که بعد از آن که دلتان شما محل معرفت خدای تعالی شده است میباید که آنرا موضع انبیا گردانید و در آنجا
چیزها را که خدای تعالی از آن منی کرده است جای نهصدید و آنکه شکست زشتیست که میباید که پیش حق سبحانه و تعالی
صمیمین شکسته باشید . ابو العباس انصاف داد که از آنچه تو فرمودی غافل بودیم .

حضرت قدوة اکبری از سهل بن عبد الله تستری نقل کردند که خدای تعالی مکانی نیافرید از غرض مآثری از دل برون
عزیزتر از بر آنکه هیچ عطانداد مطلق را از معرفت عزیزتر و عزیزترین عطا بیزیرترین مکان نموده شود ، اگر از
غرض مآثری مکانی بودی از دل عزیزتر معرفت آنجا هادی . پس خسیس هفت بنده باشند که مکانی را که عزیزترین مکان است
نزدیک حقیقی بدون حق مشغول گردانند برای آنکه نظر حقیقی بدل است ، زنی راه گاه او را بنظر غیری او مشغول کنی
نیکنو نباشد . محققان تر سیده اند که اگر نظاره گاه حق را بغیر او مشغول کنیم نباید که از ما حقیقی ببرد چنانکه باخبار
آورده اوست که الله تعالی را ابی ابراهیم علیه السلام یا ابراهیم انی اتخذک خلیلاً فانظر ان لا یطلع علی قلبک
غیری فامری فیه غیری فاقطعک .

حضرت قدوة اکبری از ابوبکر بنزادانی از رمی نقل میکنند که وی سلیفته المعرفه تحقیق القلب بوحده فی الله
حضرت نورالین در من کردند که عارف کر الویند ؟ فرمودند که ابوتراب خنثی میگویی که عارف آنست که هیچ چیز او را
تیره نمیکند و همه چیزها با وی روشن شود .

له ۴ : و از آن صورت حالی عجیب در ماتوف کرد ۳ ۴ : که پیش خدای تعالی شده است همچنین شکسته باشند
سهل بن عبد الله تستری : کنیت (ابو محمد) سلمی نام وی سهل بن عبد الله بن یونس بن عیسی بن عبد الله بن رفیع نوشته است و
هر وی سهل بن عبد الله بن یونس بن عبد الله بن رفیع نوشته است . شمارد ذوالنون هروی است . در ۳۷۳ م ۱۳۳۳ م و مات
یافت . (رویه کشید سلمی ۲۰۶ ، هروی ۱۱۲ ، کنیت ۱۵۵ ، شرح توف ۱- ۹۹ ، قیصریه ۱۸) ۳ ۴ م : ب : عزیز ، ۴ : نه اورد
۳ ۴ ۱ جایمانند ۳ ۴ م : ب : میبود ۳ ۴ : نظر ۳ ۴ : ابوبکر بنزادانی با نامش ابوبکر بنزادانی
حسین بن علی بنزادانی است ، از اهل ارمیه است ، استاد شیخ ابوبکر رازی . از رمی بعضی اول منسوب به ارمیه ، در
آذربایجان شهری بزرگ بود و در آنجا علم و فضل بسیار بوده اند (رجوع کنید سلمی ۴۰۶ ، هروی ۲۹۰ ، اللع ۱۸ ، قیصریه ۳۶)
۳ ۴ م : ب : ۴ : تحقیق ، در سلمی و هروی هم تحقیق است .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند آراستن خود را با لباس معرفت و نهادن اساس طهارت در دل بهتر بود از هر چه باشد اگر چه
از روی ریا بود کما قال واحد من الکالا کما بر شتر من العرفه خیر من کل عبادة و ریای عارضین و نمودار زره کاملین
از اخلاص مریدان و متدبایان بعد مرتبه فضل دارد کما قال من یأمن العالی من خیر من اخلاص المریدین. از حضرت
نوری نقل کرده اند فرمودند که ساعتی از عارف با مولی گرامی تر از تسبیح متعبدان هزار هزار سال کی قال
سید الطائفة السید بنیر معرفت که کما راجع الی ما هو فاعل.

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که شریف حمزه عقیلی در بلخ ملکیت که یکی از آثار زبده عارفان روزگار و علامت
معدۀ شناسندگان پیروان اوست که علم داشته باشد از خود می گوید در اقصای اقطار گردد و در مملکت چیزی کاراید یا بجنبید از
وی خبردار بود و تقریباً میفرمودند که ابن البرقی بیمار بود و شربت آب بوی آوردند، نخورد، گفت در مملکت حادثه ای افتاده است
تا بجای نیارم که چه افتاده است نیشامم. سیزده روز چیزی نخورد تا خبر آمد که قراطه در حرم افتادند و خلقتی را کشته، حجر الاسود
را شکسته اسب بخورد، و ابو عثمان موزی ابو علی کاتب را گفت این نه نفس کاری است، اگر عیوانی بگو که امروز در مکه چه
واقع است؟ گفت امروز در مکه تیغ است که هر که در زیر تیغ آمده و شک است میان طلمحیان و کبرایان، مانند طلمحیان

ع: ختمه ع: بیابان الحارثین ع: نوری: ابوالحسن نوری، نام وی احمد بن محمد است و گویند محمد بن محمد،
و بروایت سلمی و هروی اول صحیح شراست. در کشف المحجوب ۱۶۴ ابوالحسن احمد بن محمد النوری است ولی در کتب قدیمیتر
مانند قشیری و سلمی ۱۶۴ و هروی ۱۵۶ ابوالحسن احمد بن محمد نوری است. در معجمه الصوفیة ۲ - ۲۴۸ و در المصباح ۱۲۵
هم چنین نام است. فراسانی الاصل بود (از قریه بخشور که بنی هرات و مرو است) و ازین سبب او را ابن النوری
گویند. در ۳۹۵ م وفات یافت. ع: ط ۱۹: یک ساعت از عارف .... ع: رجوع کنید به

این قول حمزه عقیلی در هروی ۳۵۰ چنین است: حمزه عقیلی بلخ گفت که عارف بودگی در مملکت چیزی بجنبید یا بگریزید
ویرا خبر نبود ع: زبده آثار ع: ع: عده علامات ع: از ذروه با ع: از ذره اقصاء
ع: ابن البرقی: ابوعبدالله البرقی از بارشناج نواس است (نجات ۱۰، هروی ۳۵۳)، همین قصه را جامی و هروی هروی
ذکر کرده اند. ع: ط: فراوی دارند ع: م، ب: که ع: عبدالحی حبیبی می نویسد: بجای آوردن
درین موقعه بمعنی شناختن است و عین همین تعبیر را فیثوم چیز که قبله دیده شده باشد استعمال میشود، و تا کنون در
فارسی هم (بجای آوردن) در چنین موارد گفته میشود (فرهنگ طبقات الصوفیه هروی ۵۸۸) ع: این واقعه در ۲۳ ذی الحجه
۳۱۵ هجری قمری یافت که قراطه بوی سه هزار نفر را در حرم کعبه بکشتند و چاه نفوس را از زندگان پر کردند و امروز که
را غارت نموده اند چون میزنند حجر الاسود را با خود به بکرمین بردند تا که در ۲۲۹ هجری و سپس آنرا بحال خریدند [تقدیر ص ۹۶]

مردیست بر اسب سپاه سوار بادشاه سرخ آنرا بنیشتند، بعد از آن پرسیدند، چنان بود که وی گفته: در آشنای این فرمودند که اگر کسی بر سبیل عموم بشر ط عارف نیست چه صفت عبودیت در نشاء و عنفیه چنین برنماید و بر بنده آن نهند که برتابد اما بعضی برتابند و بعضی نه فلا یظهر علی غیبه احداً الا من اراد تعفی من تر سول و ما کان الله لیطلحکم علی الغیب و لکن الله یجتبی من رسله من یشاء هم الله داند پس

دانش جز و کل ز عادت اوست عالم الغیب و الشهادت اوست

حضرت مدوۃ الکبریٰ عزم احرام طواف کعبه زاده الله تشریفاً و تکرماً کرده و میان زیارت کعبه سینه بودند و جمعی از ملازمان و فرقای از مصاحبان چنانچه حضرت نورالعین و حضرت شیخ ابوالخوارزمی و خواجہ ابوالکلام و شیخ الاسلام و بابا حسین و شکر علی و این جامع همراه بودند، به بندر روم در جاز نشستند، جزوی راه بحر سپرده بودند که وزین باد شرط در توقف افتاد، سه روز شد که اصلاً باد شرط از مهیب توفیق نه وزید، بر تبه ای که جمعی از همراهان پرنشان دل شدند. حضرت مدوۃ الکبریٰ را وحشی غریب و حالتی عجیب دست داده بود که اصلاً بکار حواس نمی پرداختند مگر صلوٰۃ خمسہ و ادای وظائف محموده میکردند سکن در ذهن اصحاب چنان ترسم میگشت که ایشان بخود نماز ادا نمیکند، چون اضطراب و عجز و نیاز اصحاب چهار از حد گذشته تا چار حضرت مدوۃ الکبریٰ ازین واقعه خبر دادند، تبسم کرده فرمودند که از مجذوب شیرازی یاد می آید، میباید خواند، زبان خود فرمودند

گفتی شکستیم ای باد شرط بر خیز باشد که باز بنیم آن یار آشنا را

هنوز این بیت زبان مبارک نه برآمده بود که باد شرط وزین گرفت و جاز سبعت تمام روان شد. چون راه بسیار را نیم در خاطر این فکر غریب نظام مین است ظهور کرد که یکی از شرائط معرفت دل آنست که از احوال عالم ظاهر و باطن خبر داشته باشد و این بارها بر صغیر حضرت مدوۃ الکبریٰ مشکوف شده است، اما عارفی درین وقت باشند که از عابدان و عارفان و سالکان بحر خبر دهد؟ بمجروح خطور این خطره حضرت ایشان بسوی این خادم خطاب کرده فرمودند که

[بقیه ختمه ۹۵] و در رکن کعبه نهادند. (مجموع التواریخ و المعاصر ۳۷۵) ط: درین پس کاری نیست، در کاری نیست تو بگو که امروز در کجاست؟ ط: ن: بیع ط: ن: بیع

در مورد چنین است: شیخ الاسلام گفت این باطل است، عبودیت این برتابد بر بنده آن نهند که برتابد بعضی و بعضی چیزی نه هم. فلا یظهر... هم الله داند و پس. ط: قرآن ۴ آل عمران ۱۷۹ ط: دیوان حافظ ط: ۴: حضرت مدوۃ الکبریٰ عزم کعبه جزم کرده میان برای زیارت کعبه زاده الله تشریفاً سینه بودند ط: ح: مهیب ط: ۴: راندند ط: دیوان حافظ ط: ۴: ۴: هنوز از زبان سر دفتر جریده حقایق و شبهت تصدیق و حقایق تمام نه برآمده بود که باد شرط از مهیب توفیق وزید. م: اب: چون چینی راه جاز ط: کرد

[بقیه بر ص ۹۶]

که فرزند نظام الدین این مقدار را گاهی نزد عارفان بآید کم از دانستن گاه است، همین گفتگو بودم که آب دریا بشکافت و مردی ظاهر شد و گفت ای نظام الدین من از آن مردانم که در کبر عبارت میکنند، این خادم پرسید که شما را چه نام است و کجای باشید و در روشن شما طریقی ارادت و خلعت هست چنانچه در اولیای بزرگ است و گفت درین کبر شترسیت که او را مدینه^۳ الا شریف میگویند، در وی بزرگی هست که او را در البحر میخوانند که خود را از کمترین خلفای اشرفی میگویند، ده هزار کس مریدان صادق و طایبان و زوتی دارد، یکی از آنها منم که نام من کیل^۴ است. این خادم گفت که پیر شما بحضرتی که خود را با و منسوب میدارند انیک نشسته اند، بمجرب دشیدن این سخن از دریا برآمده و لباس ویر داشت که مناسب لباس پیران بود، بیشتر پائوس مشرف شد، بحضرت مدو^۵ ابیکری تکلم بسیار کرد، مقدار یکپایم بهمدیگر در تکلمات بودند، از اصحاب هیچکس ادراک کلمات ایشان نکردند.

حضرت مدو^۵ ابیکری در یک رمضان در محلیه و عشق موهومه جامع اصحاب مدوق تکلف بودند و اجتماع ارباب تقوی و اصحاب خوف که در عشق میباشند بیشتر از آنست که در شرح و بیان و تحریر و تبیان توان کرد.

چنان مجمعی بود که از دحام^۶ در آنجای مردم نمیدانست گام

و بیشتر از سائران روزگار و مسافران دیار دیده اند هم اکابر صوفیه و تأثر طائفه علییه و جمعی از فقهاء و فرقه ای از فضلا و در ادای تراویح بمقتضای من علی خلف امام تقی فاکتا علی خلف بنی. حضرت مدو^۵ ابیکری اعتدال میکردند، گاهی چنان بودی که در یک شب ختم قرآن میکردند. بعضی از آسمودگان طبیعت تحمل تکلف قیام نتوانستند، حتی مسعود نشینیده بدر می آمدند اما آنها که قرائن بودند این نوع قیام را مواج تمام میدانستند، نزدیک صد کس اصل کمال بودند که درین جامع احضار میفرمودند، چون رویت هلال میشد مردم روزگار بنیاد مشغله نمادند و از هر طرف کوس و نقاره کوفتن گرفتند.

آن شد که آمد سراصل صور

[بقیه فاشیه ص ۹۶] ۱: ع: در ملازمت ۲: ع: مد ارد ۳: ع: مد ارد

۴: ع: استفسار کرده شد که چه نام دارید ۵: م، ب: مدینه الا شرف ۶: ع: در البحر ۷: ع: کیل نام دارم

۸: ع: نسابه ۹: م، ب، ع: اثر دحام

چنانچه روشن اصل اصناف میباشد غوغای عام زیاده شد، حضرت قدوة الابرار از صم برآمدند و نمره بلند زدند مانند یک
یکپاس سردرگم زبان تخریر و بردند و غوطه در دریای تفکر خوردند
بدریای حیرت فروبرده سر زحمای فکر تسبیح آورده بر

از آن عالم سر بر آوردن فرمودند که از تاریخ بستم رمضان مرا از من ستند و در محراب مشاهده عالم غیبی و بدریای
معانیته (مرا در میسی نگذند) تمام از خود رفته بودم، هیچ یاد ندارم که درین روزها از من ادای نماز آمده
یا نه؟ اصحاب درین کردند که از حضرت قدوة الابرار هیچ ادبی از آداب نماز و دقیقه از دقائق راز فرو
نه افتاده است. فرمودند که الحمد لله وقت اشرف چون وقت شیخ اگر وسایل طائف محفوظ داشتند. بدین
تقریب فرمودند که در باب چهل و چهارم از فتوحات مذکور است شیخ میگوید وقتی مرا از من ستند، روزگاری
بر من گذرانیدند که نماز گزاردم بجماعت و امام بودم و جمیع اعمال نماز چنانچه باسعیت بجای آوردم و مرا بآن
هیچ شعوری نبود نه بجماعت و نه تکمیل آن و نه هیچ چیز از عالم محسوس و بااین که میگویم را بعد از
وفات حال خبر کردند، نه بخود میدانستم هر چه از من واقع شده بود چون حرکات نام بود که از وضو در میشت و
وی از آن آگاهی ندارد، دانستم که حقیقی وقت را محفوظ داشته و با من چنان کرد که باشبلی کرده بود و
ویرا در اوقات نماز بوی باز میدادند اما نمیدانم که ویرا بآن شعور بود یا نه، آنرا با جنبه تدیس الله سره گفتند
گفت الحمد لله الذی لم یجر علیہ لسان ذنب. حضرت در یتیم بقعظیم عظیم عرض نمودند که چون کسی از خود میرود چگونه
از وی افعال ظاهری صادر میگردد؟ فرمودند یکی آنست که مدتی احوال از وی میکنند و ویرا از آن شعور نه، دوم
آنست که چون اعضاء و جوارح بکاری خوی پذیرفتند چه عجب باشد که در فقدان شعور هم کاری آید.
حضرت نورالحین فرمودند که در فوائد معرفت چیزی عنایت فرموده بگویند. حضرت قدوة الابرار میفرمودند که هر چه

۱. م، ب: بر ۲. م، ب: شدند ۳. م، ب: ندارد ۴. م، ب: احوال ۵. م، ب: مسجد

۶. م، ب: ندارد ۷. م، ب: میدانم ۸. م، ب: بودند ۹. م، ب: ندارد

۱۰. م، ب: هر چه ۱۱. م، ب: شیخ ۱۲. م، ب: شیخ ۱۳. م، ب: شیخ ۱۴. م، ب: شیخ ۱۵. م، ب: شیخ ۱۶. م، ب: شیخ ۱۷. م، ب: شیخ ۱۸. م، ب: شیخ ۱۹. م، ب: شیخ ۲۰. م، ب: شیخ
در فتوحات ۱۵۲ هم مذکور است. عبارت نفی و طایفه تقریباً یکی است. و عبارت هر وی بر جایا لجه ضروری دارد.
در هر وی چنین است: شیخ الاسلام گفت که شیخ بر عبد الله باکو گفت کی از اهل شنیدیم پنجاه سیر منصور حسین حله ۲ که
پسین نسب ....

میگوید که از ابی عبد الله باکو شنیده ام که گفت از احمد بن حسین بن منصور حلاج نقل است که میگوید پسین شب پدید خود را گفتم که مرا
 وصیتی کن، گفت نفس خود را در شغلی افکن پیش از آنکه ترا در شغلی افکند.
 اگر نفس خود را نه آری براه برو تا ترا افکند زیر چاه.
 گفتم ای پدر چیزی بیفزای. گفت و قتی که همه عالم در خدمت کوشند تو در چیزی کوش از آن بهتر از عمل تعلین بود. پسر
 گفت آن چیست؟ گفت موفت حقیقی.
 حضرت قدوة الکبری میفرمودند که عبد الله بن محمد گوید که عارف نیرستد حقیقی را بر موافقت خلق که وی کارکننده بود
 بر موافقت خالق و موفت حجاب برد که میان منده و حقیقی باشد.
 بدتر تعلین پرده های خیال مانند سرا پرده الله جل جلاله
 و عارف را میباید که با عام سنی بود و با خاص عارف و در خود موحد و در نشان خود گم.

ابو عبد الله باکو: نام وی علی بن محمد بن عبد الله است المودف بن باکو (نقش ۲۴) و در تاریخ بغداد (۸-۱۱۲) ۴۲ آورده شده است که
 بن عبد الله بن عبید الله بن باکوشیرازی است، در جوانی شیخ ابو عبد الله خفیف را دیده، در نیشابور با اسحاق امام شری و شیخ ابوسعید البراءیه ملاقات
 کرده بود، و با شیخ ابوالعباس خفاندی مدتی مصاحب بود و بعد از آن بشیر از راجعت کرد و در مناره کوهی که نزدیک است بشیر از منزوی
 نشد و همسایه صوفیه و علماء و قواد ملازمت صحبت وی میکردند. در ۴۴۲ هجری وفات یافت (رجوع کنید به نقش ۲۴، هرودی ۳۲۷،
 سفینه ۱۶۳، خزینه ۲-۲۲، سمانی ۴۲، تاریخ بغداد ۸-۱۱۲)، در سمانی تاریخ و فائقش ۴۴۲ هجری است. و بقول سمانی
 باکو یکی از بلاد شمران است، ولی جیبی در حاشیه طبقات هرودی ۳۲۷ برادر ماسینیون می نویسد: مخفی مانند که سلسله نام اجداد وی
 در رساله شرح حال حلاج که ماسینیون طبع کرده و روایت ابن باکو بوده، چنین است: اصح بنظری آید: ابو عبد الله محمد بن عبد الله
 بن عبید الله بن احمد بن باکو، نسبت وی به باکو چه اعلی خود است نه باکوشیری در شمران.

ط: اوگن، ۳۵ ن، ط: این شمران دارد. ط: در هرودی ۳۲۷ چنین است: چون جهانیان در اعمال کوشند
 تو در چیزی کوش که ذره از آن به و به از کردار آدمی و پیری و پیری باشد. گفت آن چیست؟ گفت موفت. و در هرودی ۳۲۷
 چنین است: عالم در خدمت کوشند تو در چیزی کوش که ذره از آن به و به کی عمل تعلین. شیخ الاسلام گفت کی تعلین جن و انس
 بود. پسر گفت آن چیست؟ گفت موفت.

ع: عبد الله بن محمد بن عبد الرحمن الرازی الشیرازی، کنیت ابو محمد، باصل از ری بوده و بنیشا پور بزرگ نموده، با جنید صحبت داشته،
 در نسخ بنیشا پور بود، در ۳۵۰ هجری از دنیا. (نقش ۲۴، هرودی ۴۴۸، سلمی ۱۵۱، تفسیریه ۳۴، تذکره ۲-۵۵)، این
 قول عبد الله الرازی در نقش و طبقات هرودی هم موجود است. ط: این قول ما فو از طبقات هرودی است که شیخ الاسلام انصاری درباره ابوالحسن خراسانی
 گفته. و هرودی چنین است: شیخ الاسلام گفت کی خراسانی یکه از دنیا بردی قیصر... با عام سنی بود و خاص عارف بود و در خود موحد و در نشان خود گم.

ملاطین عزت گذاران حی منازل شناسان گم کرده بی
از مرتش نقل میگردند که هرگز خوشین را باطن خاص ندیدم تا خود را بظاهر عام ندیدم ، و داد ازین عام نه عامی است که
عوام دانند که از وی رتبه وسطیه خواسته است .

حضرت در تیم تبرک من رسانیدند که فوائد معرفت رسمی چیست ؟ فرمودند از پیر صری نقل است که ابر عبد الله انطاکی گفته که از
هیچکس و هیچ چیز حسد نیاید مگر از معرفت عارفانه نه معرفت تصدیقی . ابر علی دقاق گوید معرفت بمعنی لقطه و سمیه که
علیه تشفی ولا علیلاً تسفی و از معرفت رسمی هم نجات خواهد بود انشاء الله تعالی .

حضرت قدوة الابرار میفرمودند معرفت در نسبت از دریای عواطف الهی و جوهری از مصادن لطائف ناقصی تا کلام سعادت مند
که بر تاج حال او این دره آفاق معرفت بود و از چینه آن کسکه این جوهر در درج دل او و دلبست کند

در درجک دلی که بود در معرفت آن دل به از هزار جهانست بالیقین
از صدهزار عالم و از هر چه در وی است بر تو گردد صمد صمد معرفت گزین
ای عزیز در آن بود که مقصود گوین گذارد و بمعرفت سرور آرد و کامل آن کسی بود که وجود ثقلین ندارد و حقوق عرفان
گذارد .

تقریباً میفرمودند که محمد بن یوسف چون نماز خفتن گزاردی بسوی کوه رفتی و تا هیچ آنجا بریدی و بسیار گفتی "خداوند را شناسائی
و معرفت خود روزی کن یا کوه را فرمان ده که بر سر من فرود آید
را بار کوهی که چند آن بود ز بار فراق تو آسان بود
که با بی آشنائی و بی شناسائی تو زندگانی نمی خواهم ، و وی گفته که چون بلکه در آدم دیدم که پیران در مقام ابراهیم علیه السلام نشسته اند

له مرتش : نام وی عبد الله بن محمد ، کنیت ابو محمد ، نیشابوری است ، از محدثان حیره ، دیگانه شناسای عراقی بود . در بغداد در
۳۲۸ هـ از جهان برفت . (رجوع کنید به عرووی ۲۸۵ ، خزینه ۲-۱۹۳ ، مسکن ۲۴۹ ، قصیریه ۲۴ ، تاریخ بغداد ۷-۲۲۱ ، سمانی ۲۲۵ ب)
سمانی و خطیب نام مرتش را حیزر نوشته اند . ۲ " هرگز خوشین را ... ندیدم " همین حد در عرووی ۳۸۷ صم است .

۳ م ، ب : از پیر صری نقل است که هیچکس و هیچ چیز حسد نیاید . " ط : نسخ الاسلام گفت که ابر عبد الله انطاکی گوید که از هیچکس و هیچ
چیز حسد نیاید . ۳ ابر عبد الله انطاکی : احمد بن عاصم الانطاکی ، کنیت ابو علی و گویند ابر عبد الله ، از قدیمان مشایخ نغور است از
اقربان بشرحانی و سری سقطی (رجوع کنید به تذکره ۲-۵۲ ، قصیریه ۲۲ ، عرووی ۱۰۱) ۳ ابر عبد الله کتبه بانیه ۱۷

۴ ع : خند ۴ : گنج ۵ محمد بن یوسف : در نفیات نامش محمد بن یوسف بن معد بن الباء ، و در عرووی محمد بن یوسف بن معد بن
بن یزید بن عبد الریم الباء التقی الصوفی است ، کنیت ابر عبد الله ، در کتاب بیان الحارثین و کتاب السنه فی الاعمال لقب او عرووی الزهاد است
از قدیمان مشایخ اصفهان است . گوئی ۲۸۶ ندیم (نفحات ۱۰۴ ، عرووی ۱۱۰)

نزدیک ایشان نشستیم. ماری خواند که بسم الله الرحمن الرحيم، بر دل من چیزی اثر کرد، فریاد کردم، پیران قافه را گفتند خاموشی کن، پس را گفتند ای جوان ترا چه باشد که فریاد کردی و هنوز ماری یک آیت نخوانده گفتیم که چیزی از سخن تسمیه دانانید که موجب وجد شده، گفتند چه دانانیدند؟ گفتیم باسمه تعالی السموات والارض و باسمه تعالی الاشياء و کفی بسم الله سمعاً. صم پیران برخاستند و در میان خود بنشانند و گرامی داشتند و صم وی گفته که در کم بسیار دعا میکردم که یارب را معرفت روزی کن یا جان را مبتلای کن که در این شناخت تو بجان حاجت نیست. در خواب دیدم که گوینده میگردد اگر این میخواهی یکماه روزه دار و یکسختی سخن گوی، پس در چاه زرم در آئی و حاجت خواه چون ماه تمام شد بزرم در آمدم و دعا کردم. حاجتی از چاه زرم گفت یا ابن یوسف اختر من الامور واحداً ایها

۱ حب امل العلم مع التنا والدنيا ۲ مع المعرفة مع القلة والفقر. من لغتم المعرفة مع القلة والفقر. پس از چاه زرم آواز آمد قد اعطيت قد اعطيت. حضرت قدوة الکبری میفرمودند که چون عارف را و جهان موقوف حاصل گردد و کمالات موصوف و اصل کلی از آثار وی آفست که دائم الحال بروی نسبت غالب بود چنانچه در رسالتی که بشیخ علی بن سهل اصفهانی فرستاده نوشته است که سئل تنحک ابا عبد الله ما الغالب علیک. پس علی بن سهل از وی سوال کرد، گفت بنویس بوی که والله غالب علی الامر.

حضرت قدوة الکبری نقل از اکابر میگرداند العالم نیز تیک النحل و الخنظل و العارف یتمک المسک و العنبر، در بیان او میفرمودند که چون علماء و مظهر بیان احکام تکلیفی اند بر نفس خود بر مقتضای جبلت کلفت و شقت حاصل تعبیر ازین خل و خنظل کرده اند و چون ارباب عرفان و اصحاب و جهان که سیر حقیقی رسیده اند و از زلال احوال ترفیع سیراب خضر وار شده و بتأثیر صحبت اکابر و ملازمت مآثر از احوال ایشان دیگران منتفع اند از جمعیت باطنی که الطیب الطیب است قنایان تعبیر ازین سخن با تمام روح تشنگ و عنبر کرده اند.

حضرت دیرتیم تبرکیم و تقییم بوفض حضرت قدوة الکبری رسانیدند که در راتب زاهدان روزگار که مارگان دنیا اند و

له ن : خاموش کن. علی بن سهل بن الاطراد اصفهانی : در نغفات الاطراد و در عودی الازهر است. کتبت الراحمن از قمریان مشایخ اصفهان است. شاگرد محمد یوسف البناد است. (ارجع کنید به نغفات ۱۰۳، عروسی ۲۴۴، تذکره ۶۹-۷۰، سلی ۲۲۲، تغییر ۲۰). له از "محمد یوسف البناد چون نماز" تا "علی ارم" عبارت هدایف و نغفات تقریباً یکی است.

له ع : شریعت. له ع : ندارد. له ع : ندارد.

در صاحب عارفان پروردگار که تقویان از عقیقی اند چه فرق تواند بود ؟ فرمودند ادنی فرق در ایشان چنانچه ذره و آفتاب است
چه مقصود زاهد خطوط عقیقی و مطبوعات اصنی^۱ است و خواصش عارف تجلیات مولی^۲ و نظاره^۳ وجه الحق^۴ بود .
ببین تفاوت ره از کجا است تا کجا^۵

حضرت قدوة اکبری در صالحیه و شوق نشسته بودند ، عزیزی که باوصاف عابدانه معروف و باوصاف زاهدانه مشهور
در ملازمت حضرت ایشان نشسته بود ، فرمودند :

سیر زاهد هر موی یکروزه راه سیر عارف هر دمی تا تحت شاه
حضرت قدوة اکبری میفرمودند که خواجہ حافظ شیرازی یکی از مجذوبان درگاه عالی و محبوبان بارگاه متعالی است ،
باین فقر نیازمندی داشت و مدتی بهمدیگر محبت داشتیم . روزی در گذرگاه نشسته بودیم که سخنی در مراتب اصل معارف
و زهد میگفت ، مجذوب شیرازی خواند :

ز روی دوست دل دشمنان چه در یابد چراغ درده کجا شمع آفتاب کجا
حضرت قدوة اکبر میفرمودند که از جعفر خلایق پرسیدند که عارفان کیانند ، گفت هم ماحم و لوکانوا هم ملاکانوا هم ، ایشان
نه ایشان اند اگر ایشان اند نه ایشان اند ، در آشنای این بر زبان مبارک رانند :

ایشان که بودند ایشان نبود ایشان ایشان که نه ایشانند ایشان هم ایشانند
حضرت قدوة اکبری میفرمودند که حضرت شمس دینوری فرموده اند که عارفان را آئینه داده است در ستر ، هرگاه که
در آن نگرند الله ببیند ، ویرا در دل جایی است که همزوی نرسد ، چون بتفوق درماند بآن باز گردد و بیایساید .

---

۱ م ، ب : اطلی ۲ ع : استفاده ۳ دیوان حافظ ص ۳ ۴ م ، ب : گذرگاه ، ع : گذرگاه ،
در طبقات ص ۱۵۵ گذر یارگاه آمده است . عبدالحی حبیبی در فرهنگ طبقات الصوفیه ص ۱۵۵ میگوید که قدیمیترین مدعی این لقب
گذر یارگاه است و بسجده گذرگاه شده ، این جای است مشهور در شمال هرات ، و مدفن شیخ الاسلام افغاری است .
۵ دیوان حافظ ص ۳ ۶ رجوع کنید به مجموعه ص ۵۵ ۷ م ، ب : عارف ۸ در نقاشی ص ۲۴ هم همین است و لا در
ص ۲۴ چنین است : هم ماحم و لوکانوا هم ملاکانوا هم ۹ ع : ایشان بودند ایشان + ایشان که
نه ایشانند هم ایشانند ۱۰ رجوع کنید به متن ص ۱۷۷ ۱۱ م ، ب : عارف را آئینه دل است در ستر
۱۲ این قول شیخ الاسلام افغاری است . در ص ۲۱ چنین است : شیخ الاسلام گفت : من جای دارد از در دل ، هر که بماند
باز آن شود بیایساید .

حضرت کبیر از معرفت ذات استفسار کردند، فرمودند ^۱ فاعلموا عن ذی النون راحمة الله علیه العلم فی ذات الحق جمل
والکلام فی حقیقت المعرفة حیوة ^۲ و الاشارة عن المشیر شرک، سخن در ذات حق جمل است که هیچکس را در
ذات الله و صفات او سخن نیست و روایتی که گوید ^۳ لم یکن الله تعالى خذرا و یمنیبه وی گفت ویرا و کیفیتی او
دانستنی نیست و جز تصدیق و تسلیم در آن روا نیست و سخن در حقیقت معرفت حیرت است که او خود را شناسد حق الحقیقت
دیگر هم عاجز اند و تمجید و ار از معرفت خود بفضیل خود معرفت می انگارند . بعد نقلی علیه السلام میگوید در شما و دعا اللهم
لا تبلغ مدحتک الا ۲۰ حصی ثناء علیک انت لا اثنیت علی نفسك و حقیقتی میگوید و لا یحیطون به علما، از وی
همین دانی که دوست خدای تعالی بی گمانه است و اشاره از مشیر شرک است یعنی شرک خفی که اشارات را اشارت
کننده باید و او بودا علی در نیاید، هستت بحقیقت دوست و دیگر هم بماند و وی در بود و هستی بی گمانه
لا کل شیء ما خلا الله باطلا

^۱ ذوالنون: نام وی ثوبان بن ابراهیم است، کنیت ابو البقیع و ذوالنون لقب است و غیر ازین نیز گفته اند اما هیچ
دینی است و وی به اخیام معروف بود آنجا که قبر شافعی است . به روی از موالی قریش بود . ذوالنون ثناء کرم است و
و مذعب وی دانسته و موکلا از وی سماع دانست . امام وقت و بیگانه روزگار و سر این طایفه است . وی پیشین کسی
بود که اشارت بعبادت آورد و از طریق صوفیه سخن گفت (رحمۃ اللہ علیہ) نهضت ۲۲، ص ۱۱۱، تذکره ۱- ۲، خزائن ۲- ۱۴۳،
سمانی ۲۳، سلمی ۱۵، تفسیر ۱۰، مرآة المفان ۱۴۹ و غیره)

^۲ در ص ۹۹: این قول چنین است: انت فکر فی ذات الحق جمل و الاشارة الیه شرک و حقیقت المعرفة حیوة؛
عبارت ازین با « العلم فی ذات الحق » تا « فینا جمل و یمنیبه » در ص ۱۱۱- ۲۷۱ و نهضت ۱۲۹ هم آمده است .
^۳ ط: روی نیست ط: و او غیر رسمی از معرفت بفضیل خویش معرفت می انگارند

^۴ هم، ب: در آشنای دعا ^۵ این حدیث صحیح بر روایت حضرت عاتقه را در صحیح مسلم و ابوداؤد و ترمذی و نسائی و
ابن ماجه چنین است: اللهم انی اعوذ بک برضاک من سخطک و بمعافاک من عقوبک و اعوذ بک شک لا احصی ثناء علیک
انت لا اثنیت علی نفسك (الجامع الصغیر ۱- ۷۰) ط: ۱۲ ط: ۱۱۰

^۶ در ص ۹۹ چنین است: تو بقدر خود خود را شناسی، دیگر هم عاجز اند و تمجید و ار از معرفت خود بفضیل خود معرفت می انگارند .
آنچه دانی، خدای او این بی گمانه است و اشارات از مشیر شرک است یعنی شرک خفی، شرک کین در توحید موقیان، که
اشارت را اشارت کننده بود و از هست و او در بودا علی در نیاید، کی در حقیقت هست بحقیقت دوست و پس دیگر هم علل اند
و حدث نموده بجهان و بود و هست او بی گمانه . لا کل شیء ما خلا الله باطل و کل نعیم دون الجنة زایل

ظاهر مقدمی میگوید که اگر مردمان زرعارف بنیند در آن سبوزند و اگر عارف نور وجود بیند در آن سبوزد، و هم او گوید
 حد المعرفة التجرد من النفوس و تدبیرها فیما یجلی و یصغر^۳.

حضرت شیخ فیروزیه سدهوی استفسار از دو حالت مشهوره عرفای روزگار که من عرف الله کل لسانه و عکس وی من
 عرف الله طال لسانه کردند. قال الاشراف المعرفة نوعان معرفة ذاتیه و معرفة منفاقیة، معرفت الصفا
 یكون لسانه کلیلاً یعنی چون بنده نفی کل کرد هر آئینه جزو وجود در کل داخل بود و او هم در عین نفی باشد و مثبتی باید
 که اثبات شئی تواند کرد، در نفی حکم اثبات از او بر خاسته، هر آئینه کل لسانه باشد، و چون سر از بدای نفی
 بیرون آرد و بگوید اثبات در آید بالقیاد او امر ستایش باشد، هیچ نکته از امور شریعت بیرون نشود، و رفته دل نبات
 خورم بود و دیده دل کشاده، از شاهده انوار الهی و ملاحظه اسرار نامنای محظوظ گردد، باطلات تجلیات و کوائف
 واردات محظوظ، هر آئینه من عرف الله طال لسانه، وصف حال او باشد.

کشیده خجری از هیبت ذات در دیده عارفانرا سر بکبرات

چو از جام صفاش می جفتیده از جیب لایبالی سر کشیده

قال الاشراف نهایت المعرفة هی وجدان الحق بحیث لا ینفک عنه کالبصائر^۴ عن البصر و السامیه
 عن السمع.

۱ طاهر مقدمی: از بزرگان مشایخ شام و قدمای ایشان است، ذوالنور را دیده، بایستی حلقه محبت داشته، ذوالنور

گوید که شبلی ویرا جبرائیل خوانده (رجوع کشیده به نغمات ۱۲۹، ص ۲۷، سلمی ۲۵)

۲ ط: نور خود بیند، در نغمات هم "نور وجود" است. ۳ م: ب: ندارد، در

سلمی "یجلی" او یصغر است. این قول طاهر مقدمی در صریح^۵ موجود است.

۴ رجوع کشیده به طبعه، پانزدهم این کتاب در ذکر خلفای سده اشرف^۶ م: ب: دیده فوق و فادرا بکبرات

ط: ع: "نهایت" ندارد

لطیفه چهارم

در بیان معرفت صوفی و تصوف و ملائقی و فقیر و اصناف این طایفه و ذکر ارباب ولایت
از او تاد و ابدال و اخیار و غوث و تشرح اولیای مکتوم و کمیت اطلاق بهم تصوف و صوفی بدین طایفه

قال الاشراف الصوفی هو الموصوف بصفات اللہ سری الوجوب والقلم . حضرت نورالعین بیان اصناف این
طایفه و معانی اسمائی مختلفه ایشان در خواستند . فرمودند که در ترجمه عوارف دیده ام و آن این است بدانند مراتب
طبقات مردم علی اختلاف درجاتهم بر سه قسم است ، قسم اول مرتبه واصلان و کاملان و آن طبقه علیا است ، قسم دوم
مرتبه ساکنان طریقی کمال و آن طبقه وسطی است ، قسم سوم مقیمان و هذیم نقصان و آن طبقه سفلی است .
واصلان مرقبان و سابقانند و ساکنان ابرار و الهاب یمن و یقین انشراح و الهاب شمال ، و اصل وصول بعد از انبیا
صلوہ اللہ علیہم اجمعین دو طائفه اند اول مشایخ صوفیه که بواسطه کمال متابعت رسول علیہ السلام مرتبه وصول یافته اند ،
و بعد آن رجوع برای دعوت خلق بطریق متابعت مازون و مریض و مامور شده اند و این طایفه کامل و مکمل الله
که فضل و عنایت ازلی ایشان را بعد استغراق در عین جمع و بیجه توحید از شکم ماضی فناء بسبب حاصل تفرقه و میدان بقا خللی
و منافی از زالی فرموده تا خلق را به نجات درجات دلالت کنند و اما طایفه دوم آن جماعت اند که بعد از وصول
بدرجه کمال حواله تکمیل و رجوع خلق به ایشان نرفت و غرق بحر جمع گشتند و در شکم ماضی فناء چنان ناچیز و مستحکم شدند که
از ایشان هرگز خبری و اثری بسبب حاصل تفرقه و ناصیه بقا نرسیده و در سنگ ساکن قباب غیرت و وقایع دیار هیرت انحراف
یافتند و بعد از کمال وصول ولایت تکمیل دیگران ایشان مفضول نگشت و اصل سلوک نیز بر قسم اند ، طالبان مقصد اعلی
و رسیدن وجه اللہ یزید و ن وجه ، و طالب مقصد سفلی که رسیدن آخرت اند و شکم من یرید الاخره . اما طالبان
حق دو طایفه اند مقتضوف و ملائقیه اما مقتضوف آن جماعت اند که از بعضی صفات نفوس خلاص یافته اند و بعضی از احوال
و اوصاف صوفیان تصنیف گشته و مطلع نمایات احوال ایشان شده و لیکن هنوز با خیال (بقایای صفات تشبیهت)
مانده باشند و بدان سبب از وصول غایات و نمایات اهل قرب و صوفیه مختلف گشته . اما ملائقیه جماعتی یانند که در رعایت

عنه ترجمه عوارف : مراد از ترجمه عزالدین محمود گمانی است . و نیز رجوع کنید به ۳۴ ، ۳۵ این کتاب .

عنه «بدانکه مراتب طبقات مردم ... لا یفهم شورا» ترجمه همین عبارت در المصباح ۴۱ آمده است و هر جا که تفاوت واقع شده است در

پاورقی نشان داده شده است . ۳۴ م ، ب : در سنگ زمره ساکنان قباب غیرت عنه المصباح : ندارد

عنه المصباح : مطلع عنه المصباح : صفات نفوس تعقیر عنه المصباح : متخلف

معنی اخلاص و محافظت قاعده صدق و اختصاص غایت جسد مبذول در آنها در اخقای طاعات و کتم خیرات از نظر خلق مباحثت واجب دانند با آنکه هیچ دقیقه از مصالح اعمال مهمل نگذارند و تسکین جمیع فضائل و توابع از لوازم شمرند و شرب الشیان در کل اوقات تحقیق معنی اخلاص بود و لذت الشیان در تفرد نظر حق با محال و احوال الشیان، همچنانکه عامی از ظهور مصیبت پیر حذر بود الشیان از ظهور طاعت که مظنه^۱ رایا باشند خذر گفتند تا قاعده اخلاص خلل نپذیرد. حضرت قدوة البری تقریباً فرمودند:

چو روی پرستیدنت در خداست اگر جبرئیلیت نه بیندیر و است

و بعضی گفته اند الملائی هو الذی لا یظهر خیراً و لا یخسر شراً، قال الاشراف الملائی هو الذی لا یظهر خیراً و شراً؛ و قال الشیخ اکبر هم الذین لا یظفرون علی طوارهم سمانی بر اطعم اثر البتة و هم اعلی الطائفة و ملا متیة هم شیطان فی الطوارهم البرجوانیة و شرح هذا هو ان الملائی اذا عرف طعم الاخلاص و تحقق بالصدق فلا یجب ان یطلع احد علی احواله و احواله ۲

حضرت قدوة البری میفرمودند که در قطع منازل سفر و روم و مراحل ما دخله المصعوم اشتغال می نمودم، در بادیه ای مجردی همراه شدم که اهله معلوم نمی شد که کدام مذهب دارد و بکدام عبادت اشتغال مینماید، بآلة فرخ چنان معلوم شد که یکی از او بای کل این طائفه بود و در مصاحبت فقیر کل جوی ازین قبیل است.

حضرت قدوة البری تقریباً میفرمودند که در جامع سنه و ارسلکین شتم و بطشی که بانواع رایحین آراسته و چینی که در بطنانک طعمی بسیارین پیراسته و در خیابان وی جوی نشسته و بملوی اوزلی صاحب جمال سر به آورده و مراچی پیش نهاد و انواع ماکولات در میان افتاده، سانشن سترغم اشما سترغم و زبانشن بطنم طراف تکلم، خیال کردم که می خورده در لعل و نازیل طبع خود را اظهار میکند و بمقتضای نفس اماره کار میکند، بآلة فرخ چنان ظهور یافت که زن منگوه او بود و در مراچی شربت طلبان میخورد و میفرمودند که این طائفه هر چند غریز الوجود و شریف الحال باشند هنوز حجاب وجود خلقت از نظر الشیان بطنی منکشف نشده باشند و بدان سبب از مشاهده جمال توحید و معانیه حال توحید محجوب مانده باشند، چه اخقای محال و ستر احوال خود از نظر خلق مشرور و ن است بر دیت وجود خلق و نفس خود که مانع معنی توحید اند و نفس نیز از جمله اغیار است تا هنوز

۱ م، ب: بتحقیق ۲ این سر در الصبا ۳ نیست ۴ روج کشید بعضی

۵ "این طائفه هر چند... لکن حال صوفی است" همین عبارت در الصبا ۶ آمده است. ۷ الصبا ۸: معنی تفرید

۹ م، ب: که چنان ۱۰ م، ب: حال

بر حال خود نظر دارند از احوال و احوال خود بکلی غمگینند و میان ایشان و صوفیه فرق آنست که جذبه غایت
 قدیم صوفیه را یکی از اشیای اشتزاع کرده بود و حجاب خلق و انانیت از نظرش دور انگاشته بود و در بیان طاعات و
 صدور خیرات خود را و خلق را در میان نه بینند و از ^۱ ~~از~~ نظر خلق مایوس ^۲ ~~باشند~~ ، با خفای احوال و ستر احوال مقیدند ، اگر
 مصلحت وقت در اظهار طاعت بینند آنها را بکنند و اگر در اخفای آن بینند اخفا کنند . پس ملائطیه مخلصانند که کسر لام
 و صوفیه مخلصانند بفتح لام ، آنها مخلصانهم بخالصة وصف حال ایشانست . اما طالبان آخرت چهار طائفه اند ، زهاد و
 فقرا و خدام و عباد . از زهاد طائفه باشند که بنور ایمان و ایتقان جلال آخرت مشاهده کنند و دنیا را در صورت قبیح بینند
 و از انتفات نیز نیست مگر صرف غانی ^۳ ~~رو بگردانند~~ و در حال حقیقی باقی رغبت نمایند و تحلف این طائفه از صوفیه آنست
 که زاهد بخلق نفس خود از حق محجوب بود ، چه بهشت تمام خلق نفس است فیها ما تشقی ^۴ ~~الا نفس~~ و صوفی بمشاهده جمال
 ازلی و محبت ذات لم یزلی از هر دو کون محجوب بود همچنانکه از دنیا صرف رغبت کرده باشد از آخرت نیز رغبتش مصروف
 بود ، پس صوفی را در زهد مرتبه ای بود و رای مرتبه زاهد که خلق نفس از آن دور بود اما فقراء طائفه ای اند که مالک
 هیچ از اسباب و اموال دنیوی نباشند و در طلب فضل و رفوان الهی مصروف گردیده باشند و باعث این طائفه به ترک
 یکی از سه چیز باشد ، اول رجاء تخفیف حساب یا خوف عقاب چه حلال را حساب لازم است و حرام را عقاب ، دوم
 توقع فضل ثواب و مسا بقیت در دخول جنت چه فقراء بپایان سال پیش از اغنیاء در بهشت در آیند ، سوم طلب
 آسودگی خاطر و فراغت اندرون از برای انشاء طاعات و حضور دل در آن ، و تحلف فقراء از ملائطیه و تصوف
 بآنست که او طالب بهشت و خواهان خلق نفس خود است و ایشان طالب حق و خواهان قرب او و و رای آن مرتبه
 در فقر مقامی است فوق مقام ملائطیه و تصوف و آن صفت خالص صوفی است چه صوفی را اگر چه مرتبه او و رای
 مرتبه فقر است و لیکن خالص مقام فقر در مقام او درج است و سبب آنست که صوفی را عبور بر مقام فقر از
 جمله شرائط و لوازم است و هر مقام که از آن ترقی کند صفا و نقا و آن را اشتزاع نماید و زنگ مقام خودش دهد
 پس فقر را در مقام صوفی وصفی دیگر زائد بود و آن سلب نسبت جمیع احوال و مقامات است از خود و عدم

له ج : اخفایش دارند ^۱ ~~پس ملائطیه...~~ بفتح لام : همین جلد در معارف الحواری که ترجمه عوارف المعارف از
 علی بن ابی طالب است موجود است (زکاة کتبه بنی ختمه خطی معارف الحواری جیب گنج) ، و لیکن این جلد در المصباح نیست .

به المصباح ۲ : بخالصة ذکر الدار ^۲ ~~المصباح ۲~~ : بصورت ^۳ ~~ع~~ : رغبت ^۴ ~~ع~~ : بعد ازین در المصباح

جد های چند زیر صفت که سابقین نه دارد . ^۵ ~~م~~ : مسا بقیت دخول در جنت ^۶ ~~المصباح ۲~~ : خاندن جبرئیل علیه السلام
 روزی بحضرت رسالت صلی الله علیه و سلم نسبت آورد که دیدن خلق فقراء استک الجنت قبل الاغنیاء بنصف یوم و حوسن ما ملکنا .
 عبارت سابقین " چه فقراء ... در آیند " ترجمه حدیث بالا است . ^۷ ~~م~~ : ب : خلاصه ^۸ ~~ع~~ : فقر ^۹ ~~م~~ : ب : فقر

تک آن چنانکه هیچ محل و هیچ مقام از خود نبیند و بخود مخصوص نداند بلکه خود را هم نبیند، پس او را نه وجود بود نه ذات و نه صفت، نحو کرمو، خدا در فنا، و این حقیقت فقر است که مشایخ در فطن آن سخن گفته اند. آنچه پیش ازین در معنی فقر یاد کرده شد رسم فقر است و صورت آن شیخ عبد الله خفیف قدس الله سره گفته فقر عدم الاله و الخروج عن احکام الصفات و این حدی جامع است فطن برسم فقر و حقیقت آن و بعضی گفته اند الفقير هو الذي لا يملك ولا يملك و فوقیت مقام صوفی از مقام فقیر با نیست که فقیر بارادة فقر و ارادة حفظ نفس لمحبوب بود و صوفی را هیچ ارادت مخصوص نبود و در صورت فقر و غنا ارادت او در ارادت حق لمحبوب بود بلکه ارادت او عین ارادت حق بود بنابراین اگر صورت فقر و رسم آن اختیار کند بارادت و اختیار خود لمحبوب نشود چه ارادت او ارادت حق باشد. حضرت قدوة الکبریٰ از ابی عبد الله خفیف نقل میکردند که وی میگردد که الصوفی من استصفاه الحق لنفسه لو ادرا والفقر من استصفاه نفسه في فقره اقربا، بعضی گفته اند الصوفی هو الخارج عن السموات والارض و الفقير هو الفاقد للانبیاء.

حضرت نورالین از آثار فقیر درخواست فرمودند که از حضرت شیخ ابوالقاسم گرگانی پرسیدند که درویش را کمترین چیز چه باید تا اسم فقیر را سزاوارد، گفت سه چیز باید و کم از سه چیز نشاید، یکی باید که پاره راست بداند و دوشن و دیگر سخن راست بداند گفتن و شنودن، دیگر پای راست بر زمین داند نهادن. گروهی از درویشان باین حاضر بودند که این سخن گفت، چون بمنزل خود باز آمدیم گفتم بیهائید تا درین سخن حوسلی چیزی بگوئیم، هر یکی چیزی میگفتند. چون نوبت بمن آمد گفتم پاره راست دوشن آن بود که بفقر دوزد نه برینیت. چون احو بفقر دوزی اگر ناراست دوزی راست باشد، و سخن راست آن باشد که بریندگانی شنود نه کمیتت، و بحق و وجد در آن تصرف کنند نه بمنزل، و بحال ستر آنرا ننهند نه بعقل، و پای راست بر زمین اذن آن باشد که بوجد بر زمین زند نه بلمو. این سخن را بعینه پیش

۱۰ در المصباح ۱۱ هم همین است، ولی در صوری ۱۲ این قول منسوب به ابی محمد روم است و چنین است: الفقير هو الذي

لا يملك شيئاً ولا يملك شيئاً، و نفات ۹ "نشی" ندارد. قول دیگری منسوب باو عبد الله مغری (توفی ۷۳۵هـ)

چنین است: الفقير الصادق الذي يملك كل شيء ولا يملك شيئاً (صوری ۱۳). ۱۴ م، ب: نشود

۱۵ م، ب: ابی عبد الله، ابی عبد الله خفیف، رجوع کنید به ۵۴۱ هـ در المصباح ۱۱ بعد ازین، این قول

ابی العباس خاوندی نیز هست: نهایت الفقر بدایت القنوت ۱۶ هـ: شیخ علی بن عثمان بن علی الجلبلی الخزازی مصنف کتاب

کشف المحجوب گفت که از حضرت شیخ ابوالقاسم گرگانی پرسیدند... ۱۷ رجوع کنید به ۵۲۳ هـ: ب: بتواند دوخت ۱۸ هـ: بتواند گفت و نمود

۱۹ هـ: تواند زد ۲۰ هـ: بحال گوید و شنود ۲۱ هـ: بریندگانی و او را

آن بزرگ نقل کردند، گفت اصحاب علی اجر الله تعالى . میفرمودند که این نسبت کسی است که بحقیقت فقر رسیده است بخلاف فقرای دینی حضرت قدوة اکبری میفرمودند که این طایفه را اهم است که خود را بلباس فقر آرانید، اگر فقر او موجب درجات اخروی بود بهتر باشد از هر چه گویند و لهذا حضرت رسول صلی الله علیه وسلم فقر را اختیار کرده، درجات عالی فقر او مقامات متعالیه غریبا ازین جا توان دانست که بجهت اندک اعتراض از انبیان حضرت رسول صلی الله علیه وسلم معاتب آمد کما قال الله تعالى و البصیر نفسک مع الذین یدعون ربهم بالخداة والعشی یریدون وجهه ، لاجرم تا یکی از اصحاب صفه در مجلس حاضر بودند آنحضرت صلی الله علیه وسلم جز بایشان در مکالمات و محاورات هیچ کس متوجه نمیگرددند، چشم از انبیان بر نمی داشتند چه این آیت در شان انبیان نازل شده و آن چنانست که معنادید قرعین را این مماله حضرت ماده حسد شده، پیش حضرت بنوی صلی الله علیه وسلم آمده گفتند که اگر شما ازین جماعت مسلمانان که غیر ارادت و جبهه باقی کاری نداشتند قطع مکالمه نخواهید کرد ما در محبت شما خواهیم آمد، وصلت ندیدند. چون کافران ازین منی ما پس شدند گفتند چون قطع نمیکنید باری در محاسن صحبت و زمان خطاب مستطاب متوجه بانبیان نشوید تا ما مسلمان شویم. این منی را قبول کردند و راضی شدند که در مجلس متوجه جز بانبیان نشوند تا این جماعت که همیشه خاطر شریف متوجه اسلام انبیان بود مسلمان شوند، این آیت سائبا بنسبت انبیان نازل شد. یکی از اصحاب مصعبی بود، گاهی که وقتش خوش میشد میگفت منم آنکه بوجد من بیایم خبر از متاب گشتند.

حضرت در تسمی بر من رسانیدند که بعضی افاضل فضل خدا که بر فقر میهند چگونه بود؟ اگر فضل خدا به فقر بودی حضرت رسالت پیام صلی الله علیه وسلم بحلیه کما جاء فی آداب المریدین : و اجوا علی ان الفقر افضل من الغنی اذا کان مقرونا بالرضا خان احتج محتج بقول النبی صلی الله علیه وسلم الید العلیا خیر من الید السفلی قیل له الید العلیا تنال الفضل باخراج ما فیها والید السفلی سجدا المنقصة بحصول ما فیها ففی تفصیل السما و العطاء و سل علی فضل الفقر من فضل الغنی للانفاق و العطاء علی الفقر کان لمن فضل العصیة علی الطاعة لفقتل التوبة

له قطع مکالمه... نخواهم آمد : ع این جمله دارد . ب : تسمییم که قرآن ۲۲ انجم ۱۷

قال ذوالنون عليك بالقصد وان الرزق قليل الرزق يزكى سيرا العمل .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که در الهیاس نهادن رزق (لله علیه سلوة الفقر علی الیقین) ، فرق بیان فقر و زهد است
که فقیری وجود زهد ممکن بود / همچنین کمتر کن دنیا کنده بزم ثبات در برتین و هنوز رغبت از دوزخ باقی بود / همچنین زهدی نفعی است
عدم اطلاق است و حقیقت او خروج از صفات و سلب اخصا ص چیزیکه بخود ، ربح فقر صورت زهد است و امارت آن و معنی
زهد صرف رغبت از دنیا . حق سبحانه و تعالی چون خواهد که بعضی اولیای خود را در تحت قباب بلذت از نظر اختیار محبوب گردانند
ظاهر ایشانرا بلباس غنا که صورت رغبت است بپوشانند تا اصل ظاهر ایشانرا از جبهه راغبان دنیا پندارند و جمال حال ایشان
از نظر نامحرمان پوشیده ماند و این لبث حقیقت فقر و زهد وصف خاص و لازم حال صوفی است ، تقریباً میفرمودند که
شیخ علاء الدین سمنانی فرموده است که حضرت شیخ محمد الدین لک آبادی قدس سره را هر سال خرچ سفره خانقاه دولست
هزار دینار زر سرخ بوده است و من حساب میکنم پانصد هزار دینار اطلاق وقت کرده ام بر صوفیه که بر طریق ما باشند .
حضرت قدوة الکبری میفرمودند که شیخ علاء الدین سمنانی در اصل از ترک سمنان است و از اقربای این فقیر میباشند
و سبب توبه وی آن بود که بیایزده سالگی بملک زمت سلطان وقت اشتغال بینمود ، در یکی از حروب که حضرت سلطان
ابراهم را نورالدین مضجعه با اعداء بود ویران جذب رسیده و سوی لک آباد مراجعت کرد و بصحبت حضرت شیخ نور الدین عبد الرحمن

در الهیاس نهادن : نام وی محمد بن الفضل است ، شاگرد حنفی خلای و پیر شیخ محمود (مردی ۳۵۰ ، فریب ۲-۵) ؛
« در الهیاس نهادن گوید ... لازم حال صوفی است » : همین عبارت در المعاص ۱۱۹-۱۲۰ آمده است . ۱۲۴ م : ع ۲۰
ع : اغنیاء ۱۲۴ م : اب : « لبث ندارد » شیخ علاء الدین سمنانی فرموده است « این حد در هیچ نسخه
و طایف اشرفی نیست و در همه نسخه ها لغت که مذکور دیدیم این قول شیخ علاء الدین سمنانی را به سید اشرف منسوب کرده اند در
حاشیه فی الحقیقت این قول شیخ علاء الدین سمنانی است (نکاه کنید چهل مجلس ورق ۴۳) و این جاف و کذا نیست کما وقع
مذکور است ، چه از این قول از ذکر شیخ علاء الدین سمنانی هم پدید میآید که نام شیخ علاء الدین سمنانی قبل از آنکه است
مردن عبارت میفرموده خواهد شد .

شیخ محمد الدین لک آبادی : رجوع کنید به حاشیه
ویرای اطلاع بخشی راجع باین قول نگاه کنید معجم الکلیبی کتاب
درجه بادشاهی نرسیده بود و درین وقت احمد تگودار پسر حاکم خان سر جای ابا قاسم (متوفی ۷۸۰ هـ) پسر حاکم خان صاحب
تخت و تاج بود . در ۷۸۳ هـ در قزوین از خون خان پسر ابا قاسم در مخالفت احمد تگودار قیام نمود . در ابتدا
در خون خان فاتح شد ولی آخر الامر شکست خورد و عقید گشت ولی او تدبیر بعضی از رفقای خویش رعایای یافت [تقریباً ۱۱۱۱]

کمرقی سلوک سکیردند، بعد از ترک تجرید و تفرید خراج خانقاه انیشان روزمره صد دینار بود و خانقاه سکاکیه از بنای آباء و اجداد این فقیر در سمنان است بایشان تفویض یافت.

امام رسم فقر اختیار بعضی شایخ صوفیان است و در ادایشان در آن اقتدای انبیاء و تقلل از دنیا و ترغیب و دعوت طالبان باصورت فقر نیز بان حال و اختیار ایشان درین مسمی مستند با اختیار حق نه بطلب حظ اخروی. اما خدام جامعی باشند که خدمت فقراء و طالبان حق اختیار کنند چنانکه بآؤد علیه السلام خطاب کردند چاد او در ۴ از ائمت لی طالباً فلن له خادماً و اوقات خود را بعد از اداای فرائض در تفریح و ترفیه خاطر انیشان از اصرام با امور معاش و اعانت بر استعداد امر معاد مصروف دارند و آنرا بر نوافل و عبادات تقدیم کنند و در طلب مایحتاج اوشان در هر طریق که در شرع مذموم نباشد مداخلت نمایند بعضی بکسب و بعضی بدرویزه و بعضی بفتوح و نظر انیشان در اخذ و عطا بر حق بود و خلق در اخذ رابطۀ عطای حق سبحانه و تعالی دانند و در عطا واسطه قبول.

[بقیم خانه صوفی ۱۱] شیخ علاء الدین سنائی درین وقت بسن بیت و چهار سالگی رسیده بود و درین صفت از جانب ارغون خان که شیخ در ملازمتش بوده، شرکت نموده و در ۸۵۰ هجری هم ترک ملازمت کرده بسمان مراجعت نمود و راه سلوک اختیار کرد. از نوشته خود شیخ برمی آید که شیخ در ملازمت سلطان وقت (احمد تودار) بنوده مکمل ملازم ارغون خان بود که هنوز سدی نرفته بود، درین وقت بادشاهی بنام ابراهیم در ایران بنوده [روایت کنید: المرحوم لاهل الخوة و الجوده فصل اول باب ششم و تارخ گزیده تلخیص و ترجمه اگلیسی از سیراؤن ۱۴۰ و جیب السیر ۳ ص ۴۰۲] شیخ زوال الدین عبد الرحمن کمرقی: از اصحاب جوزجانی بود، در ۳۹۰ هجری زاده یافت و در ملازمت وفات یافت. شیخ علاء الدین سنائی در باره وی فرموده است که در آخر زمان ازین وجود شیخ زوال الدین عبد الرحمن بودی سلوک کبلی محو شدی و نشان نمادی (نفات ۴۲۸)، اما کمرقی منسوب به کمرقی که قریه امیت از قراء اسفرائن که اکنون بخشی است از بخشای شهرستان نیشابور (شرح احوال علاء الدین). در المروه «کمرقی» است، در نسخه «هم» و «ب»: کمرقی، و در ع: کمرقی.

۱ خانقاه سکاکیه: منسوب به شیخ حسن سکاکی است. شیخ حسن سکاکی از اقربان ابوسعید ابوالخیر و ابوالحسن خرقانی است شیخ علاء الدین سنائی بعد از ترک ملازمت ارغون خان خانقاه سکاکیه را از سر نو تعمیر کرده و شیخ علاء الدین سنائی در اوائل در آنجا پیوده و ادبیهات بر آورده و بعضی املاک خود بر آنجا وقف کرده (المروه فصل اول باب ششم). سید مظفر صدر در باره محل سکاکیه می نویسد: محل سکاکیه تا زمان حاضر در سمنان معروف و نزدیک بقعه پیر محمدار و میدان قلعه فعلی آسایشگاه (محل سابق قبرستان و مزار سمت غربی شهرستان) واقع است. (شرح احوال... علاء الدین سنائی)

۲ ب: تفیض ۳ ع: مستند ۴ ع: انیشان ۵ ع: المصباح ۶: به روزنه ۷: المصباح: احوال
۸: المصباح ۲: ۱ عطا

حضرت قدوة الکبری تقریباً میفرمودند که حضرت شیخ ابوالحسن بن شریار^۱ کا ذرونی هم از خدمت فقرا و بقصد اصل
 حصول کلی رسیده اند . آورده اند که شیخ ابوالحسن در قریه ای از کا ذرونی بحرف نساجی اشتغال میفرمودند . حضرت
 شیخ اربلی حسین بن محمد فیروز آبادی که مقتدای اصحاب توحید و پیشوای ارباب تفرید و صاحب ولایت و معروف هدایت
 بودند سبیل سفر و طریقی سیر می سپردی . اتفاقاً گذر ایشان در قریه افتاد . حضرت شیخ ابوالحسن در ارادت نماز
 مشغول بودند . چون نظر شیخ اربلی شیخ ابوالحسن افتاد بنور ولایت خود عواجب و درایت ایشان دانستند که یکی از قدوة
 اولیای عصر و زبدة اصفای دهر خود خواهند بود . فرمودند که ابوالحسن بیا ، مرید من شو . ایشان گفتند که من
 قانون ارادت نمی دانم زیرا چه ایشان نهایت سادگی بودند و از الهوار ارشاد و رشد و از آثار مرید و مراد پیرانگاه
 حضرت شیخ اربلی فرمودند که بموجب فرموده^۲ ت الذین یبالیعونک^۳ انما یبالیعون الله ، دست بردست من بده
 و بگو که من مرید شما می شوم ، همچنان کردند و بحضرت شیخ ارادت آوردند . چون ایشان را مرید کردند میان
 بعزم سفر بستند . حضرت شیخ ابوالحسن بعرض رسانیدند که چون مرا در قید ارادت خود مقید کرده اید و عین هم
 فرمائید که در آن اقدام نمایم . فرمودند که وصیت من بنسبت شما درین وقت جز این نیست که ادای فرائض
 باصطام تمام نمائید و در بهره خود از خودانی جزوی بفقیری و بهمانی داده باشید . قبول کردند و به حکم
 فرموده پیر کار میگردند و جزوی خوراک از بهره خود پیش فترا میکشیدیدند . اتفاقاً سه بزرگوار صاحب
 تصرف درین قریه نزول کردند . شیخ ابوالحسن بجهت این بزرگان بطبیخ آتش اشتغال نمودند تا آنوقت
 که خوردنی تیار نشود ایشان بسبب روتان شدند و از قریه ایشان بدر آمدند . حضرت شیخ ابوالحسن
 همچنان طعام ناپخته برخواستند و در پی ایشان دویدند و سه نان بر دوش خویش که مکیا بود با ایشان آوردند
 و پیش ایشان نهادند . چون تناول کردند یکی از ایشان گفت این باندۀ کار خود کرده ما را هم چیزی
 باصیت کرد . س

^۱ شیخ ابوالحسن کا ذرونی : رجوع کنید به حاشیه ۴۵ . معنی قصه شیخ ابوالحسن در خواندۀ الفوائد^{۴۵} هم منقول است ، با
 این تفاوت که به وایت عارف آنرفی درین واقعه شیخ اربلی حسین بن محمد فیروز آبادی (توفی بعد از قتلایه ، نجات ۲۵۴) شیخ ابوالحسن (توفی
 ۴۲۶ هـ) را مرید خویش کرد ، و در خواندۀ الفوائد بجای شیخ اربلی حسین ، شیخ اربعم الله خفیف را (توفی ۴۴۸ هـ) رساند ابوالحسن
 نوشته شده است . جامی در نجات ۲۵۴ می نویسد : انتساب شیخ ابوالحسن در تصوف شیخ اربلی حسین بن محمد فیروز آبادی بوده ،
 و در همان صفحۀ سبب جای دیگر نوشته است که شیخ اربلی حسین از اصحاب شیخ اربعم الله خفیف است و شیخ ابوالحسن کا ذرونی ندیم الهی و امام
 م ۲ ، ب : انوار م ۲۶ قرآن ۲۶ الف ۱۰ م ۴ : ع : می آورند

کسی کز تو و غای پیش کرده چو از دی نگذری انصاف بنود

یکی از ایشان گفت دنیا دهم ، دومی گفت از جمعیت دنیا در تفرقه خواهد افتاد ، دین دهم ، سومی گفت ما جوایز داریم ، در خانه الله خزائن السموات والارض و ما بینها چه کمی است ، هم دین دهم و هم دنیا دهم .
 هر سه بزرگوار نفس مبارک رانده سفر کردند . حق تعالی از بکبت انقاس ایشان کار دین شیخ ابوالحق کریمی را رساند که سر حلقه بسی از اکابر و قدوه ضعیفی از آثار شدند و اسباب دنیا بحدی انجامید که در رزار متبرکه و ایشان پانصد دینار را ننگری پزند و فقر را بنمورانند چه رتبه و راز سرور ایشان بدر بند دریا افتاده است .
 مردم کاروانان و گذر بانان چندان فتوح و تدری می آرند که شرح او ممکن نبود .

حضرت قدوه اکبری میفرمودند که بسیاری از اهل حرفت باین شرف شرف شدند و حقیقتی علم حال را فوقیت بر علم قال نداده ، چنانچه حضرت مولوی رومی در دیوان خود آورده :

گر نه علم حال فوق قال بودی کی شدی سبزه اعیان بخارا خواب نساج را
 بیشتری از اکابر مراد از خواب نساج خواب ابوبکر نساج داشته اند و بعضی از آثار مراد از و شیخ ابوالحق
 کاذرونی داشته اند و الله اعلم بالصواب .

حضرت قدوه اکبری میفرمودند که از نشای کل و صوفیه مکمل نیز آنچه مناسب خدام عبود رعایت میکنند و بجزیکه گرانی خاطر آئیده بود اصله ملتفت نمیشوند . تقریباً میفرمودند که شیخ ابوالعباس و قصاب که صاحب کرامات عظیم بود و فراست تیز داشت و قبه و غوث زمان خود بوده تا زنده بود رحلت بوی بود . روزی بدین وی نادانی از مصر باطل آمده بود تا صوفی گری کند و شیخ را از جای ببرد . چون در آمد شیخ را سلام نکرد و پای افزار از پا نکشید و در طهارت جای شد ، کوزه ها بود که بآن دست و روی شستندی ، بپرسیدت و شکست تا هیچ نماند ، گفت شیخ خود را بگوئید تا کلام آرد . با شیخ گفتند ، گفت کلام دیگر ببرید . گفتند

۱۰۰ : رسید ۱۰۱ م ، ب ، ع : اما اثر ۱۰۲ ع : مکن شرح نیست ۱۰۳ ع : فرقه
 ۱۰۴ ابوبکر نساج : از اصحاب شیخ ابوالقاسم گرانی است و شیخ احمد خراسانی ، با ابوبکر دینوری نیز صحبت داشته (نقوش ۴۰)
 ۱۰۵ م ، ب : اما اثر ۱۰۶ شیخ ابوالعباس و قصاب رجوع کنید به ص ۱۰۴ ط : صاحب کرامات عظیم و فراست تیز و تدین ..
 ... و قبه و غوث زمان خویش ، ن : صاحب کرامات عظیم و فراست تیز بود و قبه و غوث زمان خویش بود بمکه ع : نیز
 ۱۰۷ این واقعه ابوالعباس و قصاب در نقوش ۲۸۸ از شیخ ابوسعید ابوالخیر تقریباً در همین الفاظ منقول است ۱۰۸ م ، ب : «تا صوفی گری»
 ... ببرد « این چه ندارد ۱۰۹ م ، ب : ندارد ۱۱۰ م ، ب : پای افزار ؛ در صوفی ۱۱۱ م پای افزار آمده است
 که بمنی کفش و پاپوش بکار رفته است ، و رکن است از پای + افزار بمنی اسباب و سامان که تحت آن اکنون پیرا رستمن است و مخفف
 دیگر آن پا فزار درین بیت تزاری آمده : سبزه بی تربیت و برگ و نوا + نوکران بی جا و بی پا فزار (نظام ۲۴۰ ، نیز ابوبکر نساج (ص ۱۰۴)
 [تعبیر منقول ۱۱۱]

هر چه آنجا بود همه بشکست . گفت از بازار بیارید . سر آوردند ، و آن غافل از طهارت جای بیرون آمد و گفت چرا کله نیاوردید ؟ اگر کله ندارید پس شیخ را بگوئید تا بیاید و ریش خویش فراوان دهد تا بدان استیجا کنم . شیخ نشنید ، از جای بجهت و محاسن خود را که دراز داشت و سفید بر دو دست خود ندارد و میرفت و میگفت : کار و حساب بیهی بی بین جارسید که ریش او استیجا را شناید . آن غافل بگشت و در پای شیخ افتاد ، گفت ای شیخ از تو مسلمانی میشوم .

حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند هر که خدمت از اخوان در ریخ میدارد بسیار حرمان است از مقصود خدمت . از ابوالفضل مرقی نقل کردند من کمتر از عن خدمت خوانده او را نه الله تعالی ذللاً لا انفاک نندره ، ابدلاً هر که خدمت و حرمت از یاران دریغ دارد او را ذلتی دهند که هرگز از آن نرهد .

حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند خدمت مخلوق نشان سعادت است و کسیکه در خدمت مخلوق خوی گیرد هرگز آئینه در خدمت خالق دلیر بود و بنسبت منافع ظهور صفات در مقام کائنات که مصادر اسمای ذات اند خدمت مخلوق عین خدمت خالق بود . تقریباً میفرمودند که ابوالطالب خراج بشیر از آمد و علت شکم داشت . شایخ گفتند که خدمت او را که اختیار کنید ؟

شیخ خفیف گفت من اختیار میکنم . میگوید هر شب با نرزدن بار صغده با بر مییاست . یکی از شبها نشسته بودم و خیلی از شب گذشته بود ، چشم من گرم شد . یکبار آواز داده بود ، نشنیدم ، دیگر آواز داد ، نشنیدم ، دیگر آواز داد ، بر خاستم و طشت پیش بردم . گفت ای فرزند و تنیده خدمت مخلوق همچو خود را نیکنوایی کرد خدمت خالق را چگونه بجا نوانی آورد ؟ (و غم خفیف گفته) : وقتی غائب بودم که آواز داد که شیرازی ! من

[بقیه حاشیه ۱۱] م، ب : دستها و پاپا و روی خود می نشیند م در نهات م این جد نیز هست : و ایشان کوزه را کلاه اند

م، ب : ببرند

ع : دیری آوردند م، ب : طهارت خانه م، ب : بنیاد دارند م، ب : فرار کنند

م، ب : بیرون : بشنید : ن : بشکست م، ب : "نقری" ندارد : ابوالفضل مرقی : ابن احمد بن محمد المرقی الخراسانی ماهر مظهر کرمانشاهی ورویم و عبد الله خراز و غیر هم ، در ۳۶۲ م وفات یافت (روای کند) :

مروری ۴۷۲ ، خزینه ۲-۲ ، سلی ۵۹ ، نقی ۲۷۸) . را مرقی منسوب است به مرق که باین نام یا مرقه و مرقی

جاییای در بلاد عربی بوده (مراصد) ، ولی عبد الحی حبیبی در حاشیه هروی ۳۲۳ مینویسد که اصح اینها به : درین جا بقصد مرقی

خراسانی است زیرا سلی تویح کرده که او القاسم از نیرنگان شایخ خراسان بود ، و باز او را مرقی رازی مینویسد که از آن

پی برده مینویسیم که منسوب به بلاد عربی نیست ، بلکه بقول صحابی نسبت است به قرأت قرآن (انساب ۵۴۰) و اکنون قاری

گوئیم ، و درین کتاب (ملفات العلوفیه هروی) مکرراً مرقی و قراد آمده است . م، ب : ن : تقدیر [بقیه مرقه ۱۱۵]

نشودم ، دیگر بار آواز داده گفت : ای شیرازی ! همین گفت الله ، من نقباً فتم و طشت پیش بر دم . علی دلی
 از شیخ عبد الله پرسید که تو آن گفت الله چون شنیدی ؟ گفت : چون رکعت الله .
 پیر هروی میفرمودند غلام باشد ریدی را که دل استاد نگشاید باشد و گفت الله وی نشنیده و میر حک الله
 بر نهانته بود و بدرد و ناکامی زنده نگشته باشد ورنه خود رسته نبود .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که دور باش از تیز در خدمت درویشان زیرا که کسانی که ایشانرا در خدمت تماشا
 گردانی ظاهر نمائند ، پس همه را خدمت کن تا مراد تو حاصل گردد و مقصود فوت نشود .

خوش ده بگنجشک و کبک و حمام که بگروزش افتد صحنی بدام
 در او باش پاکان شوریده رنگ که در جای تاریک ملل است و سنگ

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که بعضی گان میبرند که فواید عبادات از خدمت بهتر است غلط کرده اند چه
 ثمره و نتیجه خدمت تکلیف محبت در دلهاست ، چه خدمت احسان است و محبت محسن از لوازم جبلت القلوب علی
 حب من احسن الیها و محبت ارباب قلوب ظاهر که نتیجه خدمت است هرگز باشر و نتیجه فواید عبادت برایش
 نخواهد بود . مکرراً میخوانند .

خدمت ترا بکنده بکریا کشد ای سق گاه را به ازین نردبان خواه

ارادت نداری سعادت بجوی بچو گان خدمت توان بردگی

دست مزن در کمر مقلدان سرکش از خدمت روشن دلان

نارمدی که ندوه او بیای مهر و زبده لبهای دهر خود بود ، بعد از تحصیل تکمیل سلوک سپردن و راه تصوف

[بقیه حاشیه ۱۱] ح : "له" ندارد . با این قول معنی در هروی ۴۳۴ از ابوالعلی مفار را از منقول است . ح : ابوالطالب فزرج بن علی
 البغدادی ، استاد البغدادی خفیف ، حکایتی چند درباره وی در نهج ۴۴۵ در هروی ۴۳۴ منقول است . این حکایت در هروی ۴۴۵ و توفیقاً در همین الفاذا
 در نهج ۲۴۹ مذکور است . ح : ن : ندارد . ح : م : ب : الفاظین فوسین ندارد

ح : ن : بوی ح : ن : علی و لیم . درباره علی دلی ، عبدالحی حبیبی میفرماید : ابوالحسن علی بن محمد دلیلی از شاگردان ابن خفیف
 بود که شرح احوال و آثار شیخ را بر زبان عربی داشت و همین کتاب را در کن الدین بکلی بن برهان الدین جنید شیرازی به فارسی ترجمه کرد
 که نسخه خطی آن در کتابخانه ای استانبول موجود است و از روی آن خانم شمیل طاری المانی در استانبول چاپ کرده است ، ذکر دلیلی
 در فردوس ۱۴۴ نیز آمده است و همین حکایت در سیرة ۱۶۷ باب هشتم وارد است " (حاشیه طبعات الصوفیه هروی ۴۶۵) ح : م : ب : ندارد
 ح : م : ب : ردی ح : ط : ن : استاد پیر ح : ط : ن : و قفای وی آورده باشد [بقیه حاشیه ۱۱۶]

پس چون گرفت و خدمت شیخ ابوالقاسم گرگانی پیش کرده ، میگفت روزی استاد امام در گرام به رفته بود ^عسهمنا ، من بر نفی
و چند دلو آب در گرام به ریختم . چون استاد بر آمد و نماز بگزارد گفت این که بود که آب در گرام به ریخت ؟ من با خود گفتم شاید
بیمیزی کرده ام ، خاموش بودم . دیگر بار گفت ، نیز جواب ندادم ، سه بار گفت ، گفتم من بودم . استاد گفت ای ابوعلی هر چه
که ابوالقاسم به مقتاد سال یافت تو بیک دلو آب یافتی .

حضرت قدوة البری میفرمودند که هیچ آفریده را آن مقدار ممنون احسان خود نکرده است چنانچه نورالمنین بخدمت مرا منده

ساخته است ^ع

اگر بنده در کار مولی بود نه مولی بود بیکه مولی بود
عت بست سال آب و صنی من چنان خورده اند . از حق تعالی خواسته ام که آثار این آبجیات و برکات از وی و فرزندانش
تا ابد آباد و سروراد و روز بروز ترقی گرداناد باینی و اله اکامجاد .

هر آنچه از خدا خواستم زین قیاس خدا داد ، به داده کردم سپاس
حضرت قدوة البری میفرمودند بقول است که شیخ علی موزن میفرمودند روح مرا که از جوار قدس و مغز اقدس بجهت نقل
بدن می آوردند ، بهر آسمانیکه میسر سازند عذراک آن آسمان میگفتند که بجای میبری این را از عالم قدس بجای که در و هم
نشر و ضبط است . از حقیقاً خطاب آمد که نسبت و حبل خود اگر صد هزار سال در جوار قدس من باشد چنان بنزد
کردم آبی به پیر زنی و ناتوانی را بدهد . تشخیصیکه بقبر حقنور مشرف شد از قضای حوائج در امور ممنوعه استفسار
کرده . فرمودند این هر چند به نسبت فی هر شریعت اکابر منع فرموده اند از ماکولات و مشروبات نه صرف شریعت و ممکن
سنت فتاوی ما آنست که اگر مخوری از سبکرات ممنوعه بر سر وقت این کس رسد باید که بجهت ارتفاع الم او در ریخ نوازند
اگر ماضی از سیم بنزد فرقه و سجاده هم زد کرده از عهده خدمت او بدر آید ^ع

در این فرقه در بر بهر آنست که روزی دهن می را کار آید
به نشانی باد از جمعیت ما کسی کورا ازین ها کار آید

[بقیه صنف ۱۱] ^ع b : در ابجد و ناگای زنده نکرده باشد ^ع ن : ورنه خود رسته باشد لا ینفع ؛ ط : خود درست باشد

زیر لا ینفع ؛ ع ، هم ۳ : وی خود رسته بود ^ع ع ، هم ۳ : صابنای ^ع م ، ب : محبت و تکلن ^ع ع : محبت محسن بهتر است
^ع ع : ظاهر ^ع ع : نکرده ^ع ابر علی فارسی ، نام وی فصل بن محمد ، شیخ الشیوخ خراسان دود ، استیاب وی در نفوس
به و طرف است یکی شیخ ابوالقاسم گرگانی طوس ، دوم شیخ ابوالحسن حرانی (نصحت ۲۶)

^ع ع : عبدالقاسم ؛ رجع کشید ^ع م ، ا : ندارد ^ع "روزی استاد امام ... بیک دلو آب یافتی" : همین عبارت
در نصحت ۲۶ باینکه تفسیر آمده است . ^ع م ، ب : بیگوید ، تنها ^ع ع : دلو چند ^ع ع : بر گرام به ^ع [بقیه صنف ۱۱]

حضرت قدوة البری میفرمودند که حقیقتی بنفقت مقام خدمت و عزت مرام برتر نبوده است که حضرت رسالت پناه و صلی الله علیه و سلم تمامی این مقام کرده اند چنانچه روزی مجاہدت صحابه را بدعوت طعام میخواندند که چند تن از سکنان بوادی و ساکنان وادی در سبزم دعوت آمدند . رسول علیه السلام خدمت طعام اشتغال داشتند . چون آن طائفه استفسار اسم مبارک کردند که من سید هم ؟ خود بجواب صواب فرمودند که انا سید هم و خاد هم .

در آشنای این حضرت نورالعین تفرقی در حال خادم و شیخ در خواستند . فرمودند که از عزت این مقام مذکور به طائفه حال خادم و شیخ مشتبه شده است و لیکن اثر اکابر در حال خادم و شیخ فرقی نبوده اند و فرقی نیست که خادم در مقام ابرار است و شیخ در مقام مقربان زیرا که مراد خادم در اختیار خدمت نیل ثواب آخرت بود و الله بدان مقید نگردد و شیخ بمراد حق عالم بود نه بمراد نفس خود . اما عباد آن طائفه باشند که پیوسته به وظائف عبادات و فتون فاضل مواظبت و طهارت نمایند از برای نیل ثواب اخروی . این وصف در صوفی موجود بود و لیکن مبتدا از ثواب علی و موصی از اخراج اولی و ثانیان حق را برای حق پرستند نه برای نیل ثواب اخروی . و فرقی میان زهاد و عباد نیست که با وجود رغبت بدنی بصورت عبادت ممکن بود و فرقی میان عباد و فقرا آنکه با وجود غنا شاید که شخصی عابد بود . پس معلوم شد که واصلان در طائفه اند و هر یکی از این طوائف هشتگان دو مقبضه دارد ، یکی محقق دوم مبطل . اما مقبضه محقق بصوفیه یقیناً اند که بنیایات احوال صوفیان مطلع و شائق باشند و به بقایای تعلقات صفات از بلوغ مقصد و تصود محقق و ممنوع .

و مقبضه مبطل بالیشان ، جمعی که خود را در ری صوفیان اطهار کنند و از حلیه عقاید و اعمال و احوال ایشان و خالی باشند و رتبه طاعت از گردن برداشته خلیع العذار در اباحت میچرخند و گویند تعقید با حکام شریعت و طیفه خواص است که نظر ایشان بطواهر اشیا و مقصور باشد ، و اما حال خواص و اصل حقیقت از آن عالی تر است که به رسوم ظاهر تعقید نشوند و اهتمام ایشان بمرامات حضور باطن بیش نبود . این طائفه را باطنیه و باجیه خوانند .

و اما مقبضه محقق بمجذوبان و اصل طائفه باشند از اصل سلوک که سیر ایشان هنوز در قطع منازل صفات نفوس بود

[بقیه نهمه ۱۱۶] ۱۱۶ ع : که در شما میگردم خورده است ۱۱۷ م : ب : سرور ۱۱۸ ع : در این فرق از بهر آنست

۱۱۹-۱۲۲ م : دعوت نموده ۱۲۳ ع : از عزت این مقام ... مستغرق در باری وجود باشند : ۱۲۴ م : ب : تعزیه صحن مبارک در المصباح

آمده است . ۱۲۵ ع : اهل ۱۲۶ المصباح : ۱۲۷ ع : باطنیه و باجیه خوانند ۱۲۸ م : ب : محقق

۱۲۹ المصباح : مطلع ۱۳۰ م : ب : بقای ۱۳۱ المصباح : صفات نفوس ۱۳۲ ع : باطنیه

۱۳۳ م : ب : باطنیه ۱۳۴ م : ب : باجیه

و از تابش حرارت طلب وجودشان در خلق و اضطراب و پیش از ظهور طبایع صبح کشف ذات و استقرار و ممکن در مقام فنا
گاه گاه برقی از براق آن کشف بر نظر شود ایشان لایح و لامع گردد و نفی ای از نفیات و ملل از ملل فنا بشناسم دل ایشان
پیوندد چنانکه ظلمات نفوس ایشان در لمعات نور آن برقی منظوم و متواری گردد و هبوب آن نفی باطن ایشان را از
و صبح آتش طلب و خلق شوق روحی و آرامی بخشد . بار دیگر چون آن برقی منقطع گردد و آن نفی ساکن شود
ظهور صفات نفوس و حرارت طلب و خلق شوق معاودت نماید و ساکن خواهد که بکلی از ملل پس صفات نفوس وجود او منسلخ
و منخلع گردد و فرق بحر فنا شود تا از لقب وجود یکبارگی بیاساید و چون آن حال هنوز تمام او نگشته باشد و گاه گاه بدو
نازل گردد و باطن او مطلع و مشتاق ، این مقام او را لقب مقننه محق نمیزدوب و واصل کرده شد .

اما مقننه مبطل نمیزدوبان واصل طائفه باشند که دعوی استغراق در بحر فنا و استبداد در عین توحید کنند و حرکات و سکنات
خود را هیچ بخود اضافت نکنند و گویند که حرکات ما چون حرکات ابواب است که بی محرک ممکن نبود و این معنی هر چند صحیح
است ولیکن نه حال آن حالت بود زیرا که در ادیان از این سخن تمهید نذر معاصی و مناصی بود و حواله آن بارادت حق و
رفع ملائمت از خود ، و این طائفه را زنادقه خوانند .

سید بن عبد الله را گفتند که غنیمت میگوید نسبت فعل من بارادت حق همچنانست که نسبت حرکت ابواب یا محرک . آن
گفت این قائل اگر کسی بود که در اعمال اصول شریعت و محافظت حدود احکام عبودیت کند از همه حدیقان بود و اگر کسی بود
که از تورات و انماک در مخالفت احکام شرع پاک ندارد و این سخن را برای آن گوید تا وجه حواله افعال با حق سبحانه و تعالی
و استعاضه ملائمت از نفس خود به اختلاف از دین و ملت ظاهر گرداند از جماعت زندیقان بود .

تقریباً میفرمودند که در عالم اسفار بعضی از ملحدان را دیده ام که ایشان کلمات شریعت نسبت اند و مرتکب مناصی و
معاصی شده و منیای را طریقت تصور کرده مستغرق در مایه توحید افعال و عاریس صحرای مقال بوده . بدلیل نقلی
و برهان عقلی بر ایشان اثبات کردیم که آن محض تمطیل و زندقه است و الحاد .

و مقننه محق بملائمت طائفه باشند که به تمسیر و تحزیب نظر خلق مبالغه نمایند و اکثر سعی ایشان در تحزیب

له ۴ ، المصباح ۲ : تبانی ۴ م ، ب : از بواق کشف ذات در نظر شود . ۳ ب : نفی

۴ ع : صبح ؛ و صبح یعنی شده و سوزش ۴ م ، ب : نفیات ۴ م ، ب : مطلع ۴ م ، ب : برده باشد

۴ م ، ب : سهیل ؛ رجوع کنید به سیه ص ۹۴ ۴ م ، ب : قبائل

رسوم و عادات و المثل قیود آداب و مخاطبات بود و سرمایه حال ایشان جز فراغ خاطر و طبیعت القلب نباشد و ترمیم براسم
 زهاد و عباد از ایشان صورت نه بندد و آثار نوافل و طاعات از ایشان نیاید و تمسک بعزائم اعمال ننمایند جز بر ادای
 فرائض مواظبت نکنند و جمع و استتار اسباب دنیوی بایشان منسوب باشد و بطبیعت القلب قانع باشند و طلب مزید اول
 نکنند . ایشانرا قلندریه خوانند و این طائفه بجهت عدم ریا مملکتیه تشابه دارند . فرق در میان ایشان آنست که
 ملائمتی بجمع نوافل و فضائل تمسک جوید و لیکن از خلق تقلید بنهند .

حضرت قدوة العباد میفرمودند که نزد این فقیه که اشرف است قلندر آن بود که بجز از خلقت و عوالتی روزگار بوده
 بجز بقریه ظاهر و تفریه باطن حاصل کرد و هیچ دقیقه از دقایق شریعت و نکته ای از حقایق طریقت فرو نگذاشته بود
 و خواص بحر شهود و مستغرق در باری وجود باشد .

در صفات و مشرب قلندریه چیزی فرقی نیست . کمیت الطوار و کیفیت آثار ایشان و ذکر سلسله متبرکه این
 جماعت در لطیفه که مبنی در بیان چهارده خانواده است بر تفصیل مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی .
 اما طائفه که درین زمانه باسم قلندریه موسوم اند و رتبه اسلام از گردن برداشته و ازین اوصاف که شمرده شد خالی
 اند این اسم بر ایشان عاریت است .
 اما باین هم چون تقلید طائفه اعلیٰ میکنند مناسب چنانست که بر نسبت هم نمکنند نباشد ، بر معنوی گفته سودی خیر از
 کار کنند .

در او باش پاکان شوریه رنگ که در جای تاریک محل است و سنگ
 و اگر ایشانرا خشویه خوانند ملائی تر بود .

اما تشبه مبطل مملکتیه طائفه باشد هم از نادان که دعوی اخلاص کنند و در اظهار ضیق و فحور معالنه نمایند و گویند مراد
 ازین ملائمت خلق و استقامت از نظر مردم است . حق میباید و تالی از طاعت خلق بی نیاز است و از معصیت ایشان غیر متعذر
 و معصیت را در آزار خلق منجر دانند و طاعت را در احسان .

۱ م ، ب : اشکنار ۲ ع : و لیکن آنرا از نظر خلایق ۳ اما طائفه که درین زمانه عاریت است " میگویند جد

در المصباح آمده است . ۴ ع ، ف ، ۵ ف ، ۶ ف : همانجای ۷ " و اگر ایشانرا خشویه ... مترجم خوانند " همین

مباعت در المصباح ۱۲ آمده است . ۸ ع ، المصباح : ما

اما مقشبه محق بزهد طائفه باشند که هنوز رغبت ایشان بکلی از دنیا مصروف نشده باشد و خواهند که یکبارگی از دنیا رغبت بگردانند و ایشانرا مترصد خوانند .

تقریباً میفرمودند که فرزندی علی از اترک لاجین بود . مدتی در دل جزم کرده که ترک علائق دنیوی و دستگاه صوفی و صوفی بکند ، آخر الامر از هم بر آمد ، در طیفه صوفیان با صفا در آمد .

اما مقشبه مبطل بزهد جماعتی باشند که از برای قبول حقوق ترک زینت دنیا بکنند و خاطر از جمیع اسباب دنیوی باز گیرند و بدان طلب تحصیل جاه بکنند در میان مردم ، و ممکن بود که بر بعضی حال ایشان مقشبه و بپدارند که ایشان از دنیا اعراض کرده اند و ایشان خود بترک مال جاه خریده اند ترکوا الدنیا للدنیا و ممکن بر ایشان نیز حال خودشان مقشبه شود ، لکن بپزند که چون خاطرشان بطلب اسباب دنیوی مشغول نیست علت آنست که اعراض کرده اند ، و این طائفه را امرایه خوانند .

اما مقشبه محق بفقر ، آنست که ظاهرش بر هم فقر مترسم بود و باطن او خواهان حقیقت فقر ، و لکن هنوز میل نمیدارد و به تطفل بفقر مترسم میکنند و فقر حقیقی فقر را نیت خاص دارد از حق سبحانه تعالی و بر آن و طائفه شکر همواره بتقدیم رسانند .

اما مقشبه مبطل بفقر ، آنست که ظاهرش بر هم فقر مترسم بود و باطنش بحقیقت آن غیر مطمع و فرازش مجرد اظهار دلوک بود و طلب قبول خلق ، و این طائفه را هم درایه خوانند .

و اما مقشبه محق بخادم آنست که همواره خدمت بنده آن حق تعالی قیام مینماید و باطن میجوید که خدمت ایشانرا بشائبه غرض دنیوی و مالی و جاهی مشوب نگرداند و نیت را از شوائب میل و بهوا و رایا تخلیص کند و لکن هنوز بحقیقت زهد نرسیده باشد . وقتی حکم غیبات نزد ایمان و اخفای نفس بعضی از خدمات او در محل استحقاق افتد و وقتی بحکم غلبه نفس خدمت او بهوا و رایا آمیخته بود . جسی را که در محل استحقاق باشند بتوقع محبت و شای خود خدمت بلیغ بتقدیم رسانند و بعضی را که مستحق خدمت باشند محروم گذارند ، این چنین کسی را تنادم گویند .

اما مقشبه مبطل بخادم کسی بود که او را در خدمت نیت اخروی نباشد بلکه خدمت خلق را دام منافع دنیوی کرده بود تا بان

۱ "اما مقشبه مبطل بزهد... بدان قیام ننماید" همین عبارت در المصباح ۲۴-۱۲۳ آمده است ۲ م، ب : ندارد

۳ المصباح ج : زیر مطمع ۴ م : صیت و ؛ در حاشیه ع : طیب و ۵ م، ب : مشوب ،

مشوب یعنی آمیخته ، آلوده ۶ م، ب : تخلف ۷ م، ب : ندارد ۸ م، ب : خدمت

۹ م، ب : کند

سبب استعجاب اقوات^۱ و اسباب سکینه و اگر آنرا در تحصیل غرض و تیسیر مراد موثر نبیند ترک کند ، پس خدمت او مقصور بود بر طلب جاه و مال و کثرت اتباع و اتباع ، تا در محل و مجامع بدان تقدم و معاصرت جوید و نظر او در خدمت همگی در حفظ نفس خود بود و این چنین کس را مستخدم گویند .

اما تشبیه بحق بجا به کسی بود که اوقات خود را استغرق عبادات خواهد و لیکن بسبب تعابای دواعی طبیعت و بسبب عدم کمال تزکیه نفس به وقت در احوال و اوراد و طاعات او فقرات و تعویضات افتد ، با کسی که هنوز لذت عبادت نیافته باشد و بتکلف بدان قیام نماید او را مستعبد خوانند .

اما تشبیه مبطل بجا به شخصی بود از جمله درائی که نظر او در عبادت بر قبول خلق بود و در دل او ایمان نبوی آفرت نباشد و تا اطلاع غیر به طاقت خود نمیند بدان قیام ننماید . ۲ عاذا لله سبحان الله من السمعة والترياء وباللهم العصمة والتوفیق . حضرت نورالعین استفسار از وایان عالم و محافظان ولایت بنی آدم کردند . فرمودند در حینی که در دایره جبل النبی در آمدیم ، پیشتری از او یای اوزگار و خیلی از ما شرنا مدار را در یافتیم و غوث زمانه را هم در آنجا شرف شدیم و حقتالی را اطلاع از بعضی احوال غوث داد که اخبار عالم سفلی و آثار مقامات علوی از وی منکشف شد . خدای تعالی بر همان نبوی را باقی گردانیده است و او یای علیه را سبب اظهار آن کرده است تا پیوسته آیات بینات و حجت صدق مساملت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم ظاهر گردانند و انبیا را وایان عالم و حاملان افعال بنی آدم گردانیده تا مجرد مرحدیث و سیرا پیرو گشته اند و راه متابعت نفس را در نوشته ، از آسمان باران ببرکت اقدام الیقین آید و از زمین نبات و صفای واردات و احوال الیقین روید و بر انواع کافران تا راجح مسلمانان و نفرت مومنان بهمت ایشان باشند .

در آشنای این حضرت نورالعین غرض نموده که عنایت فرموده بیان مراتب ارباب ولایت و اصحاب هدایت از ابدال و اوتاد و غوث که هر یک راجح منصب است و کجا میباشند از روی کرم فرمایند . حضرت قدوده اکبر که میفرمودند که حقتالی بعضی او یای خویش را سر ضحان درگاه و نائبان بارگاه خود کرده است و تفویض احوال امور اهل عالم و قضای و احکام حوائج بنی آدم بایشان نموده و هر یک این برتر از دیگران در یکدیگر امور و محتاج اند و با ایشان عهد گیر کار میکنند و هم ایشان ده صنف

۱ م ، ب : نسبت ۲ ع : اقوات از اوقات و اسباب ۳ م ، ب : همگین ۴ فقرات : جمع فقرات

است یعنی ضعف و سستی و ناتوانی ۵ تعویضات : تاخیر ۶ م ، ب : در نظر او عبادت ۷ م ، ب : ندارد

۸ حافظ میگوید : آن غایب خود گرسوی مانده نوشتی + گردون ورق هستی ما در نوشتی ۹ ع : کجا

اند و دو صنف از ایشان مکتوم‌مانند و مفردانند که از احکام عالم و امور بنی آدم خارج اند کما یحیی شرحه انشاء اللہ تعالیٰ
اول غوث، دوم امامان، سوم اوتاد، چهارم ابدال، پنجم اختیار، ششم ابرار، هفتم نقباء، هشتم نجباء، نهم مکتومان،
دهم مفردان .

حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند که الحمد لله که مرا بدین خبری عیان رسیده است و کشف حجاب گمان دریده و اخبار
مروی بدین ماطلق است و اهل حقیقت و اصحاب طریقت بر صحت این مجتمع . صاحب کتاب فتوحات در فصل سی و یکم
از باب صد و نود و هشتم آورده است اما القطب وهو الواحد الذی موضع نظر اللہ تعالیٰ من العالم فی کل زمان و جمیع اوان
و هو علی قلب اسرافیل علیه السلام و القطبیه الکبریٰ هی مرتبه قطب الاقطاب و هو باطن نبوت که صلی اللہ علیہ وسلم فلا یكون
الا لورثته لا خصاصه علیه السلام بالا کملیه فلا یكون خاتم الولاية و قطب الاقطاب الا علی باطن خاتم النبوت .
حضرت کبیر سیر سلطنت و ولایت مملکت هدایت عرض نمودند که در قطب و قطب الاقطاب چه فرق است ؟ فرمودند که قطب عبارت
از ذوات متعدده و انفس متکثره است که در احوالات متفرقه عیانند چه در هر ولایت اگر وجود قطب نبود آثار برکات و اطمینانات
و قیام دنیاوی ممکن نبود اگر چه حقیقتاً قولین امارت و اعداء عمارت اما لیم سبوح البیان و لیکر است .

حضرت قدوة الکبریٰ بجباری دیگر نیز میفرمودند که و اعداء درگاه اله که اهل اللہ اند بر دو قسم باشند ، قسمی آنانند که محبت
دنیا را با ایشان هیچ نسبت نباشد ، در پی شرع سبادت میروند ، با مدید نعیم بهشت دنیا را فروخته و به بهشت راضی و مکما
قال یحیی بن معاذ ان الناس ثلاثه رجل مشغله معاشه عن معاده و له درجه الهاکین و رجل مشغله بها و له درجه الفانین
و رجل مشغله معاده عن معاشه و له درجه المخاطرین و المخلصون علی خطر عظیم .

اما قسم دیگر که اخف خوانند دنیا را بطلان دنیا گذرانده اند و آخرت را بر بنیان ایشان کرده اند و متبصاهده حقیقی عالم
شده اند . این هارا مرتبه قطبی باشند و مدار عالم بر ایشان بود . اما آنانکه اهل فوز اند حل و عقد دنیا بدست ایشان باشند
و صاحب دعوت باشند ، چون در راه دین فتوری بیفتند خواهند که آنرا دور کنند متبصاهده و قطب محتاج باشند . بر بنا
افتخ بیننا و بین قومنا جالحی و انت خیر الفاتحین .

ع : الا لورثته ع : الاختصاص ع : یحیی بن معاذ الرازی ، کنیت ابو کریم ، لقب و اخذ ، در صریح از یوسف حسین رازی منقول است که او حدود بیست شهر گردید برای دیدار علماء و حکماء و مشائخ
ری و مجلس را چون یحیی معاذ بر سخن قادر ندید . در سنه ۳۵۰ در نیشابور وفات یافت (رجوع کنید به نهج ص ۸۵ ، ص ۸۵ ،
سلی ۱۰۷ ، تاریخ لاهور ۱۴ - ۲۰۸ ، خزینه ۲ - ۱۵۲)

طائفه اولیان عالم را حضرت قدوة اکبری قوم خود گفته اند پس قیاس می توان کرد که ایشان غوث اند کما یجی ذکره فی هذه اللطيفة
انشاء الله تعالی. و بعضی تشایخ و اولیای راسخ بر آنند که قطب هر صنف دیگر است چنانچه بباد و زهاد و عرفاء و اولیاء
و عشاق هر یک را قطبی دیگر است که بواسطه او فیض بزرگ ازین صنف میرسد.
چه باشد اگر از آن فیاض مطلق رسد فیضی بسبوی سنده الحق
اللهم و فابذل فیضه و جمیع اهله.

اما قطب الاقطاب در تمام عالم ذات واحد بود و چند الفاظ مترادف بهر اسمی متبرکه که ایشان اطلاق کرده اند مثل قطب الدلره،
و غوث الاعظم و انسان کامل و قطب الاقطاب و انسان و قطب الاعلی و فطر کلی و جانیگر، و مکن عند الله اسم شریف غوث علیه السلام
است که یگانه روزگار و فرید اعصار بود. حقایق ذات یگانه او را منظر کلی اسرار و منظر انظار خود کرده از عالم در هر زمانه
بر قطب ابراهیم قس علی قلب اسرافیل و قیام وجود عفری و صورت پیکری باوست.

حضرت کبیر بجهن حضرت قدوة اکبری رسانیدند که داد از قطب اسرافیل چه بود؟ فرمودند داد از قطب اسرافیل شرب وی
است چه عرونی از اولیای خدا المشرک یکی از انبیاء و بقدم ایشان باشد. تقریباً میفرمودند چون قوت جذب تشیخ مصلحت خجندی
استهوار یافت حضرت شیخ نجم الدین کبری یکی از مدین را بدین ایشان فرستادند و فرمودند که هر چه از آن عزیز خشنوی بماء فی
کن. چون بچند ملازمت حضرت شیخ مصلحت رسیده فرمودند از کجای آئی؟ در رویش گفت از خوارزم. شیخ مصلحت فرمود
که آن جمود تو خوش است و مراد از وی حضرت شیخ نجم الدین کبری داشته اند. در به ایشان بسیار ازین فکر شده
بازگشت و بحضرت ایشان رسیده. پرسیدند هر چه از آن عزیز اصل تمیز شنیده ای بگو. در به گفت سخنی فرموده اند که
گفتن نمی توانم. فرمودند ترا چه کار است؟

ترا با پیام بزرگان چه کار تعرف نیاید درین پرده بار.

درین سخن عجب شنیده البتة بگو. گفت چون بشرف ملازمت حضرت شیخ مصلحت مشرف شدم فرمودند که جمود تو خوش است؟
حضرت شیخ نجم الدین بجز استماع این سخن در ذوق در آمدند و سماع بنیاد نهادند. حالتی غریب و وجدی عجیب تا یکسال
بایشان بود. چون از حال فرود آمدند آن مرید موجب استقبالشراستفشار کرده. فرمودند که مدتی مدید گشته بود که فرمود

بوده ام و نمیدانستم که من بر قلب کدام پیغمبر ام ، از اشارت آن بزرگوار معلوم کردم که بر قلب موسی علیه السلام بوده ام چه جمود قوم موسی اند

چه دانند مرغی دلم هوا ترنم سرای طیور علد

حضرت قاضی رفیع الدین را بسیار قلق و اضطراب بود که بدانند حضرت قدوة الکبریٰ بقلب یکی از کدام انبیاء راه پیچیده اند و بشرب کدام از اصفیاء روی تقاضا نموده اند . بنا بر رفع این قلق بحضرت قدوة الکبریٰ عرض نمودند . فرمودند دراهم مدتی اشتباه درین راه بود که من بقلب کدام نبی ام . آخر الامر بحضرت شیخ نجم الدین اصفانی رجوع کردیم و فرزند تنگرتلی را بحضرت اشیان فرستادیم که آنچه فرمایند در از آن اعلام کن . چون تنگرتلی بعد از قطع راهل و منازل بحضرت شیخ نجم الدین در کمه منظم رسید و بقبر عذمت اشیان مشرف شد ، فرمودند خوش آمدی ، نور آن آفتاب پرست در جبین تو حویدا می بینم و ظهور حسایه خورشید در بشیره تو پیدای می یابم . آفتاب پرست تو خوش است ؟ تنگرتلی را باستماع این سخن اندکی متغیر راه یافت . چون بموجب فرموده حضرت قدوة الکبریٰ مأمور باشتال بود ، گفت خوش است و مشتاق لحاظ شریف . باز شیخ نجم الدین فرمودند که آفتاب پرست تو در چه کار است ؟ میگوید که چون از اتفاقات انظار حضرت قدوة الکبریٰ بهره مند بودیم دانستیم که از نسبت و توجه الی القدی بر سرند . عرض کردیم که نور آفتاب را در شیشه های مختلف الالوان و روی خور در آئینه های مختلف الجواهر می بیند . فرمودند اگر چشم خیره ندارد چرا بر آسمانش نمی نگرد و آئینه اگر رنگ ندارد چرا اینها را در خورشید نمی بیند ؟ تنگرتلی چون استماع کلام شریف کرد روی بسوی حضرت قدوة الکبریٰ نهاد که دل در اشتغال او در بر و دیده برادر بود ما شغف تمام داشته اند و جواب صواب بقصد کلی انگاشته

چه خوش آنروز که از یار پیامی برسد که پیامی که کلامی که سلیمی برسد

قاصد یار اگر کام نهد بر در من دل شوریده از آن کام بکامی برسد

حضرت قدوة الکبریٰ درین بوده اند که بر بیدار بخت در رسید . فرمودند که چه گفتند ؟ گفت که حضرت شیخ نجم الدین چون مرا دیدند فرمودند که آفتاب پرست تو چه کار میکنی ؟ گفتم آنچه مذکور شد . حضرت قدوة الکبریٰ را اثر صحبت بر بشیره سمون و رنگ حضرت بر سر آمد و صایرین پدید آمد . فرمودند الحمد لله که حق تعالی مرا بقدم عیسی رسانید و کار من بقلب سیمایانجامید .

۱۰ ع : این جد نیز دارد : بود که در اشتباه شو ۲ رجوع کنید بحاشیه ۱۰ ۳ م ، ب : راه ندارد

۳ م ، ب : تسفقت

شیخ ابوالخوارزمی میفرمودند که از طواری و خوارق حضرت قدوة الکبریٰ نیز معلوم میشد که ایشان عیسوی المنشرب اند چه احیای موتی و ابراء الکمل و ابرص معجزه حضرت عیسیٰ علیه السلام بود ، بعینه این خوارق از حضرت قدوة الکبریٰ بظهور میست و آنچه نیست که حضرت ایشان را عظیم عللای و مراتب فقرائی در جامع و شوق نزول فرموده بودند و در محفل مسجد حلوی کرده که مورقی جمیع از اشراف دین فرزند دوازده ساله روی چون ماه چهارده شبه

رخش ز آفتابی درخشنده تر قدش از سبزی هم فرامیده تر
 آورده بنیاد ناله و فریاد نالد . چون حضرت قدوة الکبریٰ نگاه کردند اهلل از حیالتش رقی نمازده بود . فرمودند که لب
 کار است که احیای موتی معجزه عیسیٰ علیه السلام بود و مرا هرگز این کار نمیبرد . عورت مصطره بود
 چنان آهنگ را آغاز کرده که زهره ز آسمان غم ساز کرده
 بفرمود که اولیای خدا در روان بخشی و اصفیای اله در جان درخشی از عیسیٰ و خضر علیهم السلام کمتر نه اند . بجام
 هم جان بخشی و آئین حیات از لب عیسیٰ و خضر آموخته
 ای لبانت در تکلم میدهد هر چه خضر از سالها اندوخته
 چون اضطراب او از حد گذشت و آب یاس او از سر برآمد ، حضرت قدوة الکبریٰ سر در دریای مراقبه فرو بردند و راه
 صحرای شاهده سپردند بعد از ساعتی سر بر آوردند و از روی حالت فرمودند قم باذن الله که مادرت میرد . فرزند او به خواست
 و روان شد گویا اصلد روح از وی مفارقت نکرده بود و در شوق غرق میشد
 چون زمین کار مردم خبر یافتند بدیدارشان پاک بنشاندند
 چو دیدند دیدار جان بخشی او دم خضر عیسیٰ بهم یافتند
 مردم از هر طرف ریختند . چون ازدحام زیاده شد ، اصحاب را فرمودند که رفت بر بنیدید که بودن این جا موجب خلل در وقت
 شما خواهد شد .

حضرت قدوة الکبریٰ را میدید بود جوهر نام ، در اندام او برهن ظاهر شد و بدترین پیر مرد پیش است حفظنا الله و

له م ، ب : المذهب ۱۰ پیر مرد بهی دهن (عیث) ۱۱ پیش بهی خدام (عیث)

ایاکم عن هذه البلیة . در ولایت خراسان هرگز از بهر من ظاهر میگردد و اخراج میکنند . جوهر حضرت قدوة الکبریٰ گوهر عرص
پیش نهاد که اگر رخصت باشند ازین مردم برآیم و بجام الخفیات درآیم . اگر بقیات هژده هزار عالم برین نازل میشد
آسان مینمود و لیکن نفارقت اقدام شریف و حرمان از استماع کلام لطیف مشکل تر است جوهر را ۴

مرا از درد عالم نیست اندیش و یک از درد هجرت حسرت دل نشین
و این جوهر حضرت قدوة الکبریٰ لطف بسیار و عنایت بی شمار میکردند که گوهر فضائل و درر اشعار از وی درخشان بود .
جوهر منوی اضطراب خویش بر حضرت ایشان اظهار کرده که موثر آمد ۴

نام و اخوان که بود از درون اشک کند از دل مردم بدون
دل چه بود از گذر این الم گر چه بود سنگ بتر قدر هم
حضرت قدوة الکبریٰ و اصحاب را از گریه و زاری او رقت دست داد . فرمودند که قدری آب بیارید ، آوردند . خوی
مبارک از دهن کشیده در آن آب ریختند . پاره از آن خورد ، دیگر بر اندام مالید . همدراز آن ساعت بزم وی زائل
شد گوشتها اهل بنود ۴

صیف روح القدس از باز مد فرمایید دیگران هم بکنند آنچه مسیحا میکرد
حضرت قدوة الکبریٰ همه از ادای جمیع از بقعه دستخوش می آمدند . چون بموضع مکنند پر رسیدند فرمودند که ازین
قریه بی سیادت می آید . سید سید جمال الدین خود که صاحب قریه مذکور بودند بدین حضرت قدوة الکبریٰ آمدند . فرمودند
که بوی سیادت زیادت می آید ، بعد از مدتی بوی سیادت در دماغ رسیده است . سید جمال الدین را بدین حضرت قدوة الکبریٰ اعتقاد
کلی و انقیاد اصلی در دل تکیه شد . اکثر اوقات بملذذت بارگاه عالی و بخدمت درگاه متعالی می آمدند ، و سید جمال الدین
فررد را دوسه نوبت گذشته بود که در هر نوبت یک فرزند میشد ، تا برین بحضرت قدوة الکبریٰ عرض کردند و در خاطر
داشتند که بجز نیری دیگر از بهر برآمدن این نعم عرفی کنند . روزی حضرت قدوة الکبریٰ حاضری قوی دست داده بود . سید جمال الدین
بر بای برخاست و در موعظ نیاز آمد . فرمودند که میر شما را مبارکباد که اولاد و احفاد بسیار خواهد شد . چون از عرفان حال او

---

۴ ع : بود ۴ م ، ب : گریا ۴ دیوان حافظ ص ۹۷ ۴ سید جمال الدین با سید اشرف
در است داشت ، مکتوبی مستقر بر صفاین سکر و طریقت از جانب سید اشرف بنام سید جمال الدین در مکتوبات اشرفی موجود
است . قبر سید جمال الدین در مکنند روبراست .

باجابت مقال پرداختند (زالی بر سر سرسری نزدیک موت نموده پیش حضرت قدوة ابروی آورد و بنیاد گریه و زاری انگیز کرد و میگفت که در جمیع عمر خود سیری زاده بودم که اللہ تعالیٰ صمد و صاف بوی داده بود، امروز در لب گوار است اگر حضرت قدوة ابروی در باران فرزند فقیر دعای در کار کنند محض لطف است. حضرت ایشان در احکام عیان ثابته وی مطلع شده فرمودند که ای مادر از عمر فرزند تو ساعتی پیش نمانده است)، وی گفت اگر فرزند من زید فیما و گرنه جان خود را در سر و کار فرزند بحضور حضرت میکنم. حضرت قدوة ابروی میفرمودند که واقعاً حق تعالی همدویست سال عمر بخشیده است و ده سال از جمله عمر خود فرزند تو میبخشم. امروز تاریخی نویسن که بعد از جریان تاریخ فرزند تو ازین دار فناء به دار بقا رفت خواهد بست.

حضرت قدوة ابروی میفرمودند که انشای روزگار و قهای عالم نابا ندارد بواسطه عفو شریف عزت و برابطه پیکر لطیف او است اگر وجود عقیق او طرفه العین نفوذ بود عالم نابود گردد و چنانچه صاحب مضمون آورده است فلا يزال العالم محفوظاً مادام فیله ۱۶ انسان الکامل الا تری اذا نزال و فکت من خزانة العالم لم یبق فیها ما هو خزانة الحق فیها و صرح ما کان فیها و الحق بعینه سبحان و انتقل الا مرالی الاخره.

حضرت قدوة ابروی میفرمودند که چون این فقیر بحضرت شیخ عبد الرزاق کاشی رسید و اکثر از خواند مستفاد گشته ساختم از غوث روزگار بر آفر. فرمودند که غوث بخیر یا بشر مخفی بود، چنانچه در لطائف الصوفیه آورده است که ابوالحسن در آن گفت که مرا در دو سفر از صحرا احسان ملالت گرفت که در یکدیکه بگریه میانشند و بهیچیکه عار میگردند. غمزم کردم که تنهاروم، چون لمسبید قادسیه رسیدیم پیری را دیدیم معبودم و بر وی بلای غظیم رسیده. چون را دیدیم سلام کرد و گفت ای ابوالحسن غمزمیت حج داری بکراهیت و خشم؟ گفتم آری. گفت از صحرا صی فواهی با خود؟ گفتم از صحرا صی. تند رسست بگریم در دست معبودی افتادم، گفتم نه. گفت صحرا صی کن. گفتم که بجهت اهرام صی نمیکنم. گفت ای ابوالحسن

۱۰ معنوی بن قوسین ده "م" و "ب" چنین است: زالی بر سر سرسری خود را آورده پای حضرت قدوة ابروی گرفت که جز این پسر ندارم، ببارادت اللہ عزت میشود، او جمیع اوصاف موصوف بوده، از برای خدا دعای در حق او میکن. فرمودند که ای مادر من در اعیان ثابته دیده ام که عمر فرزند تو دمی پیش نمانده ۱۱ م، ب: انشای ۱۲ ع: بقصود ۱۳ ع: خروج ۱۴ ع: رجوع کنیده بجاییه ۱۵ ط: غوث پرتیده بود بخیر یا بشر یا بشر بهوشد ۱۶ ن: غوث پرتیده بود بخیر یا بشر ۱۷ م، ب: غوث یا بخیر یا بشر مخفی بنود ۱۸ ط، ن: ابوالحسن در آن؛ سمانی: ابوالحسن سبیه بن حسین در آن صوفی؛ خدای است، از طرفین صوفیه بودن، فادام ابوالحسن فواهی، در سنه ۳۲۰ هجری در سماع وفات یافت (رجوع کنیده به صوفی ۳۲، نفحات ۱۴، انساب ۲۴۶) م، معنی حکایت ابوالحسن در آن در حدود ۳۵ و نفحات ۱۴ منقول است. ۱۹ ط، ن: "دو" ندارد ۲۰ ط: تا سا، ن: اللت [بقیه بر صفحه ۱۲۸]

یصنع الله بالصغیف حتی یتعجب العوی . گفت همچنین است و بانکار بر وی بر ختم . چون بد بگردد منزل رسیدم چاشتگاه
ویرا دیدم بفرافت نشسته . گفت یا ابا الحسن یصنع الله بالصغیف حتی یتعجب العوی ، پیش وی رفتم و بر زمین افتادم
و گفتم المحذیة الی الله والیک . گفت قصود تو چیست ؟ گفتم که خدا کردم که مرا می خواهم . گفت تو گفتمی که نمی خواهم
و سگویند خوروی ، مرا که اصریت می آید که سگویند ترا دروغ سازم . گفتم پس چنان کن که در هر منزلی ترا بینم . گفت کردم
رنج راه و گرسنگی از من برفت و مرا هیچ اندوهی نماند جز آنکه زود تر بمنزل رسم و ویرا بینم . چون بگردد رسیدم صوفیاز
آن قصه گفتم . شیخ ابوبکر ثانی و ابوالحسن زین گفتند او شیخ جعفر مجذوم است ، سی سال است که مادر آرزوی
اویم ، کاش او را باز توانی دید . بر ختم چون در طواف شدم ویرا دیدم . گفتند اگر این بار ویرا ببینی نگاهدار
و مارا بگفت کن . گفتم چنین کنم . چون لبنا و عرفات بیرون رفتم ویرا باز نیانفتم . روز رومی چهار کسی با من
سخن گفت و گفت السلام علیکم یا ابا الحسن . دیدم وی بود . مرا از دیدن وی حاشی شد که فریاد کردم و
بسیخود افتادم . وی برفت . چون بمسجد خیف رفتم یاران را گفتم . روز وداع در پس مقام ابراهیم نماز بگزاردم
کسی از پس پشت من را بکشید و گفت یا ابا الحسن هنوز باید خواهی کرد ؟ گفتم ز چهار ای شیخ رز تو اتنا می کنم
که مرا دعای کن . گفت دعایکم تو دعای من امین کنم . من سه دعا کردم و وی آمین گفت . یکی خواستم که قوت
من در روز بروز شود و چنان شد . چندین سال است که بر من بزمی نگذشته است که چیزی برای فردا ذخیره کرده باشم .
دیگر خواستم در روشنی را بمن دوست کن ، اکنون هیچ چیز در دنیا بمن از در روشنی دوست تر نیست ، و دیگر خواستم که
فرمانده خلق را حشر کنی مرا در صف دوستان خود بر انگیزی و بار دهی و امید میدارم که چنان شود .
حضرت قدوة الیکبری میفرمودند که بعضی از اولیای خدا که امی بودن اند بیشتر خونی منبرف شده اند چنانکه صورت شیخ
ابوالعباس^ع مصاب که وی قبل از زمان خود بود و غوث روزگار و لیکن امی بودن اند که در کاف و قاف فرق کردن نمیتوانست

[بقیه حاشیه ۱۳] ط : انفار^{۱۳} ط : " و بعد گیر مار میگردند " این جمله دارد^{۱۴} ب : فارسیه^{۱۵} ط : پیری دیدم

آنجا در محراب مجذوم و لوح^{۱۶} ط : " و بروی ... رسیده " این جمله دارد

ط : روع کشید^{۱۷} ن : ابوالحسن زین ؛ در صریح^{۱۸} ابوالحسن زین^{۱۹} روضه^{۲۰} ابوالحسن زین است .

نام وی علی بن محمد الطزین الصغیر و اکبر است . از اهل بغداد است ، شاگرد جنید و سهل تستری ، مجاور کربلا

و صاحبی در ۳۲ هجری وفات یافت . (صریح ۳۲۲ ، سلمی ۳۸۲ ، تذکره ۲ - ۱۱۱ ، قشیریه ۴۵ ، تاریخ کربلا ۱۲ - ۱۳)

سعدی ۵۲۷ ب ، خزینه ۲ - ۱۹۱) ابوجعفر مجذوم از اقران ابوالعباس عطا است ، غوث روزگار خود بود

(نفی ۱۷۱ ، صریح ۳۵۵) ط : آئیم که ویرا بینیم^{۲۱} ط : کاشک [بقیه ص ۱۲۹]

شیخ ابوالحسن فرقانی نیز امی بوده اند و سکن غوث روزگار خود بودند .

پیر هری میگوید که چون کسی بیمار بودی یا دردی داشتی بخواب خیر چه شندی . وی الحمد میخواند ندی و بد میدی ، در حال راحت پدید آمدی . وقتی داشتندی را درد دندان بود ، بوی شند . الحمد میخواند و بد میدی ، به شند . داشتندی گفت خیر چه ! الحمد را نه راست میخوانی ، بیا آنرا بر تو راست کنم . گفت نه ، تو دل راست کن .

شیخ الاسلام گفت که من از فرقانی الحمد لله شنیدم که وی امی بود ، الحمد نتوانست خواند ولی سید و غوث روزگار خود بود .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که غوث مجاور کعبه میباشند . عزیزی در خواست که بعضی اکابر در امصار بوده اند و سکن غوث روزگار ایشان را میگفتند چنانچه حضرت ابوالعباس در آمل و حضرت غوث اقلین در بغداد و امثال ایشان . پس شرط غوث اگر مجاورت کعبه بود این سخن چگونه راست آید ؛ فرمودند مجاورت کعبه غوث را شرط لازم نیست و ملل اولیای حق را خدای تعالی قوتی داده است که در مواطن مختلفه ظهور در طرفه الهین کنند و غوث خود الملل ترین ایشانست .

تقریباً میفرمودند که حضرت سیدی را بعضی اصحاب بموجب فرموده ایشان در جبال بموضع مختلفه مشغول بودند چنانچه در یکدیگر بمسافت راه ده کروهی بود . چون هر یک اصحاب بانقرض مدت از خلوت خانه های قتل جبال مملو زمت حضرت مخدومی آمدند هر کدامی میگفتند در غدن تاریخ حضرت مخدومی بر سر من اقدام نرزدل فرموده بودند و تعبیر واقعه کردند و در تجلیات فرقی فرمودند و همچنان هر یک بر سر من می نمودند ، چون نیک تفحص کردند دانستند حضرت مخدومی در خانقاه خود یکساعت هم نه بر آمدند .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند غوث در نظر مردم گاه پنهان میگردد و گاه ظاهر و رواست که بدعای غوث دیگری را نصیب منصب ثنائی میشود چنانکه غوث اقلین حضرت شیخ فی الدین عبد القادر جیلانی از دعای غوث بترغیب این منصب مشرف شدند .

[تذکره ۱۱۵] م، ب : "چون بسجده خیف .. چنان شود" ندارد ؛ خیف بفتح اول جایی است در منا که مسجد خیف

بدان منسوب است . م رجوع کنید به ص ۵۴۵

م رجوع کنید به ص ۵۴۵ م، ب : بخواب شندی ؛ خواب خیر چه غلغله بوده ، خواب غوی از وی

چیزهای دید در امانت عظیم از وی مشاهده میکرد ، ویرا آزاد کرد ، بکارگاه آمد و آنجا مشغول شد .

(نقش ۳۵۲ ، ص ۵۰۸) م، ط : در طرف م، ع : آمدی و به شندی م، ب : بیا

تا ترا نیک بیا نوزم ؛ ط : واید بر تو راست کنم ؛ ن : آنرا بر تو راست کنم م، ب : گفت برو

[بقیه بر صفح ۱۳۰]

فعل از ابو سعید عبد الله بن محمد بن عبد الله بن علی بن ابی عمر تمیمی شافعی که گفت در ایام شتاب بطلب علوم در بغداد رفتم و
 ابن سقا آن روز ضیق من بود و در تعلیم بنظامیه تعب و تعلم و زیارت صالحان میکردم و در آن ایام در بغداد مردی بود
 که او را غوث میگفتند، اگر خواستی خود را نمودار کردی. پس من و ابن سقا و شیخ عبد القادر جیلانی رضی الله عنه^۱
 مقصد زیارت آن غوث کردیم. ابن سقا گفت امروز از دمسلمه پرسیم که از جواب او در ماند و من گفتم که یک مسئله
 پرسیم پسین تا چه فرمایند. شیخ فرمود ما ذلله که من از و سوال کنم، من پیش او منتظر بکات نظر و رویت او خواهم
 بود. چون ما بیان بروی در آمدیم او را در آن مقام نیافتیم بعد از ساعتی چه بینیم که در مقام خود نشسته است. پس
 از سر غضب نظر بسوی او بپا کرده گفت وای بر تو از من میخواهی که مسئله پرسیم که جواب آن ندانم، سوال تو این جواب تو
 آن، باز روی بسوی ابن سقا کرده گفت که ای ابن سقا در تو آتش کفر می بینم که در تو شعله میزند. پس نظر
 بر من کرد و گفت ای عبد الله تو میخواهی که مسئله پرسیم و منتظر باش تا من بدانم چگونه، سوال تو چنین و جواب تو
 آنچنان، بسبب سوری ادب در دنیا فرق شوی تا نرسد گوش. بعد از آن نظر بسوی شیخ عبد القادر رحمه الله علیه
 کرد و نزدیک خود طلبید و توپیم کرد و گفت ای عبد القادر خدای تعالی و رسول خدا را خوشنود گردانیدی برین
 حسن ادب که ترا می بینم در بغداد بر منبر آئی و بر عله میگوی قدمی هذ که علی رقبه کل ولی الله و می بینم که
 جمیع اولیای آنوقت برای تحظیم تو رقاب خود نمکن کنند. پس در حال غائب شد، از ما باز او را ندیدیم. در
 اندک مدت امارات بزرگی بشیخ عبد القادر منبایت حق تعالی در عالم ظهور یافت، بر بزرگی او خاص و عام
 اجاع کردند و یک روز او بالادی منبر بر آمد و فرمود قدمی هذ که علی رقبه کل ولی الله و جمیع اولیای
 آنوقت اقرار کردند بر فضل او. اما ابن سقا مشغول شد بعلوم شرعی تا آنکه بر بیشتری علمای زمانه فائق
 آمد و مشهور گشت بقطع مناظره در جمیع علوم و او را الهیانی بود فصیح و بیانی یلیح. خلیفه او را برسات
 بر ملک روم فرستاد. ملک روم چون دید که او ذوالفقون است و فصاحتی عجیب دارد، قسطنطنیه^۲ و علماء فرائی
 را جمع کرد تا ایشان بکلیه بکیر بحث کنند و خود ناظر باشند. چون بحث بکلیه بکیر کیل رسید و تمام شد ابن سقا هم را

[بقیه فائیه صفحہ ۱۲۹] ۱۰ م، ب: دل خود را ۱۰ م، ب: بعد ازین این جلد نیز دارد: شنیدم باز همون در پیداشد
 که بر ۹ در نقات مهم همین است ولی در موی ۱۰۹۰ چنین است: من از فرغانی الحمد لله شنیدم کی بخواند، کی وی
 اس بود، الحمد بنی دانست گفت: «...» ۱۰ م، ب: «چون کسی بیار بودی... غوث روز کار خود بود» همین عبارت در نقات ۳۰۲-۳۰۳
 ر موی ۱۰۹-۱۰۸ آمده است. ۱۰ م، ب: کل ۱۰ م، ب: کترین ۱۰ م، ب: قل جبال ۱۰ م، ب: از
 ۱۰ م در نقات فقط «عبد الله» است. این دایره تقریباً در همین الفاظ در نقات ۱۰ م، ب: آمده است ۱۰ م، ب: ووی
 صغیر چون بود ۱۰ م، ب: که جواب آن نداند ۱۰ م، ب: ندارد ۱۰ م، ب: چون ما هر سه کس پیش او رفتیم ۱۰ م، ب: زبان ۱۰ م، ب: بر کاب
 ۱۰ م، ب: قسطنطنیه

در بحث بدلائل الزام داد و پیرایه‌ی قاطع هم را عاجز گردانید و مضطرب ساخت . نزدیک ملک روم او را جامی و منزلی حاصل شد
تا آنکه نظر او بر دختر ملک روم افتاد و متبلبل شد

متبلبل شد در زبان جان خریف   بر جمال و حسن آن روح لطیف
و از وی درخواست کرد تا آن دختر بدو تسلیم کند . ملک روم گفت من او را دختر ندادم مگر آنکه که نصرتی نشود . او در
حال اجابت کرد . غزل

آتش حسنش درون جان گرفت   در بنای عشق داد ایمان گرفت
در دل کائنات عشق آمد در زلف   جای دین نبود که شمع ایوان گرفت
عشق در ملک دل است چون پادشاه   رفت خوفا ملک چون سلطان گرفت
پادشاه عشق را بنود ز وصال   آفتاب است فل او نتوان گرفت
بینج زبیت میزند بر تخت بخت   عشق تو چون اثرش سمنان گرفت

و آن دختر را درخواست و کلام غوث یاد آورد و تعیین دانست این هم نشیوی آن بی ادبی است

بی ادب هرگز نباشد رستگار   از ادب گردد دوست با عز و وقار
گر نه گردد مار حلقه از ادب   چون بود بالدی گنجی مهره وار

راوی میگوید من در دمشق در آنهم . سلطان نورالدین شحید را احضار کرد و کبر است ولایت اوقاف داد . دنیا بسیار
بر من روی آورد و راست شد قول غوث بر هم مایان . حضرت ایشان بر سبیل به لیه انشا کردند

هر چه در تقدیر یزدان رفته است   آید از درویش و سلطان بر زبان
در میان دیده و نادیده لوی   حصصت فرقی از زمین تا آسمان

حضرت قدوة الکبریٰ حضرت نورالدین در محل نیاز رسانیدند که شما میفرمودید که درین اوزگار غوث رفت از منزل من

خواهد نسبت . فرمودند که بعد از چند ماه معلوم خواهد شد که بعد از چند روز این نوبت بر دارا میزنند

له م، ب : از   له م، ب : دین اثر از سبب بی ادبی است   له ع : گنجی او   له ع : حسن

له ع : منازل   له ع : خانه

آنکه باشد بر در او برزنند کوس دولت از شال بر یا

کیست کورا از حرم خالص تر بانگ بر خیزد که از بیرون بیا

اتفاقاً هم در قریب الایام حضرت قدوة الیکبری را سفری پیش آمد . حضرت کبیر معروض رسانیدند که چند مرتبه به مجرد نیاز
بسمع مبارک رسانیدیم که بنده را بر کاب و ولایت تاب مشرف گفتند میسر نشد . درین بار امیدوار چنانم که دست از قزاق باز
ندارم و سر را قدم خود ساقطه لطیفی ملازمت میارم . فرمودند همچنین است که بی رفاقت شما مرا هم میسر نمی آید و مکن
بسبب حفظ مقام و این ولایت اسلام ضرورت میگرد که مانده میروم

مرا از روی تودوری غریب است ضرورت میشود امر عجیب است

اما درین مرتبه همچنانکه مدعای خاطر شریف و مقتضای طبع لطیف بود همچنان باشد . رایات فخرای عللای و اعلام خدام
واللای بصوبه کجرات روان ساختند که زاحی دکن و اقصای ولایت گلبرگ حضرت قدوة الیکبری را بسیار خوش آمد که آب و هوای
آن طرف موافق طبع شریف و مطابق منش لطیف بود

ندیدیم که سبزگون بر کرد بطراز عالم چه جلبر کرد

حضرت قدوة الیکبری را که ولایت گلبرگ خوشی آمد گلبرگ میفرمودند . همه از قطع مراحل و منازل چون در بلاد
دکن تشریف بردند نزول رایات فخر از سرافراز خاناته سید محمد کسیر دراز افتاد . حضرت ایشانرا قانون مقاره
و قاعده مستمره بود که در سفر و حضر تنها و یگانه میبودند ، بجهت خدام و اصحاب کرام خیام بدانگاه میزدند و یک
شرگاه میصبود در چند قطعه سرادقه حضرت ایشانرا جدا بر پا میکردند

همیشه در منازل خواه اطراف چه عتقا بود عزت یزد در قاف

حضرت قدوة الیکبری اصحاب و ولایت تاب خود را در اوقات معین در حرم و محل خود راه میدادند . اعیاناً حضرت قدوة الیکبری
حضرت نورالین و حضرت کبیر را در نصف شب و سحرگاه بر خود میخواندند و از معارف و حقایق میفرمودند . بنشی شیخ الاسلام را بقریب
حضور مشرف ساختند . زمانی گذشته بود که حضرت قدوة الیکبری را حالتی پدید آمد که شرح او نتوان کرد و اضطرار عجیب

و انقلابی غریب برآم که در میان نتوان آورد . باطلاع حالت حضرت قدوة الکبری الشیخ را هیبتی مستولی شد که درون فرگاه
باشیدن نتوانستند . بی اختیار برآمدند و بیرون فرگاه نشستند^۱ می بینند که حضرت الشیخ والہ وارستی میکنند . مقدار یکپای
شب درین حالت گذشت که بخود آمدند ، فرمودند کہ الحمد لله میسر آمد . حضرت نورالعین و حضرت کیر و شیخ الاسلام باسماع این
تعال و اطلاع این حال سردرجب تحیر انداختند و غوطه بدریای فکر خوردند که آیا این چه واقعه غریب و معجزه عجیب بود که حضرت قدوة الکبری
مضطرب بودند و در منزل حیرت ملتهب و آخر زبان مبارک رطب اللسان بشکرا آمد . هیچکس را قدرت نبود که استفسار از آن اضطراب
کند و در یکدگر می گفتند که آیا رای بود که از حضرت الشیخ در خواهد مگر حضرت نورالعین تعالون خود صبارت کرده استفسار اصرار
و تصور استفسار او کار میکردند و خواستند که موجب اضطراب و سبب القاب حضرت قدوة الکبری چه بود ؟ فرمودند امشب که استفتاح
شهر رجب از سبعین و سبعین^۲ است غوث روزگار و قلب گردون دوار که از وی در جبل الفتح شرف شده بودیم حقتالی از همرا
شادان به بیدای غیبت برد و اخت وجود او از زاویه حس بخانه معقول سپرد و هر یک از اکابر روزگار و ماثر نامدار تو جمع بر
آن داشته و صحت کلمی بر آن گاشته بودند که این مده شریف و منصب لطیف بایان موفی گردد و هیچکس را دوا^۳ نیست در بر
و تا^۴ عظمت بر سر راست نیامد

همکس بمیدان کوشش جدا اند ولی گوی دولت نه هرکس برین
حقتالی از لطف بی نهایت و اعطاف و غایت خود فرقی فقیر در خور آن تا^۵ و بر حقیر از در آن دوا^۶ کرد ذاک فضل الله
یوتیه من یشاء واللہ ذو الفضل العظیم و این غمگرا نه میجب آن بود که لعل بیچاره مجذوب شمیرازی دارد
شکر خدا که هر چه طلب کردم از خدا بر رفتای صحت خود کاروان شدم
هر یک اصحاب باسماع این نوید جانفز^۷ و هم اصحاب باطلاع این برید کشتا کوس شادمانی در چهار سوی عالم زدند و
کام دولت و کارانی در نیخانه^۸ ارم نوشیدند

چون نای پرده ای آمد بشوق صوفی گردون پرخ آمد ز ذوق
خوش نصارت از حرم خاص شد از زایش هر کلمی رفاص شد

۱- این تاریخ درست نیست ، چه جامع مصنف اشرفی با تفریح می نویسد که درین سفر ریات افراد اشرفی بخانه سید محمد گیسو دراز
افتاد . و سید محمد گیسو دراز در هشتم ۶ در دکن موطن شدند ، لهذا این سفر قبل از ۱۰۸۰ هجری وقوع نتوان یافت . برای
اطلاع تحقیق این مسند رجوع کنید مقدمه منقح
۲- دوا^۳ بکبر دال بمعنی لباس و بفتح دال بمعنی جبا (ساز)
۳- از در بمعنی دین (فرانسس) ۴- دیوان حافظ صفحہ ۲۱۹

بعد از این حکم نصب و منزل باین فقر دادند و رحلت در روزگار بمن سپردند

چه پای شده فرو افتاد از گاه^۱ بتختش که نشیند جز شهنشاه

بعد از تجسید و تکفین غوث امامت خواجه او کردم چه نماز خواجه غوث جز غوث که ادا کنند و اربع توالم او این فقیر و عبد الرب
و عبد الملک، امان و یکی از اوتاد برداشت و در مقام ایشان ایشان را دفن کردم.

حضرت قدوة البری میفرمودند که پیش از تقوین این عمده فقیر در امان بود و را عبد الملک می گفتند که عالم بجانب بسیار
سیر غوث بود. چون مکان این فقیر به یقین غوث مقرر شد عبد الرب که بجانب یمن سیر غوث بود بجانب یمن
یکی از اوتاد در آمد و در اوتاد یکی از ابدال و در ابدال یکی از اخیار و در اخیار یکی از ابرار و در ابرار یکی از نجباء و در نجباء یکی از
نقبا و در نقبا یکی از عموم مؤمنان مخصوص کردند و درین باره درخواست این فقیر تشریف را در آوردند.

حضرت قدوة البری میفرمودند که رواست که یکی از کفره نیز بشرف اسلام شرف ساخته در ایشان میدور کردند چنانچه در طبقات^۲
آورده است که یکی از بریدان حضرت غوث انقلین گوید که من خدمت وی بودم و بیشتر شبها بیدار می بودم، یک شب از خانه
بیرون آمدم، ابروی آب پیش بردم، اتفاقات نکرد و روی بدم نهاد، در کشاده شد، بیرون آمدم و من نیز در عقب
وی بیرون میرفتم چنانکه من آن بود که وی بفرموده که من مراحم. چون بدوازه^۳ خواجه در رسید در کشاده شد، وی
بیرون رفت و من هم بیرون رفتم. باز در فراحم آمدم و اندکی راه رفت بشتری رسیدم که من ندانستم که کی هست، بر باطنی
در آمدم و در آنجا شش تن نشسته بودند، پیش آمدند و بروی سلام کردند. من در پس ستونی پنهان شدم. از جانب آن
رباط آواز نام می آمد و در اندک زمانی آن ساکن شد. ناگاه شخصی رفت و بعد از آن بیرون آمدم. شخصی را بر دوش
خود گرفته و شخصی دیگر در آمد، سر بر من و مویهای لب دراز شدند، پیش شیخ نشسته. شیخ ویرا تعظیم نهادن کرد
موی سر و لب وی را که دراز بود گرفت و حلقه او را پوشانید و بعد نام نهاد. آن شش تن را گفت که من مامور شدم بآنکه
این شخص را بدل آن مردن گردانم. پس ویرا آوردند و بر دست من سلام شدند و اکنون یکی از ایشان است.

حضرت شیخ مبارک در محل نیاز آمده عرض رسانیدند که قیاس خیال آقا خدا میکند که لاهل یمن غوث بجای غوث رود

۱ ع: چه پای شده فرو برداشت از گاه + به تخت او که نشیند جز شهنشاه ع، م، ب: تمکین

۲ روایت غوث انقلین شیخ عبد القادر جیلانی را طبقات الصوفیه صوی یا سلمی نتوان منسوب کرد بسبب زمانی

کتابی دیگر بنام طبقات الصوفیه برده باشند که بعد قرن پنجم تألیف شده باشد و یا این الحاق شده است، و نیز رجوع کنید

بخانه ۶۴ ع: ۴: مشغول بودم ع، م، ب: «و در اندک ... سالان شد» ندارد

چه اصحاب یمن از ارباب بسیار شرف دارند و حال این است که اهل یسار باین منزل میرسند . حضرت قدوة الیکبری میفرمودند که اهل یسار ناظر عالم اجسام و محافظ دایره انام است و اهل یمن ناظر عالم ملکوت . پس عمده ناظر عالم انسانی از ناظر عالم روحانی اعلی بود هر آینه اهل یسار نه یمن بکمان غوث رود .

حضرت شیخ اصیل الدین سبید باز در قطبی حضرت مخدوم زاده شیخ نور نور الله قلبه بانوار العرفان در بیان انداخت و لکنت وی در خواستند . فرمودند در حین ملازمت حضرت سیدی و هنگام مجاورت حضرت مخدومی فرموده بودند و قتیله حق تعالی شمارا بشرف غوثی شرف سازد فرزند نور را بعد از قطبی سعی فواید کرد .

گفتا پنجم هر چه تو گوئی همان کنم

بعد از سفر حضرت مخدومی مدتی گذشته بود که وقت ولایت بنگاله نقل کرد و سرهنگان بارگاه سبحانی و وزیران درگاه ربانی را اجتماع فرمودیم تا باتفاق همه که مخدوم زاده را زاده الله ما اعطاه بشرف قطبی شرف ساختیم ، بعضی ذوی العقول برهان قطبی درخواستند این فقیر حضرت مخدوم زاده را گفت که مسئول ایشان منبذول کنید و لمسیه جیل را اشارت کنید که بیاید . یا با حسین خادم میگوید که بجز در بآدم این سخن حضرت قدوة الیکبری جیل روان شد ، فرمودند که ای کوه بجای خویش باز آیم پس زاده را تعلیم و معیشت میکنم . بموجب فرموده حضرت قدوة الیکبری مخدوم زاده کوه را با گلشت اشارت کردند ، جیل سربعت روان شد . عمارت اصحاب پنجم معاشه کردند ، سر بر زمین نهادند و زبان ثنا کشادند .

هم گفتند از دل بر زبانی که بهتر زین نمی باید نشانی

چو قطبی را نشان زین گویند^ع دگر از حجت و برهان چه بایید

حضرت قدوة الیکبری میفرمودند هر هستی که حضرت مخدوم کرده بودند بجا آوردیم مگر آنکه یک وصیت مانده است انشاء الله تعالی آنکم بجا آورم . بعضی اکابر ازین نوع بار بر داشتند و عمده سیر بر دن اعتراض کرده اند ، اشغالی که بحال خود داشته اند نمیخواهند که در بار مردم در آیند و لیکن قضای حوائج بنی آدم و حل احوال عالم بعضی اکابر اهم شمرده اند حتی که از اشغال باطنی خود مسم بر آوردن دیگری را تقدم داشته اند . و قتیله حضرت مخدوم زاده را عمده قطبی میدادند بعضی نواب درگاه حقیقی بیرون

له ۲ ب : بر عین ۳ ع : که هنوز نمی طلبم و لیکن مخدوم زاده را تعلیم میکنم ۴ ع : که حرکت از اصحاب

دیدند و جمعی از پیر شیخان روزگار و مکران اصحاب سر بر زمین نهادند و زبان را به ثنا کشادند ۵ ع : بهم

۶ ع : آمد

بوده اند که شیخ شرف الدین را بدین شرف مشرف سازند . و در آن شیخ شرف الدین را اضطراب عجیب گرفت . شبی در خانقاه میگردید و هفت بر آن گشته که اگر این بار بر دیگری اندازند بهتر بود و بعد از ساعتی التهاب ایشان فروتر شد . بعضی اصحاب موجب اضطراب و شستی اقدام پیرسیدند . فرمودند که امروز عددی قطعی بعضی میخواستند که بمن موعظه کنند و من از آن محروم بودم . الحمد لله که برادر من نور الدین بار برداشتند .

حضرت قدوة البری میفرمودند که جسم غوث از هر چه گویند لطیف تر است . نقل میکردند که شیخ ابر در طواف خانه کعبه شخصی را دید که طواف میکرد و کسی را زاحمت نمیکرد و اگر در میان دو کس می درآمد و بیرون میرفت ایشانرا از هم جدا نمیکرد ، دانستم که روحی است متجسد ، سواره وی نگاه داشتم و بروی سلام کردم ، جواب من باز داد ، با وی همراهی کردم ، در میان سخنان واقع شد ، دانستم که احمد سبطی است ، از وی سوام کردم که در وقت تو وقت زمان که بود ؟ گفت منم و بعد از من سید جلال و بعد از وی سید اشرف باشند هکذا فی طبقات الصوفیه .

در ملازمت حضرت قدوة البری بارها معائنه شده است که بعضی ملوک در خانهای فوئقی حضرت ایشان را جای میدهد و چنانکه منازل ملوک متعلق میباشد ، در نیم شب حضرت ایشان می بر آمدند و جای میرفتند ، در و درند همچنان متعلق بود . اکثر این خادم که نظام لمی است دست و پای حضرت قدوة البری می مالید ، اغلب آنچنان میشد که چون دست بکمر میزدیم دست من از این جانب بآن طرف میرفت . اصلا صم مبارک بدست من حائل نمیشد و گاه گاه حائل هم نمیشد و گاهی سکن لطیف آنچنان بود که نتوان گفت .

حضرت قدوة البری میفرمودند که اکثر آنچه مناسب غوث بود و مقامات و مقامات او در رساله غوثیه ثبت کرده ایم از آنجا طلب باید کرد . و گفتن ما حدیث این طائفه اهم است و الله اعلم احوالنا و لجمع المؤمنین هذه الرتبة الشرفیة والمنزلة الرفعیة .

اما الامامان معاشخصان ایشان دو شخص اند یکی عبد الرّب و مسند و زالقش بر بکین سر بر غوث بود و ناظر ملکوت دوم شخص عبد الملک که بر بسیار غوث بود ناظر در ملک و او اعلی از شخص بکین است و از ایشان دالم عالم خالی نبود

ع : مستی : جای نیز این واقعه را از فتوحات مکه اند کرده در نجات ۵۵ نقل کرده است و عبارت نجات با عبارت

لطائف بسیار تعارب است . ع : ب : ندارد . ع : ع : انجم شده . ع : احمد سبکی ؛ ن : سبکی ؟

ع : " و بعد از وی ... هکذا فی طبقات الصوفیه " این عبارت در طبقات الصوفیه هودی نیست و در نجات هم نیست . و اقوال شیخ ابر را

بطبقات الصوفیه هودی یا سلمی نتوان منسوب کرد چه شیخ ابر (۶۴۴ - ۷۰۰ هجری) فتنه و سال بعد از وفات شیخ انصاری (متوفی ۷۸۱ هجری)

و یک و نصف قرون بعد از وفات سلمی (متوفی ۷۱۲ هجری) با بوجه وجود ندارد . انچه می نویسد که این عبارت در لطائف الحاق شده است .

ع : نجات

چو بر او زند باشند بادشاهی   ضرورت بی وزیران نیست جاهی

اما لا تواد العلم ان الاوتاد الذین یحفظ الله لعلهم العالم امر لبعه اوتاد چهاراند در اطراف و انما لیم سببه در جهات

اربعه

ز چار اوتاد گردد پنج پایه   که آن اوتاد شد این چار پایه

موجوداند در هر زمانی که یزدیدون و کلا یسقفون ، و احدی در شرق اسم او عبدالحی ، دومی در جنوب نام او عبدالحکم
سومی در جنوب نام او عبدالقادر ، چهارمی در شمال نام او عبدالمزید

چرخش این خیمه را بر کار کرده   طناب چاروش اندر چار کرده

حق تعالی حفظ جهات اربعه از اقلیم سببه با و تاد میفرماید که محل انظار الطاف الهی و موصول اعطاف نامتناهی اند همچنانکه
جبال سبب سکون زمین اند ، اوتاد موجب قیام تمام عالم و ربع سکون اند از مشرقین و مغربین و مبرم مبراند بجهال فی
قوم تالی ۲ له یجمل الکرام من یهادوا و الجبال اوتادا .

اما لا بدال فم سبعة من سافر من القوم عن موطنهم و ترک حبس علی هم و نه حتی لا یفر احد
نه فقد نذ الک البدل لا غیر فم علی عقب ابراهیم علیه السلام .

طناب خیمه چون در چرخه سیخ است   تن ابدال در وی هفت سیخ است

از بعضی مشایخ نقل است که زیاده از چهل اند و بعضی چهل تن را ابدال گفته اند . حضرت مقدسه ابهری میفرمودند
که سر طلق خانده ان حبست و مقدم دودمان بهشت حضرت شیخ ابراهیم ابدال برده اند از جمله چهل تنان که در قتل الجبال می آمده اند
آباء و اجداد ایشان سلاطین و شرفای حبست بودند ، و پسر اخوهری بود نبیت صالحی که در خانه وی گاه گاهی شیخ ابراهیم
شامی تشریف می بردند و طعام وی می خوردند . روزی دید گفتند که برادر ترا فرزندی خواهد بود که ویرانشانی عظیم باشد
پس باید که محافظت حرم برادر خود کنی تا در ایام محل چیزی که در آن حرمتی داشته باشد نخورد . آن ضعیفه صالحه بموجب
فرموده شیخ ابراهیم بدست خود و سیمان رستی و بفرستی و ما یحتاج حرم برادر خود مصیبت داشتی تا در تاریخ نرسد

۱۷ ع : بی وزیر ۱۷ ع : پرکار   ۱۸ قرآن ۳۰ النبا ۷۷ ع : و اذا سافرهم عن موطنهم

۱۹ ع : طناب خیمه چون در فلک منتهی است   ۲۰ خواجہ ابوالحسن ابدال پسر سلطان فرساف ، از شرفای حبست بود و

امیران آن ولایت ، در ۲۶ شمس قمر یافت (نجات ۳۲۲)   ۲۱ " ویر اخوهری بود .... باز نتوانستند آورد " همین عبارت در

نجات ۳۲۳ آمده است   ۲۲ خواجہ ابوالحسن شامی از مشایخ بلاد شام است ، شیخ ابراهیم ابدال از وی تربیت یافته ،

تیروی در عک است (نجات ۳۲۲)   ۲۳ " و طعام وی می خوردند .... آمار غریبه نشا عده افتد " : این عبارت در

"م" و "ب" نیست

ستین و مائین که زبان خلیفه معتمد بالله بود خواب الواحد متولد شد و همان عالم در خانه خودش از دج حلال پرورش میداد و شیخ ابو-
المحق نجاشی وی آمدی و در آستان حبیبی خواب الواحد را به دیدی گفتی ازین کودک بوی آن می آید که از وی خاندان بزرگ ظاهر گردد و احوال
بحسب و آثار غیریه مشاهده افتد . چون خواب الواحد سن سبب سالگی رسید همراه پهلوان خود سلطان فرستاد بعد شکار بجانب کوه
رفت . در آنجا شکار از پدر و از اتباع وی جدا افتاد ، بمیان کوهی رسید ، دید که چهل تن از رجال الله به شکاری اشاده اند
و شیخ الواحد شکاری در میان ایشان است . حال بروی بگشت ، از اسب فرود آمد و در پای شیخ افتاده و اسب و
سلطان هر دو را بکشد .

چو گوهر کان خود را دید پرستگ زدن پس شیشه ناموس بی ننگ

و شمیم پرشید و با ایشان روان شد . هر چند که پدر و اتباع وی او را طلب کردند نیافتند . بعد از چند روز خبر آمد که وی
باشیخ الواحدی در معدن موضع از آن کوه ها بوده است . پدرش جمعی را فرستاد تا وی را آورند هر چند که پند و اندرز کردند
اما ویرا از آنچه در آن بودند باز نتوانستند آورد .

نه فرزانه از علم باطل بود نه دیوانه از پند عاقل بود

بخوان عاقلش گزین دیوانه چو دیوانه توانیش دیوانه

قیل ان الابدال سبعة ومن هذه السبعة اربع هم الاوتاد واثنا امان و واحد هو القلب وهذه الجملة
هم الابدال و قالوا سمو الابدال كلونهم اذ مات واحد منهم كان الآخر بدله یؤخذ من الاربعین واحد
و ملین الاربعون بواحد من ثلاث مائة و علی ثلاث مائة بواحد من الصالحین المومنین قیل سمو الابدال
لا نهم اعطوا من القوم ان یترکوا به بدل لهم حیث یریدون لا یرفعون فی نفوسهم علی علم منهم فان لم یکن علی علم
نعم فلیس من اصحاب هذا المقام .

حضرت صدوق اکبر میفرمودند که ابدال صورت لازم ابدال و هر چه ایشان نیست بدل بعضی نشاء نیز تبدیل صورت میکنند
زیرا چه ازین طائفه ما بعضی را دیده ایم که صورت روحانیه ایشان تجسد و تمثیل میشود بر صورت جسمانیه ، و ایشان بر آن

نه ۴ : به شگ ۴ : غافل ۴ : م ، ب : گر تو فرزانه ، نعم ۳ ، ۴ : گر ز دیوانه

۴ : ۴ : ابدال الا ۴ : م ، ب : ان ۴ : ۴ : لیکن الاربعین یؤخذ واحد ۴ : نه : مائة یؤخذ واحد

۴ : ۴ : ابدال الا ۴ : ۴ : الا شغال عن مواظبهم ۴ : ۴ : یقومون ۴ : ۴ : نفوسهم جسدأ

علی صورتی

صورت مجسده احوال و افعال میگذرانند، حاضران می پندارند که آن بر صورت جسمانی ایشان میگذرد و میگویند که فلان کس را دیده‌ام که چنین و چنان میکرد و حالیکه آن کس ازین فعلی سبب است چنانکه من و تو و ما این را بارها از بسیاری این طائفه مشاهده کرده‌ایم و حاضران نموده‌ایم چنانچه حضرت مخدومی را بعضی از ایشان از باطن حاکم از کار و ملاکات نامدار در مقام جنگ با حاکم یاد کردند و حضرت ایشان را در آن جنگ دیده که محارب با عدو دین و عقاید باطل نجابی روی زمین می کرده اند، بعد از تسبیح اظهار می شد که حضرت ایشان از خانقاه اصحاب انتخاب و فتویٰ ما واه یک خطره بیرون نرفته اند.

حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند که بیشتر ازین دودمان شریف و خاندان لطیف بمنصب ابدال رسیده اند و انواع خوارق بدین نوع با طهارات انجامیدند که بعضی از پاسبانان پیران چشت و برخی از دربانان اصل بهشت ازین نوع خارق صادر شد، حضرت مخدومی که قدوة اصحاب تعویذ و مقدمات ارباب خوف اند ایشان را چگونگی

حضرت خواجہ محمد بن احمد الجیشی و قتیله محمود سبکتگین که از آل سمانست و این فقیر نیز از آل سمانست بغزوه و غزوات رفته بود. خواجہ را در واقعه نمودند که بمجدد کادی میباید رفت. درین صفات سادگی با صواب نموده و احباب متعینند و جذبی از خدمت تقویٰ نمودند. چون آنجا رسیدند بنفس مبارک خود با مشرکان بد انجام و عده اخصام محارب میکردند و مخالف اسلام مقاتله می نمودند. روزی مشرکان و عده اخصام بر لشکر اسلام غلبه کردند. سنان پناه به پیشگاه آوردند و نزدیک بود که بر ایشان شکست آید. حضرت خواجہ را در چشت دریدی بود آسیابان محمد کاکو نام. حضرت خواجہ آواز دادند که کاکو دریاب. در حال کاکو را دیدند که اضطراب میکرد و مقاتله می نمود تا لشکر اسلام نفرت یافت و لشکر کفار بنزلیت شتافت و همان وقت محمد کاکو را در چشت دیده بودند که لکله آسیاب داشت و بر دیوار میزدند. از وی سبب پرسیده بودند همین قصه را گفت.

چو مردان دین حکم داور کنند / ز موب شده کار خاور کنند

حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند جمعی از اکابر روزگار و فرمای از مآثر کامکار میگویند که ابدال چنین اند، تا شکست با شریبوی و خبر مصطفوی دارند که قال بد کلامی است از چون رجلا دخی الشرفی العواق و ثمانية و عشرون فی الشام.

حضرت در تقسیم بکریم بنعلیم بفرض رسانیدند اگر ابدال در همین دو نفر باشند پس در دوازده ابدال نوشته اند که بر تارخ از ماه
 بجای هشتاد و نه می باشد چگونه راست آید و قیام دیگر اعمار چنان نماید؛ فرمودند که حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و سلم صبح عالم را دو
 قسم فرموده اند نصف شرقی و نصف غربی، از عراق نصف شرقی خواسته است و از تمام نصف غربی. پس عراق و غیر آن چون
 خراسان و هندوستان و ترکستان و سائر بلاد شرقی در عراق داخل است و شام و غیر آن چون بلاد مصر و مغرب هم در شام
 داخل است. حضرت خواجه قلب الدین یحیی جانی نیشاپوری از آن دوازده تن اند که در عراق اند و این مطابق تقسیم فرمودن و موافق
 دو بدو ولایت تحت گردون چنانچه از لفظ ایران و توران معلوم میگردد و حضرت که یکی از اجداد مقدم تقسیم مملکت بحسب پیران
 فرمودن کرده اند و برخی از اجداد روزگار و جمعی از امفنیای نامدار میگویند که رجال الغیب هفت تن اند چه حقیقی زمین را حفت
 آیدم کرده است و هفت تن از زندگان خویش برگزیده و ایشان را ابدال نام نهاده و وجود هر اعلیمی را یکی از این هفت تن
 نگاه میدارند و در روایت دیگر آمده است قال علیه السلام اکابدال تلتون رجلاً تلوهم قلب ابراهیم علیه السلام اذ مات
 رجل بدل الله مكانه آخر فاذا كان عند القیامة ما توالکم قال عبد الله ليس فی حدیثین اختلافاً وانما هم اربع
 رجلاً تلتون منهم تلوهم علی قلب ابراهیم.

حضرت قدوة البری میفرمودند که از کشف المحجوب نیز مکتوب میگردد که ابدال هفت تن اند، چنانچه میگویند سه صد تن اند که ایشان را
 اخبار گویند و چهل تن اند که ایشان را ابرار گویند و هفت تن اند که ایشان را ابدال گویند و چهار تن اند که ایشان را اوتاد گویند
 و سه تن اند که ایشان را انبیا گویند و یک تن که او را قلب و غوث گویند.

حضرت قدوة البری میفرمودند که آنچه در خارج وجود گرفته است از حیوان ناطق و غیر آن ابدال و برانی رنجاندنی که
 سلیش هم نمی زنند. تقریباً از امیر جمه سفال فروتن نقل میگردد که وی «کرشم از دکان خویش برداشتی و بیادید بر دی و
 آنجا نگذاشتی»

میا از موری که دانه کنش است که جان دارد و جان نیرین خوش است

۱- خواجه قلب الدین یحیی جانی نیشاپوری: کنیت ابراهیم، جامی ادهل و نیشاپوری المولد، معلوم تاریخی و احوال بالمی
 معروف و معروف بود و بصحبت شیخ رکن الدین غلام الدوله و شیخ صفی الدین اردبیلی رسیده. در ۷۴۰ هجری وفات یافت.
 (تفصیلات ۷۴۰) ۱- م: اب: ۲- فریدون ۳- ع: ۴- رجال ۵- ع: ۶- رجلا ۷- م: اب: ۸- فی مکانه
 ۹- ع: اختلاف ۱۰- ط: امیر جمه ۱۱- کرشم از دکان ... فرشته را ندید، تقریباً همین عبارت در تفصیلات
 آمده است، آنچه در دو کتاب لطیف صوری ۱۲۰ است و عبارت مردود کتاب با عبارت صوری بسیار متعارف است.
 ۱۳- ط: ۱۴- بباره؛ بباره بمعنی مکرر و دیوار آن.

از پیر می آوردند که سلطنت که پدر من هیچ جانور نکشتی. این مذهب ابدال است و انبیان از ابدال بوده اند. در ویرا وقت فرشت
شد، فرشته خود را دید، پرسید که چه میباید کردن تا شمار آدم بهینند؛ گفت هیچ جانور نمی باید آزرده. وی هیچ جانور نمی آزرده
وی دلم فرشته را میدید. روزی مورچه ویرا بگریید، چیزی بر وی زد. مورچه افتاد. پس از آن هرگز فرشته را ندید.
حضرت قدوة الیکبری میفرمودند که بعضی اکابر آن چنان اسرار اظہار میکردند که نقل از ادراک آن عاجز است چنانچه از ابدال
و اصل کمال صادر میشود. شیخ عبد الله یاغنی گفت است تمضیب البیان موصی را قاضی موصی به نسبت وی انکاری تمام داشتند
یکروز دید که در یکی از کوچ های موصی از نقاب وی می آید، با خود گفت وی را میباید گرفت و قصه وی را بحکم رافع باید کرد
تا ویرا بسیار سستی رساند. ناگاه دید که بصورت کردی برآم. چون مقداری دیگر پیش آمد بصورت ابرای برآم. چون
نزدیک تر آمد بصورت یکی از فقها ظاهر شد. چون قاضی رسید گفت ای قاضی کدام تمضیب البیان را بحکم میبری و میست
میگفتی. قاضی از انکار خود توبه کرد و مرید او شد.

حضرت قدوة الیکبری که در بلد روم که در شان او الروم ما دخله المعصوم معلوم است مکی اقامت گرفته بودند و اصحاب
را خانقاهی ساخته و خلوت گوی در جنب وی پیداخت که خود می آسودند. روزی پسر سلطان ولد بهر سجاده حضرت قدوة
اصحاب کمال مولانا جلال رومی حلوس فرسوده بودند. استدعای ضیافت حضرت قدوة الیکبری کردند و جمعی از مشایخ را نیز
استحضار فرموده بودند و شیخ الاسلام را که بسیار داشتند و فاضل بودند اندکی به نسبت حضرت انبیان نقاری در دل داشتند
دل کان بود غار غ از درد و غم درو جای کینه بود بی الم

بخاطر غم کرده چون سید سمنانی درین مجلس بپایه مشکلی از وی پرسید که در حل او عاجز گردد و چون اقدام متبرکه انبیان میبویزم
را سپردن گرفت تا بدروازه رسیدند که در نظر شیخ الاسلام چنان آمد که یک صورتی مثل صورت انبیان از انبیان بیرون آمد و از وی
صورتی مثل لبی برآمد، نزدیک صدهورت بعینه در چشم شیخ الاسلام نمودار شد. حضرت انبیان بدیده انشاء فرمودند

هر دلی کائینه صورتگر است مدد هزاران صورت از وی بردار است

صورت عالم چه باشد کاندرو عرش و فرش و هر چه در وی دربر است

ط: ن: این چه نیر دارد: و اصل کرامات ط: ن: چه باید کرد ط: م: ب: "وی هیچ" ندارد،

ط: این مرد هیچ... ط: فرشته می دید ط: م: ب: آن روز ط: رجوع کنید به ضمیمه ۲

ط: تمضیب البیان موصی آنست وی ابجد الله است، جایی اقوال شیخ ابکر و امام عبد الله یاغنی و شیخ عبد القادر جیلانی در باره

تمضیب البیان موصی ذکر کرده است و این واقعه وی که با قاضی موصی پیش آمد صم از عبد الله یاغنی نقل کرده است

درگاه کشید به نفع شوم ط: ن: و قصه ویرا بحکم رافع کرد ط: ع: سیاست ط: م: ب: چون نزدیکتر آمد

ط: ع: ن: مینویس بر در یعنی بیرون (استیفا) ط: م: م: م: در بعضی درون (استیفا)

مخدوم زاده روی با استقبال بر در آمد و با عز از کمال ایشان را گرفت و بلندترین جایگاه نشانده
 کسی را برترین باشد مکانی که مرد و جواهر است مکانی
 انتفاع سبوی شیخ الاسلام کرده فرمودند که کدام یکی از این صورت ها مسند سپسی ؟ بمجر دامت این سخن در وی چنان
 حیبتی مستولی شد که گویا آسمان و زمین بحدیگر زدند
 چنان حیبت افتاد در جان او که گویا درینده هیجان او
 بی اختیار برخاست و حضرت مخدوم زاده روی را با یکی مرد ساخت و سر در قدم ایشان انداخت و گفت العفو عند المقدس
 فرمودند چون مخدوم زاده را در میان آوردی باک مدار و اگر نه معلوم میگرددی ، و مکن بعد از این بر هیچ یکی از این طائفه
 و هیچ تنی از صوفیه بنظر انکار منکر

ببین در سوی نشان از چشم انکار	که محرومی سببی میدارد این کار
گوشتان را که تنهایی نقیضند	که تنها میشود ز ایشان پدیدار
ظهور ذات حق را در ظاهر	محسین تمثیل بیاید بانکار
چرخوات او ندارد جزو و تبعیض	صدور کثرت از وحدت چنین دار
اگر باید ترا تمثیل دیگر	نشان آئینه ها بر روی دلار
همه آئینه های مختلف رنگ	مربع از مسدوس نوع بسیار
جواهر مختلف آئینه ها را	که حرکت عکس دیگر کرد اظهار
بر آید چون ز دالی زندازوی	هر آینه در هر آینه صورت یار
چون دیدن این کعبه العین گردد	شهودش گفته اند اصحاب امرار
حال خویش را بین همجو اشرف	ولی احوال مگو کاین صفت تکرار

۱ م : هر ۲ پای مرد یعنی مدکار (اشیاس) ۳ ع : العفو عند المقدس من مکارم اخلاق
 ۴ م : هیچ ترین ازین صوفیه ۵ م : نشیند ۶ م : مطاوع ۷ م : ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵ : که انکار ؛
 ضم ۳ : مانکار ، که حرف اول نقطه ندارد . ۴ م : بر آئینه دیدن صورت یار ؛ ضم ۳۱ : هر آینه در آینه صورت یار ؛
 ضم ۳ : هر آینه در هر آینه صورت یار ؛ هر آینه اول مخفف هر آئینه یعنی فردر ، هر آینه دوم سببی حرکت
 از آئینه ها ۵ م : ۳۰، ۳۱، ۳۲ : چو نسبت این ... ؛ ۳ : چو نسبت این کعبه العین گردد

حضرت نورالدین بحر بن رمانی که از اقوال مشایخ اخلاف در کتبت اعداد ابدال و اوتاد و اخبار و غیر هم ظاهر میگردد .
حضرت قدوة الکبریٰ را حقیقتی بیشتر از این مدعیه مشرف ساخته است ، غایت فرموده صریح تحقیق بود در بیان آوردن فرموده
صریح این فقیر را حقیقتی از احوال این طائفه کشف کرد همان بود که فرزند نظام الدین دیروز تحقیق کرده در درج بیان در آورد .
شیخ اصیل الدین سید باز در محل نیاز آمده مریض نمودند که توبه کردن بر حال الغیب و شفیع آوردن بمردان لاریب
چگونه باید و در هر توارخ از ایام ظهور ایشان کجا میباشد و اماکن ایشان چگونه معلوم میگردد . حضرت قدوة الکبریٰ
میفرمودند که دانستن آداب ایشان و توبه نمودن بر ایشان این طائفه را اهم مهمات است چنانکه در فتوحات آورده
که طائفه صوفیه و زمره علیهم السلام در حق فی علمهم الجمیع التزام توبه بموجب منزل ابدال البته کرده اند و بهر نیتی که
ایشان را شفیع آرد و در دل حضور ایشان گذارد آن هم البته بر آورده خود و هر کاری که پیش گیرد از ابدال استمداد و
اشکمال خواهد و در هر امان ایشان را پیشش دل تصور کرده پس پشت دارد و پناه خود را ندارد ، بتخصیص هنگام سفر و
ایام گذر بمقابلۀ ایشان نرود و در مقامه از مواجبه پرهیزد در آشنای این حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند که در ایام جهانبانی
و ضلالت مرزبانان برویک پیش ترکانان و سردار لشکر نمودن بود از شوخ چشمتی نقص اند و عیاشی را دامن
ببزد و سردار لشکر از مورد صفا و شرب و خاق او بنفاق آورد و مرکب عدوان و سخی را تنگ تنگ
بر کشید ، و بر پاره لطیفان پاره خندیدن در ساعت خفوت پوشید ، سر از رقبه مطاوعت و گردن از طوق
اطاعت بچسبید ، و پاکی از حد بندگی و خوف را بندداری بیرون نداد ، در دایره القیاد که چون پیر مار میگردد بد نقطه وار
پای آهین کرد و دست ظلم و بیدادی بنهیب بعضی نواحی سمنان و برخی قریات بوستان کشاد

خزان نشکر کشید و پای بکشاد   بسوی بوستان تاراج بنهاد

عجب بنود که دارد نیزه خار   کند طعنی لبان را تن او کار

سپاه بوستان سر و مل اندام   نداده پای جنگی پیش مرغام

باشکر جواره و عسکر خدایان و بسوی این سرحد نداد . سپاهی که از مردان جنگی فضای آن دیار تنگی پذیرفته

۱- رجوع کشید بطنیه پانزدهم این کتاب در بیان خلفای سید الشرف . ۲- م : شعور و ایام ۳- عذر یعنی افسار بر

اسب زدن (اشتیاف) ۴- م : برو پیک ۵- م : خندیدن ۶- م : طاعت ۷- ع : تیزی

۸- ع : دین و اوقاف بانه آینه درست نمی نماید ، کشتی در باره دین و اوقاف و عقیده انطیسی این کتاب زنده است .

رجوع کشید بمقدّمه انطیسی این کتاب ص ۲۴-۲۳

و کوه و محرا از عده و اُتت سته آمد ، از کس تیغ مینا خام پیکر آب چون آتش عقیق میماند ، و آتش از
 نهیب خنجر الحاس رن در دل سگد آب میگشت و گوهر تیغ آبدار جوهر بار آتش میگشت . اوری راست

تیزی تیغش برد گری آتش بین نوع چ جنس از عرض نفس چ جعفر سنگست

طریق موت قید العبر وسطها لیسیم فیما بین مرعی و مسترعی

کان الّا فت لاحتهمی جانله سخی له فی آل عوج مدعی

از وصول این خبر در منزل دل خرو شیرین زبان و ضبیه دهان و خورشید زمان آتش محبت زبانه زد و گوهر نجابت خاصیت
 پیدا آورد و بهجت نفرت اسلام و فرحت فتح کرام سون وار کر سبت چون گل خندان گشت

دل شاه خندان بود روز خشم که چون خشم دریا بود پیش خشم

بار کردار روی سبوی آتش بیکار نهاد و سمن باد رفتار و ابر کردار در گردن خفته خورشید کرد و خاک یاباه عوا گردانید
 اذ اترب الرياح و مراده جوی طوابع فی العجاج (لا یم)

سبز به زرین و به سیاه میبین دهد آسمان رفتار اسبش خاک را از نعل خورشید

و از گرد سیاه مردان گزیده و دلیران کار دیده که از مخافت خدنگ و هم رفتار تیر ایشان عتاب از او رخ گردون حرکت
 خودی و از مسامت نیزه از دهان پیکر هر یک تیر بشتیه خالی کردی ، آسمان را سرسام پیدا شده و در خشم آفتاب بیرقانی

هوید الخوده

ز جوشیدن سر سرسام تیز جهان کرد از روشنائی گریز

ز پس گرد بر بارک ترک وزین زمین آسمان آسمان شد زمین

خشم منصور شمشیر نفرت آخته و جنش سرور اعدام دولت افزاخته در ملازمت شهابان و اکاب قمرانه روان شدند و از
 شکر نجیب رجال و فحول ابطال عرصه آن تفانی پذیرفت و بر دلیران روزگار و وفودان کار و رفقای آن دیار گشت آمد

چون ذره اند شکر منصور بی عدد مکن چو آفتاب بهجت جهان شان

له عده یعنی زیادتی و بسیاری له اُتت یعنی شاد و شوکت له سته یعنی خورده (غواش)

له م : سیاه له م : قلبه العبر له ع : عیش فیها له م : کان الکاتب الاخذری جانله

له م ، ع : بدی له م : و الشی له م : را بر کردار کرد له ع : الراح در اداه

له ع : طوابع له م : هر له م : هر له م : ز پس

جله چو بار محدل و چون باد هم نفس مانند سرو و هم سرو چون بلبل محمدان
 چون شکر دایکدیر صفا کشیدند و عساکر همه گریز بجای آورد آمدند حضرت سلطنت بنیاد و نفرت ماواه فرمودند که دایره رجال العیوب
 ببینید . بعد از دیدن دایره رجال العیوب بعضی رسانیدند که امروز رجال العیوب در مقابلند فرمودند که شیر خنک پیش
 شمشیر ایشان چون شیر شود سوزن خواهد بود و شیر بقیع چون شیر گریه بمقدار نماید و از عذاب خدنگ ایشان نسوخته پهلوی کند
 و قبه زرین سپر گردان گردون تیغ زند چون تن خارشست پیر خارشور و ماحی سپهر دولابی لبان کشف سردار کشند
 و کز دم این طامس از بون در دم لعلان گردد و دل فرخندنگ به نیرنگی لبان زار شکافته و هر یک بنوک ناوک در شب بار
 سینه مور و دیده مار بدوزند و کلم اندازی نقطه سپیدی از سیاهی دیده بزدانند و بی تکلف کلفت کلف از روی
 ماه و خال از چهره سیاه بر بایند

کفن سخت از ریزند پیش جلد دشمن	سلبه بستی از جویند پیش شمشیر اندا
نیز خیمه بستانند نور از دیده دشمن	بنوک تیر کشانند آب از چشم نابینا
یکاد یصیب النبی من قبل رماه	و میکنند فی سمت المسجل الرد
و سیفقه فی الوعد و هو یضیق	من السور السواد و الیل مسود
جا کرانت که گم رزم چو خیا لمانند	گر چه خیا طینند ای ملک لشور پر
گنیز نیزه تن خیمه قومی بپایند	بیس ببرند بشمیر و بدوزند به تیر

امروز از کارزار جانفرسای و پیکار سینه نژای جانی خانی کنند و از نیرنگ ماه شمشیر شگوفان و آردگاه خنجر از ان
 توقف و رزند چو در مقابل رجال العیوب جنگ نیلیم . انشاء الله تعالی فرزند ایشان که سرور لباز از ان منفرتکن
 و باز در دیران نیزه افکن را آچنان رونق دهیم که پیکانشان دوزخ کار و گردان نامدار شک برند . چون هیچ
 نفرت از مشرق اقبال دیده و نسیم فیروزی از گلشن آمال و زیمه کوسهای زمین زدند و بلبل نبرد فردا کوفتند

له م : ص : شیر : م : عقبات : سر طائر : شماره است بصورت کرگس (غیاث)

له م : زنگ : ع : هر خار پیکان : دولابی منسوب به دولاب که چرخ روی چاه ، و هر چرخ

را گویند . در سنسکرت کول بمعنی گردن موجود است (نظام) البته اسب و دولابی بمعنی گردون گردان با در

م "کول آبی صفت . هر چنگ بمعنی خراب (نظام) م : بی انداز ه : ع : تیر : ع : نیزه

له م : و رزید

ز روی غم کس تند فروزش   بد زهای روین در افتاد جوش
 ز بس شورش بوق رویه کاس   نگردون گردان در آمد هواس
 بادشاه عالیجاه خورشید زمان ، جمشید مکان ، سکندر صفت ، حیدر قدرت ، از برای مقاسل اعدا دین و تعالیه
 اصل نجای روی زمین کمر سبت ه

چو خورشید میرفت تنه جان   سپاهش چو سیاره میر آسمان
 بجهت طمع بد بندگان و جمع معاندان ^س احتراز نمود و به نشاء هر دم کما تر و رغبت هر دم صادق تر حرب را ساخته و
 آماده و با عده و هیبتی که در نگارخانه خیال مثل آن تصور نمی پذیرد و شمسوار و هم دوا سینه که غبار حیل آن نشاء ^س فذ
 و باز نظر در هوای ادراک کمیت آن از پرواز باز ماند و صورت ^س گریبان بواسطه نقش مذکی خط جبهه و صف آن نگشاید
 و با کردار کوه آهن صف کشیده روی از کوه ها بهر ای جنب و میدان نام و ننگ نهادند ه

در آمد ز جای آن سپاه ^س گران   تو گشتی که شد کوه و بیشه روان
 از شوکت و باس ایشان خوف و هراس بیاطن حامیان حوزه اسلام راه یافت ، ارباب و فرزنی در ضحائر حافظان حریم دین تکلن
 گشته و بیقین نشاخته ه

بر کشد دشمن ترا گردون   ملک بگزند از سردار ^س
 و نشکر کینه جوی سه روز روی در روی آورده بودند و در نظم اسباب کارزار و ترتیب ادوات بیکار نشنول شده . روز
 یکشنبه سیزدهم ماه ربیع الاول را بایت پیکر شاه بطامع سده از منزل روان گشت . بامداد که المبارکة هی المبارکة
 باشکرگاه ترکمان رسیده و وقت آنکه خسرو سیارگان کاخ المروا فی کف ^س ۱۲ اسد جبرئیل پیکر از افق سیاهی بر آورده
 و سپهر تنگنی از سپهر زنگاری پدید آرد ه

والشمس معر عنده نقول کاخا   ترس یقبلها کمی راجح
 چو سر برزد از تیغ کوه آفتاب   چو زرین پیر گشت رخسار آب

۱ ه تخم یا تخم : طبل ، نقاره ، کرنا (استیگاس) ۲ ه بوق : آتی است که از دسین آن صدای غلیظ برود
 می آید (دخام) ۳ ه م : احتراز ۴ ه ع : م : خیال ۵ ه م : ندارد ۶ ه م : گز میان ۷ ه ع : بندگی
 ۸ ه م : ز جان ۹ ه فزع معنی ترس و بیم (سان) ۱۰ ه م : نگزند ۱۱ ه خسرو سیارگان یعنی آفتاب
 که تقاسم بر پنج پنجم ملک است (غیاث) ۱۲ ه اسد : نام برج پنجم ملک (غیاث)

تقابل در تقابل افتاد و سپاه اسلام جاسای در پوزه^۱ لباس حرب بدل کردند و بر سپاه آوردگاه بسان تعبیه^۲ شطرنج صف آرا
گشتند، همچون نیزه تمام قد و مانند تیر راست انگشت، و بگردار کان سرکش، و بشبه سپهر فراخ ببر، و مانش
پیکان جنگل، و ششایه^۳ سنان زدوده خضال، و لبخال تیغ بخون چهره شسته، و بسان دشنه تشنه نشسته،
و بصفت^۴ ثرویین^۵ الماس اجل در سر سبالت سنان، و بشکل خود دامن زره در پای منفراشان، و بصورت جوشن
نشت سباز سفاده، و ههای حلقه زره صفای در هم یافته^۶

ولادة حقوبه عمومية علی نصرها یقسم المقسم
تکشف بسبح الفناء فوقها فخارمت کما خلق السهم

محران کش و رزم آزمای و تیر انداز صمد مبارزو و آهن گزار و جوشن در
صمد قلنده تن اندر مخالفهای هلاک صمد نموده دل اندر نشانهای خطر

در پیش چنین لشکر کجا جبار و نامدار و خشم کوه شکل دریا فقال لشکری مخالف دین سر راایت خلاف و جدال با و نایوان
رسانیدند و مانند شریا و گنبد خضرا قلب و جناح راست کردند، یمنه و مسیره را برسم و امین زینت دادند،
جنگ را ساخته و حرب را پرداخته گشتند^۷

کاملین الان قوب نظام من عشیر و نجومه من لام
تلقى الدجی و من بیفنة الضحی کما بلغی الفحی من نفعه نظام
بتن موافق یبار و کین شاه جان بدل مخالف لغار و دین پیغمبر
به تیغ مؤثر شکان و به تیر دیده گزار به نیزه خیر شکار و بگزار شاه شکر
بتن چو کوه و کین نبات کوه سنان بتگ چو باد و کین نسیم باد بهتر

همچون نیزه که جو رو کین بسته و بسان سنان در کوره جنگ آتش حدت افروخته، و ههای تیر در تدبیر از

۱: تقابل در مقابل ۲: ع: باد روزه؛ حاشیه: ع: در پوزه؛ م: با در پوزه؛ م: بقیه؛ ا:

تعبیه: معنی آراستن لشکر (استقام) ۳: م: ثرویین؛ ثرویین معنی نیزه کوچک

۴: م: ولادة حقوبه عمومية علی نصرها یقسم المقسم تکشف بسبح الفناء فوقها
فخارمت کما خلق السهم

ع: ولادت حقوبت علمیت علی نصرها یقیم المقسم یکاشف بسبح الفناء فوقها فخارمت کما خلق السهم

۵: ع: کوهستان؛ حاشیه: ع: کوه سنان

بیکدیگر راست ایستاده ، و یکدیگر در آن دقت کنفا و نشست جفا پشت خم داده ، و بشکل پیکان از صدمت سوهان
 تیران و غایتیره آمده ، و بنشیند سپر سینه هدف تیر کینه ساخته ، و بر شال تنغ در گردش چرخ عا هوا پذیرفته ،
 و قتال خنجر از آسمان دایره پیکار و هر شجاعت بر آورده ، و متابعت جوشن از خشم دکن ابر و برهم افتاده ، و نامل زره^۳
 از حرس نژده کارزار از حرس دیده شده ، و نظر خود در زیر مقصد گویاال قتال زدود گشته ، و مانند کارد بر سنگ مساف^۴
 آسیای حرب تیزی الماس یافته ، و بصورت گوهر کساره چشمها بطعن کشاده ، و بسان حرب چهره بخواب نهشته^۵
 سپرها بر آورد تراهن سروی^۶ چو ترک از پس کرده کرد آبروی^۷
 و ترند پیلان ، کوه بنیاد ، ابر نهاد ، سپر پیکر ، شهاب مخبر ، صاعقه هیبت و برق صولت را بر گشتوان افکندند ، و
 بخروم شهاب شکل انبساط کلفتی چو گمان هلال از میدان سپر لوی مهر میر بودند و پای بند شربین چرخ و دام جوت ملک^۸
 میکردند و منطقه ترک مورد بردون و طوق صندوی پاسبان آسمان میساختند ، بسان و شهاب^۹ و قلاده از تن جزا
 و گردن شریا میبردند^{۱۰}

جبال جنگی در موکشی که از خرطوم
 بر روز مکر از پیچ بر کنند جبال
 بی شکست همی مایه زمین انقیاد
 به پیشکشته هم شیر آسمان را بال^{۱۱}

رايات ميون و احلام هاليون اخراخته گشته ، و شکل مصاف و پیکار پدیدار گشت ، و افواج تباران^{۱۲}
 دشمن در حرکت آمدند ، از جواب و اطراف جنگ پیش بردند و شرار آتش کارزار از حصین خاک بزدون^{۱۳}
 اندک ترقی کرده ، و ناله قتال و جبال الشهاب و اشتعال پذیرفت

چو سلطان حرب فریاد یکی دریا پدید آید
 که خون دیده پالایه ز بیم موز او شکان
 سردران مردم کنش در آن دریا عهد باشد
 چو دجان گشته از خون لب ، چو در اندر دندان^{۱۴}
 بخار نش گرد ، موخش تیغ ، شمشیر آب ، کف جوشن
 نهنگش ریح جان ، او مار ، ماهی تیرا و پیکان^{۱۵}

۱- تیر : ۲- عا بمعنی رنج و سخت (خیانت) ۳- ع : ذره ۴- م : حرس و شره
 ۵- م : تیر ۶- م : فشان ۷- ع : صبار ۸- م : ۳۰ ، فم : ۳۱ : در آورد ۹- م : از بسی
 ۱۰- م : زنده ۱۱- م : شربین : دوشاره است هر یک بصورت کرگس یکی را سر طائر گویند و دیگری را سر واقع (خیانت)
 ۱۲- م : حوت بالغ مایه و نام بر ۱۳- م : دوزخ از خاک که بصورت احمی است و آن خانه شتری است (خیانت)
 ۱۴- م : ترک چرخ : اشاره برای مرتج است که ساره جنگ است (نظام) ۱۵- م : صندوی چرخ : بنای
 از زحل ۱۶- م : و شهاب : بمعنی طوبند ۱۷- م : ۴۰ : بی شک : م : به پیک ؛
 [تفسیر ص ۱۴۹]

و از یشت خونریز ترند بیلان خون بر زمین مرده روان گشته و عوای از صیقل آن کوه پیکر آب نیلی شد

زمین را حین طغش سده سگدر   صوارا قاتش قد چاراست
بن چون کرد کوهی در سلاسل   تنگ چون کرد بادی در غباراست

و از غبار سم اسبان شسته نور بخش پرشیده ماند و صحفه ماه سبان صحفه احوال عامیان سیاه گشت

پیر از گرد خند روی ماه از نبرد   پیر از خاک شد کام ماهی ز گرد

یوم تفضل الشمس فیه مرصیده   ینفع بجلباب الدجی ینصب

و از باد و گرد هوا چون چهره زنگی در خنجر جیشی تیرگی یافت ، و جان در زیر پر زانغ و اجنه غراب نهفته ، و سر
فارسلنا علیهم سیمیا و جنودا کثر تر و ها مکشوف شده

و یوم تری شمه من عجا عجة تطلع اسوار الهوی من فمار

و مختلف الرايات فیه کائما هفت بجواشها قوام طائر

ستاره سان بود و خورشید تیغ   ز آهن زمین بود و از گرد میغ

تو گشتی که خورشید در برده شد   زمین زیر نعل اندر آورده شد

هوا گشت چون روی زنگی سیاه   ز گشته ندیدند در دشت راه

شمشیر ضمیریان سیل خون بر صفت نیلگون میراند ، و خنجر نیلوفری از پیکر آبدار آتش می افروخته ، و ناتجج دلیلی با احتشای
صنایان راز گشیت ، و بیل هندی در سر سرداران راهی جست ، و گوپال تمارک شگاف پروبال گردن کشان میگرفت
و خروبین سینه ضیل اسب و سوار بر هم میدوخت ، و خدنگ چهار پیر در منزه بارزان می نشست ، و بلیک موی شگاف
از احداق دیدگان حدف عیافت ، و نیزه خطی از جبر دلاوران سیراب میشست ، و سان جان سان در تن صفران
وطن میگرفت

[بقیه صفحه ۱۴۸] قلم ۴ : بیشک ، که در اصل مرکب است از به + بیشک ، بیشک بایای مفتوح و شین و کاف هر دو ساکن ،

معنی دندان بزرگ فیل و شتر و ارگ و اسب و غیر هم (نظام) قلم ۵ : از خون آب در اندر حدف

قلم ۶ : فردوسی معنی زهر استعمال کرده است که کان را بنده کرد و آن تیرگز + که پیکانش را داده بود آب رز ،

بنده کن کان را و این تیرگز + به این گونه پرورده آب رز (نظام)

قلم ۷ : بیشک (نظام) قلم ۸ : اسب آن قلم ۹ : نورد قلم ۱۰ : نخستن قلم ۱۱ : کان

قلم ۱۲ : بجوان شها قلم ۱۳ : گشته قلم ۱۴ : سردر آن قلم ۱۵ : غم به ، غم به ، غم به : خلل

قلم ۱۶ : و به و کان

با نقش دوزخ فرستادند و از خفته و کشته صحرای ببرد و کوه نیتته سادای پذیرفته و سرگردن نشان در پای اسپان چو کانی
سپان گوی گردان گشت

فقد و ا حصيل السیوف یلتم
اطرفی قایماً کیم صد
تغیش زط سر بیز دستان
نهرین چرخ را چو با استخوان دهد
در برگ ریز عمر عدو و مر ا جل
نواوز را طبعیت فصل خزان دهد
رحمت بیان ببسته نندیش دلم و دد
الطراف باغ مود تیغ آب رنگ
یکخوان که شرح رزمه حقیق خوان دهد
تردانی و تمش از روی خفت است
از خون کشته رنگ گل ارفوان دهد
رنگ از برون جوخن و بر گشتوان دهد

از موی خون بدله هندی مهر صفتم رنگ گل بد خنایی گرفت ، و بسند سیاهی ماضی همن ششم سرخی ارفوان و بهرمان
یافت ، و تیغ نیلوفری جلد دخط پنجم گز از لاله زار پذیرفت ، و قباي فستقی شهبوار میدان چهارم نارجی و غنای گشت
در آن دجله خون ملذذ آفتاب چو نیلوفر افکنده زورق باب
و پاره زرین را مشرک رواق سیوی باب گل و ملگون رنگ یافت ، و دوات دبیر دیوان خانه دوم بمی ناب و عقیق مذاب
ششون شمد ، و جامه زر زار برید ایوان اول بشکوف روی آلوده آمده ، و از بجار خون بنجار باد چرخ
ستاره مونی رسیده ، و جوخن اندود ماهی از نم خون بزرگ طبر خون گشت

خرو رفت و بر رفته روز ببرد بجای غم خون و بر ماه گرد
سردار شکر مخالف که سیر دار مکان دارد بر سباط آرزو و الی کعبتین وار چشم چا کرده تا از تمجیل سر منزل
دو اسبه یکی کند و در میدان دارویر با خسر و شیرین زبان که غنان درازی کرده رو باه و از پشت بیهیت داد و
روی براه گر نریناد و آیه مستمرقا و الا سد و ضیت شهر تا ولا وعد

طرافنی ع : خم : ۲ : فقد ا حصيل السیوف + طرافنی قایماً کیم صد : ۲ : فقد و ا ... کلیم + اطرافنی قایماً کیم صد
ط : ع : بی منز : ۲ : گشته : ۳ : دکلش یا پنج کش چری که شکار چیان بردست گشتند تا پیرندان
شکاری شل باز و شاهین را روی دست نگاه دارند (نظام) ع هندی مهر صفتم : زحل (عیات)
ع جلد دخط پنجم : ریح که شاره جلد است و بزرگ پنجم است (عیات) ع فستقی : بزرگ فستقی که مر ب بسته است (عیات)
ع : دولت : ع : بهار : ع : ستاره لون : ع : آمد : ۳ : چهارده : ۴ : ع : سمر تا و الا سد
فصیت شهر تا ولا وعد : ۴ : ع : تیغ

در پیش حله تو کجا السیده عدو   روباہ را چه طاقت وز در خشنفر است
از بیم تیغ شاه جانگیر مگردار تر از کان بیرون شد ، و از ترس فنجر خنجر و صفد رماند بکوتر از هولت
عقاب رسیدن گرفت   ۛ

رہا باد شاهی کہ از بیم تیغش   مونت شود در رحما مگر
وزیادت از بصیت هزار برده و هفت زنجیر پیل سفید قیمت افتاد و مواشی و سلاح چند اند در حد و عدد ضبط
عقد نتوان آورد و در چیز احصا می نیاید ، بدست آمد . و رایات فتح و فیروزی سر بر سپهر فیروزه
انداخت و آیات نصرت و یختیاری بر روی ماه دهر نگاشت آمد ، اخلص اللہ الاسلام نصرت و انقلب
فی آیات الالام   ۛ

باز تابش رخ سعادت نریر پای   طوطی دو نقش شکر فتح در دهان
در سایه نوای وی آسایش ظفر   و ز پانچہ سر سیدی آرایش جان
در رخسار گلشن نصرت گنبد دهد   از سبکہ آب زاید از چشمه شان
حضرت قدوة البری میفرمودند گل فیروزی کہ از گلشن نصرت دید و هیچ فتح کہ از شرف اقبال سر بر کشید هم
از برکت رجال العیب برد کہ مرا حاصل آمد و چون ملازم نصرت اعانت ایشان است سرداران عصر و مردان
و صرا العیب می باید کہ بی تقابل ایشان تقابل کنند . چون اعراض از سیر سلطنت و اعراض از سر بر مملکت
کردیم و تفویض احکام جمانداری و تعلیم سرانجام شریاری بہ برادر اعز ارشد موبد سلطان محمد خودم اول
موظف کہ بالیشان گفت آمد حفظ تقابلہ دائرہ رجال العیب بود . ملازم مردان لاریہ بہم بہت
دنیاوی و معاملات دینی فائده میدهد .

حضرت از الین محضرت قدوة البری عرض نمودند کہ طرائق الزام رجال العیب غایت نموده فرمائید . فرمودند

حضرت قدوة الکبریٰ فرمودند که بجهت حفظ ضابطه توجیه نظم کرده ام تا مطبوع طبع اعیان شود و در غوب فهم اعیان بود
و برای حفظ نزدیک تر است و آن این است سه

اگر خواهی که بدلا را بدانی از راه و طیان
حساب الجبر از عرض شکاری کن یقین میدان
اطریق که با کنی دان
زیب کب کرد بشرستان
و کاکج را بدان اسیان
ح یله کج ل شمانستان
ح بیج کر جانب باب
ح یب یله کر بنرستان
ح ییج کر جنرستان
نر اشرف در جم ایشان شنو از ضابطه آسان
اما الاخیار و هم تلمیذیه نفسا . صاحب کشف المحجوب گوید که اخیار سعید تن اند سه

شده آن بار شماه غوث را یار
سپاهی باودانه سعید اخیار
بعضی شایخ حضرت گفته اند و قیل هر ده تن . ایشان را از جده نواب درگاه قالی و حجاب بارگاه والا اند .
اما ادمبار ایشان حضرت کس اند و قیل شش کس اند .

اما النقیبایم الذین تحقیقوا باسم الباطن فاشرفوا علی بواطن الناس فاستخرجوا خفایا الصغائر لا تکتشف
استأثر لهم عن وجوه السرائر و هم تلمیذیه نفسا و این قول صاحب مضمون و شایان اوست . اما صاحب
کشف المحجوب نقیبا را سه تن میگوید .

حضرت نورالهدی حضرت قدوة الکبریٰ عرض نمودند که هر جا که ذکر نقیبا و نجبا و ابدال مذکور شده است بلفظ نفسا
تمیز کرده اند چرا بلفظ سبلا تمیز نکرده اند ؟ حضرت قدوة الکبریٰ فرمودند که سبب آنست که شاید که در ایشان زنی
هم بوده باشند از نساء و معلمات .

اما النجباء هم الاکابر بحسن التامون باصلاح امور الناس و حل التالیم المتصرون فی حقوق الخلق لا غیر .

اما الملتزمان چهار هزار کسی اند که پوشیده مان قبایب عزت و مستوران نقاب غلت باشند و یکدیگر را نشانند و حال حال خود ندانند و اندر اصل احوال از امور خود و خلق مستور باشند و بعضی شایخ^۱ محل معنی کلام قدسی او باینی تحت قبائی لا یعرفهم غیری بر ایشان الملاق کرده ام و مکتوبات را از سر صفحان درگاه حق و معده داران بارگاه مطلق که اصل حل و عقد مهمات عالم اند خارج میدانند .

اما المفردون فهم عبارة عن الرجال الخارجين عن نظر القلب .

حضرت شیخ معروف الدلموی^۲ بر این رسانیدند که از حدیث ادرارک قلب و اطلاق غوث میبکس بودن نیست . در کلمات تشریف عن نظر القلب اضافه است مفهومی می باشد ؛ حضرت قدوة البری فرمودند که مراد از خارج آن نبود که از اطلاق غوث و ادرارک قطب کسی خارج بود بلکه مراد از وی آنست که ابدال و اوتاد و اختیار الی آخره که سر صفحان درگاه ربانی و ذاب بارگاه سبحانی اند در امور عالم بمشغوره غوث و یکدیگر متما^۳ اند بخلاف مفردون که از این احکام خارج اند و در دایره هدایت داخل چنانچه مکتوبات .

حضرت قدوة البری میفرمودند که حضرت ابن القایم را حضرت غوث^۴ اشعقلین مفریة الحفرت مکلف و مکلف محمد ابن القایم عن المفردین صاحب فتوحات میگوید که مفردون جماعتی اند خارج از دایره قلب و خضر علیه السلام از ایشان است و رسول علیه السلام پیش از بعثت نبوت از ایشان بود . بواقی تحقیق مناقب این طائفه و توضیح مناقب این زمره علیه و غوث در شرح رساله غوثیه که حضرت قدوة البری ترتیب داده کرده ایم ، من ا مراد فی طلب هناك .

حضرت قدوة البری میفرمودند چون یکی از ذواب حضرت الهی و حجاب حجاب نامتناهی غوث میشود دلیلی بجای او نقل میکند چنانچه ترتیب وی سابقاً مذکور شد آنچه که حقتالی را از احوال ایشان کشف کرد . اما بعضی شایخ^۵ ترتیب انتقال ایشان بنوع دیگر فرموده اند چنانچه در شرح خوف آورده است که هیچ از نه از چهار صد مرد ابدال خالی نباشد و از این چهار صد اصل او تاد اند و از این اصل چهار نقبا اند ، و از این چهار یک قلب است ، و سلمی که قران اندر برکت مؤمنان است و سلمی عامه مؤمنان اندر برکت ابدال است ، و سلمی ابدال اندر برکت او تاد است ، و سلمی او تاد اندر برکت نقبا است ، و سلمی نقبا اندر برکت قلب است

۱ راجع کنید به طبعه پانزدهم این کتاب در ذکر خلفای غوث سید اشرف^۱ . ۲ م : ابن القایم ؛ محمد الدوانی معروف بابن القایم

از اصحاب شیخ عبد القادر جیلانی است (نقحات ص ۲۵) ؛ "حضرت ابن القایم ... پیش از بعثت نبوت از ایشان بود" : همین عبارت در

نقحات ص ۲۵ منقول است . ۳ م : ندارد ۴ م : دارند ۵ م : آفت

چون طبیب بمیرد یکی از نقباء بجای وی میرود، و چون یکی از نقباء بمیرد یکی از اوتاد بجای وی رسانند. چون یکی از اوتاد بمیرد یکی از ابدال بجای وی برسانند و چون یکی از ابدال بمیرد یکی را از عاده ثلثه بندگان و مومنان بجای وی برسانند.

بعضی از مشایخ میگویند که مردان غیب سیمصد و پنجاه و شش کس اند که همیشه در عالم باشند. چون از ایشان یکی برود دیگری بجای او نشیند تا در میان سیمصد و پنجاه و شش هیچ کم نشود و این سیمصد و پنجاه و شش کس شش طبقه اند. اول طبقه سیمصد تن اند که ایشان را اوباء خوانند و مردان غیب گویند. دوم طبقه چهل تن اند که ایشان را ابدال خوانند و مردان غیب گویند. سوم طبقه هفت تن اند که ایشان را اوتاد خوانند و مردان غیب گویند. چهارم طبقه پنج تن اند که ایشان را احیاء خوانند و مردان غیب گویند. پنجم طبقه سه تن اند که ایشان را نقباء خوانند و مردان غیب گویند. ششم طبقه یک تن است که او را غوث و مقرب گویند که عالم بر کف وجود او برقرار است. چون وی ازین عالم برود دیگری بجای او بنشیند و هیچ مخلوقات از کوه و صحرا حجاب بایشان نباشد. اگر در مغرب باشند اهل مشرق را ببینند و اگر در مشرق باشند اهل مغرب را ببینند و سخن ایشان بشنوند. اما مردم ایشان را نفیسانند و ایشان چنان زنده گانی کنند که کسی مر ایشان را نفیساند و نداند یعنی بیارسائی و زاهدی و شجاعتی خود را منسوب نکنند. مطلقاً هر چه دیگران باشند و باطن خود را از ماسوی پیرازند و فضیلت خود بر دیگران نمودار نکنند. هم بدین سبب ایشان را مردان غیب گویند.

از آن در پرده پیاوند مستور
که در چشم کسان بنوند منظور
مر ایشان را نباشد هیچ آثار
که از وی میتوان کردن پدیدار

حضرت نورالدین از کیفیت اطلاق اسم تقوی و کیت تسمیه نام صوفی و تقوی در خواستند. حضرت قدوة البرکات میفرمودند که در رساله ضحیری آورده اند اعلو امر حکم الله ان المسلمین بعد من رسول الله صلی الله علیه و سلم لم یقسموا فی مصر بمسمیة علم سوى صحبت الرسول صلی الله علیه و سلم اذ لا فضیلة فوقها فقیل لهم الصیابة و لها ادر کهم اصل

الوصیر الثاني ستمی من صعب الصحابة الثمانین وراوا ذلک اشرف سمعة ثم قيل لمن بعدهم اتباع الثمانین
ثم اختلف الناس و تباينت المراتب فقیل لخواص الناس ممن لهم شدة عناية بامر الدين الزهاد و
العباد ثم ظهرت البدعة و حصل الداء بین الفرق ثمك فرقیان اذ عوا ان فیهم زهاداً فانفرد خواص
اهل السنة و الجماعة الملاحون انفسهم مع الله الحافظون قلوبهم عن طوارق الغفلة باسم التقوی
و اشهر هذا الاسم لعمود الاکابر قبل المائین من الطهجرة .

حضرت قدوة اکبری میفرمودند که پیش ازین عالم کسی را که بانهم صوفی تسمیه کرده اند ابوالهاشم صوفی بوده . پیش
از وی بزرگان بزه و ورع موصوف بوده اند بتوکل و عبادت و طریقی محبت معروف . از سفیان ثوری نقل
میگردند که وی میگوید لولا ابوالهاشم الصوفی ما عرفت دقیق التریاء ، و هم او میگوید من ندانستم که صوفی
چه بود تا ابوالهاشم را ندیدم ، و همچنین اول خانقاهی که برای صوفیان بنا کرده اند آنست که بر مله شام
کردند و سبب بنای خانقاه آن بود که روزی امیر ترسان بنهار رفته بود ، در راه دوش را ازین عالم دید که فراهم رسیدند
و دست در آغوش یکدیگر کردند و هاجنا بنفشستند و آنچه داشتند از خوردنی پیش نهادند و بخوردند آنگاه
از هم دیگر مفارقت جستند . (امیر ترسان را معامه و الفت ایشان با یکدیگر خوش آمد ، یکی از ایشانرا بخواند و
پرسید که آن که بود ؟ گفت ندانم . گفت تراجم بود ؟ گفت هیچ . گفت از کجا بود ؟ گفت ندانم . آن

عنه "پیش ازین... بر مله شام سبافت" : مأخذ این عبارت حدودی ۷۵۰ است و در نفحات ملازم توفیقاً همین عبارت

آمده است . ع ابوالهاشم صوفی : کنیت معروف است ، شیخ بوده شام و در اصل کوفی است و با سفیان ثوری معاشر بوده .

(رجوع کنید به نفحات ۱۳ و حدودی ۷) ع سفیان ثوری : سفیان بن سعید بن مسروق بن حبیب بن رافع ، از قبیل بنی ثور

بن عبد مناة ، کنیت ابوعبدالله ، مشهور به کوفی است ، در حدیث و علوم دین و تقوی امام اهل زمانه بود ، بر حفظ و

مروفت وی اتفاق است ، دو کتب دارد در حدیث بنام "الجامع الصغير" و "الجامع الكبير" و کتابی دارد در فرائض . در

گذر در ۷۵۰ م تولد یافت و هاجنا بزرگ شد و در بعبره در ۷۶۱ م وفات یافت (رجوع کنید به الاعلام ۲ ص ۱۵۸ ،

تاریخ بغداد ۹ - ۱۵۱ ، تذکره ۱ - ۱۵۷) . ع م : بر قلعه ، رمله شامی بود در فلسطین دوازده

میل دور از بیت المقدس (راحمه) ع م : امیر از ترسان ع عبارت بن قوسین عیناً در نفحات آمده است ولی

در حدودی چنین است : آن امیر ترسان یکی را از ایشان فراخواند ، کی آنچه دیده بود ، ویرا خوش آمده بود ، و آن

الفت ایشان پرسید از وی که او کی بود ؟

امیر گفت پس این الفت چه بود شما بایده بگیردید ؟ درویش گفت این مارا طریقت است . گفت شما را جایی هست که آنجا فراهم آیند ؟ گفت نه . گفت من برای شما جایی بسیارم که یکدیگر آنجا فراهم آیند ؟ گفت حاکمید . آن خانقاه برله^{۱۵} تمام بساخت . شیخ الاسلام پیرهری در مناتب او گفت :

خیر داری حل فیما خیر ارجاب الدیار^{۱۶}   و قدیماً وفق الله خیار الخیار^{۱۷}
 صی المعالم والا للال^{۱۸} والدای^{۱۹}   دایر علیها من الا حجاب آثار

حضرت قدوة الکبری از شرح توفیق نقل کردند که در وی آمده است که سمیت الصوفیه صوفیا . قالت طائفة^{۲۰} انما سمیت الصوفیه صوفیه و نقا آثارها . صوفی را به این سبب صوفی خوانند که طواهر و سرهای ایشان پاک بود و آثارهای ایشان اسرار باطن و آثار طواهر راست یعنی خلایق و باطن ایشان روشن است . پاکیزگی باطن آنست که از دون حق پاکیزه گردانیده اند ، نه بخیر خدا امیدوارند و نه از غیر خدای تبرسند ، و هر صوفی را از حقیقتی باز دارد و مشغول کند از آن ببرند و نقا آثار طواهر است ربای خلق نخواهند و عجب نفس نیارند و غرض و طمع ندارند و عرض خدمت بشیر کنند خود را مقصود دارند . قال بعضهم الصوفی من صفت لله معاملة فضیفت له من الله کرامته .

حضرت ذوالحجین توفیق صوفی درخواستند . نقل از حضرت معتز کردند که « صوفی بنودا اگر بود صوفی بنود . و آنچه نیست که وی گفت ، و آن نه بباقت وی بود ، ندانم که وی از کجا و از که شنیده بود ؟ سبحان الله ! شگفت تر از این که دید در جهان ؟ نیست در هستی ندان . شخصی در پیرهن^{۲۱} و آن میگوید که او بان کالبد در دلم گم و دل در جان و جان در آن که زنده بآبست جاودان .

۱۵ ع : دیدیم   ۱۶ ع : بشعار اصل   ۱۷ ط : ان : این عهد دارد   ۱۸ ط : آن خانقاه برله کرد

۱۹ م ، ع : برتله   ۲۰ م : نشافت ؟   ۲۱ م : جل   ۲۲ ط : ای بابها

۲۳ م ، ع : وقف   ۲۴ م ، ن : خیر الخیار   ۲۵ م : « والدایر » ندارد   ۲۶ م : علیها

من الا حجاب الا آثارها ؛ بعد ازین در هر وی شوی زیاده است که در طایفه و لغات نیست   ۲۷ م : ببرسند

۲۸ م : ندارد   ۲۹ م ، ع : معز   ۳۰ ط : « صوفی بنود... جاودان » همین عبارت در هر وی مذکور

نقبات و ۲۲ منقول است   ۳۱ ط : « سبحان الله... جاودان » این قول شیخ الاسلام « فساد است . »   ۳۲ م ، ع : شگفت تر

۳۳ ط : شگفت تر ازین   ۳۴ م : و اگر   ۳۵ م ، ع : شخصی   ۳۶ م : و دل در جان و جان و

آن زنده بآبست جاودان ؛ ط : و دل در جان ، و گم است جان در آن ، که زنده بآبست جاودان .

حضرت قدوة الابرار میفرمودند که از شیخ ابوالحسن خراسانی کسی پرسید که صوفی کیست ؟ گفت صوفی لبرقع و سجاده صوفی بنود و رسم و عادات صوفی بنود . صوفی آن بود که بنود ، رسم وی گفته که روزی بود که بافتیش حاجت بنود و شبی بود که باده و سواره اش در بالعبیت بنود و غیبتی است که بهستی اش حاجت بنود و صوفی را شرط است که شب و روز در یاد حقیقی بیدار باشد و شرط بیداری صوفی آن بود که چون حق را یاد کند از فرق تاقدش از یاد کردن حق سبانه خبری داشته باشد نه آنکه مجرد تخیر باس کند و صوفی بود

پوشیده رقع اند این خامی چند   بر بستره علامات الف لامی چند

نارفته ره صدق و عفا گامی چند   بد نام گفته نگو نامی چند

حضرت قدوة الابرار میفرمودند که در ملازمت حضرت شیخ عبدالرزاق کاشی این فقیر و حضرت میرسد علی الهادی و جمعی از شاخ گیهای نفسسته بودند که سخن از معانی تصوف و اصل کوف بر آمد ، هر یک از اصحاب مجلس تشریف و در باب بعضی لطیف با تعامد وقت و بمقتضای اصول خویش معانی تصوف و اصل کوف بتکلف از کلام در بار و گوهر شار در بیان آوردند التصوف کلام ادب و قبیل التصوف کلمه ترک الفضول قبیل التصوف اسم و لا حقیقه و قد کان قبیل حقیقه و لا اسم . سئل رویم عن التصوف فقال هو الذی لا ینک ولا ینکث . قال ایضا سئل عن التصوف قال کلام ادب . چون هر یک اکابر مینویست در معانی در رشته بیان کردند حضرت عبدالرزاق کاشی از موقوفات صاحب فتوحات فرمودند قال التصوف الطوارء الخلق فی سبیل الحق . قال التصوف خروج و لو ج ای غنک و غنک . حضرت قدوة الابرار از شیخ عبدالرزاق پرسیدند که حضرت شیخ اگر در بیان صوفی چه فرمودند ؟ قال الصوفی من الاکم و لا رسم له و لا وصف له و اسم استغف العلامات قال الصوفی لا یوجد فیه ما ینکث و لا یوصف و لا اشتباهه علی الخلق من غیرهم قال من ترک الدنیا لا یناد بها و الاخره یطلا بها و الا فانیة للشیاطین خرج من بین سواد الجمل و بیا من العلم و تبرا من الشرک الخفی و اسقط النظر عما سوی الله اقتبس باطن قلبه نور جمال الصدیقه علی عرش السماء المضافات و هو اول نعت الصوفی .

له رجوع کنیده :   له "صوفی لبرقع ... خبری داشته باشند" : همین عبارت در نهایت ص ۲۹۸ منقول است ، اندک تفسیر .

له رویم : رجوع کنیده باینجه ص ۳۸   له نیز رجوع کنیده باینجه ص ۳۸

حضرت قدوة البری میفرمودند اگر چه جمعی از اراکین علی بنج التفصیل و هم تاثر علی حسب التاویل معانی تصوف فرموده اند و لیکن
 مرا از آنها متولد حضرت سید الطائفة بسیار خوش آمد که وی فرموده است التصوف کماله آداب زیر این مجموع معانی تصوف
 علیهم تقصود سلوک از ابتدا تا انتها از آنچه اصحاب و ارباب تنقیه را بیانش در وی مندرج است . اکثر
 احوال این طائفة علیها و مقامات صوفیه در وی مندرج ، اول اول اقرار بوجودانیت و انکسار باطله و فردانیت
 وی ادبیت و سایر التزام ملازمت درویشان و خدمت خوب کیشان ادب است و جمله عبادات و معاملات
 چنانچه صلوة و زکوة و انشغال آن ادب است ، در سلوک از کار مختلف و اشتغال مشغول و جلسه مشغول
 و مراقبه و مشاهده صریح این طائفة را ازین نوع میباشد فی الحقیقت ادب است . سبحان الله کدام
 ادب بالاتر ازین بود که صوفی در ملاحظه عظمت و کبریا دوست نهد صفاست زند و ساکن را در مراقبه
 وحدت و مشاهده وجه خاص در کثرت فناء الفنا حاصل گردد و به بقا و البقا حقیقی پیوندد .

کمال و حدتش چون اقتضا کرد	وجود کائنات او انتفا کرد
حضور حقش چون دید ساکن	ادب آن بود که خود را فنا کرد
چو ساکن از شور انتفا رفت	وجود خویش را آننگه بقا کرد
چو چشم از کل وجه ان گشت محول	هم حق دید هر که چشم او کرد
بل از هر ذره اشرف شنیده	انا الحق همچو بویچی ندا کرد

حضرت قدوة البری از بر صریح نقل کردند که وی میگوید التصوف و التصوف لا یكون ، تصوف
 و تصوف با هم نبود و دنیا در یغ داشتند و آنرا قیمت نهادن در را از تصوف بیرون برد چون
 موی از خنجر . صوفیان دنیا را قیمت نمیهند و اندوه بر آن نخورند . اگر چه دنیا را قیمت سازی
 و در دهان درویشی نمی اسراف نباشد . اسراف آن باشد که بر نهایی حصصی نه صرف نکنی .

لے م : اشتغال   لے م : که   لے م : کرد   لے م : « التصوف والتوقف ... عبادة » این عبارت
 در موردی^{۱۲} آمده است و جایی هم در نهات ف^{۱۳} منقول دارد . لے ط : بهم ، لے ط : برد پاک
 لے ط : چنانکه موی از آرد   لے ط : که تصوف نه دنیا دست داشتند است ، کی آن بهره
 زاهدانست ، تصوف با دنیا تهاون است ، صوفیان خوش که اگر ملک دنیا دارد ، از آن تواروی در یغ نداری ،
 و چون داری آنرا قیمت نمی ، نه اسراف باشد ، کی اسراف آن باشد که در نشاء نیست الله تعالی بکاربری و بهی .

حقانی از دست تو چندان ترک دنیا نخواهد که از دل تو ترک دوستی دنیا خواسته الدنیا مدس که تک میاغبیره
شیخ ابوالوفا خوارزمی از حضرت قدوة الکبری در خواست کردند که این کالعه را صوفی بچ معنی گویند ؟ فرمودند
ایشان ابد و صوفی گویند یا صغای اصرار یا برای آنکه در وصف اول باشند بهمت و این صرد و صوفی بعضی
گفته اند ، اما اکثر مردم ایشانرا صوفی از آن جهت گویند که ایشان لباس صوف اختیار کرده اند و صوف
لباس پیغمبران است علیه السلام پیغمبی فی مکانه انشاء الله تعالی .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که نسبت اصحاب تصوف و صوفی صغای و ارباب صغای نیست و سکن
اخلاق صوفیه از اصحاب صغای گرفته اند و صغای جایی است بمدینه که مرا بخارا قبا خوانند ، از مدینه تا آنجا
دو فرسنگ است . در ایشان که یاران پیغمبر علیه السلام بوده اند آنجا مقولن بوده اند ، از دنیا و
اصحاب او اعراض کرده اند تا در اثر است که وقتی بود که اصحاب صغای که ایشان چهل تن بوده اند بیک خرم
کفایت کرده اند و به اندک از لباس سبزه میزدند و بنیستر سرهنه بودند ، خویشتن را در ریگ پنهان
کرده بودند ، چون وقت نماز شدی بیک رایک جامه بودی نماز گزاردی و دیگری در ریگ پنهان شدی
همچنین بنوبت جامه میگرفتند . اصل مذهب تصوف ازین جا گرفته اند . اعراض کردن از دنیا و با خلق
خصوصیت ناکردن و بیافه تعاضل نمودن و نایافته را طلب ناکردن و سرتوکل زینتین و اختیار گزارا شدن
و بر قضا دآوری ناکردن ، از اصل وطن و دوستان بریدن ، این هم صفات اصل صغای است . بعضی
این مذهب اصحاب تصوف قبول کرده اند و اصل مذهب صوفیه این بود تا گلشن روزگار تباہ گشت
همچنان چون کارهای دیگر . در اصل مذهب طعن نیست ، طعن اندران کس است که مذهب را خلاف
کنند چنانکه اگر بازار گانی خیانت کند اصل بازار گانی تباہ نشود و اگر غازی غلول کند اصل جواد تباہ نگردد
و اگر عالم دنیا طلب کند اصل شریعت تباہ نگردد و اگر سلاطین جور کنند اصل سلاطین تباہ نگردد ، و

ط : خواست   م : بواسطه   م : صفت   ع : غلو ؛ اما غلو بمعنی

خیانت کردن در مال غنیمت

به روزگاری هرگز و هیچ در خور یکدیگر نباشند . صوفیان در اصل این طریقی بوده اند .
 حضرت قدوة البری را عزیزی پرسید که دستبند صوفیه چه باشد ؟ فرمودند که پیر صوفی^{۹۲}
 میگوید که مادست بند صوفیه ؛ قال الحال و الحال و الا شمارات الباطل . میفرمودند
 که ابو بکر بنیاد انوار الله تعالی را بخواب دید . گفت خداوند حاجتی دارم .
 نفسی حق را کسی در خواب دید . نیازی خواست شد در آب دیده
 گفت چه حاجت خواهی به از آن که دادم که از دستبند صوفیان برهانیدم .
 حضرت قدوة البری میفرمودند صوفی این جا همان است و تقاضای همان بر میرساند همان
 باید که با ادب بود و منتظر نه تقاضی .
 عجایب که او شده است زعنه شبلی و کنده ارتعش و کایات خلدی . شیخ عبد الله باو گفت^{۹۳}
 که ابو عبد الله رودباری گفت المقوف ترک التكلف و استعمل التطرف و حذف التشرف .
 قال الاشراف المقوف جلوس السبد علی سریر التملین و التلوین . اللهم ثبتنا و لجمع
 المومنین علی صراط المستقیم .

۹۲ م : طریقت ۹۲ " پیر صوفی میگوید ... برهانیدم " همین عبارت در نهج۱۸۳ منقول است و
 با اختلاف الفاظ در صوفی ۹۲ م : ۳ : دستبند . ۹۳ این قول ابو بکر بنیاد انوار است (مکاشفه
 صوفی ۳۹۱) م : ۳ : الباطل و الحال ۹۴ رجوع کنیه بخاتمه صفحه ۹۴
 ۹۵ ط : خداوند ایا حاجت . گفت چه حاجت خواهی که به از آن کم داری این ترا از دست بند
 صوفیان برهانیدم ؟ م : ن : این شعر ندارم
 ۹۶ این جا ذکر عجایب نه ادبی اصل بنظر می آید و قیاس میشود این عبارت الحاقی است .
 ۹۷ رجوع کنیه بخاتمه صفحه ۹۹ ۹۸ ابو عبد الله رودباری ، نام وی احمد بن و ط است ، شیخ شام بود
 سوابق صوفی در ۲۹۹ م دفات یافت ، ولی در حلیه (۱-۳۸۳) من و غاشق ۳۵۹ م است
 ۹۹ م : ن : التطرف

لطیفهٔ بیستم

در بیان تعریف معجزه و کرامت و استدراج و دلائل اثبات کرامت

قال الاشراف الکرامه هی خارق العاده تصدیر عن هذه الطائفة علی حسب مراد الغیر .

حضرت نورالهدی از اقسام خوارق و استدراج در خواستند . فرمودند امام محمد بن رازی در تفسیر خویش آورده است
 اذا ظهر خارق للعاده علی ید انسان فذاک اما ان یتقدراً بالدعوی او لا مع الدعوی ^۱ و القسم الاول
 و هو ان یتقدراً بالدعوی اما ان یتقدراً بالدعوی او لا مع الدعوی او دعوی النبوة او دعوی الکولایة او دعوی السحر
 و طاعة الشیاطین فلهذا اقسام اقسام الاول ادعاء الاطیفة و جز اصحابنا ظهور خوارق العادات
 علی یده من غیر معارضة كما نقل ان فرعون کان یدعی الاطیفة و کان یتظهر علی یده خوارق العادات و كما نقل ذاک
 ايضا فی حق الدجال قال اصحابنا و انما جاز ذاک لان شکله و خلقه یدل علی کذبه فظهر الخوارق علی یده
 لا یفنی الا الی ابلیس و القسم الثانی ادعاء النبوة و هذا القسم علی قسمین لانه اما ان یتقدراً ذاک المدعی
 صادقاً او کاذباً فان کان صادقاً و جب ظهور الخوارق علی یده و هذا متفق علیہ بین کل من اقر بصحة النبوة
 و اما ان کان کاذباً لم یجز ظهور الخوارق علی یده و یقتضی ان یتظهر و جب حصول المعارضة و اما قسم
 الثانی و هو ادعاء الکولایة فانما یتقدرون بکرامات الاولیاء و اختلفوا فی ان یتقدرون ادعاء الکرامات ثم انما یحصل
 علی دفع عیبه ام لا و اما القسم الرابع و هو ادعاء السحر و طاعة الشیاطین فعند اصحابنا یجوز ظهور خوارق
 العادات علی یده و عند المعتزلة لا یجوز و اما القسم الثانی و هو ان یتظهر خوارق العادات علی ید انسان
 من غیر شئ من الدعوی ^۲ فذاک الاصل ان یتقدراً بما فی مرضی عند الله و اما ان یتقدراً فبشیء
 مذنباً و الاول هو القول بکرامات الاولیاء فقد اتفق اصحابنا علی جوازها و افکرها المعتزلة و اما
 با الحسن البصری و صاحبہ محمود الخوارزمی فانما القسم الثالث و هو ان یتظهر خوارق العادات علی بعض من

^۱ م : المراد الغیر م ع : اظهر ؛ « اذا اظهر... المسیء بالاستدراج » : معنی عبارت در لغت ما ۲ : نقول است

^۲ م : ندارد م ن : نقل م م : کانت تظهر م ن : لما م م : لا یفنی الی ابلیس

^۳ م : نبوة الاولیاء م م : وان م ن : یتظهر م ع : یحصل ؛ ن : ندارد

^۴ م : تظهر م م : الدعوی م ع : ان م ن : معنی القول م م : انکره

^۵ م : الحسن البصری از اشاعره برده ، نه از معتزله . این جادو عبارت تحریفی واقع شده است .

مردوداً عن طاعة الله ففعله المسمى بالاستدراج .

سؤال یعنی ۲ کلامی که من حضرت قدوة البری من دلائل فی اثبات الکرامات الاولیاء . قال قال الامام المستغفری کرامات الاولیاء حق کتاب الله تبارک و تعالی و الا نأثر الصحوة المرویة و باجماع اهل السنة و الجماعة علی ذلک ما ان کتاب خود تبارک و تعالی کلماتی که داخل علیها از کرامات الخیرات و جد عند حق تبارک و تعالی قال اهل التفسیر فی ذلک کان یری عندها فاکهة الصیف فی الشتاء و فاکهة الشتاء فی الصیف و مریم رضى الله عنها لکن نبیة بالاجماع ففعله الایة حجة علی منکر کرامات الاولیاء .

حضرت قدوة البری میفرمودند که ظهور کرامات بر اولیاء جائز است عقل و نقل . اما جواز عقلی این است که محال نیست در قدرت خدا استثنائی بکلی از قبیل ملکات است مگر ظهور معجزات انبیاء علیهم السلام و این مذهب اهل سنت و جماعت است از تشایح عارضین و خطای اصولیین و فقهای محدثین و تصانیف ایشان باین مطلق است در شرق و غرب و علم و عرب و قول صحیح نموده است نزد اهل سنت و جماعت ، آنست که هر چه جائز است انبیاء را از معجزات ، جائز است اولیاء را افضل آن از کرامات بشرط عدم دعوی ، و قول آنکس که میگوید میان معجزه و کرامت فرق نیست درست بنود زیر که معجزه واجب است بر نبی که دعوی کند و کرامت واجب است بر ولی که پوشیده دارد الا بوقت ضرورت یا حالتی غالب که او را در آن اختیار نباشد یا از برای تقویت اعتقاد بعضی از مردمان .

حضرت قدوة البری میفرمودند که خارق عادات و معجزه و استدراج و سحر ادوی واحد است . اگر از پیغمبر و مدعی نبوت در زمان جواز نبوت خارق ظاهر گردد معجزه نامند و اگر از ولی که موصوف باوصاف ولایت باشد چیزی ظاهر خلاف عادت بود کرامت گویند و اگر از مخالف شریعت ادوی صادر شود استدراج حفظنا الله وایاکم . حضرت قدوة البری میفرمودند که صاحب کشف المحجوب میگوید که خداوند تبارک و تعالی در نفس کتاب ما را خبر داده است از کرامت آصف بن برخیا که چون سلیمان علیه السلام خواست که تحت بلقیس پیش از آمدن وی آنجا حاضر کنند و خداوند تبارک و تعالی

۱- المستغفری : جعفر بن محمد بن محمد بن المستغفر الفسفی ، کنیت ابوالعباس ، فقیه ، مورخ ، محدث و خطیب ،

ترجمی در کشف (از بلاد ماوراءالنهر) در ۴۳۲ ص (۱۴۱۰ م ۱۲۲۰ هـ) ۲- "کرامات الاولیاء... حجة علی منکر کرامات الاولیاء" :

صین عبارت مستغفری در نقیحات ۲۲ منقول است . ۳- م : بسامع ۴- م : "عندها فاکهة... لکن نبیة" ندارد

۵- ع : ادنی عالی یا عالی غالب ۶- نگاه کنید به کشف المحجوب و ۲۹۱ صین عبارت کشف در نقیحات ۲۲ م منقول است .

۷- ع : بابیة شد با کشف : ارادت تحت بلقیس شد که پیش از آمدنش تحت و را حاضر کنند .

خواست تا محرف آصف را خلق نماید و کرات وی ظاهر گرداند و باطل زمانه باز نماید که کرات اولیاء جائز بود. سلیمان علیه السلام گفت از شما کسیست که تحت بقیس را پیش از آمدن وی اینجا حاضر کند قال عفریت بن الجن انا اتيك به قبل ان تقوم من مقامك سليمان علیه السلام گفت زود تر فراهم. آصف گفت انا اتيك به قبل ان يترد احد طرفك. نه بن گفتار سلیمان علیه السلام بر وی متعجب نشد و انکار نکرد، ویران مستحیل نیامد، و این تصحیح حال معجزه نبود زیرا که آصف پنجاه مرتبه نبود، پس لامحاله باید که کرات باشد، و نیز احوال اصحاب کف و سخن گفتن سنگ با ایشان و خوب ایشان و قلب ایشان اند که بر زمین و شمال و نقل جمع ذات الیمین و ذات الشمال و کلهم باسط ذراعیه جالوسید. این جز ناقص عادت است و معلوم است که معجزه نیست، پس باید که کرات باشد.

اما اثبات کرات اولیاء نسبت آنست که در حدیث میجو وارد است که روزی اصحاب ائمه گفتند یا رسول الله ما را از عجایب ائمه مافیه چیزی بگوی. گفت پیش از شما سه کس بجای میرفتند. چون شبانگاه شد قصد غاری کردند و در آنجا شدند. چون پاره از شب گذشته سنگی از کوه در افتاد و در غار استوار گشت. ایشان متعجب شدند، گفتند که نه خانه ازین جا ما هیچ چیز جز آنکه کردارهای خود را آنچه بی ریا است بخواند شفیع آوریم. یکی گفت در مادری و پدری بود، از مال دنیا چیزی نداشتیم که با ایشان به هم بجز بزرگی که شیر او با ایشان دادی و من هر روز نیمه عظیم بیاوردمی و بهای آن اندر وجه طعام خود کردمی. شبی بیکاه تر آدمی تامن آن بزرگ را بدوشیدم و طعام ایشان در شیر افشتم. ایشان خفته بودند. آن قدر در دست من میبندد من بر با ایشان داده و چیزی ناخورده انتظار بیداری ایشان میکردم تا صبح بر آمد و ایشان بیدار شدند و طعام خوردند، آنگاه بنشستم. بار خدایا اگر من درین راست گویم مرا فریاد رس. پنجاه مرتبه علیه السلام گفت آن سنگ جنبیدنی نکرد و شکاف پدید آمد. دیگری گفت مرا دختر عم برد با حال و دلم پیوسته بخمال او مشغول بودی و هر چند ویرانخوانی اجابت نمیکرد تا وقتی بخیل صد دینار زر بر او فرستادم تا یک شب با من خلوتی کرد. چون نزدیک صبح آمد ترمی در دلم پدید آمد

۱۰ قرآن ۲۷ : کشف : زود تر زین باید : قرآن ۲۷ : ص : به ازین در گفت

چند سطور درباره یرم و ذکر یا و هر یک آمده است که طائف و هم نجات ندارد : ۴، ۵ : بسیار : قرآن ۱۸

۱۱ کشف : احوال ناقص عادت : ۴ : بنسبت : کشف : احوال ائمه : کشف چون شب در آمد : ولی در نسخ دیگر کشف

«تبارک» است (نگاه کنید به پاروق کشف ۲۹۳) : کشف : در آمد و در آن غار سخت گرفت : ولی در نسخ دیگر کشف همین است

که در ملائک است (نگاه کنید به پاروق کشف ۲۹۳) : کشف : میبندد : و در نسخ دیگر کشف : شدند : ۴ : رحمان

۱۲ کشف : کردارهای بی ریا خود را بحضرت خدای تعالی شفیع آوریم : کشف : حزم : ۴ : آوردم : ۴ : بدو غم

[تفسیر معنوی ۱۶۶]

از ترس خداوند تعالی دست از وی برداشتم. بار خدا یا اگر من دین راست گویم را فرجی فرست. پیغمبر علیه السلام گفت آن خدا جنبید و آن شگاف زبانه شد زبانه چنانکه از آن بیرون توانند آمد.

از راست گویم درین بیدارنگ خدا یا فراخی ده از نای تنگ

سومی گفت که مرا در وی زود در آن بودند و حرکت روز کاری میکردند و اجرت میدادند. چون عیارت تمام شد هم مزد خود میدادند، یکی از ایشان نامید شد. من از نزد وی گوسپندی خریدم و داشتم یکسال و دو سال و ده سال تا چهل سال گذشته. آن مرد ظاهر نشد و من تا پنج آن گوسپند نگاه میداشتم. روزی آن مرد پیدا شد.

گذشت از ماجرای چون چهل سال که پیدا شد ز جای صاحب مال

گفت من وقتی کار تو کرده ام، یاد داری و اکنون را با آن مزد حاجت است بدن. او را گفتم برو، آن ربه گوسپندان جمله حق است. آن مرد گفت بر من افسوس میکنی. گفت افسوس نمیدارم، درست میگویی. آن هم فراوی دادم. او برد. بار خدا یا اگر من دین راست گویم را فرجی فرست. پیغمبر علیه السلام گفت آن سنگ بیکبار از در آن غار فراتر شد تا هر سه تن بیرون آمدند و این فعل ناقص عادت است.

دیگر حدیث جریح راجع است و راوی آن حدیث ابو حمزه است که پیغمبر علیه السلام گفت در بنی اسرائیل راجی

بود، جریح نام که مردی مجتهد بود و مادری داشت مستوره.

در اسرائیلیان یک راجی بود که جان در راه دین او را جایی بود

روزی مادری که از وی دیدار بپرسید. وی در نماز بود، در صومعه نشاند. او باز نشست. روز دوم و سوم همچنان آمد و رفت کرد. مادرش گفت از تنگ دلی که یارب پیر مرا رسوا کن و بحق فلش بگیر. در آن زمان زنی بود به اسم جریح گفت من جریح را از راه ببرم، بصومعه وی شده. جریح با وی التفات نکرد، با شبانی در راه محبت کرد و حمله شد. چون بشهر در آمده گفت این از جریح است. چون باز نهاد، مردم بجمع صومعه جریح کردند.

[بقیه حاشیه صفحه ۱۶۶] ۱۹ کشف: بنشینم پس گفت: ن: گفت: ۲۰ کشف: و پیوسته دلم بود مشغول بودی؛ ن: دلم پیوسته

مشغول وی بود ۲۱ م: بحمله ۲۲ کشف: صد و بیست دینار؛ ن: صد دانه دینار

۲۳ کشف این حد نیز دارد: و آن زر با وی بگذاشتم ۲۴ ع: فرخ ۲۵ ع: جنبیدی دیگر کرد ۲۶ م: «اما...»

آمد» ندارد؛ کشف: اما هنوز بیرون نتوانستند آمدن. ۲۷ کشف، ن: این سر ندارد ۲۸ کشف: بعد دیگر

۲۹ کشف، ن: «و حرکت... اجرت میدادند» ندارد ۳۰ ن: چون کاری که میکردم تمام شد؛ کشف: که کار میکردند؛

ع: چون کاری که میکردند تمام شد ۳۱ م: «یکسال... ده سال» ندارد ۳۲ ع، ن: پدید نیامد (بقیه حاشیه صفحه ۱۶۷)

ویرایش سلطان آوردند . جریح گفت ای غلام پدر تو کیست ؟ گفت مادرم بر تو دروغ میگوید ، پدر من شبانی است^{۱۷}

ترا مادرم این بستان نداد است^{۱۸} که جز چوپان را دیگر نداد است

فرد قال الامام المستغفری رحمه الله علیه علم من طرق الاکابر کثیرة منها قول ابی بکر لابنه عبد الله یابنی^{۱۹}
ان وقع بین العرب والعجم یوماً اختلافت فامت الغار الذی كنت فیه انا ورسول الله علیه السلام وکن فیه
فانته یاتینک من ثلک بکرۃ وغنیاً و فی قوله اشارة اثبات کرامات اکلا ویا^{۲۰} . وروی الامام المستغفری
باسناده عن جابر ابن عبد الله قال ابوبکر بن الصدیق رضی الله عنه اذا انامت فحیضونی علی الباب یعنی جاب
البيت الذی فیه قبر رسول الله فذقوه فان فتح لکم فادفونی . قال جابر فانطلقا فذقنا الباب و
قلنا ان هذا ابوبکر بن الصدیق وقد استقی ان یدفن عند البنی ففتح الباب ولا ندری من فتح لنا
وقال لنا ادخلوه وادفوه کرامة ولا نری شخصاً ولا نری شیئاً . وروی الامام المستغفری باسناده
عن مالک بن انس عن فاضل عن بن عمر ان عمر ابن الخطاب خطب الناس بالمدينة قال یا ساریة
بن نریم الجبل الجبل من استری الذنب فقد ظلم قال فذكر الناس ذکر ساریة و ساریة بالوراق قال
اناس لعلی علیه السلام انما سمعنا عمر یذکر ساریة و ساریة بالوراق علی المنبر و قال ویکلم دعوا عمر
فقل ما دخل فی شیء الا خرج منه فلم یلبث ان جاء الرسول ان ساریة لقی العدو فخنزهم ثم جاء
(بالغنیمة الی سفح الجبل فاراد العدو ان یحولوا بینهم و بین الغنیمة) و سفح الجبل فاقام نداء من السماء
یا ساریة بن نریم الجبل من استری الذنب فقد ظلم قال وکانوا یرون ان صوت عمر هو الذی سمعوه .
و همچنین از سائر صحابه و تابعین و تابع تابعین و شایخ طریقت طبعاً بعد طبعی نه چندان کرامات و خوارق
عادات خاصه که در نیز تحریر و تفسیر نگهذه^{۲۱}

[بقیه جانیة صفحہ ۱۹۶] ۱۷ ن : ام وگفت ۱۸ م ا او ؛ کشف ، ن : این شعر ندارد ۱۹ کشف : ان هو مال از آن
تست ۲۰ ن : میداری ۲۱ م : فرشته ۲۲ کشف : کل بخوردگی اندر کا هواره سخن گفت اندر کس کی علی علیه السلام
و شاعر میدانید ، دیگر اندر بنی اسرائیل را معنی بود ... ۲۳ کشف ، ن : این شعر ندارد ۲۴ م : ندارد ۲۵ کشف : ندارد
۲۶ کشف : دیگر روز و سید گیر روز همینان ۲۷ م : کنی ؛ کشف ، ن : گردان ۲۸ کشف : بلایه ۲۹ کشف : این بار
۳۰ بار نهاد یعنی زانید

۳۱ م : ندارد ۳۲ م : بود ۳۳ کشف : این شعر ندارد ۳۴ ن : علیم من طریق الاقام کثیرة

۳۵ م : اختلافت الغار ۳۶ ع ، ن : یاتیک ۳۷ ع : نزلتک ۳۸ ن : فی قوله [بقیه بر صفحہ ۱۹۸]

قلم بغضافه از شرح تحریر زبان عاجز شده از حسن تقریر
قال الام القشیری فی رسالته والکثرة ما تواتر باخبارها یعنی باخبار الکرامات والاخبار والحکایات
صالح العلم بکونها و ظهورها علی الاولیاء علیاً قویاً انتفی عنه الشکوک و من توسط هذه الطائفة و
تواتر علیه حکایاتهم و اخبارهم لم یبق له شبهة فی ذالک .

و مقصود ازین هم بیان و تطویل در اثبات کرامت اولیاء است که تا صریح اعلیٰ که مشاهده احوال این
طائفة و مطالعه احوال ایشان نکرده است به سخنان سست و حکایات نادرست اصحاب جهالت و ارباب ضلالت که
درین زمان ظاهر شده اند و نفی کرامات اولیاء علیهم السلام میکنند فرقی نشود و دین خود بر باد نهد
صفا که بدست این طائفة بر نفی کرامات است که خود را در اعلیٰ مراتب ولایت مینمایند و ازین امور و احوال ایشانرا
خبری و اثری نی ، نفی آن میکنند تا پیش حوام فضیلت نشوند ، از فضیلت خواص نمی اندیشند تا آنکه اگر حد صراحت و اوراق
عادات را ایشانرا ظاهر شود چون نه ظاهر ایشان موافق احکام شریعت است و نه باطن ایشان مطابق آداب طریقت ، آن از
قبیل مکر و استدراج خواهد بود نه از موقلات ولایت و کرامت . و فی کتاب اعلام الهدی تصنیف شیخ الاسلام
قلب الانام شهاب الدین ابی عبد الله محمد بن محمد السمرودی قدس الله سره و نقیضه ان لا و یاء من
امته یعنی امت محمد صلی الله علیه و سلم کرامات و اجابات و هكذا کان فی زمن کل رسول کان لهم اتباع
طهرت لهم کرامات و مخزفات العادات و کرامات الاولیاء من تمة معجزات الانبیاء و من طهر له و
علی یده من المخزفات و هو علی غیر الا التزام باحکام الشریعة نعقد انه من ندیق و ان الذی طهر له
مکر و استدراج .

حضرت تدره ابکری میفرمودند انواع فارق عادات بسیار است چون ایجاد معدوم و اعدام موجود و اظهار ادبی مستور
و ستر ادبی ظاهر و استجاب دعا و قطع سافت بیدیه در مدت اندک و اطلع بر امور غایبه از حدس و اخبار

[بقیه حاشیه صفحہ ۱۶۷] فانه یاتیک من تک بکرة و عشیا اثبات الکرامات الاولیاء ، ۴۹ م : فتحبولی ، ع :-

فجیو ، الی علی الباب ، ن : فحیونی ، ۴۵ م : فلاخوه ، ع : قدقوه ، ۴۵ م : قدقنا

۴۵ م : بدفنی ، ۴۵ ع : تدهی ، ن : تدهی ، ۴۵ ع : تری ، ۴۵ ع : تری ، ۴۵ م : ساریه بن زینم :-

بن عبد الله بن جابر اللذنی الدلیلی ، محابی رسول ، شاعر ، فاتح اصفهان ، امیر الجیش ، در ۲۳ سنه در ایران

داخل شد (اعلام ۳۵ ص ۱۱۲) ۴۵ م : ظلمته ، ۴۵ م : جاء السامریة ، ۴۵ م : عبارت بن توسین ندارد

۴۵ م : سلج ، ۴۵ م : و همچنین ... گنج : این فخره هم در نفوس ص ۲۶ موجود است ، ۴۵ م : گنج [حاشیه صفحہ ۱۶۸ بر صفحہ ۱۶۷]

از آن و حاضر شدن در زمان واحد در امكنه مختلفه و احیای موتی و اذیت اعیاء و سماع کلام حیوانات و نباتات و مجادلات
از تسبیح و غیر آن و احضار طعام و شراب در وقت حاجت بی سببی ظاهر و غیر ذلک من فنون آلاء الهی و المناقبه
العادات کالمشی علی الماء و السباحه تحت الهواء و کالاطل من الکون و التسخیر الحیوانات الوحشیة و کالقوة
الطاهرة علی ابدانهم کالذی اقلع الشجرة برجله من اصلها و هو یدور فی السماء و یضرب الید علی الحائط
فینبثق و بعضهم یشیر بامبعده الی شخص لیتقع فیقع او یضرب عنق احدی بالاشارات فیطیر
راس المشار الیه . و بالجمله چون حق سبحانه یکی از دوشان خود را بظرف قدرت کامله خود گردانند در
عبودیت عالم هر نوع تصرفی که خواهد تواند کرد و بالحققت آن تاثیر و تصرف حق سبحانه است نهائی که در
وی ظاهر میشود و وی در بیان نه

کراماتی اگر بینی کم و بیش از درویشی که شد بیکانه از خوشی

کز و کاری اگر آید در بیان از حق بیاید آن، او در بیان

قال بعض الکبراء العارفين و الاصل الذی یجمع لک هذا کله انه من خرق عادة فی نفسه تمام استمرت علیها
نفوس الخلق او نفسه فان التدخیر له عادة فلهذا فی مقابلتها یسمی کرامته عند العامة و الخاصة فاکرامته
عندهم العناية الالهية التي و هی تتم التوفیق والقوة حتی خرقوا عواید النعم فکلت الکرامه عندنا فاما
هذه التي تسمی فی العموم کرامته فالرجال اتقوا من ملاحظتها لمشارکة المستدرج المذكور^{۱۲}
فیها و مکرها فلیرصد فیها فوان یكون حظ عملهم لان المخطوط محلها الدار الآخرة فاذا عمل بها
بشيء خرقنا ان یكون حظ عملنا قد وردت فی ذلک اخبار و انی یصح الخوف مع الکرامه فاذا
لیست بکرامه عندنا و انما هی خرق عادة فان اقتراب مع البشری بانها زیادة لا ینقص حظا
سقطت طبقات و لا طاب و لا مستطاب بحجاب فیمتد یسمی کرامته بالبشری علی الحقيقة هی الکرامه

[خاتمه صفحہ ۱۴۸] ۱۲ همین عبارت قشیری در نفحات ص ۲۷ هم منقول است ۱۳ ع : الاخیار ص ۲ و مقصود ازین هم ... نه از

مقدمات و ولایت و کرامت : همین عبارت در نفحات ص ۱۴ آمده است ۱۴ م : کتاب الهدی ، و نام مصنف فزاد :

و فی کتاب اعلام الهدی ... مکر و استدراج : همین عبارت در نفحات ص ۲۷ آمده است ۱۵ ع : بمعتمدان الاولیاء

۱۶ م : امامات ۱۷ م : من کل رسول ۱۸ ع : انواع خارق ... فی دایره الآخرة : همین عبارت در نفحات ص ۲۷ آمده است

۱۹ م : حسن

۲۰ م : حاجب ۲۱ م : کاکل ۲۲ م : کالقوة ۲۳ م : السماع ۲۴ م : بعضهم یتقع الضرب بان :-

[بقیه صفحہ ۱۴۸]

و قال ايضا اجل الكرامات والخطيئتها التلذذ بالطعامات في الخلوة والجلوة وههنا مراعات الانفاس
مع الله ونسها حفظ الادب في تلقى الوااردات في الاوقات ونسها الرضا عن الله في جميع الحالات و
نسها البشري لهم من الله بالعادة الابدية في دار الآخرة .

حضرت قدوة الكبرى میفرمودند اظهار خوارق این طائفه باختيار فرموده اند مگر آنکه از پیراهنهای قلب طالب
و شمار خود نسازد . چون بوجدت وجود رسیده تعرف اینها بر که کند ؟ و بار محنت بر دل کدام کس نهد ؟ !
تیر میگویند که هدف رای تست مقصد کم زن که فرس پای تست

زیرا بعضی از این طائفه که در بوجدت وجود مستغرق گشته اند و در ملاحظه احاطت ذات بکائنات محقق آمدند از
الم دیگری تسالم میگردند و از وظایفی که موقوفه میشوند .

حضرت شیخ ابوالوفا خوارزمی میفرمودند که حضرت قدوة الكبرى در زمین شمرده اند گذر کرده بودند ، اتفاقاً تازی
در قریه ای افتاد و اصحاب در مسجدی فرود آمدند و بارندگی برف بمرتبته ای بود که شرح نتوان کرد

نقد از ابر باران جهان نا امید جوان چون زنی پیر موی سفید
کمال جوئی را تهاضهای غایب شده ، در شب بر خاست و بگوشه رفت ، صدرا آنجا ویران برف دریافت که اصله
از کان حرکت نبود از حیالتش رمقی بقیش نماند . حضرت ایشان تجدید و هفت میگردند و هم از و هفت فارغ نشده بودند
که سر ما دریافت و بمرتبته ای بردن شصت که شرح نتوان کرد . اصحاب را حیرتی غریب او نمود که با وجود
آمدت و ارات و جامه و کینک و آتش و فراش و تکیه کند این مقدار برودت چگونه بود ؟ خواج
ابراهیم چون از ضرب در فغان زلای کشیده بود و داشت که حضرت قدوة الكبرى از الم دیگری تسالم شده اند ،
از مسجد بر آمد و اصحاب را تفشیش نمود ، که از تردد میان معلوم شد که کمال جوگی بیرون بر آمده است
و در پی وی رفتند ، ویرا یافتند در برف افتاده ، آتش گیر اندند و انواع لباس پوشانیدند ، آنقدر

[بقیه جلد ۱۶۹] لیقع او یضرب ۳۵ : فیظهر ۳۵ : ندارد ۳۵ : انما رنه ارد ۳۵ : او
۳۵ : ذاک کله ۳۵ : حتی احرقوا له ۳۵ : الفوا له ۳۵ : المکوریه ۳۵ : المذکره
۳۵ : فلترضیه ۳۵ : ن : معاوضه ۳۵ : م : فتخاخوا ۳۵ : م : علیهم ۳۵ : بها
۳۵ : م : عالمنا ۳۵ : ن : فان اقترن معها البشوق ۳۵ : م : فان اقترن معها البشوق ۳۵ : ن : -
"سقطت ... فحينئذ" ندارد ، و بجای این چنین دارد : سبقت بحجاب فح ۳۵ : ندارد
۳۵ : در "م" چنین است : ههنا الرضا عن الله في جميع الحالات و نسها البشري من الله بالسعادة الابدية في دار الآخرة
وههنا حفظ الادب مع تلقى الوااردات في الاوقات [بقیه جلد ۱۷۱]

که از حرف و سرما وی تخلص می یافت . حضرت قدوة اکبری بحال خود می آمدند . چون بکلی تخلص یافت ایشانرا صم اثری نماند .

حضرت قدوة اکبری معجزه نمودند که ابراهیم الخیر القیاتی الله قطع بگوید هر که عمل خود نمی هر کند در الی هست و هر که حال خود ظاهر بسیار مدعی . یکی را دید که بر آب می رود ، وی گفتار دریا بود ، گفت این چه بدستت ؟ با خنکی آبی و میرو . و وقتی دیگر دیگری را دید که بر هوا می رفت ، گفت این چه بدستت ؟ فرود آیی و میرو . آخر بانگی بر وی زد که کجا میروی ؟ گفت هیچ . گفت اکنون میرو . پیر هر گاه گفت کرامات فروش تا ویر قبول کنند مغرور است و کرامات فرا اگر چه بآنگ سگ ننگد سگ است یعنی حقیقت نه کرامات است . و بعضی از اکبرای عارفین فرموده اند که ظهور خوارق عادات ضعیف حاله نرا عیا شد از برای تقویت یقین ایشان ساحت من الله العبادۃ العباد و ثواباً معجلاً لهم و فوق آن جامع باشد که حجاب ایشان باطلید رخوع شده است و بواطن ایشان بروح یقین و شرف معرفت مشرف گشته . یقین ایشانرا چه حاجت بتقویت خوارق عادات و مشاهده آیات بیانات ؟

خواجہ ابراهیم کلام بعضی رسانیدند که از یار غار ساجی در تصدیق ابوالمکر صدیق رضی الله عنه چندان خوارق معقول نیست و از اصحاب مصطفی علیه السلام چندان خوارق صادر نشده ، از شاگردان این طائفه رفوان الله علیهم بسیار خوارق معقول است چنانکه مشهور است ، موجب جعیت ؟ حضرت قدوة اکبری فرمودند که اصحاب بنی علی الله علیه و سلم را بکبر صحبت آنحضرت^ص و مشاهده ازار بنوت و نزول وحی و حصول علایک ، بواطن ایشان طبعان ازار یقین منور بوده ، و امور اخروی معاین و از دنیا معرض و از عادت منقطع و نفوس مزکی و آئینه دل متصل و مصفا ، و بعضی تا بنی حق سبحانه بموجب غایت غایت بعیت ارزانی داشت مستغنی بوده اند از دیگر کرامات و استماع ازار قدرت و هر که باین وجه از یقین برسد . آنچه دیگران را غیب است ایشانرا آشکارا بود . حال ؟ کلام الامام ابراهیم القسیری کرامات اکلاولیا من تنعمه معجزات اکلا بنیاء و کلی رسول

[بقیه فائده] ۱۰۰ م : حسن ۱۰۰ م : یقیناً باین ۱۰۰ م : جهان ۱۰۰ م : هر خواست ۱۰۰ م : هر دشاف

۱۰۰ م : ماثر

۱۰۰ م : رجوع کنید ۱۰۰ م : این قول قطع تقریباً در همین الفاظ در حدودی ۱۰۰ م : و نجات ۱۰۰ م : معقول است

۱۰۰ م : صادر ۱۰۰ م : فرود آیی بخشکی میرو ۱۰۰ م : " و وقتی دیگر ... فرود آیی و میرو " ندارد

۱۰۰ م : ندارد ۱۰۰ م : این قول شیخ الاسلام الفخاری در طبقات هروی وضع و در نجات ۱۰۰ م : معقول است . و در

" م " چنین است : کرامات فروش تا ویر قبول میکند محروم است و کرامات فرا اگر چه بآنگ سگ ننگد سگ یعنی حقیقت

[بقیه بر صفحه ۱۷۲]

كان له اتباع ظهرت لهم كرامات ومخترقات المعاديات في كل زمان . قال الاشرف على بن طهرت كرامته على واحد من امته في حدوده من جملة معجزاته .

حضرت قدوة البری میفرمودند عجب حال جمعی که باین هم مویات و از قرآن و احادیث و حکایات صادره از عین کشف و عیان که از سلف و خلف منقول است اکثرین آن تعد و تحصى است و کرامات اولیاء را منکراند . اگر خارق عادی بینند بر سحر و شیطین حمل میکنند و صاحب آنرا ساحر میگویند .

حضرت ابوالکلام میفرمودند یکبار رایات علائی و علامات والائی در نوای سیلان گذشتند . در راضی میرفتند که پیر از تنین و از دها و ماران بود چون مردم از این ای آن دکان آگاه میبودند در آن راه نمیرفتند . بعضی از اصحاب بعضی از اب انبیان رسانیدند که راه پیر از خطر شنیده میشود . فرمودند انشاء الله عبیر ازین راه آسان خواهد شد . چون حاجت قلندران و زمره مجردان را گذر بر سر از دها و تنینان شد از دری نمایان شد که گویا هم را فرو خواهد بردن به

نمایان بر زمین شد از در از غار که گویا از دهای آسمان وار

حضرت قدوة البری بعضی خود اشارت کردند ، هر چه از در و ماران بودند بصورت شیر شده هم را فرو برده به

صاف را کرد چون موسی اشارت شایع مار و از در کرد غارت

جماعتی از منکران اصحاب تصوف و زمره از مومنان آثار و علامات ثبوت که همراهِ ثابته بودند باطلاع این امری غریب گفتند که عجب سحری است که ازین طائفه ظاهر میگردد و طرفی که ازین زمره صادر میشود . شخصی این نوع سخن شنیده بهسمع مبارک حضرت قدوة البری رسانید . فرمودند کسانیکه حضرت رسالت پناه را بی تمام سحر و کفر نگذاشته اند چگونه گذارند . که قال هذا سحر ، و هرگاه این طائفه را باری نسبت میکنند که حضرت رسالت پناه را نسبت کرده بودند بر سنت اصدار می یابد و متابعت او اظهار میکند . قال الامام الیاضی فوالجباه کیف یسب السحر و فعل الشیاطین الی الاولیاء المقربین و الا برار الصالحین الزاهدين العابدین الصابرین الشاکرین الخائفین الراجین المتقین الوارثین المتوکلین الموالطین المحمودات المتخلصین باخلاق الله المحبین السارفعین المطهرین من صفات

[بقیه حاشیه صفحه ۱۷۱] از برای نه کرامات است . ح ۴ : حرف

ح ۴ : نظر ح ۴ م : " که پیر از تنین ... راه نمیرفتند " نه اید

المذمومات المتعلين بمجان الصفات المحمودة المتعلقين باخلاص المولى جل وعلا المستمرين في طاعة الله المتأدبين
بآداب الشريعة الشريفة بالسنة الغراء ^ع رقصين عن حفيف الرقص الى معالي ذروة العلاء المقبلين على المولى
الموصفين عن الدنيا بطل عن الآخرة الذين ^ع (ينفوسهم المزايل لما لما توهالتهميا).

حضرت قدوة اکبری میفرمودند آن مقدار خارق عادات و ناقص افعال مستمرات که از حضرت غوث الثقلین اصدار
یافته مجلس ازین لایفه اصدار نشده است . زیرا ام هیچ بزرگی از بزرگان دین و کاملی از کاملان روی زمین از عصر
خواج حسن بصری الی یومنا این سخن نگفته است چنانکه حضرت غوث الثقلین گفته است و آن این است که هر ساکی که
صفت سلوک خود را بمقصود مکان قایب قوسین میرساند و بسین این فقر محمل و هوول و خود بنداره اعلی بقصد کشیده
و مجازه حصول بتفکرای او ادلی رسانیده و در راه تعرف هرگاه که صفت از منزل قضا و قدر رخت بیرون نمی برد
مگر این فقر از روی تعرف از سر حد قضا و قدر بیرون میبرد.

شیخ نسیف الدین عبدالرحمان بن شیخ الثقلین میگوید که هیچ ماهی از ماه ها نبود که پیش از آنکه نوشیدی بیامدی
پیش و الون اگر چنانچه در وی (بدی و سختی) مقدار شده بودی بصورت ناخوش بیامدی و اگر در وی سخت و خیزی مقدار شده
بودی در صورت نیکی بیامدی . آخر روز جمعه سلج حادی الله فرستد ستین و خمسیه جمعی از مشایخ در محبت وی نشستند بودند
جوانی خبر و در آمد و گفت السلام و علیک یا ولی الله من ماه رجب ام ، آمده ام تا ترا بهشت گویم ، درین هیچ بدی و
سختی مقدار نشده است . در آن ماه رجب (هیچ ندیدند که خبر و نیکی) و چون روز یکشنبه آمد سلج رجب شخصی
کریمه المنظر آمد و گفت السلام و علیک یا ولی الله من شهر شعبانم ، آمده ام که ترا تنبیه کنم و گویم آنچه که مقدار
شده است درین مدت و فضای خلق در لیلاد و گزانی در حجاز و قتل و کشتن در خراسان . چون ماه شعبان
آمد هر چه صریح گفته بود واقع شد . شیخ در ماه رمضان چند روز بپایان شد . روز دوشنبه سبت و نیم رمضان
جمعی از مشایخ پیش وی حاضر بودند چون شیخ علی هیتی و شیخ نجیب الدین سرور و دیگرها . شخصی با محبت

^ع ۴ : المتعلين ۳ : "بل" ندارد ۳ : فقرة بين قوسين درست نیست ولی در اکثر نسخ همین است

^ع ۵ : "لما... لتحميا" ندارد ۳ : هیچ ساکی ۳ : "و سین این فقر" ندارد ۳ : به رواه

۳ : مجازه بمنی تشریتر (سان) ۳ : رساند ۳ : "و در راه تعرف... رخت" ندارد

^ع ۶ : رطل ۳ : میورد ۳ : "هیچ ماهی از ماه ها... و رمضان دیگر را نیات" بمنی عبارت

در نیت ۳ : منقول است ۳ : به جای عبارت قوسین چنین دارد : سختی دیدی مقدار شده بودی نیکی بیامدی

در صورت ناخوش بیامدی ۳ : به جای الف و قوسین چنین دارد : خبر خیری دیگر ندیدند (تعبیر بمنی ۱۷۴)

و وقار نام در آمد و گفت السلام و علیک یا حوی الله من ماه رمضان ، آمده ام که اعتذار کنم از آنچه که بر تو مقدر شده است و وداع کنم ترا که این آخر اجتماع من است با تو ، پس باز نشست و در ربیع الآخر سال دوم از دنیا رفت و رفعت و کبر نیافت . همچنین از هر شهر و هر هفته مسلمان شیخ می آمدند چنانکه ماه های دیگری می آمدند و از خیر و شر خود اعلام می کردند عک از ایام هفته هم می آمدند و شیخ سلام می کردند .

حضرت صدقه ابرک می فرمودند که حضرت محمدی می فرمودند شبی در درون مقامات حادث خود مطلع شدم اثر قدمی نمودار پیش از من شد ، زنگ بر دم که باله تر از من که بود با آخر الله معلوم کردم که روحانیه حضرت غوث الثقلین بود ، شکرانه کردم

حضرت صدقه ابرک می فرمودند که در مدت حضرت عده دوم سنائی نشسته بودم که کسی از بزرگی نقل کرد که وی بطرفه العین از سمع قدس بگید میرود . فرمودند سمل است ابلیس نیز اقل من طرفه العین از مشرق مجرب میرود ، چه شد ؟ ویران کاری در پیش است تا ابواب حقایق در پیش نکرده اند . تقریباً می فرمودند که حضرت شیخ صدقه که ادی در پای و خط حضرت غوث الثقلین آمد و در میان مسکن نشست . چون شیخ بیرون آمد و بمنبر بالاد رفت مجلس سخن گفت . وقاری را هم گفت که چیزی بخواند اما مردم را وجهی عظیم دریافت و حالت قوی فرد گرفت . شیخ صدقه با خود گفت شیخ چیزی نگفته و قاری هم چیزی نتواند ، این وجه از چیست ؟ !

نه در طب دمی چند بر چنگ زد   نوا می نه از راه آهنگ زد
چو در گوش نام که آواز کیست   ندانم که این وجه از ساز کیست

حضرت غوث الثقلین رو بوی کرد و گفت یا هذا یکی از بندگان من از بیت المقدس باین جایگاه آمده است

ز بیت المقدس بر آورد گام   درین جا رسانید خود را بگام
کسی کو زند از سر حال دم   سر اسر زمین را بحد در قدم

[تقریباً صفحه ۱۷۳] ۱۷۴ ن : تخریت دیم ۱۷۵ ن : شکش ۱۷۶ ن : چرا که ۱۷۷ ن : بابا

۱۷۸ شیخ صدقه که ادی از اصحاب شیخ عبدالقادر جیلانی است ، جامی حکایاتی چند در باره وی نوشته است و

این واقعه آورده است (تأ . کنید به تفصیل ۱۷۹) ۱۸۰ ع : چیست

و بردست من توبه کرد . امروز حافظان در میخانه او بنید . شیخ صدوق با خود گفت کسیکه از بیت المقدس بیک
 گام ببعد آید ویرا از چه توبه باید کرد و شیخ چه حاجت دارد ؟! شیخ اثنین رو سبوی وی کرد و گفت
 یا هذا ویرا توبه میباشد کرد از آنکه دیگر در هوا نرود و حاجت دی بمن آنست که ویرا بحببت حق سبحانه و
 تعالی راه نایم سه

چه نشد گر سر آسمان زیر پا ست که راه محبت ازین هاجد است

خدای تعالی محبت خود صغنان را روزی کناد بحرمت الهی و آل الامجاد .

حضرت قدوة البری صغرموند که ستر احوال این طائفه و اختفای مقامات زرر علیه را اعم است . حضرت
 شیخ خیرالدین سدهوری در امتدای سلوک بعضی از واقعات شریفه و سربخی از واردات رفیه فوئیس بحضرت
 قدوة البری عرض میرسانند و سربصحه حاتم جان نمای و سمیه حقایق کشای پوشیده مانده که خاطروی
 باین حالت است ، به تنها فرمودند که ای عزیز القفات باین نوع امور در بدایت مقامات چنانست
 که کودکان را کمونری چند بفریبند تا بکلیت روند . امام غزالی از بعضی واقعات و احوال خود اعلام
 بحضرت خواجه ابی یوسف محمدانی کردند بعد از امان فرمودند ملک خیالات ترقی بها اطفال الطریقه
 عرض اکابر روزگار و ماثر نامدار از اظهار حال گاهی آن میبود که قابلیت و استعداد ایشان تقاضای
 اظهار آن میکند و گاهی بواسطه اطمینان خواطر در بیان و اقیان خاطر معبان سرجهی میباشند که
 بسعی و کوشش در بیان را باین درجه نتوانند رسانند ، نه باین حال خود بحجت خود نمائی و لسان اولی .

ل م : دیرا چه ن : میکند خواجه ابی یوسف محمدانی : گفت دی

ابو یعقوب است ، انشأب وی در تصوف شیخ ابوعلی فارمدی است . در ۴۵۴ هجری در راه مرو

از حرات وفات یافت ، زاروی در مرو ظاهر و مشهور است (نفحات ص ۳۷)

لطیفه ششم

در بیان الهیت شیخی و شرک اراط اقتدا و آداب مرشد و مسترشد
قال الاشرف ینبغی ان یكون الشیخ عارفاً باحوال المرید و عالماً بعلوم التجرید و التفرید حتی ینصحیه و یرشدہ
علی حسب حاله و یخبرہ من مخاوف و مفاسد و لولا یتصف بالآوصاف المذكورة فلیف یحوز الاقتداء بهم و اخذ
الاعلان فیس منعم . به ان حق اللہ سرک بحقائق احوال و جعلک من الذائقین شراب اللہ بالندوة والاصال کما بان
این طریق و محبان این فریق و سادگان ازم رو و وراسان تیز و میدان تحقیق ، اکثر هم اللہ تعالیٰ الی یرم قیام القیمة و
ایدهم بمقام مقام رفیع الاولیاء ، که فغانی اللہ و تقابله اند ، غیر سندن مکتوبات شریعت آن پیشوای قوافل رفیع و
مقتدای طوائف ادبای معینی محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم فی هر ا و بالذات ، قوله و خلا ، اعتقاداً و حالاً . هو کسی در ظلمات
فصل غاموزی و در درکات اهوری باطله معاوی گشته و در اسفل السافلین طبیعت مقید شحوت و اسیر ضلالت و اخلوق ناپسندیده
شده ، اگر از اهل علم است بقتضای علم عمل نمیکند و بشرط علم در مجموع اوقات و احوال متابعت شریعت نمی نمایند ، به درجات رفیع
جنانی و اعلیٰ علیین معارف ربانی و مقعد صدق عرفانی عیان می رسد و از شرب عذب آب معرفت رحمانی که چون انبیات
در ظلمات طبیعت انسانی است شربت نیچشد و جام شیرین شراب و عدنانی برکام اقیانن گشته کما قال اللہ تعالیٰ و ستقیم
ما هم شراباً طهوراً و ربی از تسمیات ربانی من تسنیم عیناً شیرین بجا المقرّبون بمشام جانفش می رسد و در گلشن مراد
گل مقصود را بچینند و بخندول و محروم و سرگردان در رتبه ضلالت و میدان جهالت بماند باید که طالب این
طریق حلی صحت خود بخندول داشته بجان کرشد و بخند نیارند و قدم صدق در راه شریعت از سرایای درست
و یقینی بکمال نهند و اگر این چنین نکند سر بهمراي ضلال دهد

خلاف پیمبر کسی ره گزید که هرگز بمنزل نخواهد رسید
کسانیکه ازین راه برگشته اند بهر فتند و بسیار سرگشته اند

حضرت در تسمیه بکرم نام و توفیم تمام عرض بجزفت مدوده ابروی نمودند که اصحاب تصوف و ادبای توف معانی لفظ مراد و

۱۷۶ ع : بخبر ۱۷۶ ع : بخنده ۱۷۶ ع : بشراب ۱۷۶ م : رفیع

اولیاء که فغان ... ۱۷۶ م : اسوی ۱۷۶ ع : تسمیات ۱۷۶ ع : بهکلی صحت خود

۱۷۶ ع : نماند ۱۷۶ م : بهمرا در ضلال

و مرید چه فرموده اند؟ فرمودند که بر دوشی اطلاق کرده اند یکی بر معنی مقتدی و مقتدا و دوم بر معنی محب و محبوب. اما معنی مرید در محلی او گفته شود انشاء الله تعالی ممکن معانی را در مصحح اعتقاد باید شنید.

معنی اول آنست که قوت و ولایت الهی و جذب غایت ناشی از او در تصرف بر رتبه ای رسیده باشد که تربیت رتبه ای بر توفیق و عادات عظیمه خانه جاست تواند کردن و اختلاف اذاع استعدادات و طرق ارشاد و مقامات بنظر عیان دیدن بود و این چنین کس ساکت و محبوب بود که اولی جمیع مخاوف و ممالک صفات نفسانی را بقدم سلوک در گذر دیده و به اراد جذبات صبحانی و به امتداد واردات ربانی از دوا رنج قلبی و معارج روحی برگزیده به عالم کشف و یقین رسیده و مشاهده انوار حقانیت و بهائت اسرار دقایق پیوسته با مجذوب ساکت که اول قوت ابرار جذبات بساط مقامات را طمی کرده و به عالم کشف و عیان رسیده بعد از آن منازل و مراحل را بقدم سلوک باز دیده و حقیقت حال را در صورت علم باز یافته، رتبه ششمی و مقتدائی این دو کس را مسلم است.

ساکت مجذوب و محبوب سلوک بر سر بر مقتدائی دو سلوک

آنکه باشد ساکت و محبوب و پس رتبه ای را گفته هیچ کس

میکز الفاس شریف این دو ضمیر عقیق در روان بر ضمیم دیر

اما ساکت ابر که هنوز از ضیق مجاهده بفضای مشاهده نرسیده بود و مجذوب ابر که هنوز بر دقایق سر سلوک و حقایق منازل و مقامات سلوک و قواطع و مخاوف و مخوف نیافته باشد، هیچ یکی از این دو کس استقامت مقتدائی و فیوض شجوفت ندارد چه ولایت تصرف در استعداد لرید بر تازان طریقت بر ایشان موقوف نگشته. هر تصرف که ایشان میکنند در معنی مضادش پیش از اصلاح باشد.

هر تدوی را که ایشان میکنند آن عمارت نیست ویران میکنند

و مثال وجود لرید را استعداد کمال در وی همچو بقیه السیت که در وی استعداد طریقت موجود بود، اگر قابل تصرف و تاثیر صحت و حمایت درنی بالبع گردد همچون قوت کمال و تفریع نرسیده بود بر نهاد او مستولی باشد و معانی تصرفات درونی

۱ «یکی بمعنی مقتدی و مقتدا ... دیگران ماسون نباشند» تقریباً همین عبارت در المصباح ۱۰۹-۱۰۸ آمده است

۲ ع: ترتیب ۳ المصباح ۲: مفاد ۳ المصباح ۲: در نوشته ۳ م: بر عالم ۴ م: عالم

۵ م: اقتدائی ۶ م: بهمناء ۷ م: اقتدائی ۸ ع: کرده اند ۹ ع: کرده اند

۱۰ ع: کرد ۱۱ المصباح ۲: بصیران قوت تولید ۱۲ «بر نهاد او مستولی ... تعبیه کنند» -

این عبارت از نوشته "م" و هم از بعضی نسخ دیگر عارف افتاده است (نگاه کنید به بحانیه ص ۱۱ المصباح ۲ ص ۱۱)

و خواص کمال طیریت او در آن نافذ گردد و عاقبت بواسطه صورت بیضی از و خلع کند و خلعت صورت طیریتش در پوشاند و کمال استعدادش برساند چنانکه بهینه را در زیر پر مرغی که قوت طیران نیافته باشد یا هنوز بر تبه بلوغ و تفریح نرسیده بود جمع کند و عائی بر آن بگذارد و استعداد وجود طیریت در وی فاسد گردد، پس ازین قابل اصلاح نباشد. همچنین اگر در مصادق وجود خود را در تحت تصرف شیخ کمال که بر تبه تکمیل رسیده باشد و سیر و طیر و سلوک و جذب بهم پیوسته نفع در مستسلم گرداند، از بهینه وجود مرغ حقیقت آن الله خلق آدم علی صورتی بیرون آید، در هوای صورت طیران کند و بر تبه تولد و تناسل رسد و اگر در تحت تصرف ساکن ابر یا محبوب ابر آید استعداد کمال انسانیت در وی فاسد گردد و بمبلغ رجال و مقام کمال نرسد همچنانکه مقتضای حکمت بالغه بر سنت جاریه الهی در عالم صورت نیست که وجود تولد و تناسل و نقای از اعا صورت نه بعد از لجه از ازدواج مقوالدین بر رابطه شتوت و واسطه فعل و انفعال و تاثیر و تاثر در میان ایشان. همچنین در عالم معنی نیز حقیقت آدمی که آن عبودیت محض است در وجود نیاید الا لجه از ازدواج مراد و رسید بر رابطه محبت و قبول تصرفات مراد را. و این است ولادت ثانیه که اشارت عظمی اصل نگاشته بر آن واقع است **لن لم یولد منین لم یلج ملکوت السموات و الارض**

چون دوبار است شرط زائیدن یک مادر در زهد و پیر

یک بزادن درین جهان غرور یک شدن زین ظلامت منوکی

معرضه وجود فرزند بی پدر در قدرت الهی ممکن است چون وجود عیسی علیه السلام، اما در حکمت مستغنی است، همچنین وجود مولود صغیری بی ازدواج مرید و مراد اگر چه در قدرت ممکن است همچنانکه وجود بعضی از جنود بانی، و لیکن در حکمت مستغنی است. و نیز ولادت بی پدر آفات متوقع

ش م: پیش؛ المصباح ۲: و آنگاه ش م: مستقیم؛ ع: منقسم ش م: برابر؛ ع: ندارد

ش م: همچنانکه در عالم صورت ش م: بالنبی ش م: ندارد ش م: است ش م: المصباح ۲: نوع

ش م: المصباح ۲، ع: ستر ش م: ع: بطن ش م: ع: ندارد ش م: "اما در حکمت... از نصاری گشت"

این عبارت در "م" و در بعضی نسخه ترجمه عوارف نیست ولی باین مظهر عبارت غیر در لفظ و معنی میشود.

است چنانکه در ولادت عیسی که فضای عظمت بعضی از نصاری گشت ، در ناسوت و ملکوت او را
 ابن الله گفتند . همچنین اگر محذوبی نه در طریق ارشاد شخصی کامل و مکمل صاحب کشف شود از توقع
 آفت بواسطه او دیگران مأمون نباشند .

حضرت قدوة اکبری میفرمودند که قیاس احوال قرنین و شارب خانواده اویسیان با ایشان نمی توان از
 چه روحانیه مصطفی صلی الله علیه و سلم یا سبزی از سبزه های دین در ایشان بگیرد و بیان مقامات ایشان
 در مقام خویش گفته شود ان شاء الله تعالی .

حضرت قدوة اکبری میفرمودند چون لحاظ صادق را آفتاب طلب از مشرق دل سر برزند الهی ویرا
 آسنت کرد این یکی ازین دوسرگوار نماید که سلوک پیش از جذب ایشان کرده باشند بگیرد و متابعت او فرماید
 و خلد و حاله از دل و جان پذیرد ، و در راه سلوک اگر وی را واردی یابد و سگری از محب
 پیش آید ز سار خود را محافظ باشد و البته صحنی که از دلی انانیت و پیش دستی آید بگوید
 که بیشتر از ساکنان راه و عالمان درگاه باین امر از دولت و هول الهی و قربت حصول نامتناهی فرود
 افتاده اند چه هر چند که ساکن قطع منازل راه و رفیع مراحل بارگاه کرده باشند هنوز محتاج بشیخ است
 عبدیک آرزو نیست که هرگز از او بر نیخیزد .

حضرت قدوة اکبری تقریباً میفرمودند که در طبقات الصوفیه دیده ام که روزی شیخ محمد الدین لبادی باجمعی از
 درویشان نشسته بودند سگری سروی غالب شد ، گفت ما بیفته بسط بودم بر کنار دریا و شیخ ما
 شیخ نجم الدین لبادی لرغی بود ، بال تربیت بر سر ما فرود آورد تا از بیفته بیرون آیدیم . ما چون
 بچه بسط بودیم ، در دریا رفتیم و شیخ ما بر کنار بماند . شیخ نجم الدین بنور کرامت آنرا دانست و بر زبان
 ایشان گذشت که در دریا میر . شیخ محمد الدین آنرا شنید ، بر سرید ، پیش شیخ سعد الدین حموی که نزدترین

ل م : چه تربیت روحانیه ؛ ع : چه تربیت روحانیه ل م : انیت ل ع : بگوید
 ل ع : ساکن مراحل م : از روی است ل م : " روزی شیخ محمد الدین لبادی ... رفت آنچه نیست " :-
 صحن عبارت در نقیضات م : منقول است ولی در آن ذکر نماند نیست . این روایت را بطبقات الصوفیه سلمی با هرودی
 نتوان منسوب کرد چه نجم الدین لبادی (متوفی ۷۸۶ هـ) و شیخ محمد الدین (متوفی ۸۱۵ هـ) صاحب نامه از سلمی (متوفی ۸۱۲ هـ)
 و هرودی (متوفی ۸۸۱ هـ) در عالم وجود کردند . آنقدر مرد کتاب (نقیضات و طایف) کتابی دیگر بودن باشند غرض از
 هرودی سلمی . ل م : فراست ل م : الی در دریا میراد ل م : " که نزدترین ... بوده اند " ندارد

امحاب حضرت شیخ نجم الدین کبری باده اند، رفت و تفرع بسیار کرد که گناه را از حضرت شیخ در خواست کنید گفت خوش آمد روزی که حضرت شیخ را وقت خوش باشند را خبر کن تا بحضرت او آیم و عذر بخوانم. و عقیده شیخ را در سماع حال خوش شد، شیخ سعد الدین شیخ محمد الدین را خبر کرد. شیخ محمد الدین پای بر صحنه بیايد و طعنتی بر از آتش کرد و بر سر نهاده بجای گفتش با بقیه داد. شیخ بوی نظر کرد. فرمود که چون بطریق در ویشان عذر سخن پریشان بنواهی ایمان و دین معلومت بر دی، اما سرت برود و در دریا بگیری و مایه در سر تو شویم و صبرهای سرداران و ملک خوارزم در سر تو شود و عالم خراب گردد. شیخ محمد الدین در قدم شیخ افتاد از فروده سلطنتی ایمان غم جان شدش از یاد

از آن فروده شیخ عالمی قدر نبودش همانا غم جان و سر که گردین و ایمان سلامت بود اگر جان بود از فراغت بود در اندک فرصت سخن شیخ بنظر آمد. شیخ محمد الدین در خوارزم و عطف میگفت و مادر سلطان عورتی بود

نهایت حمید حال گرو برده از آفتاب ز شوخیش بنیاد تقوی خراب بود شیخ محمد الدین می آمد و گاه گاهی بزیارت شیخ میرفت. مدعیان فرصت جیبند تا شبی که سلطان نهایت مست بود، عریان داشتند که مادر تو که بجهت ابوحنیفه بنیاد شیخ محمد الدین در آمده است. سلطان ازین سخن رنج شد، فرمود که شیخ را در دجله اندازند. انداختند

ز صهی نا خدا ترس سر باخته که گوهر بدایه در انداخته در یکان بود صد جهان را خراج بهر انگلند سیر و تخت و تاج خبر بحضرت شیخ نجم الدین رسید. تنفر گشتند و گفتند ما لله وانا الیه راجعون، فرزند محمد الدین را در آب

ن : «گناه را... گفت خوش» ندارد م : شیخ محمد الدین شیخ سعد الدین را ع : پریشان

ن : «از فروده... از یاد» ندارد م : اشار ندارد م : بود ن : سلطان که

ن : سر ندارد م : این سر ندارد م : اشار ندارد

انداختند و مرد ۳

دوری را که پرورده بودم بجان شده گوش آرای اصل جهان
چو بود که در آب انداختند گران گوهری را سبک ساختند
و مکن چه افسوس از رفته کار گناه من آمد نه از روزگار

پس سر بجهت نهاد و زانی نیک در محبه بود ، پس سر از محبه بر آورد و گفت از حضرت عزت در خواستم تا بنوعینای فرزندم
ملک از سلاطین محمد باز ستانند ، اجابت فرمود . سلطان را از آن خبر دادند . بنایت پشیمان شد و پیاده بحضرت
شیخ آمد و طشتی پیر زر بیاورد و شمشر و گفتن بر سر آن نهاد و سر بر هند کرده در صف نهال با ستاد و گفت اگر دیت
می باید اینک زر و اگر قصاص کنی اینک شمشر و سر . شیخ در جواب فرمود کاف ذالک فی الکتاب مسطوراً ، دیت
او محبه ملک تست ، سر تو برود و سر منی خلق ، و ما نیز در سر شمارویم . سلطان می زد معید باز نشست و عفتیب
چنگیز خان خروج کرد و رفت آنچه افت .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که روزی سوال در مجلس شیخ نجم الدین ابن بیت را خوانده ۳

خوش یافته اند از ازل جامه عشق گر یک خط سبز بر تماش بودی
شیخ می این خود را گرفت و تیغ دست بر گلو نهاد و گفت :

گر یک خط سبز بر تماش بودی

ممانا که این اشعار بشهادت خود کرده باشد . همه از آن این رباعی خواند ۳

در بحر محیط غوط خواهم خوردن یا غرق شدن یا گری آوردن

کاری تو محاطه است خواهم کردن یا سرخ کنم روی ز تو یا گردن

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که اکابر روزگار فرموده اند تربیت سالک مثل بهینه السیت که در زیر پر تربیت و

۳ ن : اشعار ندارد ۳ م : سلطان محمود ؛ ع : سلطان محمد خوارزم شاه ۳ م : میخواستید

۳ م : خواهم ۳ ن : تنویم ۳ ع : در

ارشاد مرشد محراب ورد . اگر خداوند چنین تربیت از کار بی نسبت شیخ پیدا نکردد بینه فاسد گردد ، باز محمد که بینه ساکن در تحت پرورش پیرهای طیور مشایخ عالم بکشد پرورده نگردد .

حضرت شیخ اخیل الدین سپید باز میفرمودند که حضرت قدوة اکبری را میری بود پیر علی نام ، از مردم هزاره ، در سلوک اشتغال داشت ، بیشتر از مقامات عالی و منزلت متعالی عبور کرده بود که عین حضور سبحد اعیان ثابت خود فرسیده بود و انجام کار او تا نبود الا زار نه انجامیده . روزی بنسبت حضرت قدوة اکبری تردی بخاطر وی رسیده که موجب صیوط اعتقاد و سبب سقوط اعتقاد او شده و بعضی ادای بی ادبانه نیز از وی صادر آمده . شخصی صبح مبارک رسانیده که از پیر علی چنین اری شیخ ظاهر آمده . فرمودند که ازین خانواده کرم و دودمان قدیم مردود است ، ازین دانه ویرا برانند . همچنان کردند . حضرت قدوة اکبری را وقتیکه ظهور جلالت قهر و صدور علالت بی لبر عشیدی چچکس را تاب بنودی که در حریم حضور محرم شدی م

چو شمع جلالتش زنده شده ای بصورت چو پروانه صدقه^۱ م
چون پیر علی معلوم کرد ، به بعضی از اصحاب حضرت ایشان التجا آورد که نگاه من بدرگاه عالم پناه در خواهند . هر چند که سعی کردند که درت بعضا متبدل نشد : آخر الامر میان بونم سفر نسبت و روی بحدان نهاد . چون بحضرت میر سید علی محمدی رسید از احوال خود اطلاع داد . فرمودند دری که فرزند سید اشرف جهانگیر بسته مانعی توانم کشود . ازین جا هم چون عروس قصود از حلقه تقدیر روی نمود سرناهدی بر یافت ، بدر که شد هیچ عزت نیافت و روی سبزی که منظم کرد . بعد از قطع مراحل کلفت و رخصت منازل محنت بحضرت شیخ نجم الدین اصفهانی رسید . مدتی راه خدمت حضرت شیخ پیرد . بعد از سعی بلیغ حضرت شیخ فرمودند که ای نادار دری که برادر سید اشرف جهانگیر هستی آنرا ما نتوانیم کشون که چچکس امروز در روی زمین نیست که در تقابل وی تواند ایستادن م

کسی امروز در روی زمین نیست که پهلوی برزند با وی بقوت
نیارد سر بر آوردن بهمت کس از زیر کفند آن جهانگیر

له م : برابر آتند ؛ له ع : ملائت له م : بآن دهگاه

حضرت قدوة الکبریٰ در غلبهٔ حال و سکر و عدم وجد و تخیل ازین نوع ابیات خود و غیری انشاء میکردند و
 محدود عالم را پیچیم ، سر نعم در پای من عرش و کرسی قوطره باشد در دل دریای من
 ملک از غیب و شهادت غیر ذات مطلقش قوطرهٔ نعم آمده بر سبزهٔ همای من
 و رباعی حضرت شیخ روز بهان نیز در اکثر اوقات میخواندند و میفکندند چه خوش فرموده است و
 آنم که جهان چو حقه در نشست من است این قوت حق ، نه قوت پشت من است
 این کون و مکان هر چه درین عالم هست در قبضهٔ قدرت دو انگشت من است
 هر وقتی که ذکر شیخ روز بهان بقلی میشد حالت غریب و وجدی عجیب بحضرت قدوة الکبریٰ میرسید . میفرمودند که سبحان الله
 مرد چنین باید چنانکه روز بهان ، غنای ناف وحدت و صهای صوای احدیت وی بود . مایهٔ دولت وی
 سرافرازیم و در خواندن رباعی مذکور وی در بشیرهٔ میمون و اسرهٔ صیرین تفریح تمام یافته میشد و این قطعه
 ویرا نیز میخواندند و

درین زمانهٔ منم قائم صراط الله ز صد خاور تا آسمانهٔ اقصی
 روزنهٔ کان معارف را کجا ببیند که هست منزل جانم به ماورای دریا
 و سانی شطیحات حضرت قدوة الکبریٰ و ششای دیگر سیاحتی فی مکانه انشاء الله تعالی .
 حضرت بکر بسیر سلطنت و ولایت و مملکت صدایت عرفان نمودند که تکمیل سلوک با کمال بتعدد و تأثر فقره چگونه است ؟
 فرمودند اگر طریقه قابلیت طالب صادق و درغ استعداد ساکن و اتقای بلند پیر و از افتاده باشد باید که شیخ ویرا حواله ارشاد بکبری
 در ششای که اعلیٰ تر از وی در حصول مقامات و اولیٰ تر از وی در وصول مرادات بود حواله کند ، و اگر این چنین
 نگذرسیم معلوم شد که وی مقام اقتدائیت بسبب امر الله اختیار نکرده است بلکه بموجب جب جاده خود را بر سر این کار
 آورده است ، و ترک ملازمت جناب شیخ بانکار بسیار است . اما اگر حضرت شیخ از مسکن وی راه بید

له ۳ : سر نهاد ۴ ع : ذرات حرف ۵ م : حقهٔ پشت ۶ ع : میباشد

۷ م : اثره ۸ م : اثر

داشته باشد یا رفت بکاروان سرائی آفرت را بر لبه ، تواند بود که چنانچه خود را بدامن نیرنگی زند که سلوک وی معتقبا
رسیده باشد و وی را بانشه رساند و این حصول مقصود و وصول بجانب وجود رواست که از یک شیخ بآید
و رواست که محضت دو شیخ و سه شیخ میر آید ، اما کسیکه بیک شیخ سلوک تمام کرده باشد لطافتی دیگر دارد
غلام مهمم آن ساکنی را که در هر دو جهان گیرد یکی را

کتاب واحد و استاد واحد اشارت بدین مرتبه است .

تقریباً میفرمودند که حضرت شیخ علاءالدین سمغانی نقل کردند که چون شیخ نجم الدین کبری بهمدان رفت و
اجازت حدیث حاصل کرد و شنید که در اسکندریه محمدی بزرگ است باسناد عالی ، هم از آنجا باسکندریه رفت و
از وی نیز اجازت حاصل کرد و در بازگشتن بنی رسول صلی الله علیه و سلم را در خواب دید ، از حضرت رسالت
در خواست کرد یا رسول الله در انقیب بخش . رسول علیه السلام فرمود که از اجنباب . پرسید که نشدده یا مخففه ؟
فرمود لا مخففه بل نشدده . چون از واقعه درآمد درین منی ویراوی نمود که از دنیا اجتناب میباید کرد ، در
حال تجرید کرد و در طلب مرشد مسافر گشت و بهر کسی که میرسد ارادت درست نمیکرد و بسبب آنکه دانشمند بود ،
بهیچکس سر او فرو نمی آمد . چون ببلک خوزستان در دژ بول درآمد در آنجا رنجور گشت بهیچکس او را معافی
نمی داد که آنجا نزول کند ، آخر عاجز شد ، از کسی پرسید که درین شهر مسلمانی باشد که مردم غریب و رنجور را
جائی دهد که تا من روزی چند آنجا بمانم . آنکس گفت که این جا خائفاهی است و شیخی ، اگر آنجا بروی ترا
خدمت کند . گفت نام او چیست ؟ گفت شیخ اسمعیل قهری . شیخ نجم الدین آنجا رفت . او را جائی دادند ،
در قعبه ای مقابل صف درویشان و آنجا ساکن شد و در تجوری وی دراز کشید و میگفت باین هر رنجوری چندان
رنج نمیرسد که از آواز سماع ایشان که من سماع را ضحاکت نمیکردم و قوت نقل کردن از مقام نداشتم .

شیخ نجم الدین کبری ... باز شد و مشغول شد : همین عبارت در مجلس ورق ۳۴ و نهات ۴۲۱ نقل است
۴ م : باز شد ؛ ع : باسناد شد ؛ ن : پرسید که از اجنباب مخففه ؟ فرمود لا ، نشدده .
۵ م : از خواب بیدار شد ؛ چ ، ن : از واقعه باز آمد ؛ چ : در منی گشت او این
۶ م : مجر شد ؛ م : و طلب مرشد گرفت ؛ م : بر لایت خوزستان
۷ م : در قعبه اتویل ؛ ع : در دژ بول ؛ حاشیه ع : در قعبه اتویل ؛ ع : در بول ؛
ن : در دژ بول ؛ م : نه ارد ؛ م : جایی ؛ م : چند روز ؛ شیخ
اسمعیل قهری : از اصحاب شیخ ابوالنجم سرور دی است و شیخ نجم الدین کبری بصفت وی رسیده است و خرقه
از دست وی پوشیده است . (نهات ۴۱۸) [بقیه بر صفحه ۱۸۵]

شبی سماع میکردند. شیخ اسفندیار از گرمی سماع بر بالین من آمد و گفت میخواهی که بر خیزی؟ گفتم بلی، دست من بگیرفت و مرا بلندار کشید و میان سماع برد و زانوی منک مرا بگردانید و بر روی دوارم تکیه داد. من گفتم در حال خراهم افتاد. چون بخود آمدم خود را اندر دست یافتم چنانکه در خود هیچ بیماری ندیدم، و در ارادت حاصل شد. روز دیگر خدایت وی رفتم و دست ارادت گرفتم و سلوک مشغول شدم و مدتی آنجا بودم. چون مرا از احوال باطن خبر شد و علم وافر داشتم را شبی در خاطر آمدم که از علم باطنی با خبر شدمی و علم ظاهری که از علم شیخ زیاده است. بامداد شیخ مرا طلب کرد و گفت بر خیز و سفر کن، ترا به عمار یاسر میباید رفت و سلوک میباید کرد. من داشتم که شیخ بر آن واقف شد، اما هیچ نفهم و بر فتم خدایت شیخ عمار. آنجا نیز مدتی سلوک کردم و آنجا مرا همین شبی بخاطر آمد و بامداد شیخ عمار فرمود که نجم الدین بر خیز و بمصر او خدایت روز بجان که این هستی ترا او مضرب سیلی از صورت تو بیرون برد. بر خاستم و بمصر رفتم. چون بخانقاه وی در رفتم، شیخ آنجا نبود و مردی آن او صبح در مراقبه بودند و هیچکس بمن نپرداخت. آنجا کسی نگذیر بود، از وی پرسیدم که شیخ کدام است؟ گفت شیخ در بیرون است و وضو میسازد. من بیرون رفتم و شیخ روز بجان را دیدم که در آب اندک وضو می ساخت، را در خاطر آمدم که شیخ نفیداند که در این قدر آب وضو جائز نیست، چگونه شیخ باشد! او وضو تمام ساخت و دست بر روی من انشانند. چون آب بر روی من رسید در من بیخودی پدید آمد. شیخ بخانقاه درآمد، من نیز در آمدم و شیخ بشکر وضو نشنوا شد. من بر پای بودم منتظر آنکه شیخ سلام باز دهد او را سلام کنم. همچنان بر پا ایستاده غایب شدم، دیدم که قیامت قائم شده است و دوزخ ظاهر گشت و در دما را میگیرند و آتش می اندازند و برین راهگذر آتش نشسته است و شخصی بر سر آن نشسته نشسته است، هر که بگوید که من تعلق بوی دارم او را راه میکنند دیگران را در آتش می اندازند، ناگاه مرا گرفتند و بکشیدند، چون آنجا رسیدم گفتم تعلق بوی دارم. راه را کردند.

[بقیه مثنوی] ۱۸۵ ج : در صف میان سرای ۱۸۵ م : "و آنجا ندارد"

۱۸۵ م : می ۱۸۵ م : گرفت ۱۸۵ ع : ن : دیدم ۱۸۵ ع : ن : نمی دیدم ۱۸۵ م : علم

۱۸۵ ن : چ : "و سلوک میباید کرد" ندارد ۱۸۵ م : ندارد ۱۸۵ ع : ن : را ۱۸۵ م : می سازد

۱۸۵ ع : خطره ۱۸۵ ع : بودم و افتادم ۱۸۵ م : ندارد

نشینته بالا رفتم ، دیدم که شیخ اوزمجان است . پیش وی رفتم و در پای او افتادم . او سلی سخت بر تقای من زد چنانکه از صدقه وی بروی در افتادم . گفت که پس ازین اهل حق را از کار کن . از غیبت باز آدم . شیخ سلام نماز داده بود . پیش رفتم در پای او افتادم ، در شهادت نیز همچنان سلی بر تقای من زد و همان لفظ گفت . گفت آن رنجوری از باطن من برفت بعد از آن امر کرد که باز گرد و بخدمت شیخ عاروف . چون باز گشتم مکتوبی بنشین عاروف داشت که هر چند که مس داری بمن بفرست تا از خالص بگیر دالم و باز بر تو میفرستم .

اگر داری مسی ای کیمیاگر بمن بفرست کورا میکنم زر

نه آن زری که اورا میفرستند که مردم به او را میفرستند

از آنجا بخدمت شیخ عاروف آمدم . مدتی آنجا بودم . چون سلوک تمام کردم مرا امر فرمود که بخوارزم رود ، من نفتم که آنجا مردمان عجیب اند و این طریقی را و مشاهده را فکر اند . گفت برو باک مدار . بخوارزم آمد و این طریقی را بیشتر گردانید و مریدان بسیار بروی جمع آمدند و بارشاد تشنول شد .

درین جا آمده از روی ارشاد طریقی افکنده و بنیاد بنهاد

که مردم از منهای آن رسیده بنا در منزل و در آن کشیده

حضرت قدوة الیکبری میفرمودند که احاج شیخ رضوان الله علیه اجمین است که نکس ساکد بچند نشاخ حاصل میگردد بی ازکار از اول زیر اچ بنشینری قدمای مصر و خطای دهر را این نوع سلوک واقع شده است چنانچه حضرت نجم الدین برکی که از نقدهای مشائخ و پیشوای اصحاب را نسخ اند بهمین اسلوب سلوک کرده اند چنانچه مذکور شد و خدی از مشائخ را که بعد اصحاب تصوف و کعبه ارباب توف بودند یاد کنم اول حضرت شیخ ابوالنیت بمنی ذوالمقات العلیه والاحوال النیه والنفاس الصادقه و الکرامات الخارقه در اوّل حال از قطاع الطریق در مکن مانده نقشه بودند . هائی آواز داد یا صاحب العین علیک العین ای که چشم بر مانده داری و گمرا را چشم بر تست . در روی اثری خلیع کرد و آنچه

۱۵ م : پیش ۱۵ م : " پیش رفتم ... همان لفظ گفت " ندارد ۱۵ م : میگشتم

۱۶ ن : اشعار ندارد ۱۶ م : روی با ع : می ۱۶ م ، ع : گفت ۱۶ م : میگرد

۱۷ شیخ ابوالنیت جمیل المنی : در اوّل حال از قطاع طریقی بود ، چون توبه کرد بصحبت شیخ ابن الدلالج پیوست ، نفس وی پاکیزه گشت و خوارق عادات از وی ظهور یافت ، در ۱۷ م وفات یافت (نهی ۲۵)

۱۸ م : ذوالمقات العلیه ... در دریا افتادم " : توبه یا صحن عبارت در نهی ۲۵ نقل است .

۱۹ ن : علیک یعنی

در آن بود باز التیاد و برحق تعالی اقبال نمود، توبه و انابت کرد و بصحبت شیخ ابن الافلح پیوست، نفس وی پاکیزه شد، دل وی متورگشت و صدق ارادت و سیای سعادت بر وی پیدا آمد و خارق عادات از وی بظهور انجامید. روزی اهل بیت وی از وی قدری عطر طلبیدند، ببازار رفت تا عطر بخرد. پیش یکی از عطاران رفت و با وی در آن باب سخنی گفت. او گفت در دکان من هیچ عطر نیست. ابوالنخیت گفت در دکان تو هیچ عطر نخواهد بود. فی الحال هر عطری که در دکان بود بدم شد. عطار پیش ابن الافلح رفت و از وی شکایت کرد. شیخ ویرا بخواند و بسبب آنکه اطمار کرامت کرده بود ویرا سپاست کرد و گفت و بیشتر در یک مرغزار نشاید، از صحبت من دور باش. هر چند که ابوالنخیت اعتذار کرد و تضرع نمود، قبول نکرد، از مصاحبت وی ابرار کرد. ابوالنخیت برفت و طلب شیخ دیگر میکرد تا بصحبت وی منتفع گردد، پیش هر شیخی که میرفت گفت ترا همین بسنده است، محتاج بشیخی نیستی تا این که شیخ بکیر ابدال رسید و التماس صحبت کرد، ویرا قبول فرمود. ابوالنخیت گفته است که چون بصحبت وی رسیدم گویا قطره ای بودم که در دریا افتادم، و دیگر نیز فرمودند که مولانا فخر الدین لهرستانی که تحصیل علوم ظاهری کرده بود و همیشه در خاطر مدیشت که همه از تحصیل علوم سبک راه حق تعالی اشتغال نمایند. وقتی در یکی از مدارس مصر خانه داشت و در آنجا بطلی مشغول بود، ویرا از مطامع کلامی حاصل شد. از برای تشجید خاطر از خانه بیرون آمد و احوال سبک برداشتن تازه شد، با خود گفته که آخر روزی از آنچه در آنم بیرون می باید آمد، امروز آن روز است، دیگر بجا خود باز نرفت. او همچنان خانه را با کتابها و کتابهای دیگر در باز گذاشته و پیش شیخ شعی الله که در آنوقت در مصر بارشاد متعین بوده رفت، سبک مشغول گشت. تا وی زنده بود در صحبت وی بود. چون از دنیا رفته در طلب شیخ کامل مکل سفر اختیار کرد. در آن وقت شیخ فی الدین طوسی که از بکبار اولاد امام غزالی است شهرتی تمام داشته اند و در شهر طوس میبودند و بصحبت وی آمده، آنچه میخواسته آنجا نیافته. ازین جا بده ویرانی پیش فرزند آن اخوی علی قلقشاه رفته. آنجا نیز آنچه

ل شیخ ابن الافلح: تاریخ تولد ۷۱۷ هـ و تاریخ وفاتش ۷۵۲ هـ (الاعلام ۵-۷۱)

ن: دو نیمه در یک خلف نمی شاید ن: شیخ بکیر علی اهدل؛ ل مولانا فخر الدین

لهرستانی... تربتها یا غنة " همین عبارت در نفحات ۴۵۲ منقول است؛ در نفحات لهرستانی است، در

"ع"، "م"، "لهرستانی" است. مولانا فخر الدین سه از سال ۷۵۲ هـ بجزم زیارت حرمین شریفین از خراسان

غریبت کرد، پس از آنجا بمصر رفته و در آنجا بجوار رحلت حق پیوست (نفحات ۴۵۲) ل کمال با

لعلهم یعنی مانند گی و خستگی ل م: شیخ تبلی؛ ع: مستی الله ل اخوی علی قلقشاه در شیخ عبد الله غریبانی

است و شیخ غریبانی در شیخ علاء الدین سمنانی است (نفحات ۴۴۷)

آنچه میخواست نیافته . چون از آنجا سفر میکرد فرزندان انجی علی تلقین شده و میرا گفته اند که یکی از درویشان پدر ما در قریه آمده
میباشند ، اگر میرا ببینی دور نمی باید . با خود گفته است که شیخ فراسان آن و شیخ زادگان این ، در دیش دیگر خواهند بود ؟
اما احتیاطاً با برده رفته است . چون آنجا رسید شیخ حافظ بجهت من می بد و دیگر گفته بود . آنجا پیور ولایت از آمدن وی
خبر یافته با محاب گفته که ما را مهمانی عزیز رسیده است ، اسم نامحاضه با برده بازگشت چون چشمش بر برده افتاد این طراح
مشهور خواند

یار در خانه و مادر جهان سیر دلم

میان ایشان محبت در گرفته و ناشیخ حافظ فرموده بود در صحبت وی بوده است و با وی اربعینها نشسته و تربیت های یافته .
حضرت قدوة الکبری میفرمودند که مقتدا باید که در الطوار مقامات جز بر طریق تربیت و تدریج بنزد مآل اول دادنام
اولی ندهد بمقام اعلی نرسد و علی هذا از رتبه اول به ثانیه و از ثانیه به ثالثه و از ثالثه به رابع تا آنجا که عن ثابته وی است
و از آنجا نزول کند و این مراتب را به تدریج و ولاترقی کند تا جمیع مقامات را علی الترتیب بقدم سلوک میرساند و
از گاه سلوک ایشان بجهت به بدل گردد و سیر بطریق انجام و مجاهده مشاهده پیوند و معاينه معاينه برسد . درین
مقام محبان را مشهور خلافت نویسند و طاعت شیخوخت بخشد و در تعرف مآزون گردانند و این مرتبه را مقام توسط است
میان غیب و شهادت و خدا و خلق . موجود بنده درین مقام ثبات غرض رمان گردد که روی در عالم غیب دارد و
روی دیگر در عالم شهادت ، تا بوجه اول در عالم غیب صیفین رخت می ستانند و بوجه دوم به عالم شهادت و خلق میرسانند . اما
محبوبان چون در بدایت حال بمجد و جذب ای راه برند بیک جذب بسط الطوار مقامات طی کنند و حاصل حله احوال محبان
در آن یک جذب گردد . جذبه من جذبات الحق قوازی عمل التقلین . از بهر آنکه صفات محله مقامات در حال
ایشان مندرج بود ، روحانیه ایشان از قیود مقامات در فضای کشف و وجدان اطلاق یافته و تفهیم بمقام عوام محبانرا
بود که هنوز به عالم کشف نرسیده باشند و سیر ایشان در ازاله ظلمات صفات نفوس بود و در هر مقامی خلعت

له م : شیخ خود از این سان ۱۰۰ المصباح : سیر محبان ۳ : " در الطوار مقامات ... در دیگری نیاید " تقریباً

حین عبارت در المصباح ۱۱۷-۱۱۸ آمده است ۴ : ترتیب ۵ : عالم : ندارد ۶ : المصباح : محبوبات
۷ : المصباح : در ۲ : گردد ۸ : م : یوازی ۹ : المصباح : انطلاق ۱۰ : المصباح : نفوس ایشان

صفتی مخصوص از ایشان زائل شود تا آنکه زمین نفوس ایشان بنور ربوبیت یکی اشراق یابد مثلاً مثل تعصیت ظلمتی است
که در مقام توبه نفوس زائل شود و رتبت به نیا ظلمتی است که در مقام زهد زائل گردد و رتبت انقاد بر کفایت رزق
حق تعالی ظلمت است که در مقام توکل زائل شود و کراحت طبع در انقیاد احکام ظلمتی است که در مقام رضا بر خیزد
و علی هذا القیاس در هر مقامی ظلمتی زائل میشود تا جمیع ظلمات نفوس بسبب جمیع مقامات بر خیزد و مجال حیرت یقین از
حبب ظلمات مکتشف گردد . اما محبوبان را بسبب تقدم کشف بر سلوک چون محلی احوال وجود و از جای باطن
پیش از قطع منازل بر مقامات تقدم سیر و اجتهاد بنور یقین منور باشند و ظلمات نفوس از ایشان منتفی
خداوند جمیع مقامات در ایشان کاین ابد و از هم باین با وجود رتبت زاهد باشند ، با تفتات با سبب متوکل و
با کراحت طبع راضی ، زیرا که وجود ایشان بحق بود نه بخود .

خواجه ذوالنون قدس سره رسول پیش با بیزید فرساده و گفت قل له الی می النوم والرحمة قد سارت
القافلة با بیزید رسول را گفت قل لا یی ارحل من ینام اللیل کما ینم یصبح فی المنزل قبل القافلة . خواجه ذوالنون چون
این جواب شنید گفت هنیا له هذا الکلام لا یبلغه احوالنا .

حضرت مدینه ابریک نقل از خواجه بیداد الدین نقل میکنند مکیه دند که در او محبوب مطلق سید کائنات و مسند موجودات علیه السلام
اند که مقصود از آن غیث وجود او بود و کائنات طیف وجود او بود لولا که لما خلقت الا فلاح . هیچ نفوق را از انبیاء و
اولیاء خلقت محبوبی نه بخشیدند الا او را و قائلان او را ، چه ترقی از مرتبه محبت محبوبی جز کمال متابعت او صورت نمیداد
ان ینتم تحبون الله فاتبعونی یحبکم الله لاجرم خطاب از حضرت رسالت در حق موسی که مرتبه محبتی داشت و خواهان محبتی بود
و این آمد که موسی حیاً لما و سعه الا اتباعی و محکم محبتی بحق نرسد الا محبتی ، چه خبرا جز خدا نرسد .

۱ م : رزاق ۲ ع : بسبب ۳ ع : منفی ۴ در المصباح بعد ازین قوی از جنید منقول است
۵ ع : کلها ۶ م ، ع : لا یبلغ ۷ قرآن ۳ آل عمران ۲۹ بعد ازین المصباح این حد
نیز دارد : و عیسی علیه السلام چون این رتبه خواست او را چندین سال در آسمان موقوف داشتند
تا همه از محبت رسول علیه الصلوة والسلام در زمانی که محتاج الیه بود بابتشارت امر نزول کند و
بر امدت احیای دین بعد از وفات و متابعت سنت بنوی مقام محبتی رسد . بعد ازین المصباح این
عبارت نیز دارد : بافتاب قرآن دید که آفتاب کجاست . ابوعلی دقاق گفته است موسی چون دیده بود گفت
رب اشرح لی صدری و لیتری اوی ، مکه علیه الصلوة والسلام چون مراد بود او را گفتند الم تشرح مکه صدراک ، و
همین موسی گفت اهرانی ، جواب آمد که لن ترانی ، مکه را گفتند الم ترالی را تکب

بدانکه محبت قدیم در جذب حقیقت مصطفوی صلی الله علیه و آله است که خاصیت مقناطیس در جذب آهن . پس همچنانکه مقناطیس صفت خود را که خاصیت جذب است مجذوب و محبوب خود بخشیده تا آهن دیگر جذب تواند کرد و علی هذا القیاس خاصیت محرکاتی در در مجذوب خود سرایت میکند ، همچنین روح محمدی صلی الله علیه و آله که مجذوب و محبوب حق است ، اول است که خاصیت جذب هزار ارواح مومنان از مقناطیس محبت قدیم انساب کرد و چنین هزار ارواح اصحاب از المراتب و الکفای عالم بخود کشید و هر یک از ایشان بقدر استعداد از آن خاصیت نصیب یافتند و ارواح تابعین را بخود کشیدند ، همچنین از ارواح تابعین بارواح شایخ و علمای راسخ قرن بعد قرن و بطناً بعد بطن منتقل شده و سلسله مریدی و مرادی تشکیم گشت و هر مریدی در گذشت و این سنی اثر برکت متابعت رسول الله صلی الله علیه و آله است . پس حرکت بواسطه کمال متابعت و رابط اتصال بارواح شایخ باروح بنی علیه السلام اتصال یافت خاصیت محبت الهی بدو پدید آمد و مرتبه محبوبی و مرادی یافت ، چه ارواح شایخ علی الرقیب باروح بنی پیوسته اند محبت و متابعت ، و خاصیت محبت الهی از شیخ بدان واسطه در هم مراتب اثر کرد . پس هر مریدی که روح او باروح شیخی کامل گشت که یکی از ارادت خود تسلیح نموده باشد و خاصیت محبت الهی از شیخ دیگر میراث یافته ، بر مرتبه محبوبی و مرادی برسد و مقام ولایت و تعرف در دیگری بیاید ، و هر مریدی که روح او باروح شیخی کامل گشت که از ارادت خود یکی تسلیح نموده باشد و خاصیت محبت الهی از شیخی دیگر میراث نیافته بر مرتبه محبوبی و مرادی نرسد و مقام ولایت و تعرف در دیگری نیاید . حضرت نورالدین از شرائط متخوف و آداب وی از حضرت قدوة الابرار درخواستند ، فرمودند که شرائط و آداب بنسبت شیخ و مرید بسیار است و اکثر من آن تقد و تحصى ، شریح او دراز است اما بنسبت حرکت از شیخ و مرید ده دن شرط و ده ده آداب ایراد کرده شود تا مجموع چهل شود و اشارت باین در ایشان باشد ، اطلاق یدل علی الكثير و الجریعة تقنی عن البحر و الغدير .

حضرت قدوة الابرار میفرمودند که آیات و دلائل شایخ بسیار از آنند که در عدد آید . اما چندی از

---

۱۰ المصباح : مثال محبت قدیم ۱۰ ع : جذب ۱۱ المصباح : جذب آهن ۱۲ المصباح : و آن خاصیت

۱۳ المصباح : مجذوب و محبوب اول است ، خاصیت جذب ارواح مومنان ... بلع : مجذوب و محبوب حق است ،

اول است خاصیت مومنان ۱۴ المصباح : راسخ آن خاصیت ۱۵ ع : تا ۱۶ م : بارواح

۱۷ م : در هر ۱۸ م : شایخ ۱۹ المصباح : پیوند نگیرد هرگز لم یسببه محبوبی و

مرادی نرسد و مقام ولایت و تعرف در دیگری نیاید

آیات و احادیث درین جا ایراد میگردد که سیرت سنی و روش مرفی از باب تصوف چه معنی بر کتاب و سنت است قولند
 غلط و اعتقاداً . ایشانند علمای بالله که علم ایشان علم حقیقت ذات و صفات و افعال باریست جل و علا،
 و ایشان اند ورثه انبیاء که میراث ایشان از انبیاء صلوة الله علیهم اجمعین من لدنی است ، و ایشان اند
 که در بر دوازده علماء اثنی کانبیاء بنی اسرائیل و نخی روایه انبیاء بنی اسرائیل پوشیده اند ، و ایشان
 اند که بر سرتاج و بمن خلقنا امة یهدون بالحق کشفیده و ایشان اند که اختران برج اقتداد و
 گوهران درج اهداء اند شریعت دانسته و طریقت کرده و بحقیقت رسیده ، هر دو کلمه علم و عمل ایشان
 برابر آمده ، چنانکه گفت :

در راه خدای رهبر اند   هر برج حقیقت اختران اند
 دانسته و کرده در سیده   دریا صفت اند آرمیده
 با علم و عمل زبان نشان راست   معیان صفت اند بی کم و کاست

قال النبی صلی الله علیه و سلم و الذی نفس محمد بیده لمن شتم لا تقسم لکم ان احب عباد الله الی الله الذین یحبون
 الله و یحبون عباد الله الا کبر و تمشون فی الارض بالفضیحة . حضرت قدوة البری نقل از سائله علیه السلام :
 لا بد لمرید من شیخ کامل یقتدی به لانه رفیق فی الطریق و یعلم ان هذا الشان مسک و مسیار و هو القرآن
 و الاخبار و اجماع الامة المسلمة فما وافق المسیار و خرج من المحک سالماً من الغش فهو صبیح و ما خالف
 ذاک فهو فاسد و باطل . قال الله تعالی یا ایها الذین امنوا اتقوا الله وابتغوا الیه الوسیلة قال النبی
 صلی الله علیه و سلم قال الشیخ فی قوله طاب لى فی امته قال لیس ذاک ببلقرة ماله و بلقرة شخصه و لا
 نرا دة قوۃ بل لزیاد التجربة الی الی هی ثمرۃ عقله و لذلک یرى اختلاف الخلق یو قرون المشایخ
 باطلع فضلاً عن الطاف الناس قال الشیخ هو الذی سلك طریق الحق و عرف المخاوف و المصائب

فیرشد المرید ویشیر الیه بما ینفعه و ما یضره فلا یكون للشیخ رایحة و صحبة اقل من المجلس الصالح
قال البنی صلی اللہ علیہ وسلم مثل المجلس الصالح کمثل الوطاس وان لم یحرک عطره عبق بک رایحته و
مثل المجلس السوء کمثل القین ان لم یحرق فاره عبق بک دخانه وشره . حضرت قدوة الابرار مکرراً
بر زبان مبارک میفرمودند

هر بد و نیکی که ترا یارشد قصه آهنگر و عطار شد

ینبغي ان یكون الشیخ فی الشریعت عالماً بالفرائض والسنن و نوافل الطاعات و انواع المحرمات
و المحذورات لیمیز بین الحلال و الحرام و الفرض و السنة و النفل و اما فی الطريقة فیمجب ان یكون عالماً
بأنواع المعایجات فی طریق اللہ و بمجاهدات المریدین الذالقة بل و احد منهم و یكون کسباً دراکاً
لا مزجة المریدین و اوها نعم الذیمة کالحسد و الکبر و العجب و الخجل و حب الریاست و الجاه و المال
و حب الشهوات و یكون عنده من العلوم و المعارف التي یتحتاج الیها فی طریق اللہ عز و جل و اما
فی الحقیقة فان یكون عارفاً بمقامات عوالم الحقیقت و سائر لها و علومیاتها و تکنیاتها و آفاتھا و فوائدھا و
ان یكون بلیغاً فی المکاشفات مرتفعاً من المکاشفات الی المشاهدات و العانیات و مرتقیاً من الفناء
الی بقا البقاء و جامعاً لمحرمة العظمة و الکبریاء مع الرشدانیة و الفردانیة حتی یصلح دریاة لتساکن
فی طریق اللہ و مرشداً للطلابین لقاء اللہ تعالیٰ یدل علی ذلک قوله تعالیٰ لنبیہ صلی اللہ علیہ وسلم و علی
هذه سبیل ادعوا الی اللہ و علی بصیرة اری علی شاهدة و سر و ید بالقلب و الا یمان و ان یكون
کرمیاً رحیماً صبوراً حلیماً غیر فظ و لا کظ و لا فاس و لا طواف فی الا سواق و لا جامعاً للدنیا و
لا معباً لذینتها و لا طالب جاه و صیت و اتباع و لا مغلوب الحال و لا شاکباً و یكون للمریدین
فی الشفقة کما کان البنی صلی اللہ علیہ وسلم لا صحابه حیث و هذه اللہ بقوله تعالیٰ لقد جادکم رسول من انفسکم
عنزیر علیہ ما عنتم حرص علیکم بالمؤمنین رؤوف الرحیم . فاذا کان الشیخ متخلقاً بخلق البنی صلی اللہ علیہ وسلم

لـ م : الشیخ م : السوء کمثل القین ان لم یحرک فاره عبق بک رایحته دخانه وشره

لـ ع : لیبین لـ م : کالحقد ع : عوام لـ م : تلونیاتھا ع : ثلوب

لـ قرآن ۱۱ نوب ۱۲۸

بجده المشابهة^۱ كان متوقفاً للطاعة على المریدین و يكون خلیفة رسول الله في تربیت المریدین ما یشیخ هو الذی
 سلك الطريق و عرف مضامره و سماعه فیوشد المریدین و يدل علیه قوله تعالى قال الله تعالى حیایة عن
 نبیه موسی علیه السلام و ولیه الخضر علیه السلام قال له موسی اهل اتبعك علی ان تعلمن مما علمت رشداً .
 حضرت قدوة اکبری میفرمودند معنون این کلمات زکایات علی مصدر الصلوة و التمجیة دلیل است بر علو رتبت
 شیخی و شرایط او ، چه وصف حال مشایخ تصوفیه است زیرا که غرض شیخ از تصرف در مرید جز آن نیست که آئینه
 دل او را از زنگد هوا و طبیعت بمصطفی^۲ لا اله الا الله زدوده محاذی ذات حقیقیه نه تعالی گرداند تا بحکم محاذات
 و صفای اشعه انوار جمال ذوالجلال درو نفکس گردد و دیده بصیرت بمشاهده آن جمال روشن شود و بدان
 واسطه محبت الهی در سواد ای دل مرید قرار گیرد . سپس معلوم شد که دوست گردانیدن حقیقی نه تعالی در دل
 نه مان کار مشایخ طریقت بوده است ، و طریق مشایخ و علماء راسخ آنست که طالبان حق و ساکنان مطلق
 را امر کنند بچیزی که خود مانور اند بر حسب قابلیت آنها . سبحان الله چه رتبه ازین عالی تر بود که تماثلت
 ایشان ساکنان راه خدا بر سر یقین جلوس فرمایند و در سمیه عمیر ایشان عکس انوار نمایند اللهم تسع الطالین
 بمقام انوار بقائه و نور قلوبهم بلبعان عذاره .

شرایط شیخی باستان به نزد بعضی مشایخ ده است :

شرط اول : بر مسند ارشاد و سخوخت ننشینند مادام که شیخ او را درین مقام نه نشاند ، چه قولین
 این منزلت شریف و تقلید نفیبت لطیف بی قابلیت ازلی و سعادت لم یزلی از حضرت شیخ نشسته نشود
 و لا مانزگی نیاری بدست بجای سزاهان نباید نشست

و تصرف در دیگری نکند تا از شیخ یا از روحانیه شیخ یا از حقایق مأمور و ماذون نشود ، البته بخود
 اختیار این امر بکبر و اقدام باین شان خطیر نکند و بیقین داند که این مقام نیابت و خلعت پنیامبر است

له ع : فرض الطاعة ۱۰ ع : منافقة ۱۱ ع : الى الله تعالى ۱۲ ع : قرآن ۱۵ کف ۲۶

۱۳ ع : معنون این کلمات ... کار مشایخ طریقت بوده است : تقریباً همین عبارت در المصباح ص ۲۲۶ آمده است .

۱۴ ع : مصدره ۱۵ ع : بمقتل ۱۶ ع : ما ۱۷ ع : باستان مشایخ بعضی ده است .

تقریباً فرمودند که شیخ نجیب الدین علی بن بنرغش که عارف و عالم و سر فقیه علوم و معارف بوده اند، پدر وی از اسناد
تجار و اعیانای کبار بود و از شام بقیه از آمده و آنجا مآهل و معوطن شده، شبی در خواب دید که امیر المومنین علی کرم الله وجهه پیش
وی طامی آورد و با وی بخورد و ویرایشبارت داد که حصیجانه ترا فرزند کی بجیب و صالح خواهد داد. چون آن فرزند بزراد
ویرا علی نام نهاد ضام حضرت امیر کرم الله وجهه و لقب نجیب الدین کرد و وی از بدایت حال محبت فقرامیورزید و با ایشان
من نشست. هر چند پدر وی را با بسیاری فاضلین ساخت و طعامهای لذیذ میداد بآن اتفانت نمیکرد و میگفت من جامه
زنان نمی پوشم و طعام نازکان نمی خورم، و جامهای پشمین پوشیده و طعامهای بی تکلف میخورد تا آن زمان که بزرگ شده
و داعیه طلب در وی قوت یافت، در خانه تنها بسر میبرد و یک شب در خواب دید که از رفته بقبر که شیخ بکیر پیری بیرون
آمد و در عقب وی شش پیر دیگر هر یک راه میرفتند، راست یکی بر عقب دیگری. آن پیر اول در وی تقسم کرد
و دست وی گرفت و بدست پیر آخرین داد و گفت این و دینی است از خدای تعالی نزدیک تو. چون بیدار شد
خواب با پدر گفت. پدرش گفت این خواب را تعبیر نمیتواند کرد مگر شیخ ابراهیم و وی در آن زمان از مجانبین عقل بود.
کسی را پیش وی فرستاد که از تعبیر آن خواب سوال کند. چون شیخ ابراهیم آنرا بشنید گفت این نیست مگر خواب
علی بنرغش. پیر اول شیخ بکیر است و پیران دیگر آنانکه این طریقی از وی گرفته اند و میباید که آن پیر آخرین
زنده باشد که حواله تربیت او بوی کرده است، میباید که آن شیخ را طلب کند تا بمقتود برسد. از پدر اجازت
خواست و بجانب حجاز روانه شد. چون بشیخ شهاب الدین سروردی رسید ویرایشبارت داد که میفکس است
که در خواب دیده بود. حوزت شیخ نیز از خواب آن پیر اطلاع داشته، بوی یک یک اظهار کردند که
مرا حقتعالی در قبی چنین نموده و حوزت خضر علیه السلام بجهت تو مرا بسیار احصام کرد و انتظار تو میداشتم
و فکر در سینه ارشاد از امر حقتعالی نشسته ام از بهر چنین کارها بوده است. شیخ علی سالها در ملازمت شیخ

---

۱. رجوع کنید به صفحہ ۵۲۸؛ «شیخ نجیب الدین علی بن بنرغش که... انتشار یافت» تقریباً همین عبارت در لغات کتب مشهور است
۲. م: «از اسناد... معوطن شده» ندارد م: حضرت علی م: جامهای پشمین... میخورد» ندارد
۳. م: ادعیه م: گفت م: از رفتند م: رجوع کنید به صحنہ ۸۱ م: در
اتفانت چنین است: و شیخ نیز بر حال وی اطلاع داشت، معجون خواب ویرا با وی گفت و پیش شیخ ملازم شد و
سالها بسربرد و فرق پوشید و مصنفات شیخ. و نیز آنرا از شیخ شنید و باذن شیخ. از شیراز مراجعت کرد و
مآهل شد...

بهر برده تا خلعت و اجازت نامه ارشاد یافت و مصنفات شیخ و غیر آنرا از شیخ تصحیح کرد و باذن شیخ بشیر از راجب کرده و مباحث شده و خانقاه بنا کرد و بارشاد طالبان مشغول گشت و حالات و کرامات وی در میان خلق انتشار دارد .

حضرت قدوة الابرار میفرمودند که حضرت محمدی میفرمودند که ای فرزند پیش از آنکه تو بمن تشریف آوری حضرت خضر علیه السلام هفتاد بار را اعلام از آمدن تو کرده بود که شهابی بنیال حضرت کارسازی قحالی از و کبر^۱ صحنان پیرانده ام و در راه هر یک از اکابر دلم فراز کرده اند و من هیچ دلم فراز آمدن نمی دهم و بجهت می آورم تا دلم تو در آید ، زینهار زینهار تربیت از وی دریغ مدار که و دینی است از کردگار که بتو رسیده .

مقبول آورده ام مرغی ز لاهوت بده از دانه یا قوتیش قوت

شرط دوم آنکه نسبت حضور و آگاهی مع الحق سبحانه در دل وی فرد آمده باشد و وصف لازم دل شده و عکس وصف ساکت گردد چنانکه بنیائی در بایره و شنوائی در سامه وصف لازم بایره و سامه است . بچینیتی که هر چند که آگاهی از دل دور کند تبکلف نتواند و اشغال صوری مانع عدوت معنوی و عدوت معنوی مانع اشغال صوری نشود . میفرمودند که خواجگان نقشبندی به رضوان الله علیهم این چنین کس را از بانجان نموده اند و اشعارت تکمیل و تربیت طالبان چنین شخصی را کرده .

حضرت قدوة الابرار میفرمودند که حضرت محمدی فرموده تعدادی در دریای استغراق و به بحر مشاهده علی الاطلاق آنچنان مستغرق باید که از الم عالم نگر در زیر پرده اگر و باشد که زمانی را که کافر بودند نظاره نمودی ، و آن یوسف است علیه السلام ، چنان مشغول گردانید که از الم قطع می^۲ گردانید اولی تر ، که محبان حق را لذت مشاهده مطلق و ممانند وجود محقق چنان مشغول گردانند که از احساس نفس نبرد .

آورده اند که بنای عمار بن عبد القیس خوره افتاد . گفتند او را که پای ببر . گفت در برابر اختیار حق کار است

۱ و کز یا و کز یا بمعنی آشنایی (استیاس) ۲ ع : در آورم ۳ م : حضور او گاهی

۴ م : نه در ۵ ع : عمار بن القیس ۶ ع : خوره بمعنی جذام

و هر چه نوی کار کند مرا بآن خوش است . آن خوره تا به آن بر آمد ، از نماز بخوابد که باز ماند ، روی بآسمان کرد و گفت : طاقت بلد دارم و سکن از خدمت باز ماندن طاقت ندارم . اگر مرا از خدمت خویش نفع نکردی و بلا هزار چنین بودی باک نداشتمی ، و چون این بلد مرا از خدمت نفع خواهد کرد او را از خوشی من ببرد . فرمود تا کسی را بیاورند که پای او را ببرد . مرقه آوردند تا بخورد که از درد بریدن خویش نباشد . گفت مرا خود مرقه هست ، کسی را بیاورد تا پیش من کلام خدای تعالی بخواند . چون گویا برین میگردد پای من ببرد که راضی نباشد . چون مرقه قرآن خواندن آغاز کرد تیر اندر روی وی پدید آمد . پای وی از پینه ران بریدند و سبختند ، نفس نزد . چون کار تمام گشت ، مرقه خاموش گشت ، بحال خویش باز آمد . گفت ببردند ؟ گفتند ببردیم . دست دراز کرد و پای برداشت و گفت الهی ! تا بخوابی پا به آشتی و چون بخوابی سبیدی ! شکر مر ترا .

حضرت قدوة اکبر امیر مودند که از حضرت شیخ ابوالحسن خرقانی پرسیدند که کرا رسد که درضا و بقاوم زنند و بر سر بر مقتدائی و سر بر رهائی جلوس کند ؟ فرمودند کسی را که بیک کار ابر بستم از آسمان در او کینه باشند ، باوی بیاید که درختان عالم و جبال و فلک بر هم زنند و بناهای دنیا بر هم نهند و همه دریاها انباشته گردد ویران آن جایگاه ویران شود چنانچه .

حضرت قدوة اکبر امیر مودند که پیری باید که راه تقلید سپرد و به راه تحقیق رسیده بود ، چه اقتدا با صاحب تقلید نماید یا صاحب فاسد باشد و جسمی از فلک در بناه قربیت وی آراسته و زمره ای از احباب به راه حمایت او مقصود رسیده باشند و رخت سلوک تا نازل اعیان ثابته خود کشیده و باد نیابت به باغ مقام وی وزیده .

عزیزی از تحقیق و تقلید تفریق خواست . فرمودند که به حضرت شیخ احمد جام روزی اکابر هرات تشریف

۱۳۵ ع : بخوابم ۱۳۴ م : نداشتمی ۱۳۳ م : خواب آور یا چیزی خواب آور (اشتیاق من)

۱۳۵ ع : کره من ۱۳۴ م : قرآن میخواند تیر از وی پدید آمد ۱۳۳ م : ندارد

۱۳۵ ع : کرد ۱۳۴ م : " از شیخ ابوالحسن خرقانی ... جایگاه نتواند چنانچه " : تقریباً همین عبارت از تیر ۱۳۹۸

که است ۱۳۵ ع : شیخ ابوالحسن خرقانی : رواج کنید ۱۳۴ م : میفرمایند ۱۳۳ م : " بر سر ... جلوس کند : ندارد

۱۳۵ م : بیاید ۱۳۴ م : ندارد ۱۳۳ م : " به حضرت شیخ احمد جام ... انزاف نمودند " : همین عبارت

در نغمات ۳۶۶ منقول است .

تشریف آوردند و میان ایشان در توحید و معرفت سخن می‌رفت. شیخ فرمودند که شما به تقلید این سخن می‌گویید. ایشان از این سخن متغیر شدند و گفتند که ما هر یک را به اثبات صستی صانع و وحدت و ابدیت و ازلیت وی هزار دلیل حفظ باشد، ما را تقلد چگونه می‌خواید؟ شیخ فرمود اگر هر کدام از شما ده هزار دلیل حفظ دارید جز تقلد نیستید، گفتند ما را بدین سخن برهانی می‌باید. شیخ خادم را گفت سه مروارید و طشتی حاضر کن. حاضر کرد. شیخ بایشان گفت اصل مروارید چه بوده است؟ گفتند قطرات باران بیانی که صدف گرفته است و در حوصله وی قدرت کامله حقیقتاً زوئی مروارید شده. شیخ مرواریدها را در طشت افکند. فرمود هر که از سر تحقیق روی فرا این طشت کند و بگوید بسم الله الرحمن الرحیم این سه مروارید آب گردد و در یکدیگر رود او محقق باشد. ^۱ آنکه گفتند این عجب باشد که شما بگویید. شیخ فرمود که خنثی شما بگوئید، چون نوبت بمن رسد من نیز بگویم. ایشان نوبت گفتند. مرواریدها همچنان برقرار بودند. چون نوبت به شیخ رسید، حالتی بی‌روی ظاهر شد و روی فرا طشت کرد و گفت بسم الله الرحمن الرحیم. هر سه مروارید آب گشت و در یکدیگر دویدند و در طشت گشتند. حضرت شیخ گفت اسکن باذن الله تعالی. فی الحال یک دانه مروارید با سفته نفوذ شده. همه متحیر شدند، با بنچه حضرت شیخ فرموده بود اعتراف کردند

شرط سوم: آنکه مرید را به هفت مواخذه کند از کم و بیش و قلیل و کثیر و صغیر و کبیر و البته درین مواخذه مسابله جائز ندارد، و اگر چنانچه مسابله نماید حق آن مقام عالی بجای نیامده باشد و در حد در حدک او شده، چه مقام شیخ و چه مقام مرید است از مجموع الواث ظاهری و خبائث باطنی و صفات مذمومات کما قال بعضی اصحاب منین و نقد گشت امام غاشق که رحیمه و فی الآخرة مسئول و مأخوذ.

حضرت قدوة اکبری را مریدی بود که در علی نام و فی الحقیقت گوی بود از دریای شریعت و جوی بود از عارفان طریقت. روزی گذری در بازار صحرای افتاد. زنان حوی بسیار فریبنده می‌باشند. زمانی بیک زنی دوسه کلمه تکلم کرد چنانچه تقاضای طبیعت بشری می‌باشد از وی نمره صد و آن ساعت توبه و استغفار

کرد و رجوع بحضرت قدوة اکبری نمود و در ملازمت آمده نشست . اصلاً اعتفات بوی نکردند ، بعد از زانی سخنی و غلطگوییان غضب شدند و اظهار کردند که این حرکت را بینید که در بازار میگرد و منافعه وجه حسنه میکند . حضرت در قسم که احتساب زنت اصحاب بحواله ایشان بود بحکم حضرت قدوة اکبری فرمودند که اگر علی را از مجلس بیرون کنید . قلندری چند و میرا گرفته از حرم و صل محروم کردند . چند روز برین برآم . حضرت در قسم را پاک کرد کرد و بحضرت قدوة اکبری رجوع کرد چنانکه رسم محمود طائفه قلندری باشد پای ماچان ساختند و جرم وی از جده اصحاب درخواستند .

حضرت قدوة اکبری میفرمودند که مرشدان فرقه ضلالت و هادیان زمره بطالت را االم است که از خطرات طالبان واقف باشند تا در خطره دی غیر شریعت و خلاف طریقه خلط نکنند و نیتی که دون همتی در وی بود اعراض بکنانند .

حضرت قدوة اکبری در سفری براه سیلان گذشتند و در پیشه افتادند که اصلاً تا چند کرده از طرف آبادانی نبود . دو سه روز قطع راه بی زاد کردند ، بمرتبگی که بعضی از اصحاب مضطرب شدند . حضرت قدوة اکبری از اضطراب اصحاب مطلع شده فرمودند که پاره آهن بیاورید . قلندری زنجیر آهنی داشت ، آورده پیش نهاد . زمانی نیک بروی نظر کردند ، زر خالص شده بود . بابا حسین خادم را فرمودند که بروید درین جا مقدار پنج و شش حریب بازاری هست که ویرا سوق المیانین میگویند ، این زر را خورده کنید ، مقداری که کفاف سه روزه اصحاب شود بفروشید باقی در آب اندازید . چون بابا حسین در سوق المیانین آمد می بیند که حضرت در قسم اساده اند و زنی ده سوق میکنند و دره بدست مبارک ایشان است . بابا حسین متحیر شد که شمارا حضرت قدوة اکبری جهت حفظ مقام و حواله ولایت اسلام کرده آمده بودند ، چگونه درین جا آمدید ؟ و این در دست چیست ؟ فرمودند که دم در کشید و منافعه اولیای خدا کنید که آمدن و رفتن این طائفه را بفرقه السین غریب نیست . حضرت قدوة اکبری مرا احتساب سوق المیانین داده اند ، بنا برین دره بدست گرفته ام که هر که خلاف طریق دین طائفه کند و مخالف حال ایشان دم زند ویرا تنزیر کنم ، و هرگاه که در دوستان حق را آرزوی طعام و شراب میباشد درین سوق المیانین می آیند و در آنچه تقاضای طبیعت

س : گوین گوین س : پای شد س : خدمت س : مقدار یک کاف سه روزه

اصحاب شود... س : و این دره

ایشان باشد آنرا اکل و شرب مینمایند . شما البته بکار یکد آید بکنید و بر دید که حضرت قدوة الکبریٰ گفتفرمائید . بابا
 حسین را هر چه فرموده بودند کرد و روی بسوی حضرت ایشان نهاد و عرض کرد که کفایت سه روز را صاحب آید و
 باقی زر را در آب انداختیم . تنگدستی را در خاطر خاطر کرد که چرا فرستادند کردند ، شاید در کار محتاجی می آمد . بمجود
 این خطر بسوی او غضب کرده فرمودند ترا چه کار که در کار خدا تصرف میکنی و جان پیروی اوستم الراحمن را می آموزی .
 چندین عتاب بنسبت تنگدستی کردند که ممکن شرح نیست . تنگدستی شرمند و بخند دل شد . از بزم شریف سه روز عز و
 بود . آخر الامر حضرت نورالین را پناه کرد و بحضرت قدوة الکبریٰ آمده عذر در خواست و بجای راحم قدیم بقیافت .

شرط چهارم آنکه بانفاس و حرکات مرید محاسبه لازم دارد ، بقدر صدق مرید بر تاملت شیخ مجموع کار را بد و نیک
 گیرد و البته هیچ وجه در هیچ محل با و مسامحت نکند و در امور عمل بمنزلیت فرماید و رخصت را بجا نهد که رخصت
 مرعوم راست که ایشان از ایمان بمجود رسمی و اطلاق اسمی قانع شده اند و اما طالب حقیقت ایمان لتجاوز از
 مرتبه عوام راست لابد از مرتبه احوال مقامات شده اند از ریاضات و مجاهدات از برای نیل رادات زیر آنکه
 هر که در طلبید جاریه بنودش از مقامات ظلمت دریا .

منقول است از شیخ ابومدین که گفت ما المردی و الرخص . اب طالب خزان گوید هیچ چیز نیست مرید را زبان ^۹
 از مسامحت نفس در رخصت جستن و قبول تا و پلوت کردن .

حضرت قدوة الکبریٰ عادت مستمره و خوی مقرر و دانسته اند که اصحاب را بعد از ادای نماز شام و طلع ذکر
 گفته محاسبه بنیوانند و از مسامحت اعتراض می نمودند و هر یک احباب را در یکدیگر جو اسلیس ساخته بودند که
 افعال هر یک بحضرت ایشان عرض میکردند . اگر شخصی در ادای نوافل احوال سیکردی یا از کار حسنه
 کسب کن و زیدی آن مقدار زجر میفرمودند که ممکن شرح نیست .

حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند حضرت شیخ علاءالدوله سمغانی فرمودند که جدا بنیاد برای آن آمده تا چشم خلق را

۹ ع : بودند ۱۰ ع : خدای ۱۱ ع : مقامات ۱۲ ع : طلبید ۱۳ ع : مقامات
 ۱۴ ع : و ریا ۱۵ ابومدین منزلی : نام وی شعیب بن الحسن اب لقب شیخ عزوب معروف است ، از اکابر ارباب
 در ۱۶ مقامات یافت (نقش ۵۲۷) ۱۷ این قول اب طالب خزان نیست بلکه این قول شیخ ابوعبدالله خفیف است
 (نقشه کینه به طبقات ص ۴۶۹) ۱۸ جامی هم این قول را در معانی نقل کرده است و انما فانعوت و عافی کی است
 ۱۹ ط : با گزند تر ۲۰ ط : ندارد ۲۱ م : عادات ۲۲ این قول شیخ علاءالدوله سمغانی
 در چهل مجلس در حق ۳۴ آمده است ، جامی هم این قول را در نقیصات ۱۴۸ منقول دارد .

گنجانید بنقص خود و کمال حق و بجز خود و قدرت حق و بظلم خود و عدل حق و بجهل خود و علم حق و بذلت خود و عزت حق و بپندگی خود و خداوندی حق و بفقر خود و غنای حق و به تقصیر خود و به نیت های حق و بقای خود و بقای حق و به برتری قیاس . شیخ نیز از برای آنست که چشم مرید را باین معنی گنجانید . پس هر چند مرید در اثبات خود و کمال خود پیش کوشد یا عملی کند تا کمال وی ظاهر شود ، شیخ از وی بیشتر رنجد ، چه شیخ این همه رنج از برای آن میکند تا چشم کمال بن نفس او را بدو زد ، چشمی که کمال حق بپند گنجانید و او هر لحظه در کمال خود چشم دیگر گنجانید ، پس در صفت رنج شیخ میگردید در حق خویش . در وفتی میباید که در کمین نفس خویش باشد تا هر چشمی که کمال خود می گنجانید حالی آنرا می بندد و اگر نچنین کند تا او را خبر شود نفس از هر سر ملوی چشمی بدین کمال خود گنجانید و از دیدن کمال حق کور گرداند که خاصیت نفس این است .

شرط پنجم آنکه شیخ میباید که بر مرید بهر الکل صورت از تنزیه و تقدس ظاهر شود و هیچ وجه بهر اسرار خود مرید این را مطلع نگرداند از خوردن و خفتن و غیر آن ، چه مشاهده او صاف بشریه صورت حلت گردد از جهت ضعف و نقصان مرید . پس لازم است که خود را متعین نماید و اسرار حقانی و احوال ربانی بمقدار حوصله طالب گوید و گرنه زیان دارد کاسم القاتل .

حضرت قدوة الابرار میفرمودند که بعضی از اسرار بنسبت منتی اند ، اگر مقتدی مطلع میگردد موجب انکار وی بود و انکار او حرمان او باشد . حقایق نظام دارد جمیع طالبان را از این مهله بالنی و اله الا بمباد . و بعضی اسرار این طائفه از آن وادیه آید که وی نمی فهمد ، فی الجمله اگر تفهیم تسلیم کرد و پنهان داشت ، معاذ الله اگر بر دیگری اظهار کند قباح است و مشایخ بر آنند که از کشف اسرار پیر چون منصور بهر دار آمد به دم در سر کین ای یار زینار اگر کردی دمی در کار انکار

آورده اند که حضرت شیخ عروج عثمان مکی که پیر و استاد حضرت منصور بود و جزو کی تصنیف کرده در علم تصدیق

۱ م : صفت ؛ ن : صفت ؛ ج : صفت ؛ ع : م ؛ که در حق رنج خویش ؛ چ : و در حق خویش ؛ م : م ؛ که در حق آنچه خوش است م : سوی ؛ م : "کور" ندارد ؛ ع : کمال ؛ ع : کسم ؛ ع : خمران ؛ م : مهملات ؛ م : پس ؛ م : فلم ؛ م : کنی ؛ م : م : کشتی ؛ ع : عمرو بن عثمان بن ارب بن حصص المکی الکوفی ، کنیت ابو عبد الله ، استاد حسین منصور حداد ، از اقربان جنید و خزاز است . اصل او از عین است . در ۹۱ م یا ۹۲ م وفات یافت ، و برایت هروی آخر الح است (رجوع کنید به هروی ۱۹۲ ، تذکره ۲ ، ۳ ، خزینه ۲ - ۱۷۱ ، سلی ۲۰ ، تفسیر ۲۸) ؛ این [تعبیر بر صفحہ ۲۰۱]

و بسی از خالق و معارف در وی درج کرده و روزگاری از علم شریف خود در تالیف او خرج نموده بود . خواص
اسرار که برون از ادراک افکار بود از خلق پنهان می داشت . وی آنرا پنهان بر گرفت و آشکارا کرد
و با علماء فاضله نمود . سخن باریک بود ، در ساختن و مهجور ساختن ، وی بر حلاج نفوذ کرد و گفت اهل کس
را بر کار که دست و پایش بهتر و بر دار کند . و آن هم که واقع شد بدعای استاد وی بود

پیش دین الماس بی اسپر میا   کز برین تیغ را نبود حیا
نکته حاجن تیغ بود استیز   گر نداری تو سپر و سپر گریز

حضرت کبیر سیر سلطنت معارف و مملکت کواشف عرض رسانید اول ازین طائفه که بود که وی اشارت در عبارت آورد و چگونه
در عبارت میگنجد و معیاران لسان چندان و بیایم بنجد ؟ فرمودند اسرار معارف و آثار طائفه عالی تر از آنست که در بیان
آید . فرمود چه علوم معارف آنچنان که باید در دل فرو نمی آید و اگر شمای در دل نزول کند گاهی در بیان نیاید
و آنچنانکه در بیان آید در کتاب آورده نشود ، و حضرت خواج ذوالنزن مصری پیشین کسی بود که اشارت بعبارت
آورد و ازین طریق سخن گفت . چون سید الطائفه پدید آمد در طبقه دیگر این علم را مرتب نهاد و بسط
کرد و کتب ساخت . چون شیخ شبلی پدید آمد آنرا بر سر منبر نهاد و با خلق آشکارا کرد و حضرت جنید
گفت ما این علم را در سردابها و خانها پنهان میگفتم ، شبلی آمد آنرا بر سر منبر برد و با خلق آشکارا کرد
مصری که سر منبر نمودند عاقلان   دیوانه را نگر که کبر دم نثار کرد
هر گوی که بود مدبرای دل ننان   بیرون کشید و در هم دوز کار کرد
راز درون بیرون کرد چون خطیب   آمد فراز منبر و خود آشکارا کرد
گفت انا اسمع و انا اقول هل فی الدارین غیری
کجا غیر کو غیر کو نقش غیر   سوی الله و الله ما فی الوجود

[بقیه حاشیه ۱] در این مضمون حلاج و استاد وی در صریح ۱۳۴ منقول است ، جای هم این روایت را در نهج ۱۵۱
آورده است .

ط : بوغست ط : بر دگر ط : آن هم بآن بوی بود و بدعای استاد وی
ط : رجوع کنید بحاشیه ۱۳۴ ط : کتب بحاشیه ط : بوغست ؛ از " ذوالنزن بوی " تا این جا
در نهج ۱۳۴ هم آمده است ط : در "م" شری زیر است که ع ، هم به افع ام ، هم ۹۰ ندارد : —
منی شنیدم و گویم من + ریاضت در دو جهان یزمن

خواج ذوالنون گفت سه سفر کردم و سه علم آوردم در سفر اول علمی آوردم که خاص و عام پذیرفت، و در سفر دوم علمی آوردم که خاص پذیرفت و عام نپذیرفت و در سفر سوم علمی آوردم که نه خاص پذیرفت و نه عام خفایت شریفاً طریقاً و حقیقاً. شیخ السلام پیر هری میگوید که اول علم توبه بود که آنرا خاص و عام قبول کردند، دوم علم توکل و مسامت و محبت بود که خاص قبول کرد و نه عام و سوم علم حقیقت بود که نه بجاقت علم و عقل خلق بود، در دنیا فتنه، و بیرون مجبور کردند و با وی بانکار برخاستند تا آنکه از دنیا برفت. و هم پیر هری گفت آن سفر پسین او نه بیای بود که با او نه تقدم روند که بیستم روند.

شرط شناسم آنکه میدان خود را نگذارد که با شیخ دیگر نشیند و نه با میدان شیخ دیگر، بجهت آنکه ممکن است که هوای این مرد مخالف آن یک باشد و بر شایخ لازم که مخالف هوای مردی را نبند، چونکه با هم دیگر نشینند و هوای شان مخالف است و امر شیخ شان بر خلاف هوای شان، پس هر یکی از شیخ دیگر را موافق هوای خود باید ضرورت میل کند، و این میل پیش این طائفه علیه ائمه است و این ارتداد حکم طریقت موردت بعد و قطعیت است. چون میل پیش دیگر کرد تشخیصش از نفر ساقط شود و بصحبت شیخ دوم میل کند و ملازمت اختیار کند و اگر این شیخ نیز از ارباب حقیقت است بر موجب مقام شیخوخت بجهت چنانکه که شیخ او نشن فرموده بود. چون فرموده او را مخالف هوای خود یابد باز به شیخ خود رجوع کرده معلوم شد که صادق نبوده است پس بفرموده نفس شایع که ازین جاراند و از آنجا آمده خوار و بیکار و سرگردان. ذهب مع الذاهبین الی سبعین الطبیعت و الجماله نخوذ بالله من هذه القطعة و الخذلان.

۱. «خواج ذوالنون گفت... روند» : همین عبارت در صوری ص ۱۲۱ و نفعات ص ۱۲۲ منقول است. ۲. خاص پذیرفت

۳. ط: قبول کرد و عام قبول نکرد ۴. ع: شدیداً؛ ن: سریداً؛ اما شریک معنی سفور و مطرود، طری و خرید در عرف و شخصی را بگوید رانده و سفور شود (المنجد) ۵. ط: کل آن پیشینه علم کی وی گفت علم توبه بود

۶. ط: و دیگر ۷. م: «و هم پیر هری گفت» ندارد ۸. ط: هم ۹. م: هم ۱۰. م: هم ۱۱. م: هم ۱۲. م: هم

ن: ۱۳. م: هم ۱۴. ع: دیگر نشیند ۱۵. ع: مخالفت ۱۶. ع: هواهای ۱۷. ع: مخالفت

۱۸. م: یا به ۱۹. ع: القطعیه

فعل است که خواجہ روزگار گنجشکر قدس اللہ سرہ در خدمت پیر خود حضرت خواجہ قطب الدین بودند . حضرت
 معین الدین جهت مصلی از مسلمانان مد ار الخلفیت دہلی بدین سلطان شمس الدین کہ مرید خواجہ قطب الدین بودند .
 حضرت خواجہ قطب الدین باستقبال برآمدند و بتعلیم نام در آوردند . حضرت گنجشکر بدین حضرت شیخ معین الدین رفتند .
 استفسار کردند کہ چون پیر پریشان و شمر آمد ، چرا المذہبت انشیان نفرستید ؟ گفتیم : بدو سبب از مذہبت انشیان
 مانعیم : یکی آنکہ ورا ہم بہ پیر خود است نہ بادیگری ، دوم آنکہ در یک مجلس محدود و بزرگوار بودند ، اگر اول پیر خود
 را سر در قدم می آوردیم پس پیر از جهت ادب پیر خویش ادب نمی نمودند ، و اگر بہ پیر پیر خود توجہ میکردیم ترک ادب
 واسطہ پیر میشد . مرا عرفان پیر از پیر شدہ است نہ از غیری . آخر الامر حضرت خواجہ معین الدین حضرت
 خواجہ قطب الدین خطاب کردند کہ بابا بختیار ! شنیدہ ام کہ مولانا فرید شہنا پیوستہ اند ، چگونہ کسی است ندیدہ ام
 حضرت انشیان مودہ ما را طلب کردند و دست گرفته در پای خواجہ خود آوردند . چون نظر شریف مرا روی
 انشیان افتادہ بسیار مستبشر شدند . فرمودند کہ بسیار خوب کسی است . روزی حضرت انشیان و حضرت
 خواجہ معین الدین نشستہ بودند . حضرت فرید بہ پای خدمت البتادہ بودند . حضرت انشیان فرمودند کہ
 بابا بختیار وقت آنست کہ فرید را در نظم ولایت و واسطہ عقد عقد کنید . فرمودند خوش باشد . و
 مورد و عزیزان انشیان را در حجرہ بردند ، دادند آنچه دارند .

حضرت مدوۃ الکبریٰ مناسب این تمثیل فرمودند کہ اتفاق جمیع مشائخ این است کہ مرید را بر خلاف عادت وی
 امر کنند کہ کارادت ترک الحادث بشود و است ، مثلاً مریدی هست کہ بر وظائف کثیرہ و اوراد کثیرہ
 اشتغال دارد ، اہل مدتوجہ باطنی و از کار ستری و فاعوی نمی پردازد . خاصہ است کہ شیخ نوی ویرا
 از وظائف کثیرہ باز دارد و در وظائف معمودہ امر کند و اہم اشتغال و میرالمیقن خواہد کرد و شیخ
 دیگر مریدی دارد کہ اہل مدتوجہ باطنی و غلو در توجہ باطنی دارد حتی کہ

۱۰ خواجہ فرید الدین گنجشکر خلیفہ حضرت خواجہ قطب الدین اوشی در ۶۴۲ھ وفات یافت (اخبار ان ، و برای اطلاع تفصیلی
 براہین احوال خواجہ رجوع کنید بہ کتاب انگلیسی بنام حیات و عد خواجہ فرید الدین گنجشکر تالیف پروفیسر اوزغامی دانشا بہ علیہ)
 ۱۱ خواجہ قطب الدین بختیار کاکلی اوشی خلیفہ بزرگ خواجہ معین الدین چشتی است ، از اکابر اویسیاء و اجداد امنیاء است . زندگی حوال
 در مغل سماع این بیت شیخ اہم نام بر خواند : کشتگان خبر تسلیم را + ہر زمان از غیب جانی دیگر است . خواجہ چارہ بانہ روز در وجہ
 و خیر ماند و روز پنجم چہار دہم ربیع الاول ۶۴۳ھ جان بحق دار . میرمن دہلوی در غزلی اشارہ باین قصہ کردہ است :
 جان سیرین یک بیت دادہ آن بزرگ + آری این گوہر ز کانی دیگر است + کشتگان خبر تسلیم را + ہر زمان از غیب جانی دیگر است (اخبار ۳۴)
 ۱۲ خواجہ معین الدین سرطوقہ شمشاد چشتی معتمد و سنا است ، بیست سال در خدمت خواجہ عثمان عارونی بود . در زبان
 (بقیہ بر صفحہ ۲۰۴)

از مصلوٰه مفروضه گاه گاه هم بازمی ماند. ضرور است که شیخ وی ویرا میر و طائف تریف خواهد کرد و از توبه
 و شغال باطنی که معصوده ششایح کبر اند زیاده غلو نخواهد فرمود، چه اتفاق طائف صوفیه و ششایح غلیه آنست
 الصوفی ابو الوقت باید نه ابن الوقت کما یجی بیانیه فی مکانه. اتفاقاً این دو مرید از آن دو شیخ
 بمقامی بیکدیگر اتفاق یافتند و از اشتغال بیکدیگر استفسار کردند، هر آینه اشتغال و طائف خود را مخالف
 بیکدیگر یافتند، عجب نیست که شمس‌الظاهرین بر سبیل اعراف از جانبین ظاهر گردد.
 حضرت قدوة الکبری تقریباً میفرمودند که ابو بکر قحطی که از مریدان ابوالیمان جری است یکی از ششایح
 بغداد دو چار شد، گفت پیر شما شمارا بچه دلالی کرده است، گفت بکنز اوردن طاعت و تقصیر دین معصیت.
 گفت این گری محض پیر شما شمارا آموخته، چه در تصوف و توحید گمانگی میباشد.
 شیخ الاسلام پیر صری قدس سره گفت که تقصیر آن وقت بیند که کردار از خود داند، چرا که الله
 خلقکم و ما تعلیم کردار و گفتار از وی بیند؟ ابو طیب صری گوید من لم یندس بح له و ما العبودیت
 فی عین الربوبیت لحد تصف له العبودیت.
 هر چند که آن بزرگوار روت افعال از خود محاسبه گفت سکن مناسب حال هر مریدی این ملاحظه بنود. اگر خود باشد
 بخاطر وی آثار برآمده باشد خللی در کار آید اعظمی الله و ایاکم.
 حضرت قدوة الکبری میفرمودند که طبیب حاذق و حکیم و اتق آنست که هر دینی را بموافق ذهن و موافق طبع وی
 مداوا بکنند، مثلاً کسی را که حرارت و صفرا بر و غالب بود ویرا شربت نبات فرماید، شخصی را که تب ثقیل بود
 ویرا خاقه فرماید. همچنین ششایح نیز مریدان را مناسب حال مجاهده بگویند، کسی را مجاهده اشید و کسی را مجاهده
 اصل. اگر این مریدان بقیاس حال بیکدیگر موافقت کنند موجب درمان بود چنانچه حضرت خواجه مظفر را ششایح
 را در ریاست و مالش فراغت این در نشاند و تاج کرامت بر سر وی نهادند.

[بقیه فائیه ۲] راجع به چهره رای با جمیع آید. در ۶۳۳م وفات یافت و در اجیره مدفون گشت (راخبار ۲۲)

۳۴۴م: غنی شمر ۳۴۴م: سکن
 ۳۴۴م: "ابو بکر قحطی که از مریدان ... (العبدیت) همین عبارت در لغت ۱۳۱۰ منقول است. ناخذ هر دو کتاب لغات صری است
 و عبارت طائف و لغات با عبارت صری بسیار متقارب است. ابوالیمان جری: نام وی سعید بن سعد اسماعیل بن سعید
 بن منصور الحیری انشاپوری، اصل وی از ری است، شمارد شاه نجاشی که با جعفر صادق صحبت داشت، امام و یگانه وقت بود
 در ماه ربیع الاول ۲۹۸م وفات یافت. قبر وی در نیشابور است (رجوع بکتاب صری ۱۹۸م، ص ۱۲۱، تاریخ بغداد ۹-۹۹)
 [بقیه بر صفحه ۲۰۵]

کسی را بی شفت تاج بر سر   خاداه بادشاهی خشتی و تر
دگر را کرده در منزل جگر ویش   پس آنگه خواند سوی مسند خشتی

حضرت شیخ ابوسعید الدیلمی فرمودند که ما را باین دگاه از راه بندگی آوردند و خواب مظفر را از راه خداوندی
یعنی ما بالمجاهده مشاهده یافتیم و وی از مشاهده مجاهده آمد . خواب ابوالمظفر بگوید آنچه بندگان از قطع
بودی و مفاوز و خیانتی روی نمود من در بابش و صدر یافتیم و اصحاب رعونت این قول را بدعوی بر دارند
نه هر کس میرسد منزل باین راه   نه هر کس می نهد پا بر سرگاه
و این دعوی گواه است بر نقص حال و کمال .

شرط هفتم . آنگه در اول تربیت یقین مرید کند در امر قوت زکیه که آفت بیشتر مریدان از قبیل قوت است
چرا که اغلب عبد البطن اند و هملگی صفت بر اراکل دارند . چاره بنیت این چنین مردم را که در جای قرار دهند
ایشان را که در آن حوالی او کسی نبود و بر تجربه نشانند و به صفت مدخایه و اعلام کنند که رزق مقسوم البقه
بی سنی تو برسد تا آن زمان که یقین او درست شود و قوت حاصل گردد .

حضرت قدوة الابرار فرمودند که قوت پاک نمنا به تخم است که در زمین مده ساک میریزد . اگر تخم
قوت زکیه و حلال است نهال احوال حاصل خواهد برآمد ، و اگر تخم قوت شبعه دارد خطرات فاسده
و کسالت بر عبادت حصول نموده ، و اگر تخم قوت حرام است درخت معصیت بر یخت خواهد داد .
هم ازین جهت بود که حضرت ابواسحق شامی و والده حضرت شیخ احمد ابدال را باطل حلال امر کرده تا شیر
پاکیزه مولود را بخوراند .

آورده اند که حضرت ابوالاحمد ابدال پسر سلطان فرسافه است که از شرفای چشت و امیران
ولایت بود ، خواهری داشت بنایت صالح . شیخ ابواسحق نجاشی وی آمدی و طعم وی خوردی .

[تفسیر حاشیه ۱] خزینه ۲-۱۳۲ ، تفسیر ۲۵) ، اما جری منسوب به حیره که محدث است در نیشاپور (سمانی ۱۸۲ ب) ،
و فی جیبی در تبیع شایخ الافکار القدسیه (۱- ۱۴۴) میگوید که این حیره نیشاپور که از افغان است ماسواى حیره است که
در عراق از عراقی کوفه است (حجری حاشیه ۱۹۵) ط : یکی دیگر ببیند اد ط : بر گزارد ط : از معصیت
ط : گوری محض است ، م : بگری محض ؟ ط : یعنی در تصوف و یگانگی عبادیه ، آن خود بهره نفس است .
ط : م : "شیخ الاسلام گفت" : ندارد ط : ن : یعنی که خود را کردار عینی ، چیرانه معنوی عینی ؟ ط : ن : -
"چیرانه معنوی عینی ؟" ندارد ط : معنوی ؟ م : "العلیه معنوی" ندارد ط : ن : عز ۳۳۵ : یعنی

[تفسیر صفحہ ۲۰۴ و ۲۰۵
نیشاپور ۲۰۶]

روزی ویرا گفت که برادر ترا فرزندی خواهد بود که ویرایشانی عظیم باشد، میباید که محافظت حرم برادر خود
 بکنی تا در ایام حمل چیزی که در آن شب و حرمی باشد نخورد. آن ضعیف ضاکم بفرموده شیخ ابراهیم
 بدست خود در سیمان رستی و فروختی، مایحتاج حرم برادر خود متحیا داشتی تا در سن ستین و نمانی
 در زمان خلعت المعصم باشد خواجه ابراهیم متولد شد و همان ضاکم در خانه خویش از دم حلال پرورش
 میداد. گاه گاهی شیخ ابراهیم نجانبه دی آمدی و در آوان صبا خواجه احمد را بیدار میکردی که
 ازین کودک بوی آن می آید که از وی خاندان بزرگ ظاهر گردد، و احوال عجبه را تا غریبه مشاهده
 افتد.

شرط هشتم آنکه اگر شیخی را بپذیرد که از و زیاد است ملازمت او اختیار کند و در این خود را نیز امر کند
 بملازمت او، زیرا که صلاح او و دیگران در این است و اگر این چنین نکند معلوم میگردد که شیخی او از
 برای حب جاه و جلب قلوب نامس و بجهت مقام دنیاوی بوده است و از صحت درو هیچ بنوده است، غیر
 حب ریاست و تقدم چیزی دیگر نبود و این عین نقص است و ازین جااست که معطفی علی الله علیه و سلم
 فرموده اند لو کان موسی حیا لما وسعه الا اتباعی. ایاس و عیسی در تحت حکم شریعت پیغمبر ما
 بودند که اگر زنده می بودی. پس باید که ششای بدین وصف باشند.

تقریباً میفرمودند و چند حضرت شیخ الاسلام احمد زنده پیل جامی را توجسبوی هرات شد و میان بزم
 سفر اصحاب نشستند، چون بدین تسکین رسیدند جمعی از بزرگان که همراه بودند پرسیدند که حضرت شیخ
 بارات در خواهند آمد؟ شیخ فرمود اگر سرزند که ششای ماضی شمر هرات را با غنچه رضا بیان میگفتند
 و در باغچه مردم نتوان در آمد مگر برضای باغبان
 لی نفس رخصت این باغبان   در نتوان یافت درین بوستان

[بقیه مایه ۲۰] ۱: م: بحسب ۲: م: عفا الله ۳: م: همین ۴: حضرت فواد نظیر بن احمد بن محمدان
 کرانشاهی، خواجه نظیر از ششای جبل بود، در وقت خود یگانگی ششای بود، با عبد الله خراز صبت داشته بود (روایت کنید به
 حدودی ۴۱۰، نفحات ۱۱۸، سلمی ۹۶، قمریه ۲۵) ۵: م: بافت ۶: م: درین عهد بودی؟

[بقیه مایه ۲۱] ۱: م: بیرون زد ۲: م: بهت ۳: م: بعیت؟ ۴: م: رواج کنید مایه ۱۲۵ ۵: م: رواج کنید مایه ۱۲۶
 ۶: م: ازین م: م: برستی

۱: م: ازین ۲: م: برستی ۳: م: واجب است که شیوخ این فائده و شیخ این طریقه بدین مضافاتند
 ۴: م: شیخ الاسلام احمد نامی: رواج کنید مایه ۱۲۷؛ این داور اول جام در نیت ۲۴ تقریباً در همین الفاظه کوکاست ۵: م: برین
 [تقریب مایه ۲۲]

خبر و وصول حضرت شیخ اهد جام بجابر بن عبد الله رسید . گفت ما برویم ، محفّه شیخ الاسلام اهد جام را بر دوش
گیریم و بشهر آوریم . پس فرمود ما محفّه پیروی شیخ عبد الله انصاری را بیرون آوردند و در شهر نادی
کردند که همه اکابر باستقبال شیخ الاسلام اهد بیرون آیند . همه اکابر بیرون آمدند و روان شدند
چون بدیه تسلیمان رسیدند و بخدمت حضرت شیخ در آمدند و نظر مبارک وی بر ایشان افتاد بر جای خود بماندند و حالهای
عظیم پیدا آمد . روزی دیگر محفّه را در آوردند و استدعا کردند که قرار بر آنست که شما را بر دوش بشهر ببریم ، کرم
فرمایید و در محفّه نشینند . حضرت شیخ الاسلام اجابت کردند و در محفّه نشستند ، دو بازوی پیش محفّه را
شیخ جابر بن عبد الله و قاضی ابو الفضل یحیی بر گرفتند و دو بازوی پس را امام طهیر الدین زیاده و امام محمد الدین علی
حبیبی بر گرفتند و روان شدند و هیچکس را نمی دادند . حضرت شیخ خاموش بودند ، اما ساعی بر رفتند ، پس
فرمود که محفّه را بپهنید تا سختی بگویم . چون محفّه را بپهنادند فرمودند که شما می بدانید که ارادت چیست ؟
گفتند فرمایید . گفت ارادت فرمانبرداری است ، هم گفتند بلی . فرمودند که چون چنین است شما سوار شوید تا دیگران
محفّه بدارند که هر کسی را نصیبی باشد . اکابر سوار شدند ، دیگران محفّه بر گرفتند . چندان خلق از شهر و روستا
آمده بودند که بسیار کس از مشهوران بودند که نوبت بایشان نرسید . چون عقبه رسیدند و در خانه شیخ عبد الله
انصاری نزل کردند بیشتری تا شکر که صاحب ارشاد بودند اصحاب خود را بحضرت شیخ الاسلام عرض کردند و خود هم
مستفید شدند .

حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند که اگر هر کسی یکجفت در ادبی مجموع نشیند ، یک پریشان در میان ایشان باشد ،
بوجب فرموده آنکه اغلب تابع رقیق است بر هم غایب گردد و صحبت او پریشانی بار آورد و احتیاج از غیر حقیق از
اهم مہمات است

روح را صحبت نا حقیق غذا بسیت الیم^۹

[تفسیر حاشیہ ۷] ۱ ن : "در باطن مردم ... بر خدای باغبان" : ندارد ۲ ن : شمرند از ۳ ن : شمرند از ۴ ن : شمرند از
۵ ن : صیفم ۶ ن : می دانید ۷ ن : شایسته ۸ ن : اکثر ۹ ن : تا اثر ۱۰ ن : بشرطینم
۱۱ ن : است ۱۲ ن : از مجموع ۱۳ ن : در میان آمدند ۱۴ ن : دیوان حافظ ۱۵

حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند که صحبت با کسی باید داشت که با او ارتباط کلی داشته باشد تا سبب وجدان مقصود گردد و آن انجذاب نسبت جبری است مع الحق سبحانه و اگر نه چنین باشد اجنبی است، جز تفرقه چیزی دیگر حاصل نمیکرد و لهذا بعضی از بزرای طریقت فرموده اند که اصحاب مواجید و ارباب احوال با کسانی که احکام علمیت ایشان غالب است مجامعت نمایند که گفتن ایشان صد طرق مواجید و نفع سبیل مواجید توصیه میکنند. صلحا و زهاد و علماء فی نفس الله عز و جل و معتقین و ما ایشانرا معتقد ایم. اما مناسب نسبت و طریقت نیستند. در اوقات صحبت خاص از آمدن آن نوع مردم نهایت متوحش میشدند و حکایات بلند مردم نمیکشیدند. یکبار در حجره محله خواجه گشتی باین خادم از حکایات عالی اهل معرفت میفرمودند. نهایت گرم شده بودند و این لکینه در پیر تو الوار معرفت و معارف و پذیر ایشان محو شده بود که ناگاه یکی از اصحاب که نسبت زهد و تقویٰ بر ایشان غالب بود در آمدند. فی الحال ساکت شدند و فرمودند که سخنی از شما گریخت، گویا چندان معتقد این حکایات نیستند. آن عزیز گفت که من معتقد ام. فرمودند که ما میاری داریم و آن آمدن سخن است. سخن چون باد آسیا تیزی می آید. شما که در آمدید مطلقا استیاد، بسخن شما آن میار از دست نمیدهم. باید فرمودند که یکبار در مجلس حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و سلم صحبتی که محرم اسرار طریقت بودند حاضر بودند و با ایشان از دقائق علوم کاشف و حقایق اسرار فاشده میگفتند. جمعی که استعداد و قابلیت استماع آن سخنان نداشتند در آمدند. آنحضرت صلی الله علیه و سلم فرمودند خروا انا کلمکم. محرمان معلوم کردند پس دهنای استعدادات خود را بپوشید که بجهت توجع و سخن کشی شما سخنی می آید، اگر گفته شود این مردم اصلیت آن ندارند، در عطف می افتند و زبان زد می شوند و مردم آئینه فهمیدند که دهنای کوزه ها را بپوشید تا حیوانات زهرناک نه افتند. سبحان الله که چون مقول آنحضرت چنین بوده مرا کینه در شان وی اوستیت جوامع الکلم نازل شده.

حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند که آنها حقایق صوفیه و اصداد حقایق کالیف علیه السلام بیان میباشند که از هر یک صاحب میگردد و منزلی نقل میکند که من در ملازمت حضرت میر بسیار میفرستم. چون خوابی در آمدند حضرت میر

لکه م: اجنبیت لکه ع: مواجبت لکه م: آمد لکه م: نیز لکه م: سخن کسی لکه ع: می آید
لکه ع: حضرت میر تعلقی تمام معارف ... لکه م: بوجوه تفسیر بعضی

عارف مجیب و اسرار غریب میفرمودند و صراحتاً که حضرت خواجہ پیشین امیری در آمدند حضرت امیر بی اختیار در سخن می آمدند و حکایات نادراسرار و معارف ظاهر می کردند که در او حیات دیگر نبود .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که خواجہ حسن صبری چون سر بنبر سر می آمدند نکات لطیف و مقامات شریفی که مناسب عرفا بود میفرمودند و در وصف معارف گفتن و در حقایق سفتن تشویش تمام و شکر نام داشتند اگر چنان می بود که تا حضرت بی بی راجه صبری در پای منبر حاضر نمیشدند و غلط نمیکفتند . روزی انتقار وی بسیار کشیدند و دیده برای وی خیلی داشتند . چون اصحاب را خواطر طول شد یکی از انشیان بر بسیل تعرض میرفت رسانید که چه شد اگر یک زالی در پای منبر نیاید و چندین اصحاب انتقار میکشیدند . حضرت خواجہ فرمودند که لقمه که از برای دهن منیل آراسته ام در دهن مور چون نهم و طعم که برای کرگدن پیرایسته ام در فم چو زده مرغ نتوان نهند .

علی بنی دلی بباید تا بشنود ز بوی صرخر چگونه فهمد مترنم طبع
حضرت قدوة الکبری میفرمودند که در مقامات خواجہ دیده ام که والی بلخ دختر خود سلطان احمد خسرویه عرض کرد انشیان نابار عدم مناسب قبول نکردند . دختر نهایت سالم شد و بجلوت حضرت سلطان کس فرستاد و گفت ما ترا درین طریق جوالمرد پنداشته بودیم

خود غلط بود آنچه ما پنداشتیم

این چه بخل بود که کردی . بخوایستی که فقری بواسطه تو بدولت معنوی برسد ؛ چون این سخن بشنیدند خدمت سلطان را میں تمام شد ، او را قبول کردند و در عقد نکاح در آوردند . باینکه فرصت چنان شد که انشیان از محل و مایع و کشف واردات او عاجز شدند . آخر الامر حضرت سلطان العارضین در سببام بردند . صحبت در یکدیگر بسیار محرمانه و عالی شد چند مرتبه تنزل میفرمودند تا سلطان احمد نکات علمی میفهمیدند . حضرت سلطان العارضین بارها فرموده اند که حل و قایع و مشکوفات تو از مرتبت نسبت در کمال محرمی انشیان واقع شد . سلطان احمد را تشنگ و عزیز در کار شد . فاطمه معلوم

۱. رجوع کنیز ۴۶۳ ع : اغلب ادوات ۳ ع : معارف ۳ ع : مورچه نتوان نهاد
۲. احمد خسرویه : نسبت اوجام ، از مشایخ خراسان بود ، با ابوتراب نخشبی صحبت داشته و
ابراهیم ادهم را دیده بود ، در ۲۴۳ هـ وفات یافت ، قبر وی در بلخ است (نقحات ۵۴ ، تذکره ارباب
فرزیه ۲ - ۱۴۰ ، سلمی ۱۰۳ ، قشیریه ۲۱)

کرد، بابت بر شوهر زد و گفت تو محرم تن منی و او محرم جان من است ۴

میان محرم جان و تن ای یار ز روی قرب آمد فرق بسیار

فاطمه در حضرت سدهان العارفين پیچیدار رضا حقایق نما و بی نقاب عذار معارف کثای می نشست . روزی حضرت سدهان العارفين گفتند که ای فاطمه هر دست نگار بسته . فی الحال روی خود را پوشید و گفت تا آن زمان که نگار دست مرا بپذیرد پی صحبت من با تو روا بود . چون نظر در دست و نگار من افتاد من بعد نشست و برخاست در یکدیگر

روان بود ۵

تا که میان من و تو ای نگار بودیم صحبت معنی بکار
صفت روحی بزم زین سلس ۶ چون نظر افتاد بدست و نگار

حضرت قدوة الکبری میفرمودند همه صحبت مردم موجب خلل در نسبت نیست بلکه صحبت بسی از اصحاب چنان میباشد که سبب وارد الهمی و فیض نامتناهی میگردد و از شیخ علاء الدین سمغانی نقل میکردند که حضرت شیخ با اصحاب نشسته بودند ناگاه واردی قوی رسیده . بجهت حفظ آن بخلوت رفته اند و آن حال زائل شده است . فی الحال بیرون آمده اند . باز وارد را دریافته اند . معلوم کرده اند که برکت اجتماع احباب و مجالست اصحاب بوده است .

حضرت قدوة الکبری از حضرت خواجہ نقل میکردند که روزی بطریق عتاب و خطاب با اصحاب میفرمودند که همیشه کار شما مصاحبت و اختلاط بمردم اجنبی است و این طریق یکی از دو طائفه را رواست . اول جماعتی را که در بر نشود و حضور مستغرق باشند از خوف آنکه مبادا ایشانرا چیزی از نشود از حضرت سبحانه منقول گردانند . بدین مجالست احباب و مخالطت احباب ستر احوال خود خواهند کرد تا مردم بر نسبت ایشان اطلاع نیابند و پیش از وقت مرجع نشوند ، چه که قرب تسخیر است و لهذا انبیاء علیهم السلام باین جهت تسخیر نفوس است کرده اند و سلاطین نیز بسبب قرب ملکیت تسخیر نفوس کثیرین کرده اند و نیز آنکه اطفال در باطن کبر متصرفند از همین سبب است ، چه طفل قریب الحمد است از رب ، و شغف مغرب بنویزاده میتواند بود که از همین جهت باشد . منقول است که حضرت بنی علیه السلام نوزاده

۴ م : نگار ۵ م : ندارد ۶ م : نشوند ۷ م : است ۸ م : ستر

۹ م : همین است ۱۰ م : بنویزاده در چشم خود ۱۱ م

در چشم خودی مالیدند . میفرمودند که هذا قریب العهد من تمای . دوم طائفه که بسطوت تجلی ذاتی ایشان بایست و حاجت ایشان تمام سوخته و از غیر حق کلی ببرد و فتنه و غیر حق ایشان را در هر دو سر ارادی و مقصودی مانده و از نزد حق سبحانه تکمیل دیگران مامور گشته و باذن حق تعالی در باطن مستعدان تصرف نموده اند و دلای ایشان از رزق تقید مبرادات منطویه خلاص گردانیده . بی این دو ملاحظه هفتشینی با مردم جائز نیست مگر عالمی که بموجب کرمیه و اما بنسبت هر یک فحده خواهد که از انوار علم او دیگران بهره مند شوند .

حضرت قدوة اکبری میفرمودند که محبت اجنبی مقبوی و متوسط را از صراحتی و موجب خلل در صفت و سبب تحصیل در جمیع است میباشد که محتر از محبت نا جنس بود . سبحان الله محبت راجع تاثیر است که جامه نا جنس هم متوحش وقت میباشد . در وقتی نقل کرد یکبار را در بحری دغدغه محبت ایشان شد ، بر خاستم و و هوسا ختم . هوا سرد بود . پرستینی داشتم . خواستم که پرستین خود را پیوشم . اتفاقاً پرستین شخصی دیگر که بخت اتقایی من آمده بود پوشیدم بدلی . چون در پایگاه بیرون خانقاه حضرت ایشان بر آمدند ، بشرف حضور شرف شدم و بنشستم . بعد از زمانی ادای نماز بامداد با صاحب کردند و سر در طبقه ذکر در آورده و با تمام بر آورده و سر مراقبه فرو بردند . بعد از لحظه سر خود را بر داشته فرمودند که در مجلس کسی بیگانه نباشد . بعد از تفحص گفتند هیچکس نیست . باز بر صفت مراقبه رفتند ، بعد از زمانی باز فرمودند که نیک تفحص کنید که بیگانه نباشد که محبت همچنانکه باید مسیر نمی شود . در واقع هیچکس نبود ، اعدام کردند . کرت سوم نیز همین عبارت فرمودند . آن در ویش گفت که من در پرستین خود نظر کردم دیدم که پرستین من نیست بخاطر آمدن که باین جهت نباشد . عرض کردم . فرمودند جهت همین است . من بیرون آمدم و پرستین را گذاشتم و در آمدم فرمودند این زمان نیک شد . جهت همین بوده است .

چرا مردم به محبت نیک مایل نباشد کاندرو تاثیر دارد
بود در جامه هم تاثیر مردم کسی کین نشنود و تعقیر دارد

شرط پنجم : حضرت قدوة اکبری میفرمودند در مقامات خواب آورده است که شیخ نباید که عالم باشد سبک این راه ، تا

له کذا ۱ : ع : طایفه ۲ : قرآن ۳ : والعنفی ۴ : ع : محبت نا جنس ۵ : ۲ : ندارد
۶ : ع : وقت پایگاه ۷ : ع : جامه ۸ : ع : ندارد ، و در حاشیه ۹ : ع : نوشته است :
در کتابی شرط پنجم این جا نوشته و بالابجای شرط پنجم حضرت قدوة اکبری نوشته برد .

هرگاه واقعه افتد و جب واقع گردد و از آن واقعه او را اشکال پیش آید از عمده آن تواند برآید و رفع اشکال تواند کرد و تاثر در تجلیات جلدی و جالی و ترقی از وی تواند گمانیدن ساکن را . نه آنکه ویرا عیباید که اطلاق بر اسرار و نیات باشد و لهذا فرموده اند که باید که مجموع اشکال و احوال و شجاعت خود پیش شیخ خود عرض کند و گوید که شیخ بر احوال من مطلع است ، زیرا که اطلاق بر اسرار از شرائط شیخی نیست . از امام ابراهیم قمی نقل میگردند که گفته اند شیخ فرموده اگر از اصل اشراق اند عرض احوال از مرید ترک ادبست ، و اگر از اصل اشراق نیست ترک عرض از ترک ادب است . بسیاری از شایخ اشراق بر خواطر و نیات مرید از شرائط شیخی و ارشاد نداشته اند بلکه آنچه شرط است آنست که اگر مرید را در طریق اشکالی افتد که در ترقی و مدارج قرب برسد و دشود بعد از آنکه مرید عرض احوال و اشکال کند شیخ غرض احوال و حل اشکال تواند کرد تا در ترقی برو مفتوح شود . البته مرید عرض احوال بحسب احوال محسب ظاهر کند و گوید که شیخ میداند چه احتیاج بیان است ، گاه باشد که داند و گاه باشد که نداند ، چون نادانستن بطریق تکمیل قادر نبود باید که بعضی شیخ رساند . تقریباً مثنوی حضرت شیخ سعدی شیرازی بر زبان عبادک خود دارند

یکی پرسید زان گم کرده فرزند که ای روشن گد پیر خردمند
 ز مرقش بوی پیر اهن شنیدی چو در چاه کنش ندیدی
 گفت احوال ما برق جهانست دم پیرا و دیگر دم نهانست
 گوی بر طایر اعلی نشستم گوی بر نصیب پای خود بنشستم
 در روشن بر حالی بماندی سر دست از دو عالم بر فشاندی

حضرت قدوة الابرار میفرمودند اشراق بر خواطر اگر چه از شرائط ارشاد و تکمیل نفورده اند و ممکن نادر شیخی باشد که وی مطلع بر احوال صوری و معنوی مرید نبود چه بعضی از اوصاف ذمیه که در مرید مذبح است و از خصایل خسیسه که در وی مذبح بسبب خوره شیعی بر پیر اظهار کردن نمیتواند . پس اگر شیخ مشرف بر خواطر نبود ویرا چگونه از آن ذایم باز دارد . با بعضی را مشرف بر خواطر میکنند و بعضی را بکس . چنانچه در طبقات الصوفیه دیده ایم

ع : واقعه و اشکال به پیش آید ع : بر آید ع : کشیدن ع : رجوع کنیم به شیخ
 ع : مدارج ع : روان ع : دم دیگر ع : ندارد ع : سر

که شیخ الاسلام میگوید که خواجہ ابوعلی ماری را حقیقی بر خواطر واقف گردانیده و هم بر اظهار آن اذن فرمودند و شیخ احمد ثزنه پیل را بر خواطر واقف گردانیده و هم بر اظهار آن واقف ساخت و جمیع خواطر را تابع خاطر وی کرده . حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند که صاحب کشف المحجوب را وقف در سلوک افتاد که حل آن بر وی دشوار شد . قصد بر شیخ ابوالقاسم گرگانی کرد ، و پیر در مسجد یافت که بر در سرائی وی بود ، شنید استیاده بود و واقعه وی را بعینما بستیونی سکیت ، ناپرسیده جواب خود یافته . گفت ایها الشیخ این واقعه من است . گفت ای پسر این سترن را خدای تعالی درین ساعت بامن ناطق گردانیده تا ازین این سوال کرد .

شرط دهم : در مقامات خواجہ آورده اند که شیخ بامر بدین در شبانه روزی جز یکبار اختلاف و آمیزش و مجامعت نکند که کثرت التماسه فقد الحرمة و از برای خود خانه خود جدا میداشتند و از برای اصحاب نیز خانه جدا . حضرت قدوة الکبریٰ نیز در سفر و حضرین شرط را رعایت میکردند . اگر در سفر میبودند خرگاه جدا خود را بر پا میکردند و خیمه های دیگر برای اصحاب در اندک مسافت نصب میساختند و اگر در ملک داشت حضرت خود میسیر میفکردند حضرت خودی هم بمقتضای طبع شریف دو وثاق تعیین میکردند و جبره که نزدیک خود بود جز در یک دیگر حاضر نبوده حضرت ایشان را میدادند و خانقاه دیگر بجهت اصحاب در روحا بادم دو مقام آراسته بودند یکی وحدت آباد دوم کثرت آباد و خود در وحدت آباد می آسودند که در وی سجاده بر آورده ایم و این وحدت آباد را غیر از ده اصحاب دیگری نه بر آورده است . حضرت نورالمین و این خادم که نظام غریب بینی است و حضرت شیخ بکیر و شیخ عارف و حضرت شیخ معروف و شیخ الاسلام و شیخ زکریا الدین قاضی مبارک و شیخ مبارک و ملک محمود و بابا حسین و یک را از دیگر که دیواری بر آورده ، و این اصحاب کار گل و آب میکردند ، و گاه میبود که حضرت قدوة الکبریٰ این جماعت را بعشره مغیره خود تعبیر میکردند و کثرت آباد که بیرون دایره بر آورده بودند حمد توابع و اصحاب صوامع در وی می آسودند و ذکر حلقه درین جای میفرمودند و نظاره نقطه دایره وحدت آباد که رخسار شریف بود اصحاب دو بار می یافتند

له رجب کفیه جانیه سنه ۱۱۵۰ ، در هر وی دسلی نام ابوعلی ماری و شیخ الیوم نیاده است . ماخذ این روایت کتابی دیگر بوده باشد غیر ازین دو کتب که ع : واقعه ع : جدائی ع : خرگاه کلی

ورای ازین ممکن نبود که مشاهده خلعت ایشان دست دهد مگر آنکه گاه گاهی حضرت نورالعین و حضرت کبیر در نیم شب و سحرگاه بقیع حضور مشرف میکردند

مشرف این مردم چنانکه کثر تا باد آمدند عارفانرا در مقام وحدت با دست وطن
حضرت قدوة اکبری میفرمودند در صراصهار که در آیدیم و بنازل هر شایخ که رسیدیم همین اصول یافته ایم
چنانکه در هوی خاناته شیخ عبداللہ افشاری جوڑ اشتغال جدا بود و جمیع اصحاب خاناته دیگر
ز بهر خاص دارد بارگاه و ز بهر عام دیگر خاناته
و در سرقت هم همچنان خاناته خاکیان
شرایط رسید و مستتر شد سیزده است

شرط اول : آنست که هیچ چیز از شیخ خود پوشیده ندارد . از آنچه بدو او گذرد از خیر و شر مجموع را
معرض رساند تا بر مجموع احوال باطن او مطلع شده بر حقیقت استعداد او و قوت یابد و آنچه مناسب اوست باو
زندگانی کرده و مصالحه اراض معنوی او مناسب را از او کند .

شرط دوم : آنکه حضرت خواجہ بیگویی که در هر چه از پی خود بیند اعتراض نکند ، هر چند بحسب ظاهر
صلح او نداند . چون نظر شود و تاویل آن نداند قهقهه حضرت موسی و خوف علیہ السلام را بخاطر آورد و به یقین
بداند که هیچ چیز درین طریق خیان لغزش نیست که اعتراض اکابر^۲ و گفته اند که همه چیز را تدارک میتوان کرد
مگر آنکه اعتراض را که البته معترض معذور نیست و بجای که از اعتراض زاید هیچ چیز منفع نگیرد و اعتراض
بنحایت شوم و نامبارک است و نجاصت سد مجاری فیض است خللیک ایضا الطالب ان تجتنب عن هذا الداء
الحضال^۳ .

حضرت قدوة اکبری میفرمودند بعضی افعال این طائفه اگر چه بحسب ظاهر خلاف شریعت میباشد و مکن اگر کسی
را بصیرت کجش کشف و عیان مکتول بود بداند که آن افعال عین ثواب بود . پس چون نقره ارباب بصیرت

۱ ع : نیز ده ۲ ع : او ۳ ع : بجنب ۴ ع : الحال ؛ حاشیه "ع" ؛ بعضیان

چنان آمد که ازین هائلف مدد و احوال ممکن نیست الله بوجه، چرا بچشم انکار و اعتراض مسیوی ایشان بینند .
 آورده اند که بحضرت شیخ ابوالنثیم^{سلفه} جلیل الیمینی اصحاب وی روزی اتماس گوشت کردند . فرمودند که فلان روز
 بازار است، گوشت خواهید خورد . چون آن روز آمد خبر رسید که قطاع الطریق قافله را غارت کردند . چون ساعتی
 برآمد یکی از قطاع طریقی در آمد و بجهت حضرت گامی آورد و شیخ فقرار گفت این گام را بکشید و بپذیرید اما سر او را
 صحنه که هست نگاه دارید . بعد از آن دیگری آمد و یک خردار گندم آورد . شیخ گفت آرد کنید و نان بپذیرید . هر چه
 شیخ گفت کردند . بعد از آن شیخ فقرار گفت بخورید . جمعی از فقهاء حاضر بودند و مطلع این احوال شدند . ایشان
 را بر سر سفره طلبیدند نیامدند . شیخ فقرار گفت شما بخورید که فقهاء حرام نمیخورند . چون رسیدن از خوردن فارغ
 شدند ناگاه شخصی پیش شیخ آمد و گفت ایها النسیج^۱ گامی نذر خورای درگاه شما کرده بودیم و می آوردیم ، حرامیان بشارت
 بردند . شیخ گفت اگر سرگام و خود بپیشی شناسی ؟ گفت آری . شیخ فرمود تا سرگام را حاضر کردند . گفت این سر
 گام من است . بعد از آن شخصی دیگر در آمد گفت ایها النسیج یک خردار گندم نذر شیخ کرده بودم ، حرامیان بشارت
 بردند . جواب گندم طلبید . وی بشناخت . شیخ گفت نذر فقرای بفقراء رسید . چون فقهاء آنرا مشاهده کردند
 از ترک موافقت فقراد پشیمان شدند و از غیر اعتیال خذلان ماندند .

حضرت قدوة البری میفرمودند عارفان چون باطلدع اعیان ثابته خود مطلع میگرددند و بر احکام و آثار خود
 دیده و رمی باشند ، بعضی از احکام ذمیمه که در روی می بینند زود اقدام بر آن فعل مینمایند تا سبب استغفار
 شود . پس برخی احوال ایشان ازین قبیل است و اکثر آن بر حسب ظاهر زشت مینمایند و لیکن احتمال دارد
 که بسبب فائده کسی بوده باشد .

حضرت قدوة البری میفرمودند که حضرت مولوی رومی روزی سلطان ولد فرزند خود را فرمود که بدشتی روم بطلب مولانا
 شمس الدین و از حدی سیم وزیر با خود ببر و در کفش آن سلطان دین رنیر و کفش مبارکش را بطرف روم بگردان ، چون
 بدشتی رومی در حالیه خانه^۲ الشیخ مشهور بیکر با بخارو که ویرا آنجا یابی با فرنگی سیری صاحب جمال شطرنج مبارز ، چون

^۱ راجع کنید بحاشیه ص ۱۸۶ ، همین حکایت ابوالنثیم یعنی تقریباً در همین الفاظ در نهای ص ۵۶۶ منقول است

^۲ ص ۴ : جایی است

وی عیبد ز رعیتانند و چون آن پسر میرد سیلی میخورد ، از نزار که از کار نیاری که آن پسر ازین طائفه است

بچشم بد بکن ز نزار ز نزار
نظر بر این هم نیکان دادار
که افعال هم خالص بمان
نمایه عکس در خیمان انکار

اما خود را بخیراند . میخواهد که وی را بوی آشنا گرداند . چون سدهای ولد بجانب دمشق رفت مولانا شمس الدین را همانجا که نشان داده بود یافت که بان پسر شطرنج میبخت . جماعتی از جوانان پیش وی سر نهادند و رتقا کردند و آن فرنگی پسر چون آن بدید بزرگی و پیراداشت ، از لی ادبی های خود خجل شد ، سر برهنه کرد و ایمان آورد ، با بضاف بالستاد و خواست که هر چه دارد ببخشد . مولانا شمس الدین نگذاشت ، فرمود که به فرنگستان باز گرد و عزیزان آن دیار را مشرف گردان و عقب آن جماعت باش . بعد از آن سدهای ولد زروسیم که آورده بود در کفش مولانا سربخت و کفش و پیراهن روم گردانید و از زبان خدمت مولانا شمس الدین و سایر مخلصان امتدعای وی کرد . وی قبول فرمود . اسبی که داشت پیش کشید . مولانا شمس الدین سوار شد و سدهای ولد در رکاب وی روان شد . مولانا شمس الدین فرمود که بیا دالین سوار شو . سر نهاد گفت شاه سوار و بنده هم سوار !

نزدیک بنده را در خدمت شاه که بر نشیند بر اسبی ازین راه

این هرگز روانا نشد . از دمشق تا قونیة در رکاب وی پیاده رفت . چون بقونیة رسید ، مولانا شمس الدین خدمتای سدهای ولد را با مولانا تقریر میکرد و تکلیف که من و پیرا چنین گفتم ، جوالم چنین داد و بشناخت بسیار نمود . سپس گفت مرا از موهبت حق تعالی دو چیز است سر و سیر . سر را در راه مولانا با خدای خدا کردم و سیر را به ببا دالین ولد بخشیدم . اگر ببا دالین را عمر نوح بودی و همه را درین راه صرف کردی میرنشندی که درین سفر ازین بوی رسید . امید است که از شما نیز نصیب یابد .

مسند عالی سیف خان میفرمودند چون را نسبت حضرت قدوة الکرری اعتقاد زیاده شد و بخواهش اقیای صدق دروغم آزاده ، غم خیزم کردم که اعراف از عوائق اوزگار و اعتراض از عدل بیار یکبارگی کنم و تجرید از خبردی

و گلی گزینیم . حضرت ایشان نمایند که از آنچه در وی بوده ام زینار بر آیم . فرمودند که حق تعالی بعضی کلمات را که بگرفت قرب مشرف میکند کثرت زانم و ازدحام عام مانع توجع باطنی نمیشد موجب فرموده کریمه سر جالی که تلخیص تجارته ولا یسبح عن ذکر الله . طرفه العین از کار غفلت منور زیند . کاری که فرموده اند در سر دنیاوی بوی و زرش نمایند و مرا چون بمشاهده لغات رخسار و مبالغه تجلیات عذار ایشان هر روز عقیده از کلمی تأده می رسید بجهت اتقان ثبوتی مراد درون خرگاه راه دادند ، می بینم که عورتی جمیل که چشم روزگارش وی هرگز ندیده و گوش مردم چون وصف وی گاهی نشنیده نشسته است ، مرا می چینی و پیاله جلی بر دست دارد و آنچه مناسب وی از ماکولات بود در پیشش نهاده . همه از زمانی مرا امر کردند که بیرون بر آئید . من بیرون آمدم و تقرر معموده خود می آمدم و میرفتم . که ازین در اعتقاد من ملاحظه کردند . دانستند که صد چند از آنست که بود . چون مرور ایام و عبور زمانه ناظر جام شده بمن خطاب کردند . فرمودند ما بر آنچه چنان جریمه بگیره اقدام نمودیم ، عجب است که در اعتقاد تو خلل نشده . عرض کردم که محدود ما صاحبانده را باین چه کار که تصرف در اربابا کند و بتحقیق میدانم که آن عورت جنی بوده زن فیزی و آن شراب شربتی بوده فیزی ، و فی الجمله اگر بوده باشد انبیاء را عصمت شرط بود و اولیاء را عصمت شرط نیست . چون این نوع موروثی بسبع مبارک ایشان افتاده فرمودند که از حقیقتی خواسته ام که نام تو در جریده اولیاء نویسد .

شرط معلوم آنست که در طلب شیخ صادق باشد و بدینچه از طلب باز نه ایستد ، اگر همه عالم بیع بر سر او ببارد عاشق ثابت قدم آنکس بود در کوی دوست . روگرداند اگر شمشیر ببارد بر سرش

مولانا قطب الدین و شقی میفرماید که حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند چون طالب صادق بصدایت ازلی و مرید واقعی بمعنایت لم یزل بحضرت شیخ برسد باید که احتیاط کند که صلاحیت اقتدائیت دارد یا نه ، زیرا چه بسیاری از طالبان حق و اثری از اصحاب بر حق درین منزل هلاک شده اند . حضرت درینم بفریم عرض نمودند معرفت شایخ تا که دیده کسی بنور عرفان منور نگردد باشند چگونه دست دهد و مبتدی را خود عزیز است که بداند .

فرمودند در رساله مکتوبه آورده اند بعیر ذالک باخوان الناس و من احوال الجماعت الذین یقتدون به
و یجفون^۱ و کسانیکه در این کار از ایشان تحقیق میتوان کردن و بعضی امارات ولایت و علم است
اعتدایت مذکور شده اند از اینها قرآن دانستن و محکم مقرر^۲ دیگر آنست که چون ببلد زمت وی مشرف شدی
باید که دل ترا سبوی حق جذب کند و خطره^۳ تو از عوائل روزگار سرد گرداند و این چنین کس از اعباد اولوالعبار^۴
صاحب بصیرت مخفی نماند .

مشک^۵ غماز است و نتواند بهفتن بوی را

حضرت قدوة البری میفرمودند که این چنین کسی که از من الکبریت^۶ الا حمر و افرج من عطاء المغرب است
اگر محبت وی دست دهد دانشش محکم بگیرد و معتقد فی قلبه^۷ آن لا شیخ له غیر و لا یصله الی الله تعالى الا
هذا و هذا توحید المطلب و انه کن عظیم غلط ضیه^۸ کثیر من المریدین و انقطعوا به من طریق الله
حیث ترددوا^۹ و ابین المشایخ و ذاقوا من طریق کل واحد ذوقه و تشو سوا ضیه^{۱۰} سأل الحضرة الکبیر
من حضرة قدوة الکبری ما المراد من توحید المطلب قال ان یحقق الطالب انه لا یبکد به الوهول
الی مطلوبه الا من ید شیخ معین موصوف ذکر نا فان من تشقت به هو مه لا یبالی الله ینبغی ان
یکون المطلب واحدا کلا یتصور فیهِ الشیطان و لا ینعجب النفس ایضا ینبغی ان یکون المرید صادقاً
مخلصاً اما الصدوق فان یمکن^{۱۱} مستقیماً مع الله ظاهراً و باطناً سرّاً و علانیه و ان یکون بجمع الطواره
طالباً لله تعالى یعنی ببدنه و نفسه و قلبه و عقله و سره و روحه^{۱۲} اما لا خلاص فان یکون
جميع حركاته و سکنااته و قیامه و قعوده و تقلباته و احواله بلکائن فی .

حضرت قدوة البری میفرمودند که حضرت خواجہ بہا الدین نقشبند میفرمودند که در خطاب به بعضی از
اصحاب می گفتند که در مقام تواضع باشید و در نیاز میاید که خود را آچنان کنید که اگر بافتاد سنگ سیاه

۱ م، ع : این کاره اند ؛ فم ۳ : این کار اند ؛ ع ۴ : بصری ۵ فم ۳ : این موعه ندر ار

۶ م، ع : ترددوا ۷ م، ع : یتحقق المطلب ۸ م : فی او و اذا هلك فلکما ان الحق واحد

۹ م، ع : یقیماً ۱۰ م، ع : رجوع کنید بجا مشرک

تو چنانکه البته بمقتضای درسد و بهره مند شود و اگر عاری و خالی از اعتقاد و نیاز باشد و در صحبت پیغامبری بود
هرگز بمقتضای درسد و بهره وی هیچ معنی نشود ۵

صدقی و نیاز باید تدبیر این سفر را زاهد ترانه بنیم یک ذره زان درائی

حضرت قدوة العباد میفرمودند که عابدی در بادیه ویرانی بهبادت میرسد و همیشه رفته رفته نیاز
مکبر اردی. مدتی کثیر صحبت بن پنهان گذشت. آگاه بشد و آثار در چون الله ع بحال وی یافتند
نبتخف تمام و آرزوی تمام تقاضای صحبت وی کردند، هر چند که از آن عابد استفسار حال میخواستند
که هرگز ندی و دم نزدی. کیبار شخصی از ایشان عبارت نموده دامن شیخ گرفت و عرض کرد که تا
اطمینان خود نمیکند دامن از دست نمیدهم. عابد تبسم در آمد و گفت چه می پرسید؟ گفت اتم تر
چسبیت و در کجا میباشید و نسبت ارادت که دارید؟ گفت نام من عبد الصدق است و در وادی توکل
میباشم و شیخ من هم در آن وادی است. گفت عنایت کرده بشیخ خود مایان را تلقی دهید تا همچنانکه
بشرف خدمت شما شرف شده ایم از ایشان هم شرف شویم. گفت حضرت مغذورانند و قدرت بخشی
اقدام ندارند، انشاء الله بحمد دیگر هر کرا آرزوی تلقی ایشان باشد همراهی من بیاید. این
سخن گفت از هم دیگر پیرو شدند و روی بکوه نهاد و این عابد بهیچکس از نشانه ارادت درست نکرده
بود، تکریم شد و در تفکر افتاد که در آن همه بآزدم چه جواب دهم! همدین تفکر خویش را بود
چه می بیند که شخصی نوزاد محاسن سعید میگردد که فردا هر کرا دامن تو بگیرد برید وی شود. چون
از خواب در آمد خورم شد. علی الصباح روانه شد. در راه میرفت ناگاه دانش به خار
نمالچه کنار آویخت، و استیاد و بخاطر آورد که حکم آن بود که هر که دامن تو بگیرد برید وی شود.
اکنون دامن من این خار نمالچه کنار گرفت، گفت البته پیر من همین باشد، بتعلیم عظیم نشست و

۱۵ م: یک زهد آن آن دوائی؛ ۴: بگذارد این دوائی به هم ۵: یک ذره آن دوائی
هم ۹۷: یک ذره آن دوائی ۵ م: اما ش ۵ م: گرفت ۵ م: "و استیاد... کنار

سر بر زمین نهاد چنانچه مدزمت پیران میکنند التزام گرفت . مدتی بواسطه حیا در شهر سرفت . عاقبت بخاطر وی رسید که بشهر روم ، اگر پیرین نخواهد حقیقت حال خواهم گفت ، نقاب از روی نفاق خواهم گرفت و نفاق چیرا خواهم کرد ! چون بشهر درآمد ادای نماز جمعه کرد ، مردم از هر طرف ریختند و بنیاد عذر نهادند که شاید خاطر شریف از استفسار آن حال منخسف شد ، گفت باکی نیست و موجب ناآدمی باعث دیگر بود . آخر بعضی رسانیدند که فرموده بودید به پیر خود اتفاقا خواهم دیدانید اگر کم اذا وعد وفا اتفاقای آن میکنند که بعد خود وفا کنید . گفت خوش باشد ، بیایید همراه من ، جمعی تشرع همراه وی روان شدند . این عابد بتفکر براه معیشت که آیا آنجماعت بر من چه خواهند گفت که من رسید خاری چند شده ام . چون نزدیک نعلبیه خار رسید ناگاه بنظرش افتاد ، چه می بیند که در گرد نعلبیه خار بساطی عریب کشیده اند و بساطی عجیب گسترده بر وی پیری نورانه بجا من سفید نهشته ، گفت الحمد لله که از خلق رسوا نشدم . چون نزدیک رسید این جماعت را گفت اینک پیرین نهشته سر در قدم وی آرید . جماعتی به نیاز تمام سر در قدم آوردند و بتعظیم نهشتند . زمانی سخنی مناسب حال از تصوف گذشت . آخر الامر فرمود من بعد در اینجا خواهید دید ، هر کس را که داعیه ملاقات و ارادت من باشد بعد الصدق که رسید و خلیفه من است ارادت آرید . هر یک قبول کردند . پیر رود کرد . چون جماعت روان شدند ، صورت قشش شیخ میخواست که از نظر غائب بشود . بعد الصدق دامن محکم گرفت و از احوال خود عرض نمود . گفت من صورت صدق تو ام ، حق تعالی کار تو آن چنان که میباید مهیا کرد ، غم نخور و بعد ازین بپنجه بانش و کاری که میکنی ده ای در آن مشغول بمان

حضرت قدوة الکبری نقل از خواجہ بابا الدین نقشبند میگردند که تکلن واستقامت در یکجا سبب حصول

ارادات اعلیٰ و عزالت بیک تقدی موجب وصول مقامات والا است ، تا که گفته اند که هر که یکجا هم جا و هر که هم جا
 هیچ جا ، بلکه هم جایی همچنین است که ازین شاخ^{سبک} برود و بر آن نشیند . اکابر طریقی مذنب و مضطرب و هم جا
 را ختم الخیر نامیده اند و گفته اند که از ختم الخیر هیچ کاری باید غیر از تصنیع اوقات و مرید را باید که مجموع افعال پیر
 خود را محبوب خود دارد و هیچ فعل و پیرا مکره و مبعوض نداند محبوب کل یا یفعله المحبوب محبوب^۱ ، مجموع
 افعال توبه و حب پیر محبوب نماید و اگر ناگاه اری غیر محبوب نماید فی الحال از آن کنده و بخود اندیشید که درین
 حکمتی خواهد بود که از احاطه علم من ببرد نیست و در واقع را این چه کار تا سده مجاری ضیف نشود و اکابر استغفار^۲
 را بحسین معنی گفته اند و ارادت و صدق به نسبت شیخ بمناسب باشد که شیخ خود را بر همه گزیند و از هم دوست تر
 دارد و حتی که از نفس خودش که قال علیه السلام لا یکن الا بیان المرء حتی اکون احب الیه من نفسه و ولده
 و ماله .

حضرت قدوة الابرار نسبت حضرت خدومی میفرمودند پیر خود را در رتبه کمال و منزله از نقهقان و زوال
 داند و مقصود کونین و وجود در این از وی شناسد

ز بهر کام خود ای کام بگیر   ندارم در جهان جز پیر دیگر
 ز بهر حاجیان کعبه راه   نباشد کعبه ای جز پیر خوشتر
 شرط چهارم : آنست که هر چه از شیخ می بیند اقتدا نکند تا شیخ او را بآن ارنکند شاید که بعضی چیزها
 را شیخ بحسب مقام خاص خویش میگردد باشد و آن نسبت مقام و شرب خاص و پیر زهر قاتل باشد .
 چنانکه گفته اند

تر صاحب نفسی ای غافل میان خاک و خون نیخور + که صاحب دل اگر زهری خورد آن انگبین باشد
 تقلید شیخ هیچ گونه رسید را جائز نیست چه در شغل و چه در راقبه و امثال آن حتی که شیخ ارنکند بآن

---

۱ م : ندارد ۲ م : همجائی همجی ؛ ع ، غم ۹۷ : هم جا همچنین ؛ غم ۳ : هیچ جا همجی ؛ غم ۱۰۲ :
 همجائی همچنین و در حاشیه غم ۳۱ : هر جائی همجی ۳۵ م ، غم ۳۵ ، غم ۳۶ : غم ۳۷ : "شاخ" ندارد ۳۸ م : برد ؛
 غم ۳۹ : پرد ؛ غم ۴۰ : برد ؛ غم ۴۱ : اکابر طریقت تذنب مضطرب هم جا ، او را ؛
 غم ۴۲ ، غم ۹۷ ، اکابر طریقت مذنب و مضطرب و هم جا را ۴۳ م : آنرا ۴۴ م : توج
 ۴۵ ع : سبب مندر ۴۶ م : استفسار

افعال اقدام ننماید اگر چه صلوة نوافل بود عید در گفتن و رفتن و خوردن و خفتن بجمیع امور تقلید شیخ نکند مگر آنکه
بر آن چیز امر کند .

تقریباً سیفرمودند که مجوزه ای پیش حضرت ذی الثقلین آمد و پسر خود را همراه آورد و گفت دل
فرزند خود را متقی بسیار تبوی بنیم . ذمه خود را از حق خود بری گردانم . برای خدای تعالی شیخ و پسر قبول
نمود و مجامعه و ریاضت فرمود . بعضی از چند روز پیش فرزند خود آمد ، دید که نان جو میخورد و زرد و
لاغر شده از کم خوری و بیداری شبها . از آنجا پیش شیخ آمد ، آنجا طبعی پر از استخوانهای مرغان که خیشخ خورده بود
دید . مجوزه با شیخ گفت یا سیدی تو گوشت مرغ میخوری و پسر من نان جو . شیخ دست خود به آن استخوانها
نهاد و گفت قم باذن اللہ الذی یحیی النطام و می یایم آن مرغان زنده شدند ، بانگ کردن آغاز گرفتند .
پس شیخ بآن مجوزه گفت وقتی که فرزند تو همچنین شود حرم خواهد بخورد .

حضرت مدوۃ الکرسی سیفرمودند مرید مبتدی و طالب تقدی بنابه سقیم البدن است و شیخ مستقی و پیر مقتدا بمنزل
صمیم البدن ، هر آئینه سقیم را بر صغیر از ماکولات موزیات اهم است و صمیم را چه احتیاج که بر صغیر . پس
حال شیخ و مرید برین قیاس باید کرد . اگر بعضی ماکولات که بنسبت صمیم البدن حایم و گوارا اند سقیم البدن بخورد
هر آئینه هلاک گردد . چنانکه مولوی رومی فرموده اند :

صاحب دل را نداد آن زبان که خورد او زهر قاتل را بیان
ز آنده محبت یافت از پیر صغیر است طالب سسکین بیان تب درست

اطوار جانی و اسرار ظنین همچنین باید دانست زیرا چه بعضی اسرار و احوال بنسبت شیخ دیگر اند و برخی از کار و
اشغال بنسبت مرید دیگر . پس باز دانستن مرید را از بعضی افعال عین راحم شیخ باشد چنانکه طبیبی باشد حافظ
و حکیمی بود واثق ، چون تشخیص رفس کند و کیفیت ماده که رفس از و متولد شده است ادراک کند . بیمار را
از اغذیه مخاف منع کند که آن مخافی حال او باشد از خوف آنکه مبادا که موجب ازدیاد علت گردد . این

عنایت و شفقت است ، نه آنکه بر بیمار عداوتی دارد که او را از نشستیات منع کند . حفاوة و اشتقاق شیخ در کار دین زیاده ازین تصور باید .

شرط پنجم : آنست که بر ظاهر کلام شیخ و امری متوقف باشد و البته تاویل نکند تا حق سبحانه بموجب صدق عزیمت و عقیده او را در مدارج اشارات ترقی فرماید و در فهم دقائق و معانی بد و مفتوح گرداند . آورده اند که مریدی در ملازمت شیخ طریقت خدمت میپرد و راه ملازمت پیمودی شیخ ویرا خدمت هیزم کشی فرموده بود که هر روز هیزم آوردی و هر جا که شیخ فرمودی بنهادی یا کسی را دهانیدی بوی میدادی . اتفاقاً روزی شیخ در دریای حقایق غوطه خورده بود و در محرابی تبیان دقائق خیمه زده جواهر معارف و درر عوارف بر آورده در گوش اصحاب می نهاد . چنانکه شیخ در حقایق گوئی گرم شده بود که نشسته هیزم آن طالب صادق آورده بمرمن رسانید که هیزم کجائیم ؟ دو بار بمرمن رسانید . شیخ اهلای التفات نکرده ، چه اثر اسرار حقایق و ویرا کلی از خود برده بود . چون مرتبه دیگر عرض کرده که هیزم آورده ام ، چه کار کنم ؟ شیخ از روی تعریف در جواب گفت که رو در آتش نشین ، چند مرتبه مرا میپرسی ؟ چون مرید صادق المشرب و سلیم القلب بود زود بموجب فرموده پر در تنور آتش که بسیار تافته بود رفته نشست و دیر کشید تا جگر بحضرت شیخ رسید که وی در آتش نشسته . شیخ بسرعت روان شد و مرید را از آتش بیرون کشید . چون دیدند موی از وی نسوخته بود یکدیگر خلیل وار آتش بروی گلستان شده سه

با یاد او در آتش سوزنده شد خلیل آتش ذهاب چشمه آب زلال شد

شرط ششم : آنست که بر ظاهر او امر و اشارات شیخ نکته بخوبی و در امثال مبادرت نماید خواه معنی او داند و خواه نداند و در آنچه شیخ فرموده است نهایت مقام حصول و غایت مرام وصول از امثال شیخ میسر نگردد . حضرت صدوق اکبری میفرمودند در امثال ابر شیخ مرید را درین راه چون حضرت مولاناکی جلال رومی نسبت حضرت شمس تبریزی میباید که در خلف شریعت بآن حد امثال نموده تکلیف در موافقت شریعت ! تا مرید را عقیدت وی

باین رتبه نباشد کاروی از پیش نرود .

حضرت نورالدین بفرمان رسانیدند که باین متابعت مولوی بحضرت خواجه و واقعه که در حدیث گذشت دردم روزگار مخالف بپذیرید ، عنایت فرموده صرح تحقیق بودنی هر کنید . فرمودند موضع اتقای این دو در دریای حقایق و مجمع القوای دین دو گوهر معادن دقایق بدو گونه میگویند و آنچه که از حضرت سلطان ولد این خیر تحقیق کرده آنرا نیز میگویم علی بنون از ابتدای کار این یگانه روزگار شرح دهم و آن این است که سلطان ولد میگفتند که خلاصه الادراج والاشباح و سر المشکوة والنزاجه والمصباح شمس الرحمن والنور النورانی الاولین^۱ و الله فرین از ابتدای کار خود چنین میگفتند که در مکتب بودم که هنوز مراهق نشده بودم ، اگر چه چهل روز بر من گذشتی از عشق سیرت محمدی صلی الله علیه وسلم مرا از روی طعام و شراب^۲ بنودی و اگر سخن تمام گفتندی بدست و سر منیع آن کردم . وی مرید شیخ ابوبکر سید باغ تبریزی بود . بعضی گفته اند مرید شیخ رکن الدین سبحانی بوده است که شیخ اوصد الدین کرمانی نیز مرید و وصیت و بعضی میگویند که مرید بابا کمال خجندی بود ، این خیر میگوید که شاید که بصحبت همه اکابر رسیده باشد و از همه تأثر تربیت یافته بود ، و در آخر حال پیوسته سفر کردی و مذهب سیه پوشیدی و هر جا که رفتی در کار و انصرای فرد آمدی . گویند که چون بجزه بغداد در رسید شیخ اوصد الدین کرمانی را در یافت ، پرسید که در چه کاری ؟ گفت ماه را در طشت آب می بینم . مولانا شمس الدین فرمود اگر بر برون دلی نداری چرا بر آسمان نش نمی بینی ؟ و گویند در آن وقت که مولانا شمس الدین در محبت بابا کمال بود شیخ فخر الدین عراقی نیز فرموده شیخ بعد الدین زکریا آنجا بوده است و هر فتحی و کشفی که شیخ فخر الدین عراقی را رو می نمود آنرا در لباس نظم و نثر اظهار میگردید و بنظر بابا کمال میرسانید و شیخ شمس الدین از آن هیچ چیز را اظهار نمیگردید . روزی بابا کمال ویر گفت فرزند شمس الدین از آن اسرار و معارف که فرزند فخر الدین عراقی اظهار میکنند به تو هیچ^۳ لا تخفی شود .

۱- علامات بن سید اشرف و سلطان ولد ممکن الوقوع نیست چه سلطان ولد در ۱۲ سنه م وفات یافته بود . قیاس میشود که

این جا پیر سلطان ولد بوده باشد و از سوکات لفظ "پیر" فرو آمده ۲- خلاصه الادراج ... دست و پا افتد و روانه شد " همین عبارت در لغات و ۳- آمده است باین تفاوت که قد اول الذکر مطابق اشرفی را جای موفر کرده و موفر المکر مطابق را مقدم کرده . ۴- شمس الدین محمود ، معروف به شمس تبریزی ، مرید ابوبکر سید باغ و بر وایت بعضی مرید رکن سبحانی ، و پیر مولانا روم ، در ۴۵ سنه شهادت یافته (نهایت ۴۴) ۵- م : مراهق ۶- م : محمدی ۷- ن : شراب " ندارد

گفت پیش از آن اسرار و معارف مشاهده می افتد اما بواسطه آنکه وی بعضی مصطلحات ورزیده
 می تواند که عبارت در لباس نیکو جلوه دهد و در آن قوت نیست . با بکمال فرمود که حق سبحانه تعالی
 ترا معاصی روزی کند که معارف و صفاتی اولین و آخرین را بنام تو اظهار کند و بنام بیع حکم بر زبانش
 جاری شود و لباس حرف و صوت در آید . طراز آن لباس نام تو باشد . گویند که مولانا شمس الدین
 در تاریخ سن اثنین و اربعین و ستمایه در آشنای مسافرت بقونیه رسید ، در خان شکر ریزان فرود
 آمد . خدمت مولانا در آن زمان بتدریس علوم مشغول بود . روزی با جماعتی از فضلای در کنار
 حوض نشسته بود تا بی چند پیش خود نداده که مولانا شمس الدین درین مجلس آمد ، پرسید که این چه
 کتابهاست ؟ مولانا گفت این را قیل و قال گویند ترا باین چه کار ؟ خدمت مولانا شمس الدین
 دست فراز کرد و هم کتابها را در آب انداخت . خدمت مولانا تباسف تمام گفت هی درویش
 چه کردی ! بعضی از تصانیف پدر من بود که دیگر یافت نیست . شیخ شمس الدین دست در آب کرد و
 یگان یگان کتابها بیرون آورد و آب در هیچ یکی اثر نکرد . خدمت مولانا گفت این چه مکر است ؟
 شیخ شمس الدین گفت این ذوق و حال است ترا باین چه کار . چون این اسرار از آن بزرگوار حضرت
 مولانا دید در تعجب ماند و داعیه عدالت وی در دل وی پیدا شد بحدیکه از همه برآمد و طریقی
 خدمت وی سپردن گرفتند . روزی در خلوت نشسته بودند که خدمت مولانا شمس الدین از مولانا
 شهادی الخامس کرد . مولانا حرم خود را دست گرفته در میان آورده فرمود که او خواهر جانی
 من است ، نازنین بپری می خواهم . فی الحال فرزند خود سلطان ولد را پیش آورد . فرمود که
 او فرزند من است ، حالیا اگر قدری شراب دست میدادی ذوقی میکردم . مولانا بیرون آمد
 و سبوی از محلت جمودان پر کرده بیاورد . مولانا شمس الدین فرمود که مطاوعت و سست مشرب

[بقیة الحاشیه ۲۲۴] ۱۰ ن : سنجاس ۱۰ ن : و می شاید که بصفت هم رسیده ، ۱۱ ع : تسفر ۱۲ م : دنیل ، ۱۳

بصندى دُخْل را گویند ۱۴ م : نتوحى ۱۵ م : ندارد

۱۶ م : حکمت ۱۷ ن : خانه ۱۸ م : باسف ۱۹

مولانا را امتحان میکردیم ، از هر چه گویند زیاد تر است . بعد از آن دست وی را گرفت و روانه شده . مدت سه ماه در خلوتی بیلد و نه را در صومعه^۱ وصال نشستند که اصله بیرون نیامدند و کسی را زهره نبود که در خلوت ایشان در آید . آنچه که از حضرت سلطان ولد^۲ شنیده ام این است . را بعضی مردم موقع اتقای این دو بزرگوار جای دیگر میگویند و آنچه است که روزی حضرت مولوی با جمعی از شاگردان از درس فارغ شده از عشق خان شکر ریزان گذشت . مولانا شمس الدین پیش آمد و عنان مرکب مولوی گرفت و گفت یا امام المسلمین بایزید بزرگتر است یا مصطفی صلی الله علیه و آله؟ مولانا گفت از حیثیت آن سوال گویا که هفت آسمان از یکدیگر جدا شده و بر زمین ریخت و آتش عظیم از باطن من در داغ من بزد و از آنجا دیدم دودی تا ساق عرش بر آمد . بعد از آن جواب دادم که مصطفی صلی الله علیه و آله بزرگترین همه عالمیان است ، چه جای بایزید است . گفت پس چه معنی دارد که مصطفی صلی الله علیه و آله می فرماید که ما عرفناک حق معرفتک و البیزید میگوید سبحانی ما اعظم شأنی و انا سلطان الاسلا^۳ نیز گفته است . گفتم که البیزید را تشنگی از جبردهای ساکن شد ، دم از سیرابی زد و کوزه ادراک او از آن می رشت و آن نور بقدر روزن خانه او بود . اما مصطفی صلی الله علیه و آله استسقای عظیم داشت و تشنگی بر تشنگی افزود و سینه مبارکش بشرح^۴ الم نشرح^۵ لک صدایک و اهرق الله واسعه گشته بود لاجرم دم از تشنگی زد . هر روز در استدعا زیادهای قریب بود . مولانا شمس الدین نوه زد ، بیفتاد . مولوی از استر فرود آمدند و شاگردان را فرمود تا او را ببر گرفتند و به مدرسه بردند تا بخود باز آمد و سر مبارک او بزالوی خود نهاده بود . بعد از آن دست وی را بگیرفت و روانه شد و در خلوت برد یافت آنچه یامنت .

شرط هفتم : آنست که خود را از هم کمتر بیند و بهر هیچکس خود را حق نه بیند و هیچکس را بهر خودی حق نه بیند که ادای آن بر وی واجب باشد و اعتقاد کند که در کون و مکان جز حق سبحانه تعالی و

۱- م : صومعه این جامع « سلطان ولد درست نیست . قیاس میشود که پیر سلطان ولد بوده باشد (روای کتبه هاشمیه ص ۲۴)

۲- م : خان شکر ریزان شمس خدمت سلطان شمس م : ع : بزرگترین همه ... چه معنی دارد که مصطفی صلی الله علیه و آله ندارد

۳- م : تا به م : م : م : م : تشنگی بر افزود ؛ ن : تشنگی در تشنگی برد م : قرآن ۳۰ الم نشرح ۱

حضرت قدوة البری بارها حضرت شیخ مظفر بلخی را یاد میکردند و عالی همتی و پیرامی ستودند و میفرمودند که صد هزار آفرین بدین مقوله وی باد که گفته است حق تعالی در جلوه گاه فردوس چون بصورت شرف الدین جلوه نیکو هرگز نه بینم :

فردوس چه کار آید اگر یار نباشد
تا که وجود شیخ را بقصد مقصود معتقد نبود کار وی از پیش نرود و کمال اخلاص برید نسبت شیخ آنست که جزوی هم نقصانست اگر این چنین کند نه نقص آنست

کسی که در راه اخلاص این چنین نرود بگوی وصل دل آرام نازنین نرود
این کمال همت وی است که از مقصود کونین اعراض کرده و بجانب مقصود استقبال فرموده
منصب وی برتر از کونین آمده گفته اند کوس عالی همتی بر ذروه اعلیٰ زنند
رو بسوی حور و حبت کردن از دون همتیست هر کجای دون همت آمد بر سر او پا زنند
شرط هشتم : آنست که در هیچ امری از امور شیخ حیانت نکند و در احترام شیخ باقی الوجوه
گوشد و در عمارت دل خود بزرگتری که شیخش فرموده باشند نهایت بدل جبه کرده تبعه یم رساند و هر چه گاه
بر خاطر غیر ذکر از شغوت و غیرها بدل گذرد در حال رجوع بزرگ کند و مشغول شود و بداند که در
یک وقت بدو امر مخالف مشغول نتوان بود . تا غفلت طاری نشود آن خاطر مذموم هرگز ظهور نکند.
پس بزرگ از ال غفلت بپاید کرد که حقیقت الذکر طرد الغفلت .

حضرت قدوة البری میفرمودند که شیخ خواجگی فرموده اند شرط مرید آنست که همت چنان بلند کند که پیرا جان خود
بندارد و خود وجود و غالب او گردد .

دل بتوزنده ست مگر جان توئی   ست جان چیت چو جانان توئی

ا ه م : شیخ مظفر خمس بلخی ا ه م : ازین ا ه م : نکند ا ه م : اعتراض ا ه م : مقصد ا ه م : غم ۹۷

بدل و جبه ا ه م : چیزها ا ه م : تباری

چون پیر جان مرید شد و مرید قالب پیر گشت یعنی چنانکه تمام قالب بباب از سر تا پا هم پیر از جان است تمام وجود مرید محبت پیر پُر گردد و قالب فرقه است و جان فرقه پوش است . پس مرید فرقه باشد و پیر فرقه پوش تا از غلبات اتحاد چنان شود که هر سخن که مرید گوید پیر گفته باشد و هر چه مرید بپوشد پیر پندیده باشد ، و هر چه مرید ببیند پیر دیده باشد ، و هر جا که مرید رود پیر رفته باشد ، و آنچه مرید گیرد پیر گرفته باشد ، و چه وجود مرید قالبی گشته باشد و چه وجود پیر جان مرید گردد ، و پای تو سوزد (و شود) ، و دست تو آستین او ، و چشم تو در کپه او . آنچه پیر بنویسد بنده بدی و محبت محبتی و خرقه خرقی سر این معنی است . هرگاه از غلبه اتحاد پیر جان مرید شد و مرید قالب پیر و پیر فرقه مرید آمد و مرید فرقه پوش پیر شد ، پس مریدی را که پیر فرقه باشد اگر باطنی فرقه التفات نماید بآب نبود و این هر مریدی را نشانید بکلمه مریدی که بجای پیر رسیده باشد ، چه این مرید صفتی است که عالم بذات پیر است و مستغرق در دریای ذات وی .

حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند و مقتیده این فقر سجدت مخدومی و مخدوم عالم مرشد پیشوای بنی آدم حضرت شیخ علاء الحق والدین طهیب الدین متواضع رسیده و بنظر ظاهر و باطن اختصاص یافته و انواع جامهای خاص و اجناس لباسهای اختصاص مرحمت فرمودند هم در آنروز در فقری اختیار شد . بعضی معاندان که بودند بر سبیل غصه و حسد در غیبت زبان طعن کشادند که سکوت خاص بر دیگری اختیار کردن کجا آمده است و سبب مبارک مخدوم عالم قدس الله روح رسانیدند . بلفظ در بار فرمودند آن فقر فعلی نگند که بمعنی باشد ، از وی سوال کنید . از این فقر پرسیدند . این تسکینه در جواب گفت که جامه عین پیر است یا غیر پیر . عین خود تصور نتوان کرد زیرا که جامه مشابه عرض است ، هر آئینه غیر باشد ، و پیر را نظر بر غیر نیست . مرید تابع صفات پیر است ، اگر این فقر بخواهد صفات التفات نماید الکتاب پیر نکرده باشد و هر که الکتاب پیر نکرده باشد او را با پیر چه نسبت ؟ نشان بین محمد و محمد . چون این حکایت

باز بسمع مبارک انبیان رسانند درین باب تحسین فرمودند و دعای در حق این فقیر کردند که خوشبوی تو از شرق تا غرب برسد.

شرط نهم: آنست که مرید را در دو جهان هیچ خواستی و بالیستی نباشد و هر وقت که او را خواست و بالیست باشد او طالب حواس است نه مرید، بلکه فرموده اند مرید پیش شیخ همپورده بین بدی انفس میباید، بر طریقه خواهد او را متحرک گرداند. پس سزاوارتر مرید آنست که آنچشم شغش نسبت او خواهد او جز آن نخواهد. برین تقریر اولی آنست که او را مرید نگویند چه او را هیچ ارادت نماند. پس اطلاق اسم مرید بر و کسب محبت باشد، و خدا در کلام شیخ بیهیچ وجه نداند، چه افعال شیخ و احوال وی همه چو احوال بنوی صلی الله علیه و سلم است که بهوای خود کار نیکند ما ینطق عن الهوی ان هو الاوی یوحی. پس گن خطا بوی لطف فاسد است.

حضرت شیخ الاسلام نظام الدین حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و سلم را در یک شب بخواب دیدند. حضرت رسالت فرمود یا ملک الفقراء المساکین. چون شیخ بیدار شد در خاطر خطور کرد که والمساکین بالیستی بسبب عطف که معاشرت میان فقراء والمساکین ثابت است. در همان وقت ازین خطره نیشیان شد، فرمود کاشکی تعلیم نردمی تا مرا بر قول رسول اعتراف کرده نشدی.

بر حرف چپکس نه انگشت اعتراض گمان کلام صانع نیست که خط خطا کشد

حضرت قدوة البری میفرمودند که مقوله شیخ عین مقوله حق دانند. اگر نبوی در مقوله شیخ قلمی افتد به قصور نعم خود حمل کند و بعد از معنای ادراک همان سخن بمحمل صواب خواهد رسید. تقریباً میفرمودند که حضرت محدومی میفرمودند که حضرت شیخ نظام الحق والدین طالب مشواه دعای از پر خود شیخ فیه الحق. والدین آموخته بودند و بموجب فرموده پیر در وظائف آورده مداومت میکردند. ماناک نفلی از آن

دعا ظاهر اعراب غلط می‌نمودند . هر چند که علمای نحوی سابقه می‌کردند و تغییر اعراب می‌فرمودند ایشان نیز نمی‌کردند
همچنان می‌خواندند بحدی که تعلیمی بحد شد که این غلط غلط است . فرمودند اگر من این را غلط ندانم پس
پیر خود را بحد نسبت کرده باشم و هذا محال . بعد از تحقیق و تطبیق بمسئله نحوی چنانکه هر یک معلوم
کردند که همان اعراب صواب بود چنانچه حضرت شیخ می‌خواندند و

کسیک طالب و ساکن زه خدا باشد دم از خطاش زدن بدتر از خطا باشد

شرط دهم : آنست که متقا باشد در هر کرا که شیخ بر و مقدم داشته باشد اگر چه در علم از او فرور
باشد و اعتقاد کند که طریقی مختار او اشرف طرق است و شیخ او اکمل مع است و اگر نه بحسب اوقات دل او
باشرف و اکمل ضرورت می‌خواهد کردن و این میل بحقیقت مانع ظهور نسبت ذوقیه گردد .

حضرت خواجه بهاء الدین می‌فرمودند که یکبار بدین مولانا ابو بکر رفتیم . در صحبت ایشان یک شخص بود که مرد شیخی از
شیخان رسمی بود . حضرت مولانا متوجه آن شخص شدند . فرمودند که تو شیخ خود را دوست میداری یا امام اعظم را ؟
آن شخص گفت شیخ خود را دوست تر میدارم از امام اعظم . خدمت مولانا در غضب شدند و گفتند ای
سگ تو شیخ خود را از امام اعظم دوستر میداری ! و از غایت غضب نتوانستند نشست و بخانه درآمدند .
من و آنکس مرد دو تعمیر نشستیم . لحظه ای گذشت و آن شخص بیرون رفت و من تنها ماندم و من در فکر شدم
که این چه سخن بود که خدمت مولانا بنسبت او گفتند ! بعد از لحظه ای مولانا بیرون آمدند ، گفتند این شخص کجا
رفت ؟ من گفتم او همان لحظه رفت . خدمت مولانا بنسبت او گفتند بیا بنید بعد از خواهی وی رویم .
بهمراهی ایشان متوجه آن شخص شدیم . در راه آن شخص پیش آمد و گفت که ملازمت شما سیر نفتم ، آن
زمان خدمت شما در غضب شدید . من در جواب چیزی نتوانستم گفتن . اکنون من بیچاره سال است که
در مذهب امام اعظم ام و مرا از هیچ عمل تا مدتی باز نه اشت ، چند اوزی که ملازمت این عزیز نفتم
از مجموع ناکردنی باز آمده ام و در دل میلی بکوتی سبی نه تعالی می‌یالم . اگر این چنین کسی را از آنچنان

کس دوست داشتن در شریعت و طریقت جائز نباشد از گفته خود برگردم و استغفار کنم . حضرت مولانا سر و روی آن شخص را برسدند و عذرخواهی بسیار کردند .

حضرت قدوة البری میفرمودند خدمت و ملازمت یار پیش قدم از یاران اعم مهمان است و لهذا حضرت ایشان هر یک اصحاب خود را امر کرده بودند خدمت و تعظیم حضرت بگیر . تقریباً میفرمودند چنانکه حضرت شیخ نظام الدین اولیاء گفته اند " در قیامت هر کسی بخیر می فرزند ، خیر من سبب رسیدن این ترک الله خواهد بود یعنی خسرو دهلوی " ، آنچنان شبی در سر این فقره انداختند که اشرف در دنیا چنانچه است آورد ای که شریف ترین نعمت ما باشد ؟ عرض کردم الهی اگر چه نعم نامناسی را داده ای که آن تعداد نعمه الله لا تحصوها و لیکن شکرانه چنانچه نتوانم گزاردن و در قیامت هم باین چار چیز را فرخواستند انشاء الله تعالی . یکی آنکه از ملازمان درگاه معدوم و جاروبان بارگاه نبوی صلی الله علیه و سلم مرا آوندی دوم آنکه بقبر ملازمت حضرت خباب عدلی را بشرف ساختی ، سوم آنکه دولت عرفان الهی و شوق و جدان نامناسی روزی کردی ، چهارم آنکه دو گوهر از دریای حقایق و دو جواهر از معادن دقایق را نصیب کردی و آن دو گوهر یکی حضرت نور العین و دومی حضرت کبیر اند . انشاء الله تعالی الوار و ولایت و آثار هدایت ایشان تا قیام قیامت باقی خواهد بود بالنبی و آل المودود .

حضرت قدوة البری میفرمودند در اصحاب هر مقتدای و احباب هر پیشوای یار پیش قدم شده آمده است ، و در احباب این فقره فرزندم شیخ کبیر است . چون حضرت کبیر از همای فنا نصیای بقارفت بستند و بمنزل و صول حقیقی رسیدند حضرت در یتیم را باین منصب مرفراز کردند و فرمودند که این منصب در فرزندان من یکی از فرزندان کبیر را البته بدعی خواهد رسید انشاء الله تعالی .

حضرت قدوة البری میفرمودند که حضرت خواجہ ابویوسف محمدی حد آ فرمایات خود چنان خلیفه را در مقام

---

۱۴۳ : نتوان دانست ۱۴۴ م : گفتن ۱۴۵ م : ندارد ۱۴۶ معنی قول حضرت نظام الدین اولیاء در

نعمات من لا یقول است ۱۴۷ و بوج کشف صفحہ ۵۲۹

صیح لذت و رای این نصیبت که بر آستانه حضرت شیخ نجفیه با شتم . شیخ فرمودند شبارت باد مر ترا که سلطان
در رکاب تو بروند . روزی یکی از سلاطین زیارت شیخ سید الدین بیاید و در وقت بازگشتن از شیخ درخواست
که اسپی نذر شیخ کرده ام ، التماس می نمایم که قدم رنج فرمایید تا بدست خود سوار کنم . شیخ التماس ویرا مذبذول
کردند ، بدر خاتمه آمد . بادشاه را پیش گرفت تا سوار شود . اسب سرکشی کرد و غلغان در روبرو ، قریب
پنججاه گام در رکاب شیخ بروید و گفت اسب هرگز سرکشی نمیگرد . شیخ با بادشاه گفت حکمت در سرکشی
این اسب آن بود که ماشینی در خدمت شیخ الاسلام شیخ نجم الدین گری بردیم ، ما را شبارت داد که بادشاهان
در رکاب تو بروند ، اکنون این تعدادی سخن شیخ است . من کلمات القدسیة هذ الرباعی :

مهر شب بختال پاسبان کویت   بگیرم گرد آستان کویت
باشند که بر آید ای صتم روز صبا   تا منم ز جریده سفن کویت

آنفاً حضرت قدوة البری بیان بفرموده زاده الله تکریماً و تشریفاً نسبتند و بجمع از اهلب
روان شدند . بعد از قطع دوسه منزل بخط اوده رسیدند ، نزول براوید حضرت شمس الدین
اودهی فرمودند . شیخ شمس الدین در اضمحام ضیافت باقصی نهایت اقام فرمودند . حضرت قدوة البری
راستبور با میل بود ، خود بطبخ آن قیام نمودند بحدیکه دست ایشان در طعام بختن سوخته و جیره
بر آن نسبت بود . بنظر مبارک حضرت قدوة البری افتاد و استفسار فرمودند . بعضی از
خدام بموجب سوختگی بحرمن رسانیدند . فرمودند شمس الدین پیشتر ای که این داغ ولایت است
که بدست شما نخاده اند ، غم نصیبت و اندک بزبان مبارک بر آن جرات فف زدند . بجز
دستین نیک شد .

حضرت قدوة البری میفرمودند در خدمت شیخ اگر کسی احوال وراز و مقصد نرسد ، چه جان اگر

ل : ۳ : تا فم ، ن ، ع ، بعد از این رباعی این رباعی نیز دارد :-

هر چند گهی ز عشق بیجان شوم   با عاقبت آشنا و صحنه شوم

تا که هر گاه رخسار بر گذرد   بر گزدم ازین حدیث و دیوانه شدم

در مورد چهارم این رباعی در نسخه "ع" بجای "دیوانه" "بیجان" است .

ک : ۴ : بطبخ ک : جیره چیز است که آنرا برای درستی و سخنان شکسته بر آن ببندند ک : م : بجز استفسار

کسی در راه شیخ نساورد بی همت باشد . یک جان چه باشد اگر کسی صد هزار جان فدای شیخ کند
هنوز کم است . بهیچاره مغذوب شیرازی چه خوش گفته است :
جان نقد محقر است حافظ از بهر نثار خوش نباشد^۲

به بنی تقریب فرمودند که امیر علی دینوری را مریدی برد محمد شتر آبادی نام . روزی این مرید را فرستاد
تا از بازار چیزی آورد . این مرید بر رفت و همانا چیزی حاضر نبود ، در وقت خود را فروخت و
آن چیز که پیر خواسته بود بخرید و برو فرستاد . چون چند روز برین واقعه برآمد آنکس که آن
مرید را خریده بود مگرواقف شد بر حقیقت کار او ، گسیل کرد تا پیش پیر آمد . امیر علی باو
گفت ای جوانمزد چندین هزار سال جان ما در غیبت در عشق آفرینش تو میسوخته . این بسی
نبود که این فرق ظاهر نیز در می بالست یک صفت قرب ظاهر هم ببايد .

حضرت در پیچ از آداب شیخ و مرید در خواست . فرمودند که در مقامات خواج آورده اند
که تخلیص نیت و فقدان بسبب اوقات باید که از خود باز جوید تا باطلت بر آن داعیه غلبت
تقدم و تشنه و استیلا و تفوق که نفوس خلق بر آن بجهول اند نبود و نفس خود را تا آنکه
از غواشی طبیعت سورا و زوار شتوت مبرا بنید هنوز تقسم دارد و شاید که داعیه استجلاب
محبوب و صرف وجوه مردم بخود و روی از غایت رقت مستور ماند و بر آن اطلاع نیفتد .
پس چون بنید که بعضی از طالبان از سر صدق و ارادت روی بد و آوردند از وی طلب ارشاد
و هدایت میکنند ، بتعجیل متوجهن تصرف نشود و متوقف باشد تا صدق و ارادت او درین امر
بتصرف الهی ظاهر گردد .

موت قدوة اکبری میفرمودند که شایع ما تقدم رضوان الله علیه اجمعین در تربیت مرید زود

اقدام نمی فرمودند تا بجهت اعتقاد و انقیاد عیار اولی هر نمی دیدند و در خانواده زیدیان اگر کسی را داعیه صحبت و خواهش ملازمت این خاندان شریف میسیدی اول خود را در اصلاح انداختی و قرآن حفظ کردی . چون قرآن یاد آیدی آنکه بتلقی ایشان رفتی و هر روز و شب چون دو فم قرآن کردندی و متواتر طی میکردندی و اظهار بلباید بیابان و میوه های کوستان می نمودندی و از خانه و اسباب دنیا بخرید گزیدندی آنگاه ویرا در ارادت می آوردندی . مجرد ارادت ارشاد و تلقین را خود شرائط دیگر میفرمودندی هر چند که در زمانه تغیر دیدندی و در همت های (دم) تقصیر یافتندی آن شرائط نمائند . کار بحدی رسید چنانکه می بینی ، شخصی امروز مرید میگردد و علی الصباح خلعت و ولایت میخواهد

کسی کار روز به شخصی مرید است چنان لاف زد که به از بایزید است بدین تفریب حضرت قدوة الیکبری میفرمودند کسیکه نقدای فساد تخ تقدین و پیشوای شیوخ کاملین بود از وی شمای گوش دار که حضرت خواجه شبلی وزیر زاده بوده اند ، در شرح فرمان دعی داشتند ، بحضرت سید الطائفه آمد و گفت میخواهم که در ملازمت تو در آیم ، یکی از بیت کنندگان گوشوم . فرمودند تو وزیر زاده این شهر و فرمان دعی کرده ای ، هر چه من ترا بفرمایم شاید نتوانی کرد پس بیت چگونه راست آید ؟ گفت هر چه بر من حکم خواهد بود آنرا بچشم و دیده خواهم کرد

هر چه فرمانی بفرما سرور فرمان بزم سرخی تا بم زحمت منده ام تا زنده ام

باز حضرت سید الطائفه فرمودند که کار ما سرتر استیدن و ترنده پوشیدن است

مفکران حقیقت به نیم جو خزنند قبا ی اطلس آنکس که از عنبر عاری است

تو این نمیتوانی کرد ؟ گفت آری میکنم ، در صحن زمان فرماندهی از سر نمانده پیشین حضرت سید الطائفه آمد . حضرت خواجه سرتر استیدن و ترند پوشانیدند و گفت که همیانی که زنبیل و رویشیان ، بدست یز ، حرجا

که فرماندهی کرده ای و خلق ترا بزرگ داشته اند همانجا برو و گدائی نکن ^۱
 عقل مرد نیست فراگیری آموز عشق با زسیت باوشاهی سوز
 مینه از شیخ عشق آندازی در میان آنچه در میان داری
 بموجب فرموده پیر انبائی بر دست ^۲ گرد و گدائی کردن گرفت . در اول مرتبه که گدائی برآمد زرد و
 نقره آورد و در مرتبه دوم اجناس گدشته آورد و در مرتبه سوم کار بجیت و فلوس کشید ، آخر مرتبه ^۳
 رسید که هر روز گدائی رختی ، صبح نمی آوردی و انبائی خالی آوردی و پیش پیر نهادی . فرمودی چرا
 امروز چیزی نیادری ؟ گفتی امروز کسی مرا نخرید . فرمود اکنون خریدار تو خداست . در
 اربعین نشانند . کار بجائی رسید که مقتدای روزگار شد ^۴

کسی که بر در دلا گدائی کند آخر بیاید بادشاهی
 چو کال را کساد شد بازار یقین میدان که خداید خریدار ^۵

صفت قدوة الیکبری میفرمودند این شرایط خود در ارشاد در آن مهربور . در کد حضرت مخدومی ^۶
 هم تا باین حد نه انجامیده بود و منتهایت این قصور نرسیده چنانچه اکثر اصحاب حضرت مخدومی اگر
 کم کرده دوازده سال محک انحن خود را می نمودند و چهار مائیت برمی آوردند آنکه رواج
 با سرار گدائی یافتند و بشرف اشتغال شرف میشدند ، و دیگر طایفه از اهل کیم ، حضرت مخدوم زاده
 حضرت شیخ نورالحق والوین هشت سال هیزم کشی کردند . روزی اعظم خان مخدوم زاده بزرگ
 که برادر کلان حضرت شیخ نورالحق باشند و مناصب وزارت رسیده بودند بختگاه حضرت مخدومی
 نشستند بودند که حضرت مخدوم زاده پستاره ^۷ هیزم آوردند و بطبع انداختند . اعظم خان بر جگر خود
 نمک ریختن گرفتند و فرمودند برادرم نور شما هم نعمتای والد بزرگوار غارت کردید ، تا روزی که

۱ م : هنبائی ۲ ع : "دست" ندارد ۳ م : کشیده ۴ م : مرتبه ۵ م : هنبائی

۶ م : آورد ۷ م : بخار ۸ ع : چو کال را کساد شد بازار ۹ م : ندارد

۱۰ م : "هم تا" ندارد ۱۱ م : جد ۱۲ ع : پستواره ۱۳ ع : پستواره

حضرت مخدومی نقشسته بودند . مخدوم زاده پشته از هیزم می آوردند ، ناگاه از دور بنظر مبارک افتاد که پشته از هیزم مقدار یک گز از سر مخدوم زاده بالادشته می آمد . از آنروز حضرت مخدومی دست از هیزم کشی کشیدند و فرمودند جای که عورات ضعیفان آب میکشند و زمین لکتن است ، پای ضعیفا می نوزد آنجا بروید و کوزه های این ضعیفا بر سر کنید و بجای آسان کردن بدهید . تا چهار سال باین امر اشتغال فرمودند . حضرت مخدومی میفرمودند که مردم روزگار درین وقت پیدا میشوند و نافعیت رده میخواهند که نعمت را بایند . بحسب میانند .

نارسد و پنج گنج میسر نمی شود

حضرت قدوة البری میفرمودند که نسبت حضرت مخدومی هر چند که شیخ سراج الحق والدین دلف کمال و عنایت بی زوال میفرمودند و لیکن طریق خدمت بحدی میرده اند که اکثر اوقات شیخ سراج الحق والدین محقه سوار شده میر میگردند . حضرت مخدومی بازوی راست محقه بدوش میگردند و راه بعد میکشیدند و اغلب اوقات چنان میبود که خادمان حضرت شیخ سراج الدین دیک گرم و پخته بر سر حضرت مخدومی میدادند . هر چند خدام عظام لبانو میگردند حضرت مخدومی نمی مانند که دیک بر سر دیگری دهند

بسی بر سر کشیده دیک نمت   که بر سر بر نهاده دیک نمت
بسی در آتش اندوه منخته   ببايد تا شود این دیک پخته
کسی کین دیک نمت پخته خورده   زدیک آسمان سر پرش برده
چه داند نمت این دیک خامی   نداند تر این هو خاص و عامی

از سبک دیکهای گرم بر سر رفته بودند موی بر سر مبارک القیاس نمانده بودند و گزراگاه محقه شیخ سراج الدین اکثر

شده ع : بی آید   شده م : ندارد   شده ع : و ضعیفا   شده کشتن ، کشتن ، کشتن :-

بسی نرم و نازنده   شده م : دهند   شده م : " به " ندارد   شده ع : اندوه خسته

شده م : ببايد   شده ع : خدمت   شده م : هیچ از   شده هم بنامه سف

اوقات بهر در خدمت پادشاهان حضرت مخدومی میشد و خدمت پادشاهان منصب وزارت و ممدارت داشتند . ایشانرا عار در کار میشد و میگفتند که ای تنگ عالم چرا نام مرا بی تنگ میکنی ؛ حضرت مخدومی در جواب میخواند :

چه میگوئ که زین تنگ تمام است که ما را در جهان زین تنگ نام است
نمی گو را بود زین خدمتش تنگ زنده فردا ز حسرت سینه بر سنگ

حضرت قدوة البری میفرمودند که بسیار خواستم که در خدمت شدم به اشتغال نمایم و بکن خدمت مخدومی از بسکه مظهر نام در باره این فقیر سکندر دند نمی مانند که باین نوع خدمت مشغول باشم . ضرورت بموجب اطاعت احسن من الخدمت بجهان نوع اشتغال میکردم . اما اکثر اوقات قدم جای حضرت مخدومی رفتم ام و در ضمن مقذوره هرگز بوی قذریه باغ نرسیده است . در روزی بطریق مخفی مقذوره بر نفتم که نظر مبارک حضرت مخدومی افتاد . فرمودند که برو ب قاذورات کثرت از پیشگاه وحدت سیر و بی و حسن و خاشاک فقر اولاد خود از سخن روزگار آنها بر میداری ؟

نرو به تا کنگی خاشاک کثرت ز جارب و بیرون درگاه وحدت

نه بیند پیشگاه وحدت حق مقید در نیاید سوی مطلق

حق تعالی این همه سعادت ابدی مساعدت سرمدی که در روزی نکرد و حصول دولت نشود و حصول شمول وجود که نصیب شد هم از آن جا اولی بوده است

آنانکه جام خدمت مردان کشیده اند در بر قبا ی دولت یزدان کشیده اند

مردان ز راه رنج و تعب از حقیقت گل بر اوج وصل عشق بهمت رسیده اند

حضرت مخدومی بارها فرموده اند که طالبان صادق و سالکان واقعی درین راه میباید که اسباب سعادت و حصول

مصلحت کرده بیایند چنانکه فرزندم اشرف جلد اسباب ولایت و آلودت عنایت تهیه نموده و چراغ قابلیت

خود را بر از روغن استعداد و فقیه ارادت آماده کرده در آمد همین که بر گردن مانده بود

س : نادر س : کشیده س : س : میروی س : چشیده س : ع : اسباب

ولایت و آلودت عنایت مصلحت کرده بیایند س : س : گردن

در پیکر کان چراغ خویش آورد ز شمع حال خود پیرایش بر کرد
چراغ قابلیت گر نباشد چه کار آید ز پیریش ز خراشد
اگر بنیان هم گویا بریزد صدف گر نیست لؤلؤ از پیریزد

از شرائط شمه ای مذکور شد . اکنون شروع در آداب میرود .

ادب اول : حضرت خواجه میفرماید که شیخ را باید که نظر در استعداد مرید بکند و چشم بر عواقب امور
روی نهد . اگر در وی ببیند که قابلیت تصفیه وجه خاص دارد پس اشغالی که مناسب وجه خاص اند بر وی محض
کند و بطریق تقریب و کاملین راه نماید و بعضی این مذهب را مذهب شطراغ گفته اند . اما در کسی باشد که وی
قابلیت قبول تصفیه وجه خاص داشته باشد ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء . اگر داند و ببیند که استعداد
سلوک سلسله تربیت در وجود وی ترکیب است بآن ترغیب نماید . اما این مشرب را مذهب صحت میباید
تا بنمود سادگ صحت بلند بر سر این چرخ نریزد کند

پس این چنین کسی را اول بوعظ^{۱۱} و ترغیب و ترهیب و ذکر^{۱۲} بنشیند و دوزخ بخواند ، بعد بر تفریع^{۱۳}
فرائض و سنن و روایت و چاشت و اشراق و تهجد و شکر و صوم و وظائف که تحت اعلیاء و بعضی مشایخ از
صوفیه است دلالت کند ، بعد به مشغلی که مناسب حال وی باشد مشغول سازد و لیکن از کار جریه ویرا

نفید تراست

سر نزنند آتش ز آهن برنگ تا نزنند بر دل سندان ترنگ^{۱۴}
روی دلا را ی نبیند کسی تا نزدانند ز آئینه رنگ

حضرت قدوة الابرار میفرمودند که حضرت خواجه میفرماید که هر کرا تمیز قابلیت طالب و تفریق
استعداد ادوات دید بنمود و معرفت آن نباشد که هر کدامی از اصحاب بچشمش را در خوراند او را در
سند از تعداد نشستن حرام است و تعویذ در میان کردن از اذنام ، و هر که در اول نظر نهایت وید

۱۴ ع : چراغی پیش ۱۵ م : عارف ۱۶ م : کل ۱۷ م : در ۱۸ ع : شرب بلند را
صحت بلند ۱۹ م : برج ۲۰ ع : حسیه ۲۱ ع : بعد از ۲۲ ع : با فرائض
۲۳ م : " و وظائف که " ندارد ۲۴ م : نزد ۲۵ ع : ترنگ : آوازی که از زدن توار
بر چیزی سخت پیدا میشود (نظام)

درخواست مکنید که حضرت شیخ را ببیند . گفتیم نیک باشد . چون درآمد از دور او را دیدیم و دانستیم که

اوست

بر آمد صدق کمان دید در خواب

بیام و سلام کرد و ساعتی بنشست و بیرون رفت . من خادم را طلب کردم . گفتیم برو و این جوانرا که برفت بگری که می باید که این جا روزی چند بماند و ازین حالت بازگردد که ما را بتو کارصیت . چون خادم بیرون رفت او را دید که بازگشته بود و بر در ایستاده . خادم از او پرسید که حال چیست ؟ گفت میخواهم که بخدمت شیخ بگوئی تا مرا قبول کند و هم این جا بخدمت درویشان مشغول گردم . خادم گفت من هم از برای این کار آمده ام و این گفت و بحضرت شیخ برد و بخدمت مشغول ساخت . خدمتی که از آدمی بهتر از آن ممکن نباشد بکرد . بعد از سه سال ذکر گفت و خلوتی چند نشست . حال های نیکو روی نمود .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که حقیقتی بعضی مشائخ را بصیرتی داده و فراستی نصیب کرده است که از واردات آئینده بر درید مطلع میگردد و میفرمایند که امروز یا فردا یا بعد فردا در چنین ایام بر درید غلظت وارد نزول خواهد شد و از وی ویرانی آگاهند .

دردنیشان چو آبی گهران را صدف را گو که بکشاید دمانرا

تا مستعد آن دولت کمال و مستقبل آن آب منیع زلال عالی حال میگردد چنانچه احوال مستقبل وی اظهار مکنند و حالات ماضی را نیز بروی اشعار میسازد .

از حضرت شیخ علاءالدوله سمنانی نقل میگردد که میفرمودند من در سفر بودم و طالبی از طالبان من بر صفا خود نشسته بود . من آنجا که بودم از آنجا نظر من بر نزول حال وی افتاد . دیدم که واردی عالی بروی نازل میگردد و حالی بس شگرف بروی کشف میشود حالی برخاستم و آنجا رفتم که

ج : این موید ندارد . ع : شد . در چهل مجلس این واقعه نیز در سلسله واقعات
ابلا است و مراد از "طالبی" همان جوان است که احوالش در قطع زبور بیان شده است . در
چهل مجلس دوی ۸ چنین است : روزی در سفر بودم و او در صفا نشسته بود . ع : م : صفا

او بود مغلوب شده و دست آن حال گشت . بابت بروی زدم و گفتم در چه حالی و چه دیدی ؟ بگو . گفت
 نمی توانم گفت . باز گفتم بگو . گفت نمی توانم . گفتم ترا از مخای بگو . بجز بر این نوع نگفتم :
 چنان صورت کز آن عالم مرا از نصف بنمودند   بنفتم در نمی گنجد چگونش بر زبان آورم
 از آن دریای حسن او که بی قواس و بی سائل   کشیده جان من جانی چنانش بر زبان آورم
 الحق مقام بس عالی بود . اما چون دیدم که در روی عجیبی ازین پیدا خواهد شد ویرا باز داشتم . گفتم این چیزی
 نیست و آن را نفی کردم . باری در آن مقام چیزی در خود پیدا کرد و عرقی دید از دماغ او خیزفت .
 آخرا در وصف بصفت تجلی محمدیت شد . سیاتی فی مکانه انشاء الله تعالی .
 حضرت قدوة الکبریٰ بدین تقریب حکایتی دیگر نیز فرمودند و نقل از شیخ عبداللہ میگردند که حضرت شیخ عبداللہ
 جمعی از درویشان را در اربعین نشاندہ برد . یک شب خادم خانقاه را گفت امشب دو درویش را واردی قوی
 خواهد رسید . واقف باش که بنمودی نکنند و از خلوت بیرون نروند و سر بکوبه و محراب ننهند
 چو صفوی را رسد وارد گرانبار   ز خلوت سر بکند در سوی کھسار
 در آن وادی بود سرگشته جاوید   اگر واقف نباشد پیرش از کار
 خادم حاضر میبود . ناگاه بابا محمود نحوه زنان و فریاد کفان از خلوت بیرون جست . دیگر درویشی که نام وی
 مصد و الیاس بود نیز در عقب بابا محمود بیرون جست و خادم در عقب ایشان بدوید ، بکند و الیاس رسید ، ویرا
 بگرفت و بابا محمود روی بکوبه و محراب نهاد
 ز شیرین واردی کورا در افتاد   گرفته کوه و محراب همجو فرهاد
 رسید افتد حیرت تربیت پیر   رود در جذبہ جاوید تا نیر
 مصد و الیاس بحسن تربیت و سیاست شیخ فخری المجدد بحال خویش باز آمد . بابا محمود همچنان مجذوب و مغلوب بماند .

۱- ع : او مغلوب شده بود ۲- ع : باز آنکه ۳- م : "گفتم این چیزی ... از دماغ او خیزفت" : ندارد
 ۴- شیخ عبداللہ غرضبانی که از اصحاب شیخ ملا دلاله سمغانی است و از دیهای غرضبان است (نقش ۴۷۴) ؛ عین
 واقعه و شیخ عبداللہ غرضبانی در همین الفاظ در نقاش ۴۷۴ مذکور است . ۵- ن : استا رندارد ۶- ن : نشاء ندارد
 ۷- م : شعرا دل ندارد ۸- م : "مصد و الیاس ... مغلوب بماند" : ندارد

و از روی کرامات و خوارق عادات بسیار در آن دیار اشتغال یافت .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که حق تعالی این طائفه را فراموشی داده است و در زمره صوفیه بصیرتی ننشاند
که حالت زائیده روزگار و واقعات آئنده دور دوار در طرفه همین معلوم سکینه بکسر اسرار مخفی عالم
و از آثار ستره نبی آدم در پیش ایشان هیچ موعظه کف دست است .
در ایشانرا بود آئینه صاف زرد و از صیقل انوار الطاف
چو عنقای بصیرت نشان زنده پر برد از ذروه این تافان تاف
و این خود نزدیک ایشان اندک است که قابلیت طایبان اله و ماهیت ساکنان راه از حالت آئنده آگاه
باشند که هر کسی را حصول انجام و هر شخصی را وصول مقام چگونه خواهد و هر طایفی را در مواقع کار و هر مصیبتی
را (و آخر آثار) چه پیش خواهد آمد .

کسی که دست دارد جام بخشید عجب نی دیده گر یک ذره خوشید
درین تقریب از شیخ شمس مؤخر بلخی حکایتی نقل کرده اند که شیخ رکن الدین اول بار که از ملتان در دهلی رسیدند
چند کسی از ائمه روزگار و مقدّم دیار میان خود اتفاق کردند که بر شیخ مولفانی رویم و چند سئله به وجه ایشان
پرسیم . آخر کار بر پنج سئله نزد وی ایشان قرار دادند که خواصم پرسید . چون پیش شیخ آمدند از پنج
سئله معهوده سوال کردند حضرت شیخ که خواص دریای علوم و خواص دارای مفهوم بودند هر سئله را بدوگان و سه گان
و چهار جواب تقریر کردند . اما چون دماغ ایشان از لای اخلاص اثری نداشت در بحث در آمدند .

چو خواهی نفهم ای از غیر خاص شمای پرکن از کافور اخلاص
حضرت شیخ علم از علم باطن خویش اجوبه ایشان ظاهر کردند چنانکه عقده هر پنج سئله اخلال پذیرفت . بعد
و انشمنده ان محذول در همان ساعت ارادت آوردند ، بعضی از انکار توبه کردند و بخدمت مشغول شدند .
حضرت شیخ را بعد از جواب ایشان گریه غریب و رقت عجیب دست داد . استفسار این گریه کردند .

۱ : زائیده ۲ : برد این ذره از تافان تاف ۳ : ع : زشت

۴ : ارشد ۵ : شمس الدین ۶ : ع : ملتان

گفتند کسی و چند سال است که در انتظار این آثار بوده ام و شرح این آنست که وقتی که بزدوی را میخواندم سبق
من باین جا رسیده . استاد هر چند خاطر نشان میکردند معلوم نمیشد . حضرت والدی شیخ صدر الدین را دیدم که در
عقب من ایستاده میگفتند که ای پسر بر خیز که این پنج سکه من ترا خواهم آموخت . را گرفت و بجانقاه آورد
و در صومعه برده از شرحی که بهتر از آن نباشد مفهوم آن پنج سکه معلوم من کرده و در آفر فرمودند ای
فرزند این پنج سکه را بنگارگار که روزی ترا باین بیان کار خواهد شد
نصیحت کرده ام در دل نگدار که روزی پیش تو می آید این کار
من منتظر این وقت بودم که ظهور یافته .

و این حکایت نیز بدین تقریب حضرت قدوة الکبریٰ تقریر کردند که بزرگی پسر خود را در درس سفیر ساد و
سابقه کلمی میکرد که چیزی بخواند و پسر گفت پدر اهل در گوش نمیکرد
نشود روزی که سوده زین رهگذر پسر چون کند گوش بند پدر
روزی پدرش گفت هر که را بآمدن مسافری بشارت دهد هر چه از من بخواهد او را بدهم . قضا را پسرش
در راه انتفی را مسافری را دیده و بشارت به پدر آورده که مسافری می آید . چون رهگذری آمد دامن پدر
گرفت که فرموده خود و معهوده خوش بجا آید . پدر گفت بخواه هر چه بخواهی . پسر ناخلف گفت همین
خواهم که باز بدرس نفرستی . پدر چون بشنید در فکر شد که هر دو جانب خالی از زیانی
یکی را اگر بود هر دو تفکر خند کشیش در تخییر
بعد از تامل بسیار و تفکر بیشتر فرمود که خوب در تعلیم مرو اما بیک شرط که سوره اخافتنا یادگیری . پسر قبول کرد
سوره اخافتنا یاد کرد

ز سر فتحنا چه داند پسر که او را از و پیش آید طفل

بعد از مدتی چون پدر بزرگوار رخت از منزل دنیا بطرف مرای آخرت بست و اصحاب شیخ و مریدان را بخ مجله پیر اقامت فرمودند و در آخر اتفاق برین اتفاق که بجز پسر بر سجاده پدر که نشیند سه

درختی گر رود از باغ مایه بود از تخم او امید سایه
صدف گر رفت از دریای گوهر چه باکست گر بود بر جای گوهر

عاقبت پسر را بر سجاده پدر نشانند . روز بروز کار شیخ زاده صاحب سجاده زیادت شد و گلزار از مشیخت او از میوه های خارق آماده . روزی این پسر میان بعزم سفر نسبت بسوی شهری که از مریدان پدر او بود روان شد . چون مردم شهر از آمدن شیخ زاده خبر یافتند چند میل پیشوا از آمدن و بادشاه آن شهر هم جزوی راه استقبال پذیره کرد و در شهر معزو و اکرام در آوردند . چون مریدان پدر او هم لذ اشرف و ارازل بودند مصدق و عقیده بر ریختند مگر طائفه ای از دانشمندان القیاد نکردند و فرمودند کسی که قرآن هم بخوانده است درین راه چگونه در آید و راه بطالبان حق چنان نماید که شرط لازمی این راه علم است . این نزاع آخر ببادشاه رسید . بادشاه دانشمندان را طلبیده استفسار این معنی کرد : دانشمندان بوجوه رسانیدند که این سخن آسانست ، هم شیخ زاده را باید طلبید و هم دانشمندان را بادشاه محضر کرده هم دانشمندان را حاضر آورد و شیخ زاده را نیز احضار فرمود . بادشاه روی بسوی اصحاب شیخ زاده کرده و بوجوه رسانید که ایشان میگویند که شما چیزی بخوانده اید و ما چون دانیم که شما خوانده اید یا نه . مریدان گفتند اگر چه ما را به گفته دانشمندان اتفاقی نیست چه این طائفه به اصرار فقرا مطلع نیستند اگر چیزی بگویند معذور اند سه

ز عالم چون نباشد زاهد آگاه گر از کاری کند معذور باشد
چه داند مشرب آب حیات او که در ظلمات خود مستور باشد

و سکن اگر خاوس شریف ایشان بر امتحان است بکنند . دانشمندان آغاز کردند . اول باری از قرآن خوانده است
سوره ای از قرآن بخواند . گفتند کدام سوره را میفرمائید . بعد از اتفاق یکدیگر گفتند که سوره انا فتحنا لخرانده .
شیخ زاده چون این سوره قرآن از پدر خویش خوانده بود از بر خواند و هیچ اعرابی بر زبان غلط نراند . هم شرمه
شدند و ملزم گشتند و بادشاه نیز از راه معذرت در آمد و از حضرت شیخ زاده بسیار درود نیر خاطر کرد و در قید
ارادت آمد .

پدر درویش را نوعی سرانجام که از آغاز در پانصد انجام
حضرت قدوة الکبری میفرمودند که از حضرت خواجہ بہاء الدین نقشبند شنیده ام کہ میفرمودند کہ حرکت
پیش این طائفہ می آید در آئینہ خود نظر میکنید ، هر چه در دل ایشان بعد از آمدن او لایح میشود میدانند
کہ آن چیز از دست ، ایشان را بآن کاری نیست . بحسب آن چیز باو زندگانی میکنند زیرا کہ روحانید
شیخ بمرید عالم مثال جلوس فرموده هر آئینہ هر چه در آئینہ افعال ایشان تعابله میگردد تسبیح میشود . این را
حضرت شیخ محی الدین الحربی تجلی تعابله گفته اند .

روزی بحضرت قدوة الکبری شخصی آمد کہ در باطن وی عقیدہ فلاسفہ شکون شده بود ، ظاهر بصورت اسلام متون .
چون زمانی جلوس نموده حضرت ایشان فرمودند مگر تو از مذهب فلسفی . وی منفعل شد . در همان وقت
در دل از مذهب خود رجوع کرد و مذهب اهل سنت و جماعت بعزم جزم در آمد . فی الحال حضرت
قدوة الکبری فرمودند الحمد لله سنی شده ای ، زینهار ازین برگردی . وی زود برگشت ، سر در
قدم حضرت ایشان آورد و ارادت گرفت و در سلوک مشغول شد .

چنان آئینہ صافی دل صاحب نظر دارد کہ هر صورت کہ پیش آید علم تشبیہ بر دارد
ادب دوم : آنست کہ حضرت قدوة الکبری میفرمودند کہ در مقامات خواجہ آمده است کہ شیخ منزہ باشد
از طمع اموال برید و هیچ وجه میل بحال وی و خدمت وی نکند اگر چه برید بر جمیع احوال خود خدمت شیخ

۱ : قرآن خوانده است ۲ : تفسیر از آیت قرآن ۳ : روحانید باشد ۴ : افعال
۵ : برخواست

مقدم خواهد داشت . تربیت و ارشاد را که بهترین نعمتی و خیرترین موهبتی است در تقابل قبول عوض باطل
نگرداند و اگر مرید یکبارگی از املک و اموال بیرون آمدن خواهد اجازت نکند مگر و قتیله در تقابل او
حالی که موجب تسلی و مروت جمعیت خاطر مرید بود عوض تواند داد و بعضی گفته اند که اگر مرید عالی همت و
سمی نعمت بود در حال قوی باشد اجازت صرف جمیع اموال کرده اند بنا بر متابعت حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه
اگر این چنین نباشد در زیادت از مقدار ضرورت و ملائمتی اجازت فرموده اند . آورده اند که و قتیله یکی
از مریدان سید الطائف جنید^ک اجازت صرف جمیع اموال خواست . او را اجازت نداد و فرمود که مقدار
کفاف بردار و زیادت را اتفاق کن که بر تو المین نیم از مطالبه نفس تو ، بعد از اتفاق جمیع مال
حضرت قدوة البری میفرمودند هم از این جهت فرزند تنگدستی را یکبارگی از اسباب دنیوی بیرون نذارم چه
وی از ملک سمرقند بود و جاه و دستگاه بسیار داشت ، لباسی بپا نه کرده بود که یکبارگی تجرید گزیند و از عیال
و عوالتی دامن فراموش چید . این فقر گفت ای فرزند هنوز نفس تو کمال تو کل نرسیده است —
گر چه شرط راه تجرید است معنی ای عزیز بر تقابل هر کسی این بار از روی تمیز
ادب سوم : آنست که شیخ صاحب انبار باشد . باید که بر شیخ انبار حفظ و قطع تعلقات ظاهر غالب
بود تا بمشاهده آن صدق و یقین عقیده مرید زیادت گردد و قطع تعلقات و انبار حفظ و رعایت بتجربید
و تعزیزش بحاصل آید و عقیده حکمت حال شیخ که سده مجاری فیض است از وی منتحل شود و باطنش
بر حکمت تعرفات شیخ جازم گردد چه فرموده اند که شیخ در جمیع حال مرقات عریه است و عروج
نبرده علیا و قرب حضرت محمدیت جز بدین مرقات میسر نیست و باید که اگر فتوحی از غیب برسد
زیادت از قدر ضرورت را اتفاق کند و اذخار نمایند .

حضرت قدوة البری میفرمودند که مراد از قطع تعلقات و عدم تملکات که شایع فرموده اند در اصل

سه سیمی نعمت بمعنی عدم است سه م : جمیع اموال آورده سه م : تقوی عقیده همت با م : عقیده و حکمت

هشتم : صحبت

ارشاد را ترک زیادتی اموال و اذخار مال است نه آنکه بمجرد شیخ میباید که محتاج بود چه آنقدر که ما محتاج
 (صحاب و طلب است مصیبا داشتن شیخ را اهم است تا تفرقه در کار نبود، و جمعیت بر نسبت به جمعیت حاضر
 از مملکت و ملبوسات است و آنرا لازم است ۱۰ روزی در ملازمت حضرت شیخ علاءالدوله السمنانی در
 صامیه نشسته بودم که سخن از قطع علایق و ترک اسباب دنیوی از کلی و جزوی به نسبت مقتضایان برآمد
 فرمودند که این مردمان عجب اعتقادها دارند البته میگویند که دروغی میباید که گدا و محتاج باشند
 و این نمیدانند که حق تعالی هرگز هیچ مرشد را محتاج نداشته است بخلاق و چرا میباید که بندگان خدا حق تعالی
 جز بحق تعالی محتاج باشند

چو دارند از ولایت بر سر این تاج چرا بر خلق میکردند محتاج
 بر سر هرگز ولایت تاج دارد خدایش چون بکس محتاج دارد
 و حالانکه حق تعالی دنیا را باین همه اسباب عیش و این آثار پیر از آلات جیش ببرکت ایشان بر پای میدارد
 بلکه مقصود از آفرینش و وجود نور بنفش ایشان اند

چو مقصود از وجود آفرینش هم ایشانند در یقین بنفش
 که خوش دانند راه حق نمودن نعیم هر دو عالم را فرودن

حضرت شیخ محمدالدین بغدادی قدس سره العزیز را هر سال خرچ سفره خانقاه دوسهت هزار دینار زر مرخ بوده است
 و من حساب میکنم پانصد هزار دینار از املاک خود وقف کردم بر صوفیه که بطریق ما باشند، و اشغال این چنانچه
 حضرت شیخ ابوسعید ابوالخیر را بمرتبه ای دستگاه عالی و بحدی جاه متعالی بود که چون عزم سفر کعبه کرده بودند حیان
 ابریشمی بر پا میکردند و طباب ابریشمین می بستند و یمنهای زرین میزدند

چو گردون بر زده خرگاه ز رلفت طباب ریشمین با یمن ز رلفت
 در آن خرگاه چون خورشید زرین ده محدث شد و احباب پروین

۱۰ م: و از خامان است ۱۱ م: ما محتاج ۱۲ م: آنقدر ۱۳ م: اصدار اصحاب

۱۴ م: مصیبا باید اهم است ۱۵ م: خواطر ۱۶ م: طالب مبتدی را لازم است

۱۷ م: این جمله دارد ۱۸ م: این مردمان... بر طریق ما باشند: همین عبارت در چهل مجلس ورق ۱۹

آمده است باستانی شمر. ۲۰ م: در چهل مجلس چنین است: آفرین دنیا را باین همه نعمت ببرکت ایشان بر پای میدارد...

۲۱ م: امرا ۲۲ م: کیشای ۲۳ م: دارند ۲۴ م: نه آخر حضرت...؛ پنج: آخر حضرت... ۲۵ م: بهتر

و بعضی از شایخ فرموده اند شیخ باید که صاحب جاه بود تا کمال اقتیاد و خضوع از مردم ظاهر شود و او ظم ارکان
 طریقت کمال اقتیاد است نسبت شیخ و این در صورت جاه شیخ بیشتر است . بعضی مردم اهالی این دیار که
 روش کبار در اصدار دیگر ندیده بودند نسبت حضرت قدوة الکبریٰ اندک نقص بسبب اجتماع حوائج اعیان میگفتند و
 نمیدانستند که این موجب کمال حال ایشان بوده که نزدیک پانصد کس از فقراء و غریبانی مختلف اشکال چنانچه قلندران
 و جویان و جتیان و جوالقیان و بیشتر اعیان ایشان که بلباس نقوف و ثوب ملبوس بودند بسبب حضرت قدوة الکبریٰ
 از مریختن بشاری از ماکولات و ملبوسات مرفه الحال میبودند و فیراغ بال در اشتغال هر کس مناسب حال خودی آموخته
 کریمی که در پیش بسیار کس ز نعت کشد روز دسار خوان
 دیگر عکس او ، میخورد باد دیگر چه نسبت بود در دل این و آن

ادب چهارم : چنانکه دم واقعت من با قول در دعوت مینویسم و فرماید از فضل و ترک اول باید
 که خود متحقق باشد بر آن و الله چندان تاثیر در نفوس ندارد چنانکه گفته اند من لم ینفک بخط لم ینفک
 بلفظ پس بنابرین معلوم میشود که لازم است که هر چه بفرماید اول خود متحقق باشد و آنگاه بدگری فرماید که
 لسان الحال انطق من لسان المقال

گر بود در ماتی صد نوم گر آه صاحب درد باشد کار گر
 تا از صیغه شمول و عدی که کریم الله تعالی ما لا تفعلون و کبر تقیاً عند الله ان تقولوا ما لا تفعلون تسنن
 آنست خارج باشد

حضرت قدوة الکبریٰ بفرمودند اللهم کما رکیه خود بدان اقبال فرموده باشد دیگری را تاثیر نشود چنانچه حضرت خواص
 نظامی فرموده اند

پذیرا سخن برداشد جای گیر سخن کز دل آید شود و پذیر

م : در جات م : ۲۰ : خان م : ۴ : دبا و دیگر م : ۳۱ :
 ز نعت کشیده ز دسار خوان م : ۴ : نویدی م : قرآن ۲۸ القف ۳۰۲ م : ۴ : سخن

آوردند که پیش امام اعظم زنی آمد و عرض نمود که سپهر من بسیار بشیرینی میل دارد، هر چه اندک و بسیار در خانه میباشند بشیرینی حرف میگوید و من فقیرم چگونه مسیر آید. امامانیت کرده سپهر را از بشیرینی خردن مانع باشند. حضرت امام فرمودند که بعد از سه روز سپهر خود را من آر، مانعیت کنم. همچنان کرد. بعد از سه روز سپهر خود را بحضرت امام آورد. حضرت امام ویرانصیت کرد. وی از خوردن بسیار بشیرینی منع شد. آن زن بوجوه رسانید که موجب چه بود که در همان روز حضرت امام پند نکردند و فرمودند من هم بشیرینی میل داشتم. امروز سه روز است که بشیرینی نخورده ام تا سخن من بدگیری اثر کند.

اگر چه پند را تقصیر نبود سخن نامکرده را تاثیر نبود

حضرت قدوة الکبریٰ صفر نمودند که حضرت شیخ خواجگی آورده اند که از حضرت خواجہ ابو حفص کبیر رحمۃ اللہ علیہ ثواب معلوم ایام بعین پرسیدند. صحیح جواب نداد. بعد چند گاه بجهان سائل دوچار شدند، جواب با جواب گفتند و در ثواب از حد زیادت سفتند. سائل گفت همان روز چه نفرمودند؟ گفت روزه ایام بعین آن روز نگذاشتم، در از حق شرم آم که درین باب سخن گویم.

و از خواجہ سری سقطی منقول است که او را از منی صبر پرسیدند که در آن محل او را گزید و منیش در وجود مبارک خلید. از هیئت خود تجاوز نکردند، همچنان در بیان صبر شروع نمودند. از آن حال سوال کردند. گفت اگر از حال خود تجاوز کردمی قول من مخالف فعل بودی. از حق تمای شرم داشتم. و حضرت خواجہ ابراهیم ادهم را از درویشی پرسیدند. در خانه رفت، باز آمد، جواب گفت. بعد از آن فرمود که چهار دانگ در ملک من برد. من شرم داشتم که در فقر سخن گویم.

گویند جماعتی که در مجلس ذکر حضرت رسالت پناه صلی اللہ علیہ وسلم میرفت. همه درود میگفتند. بزرگی بود، بشیر او تغییر شد، از حال او برگشت و در خانه رفت و باز آمد. بعد درود گفتن شروع کرد. شخصی

استفسار کرد اول چه بود که درود نیکبختی ، و اکنون میگویی ؟ فرمود شرم داشتم که بر رسول درود فرستم و در خانه امن چیزی خدای خدای او نشود .

حضرت خواجہ شفقین بلخی در مدایت حال بر کافری اسلام عرض کردند . کافر منکر شد و ابا آورد و خواجہ را طلباچہ نزد . بعد چند گاه چون شفقین کل سخا بازشکست معان کافر بیاید و اسلام آورد . شفقین ازین حال پرسید . گفت که تو در آن حال ملوث بوده ای با لواط معصیت و با نجاس نصیت و من نیز ملوث بودم بچندین کفر . جنس نخست را چگونه پاک تواند کرد و این زمان تو ظاهر ظهور شدی و حق سبحانه و تعالی بواسطه تو مرا پاک گردانید .

در آب آلودگی چون گشت فی صحر نباشد همچو آب جوی طاهر
حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند البتہ این شرائط در حال امر او از لوازم نیست چه او از پیہیز رستہ است و طالب هنوز در بیماری است .

حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند استفاده علوم گنبد باید کرد کہ او از وی مستفید باشد چه علمی کہ او را فائده نکرده ترا چه فائده دهد ! چون علوم فی صحر چنین است باید کہ اخذ علوم باطن همچنین باشد .

ادب پنجم : آنست حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند کہ در مقامات خواجہ آورده اند کہ شیخ را رفیق باضعفای طریقی میباشد و در زید چه چراغ در طامبی مشاهدہ ضعف عزیمت و ارادت کند و داند کہ در مخالفت نفس و ترک مالومات صدق بر عزیمتی ندارد باید کرباو مدارات کند و او را باین کہ صدق عزیمت ندارد رد کنند و از طریق محروم گردانند و رقم شقاوت بر جبین او کشند چه وصف این طائفہ علیہ قدس اللہ ارحمہم کہ صم قوم کالیشتی جلیسہم پس قبول کرده نبوی زندگانی کند کہ از حنفین نقصان نپذیرد علیاکمالش ترقی فرماید و از جلد ریاضات و مجاہدات شقاوت در بدایت نفع کند و بہ حد رخصتش اقتضای فرماید تا زود منتظر نشود و در رجحان القہقری باز بطبیعت میل نکند و بقدر تجش در دام در آرد .

چو مرغی گز برای دانه کام   بتدریج افتد اندر حلقہ دام

۱- شفقین بن ابراهیم بلخی ، در نفحات کفایت ادب و معنوی ابراهیمی است ، از قدمای شالط بلخ است ، (ساده عالم ائم و با ابراهیم ادم صحبت داشته . جامی مینویسد کہ در بعضی تواریخ بلخ مذکور است کہ شفقین را در ۷۴۰ھ در ولایت ختلان شهید کردند و قبری آنجاست ، ولی در تاریخ و فائش اختلاف است . جیبی تاریخ و فائش با اختلاف اقوال ۵۴۰ھ و ۵۴۰ھ و ۵۴۰ھ نقل کرده است (رجوع کنید بہ صوری حاشیہ ۷۴ ، نفحات ۷۵ ، تذکرہ ۱- ۱۶۴ ، خزینہ ۱۲۳ ، سلمی ۶۱ ، تہذیب ۱۶) شیخ با لوط کہ همین است در ص ۱۲۰ صفحہ ۴۵۰ : مستفاد [بقیہ بر ص ۴۵۰]

و بلول مدت و کثرت مخاطبت فزاید از صحبت متاثر گردد و جنبشیت یابد و غزلیتش قوت گیرد و حکم مناسبت و جنبشیت داعیه محبت در وی نهج یابد و از حسیفین رخصت بدو غزلیت ترقی گیرد . از لذائذ^۱ مجموع مشتاق تحل کند .

آوردن اندک یکی از انبای ملوک بصحبت بزرگی پیوست و از دنیا بکلی منقطع شد . شیخ درو^۲ ضعیفی احساس کرد . بحسب اوقات از لذائذ اطعمه بجهت او حاضر کردی و گفتی که بنحیت خو کرده است و انس گرفته ، باد بپرتی رفتی و بواسای زندگانی میباید کرد و از خط و طش بکلی منع فرمودند تا بمرور وقت آن شود که او خود باین ریاضات شدمیده میل خواهد کرد بسبب لذتی که خواهد یافت .

حضرت نورالعین میفرمودند که حضرت قدوة الابرار بنسبت تنگتر علی همین معامله کردند که وی از اهل جاه بود و چون توفیق توبه یافت مملکت حضرت انشان شافت . و میرا ریاضت یکبارگی فرمودند متبرک در ریاضت آوردند . اول مرتبه همچنانکه تفتضای طبع او میبود همچنان نوع از ماکولات و ملبوسات پیش آوردند^۳

چو بام وصل ملیده آمد ای عزیز جهان^۴ بر و بر آمدن یکبارگی چگونه توان
ادب نشستم : در مقامات خواجه آورده اند که تصفیه کلام است . باید که کلام خود را از شوائب
حوا پاک سازد و از هزل مالا یعنی صافی دارد تا در مرید اثر نفعت آن ظاهر بیند ، چه کلام در دل دریه
بنشاید تخم است ، هر چه افتد همان ظاهر شود . پس شیخ را لازم است که در زمان تکلم با مرید تخم کلام
را از شوائب حوا پاک سازد و آنکه در زمین دل مرید اندازد بآب معرفت همیشه تازه و سیراب دارد ،
هر آینه ثمرات حقایق ظاهر گردد و حقایق اشارات متحقق ، و بکن سبزه تنالی سپارد تا محقق غایت
بل علت از شرع طاع الطریق و دزدان و آفت هوای نفس و شیطان نگاهدارد . باید که در وقت

[بقیه حاشیه ۲۵۳] ۱ : منتظر ۲ : ع : چو مرغی گمان پرید از دانه و کلام + تبه ریختش فتنه در حلقه دام

۳ : ع : هیچ مانده ۴ : م : ندارد ۵ : م : بر و بر آمدن از سرعتی چگونه دان : ع : بر و بر آمده ؛

مجم ۹۷ : بر و بر آمد

تکلم با مرید از حق سبحانه تعالی طلب معنی کند که بمقتضای تقاضای فواید و مصلح حال مستمع باشد تا زبان او بجهت ناطق گردد و کلامش در افادت صادق .

حضرت قدوة الابرار میفرمودند در هنگام سخن گفتن خود را از خود تهی سازد و خود را همچو نادان آرب شمارد که صاحب خفیه از پیروی معارف به زبان او جاری میکنند و لهذا حضرت مولوی خود را تعبیر به بی زردی قال المولوی:

بشنو ازنی چون حکایت میکنند از حدیثها شکایت میکنند

چون فی را با وصلان کامل و کاملان مکمل که از خود و خلق خالی شده اند و بجهت باقی گشته اند نسبتی تمام است خصوصاً در بعضی محال بمعنی نفی استعمال میکنند و این طائفه نفی وجود عارضی خود کرده بقدر نسبت اصلی رجوع کرده اند

چو ابری کز دم دریا بر آید دگر با سیل سوی خود گراید

همچنانکه فی از خود تهی شده است هر صوفی که بوی صفات است از نفیات و الحان فی الحقیقت از صاحب وی است نه از وی

هر آن صوفی که خیزد از دم فی زبانی میدهد خبری نه از وی

همچنین این طائفه باطلیه از خودی خود خالی شده اند . هر چه با ایشان منسوب است از احوال و اقوال و احوال و اوصاف کلمات حضرت حق است که در ایشان ظاهر شده و ایشان را جز مرتبه منظریت نیست نه . اگر مراد از فی حکم باشد که از خود عبارت کرده آن نیز فی الحقیقت چیزی نیست مگر متحرک و متصرف دیگر است چنانکه نشانج کلمات و مقامات ایشان و هر چه از ایشان ظاهر میگردد همه از حق تعالی است که صفات بیداری من نیشاء و فیض من نیشاء در نشان ایشان ظهور کرده است چنانکه از فی اول مرتبه

آتش است این با بک نائی نیست باد هر که این آتش ندارد نیست باد

آتش عشق است کاندل فی قناد جو شمش عشق است کاندل فی قناد

له ع : اصحاب له و فراد اول شوال چهل و دوم له م : به نسبت له ع : سوی سیل

له ع : چیزی له شندی مولای دوم له ع : می

حضرت قدوة البری میفرمودند که سخن این طائفه گفتن هر کس را ندید که سالهای بسیار بجا روبرو جان و روزهای
 بیشتر از راه ایتان مزید خائفاه مشایخ رفته باشند و به سر کرده جای دیگر انداخته .
 حضرت شیخ ابوالکلام را چون داعیه سلوک راه خدای تعالی پیدا شد از خراسان عزیمت طواف کعبه کردند بحضرت
 قدوة البری آمدند و سبب استغاثه نمودند و استفسار سخنان این طائفه میکردند و بنسبت ایشان حضرت قدوة البری
 میفرمودند که بنسبت این زمانه محل شکر است که مردی پانصد کرده را به پیموده و سنازل قطع کرده آمد و حل و حایج
 خود میخواهد .

حضرت قدوة البری از شیخ عمول میگردیدند به بخارا مقوم شدند زیارت شیخ ابوبکر فالیزبان . و به اطلب کردم .
 خانه ای بود ، پلید داشت . وی درین جا بود . پیشین وی رفتم ، سلام کردم . را بنشانند و سفره آورد .
 نان بود و جوز و تنگ . گرسنه بودم ، دست دراز کردم و میخوردم ، در میان خوردن بوی گاه میکردم .
 می میگفتم . من دست باز کشیدم . را گفت بخور که از شادی میگیرم که ابوالقاسم جنید را گفت زود زود
 بود که این سخنان چنان شود که در کوی دو حیره بود ، در یکی از آن دو حیره این سخنان بود و در آن دیگر
 نبود ، آنکس را آن کند که از آن حیره بر آید و ازین سخنان نشنود . اکنون که از هرات کسی به بخارا
 می آید بطلب این کار هنوز نیک است .

۱. شیخ عمول بنسبت وی ابوالحسن است و نام وی احمد بن محمد بن حمزة الصوفی ، دوست و ماهر شیخ الاسلام انصاری است .
 شیخ ابوالحسن بنا وندی را عمول لقب نماده ، بمهر ۶۹۰ سالگی در رجب ۴۴۰ هـ م از جهان رخت (نفت ۳۴۴) ؛ این
 حکایت شیخ عمول شیخ الاسلام انصاری بیان کرده که در عرو ۴۴۵ هـ منقول شده است و جای در نقیصات هم آورده است
 ۲. ط ، ع ، ن : ندارد . ابوبکر فالیزبان : از بخارا است ، جنید را دیده بود و عرو را از کشید (نفت ۳۳)
 ۳. م : بگز ؛ ط : میگری ؛ م : نان جو بود و تنگ ؛ ط : نان بود و جوز و تنگ ، پیشین من نماد
 ۴. با خبر کردم ؛ در نقیصات هم همین است و عرو : روز بود ؛ ولی در نسخه دیگر عرو که در یادری
 نشان داده شده است همین است که در تعلیف و نقیصات آمده . م : ن : کوی ؛ در عرو چنین است :-
 آنکس که در آن سرا بود ، اثر زبینه که از آن حیره بیرون آید ، درین حیره آید ، کی ازین سخنان شنود ، که
 تا از هرات به بخارا کسی می آید بطلب این کار . هنوز کارگاه ؛ م : ؛ دو حیره ؛ م : ؛ ازین حیره
 ۵. ط ، ع ، م : ۹۷ : نشنود

ادب هفتم : کلام شریفین است . پیر هرگاه که در مدح چیزی مستحکم معلوم کنند و خواهد که ویرا
بر آن مواخذه میکنند تا از آن مطهر گردد باید که سخن کتبایت گوید و از تصریح اجتناب نماید .
نصیحت بدین طریق مبادرات و حکمت اقرب باشد .

روزی جامع این کلمات شریف و مقامات لطیف با حضرت انیسان سراسی ملکه شدت . اتفاقاً نظر بر دورانی
جمیده افتاد و انیسای صغیر و نزاع سمیر بجانب وی از حد گذشت چنانکه از اکل و شرب صم گاهی میبود
که میماندیم و هیچکس ازین واقعه من خبردار نبود و لیکن محقق نماند

نشارد گر کسی از عشق الهی بخواند هر کسی بر ورق رخسار
چون بملذلت حضرت قدوة الیکبری عبادت معصومه خود رفتم چون بروی این خیره نگاه کردند اندکی تبسم نمودند
چو از بحر دلتش این در امرار بر آمد از تبسم کرد الهی
زهی دریای اسرار منور که ریزد از تبسم در و گوهر
بعضی سخنان معارف آمیز و حقایق انگیز فرمودند و در ذیل این سخنی از سرگذشت محبوب بر آوردند که
ویرا حقیقتی بفرمود عشق حقیقی شرف سافته بود و دیگر را زیانست منه
درین سودا که از عشق تبا نیست یکی را سود و دیگر را زیانست

بمجرد استماع این سخن اهل آن میل در خاطر من نماند و یا هرگز نبوده .
بعضی شایخ بر آنند که آن مواخذه بر سر مله و جمع و تفریح در قهر و انزجار مناسب تر و
بحکمت نزدیک تر است چنانکه منقول از خواجہ علاء الدین عطار قدس اللہ روحه که یکی از اصحاب انیسان اجازت
خواست ، بولایت خود رفت . چون بملذلت شریف رسید محبسی عظیم بود فرمودند که طریقی خواجگان ماحدس اللہ
ارواحهم محاسب است ، از زمان مفارقت تا وقت تقابل هم را عیباید عرض کرد . حرم گذشتہ بود هم را عرض
رسانید .

ز اول تا به آخر حرم بود بوجوه سلطنت یک یک نمودن

و مقرر خاطر شریف ساخته اند یک چیز را نتوانستن گفتن . حضرت خواجہ فرمودند نمی شود و هر را می باید گفت
و اگر نه من خواهم گفت و ترا رسوا خواهم کرد ^ع
صاحب دل آئینه نشین ^ع پیر بود ز انجمن از نشین طوف ناظر بود ^ع

حضرت قدوة الابرار می فرمودند این کائف را ابراهیم است از توفیق و آن آگاهیدین است اصباب را از
ادری خشیع بر سبیل کفایت و تبیین نمودن پاران را بر طریق تمثیل و درایت ، چه این شعار از سنن مدظفوی
و فن بنوی است که در زبان رسول اگر از یاری خلق زشت و امری در زشت واقع میشد می گفتند آنچه
کسی این نوع کار میکند نیک نیست و اگر از حیاطی مباحی و از قومی شناعی صادر میشد می فرمودند که
چنین شنعاست می رود چگونه خیریت میباشد . سبحان الله چه خلق مدظفی آورد آری در کسی که این
نوع خلق باشد هر آئینه در نشان او نزول نمود ^ع انک لعلی خلق عظیم ^ع
کسی که نظر سار باشد بسبب هر یکی سار باشد
از ان ره اولیای او بر جنت بیاران بر زبان دلدار باشد

تقریباً از قصه حضرت ابراهیم خلیل الله می فرمودند که زهی خلق انبیاء که دعوت اسلام همبرین توفیق
میکردند . اگر چه بجای دیگر بر طریق تندیر می کردند و افصح تاویل و افصح اقاویل در نشان خلیل
این است که در تفسیر زاهدی آورده اند که در وقت ابراهیم علیه السلام سه قوم بودند یکی ساره می پرستیدند
دوم ماه می پرستیدند ، سوم آفتاب می پرستیدند . خواست که ایشان را دعوت کند و این سه طائفه کفایت
سخن دل و هر در کفر خویش بودند و جمعی انبوه گفت اگر یکایک بر ایشان اظهار دعوت خواهم کرد نخواهند
دلی کان بود از خم آهن تیر درو پند مردم نگیرد اثر

پس بیانه پیدا کردند که اول خود تنها در میان آن قوم می رفتند و در آن مردم یکی از آنها شدند ، چنانچه آن
حائفه چشم در راه طلوع ساره داشتند ، ایشان هم کردند تا ساره بر آید . چون ساره بر آمد بر طریق توفیق

ع ضم ۳ : صاحب دی ۴ م : سر ۴ ضم ۳ : از آنحضرت از نشین طوف ناظر بود : هم ۳ : در جان

زان نشین جبهه اظهر بود : هم ۹۷ : ز انجمن در نشین طوف ناظر بود : ع م : کتابت : ع م : اینجا که

ع قرآن ۲۹ العلم ع ۴ : سیر ۴ : بر صحنه ۴ م : تند و تیز : ع ۲ : افصح

نه بر طریق تردد و شک گفتند ^{۵۱} هذ استی تا ایشان بدانند که یکی از مایست و رسیده نشوند . چون شماره
فرو رفت با خود گفتن گرفتند نبوی را ایشان بقتلوند که این شماره بر آمد و فرو رفت و خدای را تغیر و
تبدیل روا نیست . اگر این صفت خدای باشد پس بیان نموده و خدای چه فرق باشد ^{۵۲}
اگر این وصف را شری ز صانع چه باشد فرق در مصلوح و مصلح

پس این خدای نیست . این را دوست ندارم ، و در ماه نیز همچنین گفتند و در طلوع آفتاب همچنین
فرمودند . پس طائفه که نزدیک ابراهیم نشستند بودند بقتلیدند . ایشان را معقول افتاده . هم گفتند نیکی
میگویند که خدای را تغیر و انتقال ، بر آمدن و فرو شدن از نقصان باشد . هم بر گشتند و در دین ابراهیم
در آمدند . بر این طریق ایشان را بر اسلام آورد و این را تبلیغات انبیاء گویند . پس گفتن ابراهیم
بر طریق تردید بود و مقصود از آن این داشتند ^{۵۳}

مکن از کار تو در کار اختیار که هست در کارشان بسیار اسرار
و آن خواست نه آنکه نمود بالکد بها آنچه نیست که میگردید .

حضرت قدوة الیکبری نقل از حضرت شیخ شمس الدین موزنجی میگردند که انبیاء بعد از اظهر نبوت
و پیش از اظهر نبوت از شرکت معصوم اند چنانچه در کتب عقیده افتاده است که در هر دو حال ایشان
عارفانترین مردمان اند ، و برین تقدیر لازم می آید بر خلاف گفتن حضرت ابراهیم که منکوحه خود
را هذیه اختی گفت . و ادا ایشان آن بود که خواهر من است در دین و این راست باشد ، و دیگر
آنکه چون میخواستند باز کردند برای شکستن ثبات گفتند انی سقیم و حال آنکه درست تن بودند .
مقصود ایشان درین آن بود که بنی آدم هیچ وقتی از مرضی خالی نبود اگر چه و نیز اظهر نباشد
و مقصود ایشان آن بود که هر که مردنی است رنجور نمندنی باشد که الکائن قدس موجود ^{۵۴} .

^{۵۱} قرآن نام ۷۹ ، ۷۸ ، ۷۷ : و صف نبیاری ؛ و حاشیه ۷۹ : و صف نبوی توانع

^{۵۲} شیخ شمس الدین موزنجی : تقریر ۷۵ : بر خلاف عقیده گفتن و حضرت ابراهیم ؛

۷۶ : بر خلاف عقیده حضرت ابراهیم ۷۷ : که در ۷۸ ، ۷۹ ، ۸۰ : و م : نمیخواهند

که باز کردند ؛ ۷۸ : اظهر ۷۹ : الکائن قدس موجوداً

حضرت عیسیٰ علیه السلام بشمون و یحیی بن زبید را بانظاکیه برای دعوت فرستادند و آن قصبه زیاده از
شهر است. چون ایشان به قصبه و دعوت ایشان را کردند خدش از ظاکیه دعوت ایشان قبول نکردند و
کسی را که در نماز باید مقرر ^۱ صراحتاً دعوت بر آوردند

از ناصحان ^۲ که داشتند ایشانرا اندیای بسیار کردند و در زندان سپردند. حق تعالی قواس را فرمان داد تا برود
و ایشانرا از زندان بر آورد و به دعوت باب ایشان یار بود. قواس چون باید روزی اهل شهر و ملک در سجانه
گرد آمده بودند. قواس پس ایشان شد، در سجانه رفت و بحکمت و جند در عبادت ثبات بابستاد و حق
را نماز میکرد و

مخواب ثبات از ترس اخبار بدل در کرده سمیه صوی دادار
بادشاه ایشان از حرمت او در تعجب ماند. کسی بدین حرمت و جند ثباترا عبادت نکرده است، تا سر خود
بخواند و قرب ^۳ داد. چنان شد که قواس کار ملک ساختن گرفت و در مسجد عزت ^۴ نشستن
بقربیت زد دیگر کسان بر گذشت

روزی قواس با ملک گفت شنیده ام که دو مرد ترا بدین دیگر دعوت میکردند، در زندان ملوده آمدید. سخت دلبری
کرده اند. بخوان ایشانرا تا سخن ایشان بشنوم. ایشانرا از زندان بر آوردند و پیش ملک بردند.
قواس گفت خدای شما تواند که خلق نو آفریند و مرده را زنده گرداند چنانکه ما بینیم؟ گفتند آری.
قواس دست بر سر نهاد و گفت میدانید که می گویند؟ من کسی را ندانم از خلق بر روی زمین که مرده
را زنده گرداند و من ازین کار عاجز ام. روی ملک آورد و گفت عینایه که نزد یک ایشان حق و علمی
صحت. اکنون تو ثبات خود را بگو تا ایشان خلق نو آفرینند و مرده را زنده گردانند تا این عزت
ترا و ثبات ترا باشد. ملک گفت تو میدان که ایشان مرده اند، نتوانند. قواس بشمون و یحیی ^۵ اروی
آورد و گفت بیایید به آنچه دعوی کرده اید. غلامی نابینا و مرده که از هفت روز باز مرده بود بیایورند

۱ م : نفر ۲ م : بی هنجاری ۳ م : بهیئت ۴ م : " و قرب داد " ندارد
۵ م : قربت او چنان شد ۶ م : قرب ۷ م : گویند ۸ م : " نو " ندارد
۹ م : ندارد

گفتند عَلم را بنیاد کنید و رده را زنده گردانید . ایشان دو مذهب غلو از خاک ساختند و از آب دهن تر کردند و در هر دو چشم عَلم انداختند و دعا کردند تا حقتعالی به عای ایشان مرده را زنده گردانید . بعد به قواس خوشحال گشت حال خویش با شمعون و یحیی آشنا کرد . شمعون ملک را و قوم را دعوت کرد . حضرت قدوة البری میفرمودند که این رفتن قواس و بر سر عقیدن بسیار ابر و ج تبلیس بود سه

رو از رده تو از تبلیس ابلیس که میباشد بر ایشان این ز تبلیس

ادب هشتم : ارتقا و ترقی است . باید که غلبه احوال او را از تعمیر احوال به صلاح احوال مانع نگردد و تصور نکند که مراد بن حاجت نیست چه افضل بغیر معلم با وجود کمال حال که هیچکس نمیشاید او نتواند بود از همه به طاعت و طریقی تر بود که شبها در نماز چندان استیاد می که پایای مبارک ورم کردی .

حضرت قدوة البری میفرمودند اتفاقاً در ملک روم با یکی از معاندان مذهب اهل سنت و مجابت و مخالفان شریعت صنادید بدین و دیانت ملاقات شد و ترجیح طریقت کردی به شریعت . در جواب او گفته شد که ای عزیز اگر شما یک لفظ اسیر او کنید که در شریعت نباشد ما اعتراف نمایم با آنکه شریعت غیر طریقت است . اما تبدیل اخلاق و تصفیه دل و روح و طریقت و صعود و نزول و امثال آن در کلام الله مسطور است که تبتایا ناکلت شیئی و مشایخ از راه کشف و تحقیق این را استخراج نموده و در رسال ثبت کرده اند . این قواعد شریعت است .

حضرت قدوة البری میفرمودند هر چند که در کلمات این طائفه تردد کردیم و بلاذری مشایخ روزگار رسیدیم هیچ کلمه از کلمات این طائفه و سخن از مخالفان صوفیه به رفع عبادت و دلاست نگردد اگر چه بقیام عالی و مرام متعالی رسیده بودند مگر هیچ دقیقه از دعائین اعمال صالحه فرو نگذاشته اند حتی که در حسین موت ادبی از آداب ایشان فوت نشد چنانکه از حضرت نبی قدس الله سره نقل میکنند و تشبیه مختصر بود حضرت شیخ بکیر دنیوی گفت نبی را گفت که و منوره . ویرا و منورادم و تخیل کجیه فراموش کردم . زمان او گرفته بود . دست را گرفت و بیان لحد خود آورده تخیل کرد ، پس جان به باد . یکی از بزرگان آواز گریه شنید . گفت چه گریه پیرمردی که

۱ م : "بند" ندارد ۲ م : ندارد ، و بجایش این آیت دارد : و سبع سابل فی

کل منبلة مایة جبه ۳ م : "تردد کردیم" این طایفه " ندارد ۴ م : کثیر با صفت صوفی

۵ م : کجیه معنی ریش و بیروت ۶ م : آنرا ۷ م : گویند

در آخر عمر ادبی از آداب شریعت از وی فوت نشده .

حضرت ابوالمحسن^ع، یکی گوید که در وقت نزع خیر نساج^ع حاضر بودم . وقت نماز شام در آمد . و مرا غشی افتاد و از خوش بشد . چشمم گشاد ، پس سبوی در خانه زشارت کرد و گفت قف عافاک الله بایست ساعتی مرا امان ده که تو را مورد خداوندی و من نیز ما مورد خداوندیم و سنده فرمان وی^ع . آن فرمان که توداری فوت نمیشود و من خود در قبضه تو ام . اما مرا بنماز فرماست و بوقت باز سببه ، ترسم که از من فوت شود . پس آب در خواست و وضو ساخت و نماز شام بگزارد و بخت و چشمم بر هم نهاد و جان بداد .

الله الله مردان راه عبادت و طریقت تعبد چنین سپرده اند آنکه بجای رسیده اند . و اگر ساد الله چنین نباشد نبوع دیگر در خاطری خطره ای ظهور کند که مرا بعبادت چه احتیاج^ع . پس آب وی قمر سقر فرمان بود چنانکه پیش یکی ساذ را زی از قومی نقل کردند که میگویند ما بجای رسیده ایم که ما را نماز نباید کرد . گفت بگو رسیده ایم اما بدوزخ رسیده ایم .

رفت سلوک خویش بمنزل کشیده اند آنها که در طریقت از سر دویده اند

گویند در سلوک بجای رسیده اند آدمی رسیده اند بدوزخ رسیده اند

حضرت قدوة البری میفرمودند در دار دنیا احوال مطلوب است و لهذا اکابران عارف و خواصان بحر عارف فرموده اند که سادک عارف را باید که خود را مغلوب و محکوم احکام مشاهده نکرده اند و بهنگام صحت سعی در وظائف عبادات و احوال حسنه و احوال صالحه کند و هیچ لحظه نیاراند و طرفه از آن کسی نیاید که مستغرق در بایستی نشود و سائر محارای وجود باشد و هر ذره از ذرات کائنات و جزوی از اجزای موجودات را مرآت وجود حقیقی دانند و در وی عکس اسما^ع الهی و میمای اوصاف ناقصه مشاهده کنند در عبادت و وظائف و زایل چرا

ع رجو ع کنید بحاشیه ص رجو ع کنید بحاشیه ص ۱۱ م : دینی ع م : باب ؛

تاب بمنی جای بازگشت (استیثاس) ع رجو ع کنید بحاشیه ص ۱۱ م در هر وی ع چنین است :-

تبیخ الاسلام گفت که فرایمی ساذ گفتند : کی قومی اندکی میگویند که ما بجاء رسیده ایم ، کی ما را نماز نباید کرد . گفت بگو رسیده اند ،

بسر رسیده اند . م : آنرا که در طریق ارغینیه ... ؟ موعنانی در "م" بر جای موعده اول است

ع : اعظم ع م : اساء

از شهردوی غافل بود ، از ملاحظه انوار روی ذاهل . چه مشاهده از عجز نتایج اعمال است ، بطریق استعجال این جا
ظاهر شده است و موطن او دار جزا است . پس بقدر اشتغال درین موطن استعجال درین جا ظاهر شده است و
موطن او دار جزا است و مقتضای این موطن که دار خدمت است عمل آمد و مقتضای آن موطن که دار قربت است
ظهور خیر او نتایج اعمال است . پس بقدر اشتغال درین موطن نتایج اعمال سبب نقصان نتایج اعمال در آن
موطن خواهد بود و آن محض زیان و خسارت است بنسبت عارف . پس بنهایت وسع باید گزید و کمال
سعی بجای باید آورد تا در هر موطن بحکم آن موطن عمل نماید

هر که او در مجلس زندان نشست نشتر بر عنبر خود در هم شکست

هر که مردم صدم زندان بود همچو زندان دم زند زندان بود

آورده اند که امام زین العابدین علی بن الحسین رضی الله عنه حضرت هزار رکعت نماز میکردند . شبی دیوان اعمال حضرت امیر
المومنین علی رضی الله عنه بر ایشان کشوف گردانیدند . اعمال ایشان در جنب اعمال حضرت امیر نجابت کم بود .
حضرت ایشان بر همه اعمال عالم و وظائف معموده زیادت کردند .

حضرت ندوة اکبری میفرمودند هر چند که صوفی مغلوب الحال بود اما از ادای وظائف چاره نیست چنانکه مفسر
حده ج با وجود آن هم دعوی حضرت شبانه روز هزار رکعت نماز میکرد و آنشب که روز آن کشته شد پانصد رکعت نماز گزارده
بود .

بعضی از ارباب کمال و اصحاب جدالت میگفتند که چون کسی بنهایت عرفان و غایت وجدان و اقیان برسد
استقامت تکلیف و عبادت بگیرد . باین آیت کریمه تمسک مینمودند و قول شایخ بایسته شهاد می آوردند و اعباد
مرتبک حتی یا تنیک الیقین . این فقیر در جواب انضیان گفت معاذ الله هیچ عاقلی باین معنی مرکز القنات ننماید چه با مطلق
علای ظاهر یقین عبارت از روز رگ است و بطریق اصحاب تصوف معنی وی آنست مادام که بنده بیقین مشرف نشده است
عابد است و عبادت با و منسوب است . چون یقین کمال رسید به نسبت عبادت از و برخاست و معنی هوایجاد و العبود

شاه علی بن الحسین بن علی بن ابی طالب الهاشمی القرشی ، کنیت ابوالحسن ، الملقب بزین العابدین ، امام چهارم فرزند امامیه
در علم و ورع یگانه بود . در سنه ۹۴ هجری در سنه ۹۴ هجری جان بحق پیوست (الاعلام ۵ - ۸۶)

شاه م : نه ارد شاه ع : نمایه شاه م : او است شاه ع : رسیدن است شاه م : برخواست

پرده از پیش جمال جان آرای خود برداشت و بتعین معلوم کرد که هم بر یک چیز قائم است و ذات خودش محل قیام هیچ
وصف نیست . ذاك فضل الله يوقيه من ليشاء والله ذو الفضل العظيم . و این در غایت مابین مختصراً
کدام از اصل سعادت نشیند ۵

هم کس بمیدان کوشش دراند ولی گوی دولت نه هر کس براند

ادب نهم : نزول از حق خود باید که از برید توقع بتجسس و تنظیم نکند . اما مرید را قیام نمودن بدان
از مهمات اهم است بکین شیخ را توقع آن پسندیده نیست . در هیچ وقت از قضای حقوق مرید یا غافل نباشد چه
در صحت و چه در مرض و سفر و حضر و شدت و رخا ، بل در جمیع اوقات از قضای حقوق مرید و المذاع احوال
وی قضا و تقاعد و آسودگی ننماید و بسبب اعتماد بر صدق ارادت ایشان احوال آن جایز نشود و شیخ
در تشخیص اراض مرید همچو طبیعی باید که از اضرامضای او ماهیت گیرد و از رنگهای نفس و طواری او آگاهی پذیرد .
تقریباً حضرت قدوة البری از مثنوی مولوی حکایتی نقل کردند که در زمان قدیم و آوان مستقیم بادشاهی بود
که بملک آتماراجل و بجله الطوار عاجل آراسته و بفقون عدالت و قانون استعالت پیراسته . اتفاقاً روزی از
بر شکار سوار شده بود که نظرش بر کنیزکی افتاد ، بعد هزار جان شیفته روی او شده ۵

یک کنیزک دید شمه بر شاهراه شد غلام آن کنیزک جان شاه

چون مبالغه عشق او از حد گذشت و در پای شیفنگی روی او از سر بر آمد زری بسیار داد و آن کنیزک را
بخسید و در خانه آورد . نزدیکی بود که از طوار و حالش گل خط چنید و بر لب جوئبار جانش نشیند که
باد فزانی بیماری و مرده در آن جان آزاری بگلزار جانش وزید ۵

چون خرید او را و بر خود دارند آن کنیزک از قضا بیمار شد

حکیمان دیار و طبیبان نامدار را جمع کرد که معالجه او کنند . هر چند که او را کردند صحت روی نمود
هر چه کردند از علاج و از دوا گشت رنج افزون و صحت نادر او

۱۵ : اهم مهمات ۱۵ م : شدت در رخا ؛ رخا بمعنی نرمی و آسودگی (فرانس)

۱۵ م : حالش

چون از دوی طبیبان مایوس شدم روی کسبید نهاد^۱ از طرز و نیاز بحضرت جان نواز درمان ساز عفا جات کرد^۲، در گرم
و سوز بود که خوابش در رل بود . در خواب پیری و بیدار بختی رو نمود . او گفت که در بالسیست تو روا شد . بر خیز
فردا حرکت بصورت من آید و از روی درد تو به ارو خانه^۳ او باشد . چون صبح وعده از افق بخت و مشرق طالع
به بر آمد بادشاه چشم بر در نهاد . ناگاه مردی نرانی از دور پیداشد . بادشاه بتعلیم غلیم و سیرادر آورد
و عرض رنجوری را بخبر کرد ، بپایر الوبی نمود . طبیب حاذق عدت مرض از نبض و قاروره دریافت .
گفت اینان دوی درد او نگرده اند بلکه بی برد او نبوده اند^۴

گفت مردار او که اینان کرده اند آن عمارت نیست ویران کرده اند
چه او را مرض بود که طبیبی شناس نبض و قاروره نتوانند دانستن^۵
درد دل را از کجا دانند طبیب^۶ گر چه باشد در همه حکمت بسبب^۷
گر طبیبی که درد درونی عشق را روا کند و از آثار عشقه که بر شجره انسانی پیچیده است و غنبت او که در
دل دارد بیرون نند^۸

رنجش از صفرا و از سودا بنود	بوی هر هنرم پدید آید ز درد
عاشقی پدید است از زاری دل	نفیست بیماری چو بیماری دل
علت عاشق ز علتنا جداست	عشق املا طلب امر اخلاست
عاشقی گزین صرع گزین مرگ است	عاقبت ما را بدان سر رهبر است

چون طبیب بسبب از مرض درونی او جز دار گشت^۹ ، از سدهای پنهان داشت و نبوی دیگر باز نمود که بیمار را
در خانه کفالی دارید که جز من و بیمار دیگر کس نبود تا از و بعضی چیزها بپرسم . چون خانه کفالی کردند
طبیب از درد حبیب پرسید . اصداد اظهار نکرد که از سنی اثر نبوی و جز مصطفوی^{۱۰} آگاهی داشت ولی عشق
و عفت و کتم و مات فقدان تشدید^{۱۱} . چون بیمار از روی مریح اصداد نکرد طبیب بسبب از

دج دیگر پرسید و در نقیض وی جست کرد و نام هر شهر میگرفت و بنفش او میگرفت و برنگ و روی او نگاه میکرد و همچنین
از هر شهری نام میبرد . بنفش و رنگ و روی بر فراز قریم جهنده دید^۱

سوی قصه گفتنش میداشت گوش سوی بنفش و جستنش میداشت حوش

تا که بنفش از نام که گردد جهان او بود مقصود جانش در جهان

نام هر شهری را او عفاف او را از آنکه یک یک نام میبرد و نقش استخوان از صفی خاطر می سترد^۲

نام شهری برد و زانهم در گذشت رنگ و روی و بنفش او دیگر نگشت^۳

پیران پیران سخن از سمرقند برآمد . از نام بردن این شهر هزار و باغ پیر از شاخسار از غنچه^۴ دشت سمرقند برآمد

بنفش جست و روی سرخ و زرد شد . کز سمرقندی چو زرگر فرد شد

طبیعی دانست که مطلوب او در سمرقند است . اکنون در پل آن شد که بدانند که مطلوبش از کدام صنف است و چه نام^۵

دارد و بطریق محمود نام هر صنف از سمرقندی برد و بنفش و رنگ روی او میدید^۶

تا که نام زرگرش بر لب رسید بنفش و رنگ رویش از خادای جمید

کرد معلوم او که مطلوبش چو زر هست در روی زرگری عالی هنر

طبیعی چون از زر روی و نقره^۷ اندام او عیار بر آورد زنده وصال داد و گفت :

من به انستم که رنجت چیست زود در عذبتن سحرها خواهم نمود

شاد باش و غارغ و این که من آن کنم با تو که باران با چین

هان و هان این را زار با کس گوی گریه شاه از تو کند صد جستجوی

مرد طبیعی از پیش جیب برخاست و محضرت پادشاه آمد و عرض کرد که درد او را دانستم که طبیعت از بسیاری مرض و بیماری^۸

و زیادتى از نوعیدن داروی روی بنا هواری آورده است که هیچ شربت و معجون قبول نمیکند ، ویرا پیرایه زرین

۱ : مکرر نقیض جیب کرد ۲ : جمید و دید ۳ : م : اصفاف ۴ : م : زانکه رنگ روی او دیگر نگشت

۵ : ع : صفت ۶ : ۲ : از جیب خواه نخواه برخاست ۷ : ۳ : تاثیر

و علیه جوهرین ی باید ساخت و آن پیرایه را در آب بعضی ادویه باید گذاشت تا آن آب را بخورد ، بعد آن پیرایه را
 او بپوشد . انشاء الله تعالی او نیکو خواهد شد و این چنین پیرایه درین شهر هیچکس نمی تواند ساختن مگر زرگری که در
 همه قضا است پیر صحر ، او را باید آوردن باید واری بسی از مال و زر . پادشاه از جان قبول کرد و جمعی از نمایان خود
 بطلب وی فرستاد تا که از مرور ماتی ویر آوردند و در حضور بیمار نشانند و بعضی جواهر و زر و سیر دادند تا
 پیرایه سازد و دیگر گفت که زنا را بر زر این میل تمام است ، بحضور خود خوشتر کنانند . هم خان کردند . چون
 آن نیزک از وصل محبوب تمتع گرفت نیکو شد و بیماری وی اصلاً نماند که داروی خود را یافت .

جو داروی و هاشم خورد بیمار شده نیکو ز رخ و درد بسیار

ماتی بر این بر آمد . زرگر را شرف دادند ، رنجور شد . چون آفتاب حسن او زوال یافت و زر مغربی رگش
 بنجا و از محمل شافت از دل ماهروی عشق ارست گشت و محبت حسن پادشاه جست .
 حضرت قدوة البری میفرمودند ان الله في طيب لبيب و حاذق بود و رشد ان في الحقيقة همچنین اند و
 این حذقت در طبع هر طبعی ننهادند . حقایق حضرت مخدومی را صدر مرتبه عالی تر ازین حذقت بخشیده بود که
 هر صحنی را بمقتضای طبع او مداوا میکردند . غزل

روح افزا روح و دلها را جیبی دیگر است	بر بیماری دلها را طبعی دیگر است
هر طبعی را نصیبی از دوا آمد ولی	حضرت مخدومی ما را نصیبی دیگر است
بر منابر گرم خطبا خطبه بخواند ولی	خطبه عشقی که بخواند خطیبی دیگر است
از غرائب اولیا ، اگر چه بسی دیدم ولی	در عجائب اصفیا ما را غریبی دیگر است
در سپاه بیحدت گرم تقیابانند ولی	اشرف سمنان بدر کاهت نقیبی دیگر است

حضرت قدوة البری میفرمودند که نشانه را البته بیاید که حفظ امر را محاب خود را هم داند و آنچه از مکاشفات
 و واقعات ایشان معلوم کند اظهار و اشاعت آن نکند و چون بخلوت رود تحقیق آن کند و گویند اشغال این

له م : تا در خورد : ع : نبرترین : ع : بیمار : ع : تجاوز از مهال ؛
 هه ع : تست : ع : حاذق : ع : حذقت : ع م : طبعیتی : ع : حذقت
 نه ع : محضرت تر : ع : ادب دم

احوال اگر چه از نعم الهی و کرم نافعها می است اما وقوف بر آن و نظر در آن سبب لجه و دوری و موجب فقد و
 مهجوری است . از حضرت خواجہ نقل میگردند که اوصاف ریاضات و مجاہدات سبب کشف صورت است
 و گاه باشد که صاحب کشف را با مکاشفات میل تمام میشود و بوجد این میل از حقیقت مقصود باز میماند
 ازین جهت بعضی آن را غول راه گفته اند و اکابر خانواده خواجگان تبرک آن خان کشف فرموده اند
 منابر ملا حظ آن که ساکت بوجد آن مکاشفات عقیدہ محضین ترین مقصود نبود .

ادب دهم : حضرت خواجہ فرموده اند اگر داند که از اثر مشاهده حرمت او پیش مرید کم میشود
 در ایجاد او کوشد و در جائی قرار دهد او را که بسیار دور نبود و نزدیک نیز نبود ، معرجه که گاه گاه
 بیاید باز بجهان موضع که قرار گرفته است رود تا بمضمون خبر نبوی و اثر مدطوی فرشتگان تزلزل حجاب اعلی
 کرده باشد . طریق درویشان نقشبندیہ این است که مرید را پیش خود بسیار رنمی گزارند ، می خوانند
 می آمی و میرو و محبت خود را تازه می ساز . این است جوامع شرائط و آداب شیعہ . اگر محبت این چنین
 کس دست دهد دانش حکم یر دما خون خود بان خاک نیامیزی از در او بر نخیزی . حضرت خواجہ مکرر بر زبان
 مبارک میفرمایند :

پای من جز بارت بر در دیگر نرود / گر مرا سر برود عشق تو از سر نرود

و ملازمت حضرت وی و خدمت و شدت وی اہم داند و محبت وی صحبت حقانی داند

صحبت شیخ بہ ذکر خداست	ذکر با شیخ بہ ذکر خداست
ز آنکہ او نیست آن صفات خداست	و صف او نیست وصف ذات خداست
ھر کہ با شیخ گفتیش گردد	پاک از خشم و بکر و کین گردد
صحبت شیخ صحبت حق است	رحمت شیخ رحمت حق است
پیش او میر تا کہ میر شوی	و ز هم واقف و خبر شوی

ل ۳ : اصارت ؛ ۴ : اصادت ؛ حاشیہ "ع" : اصفاف ؛ ل ۲ : بسبب ؛ ل ۲ : ندارد

ل ۴ : بوجدان ؛ ل ۲ : عشقیہ

پیش او هر که مرد زنده شود ^۱ چون ملک بسوی عرش رود
 سیک گرنش بازگردد زنده ^۲ بهر رویش گردد منزل تنه
 تواز کنایه از اسب ، صفت از اسب ^۳ رو ، از دکن علوم حق را کسب
 دانش را حاصل بپیش میرد ^۴ هر طرف که رود بدان میوشو
 هر چه بخت نخواهد او آن شود ^۵ هر سوی که داندت میدو
 رنج او را بکش که گنج بری ^۶ پای او بوس تا سری بری
 هر که از جان غلام شاه شود ^۷ ملک و انش را پناه شود

حضرت کبیر از آداب رسید با شیخ درخواست کردند . فرمودند که در مقامات خواجگ آورده اند رسید را رعایت آداب با
 شیخ از اهم مهمات است ، جهت محافظت فرموده اند التماس کلکها ادب چه ادب مستحب محبت دلتا است از آن
 جهت که مشاهده جمال روح و کمال عقل جز در صورت محاسن آداب نتوان کرد . پس هرگاه رسید در محبت شیخ خود
 بود و در دل شیخ محبت جای گیرد و بدین واسطه منظور نظر الهی گردد چه قسمی نه هر روز در دل دوستان میدهد و
 شهنش نظر رحمت میکند . چون ترا آنجا بیند کار دو جهانست ساخته گردد . اگر این دولتت میسر نگردد باری سعی
 کن که اینانرا در دل خود جای بسازی

جای کن در اندرونها خویش را دور کن ادراک پذیر اندیش را

و مقامات بعضی از حقوق تربیت شیخ جز از احاطت حسن ادب نتوان کرد . پس تعلیم و توفیق مشایخ طریقت که نسبت ابرار
 معنوی دارند ادای حق بود از معظیات حقوق و احوال آن عین تقصیر و خسران و حقوق ، هر که بموجب فرموده
 من لم یسکر الله لم یسکر الله بادی حق شیخ که اقرب سببی است از اسباب ربوبیت حق سبحانه قیام نماید از ادای
 حقوق الهی قاهر آید که من لم یتواضع الرب الا دنی لم یصل الی الرب الا علی

ضم ۴۱ : بجای این معنی این است : بهر رویش گردد منزل تنه ^۱ که در اصل ؛ و ۴ ، ضم ۴۱ ،
 ضم ۹۷ : این سر ندارد ؛ ضم ۴۰ : سیک گرنش و اثر گرنه زنند + بهر رویش هر که منزل تنند
 ضم ۴۲ : و پیش رو ؛ ضم ۹۷ : به پیش رو ^۳ م : رو کن ^۴ م : هر چه گویت ؛ ۴ : هر چه گویت
 ضم ۴۳ : رواندت ؛ ضم ۳۱ : این معنی ندارد ؛ ضم ۴۱ : که راند آن سو دو
 ضم ۴۴ : ملک دانش ^۵ ازین جا تا این حدیث " من لم یتواضع الخ " در مصباح ^۶ علم آمده است
 ضم ۴۵ : دولت ^۷ ۴ ، ضم ۹۷ : جز آن حقوق ؛ ضم ۴۱ : جز آن حقوق ؛ غرق یعنی نافرمانی دارا (فرمان)
 الله المصباح : من ضیع الرب ...

بنو نعت ز دست هر که رسد   نه بعد از شکر کوبی پای
کی بشکر خدا قیام کند   تارک خسرندگان خدای

شیخ در هم الطوار رفات درید است تا درید بواسطه مناسبت و رابط جنسیت با شیخ از عده حقوق او بیرون
آید تا آن زمان که بواسطه مناسبت با حق سبحانه آشنائی واقع شود از عده حقوق حق سبحانه نیز تواند بیرون آورد
آن زمان که او را حق تعالی عبور از دریای صورت بساحل معنی شده طبع وارحم با خود گوید که آنی و جنت و جی للذی
فطر السموات و الارض حنیفاً و مانا من المشرکین . این جا بود که دید بعصیت ساکت از غشاده دومی
پاک گردد و دیوار دنیا حرام از پیش بعصیت وی بر خیزد تا بدین درجه برسد و بداند که در مجموع امور قابلیت
و پیروی بر و تعلیم او بر مرید واجب است

حضرت قدس العالی تقریباً میفرمودند که حضرت خواجه محمد پارسا قدس سره می گفتند که مرا در بدایت حوزت
خواجه ببا الدین قدس سره به تعلیم خود امر کردند . حقیقی را از آن حضیف تعلیم بفرموده تحقیق رسانیده

فراز زوده تحقیق و توضید   رسیدن میوان از شیب تعلیم
ریا هم باعث اخلاص گردید   که چشم باغبان از تخم بر دید

۱۳ م : گری های ؟ بعد از این اشعار در نسخه اصل این عبارت نیز هست که در "ع" و "م" ۲ و
هم ۹۵ نیست ، و در متن هم ۳۱ هم نیست ولی در حاشیه هم ۳۱ موجود است : شیخ هم از این جهت است . حضرت
نورالدین را از هفت ابوبیت معنوی پروردند و بر تبه نبوت حقیقی رسانیدند و حضرت نورالدین هم ادای حقوق
ابوبیت معنوی آنگهان کردند که از نوع بشر و جنس عظمی بیکدیگر ممکن شود . نبوی بار خدمت بر کشیده +
که ما او از جنس آفریده . و لهذا همین نسبت اشتغال ولایت این کالیه بفرزند ورید میگردد .
اگر آئینه دل صاف گردد + منظر نور پر الطاف گردد . اگر چه فرزند نسبتی است و نسبت جانشین
حاصل نگردد داخل فرزند نوح علی نبینا و علیه السلام بود که از ۱۰ هک از شان اوست ،
پس هر که در راه شکر تیز رفتار نیست آواز معنون کریم شن شکر تم لایم بدینم خردار نشود و بیکم همدش در آید .
۱۴ م : ۹۵ : شیخ در هم الطوار ترقیات درید است ؛ هم ۳۱ : شیخ در جوار رفات درید است .
قرآن ۱۷ م ۸۰ : خواجه محمد پارسا : نام الشیخ محمد بن محمد بن محمود حافظ البخاری (ست) ، از
اکابر اصحاب خواجه ببا الدین نقشبند بودند . در ۲۴ ذی الحجه ۷۲۲ هـ در مدینه وفات یافتند

{ بقیه بر صفحه ۲۷۱ }

جامع این نکات شریفه و اشارات لطیفه را از تقلید حضرت قدوة الابرار کار تحقیق انجامید و سر از کوی ریا محرم
اخلص کشید.

حضرت قدوة الابرار از سلطان ولد نقل میگرداند که پدرم میفرمودند که مرغی که از زمین بالا برود اگر با آسمان
نرسد اما این قدر باشد که از دام دور تر گردد و همچنین اگر کسی در ولتش شود و صورت درویشان گیرد اگر چه از
روی ریا باشد و کمال ایشان نرسد اما این قدر باشد که از زمین خلق و اهل بازار ممتاز بود و از محتمای دنیا
برسد و سبکسار گردد که نجی المخفون و حاکم المتعلون.

آنچه مجموع آداب است باختیار جمهور صوفیه در ده آداب مستحضر است :
ادب اول : در مقامات فواج آورده اند که مرید را باید که با خود مقرر خوان کند که فتح اسباب من از عذرت صحبت
و خدمت شیخ تواند بود پس یا بر آستانه دولتش جان دهم یا بمقصود برسم چنانکه مغذوب شیرازی میگوید :
خدا را رحم ای منم که در ولتش سرگشاید درمی دیگر نمی داند رومی دیگر نمی یرد
و مریدی که بحلیه این اختیار عملی بود عدالت وی آنست که از رد و ایجاد شیخ برنگردد و در دلش غمخور واقع
نشود چه فتاح را در این طریق انقیاد بسیار است . هر که از اتیان ایشان بیرون آید بغیر یکمیا تاثیر ایشان
منظور گردد.

عبادت گرز محک بر گردد و وجودت کیمیا تاثیر گردد
حضرت قدوة الابرار از حضرت عثمان چیری نقل میگرداند که در عدالت شاه شجاع کرمانی از مرو به نیشابور رسید

[بقیه حاشیه ۳] و در جوار قبۀ شریفه امیر المؤمنین عباس رضی الله عنه مدخول گشتند (نکات ۳۹۳)

ش ۳ : ویرا ش ۲ ضم ۳ : زبانه باعث تقلید گردد ؛ م ، ع : ریاض مابت اطلاق گردد

ش ۳ ، م ، ضم ۳۰ : بروید ؛ اما درین مصرع "بر" مفعول است که بمنی شمرستل است .

ش ۴ : بروم ش ۴ : بود و برسد ش ۴ : تقلد ش ۴ : گردد ش ۴ : مختصر

ش ۴ در بیان حافظ ش ۱ : ابو عثمان چیری نام وی سعید بن سعد اسمعیل بن سعید بن منصور الحیری النیشابوری اصل وی از
ری است ، شاه شجاع کرمانی بود ، امام و یگانه وقت بود . در ۶۹۸ هجری وفات یافت . قبر وی در نیشابور است (مردی ۱۹۸
نکات ۸۷ ، سلمی ۱۸ ، مرآة البیان ۲ - ۲۲۶ ، خزینه ۲ - ۱۶۲ ، قصیریه ۲۵) ؛ اما چیری منسوب است به جیره که محمد است
در نیشابور (سجانی) . این دو کاتب ابو عثمان چیری در المصباح ۲۱۹ تقریباً در همین الفاظ آمده است .

ش ۴ شاه شجاع کرمانی : کنیت ابو الوضی ، از نوک بوده کربان ، از اجاد و افغان بود ، در ۶۲۸ هجری یا قبل از ۶۲۸ هجری در نیشابور (مردی ۱۹۵ ،
سلمی ۱۹۲ ، نکات ۸۵ ، خزینه ۲ - ۱۵۸ ، قصیریه ۲۹)

مهربارت ابرجفص حداد شد . چون نور ولایت او مشاهده کرد خاصیت نظر سمارت بخش او بقوت جذبات احوال او را جذب کرد و مقید بر ادب خود گردانید تا وقت مراجعت از شاه کرمانی اجازت توقف خواست و حضور در عقوان شباب برد . ابرجفص رحمت الله او را از پیش خود برانند و گفت بامن بنشین . (ابو عثمان قبول اشارت کرد و بقصری باز نشست تا از نور غائب شد ، با خود قرار کرد که بر در خانه او چاهی کند و در آن چاه بنشیند و بیرون نیاید مگر وقتیکه او را بخواند . گویند مدت یکسال در آن چاه نشست بعد از آن چون صدق ارادت او معلوم کرد نخجستش خواند و بسیار نواخت و تعلیم و توبیخ نمود و از جلد خواص خود گردانید .

حضرت نورالعین نقل میکردند که حضرت قدوة الکبریٰ بنسبت قاضی زاده روم همچنین معاد کردند که وقتی قاضی زاده را توفیق التزام حضرت قدوة الکبریٰ رهبری کرد . او عداوت و قضا را ترک کرد ، از هر چه هست برآم و بنیاد ملازمت نهاد . حضرت ایشان تافل می نمودند . قریب هفت سال همراهی چشم مبارک بر قاضی زاده می افتاد از مجلس شریف خود میرانند و سخنان درشت میفرمودند که محب قاضی زاده دون هفتی و بی حیثیتی که برای طعام خوردن بمن می آید . و گاه میبود که بمنازل اصحاب خود که بیک دو منزل میروند رمید شریف میبردند . قاضی زاده گریان و نالان در پی می آمد . قاضی مقتضای بشریت صنف و خور واقع میشد . باز منبوی زندگانی میکرد که شوق قاضی زاده از سر تازه میگشت . نقل کرد که یکبار در حجره خود فراغ کشیده بودم و غوطه بر روی انداخته با خود میگفتم که محمد بسیار رانند که از دولت

۱- ابرجفص حداد : نام وی عمرو بن سلمه است ، از ده های نیشابور بود . در وقت خود نمونه جهان بود . در ۲۶۴ هـ یا ۲۶۵ هـ وفات یافت (تقی ۵۷ ، هروی ۹۵ ، سلمی ۱۱۵ ، تشریح ۲۲ ، رة الجنان ۲ - ۱۱۷۹ ، خزینه ۱۵۲) شرح زوت ۹۷

۲- محمد ازین در المصباح این عبارت نیز هست : و دختر خود را با دی عقد نکاح بست و او را بخلعت خود نصب نمود و سی سال به از وفات تسخیر جای او نشست ۳۵ م : نه ارد

ولایت محروم اند و نیز از آن جدا باش. حد محنت همین باشد که کشیدی، و گیر نمی توانی کشیدن ۱
 چو آب محنت از سر بر گذشته در آب و رطوبتی برنشسته
 در همین فکر محظوظی گذشت که اثر قدمی در حجره خود احساس کردم و ملقفت نشدم. ناگاه حضرت
 قدوة الیکبری میفرمایند که محمد رومی بغرابت میخسب که کارهایت کفایت شد. با منواب برخاستم
 و با تحاب میگفتم ۲

این که می بینم به بیداری است یارب یا نجواب خفیتن را در چنین نیت پس از چندین عذاب
 حضرت ایشان را دیدم از حجره من بدر رفتند و من به دستور خود طریقی ملازمت عشوق کیل و آرزوی عام
 می سپردم تا مدیعت تمام قبول کردند و از آنچه مقامات این طائف و مکشوفات صوفیه می بود بطرفه السین می نمودند و
 ولایت پیشاپوش حواله کردند، تا بود آنجا بود و رسید بجای که رسید.

ادب دوم: تسعیم تعرفات شیخ شدن است. باید که طریقی تنفیذ تعرفات او در نفس و مال خود
 گشاده دارد و هر چه شیخ فرماید بفرمود مستسلم و راضی بود چه جواهر ارادت و صحبت او جز برین طریقی
 روشن نگردد و عیار صدق و اخلاص او جز برین معیار معلوم نشود.

حضرت قدوة الیکبری تقریباً میفرمودند که روزی حضرت شیخ ابوالعثمان هارونی از برای خرج بعضی از نفوق
 مسلمانان چیزی طلبید، میچکس ندارد. ابوالعثمان دلنگش شد، چنانچه در مجلس گرسیت. چون شب درآمد
 ابو عمرو که از مردمان وی است بعد از نماز خفتن کیسه دو هزار درهم در آنجا پیش ابوالعثمان آورد و گفت
 این وجه را در آنچه میخواستید صرف نمائید. ابوالعثمان خورم شد و وی را دعای خیر کرد. چون بامداد شد
 ابوالعثمان در مجلس غیبت، گفت ای مردمان ما با ابو عمرو بسیار امیدوار شدیم، دو تخینه دو هزار درهم بجهت نفقه
 مسلمانان آورد جزاء الله خیراً. ابو عمرو از بیان مردم برخاست و بر سر جمع گفت آن از مال مادر من
 بود و وی بآن راضی نیست، آنرا بمن باز دهید تا بوی باز دهم. ابوالعثمان فرمود تا آن کیسه را آوردند

۱: در آب و رطوبتی شد؛ ۲: در آب و رطوبتی باده نشسته؛ ۳: در آب و رطوبتی باده نشسته
 ۴: چندی ۵: عام ۶: نفع

و بوی باز دادند . چون شب در آمد باز آن کعبه در هم را پیش ابوعثمان برد و عرض نمود چه شود که این دم را خزان عرف کنید که بنیر ما کسی نداند . ابوعثمان بگریست . وی گفته است که سکوت ابلغ من الكلام .
اینها من کرم علیہ نفسه فقد کان علیہ دینه .

حضرت قدوة الکبری در بلده روم که در شان او ما دخله المصوم است بجهت عارضه حضرت نورالمن کمال کمال اقامت کردند و اطباء روزگار را آوردند . چنانکه از عده طبیبی بدیده آمد قضا را طبیبی از دیوان زمین آمد ، نبض و تار و رده حضرت نورالمن دریافت و در پی علاج نبض افت و فرمود که بجهت این دهن روغنی مصیای میکنم که بانه ام مبارک طلا خواهد کرد . اما اندکی گوشت آدمی باید . حضرت قدوة الکبری متحیر شدند که گوشت آدمی چگونه توان پیدا کردن . قاضی محمد رومی باین کار مطلع شد و روی بصیرا نهاد ، بعد از پاسی آمد و در ظرفی دست راست خود بریده پنهان کرده نزد طبیب برد خاند حضرت قدوة الکبری مطلع نشدند ، و خود بهانه جایی کرد که آنجا میروم . چون طبیب روغن مصیای کرده آورد و بجسم مبارک حضرت نورالمن اندود اندک تخفیف عارضه شد . حضرت قدوة الکبری تعجب تمام کردند که روغن چگونه تمام شد . طبیب برفض رسانید که فلان فرد حضرت شما که بحلیه چنین است دستی آورده داد و من روغن تمام کردم و از دست آورد در حیرت از بای شدم
کسی که نزد جانان جان کشیده چه شد که باین از تن بریده

معلوم شد که قاضی زاده روم است . متردد شده فرمودند هر جا که قاضی زاده روم باشد بجای اند . در جائیکه مخفی شده مانده بود گفتیش کرده آوردند و بسیار افسوس کردند و فرمودند که کسی این چنین میکند که تو کردی ! آخر الله در سخنی چند از مصاحبه و بید گفت در محارف گوئی در آمدند ، گویند گویند اندک گرم شدند و فرمودند که قاضی زاده کیست . قاضی زاده بربای ایستاد . هم در آن حال دمی چند بر آن دست دمییدند . دست از آنجا که بریده بود بنیاد گوشت بر آوردن کرد که در ایام معدوده دست تمام بر آمد .

۱۰۰ شماره است بر اقوامی که در صفی گزشت ۱۰۰ م : آورد و طبیب را ببرد ۱۰۰ م : و خود را

جایی پنهان کرد که آنجا ببردیم ۱۰۰ م : جان ۱۰۰ م : از محارف جنید حضرت قدوة الکبری در محارف ....

۱۰۰ م : دلی ۱۰۰ م : نه ارد

بر هر زین که روزی آن نازین بر آید از بهر پای بسش دست از زمین بر آید
 ادب سوم : سلب اختیار است . باید که در هیچ امری از امور دنیوی و اخروی کلی و جزوی بی اجازت
 شیخ شروع نکند تا که نفقه اند نخورد و نیازشده و بنوشده و نخسیده و نگردد و ندهد الا با اجازت شیخ و همچنین
 در جمیع عبادات از صوم و اطهار و انشاء فرائض و اقتضای سرفرائض و ذکر و مراقبه و عبادت و غیر آن
 بی اجازت و تعیین او شروع نکند .

حضرت قدوة الکبری تقریباً نقل میگردند که حضرت شیخ ابو نصر خباز را اصحاب بسیار بودند . جمعی از شاگردان
 وی عزیمت حج کردند ، در راه زیارت حوی رفتند . حوی از ایشان خواست که چیزی بخوانند اگر توانید .
 یکی از ایشان آواز بر آورد .

صای آواز و طیت از خوش آواز صبوی آشیانت کرد پرواز
 چو صیت مرغ لاهوتی رسیده صبوی باغ وحدت سر کشیده
 حوی بغیر از گشت ، در سماع آمد و گفت اسمان شمارا بار نیست ، باز گردید و گفت نه شما شاگردان
 ابو نصر خباز ای که بر آن کوه حوی میماند ؟ گفتند آری . گفت بید ستوری از پیش دی بیرون آید ،
 باز گردید و نزدیک وی نشوید .

کسی را که بهر در خانه باشد بودای سرزند دیوانه باشد
 حوک از نفقه ایشان باز گشت سبده مت افتاد و هر که بر رفت در باد صوم سوخت و بوفات نرسید .
 شیخ الاسلام عبا ریح نسبت و پنجم ماه صیام از صوم گورات ملاقات حضرت قدوة الکبری رسیدند و معروف
 تقبیل اناهل شرف شدند و وثاقی به پهلوی کثرت آباد متعین شد . خدام حضرت ایشان در شرف نهادن
 تقسیم طعام میان دو نماز میکردند . طعام انقسام طعام حضرت قدوة الکبری فرمودند که بده شیخ الاسلام بیرون .

ع : آنست که اقبال امر پیر کند ، باید که ... ، م : ابو نصر خباز ؛ همین حکایت ابو نصر خباز
 در حوی ۴۵ و نفحات ۲۴۴ منقول است م : ط ، ن : حوی م : ط ، ن : شدند م : ط ، ن :
 بر خوانند اردانید م : ط : تازی بر آورد م : ط ، ن : اشعار ندارد م : ط ، ن : ع : " آمد " ندارد
 م : م : ابو نصر م : م : حوی م : ط ، ن : ندارد ؛ ع : باشد م : ط ، ن : شرف ندارد
 م : م : اناهل اقدام م : ع : بیرون کردند

و بد صید . ایشان نماز عصر ادا کرده بودند که خدام کرام بهره رسانیدند ، بمجرد رسیدن تناول کردند
و کاسه را بسپید نهادند . چون بحضرت ایشان آمدند فرمودند چرا روزه افطار کردید چون ساعتی
بیش نمانده بود ؟ عرض نمودند که روزه شصت روزه آسان است و سکن سر از خط زمان
بدر بردن گرانست

کسی از دم پیر یابد بشر که از خط او سر نیارد بدر
ادب چهارم : آنست که خود را از مکاره شیخ نگاه دارد ، باقصی الوجود درین باب بکوشد که البته درین امر
شرعی است

دل تا بزرگی نیاری بدست بجای بزرگان نباید نشست
و هر چه معلوم کند که مکروه شیخ است البته برواقدام ننماید و بسبب اعتماد بر حسن خلق و کمال علم و مدارت شیخ آنرا
حقیر نشمارد که تاثیر این در نفوس مریدان بغایت عظیم است بمقدار آنکه خود را در درجی شیخ حرف نمایند و از مکاره شیخ
اجتناب نمایند که از اجتناب آن ایشانرا بشیخ مناسبت پیدا نشود ، باوجود آن مناسبت نسبت حضور و جمعیت از باطن
شیخ بیاطن مرید انتقال کند همچو فتیله که دود دارد بمناسبت دود آتش را زود جذب کند
چراغ نسبت پیر از فروزی کند نورش بیاطن دلفروزی

همچنین قلب مرید نیز بمناسبت تسلیم تعارفات شیخ و صرف خود را در درجی شیخ جذب به محبت الهی از باطن شیخ بکشد و بهر
جمعیت و محبت حق سبحانه تعالی مشرف گردد . حضرت ذوالحسین میفرمودند حضرت قاضی حجت روزی در ملازمت حضرت قدوة
العلوی طعام نمیخوردند و بعضی از اصحاب نیز مشرف حضور مشرف بودند و آتش میکشیدند . مریدی از مریدان
حضرت ایشان گوشت بآرزوی تمام نمیخورد . فرمودند گوشت بسیار خوردن سرخمت انسان را گران بسیارزد
و طبیعت مریدان را در تهاون می اندازد . حضرت قاضی حجت را چون سخن مبارک در گوش افتاد لذ آن
روز ترک گوشت خوردن کردند . اتفاقاً بعد از مدتی باز در مجلس طعام نظر شریف بحضرت قاضی افتاد ، دیدند

ع : بیرون کردن کراواتان است ط : م : مکان ؛ مکاره بمعنی مکروهات (سان)

ط : م : بیرون ط : ع : می نوشیدند

که اصلاً گوشت خوردن اتفاقی نمی‌نمایند . فرمودند که گوشت خوردن میل کم دیده میشود . بکول فرخ حسین موبش عالی رسانید که امروز هفت سال است که قاضی حجت از گوشت خوردن باز آمده است . حضرت انشیانرا غریب نموده ، استفسار کردند . باز بکول عرض رسانید روزی حضرت قدوة الکبریٰ شاید نسبت رسیدی در گوشت خوردن صحنی فرموده بودند . از آن روز انشیان را هم از گوشت خوردن طبعیت برآمده است . تقبستم نموده فرمودند که او را بسبب درشتی نهاد او این سخن در میان نداد بودیم و اگر نه بنفسبت هر کدامی از شما این واقع نشده بود . آخر ادر حضرت قدوة الکبریٰ بدست خود پاره گوشت انشیانرا خوانیدند . فرمودند آری طالب صادق در راه امدادی تا باین حد پای ننهد بمنزل نرسد

کسی را گوشت پوشش از باز باشد   براه سبک جان باز باشد

زهر گوهر که ریزد از زبان پیر   رسید از جان صدف پیرا ز باشد
ادب پنجم : در معانی خواب آورده اند رجوع کردن است بهلم شیخ در کشف و قایح . باید که در کشف و قیامت اگر در خواب بود یا بیداری بهلم شیخ رجوع کند و بخودی خود بر صحت آن جزم نکند که محل خط و وقوع شک بسیار میتواند بود . باید که در مجموع امور منتظر و مترصد بود که بر لفظ شیخ چه می‌رود و زبان او را چه شجره موسمی دانند
در آور وادی المین که ناگاه   درختی گویدت ای انا الله
روا باشد انا الحق از درختی   چرا بنود روا از نیک بختی
و یقین شناسد که او بخدا گویاست نه بهوا و از جوی باری بنطق سیراب شده است و دل او را مبتلا به بکری مواج سبید
متمنی بازوای در علوم و کوشش و جواهر صرف که هر وقت از هبوب رایح عنایت ازلی در توج می‌آید و از در زو جواهر
سبب اصل می‌اندازد

دل پیران بدان ای یار عشیار   که باشد بهتر از دریای زخار

چو باد صیف آید در وزیدن   بر نبرد از زبان لولوی شهوار

پس باید که دایم مترصد و حاضر بود نماز خوانید و عواید کلام شیخ محروم و بی نصیب نماند و شیخ ادری که در عالم معانی کند زود

۱۰۰ : فرخ : ۳ : تبسماً : ۴ : تسماً : ۵ : واقعات : ۶ : " باید ... واهت "

ندارد : ۳ : چو ستر انا بر آید از درختی : ۴ : بنطق : ۵ : باشد

ماور بود . محبوب شیرازی چه خوش میگوید :

بمی سجاده رنگین کن گرت پیر میان گوید که سناکت میخیزد بنزد ز راه و رسم منزلت
آورده اند که جماعتی در عهد رسول صلی الله علیه وسلم در مجلس هرگاه سائلی سوال کردی و مسئله پرسیدی ایشان مبادرت بحواب کردند
حق سبحانه تعالی ایشانرا بدین آیت تادیب فرمود ، از آن نمی کرد که یا ایها الذین آمنوا لا تقدموا بین یدی الله الذی بهین
اصحاب شیخ را اهم آنست که در جمیع امور مبادرت پیشین شیخ نکنند و ماور بود با و امر و جمیع امور چه شیخ بمقتضای شیخ
فی قوله کالنبی فی امته فرستاده حق سبحانه است و رحمت خداست که بر بندگان نازل شده است و از و بهره یابند
در تمکین سلوک و وصول ، و از حر شهور و سموم و اقیات خلص یابند و در دریای محبت دنیا غرق نشوند

استماع کلام او بهتر	از هزاران کتاب و علم و هنر
رحمت عالم است در خدا	در شد و دشواری هر دو سرا
دست در وی زبید ما بهید	روی سولیش بشتن و صدق یخید
نوح وقت است او درین دوران	گشتی او رحمان از طوفان
رنج طوفان و آب سهل بود	ز ان قوی تر به اند جمل بود
عصمت طوفان حقیقت این عالم	غرق در وی امیر و شاه و ختم
بگریزند سوی کشتی نوح	تا ز غرقه خلص یابند روح
شهورات جهان چه طوفان است	عمره زور است او سلطان است
و اند از جمل ماند در شهورات	کافراست ارج آورد در صلوات
گشتی ایمنی ولی خداست	از برای شما میان شماست
تا شما را رحمان از طوفان	زانکه این درد راست او دران
الله الله فدای او گردید	تا چه او به نخل فلک گردید

سوره درین حادثه و سوره قرآن ۲۶ الحجرات ۱ س ۲ : نه دارد س ۳ ع : عطا

س ۳ در ضم ۳ چنین است : از سبب آن در سیر و راست باید که از سبب دنیا بیرون آیند و در بحر محبت غرق شوند .
س ۴ ضم ۳ : این شعر ندارد س ۴ ضم ۱۰ : پیر ما ؛ ضم ۲۱ : بنده ؛ س ۴ ضم ۲۰ : این شعر ندارد
س ۹ نه دارد ۳ و ضم ۹۵ و ضم ۳ ؛ و در ضم ۲ : هر که زور است او سلیمان است

الله الله ورا غلام شویید   هر طرف کو رود بجد روید
 تا چنین دولتی نگردد فوت   رو بدو آوردید پیش از موت
 ادب هشتم: آنست که در مقامات خواجہ آورده اند غرض صوتست . باید که در صحبت شیخ آواز بلند نکند چه رفع
 صوت در حضور اکابر نوعی از ترک ادبست
 ز طبع نازک و دلا ترسم   که از آوازه ام آزرده گردد
 آورده اند در وقت رسول صلی الله علیه وسلم بعضی در مجلس آنحضرت آواز بلند میکردند . جنت نادیب ایشان این
 آیت نازل شد یا ایها الذین آمنوا لا ترفعوا اصواتکم فوق صوت النبی لقول است بعد از آن چنان شدند که از غایت
 بیستی آواز سخن بدشواری فهم میدی و این آیت که ان الذین یغفون اصواتهم عند رسول الله اولئک الذین اتقن
 الله فلو لم یغفوا لفسدت فیهم شئ من شئ . باید که با شیخ طریقی بیاسطت نهند نه بقول نه بفعل چه بواسطه بیاسطت
 احتشام شیخ از منظر بر خیزد و جناب و قار بر داشته شود و صد در بجاری غیفن بدید آید . پس باید که در خطاب
 با وی طریقی تعلیم و احترام نگاه دارد . آورده اند که در این آیت آمد که ولا تجهروا بالقول کجهر بکم
 لبعض ان تحبط اعماکم وانتم لا تشعرون . دیگر آیت آمد لا تجهروا دعاء الرسول بینکم کدعاء بعضکم
 بعضا . در تفسیر این آیت گفته اند لا تدعوه با سمعه ولا بکلیتکم و نادوا با داب الله سبحانه حیث یقول
 یا ایها الرسول قولوا یا بنی الله یا رسول الله علی وجه التوقیر والتعلیم و غف الصوت والتواضع . بعد
 از آن گفتندی یا رسول الله یا بنی الله . همچنین که در قول طریقی بیاسطه مسدود دارد در فعل نیز
 توقیر و احترام او واجب بیند . پس باید که بحضور او سجاده خود نیندازد مگر در وقت نماز فرض و در حضور
 شیخ بخندد ، در وقت سماع ناممکن بود خود را از حرکات و زعمات نگاه دارد آنکه اختیار از دست رود
 و غیر آن .

ع: ۱: با ۲: دولت ۳: آورید ۴: خفصن ۵: ع: غصن ۶
 ع: ۱: ع: "از" ندارد ۷: قرآن ۲۶: الحرات ۲: قرآن ۲۶: الحرات ۳
 قرآن ۲۶: الحرات ۲: ع: حرکات در خطاب ۹: قرآن ۱۸: نور ۶۲

ادب هفتم: آنست در مقامات خواج آورده اند معرفت اوقات کلام است. هرگاه که خواهد که بشنخ از صحاح دینی و دنیوی سخن بگوید نخست از حال شیخ معلوم کند که فراغ سماع کلام او دارد یا نه و بطریق جرأت و دلیرانه سخن بگوید و پیش از سخن گفتن از حق سبحانه و تالی طلب ادب در سخن کند و او را واسطه داند برای اظهار صفاتی و معارف که از دریای غیب بساحل شهادت می آرد و مرید را باید که جنسیت شیخ و قابلیت انکاس منیع قلب شیخ حاصل کند تا بدان مناسبت و جنسیت اخذ منیفات غیبی و واردات لاریبی تواند کرد و البته در غیر محل سخن بفرمان نرساند

حرامش بود نعمت بادشاه که وقت سخن را نداد نگاه

آورده اند که مردم در صحبت رسول صلی الله علیه و سلم بکثرت سوال و الحاح می نمودند و در غیر محال التماس میکردند. آنحضرت از آن ملول میشدند. پس این آیت نازل شد یا ایها الذین آمنوا اذا نجاکم الرسول فقد موافقین بیدیدید بخوالم صدقه موافق از منافق تمنا نگشت. نقل است که پیش از اسیر المؤمنین علی رضه بدین آیت کس عمل نکرده. دنیا را بر آورد و تصدق کرد و با آنحضرت سخن گفت. و باید که در سوال از شیخ از حد خود تجاوز نکند و جز حالی که برو پوشیده است استفسار نکند یعنی از فردایات احوال خود بیش نپرسد و غیر این از فضول است همچنانکه کلام نافع آن بود که بعد از فهم شمع بود، سوال نافع نیز آن بود که بر قدر مرتبه سوال بود.

ادب هشتم: در کتمان اسرار است. در مقامات خواج آورده اند که هر چیز که آنرا شیخ پنهان دارد از کرامات و واقعات و غیر آن چون مرید بر آن اطلاع یابد باید که در افشای آن رخصت بخوید و اگر تاجان عرض سرش برود افشای آن نکند.

قلم ستر سدهاں چه نیکو نهفت که تا کارد بر سر ز نقشش نگفت

ع ۲: و سخن او در واسطه داند ع ۳: که حد کلام فرصت ندارد نگاه ع ۴: قرآن ۲۸ المجادل ۱۲

ع ۵: ع ۶: ندارد ع ۷: و لیس ع ۸: مستمع

ع ۹: هم ام: و اگر بالفرض سرش برود ع ۱۰: هم ۹۰: و اگر عرض

افشای آن بود افشا کند و اگر عرض سرش کند افشای آن نکند

ع ۱۱: تیغ

منصور حلاج را صریحاً اوفتاد هم از افشای راز اسناد خود افتاد . آدرده اند که عروبن عثمان کی اسناد وی جزئی
تصنیف کرده بود در توحید و علم صوفیه . وی آنرا پنهان میداشت . منصور او را گرفت و آشکارا کرد
و با خلق بنمود ، سخن باریک بود در نیافتند .

هر که و را طالع شاهی بود محرم اسرار الهی بود
واند ز اسرار دل آگاه نیست در حرم سر حقش راه نیست
بروی نگرفتند و مهجور ساختند . بر حلاج نازین کرد و گفت الهی کسی را بر و گمار که دست و پای
وی ببرد و بر دارد .

کسی کو سر و حدت کرد اظهار سزائش در طریقت دار باشد
حضرت قدوة الکبری میفرمودند که از حضرت مخدومی نقل دارم که میفرمودند که منصور را به عای جنید این
کار افتاد که ستری از اسرار وی افشا نمود و آنچه نیست که روزی منصور مکرر زنت جنید رفت ، چون بدر
رسید در راه کوفته . از درون جنید آواز داد کیست ؟ گفت حق . جنید گفت نه حق بلکه محقق و
حال ای خسته نفسد ها کدام چویدار است که بتو چرب کنند .

در تفریح ثانی حضرت قدوة الکبری در جامع مله جوینور منزل فرمودند . بعضی از خاص اصحاب چنانکه حضرت کبر
و حضرت قاضی رفیع الدین اودهی و حضرت شیخ ابوالکلام و خواجه ابوالخافه از زمی متبرف حضور در زاویه مسجد مشرف بودند
حضرت قدوة الکبری را حالتی غریب و وجدی عجیب مستولی بود که هیچکس پیرای دم زدن نداشته . بعضی معارف غلطیات این
و مواجهه انگیز میفرمودند . در آشنای وی این کلمه از زبان مبارک سر بر زد .

دلش چو بحرمان جوش کرده دو گوهر ریخته خاموش کرده
قال اکاشرف الناس کلهم عبدٌ لعبدی . از اصحاب و مولد بسمع قبول اعنا کردند و سکن افشای او مستحسن
ندیدند ، چه بعضی از علای ظاهر که مطلع بر اسرار باطن نیستند اگر نشنوند میرنمایند و بانکار سر بر آرند . چون مدتی

۱ : رجوع کشید بخانه حضرت ۲ : در حرم سر حقش راه نیست

۳ : کف : همین روایت در صوری ص ۳۱۷ مذکور است . ۴ : چوب و دار

۵ : در کشد ۶

کل حزب بمالیدیهم فخریون

از هر چه میرود سخن دوست خوشتر است

عاقبت سخن زفته رفته در معارف تصوف و معانی توف افتاد . و عقیده حضرت قدوة اکبری بیان حقایق الهی و
دقایق مائنه می میکردند تنویر تمام در بشیره صیرون و اسره میمون یافته میشد . سخن در نکات صوفیه و طریقت
طائفه علیه انجمن عالی شد که در ذهن اصحاب بدشواری می درآمد و از آثار معارف از زبان دربار و از
اسرار عوارف بلسان گوهر بار اصل حضور انجمن مفاخر و سرور شدند که از شور خود رفتند

سخن در حقایق بسی تیز شد   صدق در دقایق گهر ریز شد
نه ز انیشان معارف رسیده بلند   که ادراک عالی رساند کند
بسی از نوادر گهر صفت شد   ز اسرار ناگفتنی گفته شد
چنان مجلس از وجیه آموده گشت   که جان و دل از ذوق آسوده گشت
روان از می ذوق از دست شد   ز هستی که بوده همه بپست شد

حضرت قدوة اکبری بعد از پاسی از دریای حقایق راز سبواحل و صحرای مجاز عبور کردند و در مدارات قاضی درآمدند
حضرت قاضی خواسته بودند که پررود کردند . حضرت انیشان بنور باطن دانسته فرمودند که موجب نزول اقامت ترفیع
و کلبه کثیف فراق شاید استفسار سخنی بود باشد . حضرت قاضی بدحضرت تمام وفیرت تمام عرض نمودند

کیست بدین حضرت گردون علم   کز ره اعراض فشارد قدم
آری اگر فائده خویش را   عرض رسانیم کم و بیش را

دیروز بعضی از علمای روزگار و فضلای دیار پیش حضرت میر و این بغیر نقل میکردند که این چنین سخن از
حضرت سید سر بر زده است از روی ناله و اجماع دارد . اکنون حضرت سید چه میفرمایند . فرمودند که

۱- ع : بهتر ۲- م : اسره کمال بر چهره میمون ۳- ع : چنان ۴- ع : حقایق

۵- م : انشان ۶- ع : انیان ۷- ع : حاشیه ۸- م : از دریای حقایق راز

سبواحل ساز و صحرای مجاز ... ۹- م : ۳۰ : دریای حقایق را از سبواحل ساز و صحرای مجاز ...

۱۰- ع : که از در صحنه ... اینجا کردند سخن گفتند استعمل شده است

مفهوم وی در غایت آسانی است که کلمه انما^۱ الی آخره بآلف و لام مصدر رانده و الف و لام برای عمل نیز آمده است زیرا چه اکثر مردم روزگار بنده هوا و هوس اند و حق تعالی^۲ هوای نفسانی را بنده و محکوم من ساخته است. چون اکثر اهل عالم محکوم و بنده هوا و نفسانی شده اند گویند گمان بنده من اند و محکوم محکوم من آمدند. باجماع اکثر احکام نفسانی دین چنین فرمودند

حضرت قدوة الکبری^۳ تقریباً سیر فرمودند که عزیزم مرا سید بحضرت یوسف حاجی^۴ کرد و مکاتیب بحضرت درویشی فرستاد که از ما چیزی نخواهد. وی در جواب این رباعی نوشته روان ساخت:

از حرص و سواد و بنده دارم در ملک خدای پادشاهم

تو بنده بنده گان مائی از بنده بنده گان خواهم

منی دیگر ندانم توانی کرد من لم یذق لم یدر. حضرت قاضی چون مفهوم مفهوم معلوم کردند نجابت پسندیدند بخیر و شادی روان شدند. حضرت قدوة الکبری^۳ بعد از رفتن قاضی فرمودند که کدام سیاه روی بوده که این سخن در مجلس علماء نقل کرد. حاجی هدرالدین هم در مجلس نشسته بودند که اثر سخن حضرت ایشان ظاهر شد

هر آن حکمی که در تقدیر رفته صحت بیرون از دهن پیر رفته

حضرت قدوة الکبری^۳ سیر فرمودند که از حضرت خواجہ نقل داریم که شنیدی بود و او را مریدان بسیار بودند و هر یکی را بطریق مخصوص بقریب خود شرف گردانیده و صاحب اسرار ساخته. یکی از اینها که اعلی^۵ کتبت حفظ اسرار نداشته و شیخ از او این منی فهم کرده بود اما او تعجب می نمود و در خفا بحضرت شیخ بارها گفته و الحاح نموده که من از مخلصانم را نیز این عملی که مخصوص همان خود فرموده اید بگوئید تا صدق و اخلاص من نیز در نظر سعادت بخش شما ظاهر گردد. شیخ خواست که بی گفتمی او را باز بپایند. گفت امشب مرا کاریست بمبای تا بمواظقت تو آنرا کنم و باید که این ستر شیون^۶ همداری. خدمت کرد و گفت از مخلصانم. چون شب شد بیاید. شیخ دست و پای خون آلوده به تنی در دست بردن آمد. گفت غلام مرید را کشته ام و در

۱ م: ما مارا ۲ م: چاهی ۳ ع: در کتابت بحضرت نوشته فرستاد

۴ ع: در "ع" ردیف "باشد" است ۵ ع: شخصی ۶ م: بتقریب

۷ ع: شایستگی ۸ م: تهیه ۹ م: بنیر او ۱۰ ع: خود

جوالی کرده ام، بیایم بجای خلوت برده دفن کنیم. آن جوال را بگردن این شخص نثار و بموضع معین برده دفن کردند. شیخ چون بخانه درآمدند این درید به تعبیل پیش پدر آن شخص آمد که شیخ گفته بود او را کشته ام رفته اعلام کرد که شیخ میر ترا کشت، من و شیخ هر دو او را در غلن موضع دفن کرده ایم. پدر آن شخص چون این سخن بشنید فی الحال پیش پادشاه و از کیفیت حال اعلام کرد. پادشاه را با شیخ عقیده بسیار بود، استبعاد کرد. آن درید فخلص نما را حاضر کردند و احوال پسر او پرسیدند. گفت آری تحقیق است و من خود دفن با پیر کرده ام، کسی همراه من نکند تا از صورت حال استلشاف کنیم. القصد پادشاه جمعی از مستمندان خود همراه فرستاده. چون بآن موضع رسیدند معلوم کردند که گو سپیدی را کشته در جوال کرده اند شیخ ازین واقعه خبر یافت. آن شخص را گفته بود که کشته ام بخود حاضر کردند و بر سر جمعی تفسیح و رسوائی آن درید فخلص نما کردند.

مهرم دولت بنود هر سری بار مسیحا نکشد صخری
شیخ از صحبت خود ویرا راند و نیز نگذاشته که کسان سلطان او را زجر نمایند. فرمودند که زجر او همین بس است که او را از صحبت خود موزول کرده ایم.

مهر که او از چشم مردم شد مخفی خاک خور آمد چو رشک مردمان
چون گل از گلشن بگلشن بر افتد زین بتر او را چه باشد در جهان
ادب نهم: اظهار اسرار خود پیش شیخ. باید که اسرار خود از واردات صوری و معنوی و وقایع کلی و جزوی بر شیخ پنهان و محرکاتی و موهبتی که حق تعالی بدو ارزانی دارد بتقریح یا بتقرین بر برای عقده کشای و حقایق نمای حضرت شیخ عرض دارد چه بمقدار کتمان سر از صورت شیخ عقده در کار او شود، در رشته باطن او بدان عقده طریق فتوح و استعداد از شیخ مسدود گردد.

هر بد و نیکی که باشد عیان
 هر که از یار وفادار شد
 یافت همانکه مستقیم غریب
 عقده پر پیچ که در دل نهاد
 هر که برو مهر و مهری نام نیست
 کیست که بی یار منزل رسد
 اشرف بی یار درین ره قدم
 خیز بند گام بره بار خنق
 ره نتوان رفت یقین بی رهنق
 صحرای درین راه به پیش آیدت
 صورت زین که نماید عذار
 نور درفشان که کشاید نقاب
 نور ازو باغ از امانت زند
 باید در سبک سیار را
 یک بیک از هر چه بود از نیاز
 تاج بفرمایدش آن دیده را
 بعضی از آن ملتی اقبال هست
 عود که قابل بود آن اقبالش
 هر وزین گونه نصیحت شنید
 در دل خود راز نکردم نشان
 کرد نشان ستر ز اسرار خود
 کرد نشان درد درون از طبیب
 کیست بجز یار که آر دشتاد
 دان یقین نیک سر انجام نیست
 در ره بی یار چه مشکل کشید
 هر که نهادست شده در عدم
 تا نشود یار بد بر یا غریقی
 حال حقیق هو شوم الطریق
 غولی ازین راه که بنمایدت ؟
 عبود دهد پیش تو از هر کنار
 ذره گزان نور برد آفتاب
 در صحرای فاق انا الحق زند
 گز صحرای اعراض کند یار را
 عرض دهد پیش خداوند راز
 و آنچه کند دیده پسندیده را
 برخی از آن در خور انزال هست
 ز آنچه که اعراض بود از دلش
 رفت بهر دوازده و جان کشید

۱. کذا در همه نسخ ۲: هر که از یار که ۳: همانرا که
 ۴: جز از یار ۵: هر یکی ۶: علم ۷: علم ۸: یافت
 ۹: هو ۱۰: ذره در آن ۱۱: یقین یعنی غایت سپید، ابعین، خالص (فرغ نفس)
 ۱۲: ۳: ۴: یک بیک از هر چه بود در نیاز ۵: ۶: در حق ؛
 ۷: در خور انزال

حضرت قدوة البری میفرمودند هر ساکن در واحات سلوک خویش بحضرت شیخ عرض نرساند در حاوی صفت و
و بادیه خدایت سرگردان گردد ^۱ **معنی** که زندگی برای سلوک خویش کار کردند در بیابان زندیست و کوهستان
انانیت متحیر میگردد .

آورده اند که **عزقل** نام مردی بود از بنی اسرائیل ، باوصاف زهد و شریف جدمعروف ، در وادی توکل
باقی نهایت رسیده و انواع ریاضات شدید کشیده و در عذمت درویشی بخدمت سلوک کشی بمرسدی ،
لحظه العین از اشغال باطنی بنیاسودی

چنان در تغل باطن بود مشغول که دل از خورد و پوشش داشت موزل
نیمی در مجره مشغول بود ، دو نور سپید و سیاه نمایان شدند ، در غش او بجدی رسید که عالم را فرو گرفت
چو زنگ تیره و روشن برآم ز نور روز و شب روشن تر آمد
در دل چنان یقین کرد که خالی روز نور سپید است و خالی شب ز سیاه ، صدای قول احسن و نیران همین باشد ، و
ازین انوار برزاهد علم نرسانید . چون مدتی برین عقیده تفر شده و جزم گرفت برزاهد از روی انکار و شک
برآم . نه صبح بنا کرد .

حضرت قدوة البری میفرمودند بیچاره محبوس شیرازی هم ازین وادی خبر داده است
رو راست سرآب درین جادیه هستند در ^۲ تاغول بیابان نغزید زمرابت
جز بیدرقه حضرت شیخ ازین وادی وحشت انگیز و بادیه محنت آمیز بیرون آمدن ممکن نیست

کیست درین منزل حیرت خدای	راه نماید بخدا جز خدای
هر که درین راه به بی نور روی	گام زند خیره شود صومعه روی
در دو جهان راه نماند تر زویر	هیچ کسی نیست ز من یادگیر
وصل دیگر بامیت ای راهرو	گفته اشرف شنو و راه رو

---

۱ ع : در بیان زندیق ۵ م : اینست ۶ : بهر بدن

ادب و هم : تشتمل با انواع ادب موضوعی که متعارف انشیاست نسبت بریدان . مرید را باید که هر چه از شیخ نقل کند بر قدر فهم مستمع نقل کند و سخن که در آن غرضی و دقتی باشد و مستمع بحقیقت آن نرسد نگویید قال النبی صلی اللہ علیہ وسلم ترکلموا الناس علی قدر عقولهم ۱

سخن با هر که ، میباید بقدر فهم او گفتن ۲ چه در پانصد نام از رموز نکتہ و ایاء ۳ زیرا چه هر سخن که شنونده آن مراد قائل فهم نکند فایده ندهد ، بل توهم هزل باشد و ممکن که عقیده مستمع در حق شیخ فاسد گردد .

حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند مرید را باید که از ادبار سبوی شیخ اجتناب کند و با سبوی او فرزند نکند و هیچ وجه تقابل را فرو نگذارد کما قال المشایخ رحمهم اللہ فی المطالبۃ خیر من المعارضة و از تیز نگریستن سوی پر محقق بود که نظر خود را اکثر اوقات بر پشت پایا بر زانو دارد چه تیز نگریستن سوی حضرت شیخ از دلیری است و خود بینی .

حضرت قدوة الکبریٰ بیان بوم سفر کعبه سببه بودند . چون تشریف اقدام در خط اوده رسانیدند نزل بزار ۴ شیخ شمس الدین افشار ۵ چون از انواع خدمت و ضیافت بهره داشتند حضرت قدوة الکبریٰ فرمودند که درین سفر ضایع فرموده بشرف رکاب خوشین بنده را شرف معازند که این فقیر را کدام مفادقت اقدام مبارک کشیدن ممکن نیست . فرمودند همچنانکه مقتضای خاطر شریف بود میگردم و سکن این ولایت که پیر از امشب و خلفاء و مریدان این خانواده است خالی میماند . چون اقدام شریف برادر شمس الدین درین جا باشند مردم این دیار از انظار رعدار پر انوار انشیا بهره ور گردند . حدیث گفتند بعضی راه از خط اوده همراه میفرستند . حضرت قدوة الکبریٰ بمعاذ حق تمام حضرت شیخ شمس الدین را از قصد تنگنسی بدو کردن و بعضی نصائح مناسب وقت میگفتند و در آخر این فرمودند هر فتوی که در این سفر دراز مفتوح الادب و از اکابر معارف الکتاب برسد شما را نصیب خواهد بود انشاء اللہ تعالیٰ . چو شیخ شمس الدین از قبه تنگنسی بدو رفتند بر سبیل انشاء این ابیات میخواندند و وقت میگردند :

۱ : نکتہ دانایا ۲ : ادبار یعنی پشت گردانیدن (لسان) ۳ : ع : و جناب او

۴ : رجوع کنید بلطیف پانزدهم در بیان خلفاء سید انوف ۵ : ع : درگاه

فراق روی مبارک مرا چنان باشد که بر آدم از و روضه جان باشد
 دل آنچنانست فراق جال میوشت که وقت رگ روان از بدن روان باشد
 ز چشم مردم چون نور میشود بیرون چگونه روشنی چشم مردان باشد
 ز چشم ما و جال تو فرق دانی چیست هفتقدر فرق کان بفرمودن باشد
 صحن نصیب بهر از رخسارت که بر گل چمن از ماه آسمان باشد
 در آن ذره نور تو شمس کرد جدا چگونه ذره خورشید در جهان باشد

از قصبه شگفتی تا بنحو اوده پشت بسوی حضرت قدوة الیکبری ندادند ، همچنان بکس راه میرفتند . چون ازین سفر
 مراجعت فرمودند بموجب الکریم اذاعده و فای آنچیز تیرکات از مشایخ مختلفه یافته بودند بشیخ شمس الدین سپردند مجدداً
 یک غلام از درویشی غار نشین یافته بودند نیز بایشان دادند . آری وعده اکابر همچنین است . مثنوی مولوی :

وعده باشد حقیقی و پذیر وعده ها باشد مجازی کاسه گیر
 وعده اصل کرم گنج روان وعده نا اهل شد رنج روان

جامع این احوال شریف و مقامات لطیف عرضید که در دامن هند و اطراف روزگار و انصاف دیار مملکت
 اکابر و امانی دهر رسید و انواع آداب ازین طائف در زبید و دیده و شنیده سکین هیچ مریدی بنسبت پر و
 طالبی بمطلوب و پذیر این مقدار رعایت آداب نکرده است چنانچه حضرت قدوة الیکبری نسبت به پیر خویش . از آن وقت که
 حضرت ایشان بمشرف ارادت حضرت مخدومی مشرف شده اند تا وقتیکه سفر آخرت فرمودند هرگز بسوی جناب ایشان پای
 دراز نکرده اند و قف نه انداخته اند

فروتر نباشد بر خسار آب که اقلنده قف بر رخ آفتاب

اگر چه بسر حدیث و دوازده فرسنگ مسافت بودی . قریب دوازده سال متفرق بمکد زمت درگاه عالم پناه حضرت مخدومی
 بودند در بلده جناب باد بول و غایب نکرده اند

۱۰ : از ؛ در "ازو" ضمیر "او" راجع به آدم است . ۱۱ : هم ۹۰ : این شعر ندارد
 ۱۲ : هم ۱۱ : چگونه ذره خورشید تر جان باشد ۱۳ : هم ۱۲ : بهر باز رخساره ۱۴ : هم ۱۳ : بهره
 ۱۵ : هم ۱۴ : بهر باز رخساره ۱۶ : هم ۱۵ : بهر گل ۱۷ : هم ۱۶ : ذروه
 ۱۸ : هم ۱۷ : اما کاسه یعنی مدال ، اندوه ، اضطراب (استیلا)
 ۱۹ : شایخ شمس الدین

چو فردوسم دهد یار از غایت ^۱ نباید کرد دروی بول و غایت ^۲
 از آن روزی که او گندم چیده ^۳ سر از فردوس عالی بر کشیده
 حضرت نورالعین میفرمودند که شاهد شجاع کرمانی مدتی در چشمت اقامت نمود . در مدت اقامت هرگز در چشمت نفوذ
 طهارت نگذرد است .

حضرت قدوة الابرار در راهی بمحیی از اصحاب خویش میگذشتند . نظر مبارک بر سگی که از اصحاب گفت اثر دهد افتاد
 فرمودند غایب این سگی است که باستان حضرت نمودی دیدم بودم . باز روی تمام بمسکن مبارک گاه گاه کردند . سگ آمد و
 در پی حضرت ایشان روان شد . چون بوفاق رسیدند جزوی خوردنی بر پیراهن خود کشیده سگ را خوراندند ^۴
 سگی که آستان یار و کوی دلربا آید چنان باشد که یار آشنا بر آشنا آید
 حضرت قدوة الابرار میفرمودند مرید را باید که در مواج شیخ با و راد و وفای و فاضل نشسته بود چه هیچ مشغولی بالاتر
 از مشاهده عذاب و معاینه رضا و لذت او نیست ^۵

کسی که بگویم نفع و جان گذارد ^۶ که بر دو ابروی چون طاق تو نظر دارد
 هر که عارف و ماهر بود عبادت را ^۷ دل از نظاره رویت چگونه بر دارد
 حضرت قدوة الابرار میفرمودند که مریدی از مریدان حضرت شیخ رو بسید ابوالخیر برد . و پیر اعیان رضا و وحدت نمای
 و بر احوال عذاب و کثرت زوای حضرت شیخ کار دیگر نبود ، سید و نهاراً ملازمت این کار متراً و جباراً ، اذیت این دیدار
 میگردید . روزی یکی از اصحاب شیخ بر بسیل اشک و ادراغ بوی گفت که مساینه روی مبارک و طلیفه صمصام و حصه صید
 احباب حضرت شیخ است . اما ترا درین کار زیادت مبالغه می بینم و این نوع غلو مانع اعمال خاص و رافع اعمال
 صادر میگردد و آن بیچاره در جواب این رباعی انشاد کرد :

تا روی ترا بدیدم ای شمع طراز ^۸ نه کار کنم نه روزه دارم نه نماز
 چون با تو بوم مجاز من جذبه نماز ^۹ چون بی تو بوم نماز من جد مجاز

۱ ع : یاران ۲ م : غایت ۳ رجوع کنید بجاهیه ۲۷ ۴ ع : -

در پای حضرت افتاد و روان شد ۵ م : اگر آشنا بر آشنا آید ؛ هم ۹۵ : تا
 بر آشنا بر آشنا آید ؛ هم ۳ : اگر آشنا را آشنا آید ۶ م : زادی
 ۷ ع : تشنگ

این بود شمه ای از آداب این طائفه علیّه که امی به صوفیه بدان مواظبت نموده اند . اگر مرید بدان مواظبت نماید
 آنچه مقصود است از وصول انوار رحمت الهی و تزلزل ^{له} از آثار سیرت ناقصه می بواسطه صحبت شیخ نیرو نازل گردد و در عین
 بر و فیوض واصل بایستی و از کلام سجاد و ۲۰ کامل

لطیفه هفتم

در بیان اصطلاحات تصوف

قال الاشرف لا ينبغي لاحد ان يشتغل في اشغال التصوف الا ان يعلم علوم التعرف و عقائده و اصطلاحاته و مقاماته و اطلاق كلماته في مجاری حالاته .

حضرت قدوة البری میفرمودند چون بشرق ملازمت حضرت شیخ عبدالرزاق به ایشان مشرف شدیم جمعی از اصحاب تصوف کتاب مخصوص الحکم میگردیدند ، در استماع شریک شدیم . مقدمه کتاب مذکور ایشان گزاشیده بودند ، بنابر عاطفتی که درباره این فقیه داشتند اعاده نمودند و یک جلد فتوحات مکیه را مصداق شیخ ابراهیم زمت ایشان گزاشیدیم روزی حضرت ایشان بر سهیل موعظت بنسبت این فقیه و بعضی اصحاب میفرمودند که طالب این فن تا که بدقایق اصطلاح و حقایق ایضاح وی متحقق نگردد بموافقت حکمت صوفیه و عوارض مقامات کائنات علیه نرسد و تعارض آیات و تقلید احادیث محکمات در معنی تصوف از پیش وی به نگیرد و مقصود حکمت مشایخ در محل راسخ صرف کردن نتواند صحیفه کند در کرمه لیس گفتارهای و هو السمع البصیر که نصف آن در تخریه و نصف اخیرش در تشبیه است . اگر عالم به علوم اصطلاح نبود این را چگونه دریابد و اشغال وی که بعضی آیات مشعر بر انضمام موجودات که اسمی بنیر و سوی اند و برخی مطلق بر اثبات وجود کائنات اند کما یجئ فی سجد انشاء الله تعالی و بعضی رسائل خوانند بشارت الانوار و ارشاد الانواران و موارد الانوار و اشرف النوار و بعضی از اطلاق این فن ازین فقر و قوع یافته و رساله در محبت و حدت وجود که بطریق اصطلاح تصوف در روم واقع شده بود چون در نیگاه رسید مردم آن دیار نه پسندیدند زیرا چه دقایق اصطلاح تصوف در زراحی همدگم رسیده بود . بنابر عدم اطلاع باین فن شریف بانگ برآمدند و از جیب اعتراض سر بر آوردند کما تصریح میاید الوارد بالبحل حسود گر نتواند تمهید عیبی نیست مجمل بود متغیر زنگنه گلزار

له ع : اشغال له ع : کبر له قرآن ۲۵ الشوری ۱۱ له مجمل : حیوانیت

که در سرگین وجود می یابد

هم ازین جهت حضرت قدوة العبری بنسبت خادم که نظام غریب یعنی است فرمودند که بعضی فوائد اصطلاحات تعریف
که از حضرت ایشان ایضاً کرده ایم و از مصنفات شیخ ابرارند و ختم در میان آریم بعضی از صوفیه میگویند
هم بهره مند شوند . هر آئینه بر وفق اشارت شروع این فن مألوف بر وفق حروف تهجی افتاد که طالب
صادق زود بموقع مقصود وقوع یابد بالنسبه والاکامبار .

شرف الف الالف بشار به الی الذات الاحدیة الی الحق من حیث هو اول الاشياء و فی
انزال الالانال . ۱ اتحاد شهود و وجود واحد است از حیثیتی که مجموع اشياء موجود اند بحق ای ظاهر و وجود
موجود بحق و معدوم بخود ، نه آنکه سوی الله وجودی است خاص که متحد بحق . ۲ اتصال ملاحظه بعد است
عین خود را که متصل است بوجودی بقطع نظر از تعلید و وجود حق بعین دی و اسقاط اضافت بخود و رفع مباحثت
و ازالت اشئینة . ۳ الاقباط الاثبات اقامت احکام العبادة قبل اثبات الموصولات و هی افوار التعلیمات
الاحد اسم ذاتی باعتبار انتفاء تعدد صفات و نسبت اسمای تعینات و احدیت اعتبار ذاتیست باسقاط جمیع چنانکه
واحدیت باثبات . ۴ الاحدیة الاحدیة و الجمع اعتبار ذاتیست نه باسقاط و اثبات بحیثیتی که مندرج بود در و
نسبت حضرت واحدیت چنانکه ماهیت یا بشرط لا شئی است و یا لا بشرط شئی است و بشرط لا شئی احدیت و بشرط شئی واحدیت بود و
لا بشرط شئی وحدت واحدیت ، لا بشرط شئی احدیت الجمع . ۵ الاحتجاب آنکه غالب در پرده باشد و حجاب آنکه مغلوب در پرده
باشد . پس حقیقی را محجب توان گفت و محجوب و حجاب نتوان شنفت . ۶ احصاء الاسماء الالهیه تحقیق است
با اسمای الهیه در حضرت واحدیت و احدیت لفظاً از رسوم خلقت و بقای احدیت . ۷ احصاء اسماء الهیه تخلق
باسماء بمقتضای تخلقا باخلاق الله موجب دخول جنب است بصفت شایسته نبیاً صلی الله علیه و سلم چنانکه حقیقی از فرمود
اولئك هم الوارثون الذين يورثون الفردوس هم فيها خالدون . و احصاء اسماء بقیین معانی و عمل بقوای آن مستلزم
دخول جنب اضال است بصفت توکل در مقام مجازات من احصی دخل الجنة . ۸ الاحوال مواهب فایضه بر عبد

ع : بر وفق ع : بر وفق ع : الحق بشار به الی الحق ع : تعین ع : بیانیه
ع : الموصولات ع : حضرت احدیت و واحدیت ع : ندارد ع : الجمع ع : نواز
ع : تحقیق ع : جنب شت است ع : قرآن ۱۸ موزون ع : ع : بقیین ع : دخل
ع : جنب وراثت است
چه ضال اضال است ع : بصفت ع : ادخل

از رب و موصبت یا بجزای عمل صالح بود یا بسبب ترکِ نفس و تصفیه قلب یا محقق امتنان است ، و احوال را که احوال
میگویند بسبب آنکه محول بنده را تحویل میفرمایند از رسوم خلقیه و درکات بعد صفات حقیقه و درجات قرب ، این است معنی
ترقی . ^۱ الا حسان تحقیق عباد است بعبودیت بمشاهده حضرت ربوبیت بنور بصیرت یعنی حق را موصوف یا بد
بصفت او و او را بعینه . از آن جهت فرمود علیه السلام کأنک تراة زیر اگر حجب صفات دیده است . پس
حق را بحقیقت ندیده است و الله تعالی را بی بصفت خود است همین وصف خود و مقام ربوبیت حضرت ربوبیت بنور
بصیرت بود و مقام مشاهده است در مقام روح . ^۲ الا خلاص و هو افراح الخلق من معاینة الله كما ينبغي
قال علیه السلام يقول الله تعالی الا خلاص سر من اسرار ^۳ی و استودعته قلب من احببته من عبادی و
قال یعقوب المکفوف المخلص من لکیم حسنة کما یلکم سیاسة و قال محمد بن المروزی الا سر کله مرجع
الی اصله فعل منه کلب و فعل منک له الرضا بما فعل و الا خلاص فیما یفعل فان فعلت ذاک فقد سعدت
بمعدن و قمرت عینک فی الدارین و قال ابو عثمان الا خلاص نسیان سر و یاء الخلق بدوام النظر الی الخالق .
الادراک المركب و هو عبارة عن ادراک الوجود الحق سبحانه مع الشعور بهذا الادراک و بان المدراک هو
وجود الحق سبحانه . الادراک البسیط و هو عبارة عن ادراک وجود الحق سبحانه مع الذهول عن هذا الادراک
و عن المدراک هو وجود الحق سبحانه . الادب قال الفیخ الا کبر و قایل بدین به ادب الشرعیة و وقایادب
الخدمت و وقایادب الحق فادب الشرعیة الوقوف عند رسومها ^۴ و هی احکام الشرعیة و ادب الخدمة الفناء
عن رویتها مع المبالغة فیها و ادب الحق ان تعرف مالک ماله و ادب من اهل البسیط . ^۵ الا ارادة
و هو اول مقام من مقامات السلوک . قال ابو علی دقاق قدس الله سره لا یكون المرید مریداً حتی لا یکتب
علیه صاحب الشمال عشرین سنة و قال ابوبکر الواسطی اول مقام المرید ظهور ارادة الحق فیه باسقاط
الارادة . قال ابوبکر کتانی من حکم المرید ان یتصور فیہ ثلاثة اشياء فاولها غلبه و اکلته و کلامه ضروره

^۱ م : تحقیق ^۲ ع : باید ^۳ م : " بود ... روح " ندارد ^۴ م : اسرار

^۵ م : اصلین ^۶ ع : مرسومها ^۷ م : روج کفیه بخائیه ^۸ م : روج کفیه لیس ^۹ م : ۵۴۹

حضرت شیخ عبد الرزاق کاشانی فرمودند خبر سبت از نام محبت و لمحی از انوار مودت. ^{۲۱} قال الاشراف تعلق الذات الالهية بتخصيص احدي الجائزين من طرف الممكن اعني الوجود والعدم. ^{۲۲} (ارایک التوحید) رساء ذاتیه که مظاهر ذات اند اولاً در حضرت علم ثانیاً در حضرت عین الاسم باصطلاح قوم نه لفظی است که دلالت کند بر سببی نمی باو وضع بلکه اسم ذات است سببی باعتبار صفت محبت، و صفت محبت یا وجودیت است چون علم قدیم و یا عدمیت چون قدوس و سلام. ^{۲۳} قال الشيخ الاکبر الحاکم علی حال العبد فی الوقت من الاسماء الالهية. ^{۲۴} الاسماء الذاتیه: ^{۲۵} زنت که موقوف نباشد و جدا و بر و بود غیر، اگر چه موقوف باشد باعتبار تعلق و این را اسماء اولیه و مغایع الغیب و الیه اسماء خوانند. ^{۲۶} الاستقامة قل الاصلی الخصلة التي بها کملت المحاسن ویفقد هابتمت المحاسن الاستقامت ولا یطلب منك الا الاستقامت. ^{۲۷} قال الله تبارک و تعالی فاستقم كما امرت. ^{۲۸} الاستقامت لا تكون مع القرب مع المحضور السین و بغيره تكون مع العبد. ^{۲۹} الانزال مالا بدایة، ^{۳۰} الابد مالا نهائیه. ^{۳۱} الاسم الا عظم جامع اسماء است چنانکه در جامع ازاع وی است. ^{۳۲} الا مطلقاً حرقی که غالب است بر دل و او نزدیک است از هیئتان عشق و افراط محبت. ^{۳۳} الا عارف مطلع است و آن مقام اشراق است بر اطراف بقول تبارک و تعالی و علی الاعراف رجال یعرفون کلّاً بسمیهم. ^{۳۴} الاعیان الثابتة اعیان ممکنات که در صور علمیه حق معلوم اند و نسبت اعیان ثابتة باسماء الهیة نسبت ابدان است با ارواح و نسبت اعیان با ارواح است. ^{۳۵} ابدان الا فوق المبین سفایت مقام دل است. ^{۳۶} الا فوق الاعلی هو الذات الموصوفة بجمیع صفاتها و افعالها میكون البجیع انظار من منة مغایر قائل لفرقة و هو الکمال و صفات مقام امر و اح و آنحضرت الهیة و حضرت واحدیت است. ^{۳۷} الا فوق الذاتی و هو الذات المجردة عن الصفات و الافعال فلا تفرقة فی هذا البجیع و هو نقصان. ^{۳۸} الا قصی ^{۳۹} منی هجرات است. ^{۴۰} الالهیت و الا لهیت عبارتست از مرتبه اسماء الهیه الموثره الموثر اسم الی صفات الی البشر و عند الشيخ علامة الحق علی القلوب من العارفين الالهية ط اسم الی صفات الی الملک او روحانی. ^{۴۱} الا لهام ما یلقى الله تبارک و تعالی فی القلب فی خواطر عباده من الخیر، العناء و فی الخاطر فارق بین العجور و التقوی، الخیر منه. ^{۴۲} الاسماء و هی سببه الاسماء علامتیه اند کما یجئ. ^{۴۳} الان الدائم امتداد حضرت الهی است و نفس رحمانیه لا یرم

^{۲۱} رجوع کنید به جلد ۲۲ ص ۵۲. ^{۲۲} ص ۳۰. خبر سبت از نام محبت؛ ص ۳۱: چیز سبت از نام محبت؛ ص ۹۷: خبر سبت از نام محبت. ^{۲۳} ص ۳۰. این جبه نیز دارد: از آنکه توحید اسمای ذاتیه که مظاهر ذات اند اولاً در حضرت علم و ثانیاً در حضرت عین. ^{۲۴} ص ۳۰، ص ۹۷، ص ۳۱: "قال الاشراف ... والعدم": ندارد، ولی در حاشیه ص ۳۱ موجود است. ^{۲۵} ص ۳۰: این جبه نیز دارد: گفت اشرف تعلق ذات است به تخصیص احد جائزین از طرف ممکن یعنی وجود و عدم. ^{۲۶} ص ۳۰: و اسمیه و الهیة و اسماء. ^{۲۷} ص ۳۰: ندارد. ^{۲۸} ص ۳۰: الخیر. ^{۲۹} ص ۳۰: جامع [بقیه بر صفحه ۲۹۶]

باین استعداد ازل مندرج باشد و ازل و ابد در وقت حاضر و وقت مجع ازل و ابد متحد باشد بوقت و نسبت ثنائیات یا تنویرات دهر
 و اصل زمان سرمد است و آنات زمان نفوس اند بر سرمد و باین نفوس فی هر مشیون احکام و امور او ، و سرمد بر حال خود
 دائماً و سرمداً و او را حوت غنیت هم میگویند بقوله علیه السلام لیس عند ربک صبا ۲ و لا مساء ۱۰ . الا نائیت حقیقی
 مصرع پنده را باشد بخود منصف گرداند چنانکه گوید نفس من روح من و دل من و امثال او . انائیت حق وجودیت
 است بامدیت العبد و مافی یدیه لمکواه . الا نائیت تحقیق وجود عینی است از حیثیت رتبه ذانیه . الانزعاج
 تحریک دل است بحضرت حق تبارک و عطا و سماع ۲۰ . الا نموذ ۲۰ النطل و النطل و هو الفزع و الا نموذ ۲۰
 هو الا نطل المجل . الضمرا ۲۰ الجمع فرق بود از جمیع است بظهور وحدت در کثرت و اعتبار کثرت در وحدت .
 الا نفس اثر المشاهدة جمال الحفرة ۲۰ اللمیة فی القلب هو جمال الجلال کذا فی اصطلاح الشیخ ۲۰ الا کبر ۲۰ الا نباه
 ترجمه الحق العبد علی طریق التصوف ۲۰ الا نابت همی الرجوع من الغفلت الی الذکر و قیل التوبة فی الظاهر
 و الا نابت فی الباطن . الا کلمة ۲۰ الا سماء سبع اند و هی الهی و العالم و المرید و القادر و السميع و البصیر و
 المتکلم . اثر سبع اصول مجموع اسماء الطیبه اند .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که حضرت شیخ نجم الدین اصفهانی بوضوح سمیع و بصیر الحوادث و المقسط میگفتند و
 نزدیک شیخ عبدالرزاق قاضی این دو اسم از اسمای تامه اند ، وجود و عدل موقوف اند بر اسم سبع زیرا که
 فیض وجود او موقوف است بر ویت استنداد مستفیض وجود اعطاء مابینشی است ، لاجرم عدل موقوف باشد
 بر ویت استنداد او و دعای سائل طبعان استنداد او و اجابت دعای او و کلمه کن بر و هی که تقضی استنداد
 سائل باشد . قال الله تبارک و تعالی و انا انزلکم من کل ما سألتموه ای طبعان استنداد او ، و نزد حضرت الشیخ جواد و مقسط
 همچنین اند که موجد و خالق و رازق و این هر سه اسم از اسمای ربوبیت اند و بعضی اسم الهی را امام الیه سبع میگویند زیرا که
 اسم الهی مقدم است بذات سرب عالم ، و حیات شرط علم است و شرط را تقدم است بر شروط . اما نزدیک حضرت الشیخ

[بقیه حاشیه ص ۲۹۵] ۳۹ م : ندارد ۳۹ ه هیمان بمعنی و از غنای عشق ، و هیمان بمعنی دیوانه (اشیائ)

۳۹ م : اشرف ۳۹ ع : و اسماء الطیبه ۳۹ ع : من مغارق التفکر ۳۹ ع : الجمع ۳۹ ع : الا مقتدا

۳۹ م : هجرانته ۳۹ ع : روحانی

۳۹ م : سرمد ۳۹ م : ندارد ۳۹ ع : انزعاج : حاشیه ع : انزعاج ۳۹ ع : موقوف

۳۹ قرآن ۱۴ نخل ۱۸ ۳۹ نجم الدین اصفهانی : روح ۳۹ کنیه باینکه ۳۹ عبد الرزاق قاضی : روح ۳۹ کنیه باینکه ۳۹

اسم العالم با نبات اولی است زیرا که امامت امرست نسبی و تقفنی ماموم و امام اشرف از ماموم و علم تقفنی آنست که معلوم
 قائم باشد بوی و الحیوة لا یقتضی الی الی ، و الحیات عین ذاتست و غیر تقفنی نسبت و ظاهر است که علم اشرف است
 از حیات و امامت و تقدم بطبع لازم ، و ببايد دانست که مزاج معتدل بدن را شرط حیات است و حیات را تقدم شرف
 است بر مزاج .

شرف الباء : و اباء یشار به الی اول الموجود الممكن و هی المرتبة الثانیة بین تعین اول و ثانی و بجای ثانی که
 مرتبة و وحدت و احدیت است در علم حقیقی . جاب الا جواب تو به است . الباء که لایم است از خاب اقدس که مرئی
 است و غیر مرئی است و این از اول کشف است . الباطل ماسوی الحق و هو لیس بشی عدم محض بود باطن و وجود و هو
 علمیه اند ، باطن ظاهر علم عین وجود است که شامل بود شیون و عبارات را . البطل کنایه از نفسی است که در میر قاطع
 از برای منازل سائرین و مراحل ساکنین در افقت کند . البرق اول چیزی که بر سبک ظاهر شود از لوازم نور و دوت
 کند بنده را بر قول در حضرت قرب رب . البرزخ چیزیکه مائل شود میان دو چیز همچنانکه حال برزخ است
 میان ماضی و استقبال و برزخ نصیب دارد از هر منی خویش و عالم مثال را گویند که حاضر است میان اجسام
 کثیفه و ارواح مجرده و قبر را برزخ گفته اند که حائل است میان دنیا و آخرت ، هم ازین جهت تصور شیخ
 را برزخ گویند که واسطه است میان قاصد و مقصود . برزخ البرزخ حضرت و احدیت تعین اول است
 که اصل مجموع برزخ است و این را برزخ اول و برزخ اعظم و اگر گویند و برزخ البرزخ حقیقت مکی
 را گویند . البسط در مقام دل بمثابة رجاست در مقام نفس ، و عند سبط قبض است چنانکه خوف مقابل رجاء
 البسط فی مقام الخفی آنست که حقیقی بنده را غیبط گرداند با خلق ظاهراً و سبوط باطناً و این رحمتی باشد
 از حق بخلق تا هم اشیاء درو گنجد و او در هیچ نمی نگنجد و او موثر باشد در اشیاء و هیچ نمی در و موثر نباشد
 البصیرة قوتی است در دل منور بنور قدس که حقایق باطن اشیاء بی او دیده نشود بمثابة بصری که کجاست نور

له م : " آنست .... و غیر تقفنی " ندارد له م : وحدت و حدت له ح : حاضر یعنی مانع و حائل

میان دو چیز (لسان) ؛ در "ع" "حار" است له ع : البسيط له ع : بسیط له ع : البسيط

له ع : هم تمام

شمس با قمر با پیران مشتمل شود و لخواه آشیاء ببیند ، و حکماء بصیرت را قوت عاقله نظریه میخوانند ، چون
منور گردد منور قدم بحدایت چنانکه محب و خیال و وهم از دیده دل او برنفع شود حکیم او را قوت قدسیه
گوید . البعد عند الشیخ الاقانات علی المخالفات وقد یكون البعد منك و یختلف باختلاف الاحوال قیل
علی ما یراد به قولین الاحوال و لذلك القرب . البقاء و دیکه البعد لفعله بقیام الله علی ذالک .
البقرت کفایت است از نفسی که مستعد ریافت شود و لای هر شود در روی صلاحیت جمع معوا که حیات دوست
و پیش از آنکه این صلاحیت در روی لای هر شود کیش ^{بیش} این صفت تفرقه چون در سلوک آید . بدتة البوادة
جمع باده و باده هم حریت است که ناگاه در دل آید از غیب که موجب بسط او باشد یا قبض و عند الشیخ
ما یفجاء القلب عن الغیب علی سبیل الوضلة اما موجب فرح و موجب طرح . بیت الحکمت دل که
غالب بود بر و اخلاص . بیت المقدس که ظاهر بود از تعلق غیر . بیت الحرام دل انسان کامل
است که سوی المحبوب در روی حرام بود . بیت الرزت دل که واصل بوده بتمام جمع در طایفه در حق .
شرف التاء تکانت است از ذات باعتبار تعینات و تقدرات . التامین ^{بیش} تجلی است در نظام حسنه
از برای تائیس در بدی بقریه و تصفیه و این را تجلی فعلی خوانند بسبب ظهور در صور اسباب . التجلی ^{بیش} از پایه
ظاهر شود بر قلوب از انوار غیوب . التجلی ^{بیش} اول مرتبه واحد است که نشاء احدیت و واحدیت بود و عین ذات است
من حیث هی هی بسقوط اعتبارات احدیت بود . التجلی ^{بیش} الثانی مرتبه واحدیت است که ظهور ایمان ثابته درین
مرتبه است بتفصیل چنانکه در اول با جال بودند . التجلی ^{بیش} الشودی ، ظهور وجود است که مسمی است باسم النور و
آن ظهور حق است بظهور اسماء در ارکان . التجلی ^{بیش} ایاط السوی و الیون عن القلب . التحقيق ^{بیش} ظهور حق
در اسماء الهیه و محبوب نباشد بحق از خلق و مخلوق از حق . التحکم احضار غایت الخسوه هیبت لمسان الانسباط
فی الاسماء ^{بیش} التجلی . الاتصاف باخلاق الهیه و عند الشیخ اتصاف باخلاق العبودیت و هو ^{بیش} التصحیح

۴ التلوی : احتجاب است از احکام حال یا نظام بند تا ثار و حال یا نظام هست و تلوی در مقام تجلی تلیج بتجلیات اسمائیه ۱۷ حال ثانی که از دنیا

۱ ع : شتمن ۲ م : مختلف ۳ ع : القرب ۴ م : البصیرت ۵ ع : کذا فی الاصل ۶ ع : کیش ؛
ضم ۳ : کیش ۴ م : تنویر ۵ ع : البوادة ۶ م : آیت ۷ م : در اصطلاح تصودی "تائیس"
یا تجلی افعال را محافزه ، "تجلی اول" یا "تجلی ذات" را مشاهده ، و "تجلی ثانی" یا "تجلی صفات"
را مکاشفه خوانند (تائیه : المصباح ۱۳۱) ۸ م : حاصل ۹ ع : حسنه ۱۰ م : حقیقت
۱۱ م : حق ؛ ۱۲ ع : حجاب ۱۳ ع : جمع ۱۴ ع : هو التصحیح ۱۵

فانه اتم وانراکی . التخلی اختیار الخلق و الاضرار عن کل ما یشتغل عن الحق . التذانی مواج المقربین
التذانی نزول المقربین و یطلق بانها نزول الحق الیهم عند التذانی . الترقی انقل فی الاحوال و
المقامات و المعارف . التفرد و قوتک مع الحق بالحق ملک . تخیلات وجود القلوب اجتناب است
از احکام احوال یا مقام بلند بانرا و حال یا مقام سبب و علوین در مقام تجلی بجمیع تجلیات اسماء در حال بقا بعد از فنا
اعلی مقامات است و نزدیک حضرت شیخ فی الدین علی قدس سره قلوبی فرق کم الجمع است و درین فرق کثرت فرق
حجاب نقیض از وحدت جمع و این مقام احدیت فرق است در جمع و انکشاف حقیقت معنی فی قوله فی کل لیم
هو فی شان و شک نیست که اکل مقامات است قبل القلوبی هو تفسیر بعلیة بعض التجلیات الا سائیه علی البعض
و نزدیک بعضی لکن مقام نهایت تمکین است . اما قلوبی که آخر تعلیمات بود در میان وی فرق کم از جمع تواند بود و
موجود محبوب بظهور آثار کثرت از حکم وحدت و نزدیک صاحب مفروض قلوبی از تمکین اعلی است . التصوف الوقوف
مع آداب الشریعة ظاهراً و باطناً و هی الحق الا الهیة و قد یقال بانها ایتان مکرم الاخلاق و تحمیه سفاها .
استلحق اخذک ما یرد علیک من الحق التملک عند الشیخ فی القلوب و قبل هو حال الموصول . التقوی و
هی ترک الشهوات و الشهوات . التفسیر و هو حمل النفس علی المکاره و تخرج المرات ^ع . التوکل و هو الاتکاد
علی الله فی الوعد و الوعد قیل هو ثقة بالله و تعویض الامر الی الله . حوت قدوة اکبری میفرمودند رفع نظر
از سبب صبری سبب در امور . التولی رجوع الیک منه . التوبة و هی الرجوع الی الله فی مع دوام الذم
و کثرت الاستغفار و قبل التوبة فی الظاهر و الا نابة فی الباطن حال ذوالنون توبة التوام من الذنوب
و توبة الخواص من النفلة قال یحیی بن معاذ نرارة واحد مع التوبة افصح من سبعین باباً و قال ابو الحسن
نوری التوبة ان یتوب من کل شیء سوا الذنوب و حل . التوحید احدیت جمع و فرق است و این توحید
حق است ذاتی بذاته و صورت این توحید در بدایت اشهد ان لا اله الا هو . التواجد ^ع استدعاء

ل ۴ : در مبادی ل ۴ ع : " و نزدیک صاحب مفروض ... حال الموصول " ندارد ل ۴ م : التفسیر : ع : التفسیر

ل ۴ ع : اضم ۱۱ اضم ۹۷ : مخرج المرات ل ۴ ع : شفقة ؛ حاشیة ع : نفسه ل ۴ ع : التوالی

ل ۴ م : اللواجد

الوجد وقيل اظهار حالت الوجد من غير وجد و تحريك قلب بسماع سماع غير تحريك ابدان و تواجد از باب تفاعل است و
در تفاعل مبتدئى اظهار صفتى باشد که در صاحب او آن صفت نباشد کما تمارض والتجاهد . التواضع قال صلى الله عليه
وسلم الذل للمؤمن خير من الرزة^{١٤} والرفعة^{١٥} وسيل الذل^{١٦} حتى يصل الفقير الى مقام الصفوة قال اذا خلع الراحة
وسعى بالمجهود وفى الطاعة واجب سقوط المنزلة^{١٧} واستوى^{١٨} عنده الممحنة^{١٩} والخدمة^{٢٠} ، قال ابراهيم المياضى
السبد خير مالم يعرف الناس فاذا عرفوه نشوه^{٢١} وقال يحيى بن معاذ حب رياست نامر فى نفس آدم اذا
توقد على قلوبهم بحرق ايمانهم .

شرف الشاء^{٢٢} الثروة غناء السالك از اسوى الله . تلح احساس برد اليقين در دل سالك بعد از فناء الفناء .
شرف الجسيم . الجبروت عند ابى طالب هو عالم العظمة^{٢٣} وعند الاكثرين العالم الوسط و مراد ازوى برزخ
بزر است و تفصيل على اجمال كذا بيان ثابت اند . الجذبت^{٢٤} تقرب حق است بحضرت حق بمقتضى محبة و رحمت الى
و محبة كذا نريدن مجموع ما يحتاج بنده در طى منازل و قطع مراحل بى كلفت و سعى . الجزاء^{٢٥} فمناه ان الحق جزاء عنده
على ما عمل مما امر به الاعمال الصادرة من العباد انما هو بحسب نياتهم فمن كان عمله للجنة يجازى بها و من كان
عمله لله نفسه لا لرغبة فى الجنة ولا رهبة من النار فالحق جزاءه لا غير كما جاء فى الحديث القدسي من اجتنى
قلته^{٢٦} و من قتلته^{٢٧} فعلى ديتته^{٢٨} و من على ديتته^{٢٩} فافاديتته^{٣٠} . الجبرس^{٣١} اجمال فطاب است بقرنى از قهر
الجسد^{٣٢} آنچه ظاهر نمود از احوال و تمثل نمود در جسم ناري يازوى ، جسم ناري چون جسد تشيف و نورى چون لطيف روحانيه
تو در تعالى و تمثل لها بشراً^{٣٣} سويًا . جلا^{٣٤} ظهور ذاتست مقدمه لذاته فى ذاته . لا^{٣٥} استجلاء ظهور ذاتست لذاته
فى تيساقته . حضرت قدوة اكبرى^{٣٦} ميمونند که عليه عبارت از ظهور حق در عالم فى وجود آدم است و استجلاء عبارت
از ظهور حق در مرتبة انساني که از خلقت آدم است عليه السلام در كمال اسماء قيل جلا در مرتبة وحدت ، لا^{٣٧} استجلاء در حضرت
واحدية . جلال^{٣٨} احتجاب حق است از بصائر و بصر و غيرى نتواند که حقيقت هويت حق بداند چنانکه او خود را ميداند
قال الله تعالى و ما قدر الله حق قدره^{٣٩} که شناسد او را چنانکه مى است ؟ و صحيح^{٤٠} احدى از سوى الله ذات بنينه چنانکه

١٤ ع : الزور ١٥ ع : السقوط ١٦ ع : سوى ١٧ ع : عند السعيد ١٨ ع : دفنود

١٩ ع : اعلم العظمية ؛ حاشية ع : اعلم العظمت ٢٠ ع : قتلته ٢١ ع : م : ندارد

٢٢ ع : قرآن ١٦ ريم ١٧ ع : قرآن ٢٢ الزمر ٦٧ ، و نیز قرآن ١٧ الحج ٤٧

او بیند . قال الله تعالی لا تدرك الا بصار وهو يدرك الا بصار . المجلوت فردخ منده است از خلوت
باعتوت اللطيف . جمال تجلی حق است بوجه حق برای حق و جمال مطلق را حبلی است و آن قهاریت جمال
است و این مرتبه علو جمال است اما مرتبه نور و ظهور راوست در مجموع اعیان چنانکه گفته اند :

جاءك في كل حقائق سافر وليس له الا جلا لك سائر

تجلت لاكوان الخلق ستورها فتمت بها صفت عليها السائر

احتجاب است بتعینات اکران و هر جالی جللی دارد و هر جللی جالی ، چنانکه حبل قهاریت کند که اصلا چیزی از
ظهور درک نشود با وجود اینکه چیزی درک میگردد ، جمال حبل است و جمال غایت ظهور است و در نهایت ظهور
چون جزوی درک حبل جمال است . الجمیة اجتماع همت است در توحید سبوی حضرت حق اما تفرق توزیع
خاطر است و شغولی بخلق . الجمع شعور حق است بخلق . جمیع الجمع شعور خلق است قائم بحق .
جنة الاعمال . جنه صوری است از جنس مطاعم سازگار و شارب خوشگوار که قال الله تعالی جزاء بما كانوا
يعملون صدق الله . جنه الوارثیه صفت نفس است که از اخلاق حمیده بود و حصول این اخلاق کمال
قامت نبینا علی الله علیه وسلم تواند بود . جنات الصفات جنه معنوی است از تجلیات صفات و اسماء الطیف
و این جنه دل صاحب دلست که قال الله تعالی فادخلنی فی عبادک و ادخلنی جنتی . جنه الذات ازن مشاهده
جمال احدیت است و آن جنه روح است . الجنایات راضیان راه در منازل نفوس و حاملان زاد و تقوی
و طاعت اند و میراثیان السیر الی الله و به نسبت اهل شعور و اعیان اهل جنات محجوبانند فاما القاطنون فاهل
العین و اما القاطنون هم . جنایب جمیع جنیب است و جنیب خیل از جنوب و هی العبد یعنی از شعور
حضرت حق از معرفت حقایق اشیاء این طائفه بعید اند زیرا که بهر اهری عقول ضعیف معنویه بهم محجوبه باشد دل نمیند
از اثر مبعوث مابیند باصل دل و صفات اهل قرب ، مرتبه السیر فی الله بنایند . جمیع الصنیق والسنه

له قرآن ۱۷ انعام ۱۰۴ : تعینات ۴ : الجمه ۴ : توزیع معنی بهر انگذگی ، پیرشانی (مان)

۴ : بحق الجمع ۴ : م : را ۴ : ع : عیان ۴ : ع : البعید ۴ : م : بهر هنر ۴ : م : قسوم

۴ : ع : بیایند ۴ : ع : والسعقة

صنیق و سست و اعتبار اند ذات را اما بحسب تشریح ذالست از هر چه در فهم و عقل ما آید و آن اعتبار و حقیقت است ع غیر در حضرتش نمی گنجد

لا وجوداً ولا تعقله جایی سخن تنگ شد لا یحرف الله (لا الله) . اما بحسب ظهور در جمیع مراتب اعتبار اسماء و صفات که مقتضی مظاهر غیر قنایه اند و هو السمتة ففرق و جمع و وحدت و کثرت و وسیع . جحشا الطلب این مورد وجهت و جوبیه و امکانیه از برای ظهور باعیان ثابته و طلب اعیان ظهور و طلب اسماء و راجبیت است و طلب اولاد رب در شیون اجابت مورد سوال و حضرت او و حضرت تین اول است . جواهر العلوم و الانبیاء و المعارف صفاتی ثابته اند که تغییر و تبدل نمی یابند باخلاف شرایع و اختلاف ائمه از منتهی کما قال الله تعالی شرع لکم من الدین ما وصی به نوحاً و الذی اوحینا الیک و ما و صینا به ابراهیم و موسی و عسی ان اقبوال دین و لا تنفر قوا فیه .

شرف الحاء حال عطیه السیت که بر دل فرود آید بحسب موهبت از غیر تحمل چون خوف و حزن یا قبض و بسط یا شوق و ذوق و حال زائل شود بنظور صفات نفس ائمه از آنکه در عقب آن حال بر دل آید یا نه و اگر دلم و مکه شود مقام خوانند . حجة الحق علی الحق انسان کامل است چون آدم علیه السلام که محبت بود بر مدتک قال الله تعالی یا آدم انبئهم باسمائهم فلما انبأهم باسمائهم قال اله اقل لکم انی اعلم غیب السموات و الارض و اعلم ما تبدون و ما کنتم تکتفون . صدق الله العظیم . حجاب و انطباع صور کونی در دل که مانع تجلی خالی بود . حروف حقایق بسید اند از اعیان . حروف حقایق بسید اند از اعیان . حروف عالیات شیونات ذاتیه اند و پوشیده اند در غیب العیوب چون شجر در زیر . الحروف المعنیه و هو ما یخاطبک الحق به من العبارات حرر بیه بر مراتب است حریر عام ارزق سموات و حریر خاص ارزق وادات بقای ارادت ایشان در ارادت حق و حریر خاص انحصار ارزق رسوم و آثار نفعاً و وجود خود در تجلی نور الانوار حضرت جمع و حضرت وجود حقیقت . احناف . المحسنون حضور القلب بالحق عند غیبت عن الحق . حفظ العهد امتثال است بواجبات و اجتناب از

له ۴ : نخست له ۴ : لا وجود و لا یعقل را له ۴ : امکانیه و طلب اولاد طلب اسماء

راجبیت است له ۴ : اولی له قرآن ۲۵ الشوری ۱۳ له ۴ : عیان

منهیات . حفظ محمد الرجوبیت و العبودیت نیک را منسوب بوی بدی را محسوسه نمود . الحقیقت سلبت آثار
او صانع باوصاف^۱ جانله^۲ لیس انفعال ملک^۳ نیک^۴ منک^۵ لا انت کقول^۶ تالی^۷ ما من دابة فی الارض الا هو ، اخذ
بناهیته^۸ قبل حکم^۹ المحققین الحق ما وجب علی العبد من جانب الله و ما اوجبه الحق علی نفسه . حقیقت -
الحقایق ذات احدیت است که جامع جمیع حقایق است . الحقیقة الرضیة الحزن قال رسول الله صلی الله علیه وسلم
ان الله یبغض الفرحین البذخین و یحب کل قلب حزن و قال سفیان بن عتبه لو لم یکن المجرنون و البکاء فی الله
لا یرحم الله ملک الامة ، و قال یحیی بن معاذ من لم یقطع مفارقاته الحزن لم یسک قبله سفر السماء قال
سریر و ددت ان کل حزن اناس علی حروف اصلیه . حروف اصلیه باعتبار اندراج و اندراج
در رتبه اول که وحدت بود لی اعتبار اشیان از یکدیگر و اگر چه از اعتبار بحسب علم باشد فحسب شیونات ذاتیه و حروفات
عالیه نیز خوانند . الحقیقة الحیثیه المتحقق و لو تقدیرا ، الحقیقة المحدثیه و
است بابتین اولی . فله الاسماء الحسنی کلها و هو الاسم الاعظم . حقایق الاشیاء و
حقایق الوجودیه صور علمیه . حقایق الاسماء تعینات و نسبت ذات اند زیرا که تعینات صفات اند و تمیز بعضی
صور علمیه او و اسما از بعضی تعینات ذات بود یعنی صفات . حق البقین^{۱۰} شهود حق است حقیقة^{۱۱} در مقام معین
جمع احدیت . الحکمت علم است بحقایق اشیاء باوصاف و خواص و احکام اشیاء و ارتباط اسباب مسببات و
اسرار و انضباط نظام موجودات و عمل مقتضای آن و من یوتی الحکمة فقد اوتی خیرا کثیرا . الحکمة
المنطوق بها علم شرعی و طریقت است . اما علم شریعت بدان و بگوید بان و با اهل طریقت بگو . الحکمت المکتوت
اسرار حقیقت است که علی رسوم و علوم از ادراک این قاصر اند . مرویست حدیث از حضرت رسول صلی الله علیه وسلم
که حضرت رسول بخانه بیوه مهاجر بودند ، دو خانه دوی آتش افروخته بودند که گردگانش و گردوی گرمی میفرستند
فقال یا نبی الله ارحم لیباده ام انا باو کادی فقال علیه السلام بل الله ارحم فانله ارحم الرحمن
گفت یا رسول الله من دوست نمی دارم که فرزند خود را در آتش اندازم ، خدای تو ای چگونه بنده خود را در آتش اندازد

۱ : ۲ : یکس خود ۳ : و صاف ۴ : قرآن ۵ : ع : نیک ۶ : ع : التحقیق

۷ : ع : حریت ۸ : ع : نه ۹ : ع : سمیات ۱۰ : ع : المسکوت ۱۱ : ع : مشکات عن اسرار

۱۲ : ع : علمها ۱۳ : قرآن ۱۴ : بقرة ۱۵ : ۲۶۹

و هو ارحم الراحمين . فنبی رسول الله صلی الله علیه وسلم و قال فلهذا اوحى الله تعالى . الحكمت المجهولة و انت کر
 پوشیده بر غیر حکمت در ایجاد آن شیء مخفیانه ایلام موصی عباد و موت^{۳۶} اطفال و خلود نمار و ایمان نه ان
 واجب و رضا بوقوع آن و اعتقاد کردن عدل است . الحكمة الجماعية که معرفت حقیقت و عمل بآن
 و معرفت باطل و اجتناب از آن کما قال علیه السلام ارفنا الحق حقا و ارفنا قضا اتباعه و ارفنا باطل
 باطلا و ارفنا قضا اجتنابه . الحکمة الخاطیة التي لا ينالها الا نبی او ولی سلب هي الافضل
 و الضلال و هو سطوت المحبة قيل الحيرة مشاهدة غير الحق مخلوق بلاء هو السقل الاول و هو الاما-
 الطبين . الحياء قال فضيل^{۳۷} خمس من علامات الشفاوة القسوة في القلب و جمود السین و الرغبة
 في الدنيا و طول الاكل و قلة الحياء و سئل الجنيدي رحمه الله عليه عن الحياء فقال رويته الا لاء
 رويته التفسير فتولد من بينها حالة تسمى الحياء . قال ابو بكر الوراق مر بها اصلي ركعتين فأنصرف
 عنها و انا بمنزلة من ينصرف من السرقة من الحياء . حضرت قدوة اکبری میفرمودند که عارف حیا
 از آن وقت دارد که طرفه السین از شمع و کفزار جمال الهی و وجود لایزال خیاال نامتناهی بخار ذهول دامن
 وقت او آویخته گردد .

شرف الحام . الخاطر آنچه وارد شود بر دل از خطاب و آن بر چهار قسم است . اول خاطر ربانی است

درین خاطر خطر هرگز نباشد و در امیل خطر هرگز نباشد

و سیل ابن عبد الله علیه الرحمه این خاطر را سبب اول میخوانند و شناسانند درین خاطر تقویت و تسلط . اما خاطر ملک یافت^{۳۸}
 بود بر مذدوب یا مفروض یا اهل حق بآن

این چنین خاطر اگر الهام میگوید رواست

و نفسانی خاطری بود که در آن خطوط نفس بود و سیمی^{۳۹} حاجبها و شیطانی آنست که دعوت کند بمخالفت

۱- که از انی الاصل ؛ ۲- حکمت درین جا دانستی ؛ ۳- هم ۳ : بر غیر حکمت در ایجاد شیء ؛ ۴- هم ۴ : غیر حکمت
 درین جا دانستی ؛ ۵- هم ۵ : بر غیر حکمت درین جا دانستن ؛ ۶- هم ۶ : مودت ؛ ۷- هم ۷ : فقیل ؛ ۸- هم ۸ : مغفول
 ؛ ۹- هم ۹ : گریخته ؛ ۱۰- هم ۱۰ : یافت ؛ ۱۱- هم ۱۱ : بسهاجیا ؛ ۱۲- هم ۱۲ : سیمی حاجبها

حق سبحانه . قال الله تعالى الشیطان یعدکم الفقر و یأمر بالفحشاء و قال النبی صلی الله علیه و سلم الشیطان
 یلذّب بالحق و یوعد الشر و خاطر شیطان را وسوساں گویند و خواطر ارباب را بجهنم ان شرع موازنه باید کرد
 اگر آن خاطر نیست که ترا دعوت بحق سکیند و خاطر دیگر فراحم نمیشود ربانی است اگر دعوت بخیر سکیند اما
 خاطر دیگر مانع او نمیشود علی است و اگر خاطر نیست که در و کراهیت یا مخالفت شرع باشد اگر ماندگی توجّه زایل
 گردد شیطان را اگر ارجح نماید نفسانی ، و بر صادق صافی دل که حاضر باشد بحق آسان بود تمیز میان خواطر
 مبتغی اللّه . الخاتم آنست که قطع مقامات کرده باشد قیامی و بلوغ یافته منجمت کمال .
 الخاتم النبوت که ختم کرده حقیقی بوی نبوت را . او در هم عالم یکی باشد و ذکر خاتم ولایت در
 طیفه ولایت مذکور شد . خرقه القمصون جامه که در پیر پوشند از دست شیخی که بدست او توبه کرده باشد
 و در ارادت او آمده باشد و در تلبیس خرقه چند چیز رعایت باید کرد : اول ترسین درید است بزرگی ، دراد
 از زری تلبیس است مصیفات پیر چنانکه تلبیس ظاهر بلباس او و آن لباس تقوی اوست ظاهر و باطن
 باقی کیفیت او در محل خویش خواهم گفت انشاء الله تعالی . الخزان العلمیه می حقایق الاشیاء و اعلاها
 انشائه . الخزان الوجودیه حقایق اسماء الهیه وجودیه اند نه حقایق کونیة الکانیه . محضر عبارت از
 مبسوط و الیاس عبارت از قبض و برون خضر از زمان موسی تا این وقت با روحانیه است که تمثیل میشود بصورت خضر از
 برای ارشاد و تشریح یا صحن وجود عظمی او امتداد یافته باشد چنانچه اصحاب کبف را و این هر دو ممکن ، ولی
 نزد عارف معنی اوست بصفتی که غایب است بر وی تمثیل میشود و دیگر مفعول میگردد و آن روح اوست علیه السلام
 بار و ح القدس . حضرت نورالعین بحضرت مدینه البرکی طرف نمودند که تحقیق این اقوال چیست ؟ فرمودند روزی از خضر پرسیدند
 گفت هیئت صبدانی و صیقل صباهی را حقیقی زنده کرده است و باقی داشته است همچنانکه از ادیس و عیسی ، و
 حق تعالی را قوتی داده است که بهر صورت که خواهم تمثیل شوم و نیز میفرمودند که اتفاقاً برای زیارت مزار مقبره حضرت

له قرآن ۳ بقره ۲۶۸ م : شیطان تکذیب م : ۳ : ایاد م : ع : تریب

م : زری سمی لباس (سان) م : ۴ : دراد از برای تلبیس

حضرت سالار نظام به راج گزافاد . بعد از شرف زیارت بخدمت میر حضرت دلپذیر سید جعفر رفتم . این فخر و سید جعفر به
سبیل تفریح در سیر آب مکنه تیتیم که بحضرت خواجہ خضر علیہ السلام شرف اتقا یافتیم ، بعد از شناساندن علوم دینی
میکردیم ، ناگاه عزرائیل پیداشد ، بمایان مصافحه کرد و ششمی از واقعات روحانیة جسم خود بمایان کرد .
نزدیک یک پاس درین ماجرا گذشتہ بود که حضرت خضر بچند صورت متغیّر شد و کما صی بصورت شیخ و کما صی بصورت
شباب و کما صی بشکل عصبی . بعد از آن بجز ازین پرسیدم که موجب مانع سجده چه بود ؟ گفت عاشق بجز مشوق
دیگر را سجده نمیکند ، یک محبوب را سجده کردن معز او ارتقا است . گفتم که بمقتضای عقل کار نفرمودند که
محبوب محبوب نیز محبوب است . الخ طرد آن داعیه که بنده را بقرب دعوت کند و بنده قادر بدفع آن
نبود . الخ لہ تحقیق عبداست بصفات حق . الخ لہ محادثہ سرسیت با حق بچشمتی که غیری نیابد بمجال این
حقیقت ، و معنی خلوت است اما در صورت خلوت انقطاع است از غیر بوسیله صورت . خلوق و حول بسبب حق توان یافت
خلق العادات تحقق است بعبودیت موافقت با در حق بچشمتی که در آن عبودیت داعیه که مقتضی طبع و عادت نبوده باشد
الخلق الجدید اتصال امداد وجود است از نفس الرحمن به احدی از موجودات ممکنه و ممکن الوجود بذات خود
معدوم است که اگر قطع نظر کند از موجود و فیض وجود هر موجود موجب معدوم گردد چون اعطای وجود بصی
پیوستہ بود در هر آنی خلق جدید باشد باختلاف نسبت وجود ممکن الوجود با ذات و استمرار عدم ممکن در
ذات خود . خلق السذاکر کنایه عن ترک التقیّد المستحسناتھم .

شرف الدال : الدلوّی صوتی که داعیہ حوایی نفس و استیلائی او باشند تشبیه کرده اند بر یکدیگر
که از جهت مزب می آید و جنس هویتی از جهت طبیعت جسمانیہ ظاهر میشود که مزب نور اوست و متقابل او قبول
و آن ریح صبا است که از طرف مشرق وزد و آن خواہش روح و استیلائی وی است و لهذا قال علیہ السلام لھو
بالھباء و هلك عاد بالذبول . الدیرۃ البیضاء عقل اول است بقول علیہ السلام اول ما خلق اللہ العقل و نیز اول

لہ م : " بعد از آن بجز ازین ... محبوب محبوب نیز محبوب است " ندارد لہ م : نیابد

لہ م : مجال بمعنی جولانگاہ ، میدان (لسان) لہ م : برحق تعالی در بر حق لہ م : وجودت

لہ ع : اعطای لہ ع : خلق لہ م : المستحبانھم ؛ ع : المستحقانھم ، ولی

در حاشیہ ع : که اخلاق لہ م : ندارد لہ م : جنبی

ما خلق الله الدرة البيضاء .

شرف الذال : ذخائر الله همی از دوستان خدای تعالی اند که با ایشان دفع بلا می نماید از بندگان طمأنینه به ذخیره دفع میکنند بدی فاقه را . الذوق اول درجات شهود حق است بحق در انشای بوارقه متوالیه بادل درنگی و لذتی زانه از تجلی برقی اثر از نفس سوختن ماند و بوسه مقام شهود برسد شرب گویند و از رهنمائی رسد شری گویند . ذوالعقل آنکه خلق را ظاهر می بیند و حق را باطن و حق نزد وی آئینه خلق باشد و آئینه پنجهان گردد بصورتی که در و ظاهر گردد . صراحت این احتجاب مطلق است بقید . ذوالعین آنکه حق را ظاهر بیند و خلق را باطن و خلق نزد او آئینه حق است و حق ظهور کردن در آئینه . هر آینه خلق مستور اند بطور حق چون اختفا آئینه بصورت نمایان . ذوالعقل و ذوالعین آنکه خلق و حق بهم بیند و هیچ یکی ازین دو مشاهده وی را حجاب نبود کثرت از شهود وجه احد ، و بشهود احدیت و جمیع حق از شهود کثرت خلقیه مراتب سنان اند و اخیر الکل که مقام مقتدر این راه است . الذهاب عنه القلب عن حس کل محسوس بمشاهده محبوبه کان المحبوب ما کان .

شرف الراوی : الراوی متحقق بمعرفت علوم سیاست و تمکن از تدبیر نظام که موجب صلاح عالم است . الراوی پیرده که حاجز بود میان بصیرت و عالم قدس باستیلد حیثیات نفسانیه بر دل و غلبه ظلمات میباید در دل تا در حجاب باندازد انوار ربوبیت بطلیه . قال سبحانه فلا بل را ان علی قلوبهم ما كانوا یلبسون . الترتیب رسم حق است عز اسم باعتبار نسبت ذات صبری مربوطات عینی و نسبت ذات باعیان ثابته منشی اسمای الهیه اند چون قادر و مرید . النسب ذات صبری اگران خارجیه منشی اسمای ربوبیت اند چون رزاق و حفیظ و دانسته که رتبی اضافت اسم خاص حق است و مقتضی وجود متحقق مربوط نسبت و آثار اقتضا و ثبوت الیه میکنند و تمیز مالمه در حضرت علمیه معرفه ظاهر شود از احوال صورت اسمی از اسمای ربانی است که حق آن صورت را تربیت می نماید بدان اسم رب الدرباب تربیت مربوطات یعنی موجودات خارجیه می نماید . کما ب الامر باب حق است باعتبار اسم اعظم و تمیز اول که منشی جمیع اسماء است و غایت .

لعمري : بواسطه مقام شهود در رسید و اگر به نهایت رسد ری گویند ؛ فم ۳ : بواسطه مقام شهود در رسد و اگر نه به نهایت رسد شری گویند ؛ فم ۴ : بواسطه مقام شهود در رسید و اگر به نهایت رسد ری گویند ؛ فم ۵ : باطل ؛ فم ۶ : گردد در آئینه ؛ فم ۷ : شهود ؛ فم ۸ : حائل ؛ فم ۹ : دل ؛ فم ۱۰ : کلید ؛ فم ۱۱ : قرآن ؛ فم ۱۲ : مطعین ؛ فم ۱۳ : عن ؛ فم ۱۴ : اسم ؛ فم ۱۵ : تحقق و تحقیق ؛ فم ۱۶ : ربانیت حق ؛ فم ۱۷ : بان ؛ فم ۱۸ : موبرات ؛

انفایات و قبله حاجات و کعبه رغبات و حاوی مطالب و جامع تأرب و الهیه اشارت بقوله تعالى و ان الی ربک المنتهی و
 نبینا علیه السلام نظر تسمین اول است و در جوبیت عظمی مختص باوست رتبه اسمای الهیه یا ذاتیه اند یا صفاتی یا
 فعلیه زیرا که اسم الملقق میکند بر ذات باعتبار نسبت و تسمین و آن اعتبار و یا امر نسبت عدمی نسبتی مخصوص چون عینی
 و اول و آخر یا غیر نسبتی چون قدوس و سلام و این قسم را اسمای ذات میگویند و اگر شخصی است و جودی
 که عقل اعتبار میکند آنرا از غیر آن که زائد باشد بر ذات و این قسم را بقول او موقوف نیست بر تعقل بر ذات چون
 حی ، و واجب یا موقوف است بر تعقل غیر دون وجود چون عالم و قادر و این قسم را اسمای صفات گویند و اگر
 موقوف است بر وجود غیر چون خالق در ازیق ، این قسم را اسمای افعال میگویند زیرا که مصادر افعال اند . الرقی
 رقی در اصطلاح افعال ماده واحدیت است که عطف از علم مطلق گفته اند و موقوف بود قبل از آفریدن آسمان و
 زمین و مفتوق شد بعد از تعین او و مخلوق و به نسبت حضرت واحدیت الملقق میکند باعتبار عدم ظهور واحدیت بر
 بطون اشیا ، همچو حقایق که مکنون بودند در ذات احدیت پیش از تفصیل حقایق در حدوث واحدیت مثل شجره در نوات
 الرحمن اسم حق است باعتبار جمعیت اسمائیه در حدوث الیهیت که از این حقیقت فاعل میشود وجود و هر چه تابع وجود
 است از کلمات بر جمیع صفات قبل هوینفین الوجود . الرحیم اسم حق است که باعتبار صفات کلمات معنویه بر اهل
 ایمان چون معرفت و توصیف . الرحمة الا نشائیة رین رحمت رحانیة است که مقتضای نیت است که سالوة است
 بر عمل خائنه فرمود جل کلمه رحمتی و است کل شیء . الرحمة الوجوبیة رحمت رحیمیة بود که موعود متقیان
 است فی قوله تعالى فساکتها للذین یتقون و متعوده محسانست فی قوله تعالى ان رحمت اللد قریب من المحسنین
 و این رحمت داخل است در انشائیة زیرا که وعده رحمت محسن مخصوص است . الرداء ظهور صفات حق است
 بر بند . الردی بفتح الراء هو اظهار العبد صفات الحق بالمقابل كما قال اللد تعالی صاعرف عن آیاتی الذین
 یتکبرون فی الاکراه بغیر الحق ، و آن حدک معبر است قال اللد تعالی الکبر یا در دانی و الخطیة انرازی فمن

له قرآن ۳۰ : نازعات ۳۰ : عظیم ۳۰ : مرسیة ؟ ۳۰ : م : در خلق ۳۰ : نوات بمن
 تخم خرا (سان) ۳۰ : شایع ۳۰ : قرآن و ۳۰ : رحیم ۳۰ : موعود محسان
 ۳۰ : قرآن ۳۰ : م : ک قال ... صلاک عبد است " ندارد

خارجی و احدی ففهمته ای شریک الرجاد ثقته الجود من انکریم قبل رویه المجلد بعین الحال و قبل مروری
 الافراد کسب الیاد . الرسم خلق و صفات خلق زیر که رسم آثار است و هر چه با سوی الله آثار است که ناشی
 است از افعال او جلالت قدرته و افعال . الی غایتها فی کل مقام رسوم العلوم . من قوم العلوم
 مشاعر و صفات اند زیرا که رسوم الهیه اند چون سمع و لیس که ظاهر شده اند به ستوری که هیکل بدینداند و مشاعر ذرات
 اند شبلی که تعبیه کرده اند بر در دارالقرار بین الحق و باطل . لاجرم که خود را و صفات خود را بنام شناسد عارف شود
 تا آنکه آثار حق و آثار صفات و اسماء اوست تعالی فقد عرف ربّه . الرعونت و قوفیست با حفظ نفس و تقصی
 طبایع او . الرفیقه لطیفه روحانیه است و آنرا الملاقه میکنند بر واسطه لطیفه که رابط باشد میان دوستی
 چون مدد که و اهل شود از حق بعبود و آن رفیقه را رفیقه النزول^{۱۱} بگویند و چون رسید که قریب میشود با و معید
 صبری حق از علوم و افعال و اطلاق نیکو و مقامات رفیع و آن رفیقه را رفیقه المروج و رفیقه الارتقاء
 بگویند و الملاقه دقایق بر علوم طریقت و سلوک کرده اند و بهر چه ستر عهد بان لطیف گردد و کثافت نفس
 از وی زایل شود . الروح یطلق بازاء الملتقی الی القلب علی الغیب علی وجه مخصوص . روح فی اصطلاح
 القوم لطیفه است انسانیه مجرد و در اصطلاح اطباء و تجار سیت لطیف متولد در قلب ، قابل است مرآت
 حیات و حش و حرکت را و در اصطلاح ایشان او را نفس میخوانند و آنکه متوسط است میان روح و نفس
 که بزرگ ملایات و جزئیات است آنرا قلب میخوانند و علماء فرق نمیکند میان قلب و روح و قلب و روح
 را نفس نامیده خوانند . الروح الا عظم والا قدم والا اول والا آخر عقل اول را گویند .
 روح الا لقاء^{۱۲} لقاء کنند علوم غیب بر قلب و آن جبرئیل است و قرآن را نیز روح الا لقاء^{۱۳} گویند .
 الرغبه رغبه النفس فی الثواب و رغبه القلب فی الحقیقه ای فی ملکوت و رغبه السیر فی الحق . الرهبه
 انظا هر تحقق القلب امر السبق^{۱۴} الرایفنه . ریاضت الادب و هو الخروج عن تبع النفس .

۱ م : "رسم آثار است و هر چه" ندارد ۲ : ناشی ۳ ع : علم و سمیع و بصیر
 ۴ م : معرفت ۵ ع : خط ۶ ع : رفیقه : م : "رفیقه النزول ... رفیقه المروج" ندارد
 ۷ ع : رفاتی ۸ م : کند ۹ م : علم الغیب ۱۰ م : "متولد در قلب ... و آنکه متوسط است" ندارد
 ۱۱ م : ندارد ۱۲ ع : "اللقاء" ندارد ۱۳ ع : کند ۱۴ ع : علم ۱۵ م : تحقیق
 ۱۶ ع : السیف ۱۷ ع : "ریاضت" ندارد

ریاضت الطلب^۱ و هو صفة المراد به بالجملة فهي عبارة عن تعذيب الاخلاق الذميمة^۲ .
 شرف الزاء : الزاجر وادخلت است ودر دل مومن وآن نورسیت که در دل در آید و مومن
 را دعوت کند بحق . الزاجاجه اشارت بدل است که صاحب دل را باشد و مصباح روح او در شجره^۳
 که می آفرود نفس و مشکاة^۴ نفس که مقام مرتب مطلق است . الزجر^۵ حق النفس الطیبه . الزمان که
 مضاعف است بحضرت عذبت و آن او دائم است . زواهر الانبیاء و زواهر العلوم و زواهر الصلوة
 علوم طریقت که اشرف و انور علوم است و زواهر و صلیه زیر کرم و موقوف موقوف طریقت است . الزوائد^۶
 زیادة الدیان بالغیب و البقین . الزاهد عن ابی ذر قال رسول الله صلی الله علیه و آله ما ناهد عبد فی الدنیا
 الا ثبت الله الحكمة فی قلبه و انطق به لسانه و یبصر عیوب الدنیا و دأرها و دوارها و اخرجه منها سالماً^۷
 الی الدار السلام و قال جعفر خلدی الدنیا امر لمة اشياء طمها حادث المال و الكلام و الطعام و المنام ، المال
 یطغی و الكلام یفلیح و المنام ینسی و الطعام یغشی و اوحی الله تعالی الی سرسی علیه السلام لا تترکن الی
 حب الدنیا فانک لن تأسی بکسرة هی اشد عسک من الا کو ان الی جحان و قال الجلاء الزهد هو النظر
 الی الدنیا بعین الزوال و قال الدارانی الزهد ترک ما یشتغلک من الدنیا و اوحی الله تعالی الی داود علیه السلام
 لا تسکن عن عالم قد اسکرته حب الدنیا فیضربک عن طریق محبتی او تنک و طاع طریق علی عبادی .
 الزیتونة^۸ نفسی که مستعد اشتغال بود بنور قدس بقوت فکر و زینت نور استعداد اهل نفس است .
 شرف السین : السالفة عنایت ازلی است چنانکه حق تعالی فرمود و بشر الذین الخ . السالك
 المسائر الی الله که متوسط است میان مرید و مشقی مدامی که در میراست . السبیه^۹ جوهر صفت است یعنی هیول
 که غیر واضح است و موجود نتواند بود الا بصورت و او محلی است که حال مقوم اوست ، بر قلمو نیست که مردم برنگی
 مینماید و هر نفسی مصورتی بر آید . الستر صریم محبوب گردانند ترا چون عطای کون و وقوف مبادات و احوال

۱ ع : الطالب ۲ م : النغمة ۳ ع : الزجر ۴ م : شجرة نفس او مشکاة
 بدش ... ؛ ع : در شجره که می آفرود از زواج که مشبه است کجواکب دری نفس او شکات بدش
 ۵ ع : الزمردة ۶ ع : انوار ۷ م : بعد ۸ م : اثبت ۹ ع : عیون
 ۱۰ ع : بر داءها ۱۱ ع : یطغی ۱۲ ع : کن ۱۳ ع : الا فساکت عن عالم فلا سکرته
 ۱۴ م : ندارد ۱۵ م : رتبه ؛ اما زیت روغن زیتون را گویند (لسان) ۱۶ م : هسیان ؟
 ع : هبا ؟

و سایر احوال و صور احوال که در این عالم الاهی اند . المستور مخفی است به فعلی که بدین انسانیه که رابط
است میان عالم غیب و شهادت و حق و خلق . سجود القلب فناء عبد است در حق در زمان شهود
حق تعالی بختی که باز نگراند او را استعمال جوارح از حق . السحق ذهاب ترکیب بنده است در
تحت قهر . ^۱سدره المنتهی برزخیه بکبر است که منتهی میشود بآن سیر کمال و الحال و علوم کاملان و
آن نهایت مرتبه اسماء الله است . ^۲السر علم حق است . سر الحال آنچه شناخته شود از راد خدا تعالی در احوال
سر العلم حقیقت عالم است بآن علم زیرا که عالم حق عین حق است در حقیقت اگر چه پندار است او باعتبار
سر الحقیقت افشا کردن از حقیقت حق در هر شی . سر التجلیات شهود کل شیء فی کل شیء
آن یکی در هر یکی پیدا اند ^۳یک نظر در چشم است مانند

و این شهود با کشف تجلی اول است تنزله و صاحب این تجلی احدیت جمعیت را میان کجوع اسماء مشاهده نماید
با تصاف هر اسمی بجمع اسماء با اتحاد اسماء بذات احدیت و امتیاز اسماء بتبعیفات که ظاهر شده اند در احوال که صور
اسماء اند . سر القدر آنچه حق ذات است از هر عینی در ازل و احوال آن عین و هر آنینه چنانکه اقتضای
آن عین باشد ظاهر شود و بر وی در زمان وجود آن عینی در خارج حکم آنکه معلوم تابع علم و علم تابع معلوم ،
لا جرم حقیقی که حکم حکیم است حکم نر نماید بر شیء الله آنچه دانسته باشد از عین آن شیء در حال شهود او در حضرت علمیه
چون فوائد محال نموندند . سر الربوبیت توقف ربوبیت بر ربوب ^۴اعیان نامیده است زیرا که ربوبیت نسبتی
است و نسبت را لابد است از غشبین ^۵در عزم از نسبتی ، و واحدی از این نسبتی مرئوب است و مرئوب
تا اعیان نامیده است در عدم و موقوف بر عدم و سهیل بن عبد الله فرمود المرئوبیه سر لوطهر لطلبت
الرئوبیه . سر الربوبیت ظهور رب است بصور اعیان و صور اعیان از حیث منظریت رب عالم اند بذات رب ،
ظاهر بتبعیفات اعیان موجود بر وجود رب و اعیان از این جهت جمیع اند مرئوب ^۶، و حق رب اعیان ، اما در حقیقت

---

۱ : اسماء ۲ : حق است که عالم بآن علم ؛ ضم ۳ : حقیقتی عالم بآن علم ؛
ع : حقیقت ... بآن عالم ۴ : غیر اوست باعتبار ۵ : م : نزول ۶ : صورت
۷ : م : غیبی ۸ : م : خارج و حکم تابع علم ۹ : م : فرایه ۱۰ : م : ثبوت
۱۱ : م ، حاشیه ع : قوایل ۱۲ : م : بر فوائد مرئوب ۱۳ : م : کذا فی الاصل ؛ ع : از عزم از غشبین ؛
ضم ۱۴ : در عزم از نسبتی ۱۵ : م : المرئوبیه ۱۶ : م : ظهور است ۱۷ : ع : ندارد
۱۸ : م : و مرئوب

حصول ربوبیت بحق است و اعیان معدوم بحال در ازل ، لاجرم ربوبیت را سرّی باشد که لو ظهورت
 لم یبطل الربوبیت . سر اثر الاشارة اسمای الهیه اند که دلایله اند از بواطن اوان . السیرای
 قضای سائک در حق ، وقت وصول تام ، چنانکه فرمود نبی صلی الله علیه و سلم می مع الله وقت لا یسعی
 فیه ملک مقرب ولا نبی مرسل . صحت التلب تحقق انسان کامل است بحقیقت برزخیه که جامع امکان
 و وجوب است . السفر توجه دل است بحضرت حق و اسفار چهار است اول السیر الی الله از منازل
 نفس و وصول بافق همین و آن نهایت مقام دل است و مبداء تجلیات اسماء حق و تحقق اسماء باهماد
 حق ، الثانی السیر فی الله ، انصاف بصفات حق و تحقق اسماء باهماد بافاق الاعلی که نهایت مقام روح است
 و نهایت حضرت واحدیت ، الثالث ترقی است بسوی همین یعنی جمع و حضرت احدیت و آن مقام قاطب قوسین
 است تا بقید این است و چون دوی و رفع شود و غایب می ماند و آن نهایت ولایت بود و مقام او ادنی ،
 الرابع السیر بالعلم عن الله از جهت تکمیل و این مقام مقابله از خدا است و مقام فرق بعد از جمع بمقتضای اعتبارات
 اعتبار احدیت الذات . السامیه معرفتی که نگذرد اعیان . سوال الحضر تین سوالی که صادر شده از حضرت
 و جوب بلبسان اسمای الهیه از نفس الرحمن که طلب ظهور بود ظهور اعیان و سوائیکه که از حضرت امکان بلبسان
 اعیان طلب ظهور امکان باهماد و امداد نفس ، بر اقبال اجابت سوال ورود ابدی است . السکر غیبت
 بوارد قوی من جانب الحق فحما مرة العقل بالمشاهدت . السکینه ما تجدد من الطمانیة عند
 تنزل الغیب . سواد الوجه فی الدارین خداست در حق بطنه بختی که صاحب این قمارا وجودی مانند
 نه در ظاهر و نه در باطن نه در دنیا و نه در عقبی و آن فقر حقیقت و رجوع بدم اصلی ، ازین جهت گفته اند
 اذا اتم الفقر فهو الله .

شرف الشّین : الشاهد آنچه می شود دل را از اثر مشاهده یا علم لدنی یا بطریق و بعد یا حال یا تمجلی

له ۳ : حال که م : "وقت" ندارد که ع : تجلی اول است در قلب را و صاحب بسین

له ۴ : جمع که م : ندارد که م : ندارد که م : طلب که ع : بودند که م : محامرة

له ۵ : بگانه که م : این راقای

پاشمور. الشجرة انسان کامل. الشرب اوسط التبعیات. الشریعت التزام العبودیت بنسبة الفعل^{۱۲}
 الیک. الشطح در لغت حرکت را خوانند و طاحونه را شطح گویند. کثرت تحرک ریحی چون آب^{۱۳}
 غلبه کند و در ندرت غلبه گویند شطح الماء فی النهر. اما در لغت اسرار واحدین را گویند چون وجه الشیء
 قوت گیرد بجهتی که بر نبرد از انما استعدادات الشیء میان معارف و اسرار الهی بحسبیت از بحر خارج
 بمباراتی که عقل از ادراک آن عاجز باشد. شعب الصدع جمع بزجمع و فرق بود تفرقی از حضرت واحدیت
 بحضرت احدیت. اما صدع الشعب نزول است از احدیت بواحدیت در حال بقا بعد از فنا برای تکمیل غیر.
 الشفع خلق و آن مرتبه ثانیه است از وجود و شفع و وتر هر دو منقسم اند بقسم الشفع والوتر زیرا که
 اسمای الهیه ظاهر و متحقق بخلق اند تا بتبغیته حضرت واحدیت با وترتیت حضرت احدیت منضم نشوند.
 اسمای الهیه در گذشته اند. الشکر قال داؤد علیه السلام الهی کیف اشکرک و شکرک کد نعمت
 من عندک یا وحی الله تعالی الان شکرتمی. و حال البکر و راق الشکر شاهدة المنة و حفظ
 الحرمة و حال البرهان الشکر معزة العجز عن الشکر و حال الجنید قدس الله الشکران تجعل
 نعمت ربک معینا علی ما عجز^{۱۴}. الشکور رویت حق بحق شهور دارد. شهور المفصل فی المجل
 رویت کثرت است در ذات احدیت. شهور المجل فی المفصل رویت احدیت است در کثرت بشواهد
 الحق شاهدة حقایق ابران بود به مکنون. شواهد التوحید تعینات اشیاء است زیرا که هر شی
 را احدیتی است بتعین خاص که بآن متمایز است از غیر. شواهد الاسماء و خدوف الادوان است
 باحوال و اوصاف و افعال چون لرزوق گواهی میدهد بر برابرزق و حی بر لمحی و میت بر لمیت
 الشیون کثرت و اجمال تعین روی است و این را شیونات ذاتیه و حروفات عالییه نیز گویند.
 شرف الصادق: الصدیق اوی الله تعالی الی داؤد علیه السلام من صدقنی فی سریری صدقته

۱۲ م: شهید ۱۳ ع: تنبیه ۱۴ م: وحی؛ اما ریحی بمعنی آسیا (سان) ۱۵ م: میر

۱۶ م: ندارد ۱۷ ع: الان ۱۸ ع: منیا ۱۹ ع: طاعته ۲۰ م: ندارد

۲۱ م: ندارد ۲۲ ع: کثرت و اجمال تعین اولی است

عند الخلقين في علانية . قال ابراهيم الخواص ^ع اقطع الخلق عن الله بمحسنتين احدهما انهم طلبوا النوافل وضيعوا الفرائض ، والثانية انهم اخذوا اعمالا بالظاهر ولم ياتخذوا انفسهم بالصديق . الصبر عن ابن مسعود رضي الله عنه قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الصبر نصف الايمان ، وادعى الله تعالى الى داود عليه السلام يا داود تخلقوا باخلاقي انا الصبور . وقال البوشناي المغربي سمعت الخضر عليه السلام يقول ان كنت تريد ان تكون من المقربين فليكن بالصبر . قال ابن عطاء الصبر الرخوع مع ربلاء بحسب الادب . ^ع الصديق الفناء عند التبعلي الرباني . صهورات الحق هو محمد عليه السلام لتحقيقه بالحقيقة الاحدية ويظهر منه بصاد كما نزع عليه السلام . ابن عباس رضي الله عنه

لا حتى سئل عن معنى صاد فقال جبل بركة كان عليه عرش عظيم الرحمن .
شرف الطاهر : الطوائع اول چیزیکه پدید آید از تجلیات اسمائیه بر بالین عبد و مرین گرداند
اضدق و اوصافش بتبویر بالین . الطاهر یانی که حقیقتی او را نگذارد ^ع . طاهر السر که محظ و لمحه از
الله تعالى غافل و ذاصل نماید . طاهر السر العلانیة صاحب کمالی که دائم قائم باشد با دای حقوق حق و خلق
بر عایت جانبین . الطبیعة ما یفعل بدون الارادة ، والطبیعة عند القوم یعنی سائر فی جمیع الموجودات
مقول و نفوساً مجرداً و غیر مجبر و اجساماً و عند الحكماء قوۀ ساریة فی الاجسام بها یفعل الجسم الی کار
الطبیعی فاعند الحكماء نوع عمامتر عند القوم . طلب الروحانیة علم است کمال قلوب باغات و ارفاض
و ادوار آن بکفایت حفظ صحت و اعتدال و رد ارفاض صحت و اعتدال کدلت . لطیب الروحانی
شعنی که عارف بود باین علم و قادر باشد باز شد و تکمیل . الطبیعة الکلی هي نفس الرطب . الطریقت
سیری که مقتضی بود به ساکن الی الله از قطع منازل و ترقی درجات و مراحل . الطرز الاول هو احکام
الالوهیت . الشمس ذهاب رسوم سائر است بکلمه در صفات نور الانوار .

ع : وضع ع : م : ندارد ع : بکون اجساماً ع : ع : الآداب ع : ع : اسماء الطیة
ع : طاهر الطاهر ع : م : معصوم که ع : م : و سواس ع : ع : والخلق جنماً از جهت
نراخ بودن مقبره ع : م : ما یفعل بالفعل ع : ع : یحصل ع : م : ال
ع : ع : شرفی ع : ع : حائیه ع : سیری

شرف الظاهر : ظاهر الوجود و وجود الظاهر هو تجلی الحق و ظهوره بطور ممکنات قبل وجود اظاهر
بتعیینات الاعمیان الثابتة اولاً و بتعیینات الخارجیه ثانیاً ، و غیر مراد از ظاهر وجود حیثیة عالمیه
حضرت وجود است . ظاهر السلم صور علمیه . ظاهر ممکنات تجلی حق است بصور اعیان و صفات
ممكنات و این تجلی را وجود اضافی خوانند و ظاهر وجود نیز گویند . انظر ظاهر وجود اضافی است ، ظاهر تعینات
اعیان ممکنه و احکام تعینات محدودات که ظاهر شد باسم النور و آن وجود خارجی است که منسوب باعیان ممکنه و ظلمت عدیه ،
اعیان را مترسکند فوری که ظاهر است بصور اعیان ، لا جرم سایه میتواند بود و نمی تواند ظهور ظل بنور است و سایه در نفس
خود معدوم است که قال الله تعالی المدثر الی ربک کیف مد الظل و این وجود اضافی است که کشیده اند بر اعیان
ممكنات و ظلمت بازاء این نور عدم بود ، گفته اند انظلمة عدم النور عما من شافه ان تینور قال الله تعالی
الله ولی الذین آمنوا وخرجهم من الظلمات الی النور صدق الله تعالی . انظر الاول عقل اول است زیرا که اول
عینی که ظاهر شده بنور حق و قبول کرده صورت شرعی که نشیون و حد ذاتیه است عقل اول بود . انظلمة
قد یطلق علی العلم بالذات فاصحاً لا ینکشف معها غیرها . انظر الله انسان کامل است متحقق
بحضرت واحدیت .

شرف العین : العالم ظل وجود ثانی است و اسطوانات ظل الله ، هو الوجود و وجود حق است ظاهر
بصورت مجموع و ظهور حق و وجود ممکنات مستفی است باسم غیر و اعتبار اضافه وجودیه ممکنات را وجودی نیست غیر
این نسبت و وجود فی الحقیقت عین حق است و ممکنات ثابته اند بر عدمیت خود در علم حق سبحانه تعالی و ممکنات
نشیون ذاتیه اند که در غیب الغیوب ، لا جرم عالم صورت حق است و حق هویت عالم و این تعینات در
وجود واحد احکام اسم الظاهر حق اند و اسم فی مرتبته اسم الباطن . غالم الجبروت عالم اسماء و صفات الهیه
است . عالم الامر و عالم الملكوت و عالم الغیب و عالم ارواح و حیاتیات اند که موجود اند بامر حق

له ع : جسد ۳ : بنور ۳ : قرآن ۳ : اول عمران ۲۵ : ۳ : صورت کثرت را
تعیین نشیون ... ؛ ع : صورت کثرتی که نشیون ... ؛ هم ۳ : صورت کثرت تعین نشود ۳ : ندارد
۳ : ع : ینکشف ۳ : ع : کانه

بیواسطہ مادہ و مدت . عالم الخلق و عالم الملک و عالم الشہادۃ و عالم احیام و حیاتیات اند و
 دین عالم راہبہ از عالم ادراہجہ کردہ اند بمادہ و مدت . العارف صاحب نظری کہ اللہ تعالیٰ اور اینا
 کردہ باشند بذات و صفات و افعال خود و معرفت او از دیدہ باشند نہ نشندہ . قال الاشراف للعارف
 فی کل نفس درجۃ الف شہید والشہداء یتمنون ان یلکوا عالمًا لما یریدون من علو درجۃ
 العارف العظیم والمقیث البکر العباد و نقص عمدہ است ، سگیند و نمیکند یا وعدہ میکنند بر ما
 نمیسانند . قال اللہ تعالیٰ کبر مقتا عند اللہ ان تقولوا مالا تفعلون . العبادات غایت تذلّل است
 بر خاک در حق فداہ ام خوار و حقیر چون بندہ و بیچارہ و سہلین و فقر

عبادت عام راست و عبودیت خاص را و آن میبیم گردانیدن نسبت است بحق و بعدق قصہ محضت او
 در سکون طریقت ، و عبودیت خاص الخاص راست و این آنست کہ مشاہدہ فرمایند کہ حق قدیم اند بحق در
 بندگی و تعبد ، دین طائف بحق است در مقام احدیت فرق و جمع : العباد لہ ارباب تجلیات اسماء اند چون
 تحقق یابند بحقیقت اسمی از اسمای الہی و متصف گردند بصفتی کہ حقیقت این اسم است و عبودیت خود را
 باین اسم منسوب کردہ اند بسبب مشاہدہ ربوبیت ، و آن اسم هر بندہ بنامی درین جامع خصوص است بحمد اللہ
 حضرت قدوس اکبری میفرمودند کہ عبد اللہ بندہ باشد کامل کہ حق تعالیٰ تجلی فرمودہ باشد بروی جمیع اسماء و این تحقق
 نرود تا کہ عین ثابت وی جامع بنزد جمیع اعیان ثابتہ را و این چنین شخصی اتم و اکمل عباد است و ارفع مقام
 و اعلیٰ مراتب و نیست کہ اوصاف می یابد بجمیع اوصاف الہی چنانچہ نبینا علی اللہ علیہ وسلم خاص است باین اسم
 کہ قال اللہ تعالیٰ و انه لما قام عبد اللہ فی دعوی و این اسم بحقیقت او راست و بعضی ورنہ او را بتبعیت خاص و
 بر غیر اعتبار اطلاق کردن این اسم بطریق مجاز بود و هیچ ساکن از اہم باب سکون نیست کہ یکی از اصناف حقیقی
 تقصیف نیست و ہمہ بندہ یکی اسم از اسمای الہی اند چنانکہ ذکر کردہ شد . عبد الزقاق و عبد الوہب بقرائن
 دین معانی این اسم نام می یابد ، درین جامع فقر کردہ شد . العبرت آنچه عبور کنند بروی از ظواهر احوال مردم

لے ۳ : علی ۳ : العارف عظیم القلوب البکر العباد ۳ : قرآن ۱۸ : الصف ۳ : غایت مدلل ؟

صف ۳ : العبادات ۳ : ۴ : ندارد ۳ : ۵ : اسمائے ۳ : ۶ : گردانند ۳ : ۷ : قدم

۳ : م : اوا : ۳ : ندارد

از خیر و شر آنچه جاری است بر مردم از نفع و ضرر در دنیا و آخرت بر ثواب و عقاب که بگردم برسد در دار جزاء و بر بوالهتن و خفیات امور تا ظاهر گردد بروی عواقب امور معرفت خفایا ^{مثلاً} قال رسول الله صلى الله عليه وسلم امرت ان يكون نطقى ذكراً و همى نكراً و نظرتى عميرة ، در عبرت عبور داخل است از رویت حکمت در ظواهر خلقت بر رویت حکمت حکیم و از ظاهر وجود بیابطن وجود ماحق و صفات حق او در همه اشیا مشاهده نماید . العالم الاضافی هو الوجود العلمی . علم الیقین ماکان من طریق النظر و الاستدلال . بعین الیقین ماکان من طریق الکشف و النوال . حق الیقین ماکان بتحقیق الا انفصال عن لوث الصلصال ، قبل علم الیقین لا و لایاء و بعین الیقین لخواص الاولیاء و حق الیقین لا لایاء و قال بعض الصوفیه علم الیقین حال التفرقة و بعین الیقین حال الجمع و حق الیقین حال جمع الجمع ، قبل علم الیقین بقیده ذهنية مطابقة بلا اضطراب و بعین الیقین مشاهدة بلا حجاب و حق الیقین اتحاد بعد افتراق و قال ماکان العالم مع علم الیقین اقتضى الوقت عالماً و علماً و معلوماً و اذا ارتقى الى عین الیقین ما اعطاه المشاهدة و الكشف ، حق الیقین ما حصل من العلم بما ارید له ذاك المشهود و هذا من الاصطلاح الصغیر للمعوم العقل العادی من الاشتراك فی الصفات العدل هو سر الذی قامت السموات و الارض و ما بينهما . ^{۱۱۱} العقل العادی العقل الذی له یامن عن ملائسة الوهم و الخیال و العقل المحقق ما یقابله . بحجاب العلم هو العقل الاول عقل جبریل علیه السلام و بعین اول رانیز گویند و عقل کل بعضی جبریل و بعضی اسرافیل رانیز گویند . عقول و نفوس عالم ارواح از ملک و اجساد و از غرض تاثری از عناصر و موالیید . العقیده هی تصدیق القلب . العلت عبارت است از ثبای خطبده در محل یا حال یا مقام یا ثبای اسم یا صفت . العماء السحاب ارقیق السائر لنور الشمس لخته و اصطلاحاً الیقین الجامع : جمیع التیقینات علی سبیل الاجمال المسمی بتعین الاولی و بعضی حوزت و احدیت را گویند . السعدة المحزبة روح عالم و قلب عالم نفس عالم . العنقا کفایت از هیولی است زیرا که هیولی دیده نمیشود همچنانکه غنقا و هیولی موجود است و در بی هیولت و هیولای مطلق

۱۱۱ م : جاد است ؛ ۱۱۲ م : ازین نفع ؛ ۱۱۳ م : ندارد ؛ ۱۱۴ م : خفایا
 ۱۱۵ م : العالم الیقین ؛ ۱۱۶ م : عقیده ذهنی ؛ ۱۱۷ م : مطابق ؛ ۱۱۸ م : الکشف
 ۱۱۹ م : المعوم ما یقطع ؛ ۱۲۰ م : ازین جا ؛ ۱۲۱ م : عناصر و موالیید ؛ ۱۲۲ م : و هم ۲۰ و هم ۹۷
 نیست ولی در خاتمه هم ۹۷ موجود است ؛ ۱۲۳ م : تعلیل ؛ ۱۲۴ م : الاعمال

معقول مشترک است میان مجموع اجسام. محوالم اللیس. جمیع مراتب نامزد از حضرت احدیت زیرا که ذات مقدس منزّل
فرموده بتجلیات در مراتب و متصف شده بصفات روحانیه و ثنائیه و صنیّه. **عمین الثابتة حقیقت**.
نشی در حضرت علمیه که موجود نیست مگر بعد و م ثابت است در عالم الهی در مرتبه ثنائیه. **عمین النشی عین انشای**
حق است. **عمین الله** و عین العالم و انسان کامل است که تحقق بحقیقت برتر از عین کبری است زیرا که الله تعالی نظر
مستفاید بنظر او بمال و رحمت کلید خلقت را بوجود او چنانکه فرمود لولا که لما خلقت الا فلک و وی تحقق است
بایم البصر مدجیم ببیند در عالم یقین باین اسم و مشاهده نماید برو. **عمین الحیوة** باطن اسم الهی است بعدی که
تحقق یابد بجی و از عین حیات شربتی بیاشامد. **العید** مایعود علی اتق من التجلی و وقت التجلی کیف کان
عمین التحکم زطمار غایت الحفوصیت بلسان الانفساط فی الدعاء.

شرف الغین: الغراب، کنایه از جسم طیّلیت در رست از عالم قدس و حضرت احدیت و خلوا از
ادراک و نوریت و غراب شل اوست در بعد و سواد انشاء. **والغشاوة** چیزیکه آئینه دل او مکر شود
الغنی حک تمام و غنا بالذات حق است زیرا که حقیقت اشیا از آن اوست و بنده غنی آن باشد که بحق غنا باشد و
سستنی از غیر حق و حرکتی ندارد هم دارد و علی غیر حق را در نظر نیارد چون نظر یافت بطلب مستبشر شده بود بشهود
محبوب. **الخوف** هو القلق من ما یلتجاء الیه و لا یسمی فی غیر ذلک الوقت غوثاً و چند اسماء بر این ذات
مقبول و اطلاق کرده اند قطب و قطب المدار و انسان کامل و جانگیر و انشال آن. **الغریب** یطلق بانواع
مفارقت الوطن فی طلب المقصود و یقال غریبة عن الحال من حقیقت المفروضیة و غریبة الحق عن الدنّیة
عن معرفة الغیب. **غیبة القلب** عن العلم ما یجری من احوال الخلق یشغل الحسن. **الغیب کل**
ما ستره الحق عنک منک لانه. **غیب الهویة** و غیب المطلق ذات حق باعتبار لائین. **غیب الملکون**
و غیب المصنوع صر ذات و کف ذات و ما قدس و الله حق قدس که مع غمیر او قدر او نمی دانند

۱: مشترک ۲: جسمیه ۳: ثنائیه از وجود حقیقی ۴: م: و بعدی که
ضم: بعدی که تحقق یابد ۵: هم ۶: بعد تحقق باشد بجی و از حیات شربتی بیاشامد ۷: العید
۸: م: و خلق از ادراک و نوریت ۹: م: و خلوا از ادراکات نوریه ۱۰: م: هم ۱۱: م: غمیر
۱۲: م: نور از ادراکات و نوریه ۱۳: م: ندارد ۱۴: م: التفرد غنی ۱۵: م: الدنّیة
۱۶: م: یشغل الحسن ۱۷: قرآن ۲۴ الزمر ۶۷ ۱۸: یز قرآن ۱۴ الحج ۷۴

الغین الدین خداست و خدا حجاب رقیق است که جللی شود بتصفیه و زائل گردد بنور تجلی بواسطه بقای ایمان با وی ایمین ذمحل بود از شهود یا احتجاب از شهود با صمت المتقادر .

شرف الفا : الفتوت^{۱۴} ما یقابل رقیق^{۱۵} است از تفصیل ماده مطلقه بصور ماده نوعیه با ظهور آنچه باطن بود در حضرت واحدیت از نسبت اسمائیه و بروز آنچه پوشیده بود در ذات احدیت از شیون ذاتیه چون حقایق کونیه بعد از تسنن در خارج . الفتوح^{۱۶} آنچه گشاده شود بر بنده بعد از آنکه بسته بود بر وی از نعم ظاهره و باطنیه چه ارادات و عبادات و علوم و معارف و مکاشفات و غیر ذلک . الفتح^{۱۷} القریب آن چیزیکه گشاده شود بر بنده از مقام دل و ظاهر شود بر و صفات و کلمات دل نزدیک قطع کردن و بریدن منازل نفس چنانچه اشارتست برین مقام نصیر^{۱۸} الله و فتح^{۱۹} قریب . الفتح^{۲۰} المبین آن چیزست که گشاده گردد بر بنده از مقام ولایت و تجلیات نور حواء اسامی الهی که فانی گردانیده اند صفات و کلمات دل را که اشارت است برین حال قولم فی انما فتحنا لک فتحا مبینا^{۲۱} یعنی صفات نفسیه و طلبیه . الفتح^{۲۲} المطلق که اعلی و اکمل و اعظم جمیع صفات است و آن چیزست که فتح گردانیده است بر بنده بتجلیات ذات احدیت^{۲۳} و مستغرق گردد در عین جمیع افعال و رسوم خلقیه و کلبیه چنانچه اشارتست هم برین مرتبه نورانی اذ اجاء نصر الله و الفتح^{۲۴} الخ . الفترت^{۲۵} انکسار است و ضعف ، در اصطلاح ساکن شدن است حرارت طلب که لازمه هدایت است . الفرق^{۲۶} الاول احتجاب بخلق از حق و ثبات رسوم خلقیت بحال خود . الفرق^{۲۷} الثانی شهود قیام خلق است بحق از رویت وحدت در کثرت و کثرت در وحدت از غیر احتجاب بوجدانیت از وحدت و کثرت . الفرقان^{۲۸} عالم تفصیل است فارقی میان حق و باطل و قرآن علم لدنی اجالی است جامع جمیع حقایق . فرق^{۲۹} الجمع بکثر واحد است بظهور او در مراتب و آن ظهور شیون ذات احدیت است . فرق^{۳۰} الوصف ظهور ذاتست باعتبار احدیت باوصاف در حضرت واحدیت . الفرق^{۳۱} بین المخلوق و المتحقق متحقق آنست که سبب فضايل اطلاق و اوصاف حمیده فرموده باشد تکلفاً و تعمداً و اجتناب نموده از ردائل و

۱۴ م : احتجاب ۱۵ ع : الفتق ما یقابل رقیق است ؛ حاشیه ۱۶ ع : کذا فوق ۱۷ م : رقیق
 ۱۸ م : نعیم ۱۹ م : دل بنده ۲۰ م : ندارد ۲۱ م : قرآن ۲۲ م : قرآن ۲۳ م : یفرک الله ما تقدم من ذنبک و ما تاخر ۲۴ م : احدی ۲۵ م : قرآن ۲۶ م : الفرقا
 ۲۷ م : الفرت ؛ ع : الفتوت ۲۸ م : طلب حرارت ۲۹ م : بذات ؛
 ۳۰ م : بخال ۳۱ م : و او بوحده ۳۲ م : ندارد ۳۳ م : ندارد
 ۳۴ م : بعداً

ذات^۱ و او را آثار اسماء الهیه^۲ . اما متحقق آنست که با سماء آن متحقق شده که حقیقی او را منظر اسماء و اوصاف خود گردانیده و تجلی فرموده و با سماء و اوصاف خود در وی محو کرده احدی و اوصاف او. الفرق بین الکمال و الشرف و الحسنه کمال عبارتست از حصول اسماء الهیه و حقایق کونیه در انسان و هر کرا که خطا و از اسماء الهیه و حقایق کونیه^۳ او فرط ظهور او^۴ اتم^۵ ، و در هر دستی که جمیت الهیه بجمع اسماء و صفات در وی اکثر بود اتم^۶ باشد ، و هر کرا خطا از اسماء الهیه اقل و انقص باشد او از رتبه خلقت بعد . اما شرف عبارت است از ارتفاع و ساطع میان موجد و موجد و هر شی که وساطت میان او و حق کمتر بود و احکام و جوشش بر احکام امکانش اغلب آن شی اشرف^۷ ، و اگر وساطت اکثر باشد میان او و حق آن شی احسن . هر آینه عقل اول و مددک مقربین از انسان کامل اشرف باشند و انسان کامل از ایشان اتم^۸ . الفطوری تیسر خلق است از حق به تعین و توابع تعین . الفصوانیت خطاب حق است بطریق مکافه در عالم مثال ، الفیض الاقل عبارتست از ظهور حق سبحانه از لاد در حضرت علم بر خودش بصور اعیان و قابلیات و استعدادات ایشان^۹ . الفیض المقدس عبارتست از ظهور و جوب حق سبحانه تفسیح با حکام و آثار اعیان و این تجلی ثانی مرتب بر تجلی اول . نقل از رآة الحقایق که تصنیف حضرت فیه^{۱۰} الیکبر است .

شرف القاف :- القابلیت الا ولی : اصل اصول است و آن تعین اولی باشد . قابلیت الطوری محبت اولی است که مشار الیه بود بقدر توانی فاحصیت آن اعرف فخلقت الخلق لاعرف . قاب قوسین مقام قرب اسماء است باعتبار تقابل میان اسماء در امر الکی که آنرا دائره وجود میخوانند همچنانکه ابداء و اعاده و نزول و عروج و فاعلیت و قابلیت و آن اتحاد است بحق با بقا تمیز ذاتیه و اعتباریه^{۱۱} . قرب الفرائض بین فضای ذات بنده در ذات حق یا چون حق آلت بنده گردد قرب فرائض گویند و اگر بنده آلت حق گردد قرب فرائض گریزند . القیض فرق میان قیض و خوف و رجا و سبط آنست که تعلق خوف و رجا بملکوره و رغوب متوقع بود و قیض و

۱م : ذات^۱ ۲ : ندارد ۳ : و البنفس و الحسنه ۴ : بازی که ؟
 ۵ : ادبر ۶ : اتم ۷ : اغلب ۸ : ندارد ۹ : به یقین و توابع
 یقین ۱۰ : مکافه ۱۱ : ایشان از یقین ۱۲ : وجود ۱۳ : القول القابلیت
 ۱۴ : " مقام " ندارد ۱۵ : اسماء است ۱۶ : اثینیت ۱۷ : بکبر و حیت و
 مرغوبیت

بسط متعلقانند بوقت خاطر که تغییر کرده شده است از و باتصال و نیت اعلی مقام مگر مقام او ادنی و آن مقام
 احدیت عین الجمع الذاتیة المعبر عنه لقوله او ادنی لا ارتفاع التميز والاثینینة الاعتباریة هناك بالقاء المحض
 والطمس اکل لا لرسوم کلها باجل ۳. القدم سابقه ازلی و عنایت لم یزلی و باین حکم حقیقی بنده را بکمال
 میرساند و استعداد او را تمام مگرداند از موهبت آخر بنسبت با عبد لقوله علیه السلام لا یزال جهم فیقول
 حل من مزید حتی یضع البیال فیها قد ما فیقول قط ۳. و این موهبت اخیر را قدم خوانند زیرا که
 آفرین است از صورت شی و این موهبت آفرین است از مواجعتی که حقیقی میفرماید بنده را با ستمی که چون عبد
 اتصال می یابد بتحقیق کامل شود. قدم الصمد سابقه جمید و موهبت جزید که حقیقی عطا میفرماید بر بندگان
 صالح منخلص من قول تبارک و تعالی و یشترون الذین آمنوا ان لهم قدم صدق عند ربهم. القرب عبارتست از وفا
 بعهد سابق میان حق و بنده. القشر الفراد هو العلم اللدنی الاجمالی الجامع لحقایق کلها علم باطن همچو منزلت
 و علم ظاهر همچو پوست یعنی پوست نقشر شریعت و طریقت را نگه دارد و بر طریقت حقیقت را محافظت کند زیرا که
 هرگز احوال و طریقتش بشریعت مصنون نبود حال و بال او بوسوسه و هواخواه بود. نعوذ بالله من الجور
 بعد الکور ، و هر که محافظت ننماید حقیقت بر طریقت حقیقت او فاسد شود و آتش بالحد و زندقه کشد.
 القطب هو واحد الذی موضع نظر الله تعالى من العالم فی کل زمان و هو قلب اسرافیل علیه السلام. القطبیه -
 الکبری حی مرتبه قطب الاقطاب و هو باطن نبوة محمد علیه السلام فلا یكون الا لمرتبه الاختصاص
 علیه السلام جالا کلمیة فلا یكون خاتم الولايت و قطب الاقطاب الا علی باطن خاتم النبوت .
 قطب الاقطاب و آن باطن پیغمبر علیه السلام است نمی باشد مگر وارثان محمدیه را بسبب کمالات او. پس
 نمی باشد خاتم ولایت و قطب الاقطاب مگر باطن نبوت علیه السلام. اصطلاح القیامة رنگین بعد
 موت جسمی حیات ابدی و این بر سه قسم است ، اول او بر و رنگین است بعد موت طبیعی جسمی حیات در یکی از

۳. م : حاضر باجل ۳ : " که تغییر کرده ... باجل " ندارد ۳. م : است

۴. م : و طهصف قطبی ؛ هم ۳ ، هم ۴ ؛ تطمق فطنی ؛ بعد ازین در " م " این عبارت است : -
 " القطب : واحد است که جای نظر کردن خداست در هر زمانه بر قلب اسرافیل علیه السلام . القطب الکبری : آن مرتبه
 قطب الاقطاب است و آن باطن پیغمبر است نمی باشد مگر وارثان خاص محمدیه و انسب کمالات او ، پس نمی باشد
 خاتم ولایت قطب الاقطاب مگر باطن نبوت علیه السلام ، ولی در " ع " و هم ۳ و هم ۴ این عبارت
 دین جا نیست و بر جای دیگر آمده است که مناسب تر بنظر می آید . [بقیه بر صفحه ۳۲۲]

برازخ علوی و سفلی بحسب حال مردگان دنیا چنانچه گفت پینامبر صلی الله علیه و سلم لما تعلیثون نسوتون و کما توتون
تبعثون و این قیامت صواست که اشارت در قول است من مات فقد مات قیامته و ثانی آن قیامت بر انگیز
است از موت از وی مسوی حیات قلبی ابدی در عالم قدس چنانچه گفت بمیر از اراده نبوی از طبیعت ، و آن
قیامت وسطی است که اشارت کرده شد و من کان میتاً فاحیینا کمر دانیده شد او را فور ولایت ، و ثانی آن
قیامت بر انگیز است بعد از در حقیقت حیات حقیقی نزدیک قیامت و آن قیامت بزرگ که اشارت کرده شد
ماذا جاءت الطامة الکبری . القلب جوهر نورانی مجرد است و متوسط میان روح و نفس و باین جوهر
تحقق می یابد انسانیه ، و حکماء این را مرکب میخوانند و این را متوسط میدانند میان او و بدن کما تله فی القرآن
بالزجاجه فی آیه الله نور السموات و الارض الا تیه . القوامع موانع انسان از مقتضیات طبع و نفس و
هوا و این قوامع امداد اسماء الهیه اند و تأییدات الهی بر اهل عنایت در سیر فی الله .

شرف الکاف :- در کتاب المبیین لوح محفوظ است قال الله تعالی و لا یطع ولا یالس الا فی کتاب من
الکل اسم حق است باعتبار حرف واحدیت الهی که جامع مجموع اسماء است و باین معنی گفته اند احد بالذات و کل
بالاسماء . الکلمه عبارتست از هر واحد از هر ماهیات و اعیان و حقایق موجودات خارجی اما مقولات فحوص
اند بکلمه معنویه و خارجیات بکلمه وجودیه و مجردات مفارقات بکلمه نامه و ماهیت را باعتبار وجود و
لوازم حرف غیب خوانند و ماهیت بالوازم را کلمه غیب و ماهیت با وجودی لازم حرف وجودیه . کلمه
الحفوت اشارتست بکلمه کن لقوله تعالی انما امره اذا اراد شیئاً ان یقول که کن فیکون و کلمه کن در محل صورت
و ارادت کلمه است و آن تحقق ارادت مرید است به بود اراد . کمال ذاتی ظهور ذاتست فی ربوبتها و
اندر احوال کل فی وحدتها بجمع صورها و احکامها کما تنظر و تثبت و تشاهد فی المراتب الالهیه الکلونیه
و باین اعتبار از ظهور موجودات مستغنی است کما قال الله تعالی ان الله غنی عن العالمین . بعضی فرموده اند

[بقیه عاشره ص ۲۲۱] عه قرآن « یونس » م : ندارد عه م : آمال او رد بوسه ...

عه ع : صوا خواه عه ع : القلب واحدیت که جای نظر کردن خدای تعالی است از عالم در هر
زمانه بر قلب اراض علی السلام عه ع : « القطبیه الکبری ... و قطب الدو قطاب مگر باطن نبوت
علیه السلام » ندارد

عه م : تبعثون عه م : بقا عه قرآن ۸ انام ۱۲۳ عه قرآن ۳۴ نمازعات ۳۴
عه ع : بالزجاجه عه قرآن ۱۸ نور ۳۳ عه م : خارجات عه م : کلمه آنحضرت
[بقیه یازدهم ص ۲۲۲]

کمال ذاتی در تعین اول است و کمال اسماء در تعین ثانی . کمال اسماء در ظهور ذات است در تعینات بحسب ملومات علمیه در مورد خارجیه که در ایای مجالی صفات اند و سسمی اند بغیر و سبوی . کون النشیء کون فی الشیء فیه بالقوة . الکشف عبارة عن العقيدة الجازمة الكاملة بعد قطع العلوق عند التوجه التام الى الله سبحانه قبل مقام الجمع لانه بجمع الجمع مع الفرق الکنز المخفی هویت احدیت کمنوفیت در غیب و او بطن هر باطن است . الکنز در شریعت تبارک و العز و در طریقت تبارک و فضائل و در حقیقت نادانی که چیزی فزاید که خدای تعالی نخواهد و نزاع کند با حق در شریعت حق و نداند حق نیست حق . کون الفطور غیر مشیت للشیء فطور ، این جائیز خلق است از حق بتعین ، و معنی این سخن آنست که تکلیف احدی که حق است بتمیز تعینات موجب تفرقه و جمعیت الهیه و احدیت ذاتیه نیست . کواکب الصبح اول نوری که روی نماید از تجلیات و اطلاق میکند بر منطوقی که بتحقق باشد بظهوریت نفس کلیه خود تنالی غلما جن علیه الیل رای کوباً . الکیما . حفاظت بوجود و ترک بفقود حال امیر المؤمنین علی ابن ابی طالب کرم الله وجهه القناعت کنز لا ینفی . کیمیای سعادت تخریب الایلاق باقتباب رذائل و تزکیه نفس از ذلالت و اقتساب فضائل و تحلی بخلیه کلدت . کیمیاء العوام استبدال سماع افروی باقی بحکام دینی فانی . کیمیاء الخواص تخلیف دل است از کون با ستنداد کون .

شرف اللام :- الا یحزنن فی ظنهم انهم لم یجدوا نور تجلی باز پوشیده گردد و آنرا باریقه و خطره نیز گویند
اللاهوت حیاتی که ساری است در انشیاء و اما تحقیق آنست که عالم احدیت را گویند ، زمره ای بوجدت هم اطلاق کرده اند در انشیاء و ناموت محل آن و ذرات الروح . اللب عقل که منور بود بنور قدس و صفای از قصور اوهام و تجلیات حال الله تعالی حل نسبتی الذین یعلمون و الذین لا یعلمون انما یتذکر او لو الالباب لب الالباب ماده نور الهی قدیم است که عقل تأئید می یابد و بیرون می آید از قشور اوهام و تجلیات و ادراک میکند علوم همجیه که متعالیه است بعلم رسمی و آن از حسن سابقه است که یقینی حسن خاتمه است

[بقیه حاشیه ۳۲۲] ۱۰ قرآن ۲۳ بقره ۸۲ ۱۱ قرآن ۱۲

۱۰ م : الحامد ۱۰ ع : قیل ۱۰ ع : تفسیر در ۱۰ ع : بطوریت ۱۰ م : ترک تشوین

۱۱ م : کیمیاء العلوم ۱۰ ع : قشور ؛ حاشیه "ع" : قشور ۱۰ قرآن ۱۲

۱۲ م : قصور ۱۰ ع : تجلیات ۱۰ ع : تعالیه

اللبس صور مفریه که لباس حقایق روحانیه اند قال الله تعالی لو جعلناه ملکاً لجعلناه رجلاً ولبسنا علیهم ما یلبسون
 اما لبس حقیقه الحقایق انسانیه اند کما یشیر الیه فی حدیث القدسی او بایاتی تحت قبائی لا یرفعهم عن ربی . لبس
 الحق انسان کامل که متحقق بود بمنظریه اسم المتکلم . اللطیفه اشارتی دقیق بود معنی آن ، اما روشن نشود از آن
 اشارتی معنی در فهم که در عبارت نگنجد . اللطیفه الانسانیه حکماً نفس باطنه را گویند ، صاحب دلان دل را گویند و در
 حقیقت تنزل روح است بر رتبه قریب از نفس و مناسبت دارد با نفس بوجبی ، و مناسبت دارد با روح بوجبی .
 بوجه اول صدر گویند و بوجه ثانی خوار . اللوح هو اللتاب المسین و النفس الکلیه گویند . اللواتح جمع لایکه است و
 اطلاق میکنند بر شیئی که خاص میشود حق را از عالم مثال و این از کشف صوری است اما بعضی اول لایکای از کشف معنوی از
 خباب اقدس . اللوامع انوار سالحه که پیدا نشود اهل هدایت را از ارباب نفوس ضعیفه و منکسر نشود آن نور از خیال
 بحس مشترک و مشاهده نماید بچو اس ظاهر و ببیند انوار همچو انوار شهاب و قرین و روشن شود حوالی ایشان و آن
 انوار سالحه اگر از غلبه انوار قهر و وعید بود بر نفس سرخ رنگ نماید و اگر از غلبه انوار لطف و وعده باشد بر رنگ
 زرد و سبز نماید . لعلیه القدس شبی که سبک را بتجلی خاص شرف گردانند تا بدان تجلی نباشد قدر و رتبه خود بنسبت با
 محبوب و آن وقت ابتدای وصول سالک بعین جمع و مقام اهل کمال در معرفت .

شرف الیم : - المسالك والمسلوک ^{۱۱} لاجل من منزه است و آن حقیقت انسان کامل است کما قال الله تعالی
 لو لا ک لما خلقت الافلاک و شیخ ابوطالب یکی قدس سره در قوت القلوب فرموده افلاک دارنده اند بانفاس منی آدم و شیخ ابر
 صم چنین فرموده است . ما من القدس عالمی که نفس را ظاهر گرداند از دشت طبائع و از بخش رذائل هوائیه باشد و در
 حقیقتی بتجلی قدیم که رافع حد است . المبدائیه اضافت محض است باعتبار تقدم ذات صمدیت بر حوزت وحدت ^{۱۲}
 که فضای تعینات وی است ، اسماء و صفات و اضافات و اعتبارات عقلیه است . المبداء جمع اعتبارات و
 منبع نسبت و اضافات ظاهر وجود و باطن است در عرض تعلقات و از حاف ^{۱۳} ، و وجود مطلق واحد واجب عبارت است ^{۱۴}

^{۱۱} قرآن ۱۷ انبیاء ^{۱۵} م : بعد ازین این عبارت عربی نیز دارد : اللبس ما یلصق به الا لصاحبه
 الا لاهی الا اذن الواحیه عما یدید ان یلعنهم ذاک اما علی کما یشیر الیه فی الحدیث القدسی او بایاتی تحت
 قبائی لا یرفعهم عن ربی ^{۱۶} م : او ^{۱۷} م : معنی ^{۱۸} م : هم و از جواز اشادات ^{۱۹} م : باید
^{۲۰} م : ندارد ^{۲۱} م : رویت ^{۲۲} م : الملک للمملوک بالملک ؛ هم ^{۲۳} : الملک و المملوک ؛
^{۲۴} م : الملک و المملوک ^{۲۵} م : ندارد ^{۲۶} م : مع الله القدس ؛ هم ^{۲۷} : مع الله القدس ؛ هم ^{۲۸} : مع الله القدس ؛
 مع القدس ^{۲۹} م : از پنجاست ^{۳۰} م : که رافع ذات احدیت ^{۳۱} م : وحدت ^{۳۲} م : ندارد
^{۳۳} م : از حاف ؛ ع : هم ^{۳۴} : از حاف ؛ ع : کذا فوق ؛ اما از حاف بمعنی تربت (اشناس) ^{۳۵} م : -
 عبادات ؛ ع : عباد است

از تعین وجود در نسبت علمی ذاتیه و محقق از حیثیت این نسبت حق را مبدء الیمینوانند . مبادی النهایات فروغ
 عبادت چون صلاه و صوم و جز آن و نهایت صلاه کمال قرب است و موصله بحقیقت و نهایت زکوة بذل غیر حق از امر
 صدق و اخلاص بصحبت حق و نهایت صوم اساک است از رسوم و چیزیکه قوی کند رسوم حلقه را بغیا در حق کما
 قال اللہ تعالیٰ الصوم لی و انا اجزی به و نهایت حج و صوم است در معرفت و تحقق سبباً بعد از فنا زیرا که مجمع
 مناسک که وضع کرده اند بازاء منازل حاکم است تا نهایت که مقام احدیت جمع و فرق است . المبادی الاول چنانچه
 عقل کل و نفس کل در رتب نزول دیگر بازاغ اخیر . معنی التصوف خصال ثلثه که اولی که رویم علیه الرحم فرمود فقر
 و افتقار و بزل . المتحقق بالحق محقق که مشاهده حق فرماید در هر تعینی بی تعین آن زیرا که اللہ تعالیٰ اگر چه
 مشهود است در هر مقیدی باسمى یا صفتی یا اعتباری یا حیثیتی حقیقی محض نمی شود در آن نقیذات و نه تعید میگردد
 بآن تعید ، پس آن تعید نه تعید است نه اطلاق . المتحقق بالحق و الخلق صاحب نظری که مطالبه
 فرماید که هر مطلق در وجود وجهی دارد با تعید و هر مقید نیز وجهیت با اطلاق علیه مشاهده فرماید که وجود حقیقی
 واحد است ، او را وجهی است مطلق و وجهی است مقید بهر مقیدی و مشاهده این مشتمل بر طریق ذوق متحقق بود
 بحق و خلق و فنا و بقا . المجذوب شخصی که او را حضرت حق تعالیٰ برای خود گزینید و اختیار فرماید او را از برای
 حضرت انس و آباء مقدم خود مر او را مقدم گردانند و مجموع مواهب کرامت کند تا برسد به جمیع مقامات به واسطه
 کلفت و تعب و طلب و نزد این فقر مندوب بمقامات علیه سلوک نمیکند و لهذا او را با اقتدائی سزاوار نداشته اند و
 در رتب چهارگانه او را ذکر خواهد شد انشاء اللہ تعالیٰ . المجال الکلیه و المطامع الاصلیه و المنصاف مناصر
 مفتاح الغیوب اند و آن حضرات خمس اند اول مرتبه وحدت که تسین اولی است که بالادی او مرتبه لا تسین و اطلاق
 واحدیت صرف است ، ثانی مرتبه واحدیت که تسین دوم ، سوم ارواح ، چهارم امثال ، پنجم اجسام . مجمع البحرین
 حضرت قاب قوسین با جماع بحر و جوب و امکان قبل موجودات جمع الوجود باعتبار اجتماع الدسما و اللهیه و الخالق و المولود

۱۰ ع : حسب ۱۰ م : مبتدا ۱۱ ع : مواضع ۱۲ ع : ندارد ۱۳ ع : حصول است

۱۴ م : تحقیق ۱۵ ع : گردانند ۱۶ م : تا از ا ع : روع کنید بجای خود

۱۷ ع : "حق تعالیٰ ... نه اطلاق" ندارد ۱۸ ع : المجال ۱۹ ع : الالهیه ؟ ۲۰ م : وحدت

۲۱ ع : "تسین ... الکوئیه" ندارد

بمجموع الالهواء حضرت جمال مطلق است که هیچ موانعی آن جمال می نگیرد مگر باطنات او . . . مجمع الاضداد حوت مطلق .
 الاضداد است . المحبت الاصلیة محبت ذاتیه علی وجه محبوب خویش و محبت خود است و این محبت اصلیه اصل مجموع
 از افعال محبتناست . دوستی که بیان دوستی باشد یا بمناسبت باشد در ذات یا برضی یا بر اتحاد یا در وصف یا در
 مرتبه یا در حال یا در فعل ، و گفته اند المحبت محبة المستحب . المحفوظ از نیست که نگاه داشته باشد
 او را حقیقت مطلق از مخالفت در قول و فعل و ارادت تا هر چه گوید و کند و خواهد مرضی حق باشد و نخواهد
 الله آنچه خدا خواهد . محو ارباب الظواهر رفع اوصاف عادات است و صفات ذمیة و ماتیة بل این اثبات ،
 و آن رفع اقامت احکام عبارت است و انقضاء اخلاق حمیده . محو ارباب السرائر از انست عمل و آفات
 و اثبات مواصلا و رفع این محو و اثبات برقع اوصاف و رسوم افعال و اخلاق عباد است بنجلیات صفات
 و اخلاق و افعال حق که قال الله تعالی کنتم سمع الذی یسمع به الحدیث . محو الجمع و محو الحقیقی فضای کثرت
 در وحدت . محو العبودیت و محو عین العبدیت استقامت اوصاف و وجود است بسبب اعیان زیرا که اعیان شئیون
 ذاتیه اند ظاهر در حضرت واحدیت بکلم عالمیة و اعیان معلومات معدومات العین ابد اند . وجود حق است ظاهر در
 مرایای اعیان و مرایای من حیث الوجود عین نماید و اعیان از آرزو که کمالات اند معدوم و اعیان کمالات را آثار است
 در وجودی که ظاهر است در اعیان و وجود عین حق است و اوصاف وجود با اعیان نسبتی است اعتباریه و افعال و تاثیرات تابع
 و وجود اند و اعیان معدوم و معدوم نه موثر تواند بود نه فاعل بلکه وجود حق است تعالی و جل . حام باعتبار محمود باعتباری
 که پس حق است که عابد است باعتباری تعین و تقدیر بصورت عید و آن شایسته از شئیون ذاتیه و حق معبود است باعتبار اطلاق
 و عین عید یافته در علوم اصلیه و ماسر امیت اذر میت و لكن الله یرمی و قال الله تعالی ما یکون من بخوی ثلثة الا هو راجع
 و لا خمسة الا هو سادسهم و لا اثنی من ذلک و لا اکثر الا هو معهم و قال الله تعالی و لقد کفر الذین قالوا ان الله
 ثالث ثلثة . در آیت اول اثبات فرمود که رابع ثانی است ، در آیت ثانی ثانی ثانی و ثانی ثانی ثانی فرمود که اگر

ع : بالتقاء ع : ع : عبادت است ع : هم : و آن رفع اوصاف اقامت احکام

عبارت است ع : ع : بر رفع ؛ ع : و رفع این رسوم افعال و صفات بر رفع اوصاف ...

ع : سمع ع : الابدیت ع : و معدوم اعیان کمالات و الله تبارک و تعالی : تعبد

ع : ع ، صم ، صم ، صم ، صم : شامل است ع : قرآن و افعال ع : قرآن ع

قرآن ع : ع : ع

احدی از ثلثه بر وی مکن بر وی مثل ایشان تعالی عن ذلک و تقدس اما اگر چهارم باشد غیر ثلثه بر وی باعتبار حقیقت و عین ایشان باعتبار وجود یا غیر باعتبار تسبیات غیر و عین غیر باعتبار حقیقت . عین المحقق خای وجود عبد است در ذات حق همچنانکه محقق خای افعال عبد است در فعل حق و طمس خای صفات است در صفات او . اول عرض می‌کنم که از شی در وجود آید فعل فعال لما يريد پسند و ثنائی هر صفتی که از موصوفی آید صفت حق مشاهده نماید و ثبات وجود نماید و الوجود حق . المحافرة حضور دل است با حق در استفاده از اسمای حقیقی و تقدس . المحاذات حضور عبد است با وجود حق . مراقبه و ذم و قبول او از غیر حق . المحادثة خطاب حق است به بنده در صورتی از عالم ملکوت همچنانکه ندانند موصی را علیه السلام از شجره . المنجد منبع سر قطب از افراد و اصلین . المدد الوجودی حقیقی موجودات را مددی فرماید از نفس رحمانی موجود تا ترجیح می‌دهد وجود عالم بر عدم عالم و در تخلل حوای ظاهر محسوس بل میدهد از غذا و نفس را مددی می‌بخشاند از روحانیات . اما در عبادات و اخلاق و روحانیات عقل حکم میفرماید و بدوام رحمان وجود ایشان از فرج و مشهود حکم میکند هر ممکن در هر آن خلق است جدید کما قال جل هم فی لبس من خلق جدید . المراتب کلیه صحن مجالی علیه . مرأة الکون وجود مصاف و حدیث است که اکوان و اوصاف و احکام اکوان ظاهر میشود در وی و او متحقق بطور اکوان همچنانکه وجه آئینه پوشیده خود بظهور صورت نماید . مرأة الوجود تیغی که منسوب اند مصوب شیون باطنه و اکوان صور شیون اند و شیون وجود متعین بتعینات که صورت و ظاهر این وجه شیون برای وی وجود اند و وجود واحد متعین بصور اکوان . مرأة الحفرتین معنی حوت و جوب و امکان و آئینه حوتین انسان کامل و هم مرأة حضرت الهیه که سطر ذاتست بجمع اسماء . المسافرة مسافرة بنده را در هرگز و در عرف محارثه است در شب ذاتیه . مسائلک جوامع الاقنینه و آن ذکر ذات با اسماء ذاتیه دون وصفیه و فعلیه مکتب عارف با اسماء ذاتیه و شهود اسماء ذاتیه ذکر ذات باشد و ذات مطلق است که اصل جمیع اسماء است و اصل وجود تعظیم مطلق است که متبادل جمیع اوصاف حق است . اما اگر شما گویند او را بعلم یا وجود یا قدرت ، تو نیم او را قید کرده

له ع : ملکوت خافض ؛ م : ملک ؛ ع : سیر ؛ ع : قرار و اصلی ؛ ع : المدد الوجود

هـ ع : روحانیات ؛ ع : قرآن ؛ ع : کذا در ص ۳۱ و هم ۹۷ ؛ و در هم ۳۰ : هم بحال علیه ؛

ع : صحن مجالی این و فقر که از یک زدن کم باشد کلیه ؛ م : صحن حجاب کلیه این و قمر

که از یک زدن کم باشد کلیه ؛ ع : حضرت تبیین ، حاشیه ؛ ع : کذا فوق ؛ ع : هم ام : متبادل ؛

م : متبادل ؛ ع : قدرت

باشند مجموع بان وصف، اما اگر تنها گریز حق را با سماء ذاتیه چون قدوس و مسبوح و سلام و غنی و امثال آن
حق را شناخته باشند و مجموع اسماء . مستوی الا سم الا عظم بیت الحرام است که وسیع الحق است یعنی
دل کامل صاحب مستند . الطهرت حضرت و احدیت است که فکشی جمیع اسمای الهیه است . المستحکم
فانی در ذات احدیت بحیثیتی که باقی نماند از رسم . المسئله الخامضه اعیان ثابته که صور اسمای الهیه
در حضرت علیه باعتبار احدیت وجود عین واجب الوجود اند . المستتر کینه که او را خدای تعالی مطلع کرده اند بر سر قدر
لاجرم مطالعه نماید که حرمه مقدور است واجب بود وقوع آن در وقتی معلوم ، و بهر چه نسبت فتنه است وقوع
آن حال رسول الله صلی الله المقدور کائن . مشارق الفج تبعیات اسمائیه اند و تبعیات اسمائیه نتایج اسرار غیب
و تبعیات ذات اند . مشارق شمس الحقیقت تبعیات ذات فعل از فکشی نام در عین احدیت جمع . مشارق الضمائر
مشرقی که الله تعالی مطلع گرداند بر ضمائر منی آدم بقتل شرق تجلی اسم الباطن چنانکه میخ و بوسعه الباطن مشرف بر الوان بودند .
المضاهات بین الشیون و الحقایق ترتیب حقایق کونیه بر حقایق الهیه اند که اسماء اند و ترتیب اسماء بر شیون ذاتیه ،
لاجرم الوان ظلال اسماء باشند و اسماء ظلال شیون . المضاهات بین الالوان انتساب الوان است بحرف ثابته یعنی
حضرت و جوب و حوت امکان و حضرت جمع میان و جوب و امکان و هر چه در الوان است اگر نسبتش با و جوب اقوی بود
اشرف اعلی باشد چنانکه علیه و اعلی انسانیه اگر نسبتش با امکان اقوی باشد اخس و ادلی باشد چنانچه منطقیه و مغریه و بسیط
و مرکب ، و هر که نسبت او بحرف جمع باشد حقیقت انسانیه ، و هر انسانی که با امکان اعلی و احکام کثرت در و
اغلب باشد از کافران و مجربان و اگر بجانب و جوب اعلی بود و احکام وحدت در و اغلب باشد از سابقین و مدققین چون
انبیاء و ادبای ، و اگر تساوی بود در جهان کان مقتصر امن المؤمنین و بحسب اختلاف الملیل الی احدی الجحشین اختلاف
المؤمنون فی قوت الایمان و ضعفه . المطالعه توقیعات حق است عارفانرا . استادی حکم سلطانی دارد سوال
از عرفان و آنچه راجع بود حوادث و مطالع الملاقئ میکند بر اشراق مشاهده در زمان طوابع توقیعات و ببادی بروق .

---

۱۰ ع : بجمع ۱۱ ع : بجمع ۱۲ ع : الحرم ۱۳ ع : وسیع ۱۴ ع : مسند
۱۵ ع : واحدی ۱۶ ع : مانده ۱۷ ع : ندارد ۱۸ ع : باقوی ۱۹ ع : شده
۲۰ ع : پس ؛ حاشیه ۲۱ ع : اسید ۲۲ ع : الملیل لاحد الجحشین ؛ ع : الملیل الی
احدی الجحشین ؛ م ۹۵ : الملیل الی ... ۲۳ ع : اختلاف المبین ؛ حاشیه ۲۴ ع : اختلاف
المؤمنین ۲۵ ع : و از و از ۲۶ ع : استشرق ۲۷ ع : طالع

المطلع شهور و تنظم در وقت تلاوت قرآن او که متجلی است بصفت^۱ که مصدر رکن این است لکما قال الامام جعفر صادق علیه السلام
 رحمة الله لقد تجلی الله لعباده فی کلامه و لکن لا یبصر و یبصرت الیهیت صی مصدر تلتک اکلایه ، و گفته اند که
 روزی امام در محبده در اوضاع و نحوه نشسته چون باز آمد از آنحال سوال کردند ، فرمودند ما زلت اکترا آیتله حتی اسمعی من المتکلم^۲
 و شیخ الاسلام شیخ شهاب الدین سرور دی قدس الله سره فرمود که لسان امام در آن وقت چون شجره موسی علیه السلام بود در حال
 ندای فی انا الله از شجره و مشاهده که مطلع الم باشد زیرا که مقام شهود حق است و در مرتبه که متجلی بود بصفتی که آن شیئی فطرت آن
 صفت است چنانکه وارد است در حدیث ما من آیه الا و لها طهر و رطن و لكل حرف حد و لكل حد مطلع .

معالم اعلام الصفات و مرتب شیخ نعت الله ولی فرموده اند که ازین مراد اخصای شریف است چنانچه عین و اذن که
 معانی و اصول و صفات ظاهر میشود باین محل ها و معلوم محل ظهور که عالم الذین و عالم الطریق العلم الاول و مسلم الملك آدم
 است علیه السلام لقوله تعالی یا آدم انبئهم باسمائهم . مغرب الشمس استار حق است بتخصیصات او و اختفای روح
 بجسد . مفتاح ستر القدر اختلاف استعدادات اعیان مکن است در ازل . مفتاح الاول اندراج جمیع
 اشیا است در غیب الغیوب یعنی احدیت صرف چون شجره در ذات و قسمی بالحدوف الاصلیه . مفرح^۳ الاخران
 اجر اح مفرح الکروب ایمان بقدر اخراج مفرح احزان است . المفیض رسمی است از اسمای بنیاد علیه السلام
 زیرا که تحقیق با ساء الله تعالی و منظر اخلاصت نور هدایت بر دو واسطه . مجموعه المقام استیفاء حقوق
 بر اسم است که اگر استیفاء حقوق مغزی که در ویست فرماید ساکن ترقی نتواند بر مقام فوق ، همچنانکه
 اگر تحقیق نیاید بقصاحت صحیح ، بنمود او را توکل ، و اگر تحقیق حقیقت توکل نیاید ، صحیح نیاید ، صحیح
 نباشد او را تسلیم ، و المسلم جبراً ، و مراد از استیفاء آن نیست که باقی نماند با ساکن بقیه از درجات
 مقام سافل تا ممکن بود ترقی بمقام عالی ، بلکه اکثر تقایم سافل و درجات رفیعہ آن مقام در مقام عالی درک
 گردد بلکه مراد تملیک ساکن است و نبات در آن مقام بحیثی که حال او شود و اسم آن مقام بحصول معنی آن برو

---

۱ ع : بصینه ۲ ع : الی ۳ ع ، ضم ۴ : الدرایة ۵ ع : الملاء ۶ ع : کذا فی الاصل ؛
 ضم ۳ : مفرح الاحزان مفرح الکفرة ایمان بقدر مفرح اجر است ؛ ضم ۹۷ : مفرح الاحزان مفرح الکرون
 ایمان بقدر مفرح احزانست ؛ ضم ۴ : مفرح الاحزان مفرح الکرون ایمان بقدر مفرح اجر است ؛
 حاشیه ضم ۴ : مفرح الکفر و الایمان مفرح الکرون ایمان بقدر مفرح اجر است ۵ ع : ندارد
 ۶ ضم ۳ : الجواد

صادق اید تا اورا قانع و متوکل خوانند رسم مع المسمی ، و مقام را مقام گویند بحسب احوال و منزلت در وی .
 مقام تنزل الربانی نفس رحانی است یعنی ظهور وجود حقانی در مراتب تعینات . ^{سجده} المکانیت منزل که
 ارفع باشد از منازل عند الله و المخلوق مکیند بر مکانیت کسان چنانکه حق اشارت فرمود تهور تعالی فی مقعد صدق .
 المشاهدت بطلق علی رویه الاشیاء بدلائل التوحید و بطلق باز اعراس رویه الحق فی الاشیاء
 و بطلق باز اء حقیقه الیقین من غیر شک . ^{سجده} المکاشفه بطلق باز اء تحقیق الامانه بالفهم و
 بطلق باز اء تحقق زیاده الحال و بطلق باز اء تحقیق الاشارة ، المرید بطلق ویراد به انانیت
 ارادته فانه مرید بآراء الحق و بطلق ایضاً ویراد به المنقطع الی الله بالاسم و قبل الجرد عن الارادة .
 المراد هو المجزوب عن ارادته مع هذه الامور فهو تجاوز الرسوم و المقامات من غیر مشفقه . المحو رفع اوصاف
 العادة و قبل ازالة العلم و قبل ما نشره الحق و نقاه . المجاهدت حمل النفس علی الشاق البدنی و مخالفة الهوی
 علی کل حال . المکر ارادة النعم مع الخلف و التباء الحال مع سوء الادب و اظهار الآیات و الکرامات
 من غیر امر و لا جبر . ^{سجده} الملک عالم شهادت است که عالم محسوس خوانند . الملکوت عالم غیب در مقابل ملک افتاد
 نه غیب مرف . حضرت قدوة اکبری میفرمودند در حین ملازمت شیخ عبدالرزاق کاشمی از ملکوت استفسار کرده بودیم ،
 فرمودند که در اصطلاح بعضی وارد از وی عالم معانی که در مقابل عالم قوت افتاده است و نزد این فقیر و احدیت که
 اعیان ثابتة نظر و نیست و حوت اجمالی را گویند . آنهم احتمال دارد که حضرت و نبیا صلی الله علیه وسلم
 که واسطه افاضت حق است و علی ما نشاء عبادہ مدد یفرماید مومنین و مومنات را بنور ولایت . ^{سجده} المناصفت
 از صافی است که حسن معاد با حق و خلق باشد و نزد این فقیر نمازده است که بیان جابجین است . ^{سجده} المنهج الاول
 انتشار جمیع صفات و اسماء است در رتبت ذات و اهل نظری که بنیاشده باشد منور رتبه اسماء و صفات در جمیع
 رتبه ذات بدستی که راه نموده باشد او را با قرب سبیل و در ^{سجده} منهج اول . حضرت قدوة اکبری میفرمودند که مراد از

---

۱۰۰ ع : المکانیت ۱۰۰ م : باناه ۱۰۰ ع : و لا حسد ۱۰۰ ع : این هم
 ۱۰۰ م : بمد اللهم نبیا صلی الله علیه وسلم ، اللهم ام : حمل اللهم نبیا صلی الله علیه وسلم
 ۱۰۰ ع : آیات ۱۰۰ ع : ایتان ۱۰۰ ع : "در رتبت ذات ... اسماء و صفات" ندارد

منهج اول سفر اول باشد و حضرت شاه نعمت الله ولی میفرمودند بابت سادگ است در آغاز سلوک . درین مختص
 هر چه از پاری مذکور میگردد هم از شاه است که این گدا آورده است و معنی از اصطلاح کبیر حضرت شیخ صدر الدین
 خرمیزی قدس الله سره . منقطع الاشياء حضرت وجود و حضرت جمیع میشوند . منتهی المعرفة حضرت
 واحدیت است . حضرت قدوة اکبری میفرمودند اگر چه سلوک جمیع سالکان تا مرتبه واحدیت است ممکن نزد این فقیر که
 اشرف است تا مرتبه وحدیت^۲ . ولی اکثر از عرفاء را غریب خواهد نمود ، از مقامات حضرت غوث الثقلین ظاهر شده باشد
 من لم یفقه لم یدر

داند کسی که لذت دین می چشیده است

حضرت واحدیت نقضی غیر است باعتبار نقضی نفس رحانی . المناسبة الذاتية بیان حق و انسان کامل ثابت
 است از دو وجه از جهت صفات تاثیر رایت او را تجلی و تعیین کجاستی که کسب نتوان کرد صفتی که قاذر باشد در تقدیر
 او بغیر تعیین که قاذر نیست در عظمت و جبران و وحدانیت حق و خلق او از اثر احکام امکان و خواص و ساطع این
 است و جمیع از وجهین مناسبت منزه با حق ، و اثباتی انصاف منزه است صفات حق و تحقق با ساد الطیبه و اگر اتفاق
 افتد مناسبت بوجه اول بغیر انسانی محبوب باشد مقرب و حصول مناسبت بوجه انسانی بغیر اول محال و در هر دو امر درایت
 کثرت ، اما در امر اول بحسب شدت غلبه نور وحدت بر کثرت و صف غلبه وحدت بر کثرت و قوت استیلای
 احکام و جوب بر امکان و ضعف آن ، در امر ثانی تحقق او بجمیع ما تحقق بعضی بغیر بعضی از مناسبت وجهین
 حاصل شود از وجه اول که لایزال است محبوب حق و مقصود و بمنینه باشد و از حیث حقیقت برزخ البرازخ و مراتب ذات
 الوهیت معاً باشد . المنازلة قال الشيخ فی الفتوحات اعلم ان المنازلة فعل فاعلین ههنا و ههنا تنزل
 من اثنين کل واحد یطلب الآخر یتنزل علیه یجتمعا فی الطريق فی موضع تسین فیستیک
 المنازلة یطلب کل واحد لهما النزول علی الآخر و هذا النزول علی الحقيقة من العبد معبود و انما سمنیاه

که ۳ : واحد نیست ۴ : وحدت است ۵ : ضم ۶ : اشاره ۷ : م : حضرت

۸ : مناسبت ۹ : حصه ۱۰ : حاشیه ۱۱ : حسنیه ۱۲ : ع : معنی

۱۳ : م : نعمتی

نزولاً لکنه یطلب بذالک الصعود والنزول بالحق . المحیون^{۱۲} ملکه میمند اند در شهود جمال حق و از
 غایت شدت اشتغال بمشاهده حق نمیدانند که حق تعالی آدم را آفریده است یا نه ، چون از غیر حق غایب اند و کلف
 نبوده اند . مسجود الموت موت اختیاری بقمع هوای نفس است و اگر نفس صبر بر نیاید پس ملکه ملذات و شهوات نفسانی
 و تقصیبات بدنیه مراشیه مایل شود بجهت تنطیه و جذب کند نفس را ملقه بمرکز خود ، لا جرم دل را بعضی نفس را ملقه
 بمیرد از حیات حقیقت علمیه بموت جمید ، و اگر نفس نمیرد و از هوای خود باز گردد و بمحبت اصلیه مقتضی
 حب الوطن من الایمان با عالم قدس و نور زنده شود بمحبات ذاتیه ، و از حضرت امام جعفر صادق مروی است
 که موت قوی است کما قال فتوبوا الی بارئکم فامتلوا الفسکم ، مراد از جواد ابر نیز مخالفت نفس است .
 الموت ۱ کلا بیض مراد از این رنگی است من ماتت بطنه فی ضیاء . الموت ۲ الاخضر پرشین
 مرغ است از فرق ملکات و قناعت از حبس جیل بدقی و بیل . الموت ۳ الاحمر مخالفت نفس است .
 الموت ۴ کلا سود احتمال وادی خلق است بی فرج و الم با آنکه ملذذ یابد اگر از محبوب بینه و کل مانع الم محبوب
 محبوب ، قیل غناست در محبوب بشهود وی از وی برویت فناء و افعال در فعل محبوب بلکه برویت قنای نفس خود
 و النفس فوق در محبوب . اگر نفس بموت اسود بمیرد دل زنده شود . المیزان ۱ میزان اقوال شدید و افعال
 صغیره وزن توان کرد از اعداد و آن عدالت است و فعل وحدت حقیقت کاشف است بر علم شریعت و طریقت
 و حقیقت و تحقیق باین علوم بعد از تحقیق عالم بود بتمام احدیت جمع و میزان اهل ظاهر شریعت است و میزان
 اهل باطن عقل که منور بنور قدس است و میزان ظهور علم طریقت است و میزان خالص الخواص عدل الهی و
 تحقیق بعدل الهی منصبی است از صاحب انسان کامل .

شرف النون : النبوت : اخبار است از حقایق الهیه یعنی از معرفت ذات حق و اسماء صفات
 و احکام او تعالی و تقدس ، و آن به دو قسم است یکی نبوت تعریف که اخبار است از صفات ذات و اسماء و ذات

۱۲ : مکنون ۱۲ م : المیون ۱۳ م : نکند ۱۴ م : دل را دل تقیض بمعنی

۱۵ م : برادر ۱۶ م : دیده ۱۷ م : قرآن البقره ۱۸ م : ملکات بمعنی پوشیده

۱۹ م : بیکاره (فرانسس) ۲۰ م : و بیل بمعنی سنگین (فرانسس) ۲۱ م : بتجمع ؛ علم ام ، علم ۹۷ :

۲۲ م : تحقیق ۲۳ م : تحقیق ۲۴ م : تحقیق ۲۵ م : تحقیق ۲۶ م : تحقیق ۲۷ م : تحقیق ۲۸ م : تحقیق ۲۹ م : تحقیق ۳۰ م : تحقیق ۳۱ م : تحقیق ۳۲ م : تحقیق ۳۳ م : تحقیق ۳۴ م : تحقیق ۳۵ م : تحقیق ۳۶ م : تحقیق ۳۷ م : تحقیق ۳۸ م : تحقیق ۳۹ م : تحقیق ۴۰ م : تحقیق ۴۱ م : تحقیق ۴۲ م : تحقیق ۴۳ م : تحقیق ۴۴ م : تحقیق ۴۵ م : تحقیق ۴۶ م : تحقیق ۴۷ م : تحقیق ۴۸ م : تحقیق ۴۹ م : تحقیق ۵۰ م : تحقیق ۵۱ م : تحقیق ۵۲ م : تحقیق ۵۳ م : تحقیق ۵۴ م : تحقیق ۵۵ م : تحقیق ۵۶ م : تحقیق ۵۷ م : تحقیق ۵۸ م : تحقیق ۵۹ م : تحقیق ۶۰ م : تحقیق ۶۱ م : تحقیق ۶۲ م : تحقیق ۶۳ م : تحقیق ۶۴ م : تحقیق ۶۵ م : تحقیق ۶۶ م : تحقیق ۶۷ م : تحقیق ۶۸ م : تحقیق ۶۹ م : تحقیق ۷۰ م : تحقیق ۷۱ م : تحقیق ۷۲ م : تحقیق ۷۳ م : تحقیق ۷۴ م : تحقیق ۷۵ م : تحقیق ۷۶ م : تحقیق ۷۷ م : تحقیق ۷۸ م : تحقیق ۷۹ م : تحقیق ۸۰ م : تحقیق ۸۱ م : تحقیق ۸۲ م : تحقیق ۸۳ م : تحقیق ۸۴ م : تحقیق ۸۵ م : تحقیق ۸۶ م : تحقیق ۸۷ م : تحقیق ۸۸ م : تحقیق ۸۹ م : تحقیق ۹۰ م : تحقیق ۹۱ م : تحقیق ۹۲ م : تحقیق ۹۳ م : تحقیق ۹۴ م : تحقیق ۹۵ م : تحقیق ۹۶ م : تحقیق ۹۷ م : تحقیق ۹۸ م : تحقیق ۹۹ م : تحقیق ۱۰۰ م : تحقیق

دوم نبوت تشاریع که اخبار است ازین مجموع با تبلیغ احکام و تادیب با خلق و تعلیم حکمت ، و اشخاص این بسیار است و این نبوت مختص است بر سالت . النفس تروج تلو است بمطائف غیوب و محب را النفس است المحبوب .

النفس الرحمانی وجود اضافی است که وحدانیت بحقیقت کمتر بنفیب معانی یعنی احکام ایمان در حضرت واحدیت همچنانکه نفس الصافی مختلف میشود بصورت حروف در مخارج و مقاطع و نفس انسانی ارسال هوای حار است از باطن فبا حر و ایراد هوای بارد ، و نفس سبب تروج تنفس است و نفس رحانی تروج اساء است که در تحت حیطة اعم الرکن داخل بود . النفس بخاریست لطیف و خوش جوهرست شریف حامل قوت حیات و حس و حرکت ارادیه است و علماء او را ارواح حیوانی میخوانند و واسطه است میان نفس فاطمه و بدن و در قرآن موسوم است بشجره زیتونیه و موصوف بمبارکته نه شرقیه نه غربیه یعنی نه از شرق عالم ارواح مجرد است نه از غرب عالم اجسام کثیفه .

النفس الاکاماره ما ل بود بطبیعت بدنییه و اندر بلذات شهنشیه و حذب کفند دل بجهت سفلیه و این نفس ماوای نشر و فبع اخلاق ذمیه و اخلاقیه است قال الله تعالی ان النفس الاماره بالسوء . النفس اللوامة نفس که بنور دل هدایت یابد و از خواب غفلت بیدار گردد و باصلاح خود متزدد بود میان ربوبیت و خلقیت و اگر بحکم ظلمت سیئه ای از وحدانیت خود تدارک کند و بنور شهنشیه الهی ملذذت نیامد و از سیئه نفسانی باستغفار بزرگراه رحیم غفار مراجعت فرماید ، ازین سبب الله تعالی او را انقسم گردانید خود تعالی الاقسام بالنفس اللوامة .

النفس المطمئنة از ما من تلبیس صفات ذمیه منسلخ شده و بخلوت لطیف اخلاق حمیده ملبوس گشته و توجّه بخود بجهت دل بکلیه و مسالیه فرمود در ترقی بنهایت جناب اقدس که منزه است از خجاست در حق ظلمانیه و مواجبت نماید بر طاعت پروردگار و بر در بارگاه رفیع الدرجات ساکن شود تا فطاب مستطاب ملک و عاب برسد یا انقیاد النفس المطمئنة الرضی الی ربک راضیه مرضیه . النکاح الساری فی جمیع الذراتی خود احسن است که حق تعالی فرمود گفت کنزاً مخفياً اشارت است باسبق خفا و غیبت و اطلاق ظهور و تعیین بر سبق ازلی ذاتی خود تعالی

۱۰ ع : تنظیم ۵ م : تروج ۳ ع : مقاطع ۴ م : حد ۵ م : تروج

۶ م : تروج ۵ ع : اشرف ۴ ع : بطبقه ۹ قرآن ۱۲ ارسف ۵۲ م : دل

۷ ع : مجذبت نفس ۱۲ قرآن ۱۹ قیامه ۲ ع : تلبیس ۳ ع : مبالحه

۵ قرآن ۳۰ فجر ۲۵ ۲۸

فاجبیت آن اعراف اشارتست بامبدأ اصلی و جب ذاتی که وحدتست میان خدا و ظهور و لا اعراف اشارت است
 باین دعد و این اصل نگاه است که سایر است در جمیع ذراری و وحدت منبع حسب ظهور بشود احدیت است
 که اقتران در جمیع مراتب تعینات و مرتبه تفاهیل کلیات و وحدت حافظ کثرت است زیرا که شامل کثرت است
 در جمیع صور از پرنشیانی و تفرقه و اقتران این وحدت کثرت و وحدت است و آن نگاه اول است در مرتبه معرفت
 و احدیت با حدیث وجود اضافی در جمیع مراتب اکوان مادی در حصول نتیجه در حدود قیاس و تعلیم و تعلم و غذا و مشغولی
 و ذکر و انشای و این جب ذاتی تفتقی محبت و محبوبیت بیک عالم تفتقی عالمیت و سلوکی است و این
 نگاه اول سر بیان وحدت است در کثرت ، و ظهور زمانیه موجب است اتحاد را بتاثر و فاعلیت و نفوکی و آن
 نگاه ساری است در جمیع ذراری . نهایت السفر الاول رضع حجاب کثرت است از وجه احدیت . نهایت السفر
 الثانی رضع حجاب وحدتست علمیه باطنی ه

کثرت چه حجاب وحدتش آب بر دار حجاب آب در یاب
 نهایت السفر الثالث زوال تقید است بتقیدین ظاهر و باطن، بحصول در احدیت عین جمع . نهایت السفر الرابع
 رجوع از حق بخلق و الصمد خلق در حق و عین واحد را در صورت کثرت مطالع میناید و صورت کثرت در عین وحدت
 فون و اتعلم نون علم جلی است در حضرت احدیت و اتعلم حضرت تفسیل . النور اسمی است از اسماء حقیقی
 و آن تجلی حق است باسم الظاهر معنی وجود ظاهر در صور مجموع اکوان و اطلاق میکنند بر چه پدید میشود از علوم ذاتیه
 و ارادات الهیه که مرید کن باشد . نور الانوار حق است که نور جده انوار است و آن عین ثابت باقیست .
 شرف الواو :- الواو وجه مطلق در هم . الواحدیت اعتبار ذات است از آنرو که استار اسماء
 و احدیت اسماء ذات است و تکثر اسماء صفیات است . الواحد رسم ذات است باین اعتبار . الواو در
 آنچه نازل شود بر دل از معانی از عمل از عبد . الواو آنچه فرود آید بر دل از عالم غیب بهر طریق که باشد از

ه : ع : حسب ه : ع : عین ه : م : تائیت ه : تثلث ه : حائیه ع : کذا فوق

ه : ع : تعبد ه : ع : بعندین

معانی . واسطة الفیض و واسطة الوجود انسان کامل است که راجع باین خلق و حق میباشد
 طریقی که آنرا الله تعالی . الوتر ذات است باعتبار سقوط اعتبار آنرا بحالتی است زیرا که احدیت نسبتی ندارد با غیر
 بلکه هیچ شیئی را با نسبتی نیست . الوجود و بدان حق است ذات او بذات او باین معنی حضرت جمع را حضرت وجود
 گفته اند . وجهی غایت جذبه است و سبب این مورد از هدایت وارد بود . وجهی الاطلاق و التقید
 اعتبار ذات است بحسب سقوط جمیع اعتبارات و اعتبار ذات است بحسب سقوط جمیع اعتبارات مطلق زیرا که ذات وجود است من حیث هو ، هو
 وجود ذات است بحسب سقوط اعتبارات مطلق یعنی حقیقی که با هر شیئی از غیر تفاوت ^{ست} بحسب عدم محض ، لا بزم وجود معارف نمی باشد که با او
 موجود بود و نبود معدوم و غیر عرضی است از غیر زیرا که غیر وجود ایمان مدیده اند و اگر وجود جدا شود از شیئی آن شیئی موجود نباشد .
 و المعدوم لیس بشئی معذنا و اشیا بر وجود موجود اند و نبود معدوم . اگر وجود را مقید گرداند بقید مجرد یعنی بقید آن که یکن مع
 شی . محققان گفته اند هوالات مکان و ارتقید کنند با و شی ، هست او من مقید باشد چنانکه دانستی که غیر وجود است بر وجود
 موجود تواند بود و اگر تعلیل کند در صورتی و خود را مضاف مقید گرداند با بصورت و چون استقامت اضافت کند آن صورت بی وجود معدوم
 بود . این است معنی قول موحده که فرمود التوحید استقامت الاضافات و صادق بود که میگوید ، موجود من حقیقت واجب الوجود
 و در ممکن زائد و شک نیست که موادیه و انسانی و انسان غیر وجود ایشان راست . وجه الحقی حضرت شاه نعمت الله
 فرمودند هر چه بینی بوج حق هم او است زیرا که هیچ شیئی را حقیقتی نیست الا الحق ، حقیقت حق است نزد اهل صفاتی و عین حق
 که مقیم هم اشیا است و هو القیوم قال الله تعالی اینها تو را خواهم و ج الله . اصل نظر من بنظر کشف قیویتی حق را در
 هم نشاید مشاهده نماید . وجه جمیع السابدين ترجمه هم عالم بود بصورت او و حق حضرت ارحیت . الوفا نفس طهریه
 که ملک عالم است و روح محفوظ و کتاب بسین . و راء اللبس حق است در ذات احدیت قبل از واحدیت زیرا که حضرت واحدیت
 حضرت ثانیه است و بعد از این حضرت بلعین معانی اسماء و صفاتی ایمان بعد از آن بصورت روحانیه آنگاه بصورت ثانیه افر بصورت جسمیه
 الوصف الذاتیة الحق احدیت جمع است و موجب ذاتی و عین از عالم است . الوصف الذاتیة للخلق امکان ذاتی و

له ع : ندارد ع : مفارقت ع : که غیر مایل و غیر وجود ع : قرآن العبره

ع : قیویتی حق ، م : " حق " ندارد ع : جمع ع : الی ای ؛ حاشیه ع : -

الوفاء ع : م : قالب

فقر ذاتی . الوصل وحدت صقیق است و اصد بیان بدون ظهور و تعبیر کرده اند و صل را از سبق رحمت محبت خوانند
 حقیقی فرموده است که حقیقت ان اعراف خلقت الخلق و تعبیر کرده اند از قیومیت انشا و را زیرا که از قیومیت حق کثرت وصل می یابد
 بعضی بعضی بالفصل تراها هوین حد و تھا ، فرمود من عرف الوصل من الفصل والحركة من السكون فقد بلغ القرار
 فی التوحید . در ادب حرکت سلوک است و سکون قرار در عین احدیت ذات و تعبیر کرده اند بر وصل از قنای عابد در اوصاف حق
 و آن تحقیق است با سواد الله تعالی که سبب است با حصاء اسماء کما قال علیه السلام من احصیها دخل الجنة . وصل الفصل
 جمع فرق است و آن ظهور وحدت است در کثرت زیرا که کثرت فاعله است آنچه وصل وحدت کثرت است که بتجلیات که
 بموجب تنزیع ظهور وحدت است در فوائد مختلف چون اختلاف وجه واحد در رایای متعدد . وصل الاصل
 بازگشتن بعد از ذهاب و عروج بعد از نزول و هر واحدی از ما تنزل کرده است از اعلی مراتب که عین احدیت است
 و آن وصل مطلق بود در ازل بادی اصبوح که عالم عناصر است و بعضی از بنی آدم آفات کرده اند در غایت حقیقت تا
 خورقند با سفل السافلین و بعضی رجب فرموده اند سبک السیر الی الله و فی الله با تصاف بصفات الحق و فنا در
 ذات تا حاصل شود او را وصل حقیقی همچنانکه بود در ازل . الوفا بالعهد فروج است از عهد عمری که با
 رب خود بسته بود در زمان اقرار ربوبیت در جواب است بر کلم . الوفا بحفظ العهد التصرف باید که ترک
 عبودیت نمی و غافل نباشی از عجز خود در اوقات اعطاء و تصرفات و فرق عادات . الوقت حاضر وقت باید تا
 هر چه بر تو روی نماید در حال اگر بتصرف حق است بی کسب خلیک رضانا بحکم وقت باشی و نیز در خاطر خطور نکند
 و اگر متعلق یا بی کسب خود آنچه اهم است اختیار کنی و نگذار ماضی و مستقبل ضائع کرده در حالت فوت شد زیرا که
 تدارک ماضی و مستقبل ضائع کردن است وقت را که الصوفی ابن الوقت ، باید که حال را دریابد . الوقت الدائم
 آن دائم است . الوقفه توقف بیان در مقام از برای آنچه باقی است از حقوق تنویر مقام اول و سینه و آنچه
 ترقی کند بارادت نهانی . الواجد مایه صارف القلب من الاحوال المغیبة له عن الشهود الاول . الوجد الرقی

ع : تنزیها ع : حدتها ع : الوصل ع : کثرت و اصد و فعل است با اتحاد
 کثرت بوحده همچنانکه فصل وصل ظهور کثرت است در وحدت زیرا که کثرت فاعله است آنچه وصل
 وحدت کثرت است که بتجلیات ... ع : کثرت ع : ع : بروج ع : جمع احدیت
 قرآن م : م : معلق م : ندارد م : "عن" دارد

الصالح با راد حق است ، که در او نور راد حق بود . مسمی ولی و والی در طریقه معانی مذکور شد .

شرف الهاء :- الهاء : اعتبار ذاتست بحسب حضور . الهواء اعتبار ذاتست بحسب غیب و فقد الهاء ماده است که تصور صور اجسام عالم در و پیدا میگرداند و او را خفا گویند و حکم او را هیولانی خوانند و حضرت امام او را هیولان فرموده . الهیولانند و قبل اسم هر شیئی که در او صورت^۱ ، و هر باطنی که در صورت ظاهر میگردد او را هیولانی خوانند . الهجوم مایه در علی القلب بقوه الوقت من غیر قضع منك . الهبط حی اثر مشاهده جلال الله فی القلب و قد يكون عن البجال الذی جمال البلال . همت الا فاق اول همت درجات است و این همت باعث بر طلب باقی و ترک فانی . همت النفس درجه ثانی از همت است و صاحب این همت را خاطر متعلق بود بوجد عمل و دلش مشغول بتوقع و عده فردا از قرب بعمل ، لاجرم طلب مشاهده حق کند بلکه تعبیر الله کند بامید احسان . همت امر جاب الحکم العالیه درجه ثالث از همت است و همت علیه ارباب هم متعلق نگردد الالباق و ملتفت نشود بغیر او و این مرتبه اعلی همت است بلکه راضی بنور یا حوال و صفات و ترقف نماید با سماء و صفات و نظر نفرماید الالبین ذات . الطوی میسر نفس بمقتضیات طبع و اعراض از جهت علیه بسوی منطیه و نیز با فراط صحت تعبیر کند الهویه الحقیقه فی عالم الغیب . الطمت یطلق بانرا تجرید قلب النبی و یطلق بانرا صدق المرید و یطلق بانرا جمیع اللهم بمعطاء الا یام .

شرف المیای :- المیاء : قوت الحراء و نفس کلید است که بمنزج است نور بطلعت تسق بجسم خدوت عقل معارف که معبر است بدرة البیضاء . الميدان اسباب الهیه اند تقابل در چون بتبین فاعل و قایل ، ازین جهت حقیقی گفت ما منعك ان تسجد لما خلقت بیدي و بعضی بحضرت و جوب و امکان تعبیر کرده اند و من آنست که تقابل رسم است چه فاعل تقابل میتوان یافت چون جمیل و جلیل و در تقابل تعالی محال توان دید چون راجی و خائف . لیوم الجمع وقت نهی و وصول بتبین . لیوم العید وصول ساکنه بجمیع الجميع و همان عید مذکور . الیقین یقین را مراتب برد از اصل شریعت و طریقت و حقیقت بقائید و احوال و وصول الیقین در حال مشاهده ، درین

۱ ه ع : هباء الله که از فی الاصل و ع و ضم ۲ و ضم ۹۷ ؛ ولی در ضم ۳۱ چنین است که الصح منیایه :-
که در صورت هر باطن که ظاهر میگردد او را هیولانی خوانند . ه م : تصنع ه م : المشاهده
ه م : شل ه که از فی الاصل ؛ و ضم ۳ ، ضم ۴۱ ، ضم ۹۷ ؛ لای ؛ ه م ۳۱ : بفصار ؛
ضم ۳۱ ، ضم ۹۷ : بضیاء ه ع : قوت ه ع : قایل و قابل قایلها ه قرآن ۲۳ م ۷۵

دار صمیمین یقین است و رویت موقوف بر فردا حال علیه السلام الیقین ایمان کله و حال ابوسعید خدری العلم ماستعینک
 و الیقین ما عملک و حال ابوسفور الطوسی یحتاج الفقر الی اربعمه اشیا علم یسوسه و ذکر یونسه و ورع
 بحجره و یقین محمد ^{صلی}
 گزیده مقداول در کتب صوفیه و رسائل طائفه علیّه بود بطریق ایجاز و اختصار مذکور شد.

له ع: یسوسه   له ع: یونسه   له ع: و دع   له ع: بحجرت

۲۲۹ لطیفه هشتم

در بیان معرفت راه سلوک سلسله تربیت و وجه خاص و محبت طلبانی و نورانی و انواع تجلیات
و تلبیس ابلیس

قال الاشرف السلوک هو الخروج عن الصفات البشرية والدخول فی مقامات العلیه .
حضرت قدوة اکبری میفرمودند که سلوک هر طائفه مختلف است . چون مقصود این جابیان سلوک صوفیه و طائفه علییه
بود شروع کردن بسلوک مذاهب دیگر اضعاف وقت دانسته .
حضرت نورالدین لبریز رسانیدند که در کلمات شایخ افتاده است الطرق الی الله بعدد انفس الخلائق ، و در جای
دیگر آورده اند راه حق تبارکی نه در شرق است نه در غرب و نه در عجم نه در عرب است بیکه در دل بنده است ، ظاهر
دورین دو کلمات شایخ تعارض می نماید ، چه از قول اول عدم انحصار مفهوم میگردد و از کلمه ثانی وجود حصص معلوم .
پس توضیح بیان مفهوم بیکدیگر چگونه باشد . حضرت قدوة اکبری میفرمودند که مراد الطرق الی الله بعدد انفس الخلائق
طرق کثیره نیست که بدان سلوک کرده شود بیکه راد از وی وجوه ان حق است و سبک را در هر نفسی برویت صنایع اطبی
و بدایع فاضله که قال امیر المؤمنین علی رضی الله عنه ما رأیت شیئاً الا کلا و رأیت الله ذنبه .
پس هر مصنفی را چون راهی است بسوی صنایع خود هر آئینه قول شایخ صنایع الطرق الی الله بعدد انفس
الخلائق .

خفی علی شیء له آیه   قد دل علی انه واحد
گرچه فطن گنج خوش فرموده است

هر آنچه آفریدست بینده را   نشان میدهد آفریننده را
چون معلوم شد که درین طرق غیر مستحکم سلوک نمیتوان کرد پس نمائند سلوک الله براه دل و این سلوک راه

له ع : و مشاب تکرره اضعاف ... له م : کثرت له م : حقیقت له صنایع بمعنی گوارا ، خوش مزه (فرانس)

له ع : حص

مشایخ علی منہج التفصیل مشرب بسیار نموده اند و هر چند که مشرب بشمار بیشتر گفته اند و لیکن آن هم مشرب کثیره و مذاهب کثیره منحصر اند بدو مشرب یکی سلوک سلسله تربیت ، دوم سلوک وجه خاص ، و مشرب ابرار و اخیار و شطار و جزء آن داخل سلوک سلسله تربیت اند و بیشتری از اولیای اکمل و جمعی از عرفای مکمل سلوک سلسله تربیت بمقصد رسیدن اند و کار ایشان بسرحد وصول انجامیده و اندکی از مشایخ بعضی مریدان و طالبان خود را بمشرب وجه خاص سلوک گماشته اند و این سلوک کار هر طالبی نبود

مشتوق در دو عالم چون فرد شد بخوبی عاشق نشاید الله از هر دو کون فردی
 هر رویی نیارد در راه عشق رفتن در راه عشق باید مردی و شیر مردی
 و این مشرب گستانی است که هر باغبان^ع گل او بچیند و این مذهب بوستانی است که هر کس را یگان در وی نشیند^ع
 بگلزاری که گل بسیار باشد رهش از هر طرف پر خار باشد
 درین گلزار چون آرد قدم زد کسی کورا قدم افکار باشد

در سلوک اول بعضی ساکنان را چهل سال و بعضی راه بیجاہ سال گذشته که نقاب مروت مقصود را کشوده اند و حجاب روی معبود را روده و در سلوک ثانی اگر مرد پیر موافق طالع طالبی بود عنایت دشگیر مطابقی حال مصاحبی بود در اندک مدت بسرحد وجدان مقصود و عرفان معبود برسد و میتوان بود که بعضی طالبان و مریدان راجعائی درین راه بیک هفته تا بیک ماه بمنزل مقصود برسند و از دریای غیب بساحل شهود بنشانند

را هر و پیمود ره را در دو گام حاصل از ره کرد خود را در دو گام
 ذالک فضل الله یوقیہ من نشاء . و این هر دو سلوک متمسک از رسول صلی الله علیه و سلم و صحابه بوده اند و لیکن سلوک اول در کمال شریعت و معمول ، ثانی بر سبیل ندرت و سهول . حضرت ترمذی اکبری میفرمودند که هر چند که زمانه بسرحد تاخیر رسیده از خلعت حقانیت ظهور کند و سلوک وجه خاص از خلعتی مدور . اکنون شرح سلوک سلسله تربیت بگوئیم عرض بشنو :

۱ ع : کرانه اند ۲ ع : گستانی نیست ۳ ع : بوستان نیست ۴ ع : نشیند

قال الله تعالى لقد خلقنا الانسان في احسن تقويم ثم رددناه اسفل سافلين . چون شهباز حقیقت انسانی از وکر وحدت محمدانی پرواز کردند و در محرابی واحدیت پروبال انفصال از هم باز در فضای عالم ارواح چهار هزار سال شکارگاه ساخت قیل و دهر ارسال گما قال علیه السلام ان الله خلق الکلام و احل قیل الا جساد باریجة آکاف سنة و فی روایة الف سنة هـ

چون انسان را حقیقت همچو شهباز   ز وکر وحدت خود کرد پرواز
نشین ساخته بر شاخ نمائی   بباغ روح کرده باغبانی

و درین فضای شجره روح انسانی فروع کثرت بر آورده چنانچه از نور حقیقت محمدی ارواح انبیاء پیدا کرد و از ارواح انبیاء اولیاء صوید اساخت و از ارواح اولیاء ارواح مومنان و از ارواح مومنان ارواح عاصیان و از عاصیان منافقان و از منافقان کافران و شجره ارواح انسانی شیب بسیار دارد و آن مرغ روحانی بر یکی ازین شیب نشست و گذشت و آن شیب این است : عقل کل و نفس کل جوهر حیا شکل کل ازین جا که پروبال گشاده بر شاخ مثال بر آمد هـ

ز باغ روح چون پرواز کرده   بگلزار مثال آواز کرده

مدتی بر شاخ وصال ترغم کرد ، از بیداری مثال بهوای اجسام آمد و فروعات شجره حبیبانی و دوه انسانی بسیار اند چنانکه جسم کل و عرض و کرمی و خاک و زحل و خاک فشری و خاک مرتج و خاک شمس و خاک زهره و خاک عطارد و خاک قمر و کره ناره و کره هوا و کره آب و کره خاک و جاد و نبات و حیوان . پس حقیقت انسانی از هرات مذکور عبور کرده درین جا ظهور کرده و این موجود نیست از موجودات دیگر در غایت کثافت و در نهایت بعد از لطافت و آفرین و اسفل ایشانست ، پس هر ضیق کربوی میرسد اولاد بر راتب عالیہ میگردد و با حکما و دانشمندان منجیح میگردد و آنگاه بوی میرسد که جامع ترین موجودات است و بحسب جمعیت معنوی عالمی دیگر

۱- قرآن ۳۰ التین ۴، ۵   ۲- وکر بمعنی آشیاء (اشیاء)   ۳- مثال ۴- کذا فی الاصل ؛

۵- ضم ۱۳، ۲۱ : ندارد ؛ ضم ۹۷ : لایق ؛ ۶- موجودات است ؛ ۷- که جامع موجودات

است از موجودات دیگر غایت کثافت و در نهایت بعد از عالیہ و بحسب جمعیت ...

اگر چه بحسب صورت داخل ایشان و یکی از ایشان و این را عالم انسانی گویند که عبارت از ظهور ذات است
 با حدیث جمع جمیع موجودات منطقی و عدوی و صوری و معنوی . شنوی

در آن گلزار چون کم دید آرام	نخاده روی سبوی باغ اجسام
نخال باغ را بسیار شاخ است	که بعل را در و میدان فراخ است
چو انسان شاخ پائین شجر شد	از آن هر شاخ شاخ خوش تر شد
بلی شاخی که دارد سیه بسیار	نقد سر را نشیب از بار آمار
گل گلزار انسانی عزیز است	لی بازار سببی عجیب است
ز صی باغی که از وی شاخ انسان	دهد مر باغبان را بار عرفان
بسی در وی گل اسماء کلی	شگفتند از نسیم خفین از لی
درخت باغ را این طرفه بار است	که در بارش درختان و شمار است
هزاران بعل اندر باغ عالم	با سماء سکیند با هم تر نم
عجب این قطره از دریای وحدت	که در قطره بردم هوای کثرت
از این قطره چو گردد بحر مواج	دری آید که باشد دره اتعاج
اگر خواهی که در دریای عرفان	زنی غوطه چو غواهمان و حران
طلب از گوهر انوار صغین است	که بحر وحدت او را تا بسین است
نخف بحر عرفان نام دارد	درو ، بحر نخف آسمان دارد

حقیقت انسانی مذکور در مراتب مستور که تنزل فرموده هر آئینه ویرا تمینی و تقیدی روی نمود و
 بسبب آن تمین و تقید از دولت قرب و شهود دور مانده و از لذات حضور بهر اعداد حضورها در انشای

له : ع : جمع : ع : ندارد : ع : جسم : ع : یکی : ع : ع : ز هر

ع : ع : باغ : ع : ع : شگوفه : ع : ع : بار : ع : ضم ۲ ، ضم ۱ ، ضم ۹۷ : درین ؛ ع : ع : ر

درین فطرت چو گردد بحر مواج : ع : ضم ۱۳ : تمین ؛ ع : قنی ؛ ع : ضم ۲ : تمین

ع : ضم ۳ ، ضم ۱ ، ضم ۹۷ : تا بسین

انسانی و صورت جسمانی که درین جا تعیینی خاص پیداگشت و تقدیری خاص هویدا که بسبب آن بعضی افراد انسانی بدوئی
 انانیت سرکشیده اند و خود را مستقل الوجود بدینند، از حق دوری و بهجوری نفوذ بالذات منها. در لحرای حرمان و
 بیداری صحران تماهسوار حقیقت انسانی شکا لرگیرد و در پی اُهووی آرزو و نخبه رنند و لوی رهوار راه-
 انگار، ناگان شیر سعادت ازلی و ضیفم دولت لم یزلی از بنشیه عینی و تمام لار پی روی نمود. احوال
 صحرائی و نخبه ران خود نمائی از وی بگوشه عدم در آمدند، اورا سیل شکا راه احدیت و و فیانی محدث شد،
 سر ارادت بحضرت نهاد که اورا زاویه خطرناک و بادی پر پاک گزرازند بتوانند، موسی وار بر طور راه قدم نهد
 و دامن خطر صفتی که در شان وی فوجد عبدا من عبادنا آتیناه رحمة من عندنا و علمناه من لدنا علماً
 نزول شده بگیرد.

حضرت قدوة البری میفرمودند که شراریط اصلیت شیخی و قابلیت اقتدائی ازین آیت استخراج کرده شده است
 پس باید که شیخ باین اوصاف پنجگانه موصوف و برهان عارفانه معروف بود همچنانکه صاحب در صادمیر نماید:
 اول اختصاص عدبیت خاص من عبادنا، دوم قبول استحقاق تعاقب آتیناه از حضرت بیواسطه و آتیناه حق
 سوم خصوصیت یافت رحمة خاص از مقام علمیت که رحمة من عندنا، چهارم شرف حکم علوم از حضرت حق
 که و علمناه، پنجم دولت یافت علوم من لدنا بیواسطه که من لدنا علماً. تقریباً از تنوایات مولوی
 انشاد فرمودند:

پیر تالعبان و خلقان تیر ماه	خلق مانند نقشبند و پیر ماه
کرده ام نخت جوان را نام پیر	کو ز حق پیر است فی زایا پیر
او چنان پیر است کش آغاز نیست	با چنان در پنجم ابدان نیست
خود قوی تر میشود فخر کهن	خاصه آن فخری که باشد من لدن

ع: مستقین ع: ز صی برای الهه روشنی و تاسف حدود مستعمل است (فرانسس)

ع: محروس ع: م: رهوار را ع: کتام ع: شکا را احدیت

ع: م: فنانی؛ را فیانی جمع فیفاء است که بیابان را میگویند (لسان) ع: م: گزرازند ع: قرآن ۵۱ آیه ۶۵

ع: ع: عدبیت ع: ع: سپید ع: ع: کرده ای ع: ع: این نام

پیرا بگزین که بی پیر این سفر   هست پس پیر آفت و خوف و خطر
 گر نباشد سایه پیر ای فضول   پس ترا سرگشته دارد باند غول
 غولت از ره افکند اندر گزند   از تو داناتر درین راه پس نثرند^۱

حضرت قدوة اکبری میفرمودند چو این چنین پیر دست آید داغش محکم گیرد ، و شیخ را باید که
 اول مرید را علوم شریعی که بدان احتیاج^۲ اصلی باشد بیاموزد و بعضی از عقاید صوفیه بر سبیل اجمال
 و سیرا آگاهند بعد بهشتی که مناسب حال وی باشد استعمال فرماید . اما از هو اشتغال مرید مبتدی را
 ذکر کلی مفیدتر باشد . مرید درین اذکار و اوکار و السیر و فی السبیل و الدایم به وجه تمام اولاد^۳
 بر مرتبه حیوانیه برسد و آنچه که مکشوف سائر حیواناتست بر وی کشف گردد^۴

درین منزل بود از لطف سبحان   مکشوف دیده اش مکشوف حیوان^۵
 چو ازین مرتبه ترقی کند بمرتبه نباتیه برسد ، خواص نباتات را معلوم کند و تسبیح اشیا در العنوم^۶
 درین جا باشد عنبر پاک ساک   بمک پر نبات مرزماک^۷
 شده در هر زبان اسرار تسبیح   به پیش فکر ساک راه تشریح^۸

چو ازین مرتبه ترقی کند و خیمه درجای ترقی و عروج زند ، بشهر حجاب برسد ، بر حکم عزیز^۹
 و اسرار عجیب کوی مطلع گردد ، از دغائن معادن و جواهر کان فرائض کوی دیده و در^{۱۰}

درین جا از جواهر کان اسرار   به پیش جوهری آرند خروار^{۱۱}
 ولی این جوهر کان معانی   در کار جوهری نماید تو دانی^{۱۲}

چو ازین منزل بالاتر فرام خیمه بمرغزار خاک زند ، درین جادفتری بیند پیر عجب ، و دیوانی
 باید پیر از غرائب که در و کلمات اسرار بسیار بود و حروفات آثاری شمار^{۱۳}

۱ م : بسپزند ؛ اما نثرند با فون مفتوح یا مکسوره ، بمعنی تمجید ، درانده ، همراه ، امیر ، فاطمی ،
 صنیف (فرانس) م : مبرکه م : ع : ندارد م : ع : ندارد م : کنانی ابدل ؛
 ع ، مخ ۹۷ : بر نبات ؛ مخ ۱۰۴ : هم ۱۰۴ : بمک بر نبات ذره امک م : در بر زمان ؛
 م : ع : مرتبات

بافر خاک چون بر پشت خیزد^۱   عجیب دید شهری خورد اوزد^۲
 چه نادر سکن انواع اصناف^۳   که بنود همچو او در هیچ اطراف^۴
 چه سیرغ درون قاف منظر^۵   رسیده صیبت او در هفت کشور^۶
 چون ازین رتبه عبور کند گشتی سلوک را در دریای آب اندازد و در ملزم و جملنا من الماد کل نمی آید^۷
 شنا کرد و زورق بصفت اکارض علی الماء بسناحل حاصل پیوندد^۸
 چه گشتی را در آب انگذ ملاح^۹   دریای عیان شد غرق ارواح^{۱۰}
 چه دریای که او را غصبت پایاب^{۱۱}   بهر سو آشنا رو کرد غرقاب^{۱۲}
 چون رخت ساک از دریای آب بساحل هوا رسد گذر بمال می افتد که جز باد هوای لطافت از آن گلزار نمی آید
 و وای نسیم لطافت از آن سخن زار نمی بر آید^{۱۳}

چه در بحر هوا انگذ زورق^{۱۴}   جنان یافت جمله ظل بریق^{۱۵}
 بهوای هوا ز آنجا گذر کرد^{۱۶}   بصورت های غیبی در نظر کرد^{۱۷}
 همچنین رتبه به مرتبه بکس نزول عروج میکند ، هر چند که ساک را ثافت و تقید کمتر ، لطافت ظاهر و
 وسعت بیشتر ، نسبت با مراتب عالیه کمتر ، علم و ادراک شاملتر ، تا حدیکه همین ثابت خود مرسد و اسمی که عین
 ثابت وی نظر آنست بصورت استعداد کلی هیولانی الوصف بر وی تجلی گردد .
 بیاید دانست درین حضرت عین ثابت ساک یکی ازین مراتب مکانه خالی بنود : یکی آنکه عین ثابت وی
 جامع بود در جمیع اعیان ثابت و شامل بود همه صور علمیه را همچو عین ثابت بنوی علی الله علیه وسلم و بعضی مساجمان
 کامل و ساکنان کمالی که بی بر پی وی سلوک کرده اند ، پس نفس اطلاق وی بر عین ثابت خود هر آئینه اطلاع
 باشد بر جمیع اعیان ثابت و احکام و آثار الثبوتی ازین اکانزل الی الابد . گوشه نشین گنج مکرزین جا نشان^{۱۸}

۱: بر پشت ۲: خورد در هر نسخ ۳: قرآن ۱۷: انبیاء ۳۰: م : آشنا

۴: چنان ۵: ع : "خود مرسد و اسمی که عین ثابت" ندارد ۶: ع : حصولاتی

۷: م : بباد آنست ؟ ۸: ع : از مراتب شکایت ۹: م : شامل ۱۰

۱۱: ع : بی پری ۱۲: ع : مکرر در اینجا

داده است :

در آن دایره گردش راه او نمود از سر او قدمگاه او

یکی از شاگردان او صلی الله علیه و سلم که در یک سلوک خود را بر اثر قدم مبارک رانده صاحب مفهول رست که از مقام حبیبیت خود خبر
 مسیده کشف الله عن بصری و بصیرتی و خیالی فرأیت بین البصر ما لا یدرک الا به و رأیت بین البصیرة ما لا
 یدرک الا به و رأیت بین الخیال ما لا یدرک الا به فصار لی شهوداً و احکام المتخیل المتوهم بالتعلیل موجوداً فقلت
 قد رین اتبعه و هو الرسول البعوث ای محمد صلی الله علیه و سلم و شاهدت جمیع الانبیاء کلهم من آدم الی محمد علیه السلام
 و أشهد فی الله تبارک المومنین بهم کلهم حتی ما بقی نعیم من احد ممن کان و ینکون الی یوم القیمة فاصم و عالمهم و
 رأیت مواقب الجماعة کلهم فعلت اقترارهم و اطاعت جمیع ما آمنت به بمجمل مما هو فی العالم العلوی و شهدت
 ذلک .

دوم آنکه عین ثابته ساکنه بعضی از اعیان ثابته را جامع بود پس اطلاع او درین مقام بعضی از افراد عالم برقی از
 احکام و آثار آنها بیان کند چنانچه در فتوحات آورده است فاعلم عن غیره لا وصلت علی بحر الروم من بلاد
 اندلس عزمت علی انفسی ان لا اترك البحر الا بعد ان أشهد تفاهیل احوالی الطاهرة و الباطنة الوجودية
 مما قدر الله سبحانه علی و احوالی و الی آخر عمری فتوجهت الی الله سبحانه بحضور تمام شهود عام و مراقبه
 کامله فاشهد فی الله تبارک جمیع احوالی و احوال الصغری ما یجری ظاهراً و باطناً الی آخر عمری حتی صحبت ابیک
 اسحق بن محمد و محبتک و احوالک و علومک و اذواتک و مقاماتک و تجلیاتک و کاشفاتک و جمیع خصوصیتک
 من الله سبحانه ثم رکبت البحر علی بصیرة و یقین و کان و ما ینکون من غیر اضلال و اختلال .

حضرت قدوة اکبری میفرمودند حضرت مخدومی شیخ عبدالرزاق کاشی از شیخ خود نقل میکردند شیخ ما را نظری برد مخصوص
 که چون خواستی که بر حال کسی مطلع گشتی نظری بوی کردی و از احوال اخروی و دنیوی وی خبر کردی . تقریباً
 میفرمودند که حضرت سید علی محمد الی در مدینه الاولیاء با جمعی از ائمّه اکابر نشستند بودند ، اشارت باین فرمودند که حالت

له ع : ندارد ۱۰ ع : بصری ۱۱ ع : البصر ۱۲ ع : فاعلم عن غیره لا وصلت

۱۳ ع : را یک ۱۴ ع : قدرت ۱۵ ع : ندارد ۱۶ م : علویتک ؟

۱۷ ع : یقین ۱۸ ع : روع کثیر بجا نیه ۱۹ ع : روع کثیر بجا نیه ۲۰

جاریه و واقعات بالیه این اصحاب همچنانکه باید در معرض بیان بیارید. ^{۱۰} بین اتفاقات خاطر خیر حضرت میر در غیر فقر ^{۱۱} حقیقی الفا کرد و حالت ایشان را مکتشف گردانید چنانکه از جزوی و کلی همه بر حضرت میر عرض کردم. همه از مرور ایام آنچه موعوض افتاد مشاهده شد.

سوم آنکه بنین ثابته وی جامع اعیان دیگر نبود مگر بر بنین ثابته خود فقط، چنانکه شیخ نجم الدین صوفی از مکتشفات سلوک خود بر حضرت قدس العزیز عرض نمودند که در آخرین اربعین شب بیست و نهم ماه مبارک رمضان حالت او بین و آخرین بر من کشف شد بلکه معاملات ازل و ابده بر من عیان کردند و من که اکنون شصت ساله ام یقین من شده است که ذریه من در محل عرشاه شیاق در کف پای بابای آدم بوده ^{۱۲}

چونکس او بهجام خام افتاد ^{۱۳} نظر از آغاز بر انجام افتاد
شیخ نجم الدین کبری بر حضرت قدس العزیز عرض رسانیدند که مراتب چهارگانه اصحاب سلوک و ارباب سلوک عنایت فرموده بیان کنند فرمودند تا که طالب سرو پا نشین بطلب یقین بعلم آراسته نباشد روزی از پیر نشانی و خلل بجال شود و ساک که فقیه نام حق همین آن در دل ندارد از بی دلی نفس سگی باشد ^{۱۴}

الف ساک است ببت صدق ^{۱۵} زو شده سلک راه حق زیبا
از ره لطف جوهر طالب ^{۱۶} ظل آست متمتخ ز صفا
چون ساک عنایت الهی و مدد حق ثابته میسر شود سر بسند ^{۱۷} منتهی السلوک فی هذه المقام و بتبدل السیر بالجذبة ^{۱۸} الجلیة و لا یکن الوصول الی الله تعالی الا بالجدبة الجلیة. صاحب این سلوک را ساک مجذوب گویند. چون ازین مرتبه سلوک فراموش و بمقام اصلی خود رجوع نماید تربیت طالبانرا شاید ^{۱۹}
هر آن ساک که کرد انزال و اعراج ^{۲۰} بفرق طالبانست دره انراج

و اگر عنایت ازلی و هدایت لم یزنی ناگاه به واسطه سلوک بشرف جذبه مشرف شود بدگاه عرفان موقوف. در آشنای ^{۲۱} این جذبه از حضرت بزرگ رسد که بهر در سلوک کار او بمقتصد انجامیده بود و پیرا در سلوک سلسله تربیت کرده بانحضرت

۱: م: آورد ۲: م: ندارد ۳: م: خطر فقر ۴: م: چونکس او بهجام هم در افتاد
۵: م: نظر از آغاز ۶: م: بی دل ۷: م: که از انی الاصل، ولی بجای "تمتخ" "تمتخ" است
و در "ع" "تمتخ" است. ۸: م: طل معنی قطره آب یا شبنم یا چیزی که زمین را قدری
نم سیند (آشناس) ۹: م: منتهی ۱۰: م: بتبدل السیر بانتمیت الجلیة و لا یکن الوصول الی
هذه الطريق الا بالجدبة الحقیقة و لا یکن الوصول الی الله تعالی الا بالجدبة الجلیة. ۱۱: م: در سلوک ۱۲: م: بانحضرت

جذب آورد محبوب ساکن گزیدش . این چنین کس نیز اقتداء را شناید . جز ازین دو صاحب دولت تربیت
ساکنان راه یقین و پیروزش سایرین طریق مفتی نیاید ، و این تاجبیت ذظیم الجواهر تاجر سر که نهند و
دواجبیت کریم القدر تاجر که کشند .

در آنحضرت که بارعام باشد   بدیدارش هم را کام باشد
ندانم تا کرا لطفش بخواند   که در خاندان کلام از کام باشد

حضرت قدوة اکبری میفرمودند که اگر ساکن بدگاه جذب نرسید و توقف در آشنای راه کرده ساکن فقط
گزیدش ، یا آنکه در سرحد جذب ماند و در هوای سلوک بمیدان هدایت بجهاند محبوب قدی گزیدش .
یکی ازین دو بزرگوار تربیت ساکن کردگار کمتر آید و سکن نفس ایشان زود کارگر آید و
روش ایشان و سیرت این خرب کیشان در اهل و شرب و لباس خدق قیاس این طائف است گاه باشد
که از خوردن سیر میبوند و گاه اصل نخورند . تقریباً میفرمودند که حضرت شیخ نجیب الدین بن غنیش
فرموده اند که مرا آرزوی محبت شیخ ابراهیم محبوب بسیار بود . ویرا در بازار دیدم میان زمستان .
گفت این ساعت آنست که هم محبت باشیم بشرط آنکه انشب در مسجد بازار باشیم . باوی در مسجد بی رفتم ،
گفتم طعام بیاورم ؟ گفت سیرم . پس برق و باران آمدن گرفت و ما و دالها روان گشت . چون
نماز شام و خفتن بگذاردیم و خلق از مسجد بیرون رفتند و من تنها باوی بماندم گفت من گرسنه ام ،
چیزی بیاور تا بخورم . نسبت تارکی بود ، برق و باران عظیم میبارید . چند دینار زر داشتم ، ویرا
دادم و گفتم معذرت دار که عذر واضح است . این زر را فردا قوت خود ساز . زر را بستید و ساعتی
صبر کرد و باز گفت که من گرسنه ام ، بریز و چیزی بیاور تا بخورم . خانه من از مسجد دور بود ، اما نزدیک
آن مسجد را خوشی بود . منم سخته وی رفتم . چون نشیده بدم که وی چیزی بسیار میخورد گفتم راجعاً

۱. در اوج با دال کسور یعنی لباس ، و با دال مفتوح یعنی قبا (لسان) ۲. کذا فی الأصل ؛
ع : که در مردم را عوار نام باشد ۳. ع : در عوار ۴. م : نه اینیه ؛ ۵. روع کفیه باینیه
۶. "مرا آرزوی شیخ ابراهیم محبوب ... هم تا با خورده بود" تقریباً همین عبارت در نقوش ۷. منقول است .
۸. م : میبود ۹. ن : ویرا گفتم بیا بیکروز هم محبت باشیم ، راجعاً نمیکرد . یکبار آخر روزی
ویرا در بازار ... ۱۰. ع : برفت ؛ ن : برن ۱۱.

همان رسیده اند و این بان منی گفتم که هر یک در حقیقت جمعی است از بس لطافت که در وی است از نفس و قلب و روح و غیر ایشان . گفتند که دیرگاه است که طعانی بجهت نموده است . خدمتکاران داشتند و هر یکی را طبقی بر سر نهادند ؛ بعضی پیراز برنج خام و بعضی پیراز باطلای خام و بعضی نخود و گندم و یک عدد دانه و یک عدد قدید به همراهین مسجده آوردند ، گفتند خود بپزند و من این ها را پیش وی نهادم و با خود تخمین کردم و این همه پنجاه من بود . گفتم صبر کن تا این ها بپزم . گفت همچنین بپزورم . همه را همچنان خام بخورد . ساعتی صبر کرد ، آواز سائلی از راه گذر برآمد که درویزه میگرد . از مسجد بیرون دوید و صبح جمع کرده بود از آن کودت از وی بستید . مقدار ده من نان پاره ها و طعامها مسجده درون آورد ، همه را بخورد . چون از شب نیم گذشته هر وقت بر خیز و در گوشت مسجده رو و نجسپ که بسیار زشت از من کشیدی ، اما اگر حرکتی کنی و یا نجسپ صلاک کنم . من بگوشت مسجده رفتم و خنپیدم و زهره آن نداشتیم که حرکتی کنم چنانکه اگر مضموی از من خارج میگرد زهره خارجین نداشتیم و در آن مسجده سنگی بزرگ نهاده بود . هر ساعتی بر خاستی و آن سنگ را بر گرفتی و بر بالین من آوردی و با خود گفتی : این سنگ را بوی فرو گویم و ویرا هد کنم پس مع خود گفتم که روان باشد که پدرش مردی پیر است ، فردا جزع کند . آن سنگ را باز بجای خود نهادی . چند نوبت چنین کردی . مرا از ترس خواب نمی آمد اما خود را چنان میخودم که در خوابم . پس مرا گفت میدانم که در خواب نه ای ، ترا زحمت بسیار دادم ، اکنون ترا بخدا سپردم و بخشیدم و بر بام مسجد میروم تا تو اولین زردی و خواب کنی . پس بر بام رفتم و بر سر نزد بان مسجد یک خانه بود ، کتاب بسیار در آن خانه بود که امام مسجد نهاده بود . آن خانه در رفتم . من از ترس بر ختم و در خانه از بیرون بستم و نجفتم . آواز چیزی خوردن وی از خانه می آمد و من در تعجب بودم که وی چه میخورد . میدانستم که در آن خانه هیچ خوردنی نیست . چون بامداد از آن خانه بیرون آمدم و رفتم ، در آن خانه رفتم دیدم که جلد های همه کتابها را خورده است .

۱۰ م : یعنی ۲۰ م : قدیده ؛ اما قدید گوشت را میگویند که در آفتاب خشک نشده باشد .

۱۱ م : در یوزه ۱۰ م : نیم شب از شب گذشته ؛ ن : از شب نیمه گذشته ۱۲ م : فراموشم

۱۳ م : بجهت ۱۴ م : "از آن خانه" ندارد ۱۵ م

حضرت قدوة اکبری میفرمودند که در سلوک اگر از بسبیل متابعت نبوی و طریق متابعت مصطفوی اندک انحرافی بود بمنزل مقصود خود رسیدن ممکن نیست چنانکه بعضی از شاخچه ها تا تقدم راحله سلوک خود به واسطه سبزه بزرخ ابراز رانده اند بدگاه نور الانوار نرسیده اند و ایشان از آنحضرت نیز جبر رانده اند . تقریباً از حضرت شیخ علاءالدین سنائی نقل کردند که شیخ محمد الدین نمدادی فرموده اند که در واقعه از حضرت رسالت پرسیدیم که ما تقول فی حق ابی سینا . قال صلی الله علیه وسلم هو رجل امر اذ ان یصل الی الله بلا واسطی محبته بیدی هکذا فسقط فی الناس . و همچنین شیخ شهاب الدین مقتول که از مبارهان اوست . اما حضرت شیخ فخر الدین رازی متابعت شده بسبب کمال حیرت مذموم ، خود که از سی سالگی از معلومات مقرر خود برگشته اند ، ازین واقعه بسیار متألم شده میگردیستند که اگر هم معلومات من برین وجه باشد چون کنم

یقینی که دانستم گمان شد چه سودائی که سود من زیان شد

یکی از شاگردان ایشان این صورت را بحضرت شیخ محمد الدین عربی سربازان علم عرض کرد . ایشان بامام نوشته اند که اگر میخواهی که ترا از معلومات خود رجوع بناید کرد و انبیاء کماهی معلوم نشود میباید که تصفیه وجه خاص را ملزم حال خود ساز .

حضرت قدوة اکبری میفرمودند بعضی ازین طائف را باطل و شرب اصلا در بالیست نمیگردد اگر چه ایام بسیار و احوام بشمار گذرد ، چنانچه شیخ الوزرعه اردبیلی وقتی محتضر شد ، پنبه تر کرده در حلقش ریختند و اندک از شوربایز در حلقش ریختن گرفتند . منع کردند و گفت از سی سال روزه داشتم اکنون بر روزه میروم . حضرت قدوة اکبری میفرمودند که بعضی از عقلای مجانب در برخی از طرفای عارفین را حالات طریقه و مقامات شگرفه صادر میگردد و چنانکه از روی ظاهر مقال ایشان خلاف ادب مینماید ولی نزد آنحضرت تعالی از آب زلال خوشتر آید چه بعضی ازین طائف مستغرق صفت میباشند که جاوید میمان سرافرده غار و همیشه هفتیشان حرم راز اند . تقریباً میفرمودند که جعفر خدی میگوید که در بیت المقدس بودم دیدم که مردی هم روی خود را

در عبادی پیچیده بود ناگاه برخاست و رو بآسمان کرد و گفت کدام را دوست تر میداری آنکه دوعبا و پالوده
 دهی یا آنکه قندیلای خانه تو در هم شکتم . پس بجای خود باز نشست و نجفت . من با خود گفتم این مرد
 روستای است یا از اولیاء اللہ است ! در میان آنکه من در فکر کاروی بودم که شخصی در آمد با وی زنبیلی
 بزرگ و سب است و چپ می نگرست اما ویرا دیده و آمد و بالای سر او نشست و گفت بر خیز که من
 برای تو یکی چیزی آورده ام ، پس از زنبیل دوعبا و پالوده بیرون کرد . آن فقیر بنیشت و بخورد
 چندانکه خواست ، پس گفت این باقی را بفرزند ان خود ببر . آن شخص برخاست و رفت . من در عقب
 وی بر فتم و گفتم بخدای تو که این مرد را پیشانی ختی ؟ گفت هرگز ویرا ندیده بودم غیر از امروز . چند روز بود
 که فرزندان از من دوعبا و پالوده خواسته بودند و من مرد فقیرم و حال من گفتم که هرگاه خدای تعالی فتوی
 رساند بکنم هر آنچه میخواهد . امروز یک دینار کسب کردم و حوائج آنچه گفتم خریدم و بخانه آوردم و در
 طنج او اصرام کردم . چون بخت شد خواب بر من غلبه کرد ، نجفتم . هاتنی آواز داد که بر خیز و آنچه
 بخت ای تمسجد ببر و پیش آنزد که خود را در عبادی پیچیده است بده که معالی درشت داریم و ما این
 را از برای وی ساخته ایم آنچه از وفده وی ماند بفرزند ان خود آورده بده که اثر سلوات دارد . از خواب
 در آمدم . فرزندان آنرا پیش آوردند تا بخوریم . برداشتیم ، این جا آوردیم چنانکه می بینی .
 حضرت زوالین میفرمودند که غزیری از اکابر روم بحفرت قدوة اکبری آورد و بعضی سخنان سلوک استفسار
 کرد ، حضرت ایشان آنچه که تمامتر بیان این راه بود بیان کردند . چون سائل را مقصود استفاده بنزد
 آصف مکابره کرد . حضرت ایشان فرمودند ای غزیری که دعوی سلوک دانی میکنی و خود را مرشد سلوک نشان
 این مقام در عالم باطن بده که قال ابو نیرید السبطی قدس اللہ روحه جمعت اسباب الدنيا و ربطتها
 بحبل و ربطتها فی بحر الایاسه فاسترحت و وصلت الی الجبار .
 دریای ایاسه و بحر ایاباسه کدام است . چون از آن دریا عبور کردی مگر ام سفینه در آن بحر غرق می

لحم : دوعبار ؛ ع : دوعباد ؛ ع : دوعبار ؛ ع : دوعباد ؛ ع : آنرا ؛ ع : جمیع

اسباب دنیا ؛ ع : روح کسید بانیه ؛ ع : بحر الایاسه ؛ ع : اباسیه

کسی که نین بحر را خواص باشد
بداند سر خوامان دیگر
کسی که نیست از جوهر فرشتان
چو دانند حقیت یاقوت و زهر

ماهی در زندان خوشوار و کیفیت ساکنان جاسپار خیره مندی نداند و واری خرد مندی بر زبان نراند
آنگس داند حال دل غمگینم کوراهم ازین مذکلاهی باشد
مردانه ای که خود ترک بی فراق مفاد باشد و از اسلحه دشت از سر تا دم آماده ، او زخم این سر که تواند خوردن و مرهم
این کار بر جراحت تواند اندودن

جبره ترک نوش باید کرد   تماشوی مست فقر تا بابد
فردای از صفا و صبر پیش   تماشوی درد فرد نزد احد
ترک جزو کل جان باختن است و پروانه شمع الله بودن ، آری کل اناء یترشح بمانیه
از کوزه هم سرون تراود که دروست

بنظر نفس در سخن این فقیر نظر نباید کرد و علم به دیدن دل باید نگریست که درین جوی آب کدام دریا جاری است

درون مهر جان خود چو پوسف نماز من دارم
نخلوتخانه حسینه که از انبیا خالی شد
ز وصل شاهد بلقیس در عالم سلیمانم
چو در دل صورت خورشید معنی غنیمت طالع
نثار وصل تو اشرف مثال دین و دنیا را
که حد هجو زنجای کبوتی غنیمت دارم
چه شاهد نازک موزون من خلوت غنیمت دارم
که جن و انس و جنس و طایفه در زیر نگین دارم
سرگردون بنیر پایدی صحت سبز من دارم
کنند نقد روان را هم که حد دنیا بدین دارم

۱۴۳: کل باید کرد و آن ۷۴ م : چو ۷۴ ع : نشا حان ۷۴ ع ، صم ۵۳ ، صم ۳۲ ، صم ۹۵ : خودین
صم بدن یعنی یان ، و از "این" اشاره است به "روان" که در معنی روح استعمال شده است

حضرت در یتم تبرکیم از حجب ظلمانی و بروق نورانی استفسار کردند . حضرت قدوة الکبریٰ صغیر بودند که بیان
 احوال تجلیات و تبیین کمشوفات شایخ علی نهج التفصیل فرموده اند و هر کسی بر حسب سبک سبیل الهادی
 پیمرده . اکنون بر طریقی اختصار و ایجاز گفته می آید که چون طالب صادق و سادک واثق در اذکار
 و افکار اشتغال می نماید و طریقی ریاضت بر سبیل جهد می پیماید بتجلی الصور الحسنه و القبحه قلا
 یلتفت الیها ولا الی البروق واللوامع و الا نوار الساطعة و الا الی اولا نوار المتوردة و لعلم یقیناً ان
 النور الحقیقی منزله عن ان یکون ملوّفاً و مشکلاً و متجیزاً فی جهة من الجهات

حضرت قدوة الکبریٰ صغیر بودند که در حدیث آمده است ان الله تعالى سبعین الف حجاب من نور وظلمة . حجب
 ظلمانی و اسرار نفسانی همچنانکه حواس خمسہ و طبع و ادراک و خیمه و شمائل ضعیفه و نفس و هوا ،
 شهوات و هواجس شیطانی و وساوس نفسانی و هر یکی ازین انواع ظلمات تنفرع میکنند که شرح او اطباء
 دارد و از انواع حجب ظلمانی بر سادک اسهل است از حجب نورانی زیرا چه نفس باطبع نبور مائل است . نور
 ظلمت ده هزار ازان در زیر هر لطیفه از قالب و قلب و نفس پوشیده اند که مجموع دی هفتاد هزار ازان
 میگردد بمشوره آلاء حجب ظلمانیة مستکنه فی اللطیفه الثانیة و لونها کدر چون شغل و اذکار ترقی
 گردد و ازار نشغل گردد بشاهد تنگ انظلمات المطبقة بعضها فوق بعض . وجود سادک چون لطیفه
 بر د لطافت ازار مدطی اثر گردد چنانکه کف آب سفید . و ده هزار از آن پوشیده اند در لطیفه الثانیة
 که لون او کبود بود و منبع قطرات شرور و نقشای صفات کدور همین است و ده هزار از آن پوشیده
 در لطیفه قلبیه که رنگ او سرخ تر است چنانکه اشتغال آتش
 چو نور شمع رویش بر فروزد نقاب از غیرت از پیشش بسوزد

ده هزار از آن پوشیده اند در لطیفه ستریه که لون او سفید تر باشد چنانچه زجاج سفید و صاف که درو

له م : الی له م : هنوز له م : الثانیة له م : کدورت له م : بشاهد له ع : روشن

له ع : جهان

عکس آفتاب افتد

تساع نور او کز اضطراب است / تو گوئی آفتابی اندر آب است

و ده هزار از آن بخارده اند در طیفه کوهی که رنگ او زرد تر است و روغایت صفا و لطافت

از آن نوری که تابانست و احر / نمایان شد بزرگ نور و جلال

و ده هزار از آن مندرج اند در طیفه خفیه که رنگ او مشابیه آئینه منقل بود مثل سواد چشم در گوشه
مردک . درین جاساک از چشم آب حیات اندک سیراب میگردد ، و ده هزار از آن پوشیده اند در
طیفه حقیقت که قائم اند بآن لطائف ازار و رنگ او سبز تر است و روشن میکند چشم و فرج قلب میرساند
و رنگ حیات ازین بر آید ، لکن ازین رنگ حقیقی مینماید

درین جاساکان است سر و دقتی است / که آخر نور از رنگ عقیق است

حضرت قدوة البری نفس از همداد میگردد که چون آئینه دل مندرج از تصرف صفا لا اله الا الله صفات یابد
و رنگا طبعیت و ظلمات صفات بشریت از و محو شود پدیداری انوار غیبی و محل انوار لاری برود . در
بدایت حال آن انوار بیشتر بر شمال بروق و لواتح پدید آید و بهر لسان ترقی هزار گونه افزاید

یا ایها البروق الذی قلمع / من ای الکاف الجمیع قطع

چنانکه صفات زیادت میشود انوار بقوت تر میگردد و بعد از بروق شمال چراغ و شمع و مشعل و آتش های افزوده مشاهده
شود . پس آنکه انوار علوی پدید آید ابتداء از صورت کواکب خورد ، و بزرگ آنکه در صورت قمر مشاهده افتد و
بعد از آن بر شمال شمس و بالاتر ازین ازار مجرد از شمال نمایان خواهد شد . حضرت قدوة البری میفرمودند سناک
را هم است که از هم این انوار اعراض کند و توجه کلی بر اضع خروج دارد ، مگر مجذوب شیرازی ازین جا گفت :

غلام محبت آنم که زیر چرخ بود / ز هر چه رنگ تعلق پذیرد آزاد است

و نقشای ازار و منبع الان آثار متنوع است چون روحانیه سناک و ولایت تیغ و ازار نبوت صطفی صلی الله علیه و آله

له : ۴ : سناک ۵ : پذیرا ۶ : الفکار ۷ : ملمع ۸ : فراقی ۹ : نم ۱۰ :

ضم ۱۱ ، نم ۹۷ : بمراقی

و ارواح انبیاء و اولیاء و مشائخ و حضرت عیسی و انوار اذکار مختلفه بتخصیص نور کلمه طیب و نور قرآن و ایمان و احسان و اسلام و انواع عبادات و طاعات که هر یک را نوری دیگر است و از هر عبادت و نشای نوری دیگر بود از هر طاعت سروری دیگر خیزد مناسب آن ۵

هر عبادت را حضور نوری دیگر است   هر طاعت را سروری دیگر است
هر چراغی که عبادت بر کنی   مطلع انوار و نوری دیگر است

و صریح را ذوق و لونی دیگر . چون انوار یکلی از حجب ظلماتی بیرون آید خیال را در آن تفرقی نماند . تقریباً میفرمودند درویشی بجلوت خانه مستنول بود و راه شعلی که پیش گفته می پیمود . ناگاه نوری نمایان شد که هم آفاق را پوشید و اجزای او را تحت سطوت انوار خود کشید . درویش گمان کرد که نور الهی است و سطوت حضور ناشایمی . پیشش دریافت که از راه می رود ، بصورت مثال تجلی کرد و گفت ای مرید زینار خیال دیگر هرگز مسر و راه سلوک گیر و این ها را بسین و گذر که این نور و صفو و تست ۵

چو بینی ذره خورشید انوار   درخشد در هم اطراف و اقطار
ولی باید ترا خورشید روی   که آگاه ترا زین رنگ و بوی

حضرت قدوة الابرار میفرمودند گاه باشد که بجهت تقویت عقیده اصحاب روحانیه مشائخ نمایان گردد که بوی عقیده وی زیادت گردد و تفرقی مراتب اکابر از وی ظاهر بود چنانکه شیخ علاء الدین سمنانی نقل می کند که روزی یکی از مریدان باینزید که مردی در حیات بوده کار کرده . از وی منقولی است که گفت او را شخصی : چه نسبت که ترابین خانه آن عقیده ارادت کردی و سلوک جز متابعت باینزید آوردی ؟ گفتم من این لمید انم اما یک نوبت و صفو میساختم ، در آشنای آن دیشم که دیوار قبه بفتگافت و از آسنوی غصائی پیدا شد و در آسمان ستاره و شستری می نمود ، پرسیدم که این چیست ؟ یکی گفت این نور سندان الحارثین است . ساعتی شد آسمانی دیگر دیدم تمام نورانی هم می خورشید .

۵ ع : الان ۵ دین و اخو تقریباً در همین الفاظ در چهل مجلس درق ۴۴ منقول است ۵ در چهل مجلس چنین است : فرمود که روزی یکی از مریدان سلطان باینزید که مرد در حساب بود کار کرد چنانکه شیخ سیف الدین باخرزی را باد خوش بودی بغایت و فرقه او داشتی و او در آخر مدت ده سال جز متابعت باینزید کار نکردی . گفتم من این لمید انستم اما یک نوبت و صفو میساختم در آشنای آن دیدم که دیوار قبه بفتگافت و از آسنوی ... او را در اعلای راتب جبه کرد

گفتم این چیست ؟ گفت این نور محمدالدین نوری است : آن درویش متعجب ماند . بعد از آن گفتم این سخن نه بان^۱ میگویم که در مراتب ایشان تفرقی میکنم یا ترجیح مینهم شیخ محمدالدین را بر سلطان المارینی ، اما هر کس را حقیقتی حواله کرده است بمشربی ، چون او توبه بان شرب کرد و متابع آن طریق شد حقیقتی جهت ثبات قدم او در آن طریق شیخ او را در اعلی مراتب جلوه کرد .

حضرت قدوة البری میفرمودند که چون انوار و اوان نصایت گردد و در بی لونی و بی رنگی و بی مکانی و بی تنگی در آید ، و نور مطلق آنست که از این همه پاک و منزّه باشد . از اوان و انوار و هر چه در صورت بیرون می آید که گاه بود که از غلبات انوار روح محمد^ص حجب صفات بشری متخلف شود و بر مثال ابر پرتوی از روحانیه در صورت برق نشاء افتد و لامع از نور ذکر باشد و از نور و فنونیز باشد ، چنانکه مذکور شد و در بدیه این بیت فرموده اند سه چه نسبت به و آن رخ بی نظیر که ذره کی و آفتاب نیز

اما لایح آن که غشای او نماز و قرآن و اسلام و ایمان بود و تفاوت میان برق و لامع و لایح آنست که برق بر قوار بجمد و زود منقطع گردد و لامع و لمان متعاقب بود اندکی توقف بکند و لایح چون نور آفتاب که عکس آب یا آئینه بر جامینند و قدری توقف میکند و باز در حجاب میشود ، پس نور نماز یا قرآن یا اسلام یا ایمان عکس بر آئینه دل می اندازد و نور لایح می افزاید و می گاهد . اما آنچه در صورت چراغ و شمع و شعله و مانند آن بنید نوری باشد تقبیس از خورشید و ولایت شیخ یا از حضرت بنوت که سراجا منیرا یا از استفاد^۲ علوم یا از قرآن یا از ایمان و آن چراغ و شمع دل بود ، و اگر در صورت قندیل و مشکو^۳ بود نور عرفان باشد کما قندیل نور که مشکو^۴ الی آخره . اگر علمیات چون کواکب و اقمار و شمس بنید از انوار روحانیه بود ، و گاهی مسائنه آنها بآسمان ، ولی آسمان بود که بر صفای هوا ظاهر میشود ، و گاهی نفس چنان نفسی میشود که آن آسمان و ارسائنه بگیرد و دل در آنجا چون ماه مینماید ، چون آئینه دل تمام صافی بود ماه تمام نماید و بواسطه کدورت ناقص نماید ، و اگر قرین یکبار نماید آفتاب روح ، دل ماه بود . چون قرین و کواکب در دریا و حیاض

۱ ع : بی الوالی ۲ ع : ندارد ۳ ع : هم ۴ ع : عکس با آئینه ۵ ع : ندارد
۶ ع : لایح ذوق ۷ ع : ندارد ۸ ع : تفاوت ۹ ع : جان

و چاه نماید انوار روحانیت است . ترقی و معنای روح از رتبه کواکب تا خورشید بود چنانکه ابراهیم خلیل را شد .
 همچنین قیاس باید کرد ، درین جا حاکی صادق القول دل است ، هر چه او گوید بشنود اما دلی که دلتی شنیدن
 باشد ۷

نه هر دل صاحب اسرار باشد   نه هر کس صادق الاقرار باشد
 دلی که دارد از عرفان حقایق   به پیشش جام جم بیکار باشد
 در حکم دست ما کذب الخواد ما رأی و آیت الله نور السموات و الارض که تحقیق بیننده آن دل است
 و نمائنده آن حضرت تعالی ، چون معرفت خدا را بی حق باشد و کام دل قابل آن ذوق بود و غیب و شهادت
 ظاهر و باطن یکسان باشد درین رتبه لذت سننهم آیاتنا فی الافاق و فی انفسهم پدید آید ، اگر در خود نگر حق را بیند
 چنانکه حضرت علی گفت ما نظرت فی شیء الا و رأیت الله فیه . چون حجب بکلی از پیش برخیزد و مقام شهودی بواسطه
 میسر گردد گوید ما نظرت فی شیء الا و رأیت الله فیه و اگر در بحر بی پایان شهود مستغرق شود و جود مشاهده قتلای
 گردد ۷

جو در دریافته یک قطره آب . بود آن قطره هم دریای سیراب
 درین مرتبه قول سید الطائفة جلوه گر گردد که ما فی الوجود سوى الله . درین مقام شهود جمله مشاهده در آئینه اشیان
 هم نظر مشاهده بود . چنانچه صاحب مرصاد گوید ۷ مباحی

عمر سبت که در راه تو پایست سرم   خاک در تو بدیدگان بی سپرم
 زان روی کنون آئینه روی تو ام   از دیده تو بروی تو می نگرم
 و الان انوار که در مقام انوار مشاهده افتد رنگی دیگر دارد بحسب آن مقام چنانکه در مقام لواکلی نفس نوری اریق
 پدید آید و آن از امتزاج نور روح بود یا نور ذکر باطلعت نفس نوری اریق زان گفت ۷
 اگر با روح نور نفس ملحق   بود رنگی نماید همچو اریق

له قرآن ۲۷ بجم ۱۱ ۷ قرآن ۱۸ نور ۱ ۷ قرآن ۲۵ حکم السجده ۵۳ ۷ ۳ : هدیه

۷ ۳ : ندارد ۷ ۳ : یا نور دیگر باطلعت نفس از معنای روح و طلعت نفس نوری اریق
 زان گفت

جاء ارزق که مبتدیان متصوفه پوینند نشان این مقام است .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که در ابتدای کار مشایخ مرطابانرا بحسب رنگ تجلیات لباس می پوشانیدند تا هر کدام را علامتی باشد از اکتساب و انوار

درین راه طالبانرا هر زمانی لباس هر کسی باشد بیانی

چنانکه علامت غزوات در جواد الصغر چون ظلمت نفس کمتر باشد و نور روح زیادت میگیرد نور سرخ مینماید و چون صفای بیشتر بود نور سفید پدید آید و چون نور روح بصفای دل امتزاج گیرد نوری سبز پدید آید و چون دل تمام صافی شود نوری چون خورشید پدید آید و چون کمال نورانی بود نظر بر و ظفر نیاید

بهر نور تو بر تو نظر نمی یابد ترا چنانکه توئی و دیدنش نمی یابد

ز تو چگونه خبر شد دل را که در ظرف طراز پیرهن از تو خبر نمی یابد

چون نور حق عکس بر نور روح اندازد مشاهده باذوق مشهود آینه شده شود . چون نور حق بی حجب روح و دل بی حجب در خود آید بی رنگی و بی کیفیت و بی حسی و بی تعلیلی و بی نهایی آشکارا کند . عکس از لوازم او نبود ، این جا نه طلوع ماند نه غروب نه یمن ماند نه بسمار نه تحت ماند نه فوق نه زمان ماند نه مکان نه قرب ماند نه یوم نه شب ماند نه روز ، لیس عند الله صباح و مساء ، این جا نه عرش است نه فرش ، نه دنیا است نه آخرت

چو تابه آفتاب ذات را دار	نماند از وجود کون آثار
هم سر در عدم گیرند الحق	ز نور آفتاب ذات مطلق
و گر بپنای عرش ست خوره گردد	و گر در پای فرش ست قطره گردد
بنزد او نباشد صبح و شامی	چه روز است آنکه او را نیست نای
شرف از قطره دریا کشیده	شده دریا و از قطره ندیده

۱: م : ظلمات ۲: ع : چون کمال نورانی بود نظر بر و ظفر نیاید ۳: ع : ندارد

۴: ع : مشاهده آید و بی کیفیت باذوق ۵: م : تلک و تلک ۶: ع : و القوم ذات

و من لم یقلبت

نور پیدا اذا بدأ تکلن   شمس طلعت و من رآها امن
و القوم ذات کنکم قلت   و کم اقوال لکن مع من

حضرت خدوۀ العزیز میفرمودند که باین انوار مجالی مجمل نه گورشد اکنون شرح انوار جلدی نشینو . صفات جلد که از عالم خداونزیست فناء الفنا اعتقاد کنند . باین از شرح این احوال ماهر است چه احوال عیالی است نه بیانی کده غیبیست نه شهودی . اول نور پیدا آید محرق که خاصیت لا یبقی ولا یتدری اشارت را گردد بحقیقت هفت دوزخ از پر تو آن نور است . بیچاره مجذوب شیرازی ازین وادی خبر میدهد

ز باغ وصل تو پاید ریا فی رضوان آب   ز تاب هجر تو دارد شرار دوزخ تاب
انوار صفات جلال مشرق است نه محرق و انوار جلال محرق است نه مشرق و عقل و فہم ادراک این معنی کنند و گاه بود که نور صفات جلال ظلمانی صورت بود و عقل چگونه فہم کند نور ظلمانی را که عقل از جمیع بین الفہمین محال شناسد . اگر فہم توانی کردن کن . آن اشارت که خواجہ علیہ السلام میفرمایند دوزخ را چند هزار سال تا فتنند تا سایه شد و انون سایه اشست ، ازین دود آتش سایه را عقل چگونه فہم کند ، و ازین جا که حقیقت وحدت و وحدانیت است چون فطر کنی هر جا که در دو عالم نور و ظلمت است از پر تو انوار صفات فہم و فہم است که اللہ نور السموات و الارض و از بر این معنی نور و ظلمت را بلفظ جعلنا اثبات کرد کہ بلفظ خلقت گفت خلق السموات و الارض و جعلنا الظلمات والنور خلقت دیگر نهاد و جعلیت دیگر ، در ضمن این اشارات معنی بسیار است لائق ہر فہمی نباشد

محرم دولت نبود هر سری   بار سیجا نکشد هر سری
اما صفت جلال در مقام فناء الفنا سطوت و ہیبت الوہیت آشکارا کنند ، نوری سایه بقی ، ممیت ، نمی متاعده شود کہ از سطوت عظمت و ہیبت آن شکست طلسم اعظم و رضع رسوم فہم پیدا گردد ، چنانکہ شیخ احمد غزالی رحمۃ اللہ علیہ درین معنی رزی میگردد

۱: ع : والقوم ذات و من لم تلبت ۱: م : عیانت ۱: قرآن ۲۶ متر ۱: ع : حرق
۲: جعلیات ۱: ۱: قرآن ۲: م : خلقت ۱: م : حس ۱: ۵۹: م : سمویت ؛
۳: بموسیت ۱: ع : رسوم ۱: رجوع کشید بجا شیبہ ۵۶

دیدیم نمان گیتی و از اصل جهان   وز علت و عار بر گذشتیم آسان
در نور سپید و در سیه مانده بزم   زان نیز گذشتیم نه این ماند و نه آن
خواجه علیه السلام در استدلال امرنا الاشیاء کما هی ظهور انوار صفات و قهر میطلبد که صفات ذاتست و هر
چیزی را که در عالم وجودی هست یا از پر تو انوار صفات و لطف اوست یا از پر تو انوار وجود حقیقی حضرت لایزال و
لم نیلی است چنانکه فرموده هو الاول والاخر والظاهر والباطن دیگر هر چه هست بدو هست یا ازوست این
است سخن بی پوست

دل مغز حقیقت است تن پوست بسین   در کسوت روح صورت دوست بسین
هر چیز که او نشان هستی دارد   یا اوست بجای دیده یا دوست بسین
حضرت قدوة اکبری میفرمودند در اول و آخر سلوک بعضی ازین ساکنان را میباشند که بتجلی محمدیت مشرف میگرددند
و این جای هلاکت ساکن است تا مرشد کامل میباید که ازین ورطه بدر آرد. تقریباً میفرمودند که اخی محمد
دهستانی چون مغلوب الحال شد غیج وی دریاقت. بانگ بروی زد و گفت در چه حالی؟ و چه دیدی؟ بگو.
گفت نمی دانم و نمی توانم گفت. گفت ترا از مخای. بده آنچه توانستی گفت. اخی مقام لبس عالی بود.
بعد ازین بچند ماه دیگر بتجلی محمدیت بتجلی شد و آن مقامی است لبس عالی که در آنجا احتیاج باکل و شرب
از ساکن بر نیخیزد و چون در آنحال خود را بدید غروری در وی پیدا شد و با خود گفت که ناخوردن صفت
حق است و این صفت مرا حاصل است و در باطن وی دعوی خدای سر بر زدن گرفت و ترک خوردن کرد
چند آنکه چو لبش منیزدم و چوب در دهان میگردم و شربت در دهان او سیر بختم باز بدر میبخت و مخلق
وی فرو نمیرفت. بگذشتیم تا مگر خود بخوشی خود بخورد و هیچ نخورد تا شش سال برین آمد و بخدمت
قبایم می نمود و یک سعادت وی آن بود که خود را هرگز از من بی نیاز نمیداشت و اگر نه این بودی هم در آن
ورطه هلاک شدی و من القه بعد از آن بکعبه رفتم و او را با خود بردم و مقصد من آن بود که میدیدم که

۱۰ م: در نور سفید و سیاه ماه ندیدیم ۱۱ ع: بهار د ۱۲ م: اخی محمد دهستانی چون... ازین
ورطه رها شد ۱۳ عین عبارت باندک تفر در نفعات ۱۴ ع: مقول است ۱۵ ع: ن: ازین باز نمیداشت و نیاز
نداشت ۱۶ م: نمیداشت ۱۷ م: شک میبردند ۱۸ م: اگر اوست رسولی علی الله علیه وسلم و در بدین
آن میباید کرد که رسول علی الله علیه وسلم کرده است و من میکنم

جماعتی دین حال را محب میداشتند و در قدرت حق تعالی به شک می بودند و انیشتانرا این شک زیان بود و چون حال وی مانده
کردند شک برخاست و یقین خود را تیغ کردند چون بدین رسیدیم اورا نفقہ اگراست رسول صلی اللہ علیہ وسلم صحتی و
در آریک، مگر آن می باید کرد کہ رسول صلی اللہ علیہ وسلم کرد و من می کنم و گرنہ بر خیز و بر و کہ پیش ازین در صحبت ما
نتوانی بودن و علی دوستی حاضر بود، نفقہ در دهن او میخاد و سه نفقہ تعیین کردم کہ در روزی بخورد تا مکہ ^۱ ما بعد از آن
در مکہ نفقہ کہ همچنانکہ در دشتیان میخورد بخورد و حق تعالی اورا ازین در طرہا نند.

حضرت قدوة البری میفرمودند کہ نهایت وصول ساکت تا بحین ثابت و غایت حصول عارف تا بصورت علمیه وی باشد
و این مقام خالص اهل وراثت است و بر فی را باشد کہ ازین مرتبہ عبور دهد و سیر منزل وحدت رساند. ذائق
فضل اللہ یونہ من یشاء و در ضوابط مذکور است کہ چون ابن القادر نور و رسول بحضرت واحدیت
رسانید ناگاه پیش روی خود نشان پای دید، عزیت کرد کہ نشان قدم کہ باشد و حال آنکہ ویرا عقیدہ بود
کہ هیچکس بر من سبقت نگرفته باشد. ^۲ آخر او را نمودند کہ این نشان قدم نبی تست صلی اللہ علیہ وسلم. خاطرش تسکین یافت
چہ عالی همانند کز غنوت کپی در پی روند راد بنوت

حضرت قدوة البری میفرمودند کہ روزی پیش حضرت مخدومی ذکر از کشف افتاده. فرمودند کشف باطل و تحقیق
عبارت از کشف شدن نسبت شهودیت و صف لازم بودن وجود ذوقیه است بحقیقتی کہ طرفہ العین ازین نسبت ذاصل بنود
و ازین شهود غافل، و نزدیک بعضی شاخ مراد از کشف ارتفاع محاب کونی از بر ساکت و اجماع نقاب صوری از چشم
است چنانکہ حالات صد کرده و واحیات هزار کرده ویرا معاند بود علی مقام انحصار و واقعہ روزگار اورا مشاهده شود.
روزی حضرت قدوة البری: بحکم از اصحاب کبار و احباب نامدار چنانچہ شیخ نجم الدین سنبل و شیخ نجم الدین بکر و بابا
علی ترک و جماعتی دیگر از مسکن شهر در جامع بلخ نشسته بودند و در درجہ معارف کشاده و کوشش مجلسیان بدر
بکر کاشف آگاده. ناگاه حضرت انشان عصای خود را برگرفتند و چند بار بدو را جامع از روی غضب زدند. بمعاند
این حالت غریب و بمشاهده این جدلت عجیب اصحاب را حیرتی گرفت. حضرت نور العین بعد از زوال امکان استقبال نموده

۱: شک می بردند ۲: ع: بتعین ۳: ن: اگراست رسول صلی اللہ علیہ وسلم و مرید منی، آن
می باید کرد کہ رسول صلی اللہ علیہ وسلم کرده است و من می کنم ۴: م: "تا مکہ... بخورد" ندارد
۵: ع: عادت ۶: م: "پیش روی خود" ندارد ۷: م: کفر فتنه

استفسار کردند . پس از تجاھل بسیار و تماھل بشمار فرمودند کہ ہمدین زمان در کنار دریا پارہ فوجی از روسیان و جوقی از زنگیان در میدان مصل^۱ دز آمدند ، کارزار دیرانہ و پیکار روسیانہ بھمدگیر افتاد و در روسیان یکی از مردان این فوج بود ، استمداد کرد . صحت فخرانہ و شکر حال او شد . حقتالی لشکر روم را فطرف و عسکر زنگیان را فطس^۲ ساخت و مد سوار زنگیان در میدان کشتہ شدند . یکی از انبشیان بر اسب ابلق بود ، دست چپ وی از زخم تیغ افتاد . ببحث تسکین خاطر بعضی مردان و یقین عقیدہ فائز^۳ بر بنی طالبان فرمودند کہ این واقعہ را تاریخ سازند بعد از چند روز تشغی از آن جنگ مجروح برآمده بود ، درین جا آمد . سالہ یکدگیر چون مقابہ کردند بعینہ همان واقعہ بود ۔

زهی نور خمیر حضرت میر کہ جام جم بر پیش او سفال است
زامنی تابه استقبال احوال بر پیش چشم او موصوف حال است

در جنگ صاحبزبان گیتی ستان حضرت قدوۃ الکبریٰ بہ بعضی از اھباب چنانکہ حضرت نورالعین و حضرت شیخ ابوالقاسم و شیخ علی سنان و بابا حسین خادم و مولانا عزالدین ببحث تفرج مکرر مبارزان دلیر و مقابلہ چالشگران جیر رفته بودند چون بر قتلگاہ برآمدند دیدند کہ صفای ہتر بران در یکدگیر آراستہ اند و فوجای پلینان بھمدگیر پیراستہ ۔

یلان بر نشستند از بہر جنگ زره پوش در جنگ کردہ کھنگ
چون میدان بلشکر بر آراستند زهر سو یلان مردمی خواستند
زهر فوج آمدیلی جنگ ساز چو کوهی کہ آید کبھی فراز
ہتر بران بناورد آویختند چو شیران بشیران بھم ریختند

چو ہر روشکر نسیم رسیدند و ہا دران عسکر تیغھا علم کردند حضرت انبشان فرمودند کہ این ہر دو لشکر در دست من است ، ہر کرا خواہم فروز مندی و ہم و ہر کسی را کہ دالم بہرہ مندی بخشم . در آشنای این سخن آستین ہر زندا ہر دو ساعد خود را دراز کردند و بازوی راست خود را بمقابلہ یک فوج نهادند و بازوی چپ بمقابلہ فوج دیگر

۱۔ مصل : شہری بزرگ و نامی است و از تختگاہ های اسلامیان ، و از آنجا با ذریعہ بایجان میروند
چون آن شہر جزیرہ را بجوق پیچوند از آنرو آنرا مصل گفتہ اند ، از شہرهای کہن و دیرین است
(معجم البلدان ۶۸۲-۶۸۳) م : روم م : زنگبار م : فاطر م : موقوف
۲۔ م : تناور در

آوردند و هر پنج را که بالا میکردند لشکر آن طرف منظر میشد و لشکر دیگر سوار میگشت تا پنج مرتبه هر پنج را
که بالا میکردند غلبه می یافتند و این وقوع بحالتی شگرف بود و رباعی حضرت روز جهان انشاد میکردند^۱
آنم که جهان چو حق در مشت من است   این قوت حق نه قوت پشت من است
این کون و مکان هر چه درین عالم هست   در قبضه قدرت دو انگشت من است^۲
حضرت ذوالعین میفرمودند که روزی پیش حضرت قذوة الکبریٰ ذکری از تلبیس ابلیس افتاد، فرمودند ساکت
راه را هر تجلی که رحان نماید بعینه آن تجلی پیش ساکت شیطان آرید، چنانکه رحان را عرشی است و بر وی
مستولی شیطان را نیز عرشی است و بر وی مستولی^۳. پس درین راه رشدی آگاه می باید تا تمیز در تجلیات
رحانی و تلبیسات شیطانی بکند. بیچاره مجذوب شیرازی ازین بادیه خوشنوار زاریده است^۴
دور است سرآب درین باویه هفتدار   تا غول بیابان نفرید بسیرایت
تقریباً میفرمودند که شیخ عبد اللہ خفیف گفته است که ابو محمد خفاف باشا^۵ شیرازی یکی نشسته بودند. سخنی در
مشاهده سیرفت. هر کس بقدر حال خویش سخنی میگفتند. ابو محمد خفاف خاموش بود. مومل^۶ حصاص
ویرا گفت تو هم سخنی بگو. گفت هر سخنی که خوب بود درین باب گفتید. مومل گفت بهر حال تو هم سخنی بگو.
گفت آنچه شاگفتید در علم بودن حقیقت مشاهده و حقیقت مشاهده آنست که حجاب فکشف شود و ویرا عیان بینی
ویرا گفتند تو این از کجا دانستی و این ترا چون معلوم شده است؟ گفت در بادیه تبوک بودم، غافه و شقت بمن
بسیار رسید. در مناجات بودم که ناگاه حجاب بر من فکشف شد، ویرا دیدم بر عرش خود نشسته سجده کردم و گفتم
مولای ما هذا مکانی و موهنی سنگ. چون قوم این سخن بشنیدند هم خاموش شدند. مومل ویرا گفت بهر خیر تا
بعضی شایخ را زیارت کنیم. برخاست، مومل دست ویرا گرفت و بخانه ابن سعدان محدث در آمدند و سلام کردند.
ابن سعدان گفت حدیثی فلان عن فلان و اسند^۷ ات النبی صلی اللہ علیہ وسلم قال ان للشیطان عرشاً بین السماء و

۱- ع: ۱، مر: ۲، ع: ۳، ندارد: ۴: این بادیه خوشنوار را دید انشاد کرده است: ۲: مومل حصاص؛
ع: مومل حصاص. مومل حصاص از کبار شایخ شیرازی بود. امی بود. تونی ۲۲۲ م (تلفات ۲۴۳، هروی ۹۶ و نیز
نزهت کتبه جاییه ص ۱۰۱) ۳- ابوبکر احمد بن محمد بن ابی سعدان نهبادی، از اصحاب جنبیه و اقران رودباری
است. عالم ترین شایخ وقت بود. تونی بالمره در ۴۰۰ م (رجوع کتبه به تلفات ۱۸۶، هروی ۴۹۲،
سلمی ۴۱۰، تاریخ نهباد ۴۱۱-۴۱۲) ۴- م: ۳: ترجمه ۲- م: "ابن سعدان گفت حدیثی فلان... فکشف فلان"
ندارد

الارض اذا امراد لحید فتنه کشف له عنده . چون ابو محمد خفاف این حدیث را بشنید گفت یکبار دیگر اعاده کن .
اعاده کرد ، گریان شد و برخواست و بیرون رفت و چند روز ویرا ندیدیم . بعد از آن آمد . گفتیم در
ایام غیبت کجا بودی . گفت نمازهای را که از آن وقت گزارده بودم قضا میکردم زیرا که شیطان را بر ستیده بودم . پس
گفت چاره نیست از آنکه بجهان موفع که ویرا دیده بودم و محبه کرده بودم بازگردم و ویرا لعنت کنم . پس بیرون رفت
و دیگر خبری نوشتیم . یکبار حضرت شیخ بکر در تفصیل مشارب صوفیه و تکمیل مذاهب طائفه علییه سخنی در بیان
آوردند که هر مشربی مقصود کدام نزدیک تر است ؟ حضرت قدوة الکبری میفرمودند که اگر چه بیابان طریقی الهی و
سائران بسبیل نامتناهی سبک و ج خالص سیر حد مقصود رسیده اند و ممکن تیر حرفتاران راه سلسله ترتیب و
ره نوردان درگاه ترکیب را فضلی دیگر است چه ایشان در هر منزل فائده دیگری می یابند و در هر محظی مانده
دیگر میخورند و هر سائلی که باین راه سلوک تمام میکنند فرجام کار او را انفعال میباشد و انجام روزگار بحسرت
اتصال . تقریباً میفرمودند که حضرت شیخ رکن الدین علاءالدوله السفانی میفرمودند که روزی در خانقاه سلایک از خود غایب
بودم . امام احمد غزالی را دیدم که نقشه بود سر بر زانو نهاد و میان دو انگشتان قلم گرفته تبحیر . از و پرسیدم که
چه می نویسید و امام در چه فکر است ؟ گفت چگونه تفکر نباشم که من در دنیا سیر می رانم به سی صفت نوشته بودم و این صفت
می بینم که هم نادر بوده است و این واقع را بحضرت شیخ نورالدین اسفرائینی گفتم . فرمود که عجب ، من نیز در دیه
سفران بودم و آنوقت مرا در معرفت سخن گفتن شمره تمام بود ، در غیب می بودم که حقیقتی را میگوید که تو
نمیدانی که از هر حسرتی که هست امام غزالی را هیچ حسرت باین نمی رسد که سلوک ناتمام کرده بحضرت ما آمد . بعد از آن
که از غیبت بیدار شدم بر زبان خود عقده یافتیم ، خاموشی پیشه گرفتیم و در عالم شهادت یکبار سلوک استوار نشوین
شدم .

شرح سلسله ترتیب آنچه بر بسبیل اجمال مناسب حال این طائفه بود مذکور شد و بیان سلوک و ج خاص

---

۱ خانقاه سلایک : راجع کنید بکتابیه ۱۱ ۲ راجع کنید بکتابیه ۵۶ ؛ این دایره امام اله غزالی
تقریباً در همین الفاظ در جمل مجلس ورق ۴۶ منقول است ۳ ع : چه میشود ۴ ع : شمعان
۵ ع : " و آنوقت شمره تمام بود " ندارد ۶ ع : ندارد ۷ ع : " بر زبان خود ...
پیشه گرفتیم " ندارد

که اختصاص بطلبان صادق داشت در طبقه اذکار گفته آید انشاء الله تعالی.

هر چند طائفه صوفیه باین سلوک مخصوص اند و سکنی از زمین انصاف دیده شود همه طوائف منافع و وظائف انواع در سلوک اند، و این سخن تراجمی معلوم گردد که بین السماء و الارض خائفاً می گنبدی فرض کن و حضرت غوث را شبحی کامل و ارباب ولایت و اصحاب هدایت را خلفای کثیر و ندمای کبیر تصور کن و سایر مشائخ روزگار و صوفیه نامدار را طلب و اصحاب او بدان و بواقی طلبان و در میان خدام کرام انشان باشند، این طائفه از جان و دل در راه سلوک مشغول اند و اصحاب حرفت و ارباب صنعت که در کار خود اشتغال دارند فی الحقیقت در کار طلبان مشغول اند. بزرگ که در زراعت کار میکند و انواع ماکولات ترتیب میکند نصیب طلبان در وی البقیه هست، و نساج که بحرفت نسج اشتغال دارد لباس انشان را میبازد و کز آنک سائر الاصناف و امرای روزگار و سلطان نامدار اند که بصورت امارت و سلطنت دارند اما بمعنی محافظان خزانه درویشان و محاسبان کار و بار انشان اند. جمال چهره عروس و ماطقت انجن و اکالنس اکالیجید و ن این جانب از رخسار بکشیاید و حصولش آنست که جن و انس هر یک بر کاری اند تا آن مخلصان بخدمت حق مشغول باشند. پس اهل دنیا که علمه خائفاً جهان اند هر یک از انشان می باید که نیت جهان کند که من این تسبی را از برای آن میکنم تا فضای حوائج مسلمانان و صرف مصحات انشان گردد و مطیع بفراغت مشغول باشند. اگر کسی بمایحتاج خویش از حرفتها و صنعتها مشغول نشود دنیا خراب شود و کسی را فراغت طاعت و جمیع مخلصانه نماند و مدار جهان بمرکت طاعت این طعیانست در کل احوال نه جاده شریعت ثابت قدم بوده اند و کسب خویش را از مال حرام و شبهت محفوظ دارند و زیارت نستانند و کم ندهند و چون کسی را یابند که آن حرفت نداند و بیای آن شایع نشناسد بقیمت نفروان بوی نفروشدند. خواج علیہ السلام روزی بازار شد قدری گندم دید ریخته بیفروختند. دست مبارک در گندم فرو برد، دستش تر شد. صاحبش گفت یا رسول الله بارانش رسیده است. پیغمبر علیہ السلام فرمود

ع: ضاع و ضايع ع: م: " بصورت امارت و سلطنت دارند " ندارد ع: قرآن ۱۹ الحاقه

ع: تنهایی ع: باید داد ع: م: ندارد ع: م: بگرد دستش

چرا آنچه تر بود بر باله نگردي تا هر کس ردي ، آنکه فرمود من غشنا غلبي مئا . و در آن کوشد که از دست او راحتي بخيري رسد .

در روايت است که داود پيغمبر عليه السلام با حق تعالی مذاکرات کرد خداوند ميخواهم که هميشه خوش در بهشت بنم . فرمود که فردا از شهر بيرون رو ، اول کسی ترا پيش آيد او بود . چون بيرون رفت شخصی را ديد که پشتواره هينيم در پشت مي آرد بروي سلام کرد . پرسيد که محامل تو با حضرت عزت چه چيز است که بدان وسيله مرتبه مرافقت انبياء يافته در بهشت ؛ گفت که من هر روز اين پشتاره هينيم بدست خوشي جمع ميکنم و بشهر مي آرم و بیک و نیم درم مي فروشم . مادري دارم دو دانه بوي ميدهم ، دو دانه در نفقه عيال صرف ميکنم و دو دانه براي خدا بدرويشان ميدهم . داود عليه السلام فرمود که برو که سزاوار آنی که رفیق انبياء باشی . پس گفت که باین باش . گفت من اين مرتبه در بهشت بر پنج بار خوشي يافته ام ، هم درين خواهم بود تا اجل در رسد و قرآن مجيد اشارت هينيم يعني ميکنم يا ايها الذين آمنوا انفقوا من طيبات ما کسبتم و تاکيد اين معنی جاي ديگر مي فرمايد و کلو انھا و اطعموا البائس الفقير . بضمير منبر اهل ضايعت و صرفت شخصی نخواهد ماند چون باین عمل اشتغال نمايند بصورت سلوک دارند و معنی هم پديد آيد : والله اعلم بالصواب

هر کرا توفيق اين افعال شد در جهان او صاحب احوال شد

ع : ع : روی ع : غشاه ع : گوشه ع : ع : بفقير ع : ۲ : پشتاره

ع : م : باد ع : استعمار ع : قرآن ۳ بقره ۲۶۵ ع : قرآن ۱۷ ج ۱۸

ع : ع : صورت سلوک و ادهد بمعنی صحت پديد آيد ؛ و در حاشيه ع : بر جاي " وادهد " زاهد است

لطیفه پنجم

در بیان شرائط تلقین از کار مختلفه موقوفه مشایخ و فضل ذکر حلّی بر خفی

قال الاشراف الذکر عبارة عن المداومة علی الكلمة الطيبة .

حضرت قدوة البری میفرمودند از کار خدای تعالی شرابیت از میان عشق الهی و آبیت از چشمه روان ناستاهی که از راه پنجهان و صامت بکام ناطق میرسد . مقصود کونین و وجود خافقین و ما فیها از اثر آن جبره است

می ذکر است از میان عشق جهان یک جبره از خفانه عشق

سقا هم بر هم شراباً ظهور عبارت ازین شراب است . چون از عالم غیب جبره دیگر بحدار وجود رسد پرتو او در دل طالب بظهور آید . از غایت مستی و ذوق و نهایت سرفروشی و شوق بطلب جمال ذوالجلال مشغول گردد که غوغای بشریت مغلوب و تشغیلهای جسمیه منسوب شود و پروای نفسیه و هوای تشخصیه او گشته گردد .

سخن در تلقین ذکر و شرائط او افتاد . حضرت قدوة البری میفرمودند که درین وادی صاحب هدایه بسیار نهایت کرده است و در رسد بیشتر ازین گونه آورده بلکه اصحاب خود را بمطالعه او تکلیف میکردند . در ابتدای این کار اهم ترین شرائط از کار آنست که ذکر از شیخ کامل و صاحب تصرف کمال بستاند که فوائد کلمی و فوائد اصلی در روایت چه ذکر تقلیدی دیگر است و ذکر تحقیقی دیگر . آنچه از راه افواه عوام یا مادر و پدر بسمع صوتی در آید تقلیدی باشد

صدف گر باشد از دریای تحقیق به از لولوی تقلیدی بتقصیدین

اگر چه این ذکر دفع شیطان را باشد و سکن محول مقصود و محول معبود از وی نادر آید چنانکه تبری از دکان تیرگر آرند دفع خصم بتواند کرد اما تیری بود که از ترکش بادشاه و خدگی که از کیش شخص شاه آرند مصحات کلی از او بر دارند

اگر تیری بود از ترکش شاه همان بخشد جهان را از هدف گاه

تقریباً میفرمودند از حضرت نجیب الدین سهروردی منقول است که شیخ شمس الدین صوفی امام جامع شیراز بود ، همگی او را نقش

۴۵ م : روانه ۴۵ م : بصامت ۴۵ م : ندارد ۴۵ قرآن ۲۹ دهر ۴۵ پروا یعنی خواصات نفسانی
۴۵ م : گسته

نیز که و تملوت و از افعال مشغول بود مکن از کسی تلقین ذکر نداشت روزی در واقعه ذکر خود را بصورت نوری تصور شده مشاهده کرد که از دهان وی منفصل شده بر زمین فرورفت . با خود گفت که این علامت خیر نیست چه نفس الیه یسعد العلم الطیب مختلف این نشان میدهد . این نقصان مگر بسبب عدم تلقین ذکر از مشایخ است پس بکی از مریدان شیخ روز همان بتعلی قدس القدر و مرجع کرد ، از وی تلقین ذکر گرفت ، همان شب در واقعه ذکر خود را بصورت نوری مشاهده نمود که بالذات میرفت و آسمانها فرق میکرد . بعد از آن بصحبت شیخ الشیوخ پیوست و رسید تا آنجا که رسید .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که ذکر گفتن بی آداب و شرائط چندان فائده ندهد . پس اول جذبی از شرائط او تقبل می باید رسانیدن تا اثره سحره ذکر و بهره دوحه فکر یافته شود .

اول آنکه مرید را باید که در ارادت صادق شود ، باقتال مثال پیر عاشق

مرید ار عاشق پیری نباشد مر او را هیچ تدبیری نباشد

دوم آنکه در طلب و داعیه راه سلوک را حاصل دارد

گر ندارد در داهی مرد راه هیچ دارو نیستش جز درد راه

سوم آنکه از خلق متوهمش بود و با ذکر انس گیرد . قال الا شرف من اشتغل بالخلق لایکون طالباً للخالق .

بهمه حال در اوایل ترک عادات عوام و مجالست انام باید کردن تا از همه روی بگرداند و در پناه ذکر گزیند .

قال الله تالی قته ذرهم فی خوضهم یلعبون .

چهارم آنکه چون به ذکر مواظبت خواهد نمودن اساس آن بر توبه بفضوح نقد از جسد معاصی که با مخالفت مذکور ذکر را

تصرفی زیادت نباشد .

و اما از آداب ذکر یکی آنست که بوقت ذکر گفتن وضوی تمام حاصل کند و اگر غسل تواند کردن آن اولی تر بود زیرا که

ذکر دوست کردن تقابله است با اعدای کفار نفس و با اعدای بی سلسله تقابله دشوار تر آن کردن

جوان گر از در پیکار باشد ولی بی اسلحه پیکار باشد

ع : پنجم ؛ م : اندر در ؛ غم ؛ ار در ؛ اما از در یعنی لذتی ، در خود (فرانسس)

هَذَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ الْوُضُوءُ سَلَا حِ الْمَوْتِ .

دوم آنکه جامه پاک بپوشد و در اصول سنت در پاکی جامه چهار شرط است اول پاکی از نجاست، دوم پاکی از فطمت، سوم پاکی از حرمت یعنی ابر نشیم نباشد، چهارم پاکی از رعونت که کوتاه قد بر سرست و ثیابک فطره ای فقط

ادب سوم خانه خالی و لطیف و کوچک بود و تباریک باید که برای محبت اتری تمام دارد چنانکه گوشه نشین گنج فرمود:

سکندر تباریکی آورده رای که خاطر تباریکی آید بجای

نه بینی کزین قفل زبرین کلید تباریکی آرند جوهر بدید

اگر بوی خوش نیز سوزد اولی تر بود .

چهارم آنکه روی بقبله نشیند و مربع نشستن در همه اوقات مصلی است الا وقت ذکر گفتن که خواب علیه السلام چون نماز کردی در مقام خوشی مربع نشستی و مذکر اشتغال نمودی تا آفتاب بر آمدی و بهترین اوقات ذکر گفتن شب است خامه وقت سحر، چه در شب حواس صوری را تصرفی نباشد در عالم محسوس، چون از عالم محسوس بازماند حواس معنوی باطن توجه بیشتر بتواند کرد .

چو فارغ گشت مرد از کار محسوس شده در باطن اسرار محسوس

و مدرك واردات غیبی و الهامات لاریسی تواند شد . هم ازین جهت بود که خطاب یا ایها المزمِّل^{۵۲} تمم الدلیل^{۵۳} خوشی خوابه کائنات علی الله علیه و سلم فرو خوانند و حلل بیداری بر قدز نیای او پشاندند که حضرت شیخ ابوسعید ابوالخیر رمد الله نیز ازین سعادت نشان می دهد .

چون چتر منجری رخ نختم سیاه باد با فقر گر بود حوس ملک منجبرم

هم چون ظم ز لوح وجودم بریده باد گر تابهای دوش فرو آید این هم

تا یافت جان من خبر از ملک نیم شب صد ملک نیروز بیک جو غمی خرم

^{۵۲} قرآن ۲۹ مثر ۲ ^{۵۳} قرآن ۲۹ المزمِّل ۱ ^{۵۴} هم ۳: فرد آید ^{۵۵} ۴: این شعر ندارد

و مادر این راه بر تعب است ، خفا و ریاضت شب صعب تر از روز هست
 یدوم الخد ثم ینام میلاً یغوص البحر من طلب اللآلی
 من ادام العلی من غیر کد اصناع السمرفی طلب المحال

اما کیفیت ذکر گفتن در وقت ذکر بر هر دوران ^{۵۳} نهد و دل حاضر کند و چشم بر هم نهد و تبخیم عظیم شروع کند در کلمه لا اله الا الله ، گفتن بقوت نام که او را باشد با و از بلند . دیگر شرط ملقین این است که سرید بر بصیرت شیخ سه روز روز ه دارد ، اگر طی بکند اولی تر بود و درین سه روز در آن کوشند که پیوسته در روضه نباشد و تمام ذکر بود اگر آمد و شد کند با خود ذکر میگفته باشد و با مردم احتیاط کم کند . اما بهتر آنست که درین سه روز از خلوت زیاده بپایند و سخن بقدر ضرورت گوید ، بوقت افطار طعام بسیار نخورد ، شب بیدار دارد تا بمقتضای طبع هر طایفی که باشد . حضرت قدوة اکبری میفرمودند که فرزند تنگتری از او را زاده آن دیار بوده اند . چون بشرف ملقین شرف شد او را طی نفرمودم که طبع نازک داشت ، بمجرده صوم اختیار کرده شد .

چون سه روز بگذرد بفرمان شیخ غسل کند و نیت غسل اسلام آورد چنانکه ابتدای هر کسی در دین خواستی آمدن اول غسل اسلام آوردی آنکه از خواجہ علیہ السلام ملتزم کنی بکدامیتی . پس چون اسلام مجازی را غسل بود ، این اسلام حقیقی را اولی تر باشد . و در وقت آب فرو ریختن بگوید خداوند اتسی که بپدید بود آب پاک میکنم ، تو خداوند دل را که بین اعضاء خداوند نیست بنظر عنایت و نور معرفت پاک کن . چون غسل آورد بعد از خفتن سجدت شیخ آید و روی قبضه نشیند و در مقابل شیخ ، و شیخ قبضه پشت باز دهد و وصیتی که شرط و مناسب حال او باشد بگوید و از اسرار ملتزم و خواص ذکر و اخوار احوال او بگوید و تعریف و جود حسباتی که نمونه عالم کبری است اگر چه عالم صغری میگویند فی الحقیقت عالم کبری است بگوید در خور فهم مرید و نظر طالب کلمتی چند تا قدری جمع شود ، و در خدمت شیخ مرید بد و زانو نشیند و دستها بر روی ران نهد و دل را از همه چیزها باز رها کند از قوت تصرف خود و حاکم کند دل او را عبودی خود و روی مقابل شیخ دارد و به نیاز تمام را قبال بفرستد شود تا شیخ خود سه بار او را ملتزم کند و یکبار بگوید با و از بلند

ع : تدوم الغد ؛ ضم ٢٠ : يدوم الغم ثم تنام ميلاً ؛ ضم ٢١ : تدوم الغم ثم تنام ميلاً

۲۷ ع : فصوص ؛ ضم ۳۰ : بنغوص ؛ ضم ۳۱ : یغوص ۳۲ م : روی ۳۳ ضم ۳۴ : چه

۵۵ م: ندارد ۵۶ ع: ستاند و

با سکوت و طمانیت . پس درید عقب هم بر آهنگ شیخ آواز کند لا اله الا الله عقبه و بقوت بگوید . شیخ دیگر بار بگوید^{۱۳} ،
 همچنین سه مرتبه مکرر گردانند . بعضی مشایخ ما چنین میگویند که کلمه لا اله الا الله را بمرید بگوید ، درید بگوشش گوش
 بشنود . بعد درید بگوید شیخ بشنود . در گفتن درید شیخ از مبداء کلمه و ختم او درید را حذر کند تا سه مرتبه
 یکس یکدیگر بگویند . بعد شیخ دعا بگوید ، درید آمین کند و شیخ باز درود را همچنانکه اول سه مرتبه فرموده بود
 آخر هم بگوید و شیخ عطای تلقین کند که چنانکه ما از مشایخ و پیران یافته ایم ترا دادیم . درید قبول کند تا سه بار ،
 چون تلقین تمام شد بر خیزد و فاتحه بخواند و تکبیر اجابت بر آرد و بجلوتخانه در رود ، رو بقبله آرد و رنج بشیند
 و بترتیب بنجم ذکر مشغول شود .

صفت قدوة الیکبری غیر مودند که ارادت های ذکر بسیار اند و سکین اقتضای سه ارادت کرده میشود که
 ابتدای نفی از جانب راست کند و بجانب چپ اثبات نماید که دل بجانب بسیار میباشد . برین وجه ذکر سخت و
 بلند آواز و دمام گرم و در دل معنی ذکر می اندیشند و نفی خواطر سکینه چنانکه در معنی لا اله الا الله . هر خاطر
 که پیش دل می آید نفی سکینه از نیک و بد که خواطر ثلثه نشووراند . اراده بدین وجه کند که هیچ چیزی نمیخواهم و هیچ
 نمی طلبم و هیچ محبوب و مقصود ندارم الا الله ، جز خدای جللی خواطر بلا اله نفی سکینه و اراده ثلثه مبالغه نماید که
 لا مقصود الا الله و لا محبوب الا الله و لا موجود الا الله . چون در ذکر گرم گردد و جز ارادت لا موجود الا الله
 دیگر اندیشد بکمال درین ارادت چندان مبالغه نماید که خود را و همه موجودات را درین شهود محو کند چنانکه از شعور خود هم
 رود که کل من علیها فان و یبقی وجه ربک ذوالجلال و الا کرام درین جا عذار بکثایده
 چنان در ذکر دل منظور گردد که ذکر ذکر یک مذکور گردد

چون از در پایی شهود بساحل وجود آید زمانی مراقب باشد . هر چیزیکه دل را بدو پیوند بیند آن چیز را از نظر بردارد
 و صبوی حق رجوع آرد و در آشنای ذکر گفتن از ولایت شیخ و مدد طلب و نبغی لا اله محبت آن پیوند را
 باطل کند و شیخ محبت آن چیز از دل براندازد و بتعرف لا اله محبت حق تمام مقام آن محبت گرداند .

۱۳ ع : آغاز ۱۳ م : بقوت بلند ۱۴ م : شیخ دیگر بار . . . مرید بگوید " ندارد

۱۵ ع : اختصار

صحبته ترتیب مداومت نماید تا مقدر پنج از جمله محبوبات و مالوفات دل را فارغ و خالی کند

یا خانه جای رفت برد یا خیال دوست

و احتیاط در ذکر از مداومت نیز و احتیاط در عرف این لائفه آن باشد که تعلبات ذکر حسنی ذکر در نور ذکر مضمحل شود و ذکر ذکر مفرد گرداند و بارعلاتی و عوائق وجود از و فروغند و او را از دنیای جسمانیات با فروحانیات سلببار در آورد چنانکه فرمود سمیر و اسبق المعزودون قیل و نفعم یا رسول الله . قال الذین یحسدون بذكر الله حتى و نفع الذکر عنهم اوزارهم فور و القیام خفا و بدانکه دل خلوت گاه حق است لا یسعی ارضی و سمائی و انما یسعی قلب عبد المؤمن است ، تا رفت اختیار در بارگاه بادشاه دل یافته میشود عزت و حدت اقتضای تفرید کند از غیرت و سکین چون از حارس کالاه بارگاه دل از زحمت اختیار خالی گردد ششتر قدوم تجلی سلطان الا الله باید بود فاذا فرغت فانصب و الی ربک فارغب

جا خالی کن که شاه ناگاه آید چون خالی گشت شد بخرگاه آید

حضرت قدوة الابرار میفرمودند که تلقین ذکر بر مثال مثال تخم است که بکارند چنانکه فرمود ضرب الله مثلا . کلمه طیب کلام الا الله است . چون مداومت پرورش این شجره نماید بینجهای دل بجمالی اعضاء و جوارح برسد تا از فرق سر تا ناخن پای هیچ نماند که بینج شجره ذکر آنجا نرسد . چون به بخش راسخ گشت در زمین غالب شجره ذکر شاخ سوی آسمان دل کشیدن گیرد که اصلها ثابت و فرعها فی السماء . درین مقام دل ذکر گفتن از زبان بستاند و مرتج کلمه الا الله میگوید و هر وقت که دل ذکر گفتن گرفت ذکر زبان توقف باید کرد تا دل او ذکر بدهد که ذکر زبان مشغول او بود و هر وقت که دل فرو آید زبان را به ذکر باید داشت تا دل بکلی ذاکر گردد و همچنین مدد میکند تا شجر ذکر پرورش یابد قصد علو میکند تا کمال خود میرسد و نهایت بر حضرت حق است که الیه یعود الکلم الطیب و العمل الصالح بر فیه و چون شجره طیب کمال خود رسیده شگوفه مشاهده بر سر شاخ شجره پیدا آمدن گیرد و آن شگوفه شهادت بتدریج قرات

۱ م : احتیاط ؛ ۲ : ادای نیاز ؛ ۳ : اعتقاد ؛ ۴ : ضم ؛ ۵ : احتیاط ؛ و صحیح "احتیاط" است که ماده اش "هتت" است که بمعنی زایل شدن عقل بسبب ضعف و درازی عمر مستعمل است و میگویند اُحْتَرَوْنِی ذکر الله یعنی حد یاد خدا ضعیف شو (اصباح الصفات) ۱ م : مفرد ۲ م : باجر ۳ م : رحمت ۴ م : کرد ۵ قرآن ۶ الم تشریح ۷ م : شیخ ۸ م : کرد ۹ م : حلت

مکاشفات و علوم من لدنی بیرون آید که توفیق اکمل^{۱۱} حین جاذب رتبهها . یک ثمره از آن ثمار نظام وحدت است .
اول تحم توحید در انداختند ، به پرورش ثمره^{۱۲} وحدت حاصل آید و آن ستری بزرگ است و مقصود از آفرینش
این نکته بود

بجز توحید در گیتی دگر نیست درخت کون را به زین ثمر نیست
خلقه اسرار مکنونات غیب است و هر گوهر اسرار که در خزائن غیب دفینه است هدف این جواهر است و
اشعار یا ایها الذین آمنوا اتقوا الله و قولوا قولا سدا یا ایصلح لکم اعمالکم بدین ملاحیت است و هر کس
را پرورش این شجره بقدر محنت و قدرت او صلاحی و فلاحی باشد . اما تا کدام صاحب دولت بسبب طاعت حقیقی
برسد که اذکر و الله ذکر اکثر^{۱۳} تسلیح
بتسخیر ابوالوفا خوارزمی از اقسام ذکر که معدن المعانی و مخزن السعای است از حضرت قدوة الکبری استفسار
کردند . فرمودند که ذکر سه چهار نوع است یکی آنکه در زبان باشد و در دل نباشد ، دوم آنکه در زبان
و در دل هم باشد

تسکر زبان بود که ز دل تر جان بکند

اما وقتی دل از آن غافل بود و بجزیری دیگر مشغول گردد و زبان در کار باشد ، سوم آنکه هم زبان در ذکر
باشد و هم دل ، چهارم آنکه دل ذکر باشد و زبان خاموش و این حقیقت ذکر است که دل گوید و زبان
خاموش باشد معنی در حالیکه زبان خاموش بود دل ذکر باشد و این انتهای نظام است در ذکر ، و درین نظام
بزرگتر دل سماع حاصل میشود چنانچه بر زبان تکلیف گوش می شنید و دل از آن غافل بود . همچنین دل ذکر گوید
و گوش بشنود و زبان غافل بود ، کار بر عکس گردد از زبان و دل . درین نظام دل زبان گردد و زبان
دل .

تقریباً میفرمودند که صوفی بود در زبان سلطان المشائخ که از اثرش ذکر او ذکر و گویشده بود و او بگویش

خود می شنید ، سر در بیابان و کوچه ها زده بدین گان که چنانچه من غنی شوم هو خلق نیز میشوند . حضرت شیخ معروف بر این رسانیدند که خلق هم بشنوند یا نه ؟ فرمودند که این ذکر جز صاحب ذکر دیگری نشنود مگر آنکه صاحب دل باشد و بدین مقام رسیده بود و شربت این ذکر چشیده .

از در دریای دل دردمند جز صدف دل نبود بهره مند

مهدم دریای دل خویش شو ورنه ازین بحر سباح حل گرو

حضرت تدوۃ البری نقل میگردند از فتاوی صوفیه قال الجایع و قد سمعت من والدی رحمه الله و هو یحکی عن والده و هو من خلفاء الشیخ الکبیر و فقرائهم ان والدی رحمه الله قصد یوماً یارسه فقییر من فقراء الشیخ و انما مصاحبه و کنت حبیباً عاتلاً فلما بلغ المقصد و اخذ التکلم استمع ذکر الله و هما فی التکلم فتمخیرت من ذلک من الذکر و الذکر لانه لیس فی الحجة غیرهما بشیء فلما رجع والدی و خرج من حجره الفقیر قصصت علیه القصة فقال هو ذکر قلب الفقیر و بشری لک اذا سمعت یومئذ الله تالی الی مقام الفقراء و صار دلیلاً من اولیاء الله .

ذکر در تخصیص کلمه نفی و اثبات افتاد . حضرت تدوۃ البری میفرمودند تخصیص ذکر لا اله الا الله از اذکار دیگر بافضلیت ، اول از آیات قرآن بشنو که بر اخصا من او گواهی میدهد که ما قال الله تالی و الزمهم کلمه التقوی و هی کلمه لا اله الا الله و انما سمیت کلمه التقوی لان العبد اذا نطق بها فانما ینطق من نور التوحید الذی فی قلبه فاذا انتهی الی الصراط یکون ذلک النور و مایة من النار فذلک النوریه و کل حب الناس لان ذلک النور نور الرحمة و تلك الرحمة هی حظ المؤمن من ربه فاذا قال العبد تلك الرحمة اشرق القلب بنور التوحید و اضاء الصدر من ذلک الاشراق و نطق الانسان عن نور منوره .

حضرت تدوۃ البری میفرمودند انما یحسن نوری را که نوری میگفتند بنام و برین بود که هرگاه کسی ذکر گفتی نوری از

له ع : سمع ۵ ع : استمعت ۳ ع : یصلک ۴ ع : و صار

۵ ع ، خم ۴ ، خم ۳ : النور بر د ۴ ع ، خم ۲ ، خم ۳ : تحل ۴ ع : انما للعبد

۴ رجوع کنید به نشیه ص ۹۵

زبان او بر آردی و بحالم در آمدی . ایضاً قال الله تعالى يا ايها الذين آمنوا اتقوا الله وقولوا قولا سديدا
يعنى قولوا قول لا اله الا الله في الرسالة المكية وكل قلب احب الله وامر صاه وقربه وادناه
و اراد باور دادن يوحنا الى مقام النبوة ان كان في زماننا او مقام الولاية محفوظا في سيد الذكر
على ذاك القلب لنبوته و يظهره بشدة ضياءه وقوة تصرفه بكلمة لا اله الا الله التوحيد و
قد ذكر الله هذه الكلمة في القرآن صريحا في موضعين الاول قوله تعالى و اذا قيل لهم لا اله الا الله
يشكركون و انشأ في قوله تعالى فاعلم انه لا اله الا الله مناه اعلم ان الله هو الذي يستحق الالهية
دون غيره و اذا علمت ان التوحيد انما يصح بكلمة لا اله الا الله علمت ان هذا الاسم من اعظم الاسماء
فائدة و ان هذا الذكر افضل الاذكار قال صلى الله عليه وسلم افضل الذكر لا اله الا الله و قال سهل التستري
رحمة الله ليس بقول لا اله الا الله ثواب الا النظر الى وجه عز وجل و الجنة ثواب الاعمال اعلم
ان كلمة التوحيد اذا قالها الكافر ينفي عن ظلمت الكفر و تثبت في قلبه نور التوحيد اذا قالها المؤمن و
ان قالها في كل يوم الف مرة فبكل مرة ينفي عنه شيئا له ينفعه المرة الاولى تثبت مقام
اعلم بالله لا ينتهي الى الابد و لهذا قال النبي صلى الله عليه وسلم فاعلم انه لا اله الا الله له ثقل علمت لان العلم
بالله لا نهاية له الى الابد .

حضرت قدوة البري تقريبا مي فرمودند که بر هر نفسی یکی از شیاطین بصورت طيور حسنه نشسته است چون طالب حقایق
اشتغال مذکر نماید نوری از زبان وی می درخشد که آن شیاطین از مفارق او نهان میخیزند و ذکر هم بر آن شیاطین
الحمد می یابد . نفس است که ارتباط هم قهری میگوید که در هر هفته یکبار چیزی بخورم ، مردی از جن می آمد و مرا سلام
میکرد اما ویرا نمیدیدم . میگرد ویرا نفتم که چه شود که بها خوشی و ناگاه دیدم که شخصی در خوشترین صورتی حاضر شد
گفتم چه کسی ؟ گفت من از مردمان جنیان ام ، وقتی که اشال شما را می بینم دوست میدارم که ویرا زیارت کنم و سلام

۱۰ قرآن ۲۲ : ع : ندارد : ع : یوحنا : ع : فایده و اسم : ندارد

۱۱ : ع : معارف : ع : م ، ع : صغیری

گویم . سپس گفتم بعد از این بر من در هر وقت ظاهر شوی . مرا دوست گرفت و با من انس تمام پیدا کرد و چیزها بمن آموخت . روزی ویر گفتم بیا تا در مسجد در آیم و ساعتی بنشینیم . گفت وقتیکه بنشینم و سخن گوئی و مردم ترا ببینند ترا به سوا من نسبت خواهند کرد . گفتم بیا تا در آخرهای مسجد بنشینم که هر کس را نبیند . پس در آیم و بنشینم . گفت این روا را چون می بینی ؟ گفت بمعنی را در خواب بمعنی را آگاه . گفت آنچه بر سرهای ایشان است می بینی ؟ گفتم نه . چنان را مایید ، دیدم که بر سر هر کس غزالی نشسته ، بعضی را بالها میچشم فرو گذاشته و بعضی را بر سر نشسته و بعضی را کاهی فرود می آید و کاهی بالا میرود و بر آن دیگری نشیند . گفتم این چیست ؟ گفت گر نخوانده ای قول خدای تعالی را و من لعن من ذکر الرحمن نفیض لا شیئا ناخولہ قرن . این ها شیاطین اند که بر سرهای ایشان نشسته اند و بر هر یک بقدر غفلت وی استیلا یافته اند ، و آن جن بدین طریق بمن ی آمد تا روزی از من دید که نان صدقه خوردم بعد از آن روی نمود

ز اغ غفلت بر سر هر ساکنی بر نشسته تا فرو ماند زیاد

گر کسی تیر خند یاد او بر زند از فرق مردم همچو باد

حضرت قدوة العبری میفرمودند که خصوصیت کلمه لا اله الا الله لذراة صورت و از راه معنی است . لا از راه صورت که خواص علیہ السلام تا خلق من از کار این کلمه را نهاد که افضل الذکر لا اله الا الله . لا از راه معنی آنست که فرموده است که الیه یصعد الکلم الطیب و کلمه طیب لا اله الا الله معنی ازین کلمه بحضرت عزت راه تواند برد زیرا که درین کلمه نفی با اثبات مرکب است و در من نشان همچون نفی و اثبات دفع توان کرد زیرا که نشان مرکب از نفی ذکر حق و اثبات ذکر اعیان پس شریعت سکنجبین از سر گرفته نفی و شکر اثبات بکار میفرماید تا ماده صفای او نشان را قطع کند بلا لا نفی ماسوای حق میکند به الا الله اثبات حضرت تا چون برین عاجبه مداومت نماید بتدریج در من تعلقات روح از ماسوای حق میریزد لا اله الا الله زایل شود و آفت و علت نشان منقطع گردد و صحت ذکر بواسطه جلال الا الله از پس تنقی عزت روی نماید و بر حکم معده فاذا کروی اذکرکم از باب حرف و صورت مجرب دشود و از تجلی نور عظمت الوهیت خاصیت کل شیء ها که لا وجه آشنا را آورد و ذکر روح با ذکر وجود او از بهر نامقاهی ذاکری اذکرکم مستغرق و مستحکم شود .

۱۰۳ : "گفت وقتیکه ... پس در آیم و بنشینم" ۱۰۴ : "معنی را بالها ... بالا میرود"

ندارد ۱۰۵ قرآن ۱۰۶ ع : دل نشان ۱۰۷ ع : ماسوای ۱۰۸ ع : ایشان

۱۰۹ قرآن ۱۱۰ القصص ۸۸

اینجا ذکر کم نیابت ذکر کی روح بر آرد، ذکر و ذکر و ذکر یکی شود و ذکر بی شرکت اکنون دست دهد

تا ز خود بشنود نه ازین و تو
تو لم یکن الملك الیوم لله الواحد القهار و سر شهاد الله انه لا اله الا هو این جا طاهر شود. گوشه نشین گنج گم
ازین گنج گوهر سر پزد

چون قدمت بانگ بر این زند   جز تو که آرد که نام حق زند
کیست درین دایره دیر پای   کولن الملك زند جز خدای
و اشارت خورشید بر خیز گفت ما قال احد الله الا الله درین حال مفهوم گردد و معلوم شود و محقق را اصلیت
این کلمه روشن گردد و معلوم شود که نیای مسلمان چو این کلمه نهاده اند
که داند سر این اسرار هیجانات

نه از بهر آنکه چون خلاص از شرکت معنوی جز بمعنی این کلمه صورت نیند و چنانکه شرکت صوری هم بصورت این کلمه نفی
میکرد

آفرینش را هم بی کن به تیغ لا اله تا دولت خالی شود سلطان الا الله را
حضرت قدوة الابرار در شب بشارت الانبیا آورده اند که حضرت موسی علیه السلام را چون اتیاع عبادت پروردگار و
انتزاع ملازمت کردگار از حد گذشت از سر نیاز برگاه الهی و بسوز و گداز بارگاه نامتناهی عرض نمود که الهی درین
عبادت معهود خویش کلفت جسمانی و محنت ابدانی چندان نمی باشد عبادتی دیگر میخواهم که در وی مشتقی بدست

اگر در راه رفتن رنج باشد   مسافر راه محنت سنج باشد
چو زاد رنج ره و خود یابد   که دوا بید و آگنج باشد

از حضرت خالق زمین و آسمان بیکام و زبان فرمان آمد قل لا اله الا الله. موسی عرض کرد الهی این کلمه خود قوت
جان ماست و ورد زبان ما، عبادتی دیگر میخواهم. باز فرمان شد قل لا اله الا الله. باز موسی بر بسیل صبارت

۱۸ م: شرکت ۱۹ قرآن ۲۰ آل عمران ۱۸ پی کردن بمعنی ترک کردن (فرانسس)

۲۱ اتیاع: یعنی مشتعل شد از اکت عبادت پروردگار ۲۲ م: انتواع، فحوا: اذاع!

اما انتزاع بمعنی تشاق شدن ۲۳ م: درون در

اتماس عبادت کرد فرمان آمد قل لا اله الا الله .

چو موسی را گذشت از حد جبارت   شده از داور گردون اشارت
که از من ای عبادت خواه میدان   گفتن کلمه اسرار آسمان

در گفتن کلمه اسرار الهی و سفتن گوهر انوار نقاشی من ترا این توفیق داده ام و در دریای دل تو این گوهر من نهاده ام
که صاحب زبان و کنار لسان بآسان می بر آری و گرنه بسوی کافران بنگر اگر گویند ایشان را که نه باخن کردن هزار بار
آسان تر آید ازین جان کردن خود سه

برای کافران زین در سفتن   بسی آسان نماید کرده کردن

ذکر در فضائل ذکر اوقات . حضرت قدوة اکبری میفرمودند یکی از فضائل ذکر آنست که ذکر غیر موقت است
چه هیچ وقتی نیست از اوقات که منتهی امور بذكر نیست اما فرضاً و اما نقلاً . گفته اند نماز اگر چه از شرف العبادات
است و لیکن در بعضی اوقات درست نیست و ذکر بر دوام است در عموم حالات که قال الله تعالی الذین یذکرون
الله قیاماً و قعوداً و علی جنوبهم . در تفسیر او فرموده اند که این امر تقاضا میکند بر استیجاب همه حالات و
مجموع اوقات و دیگر از فضائل ذکر آنست که حقیقی نه تعالی در مقابل آن بذكر خویش وعده کرده است چنانکه
گفت فاذکرونی اذکرکم و در جزئی از جبرئیل علیه السلام نقل است که گفت در حضرت رسالت پناه را حق تعالی میگوید
که بدوام است ترا چیزی که نداده ام هیچ است را از اسم ما شنید . گفت آن چیست یا اخی ؟ جبرئیل گفت توحید تعالی
فاذکرونی اذکرکم لم یقل هذا احد غیر هذه الا الله .

حضرت قدوة اکبری نقل از حضرت سید سید دین . راد از میر هر جا که درین کتاب مذکور میگردد حضرت سید السادات

قدوه خائف علیه و اهل مقامات سید طبل بخاری اند و ایشان نقل از روضه العلماء میگردند :

عن علی رضی الله عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه و سلم ان یلک عموداً من یا قوت هم ادع اسله تحت الوش

و استبأكه على ظهر الحوت في الايام السابعة السفلى فاذا قال العبد لا اله الا الله محمد الرسول الله من النية الصادقة اهتز العرش فتمركت الحوت والعمود فيقول الله اسكن يا عرش فيقول كيف اسكن وانت لم تنفر لعاملها من الذنوب صغيرها وكبيرها وسرها وعلايتها فيقول الله تعالى اشهدوا سكان السموات اني قد غفرت لقاتلها من الذنوب صغيرها وكبيرها . وقال صلى الله عليه وسلم لا تتكلمن الا على لا اله الا الله فان لا اله الا الله بحسن الاسلام و اذا لم يكن وثيقاً نفذ السهم فيه قال السيد المذكور وكل سهم جاوز المحجن قتل صاحب المحجن .

حضرت قدوة البری میفرمودند که کلمه لا اله الا الله از برای نجات مردن یا زنده بگوید البته ویرا نجات روزی بود خدایک از حضرت شیخ ابوالربیع نقل است که میگویی که من این کلمه را هفتاد هزار بار گفته بودم و بنام کسی تعین نساخه تاروی در مانده طعام حاضر گشتم با جماعتی و با ایشان کودک بود صاحب کشف و قیام آن کودک دست طعام برد تا بخورد ناگاه بگریست . گفتندش چرا گریستی ؟ گفت اینک را دوزخ مشاهده میکنم و مادر خود را در عذاب می بینم . شیخ ابوالربیع گفت در باطن خود گفتم خداوند تو میدانی که هفتاد هزار بار کلمه لا اله الا الله را گفته ام آنرا از جهت آزادی مادر این کودک از آتش دوزخ مسین گردانیدم . گفت چون این نیت در باطن خود تمام کردم ، آن کودک بخندید و نباشت نمود . گفت مادر خود را می بینم که از آتش دوزخ خلاص یافته . الحمد لله پس طعام خوردن مشغول شد . شیخ ابوالربیع میگوید که راجعت خبر مصطفی^ص درین باب کشف آن کودک معلوم شد و صحت کشف آن کودک به اثر نبوی^ص

چو گردد روان تیر آتش بمر خود کلمه لا اله الا الله
گر آن تیر را این سپهر کم بود کند از در هفت گردون گذر

حضرت قاضی حجت محضرت قدوة البری عرض کردند که در اذکار جبریه و سریه اخلاص نساخ بسیار شد و تفریق در فضیلت او بشمار افتاده و بعضی خود با تکلیف از اذکار جبریه مانع میگردند . حضرت قدوة البری میفرمودند

اذكار جبرية ثابتة من كتاب واخبار وروايات فقد وثقنا محل نسخ كبار . اول از كتاب بنسبنا ذكرنا
 الله كذا كرم آباءكم او اشد ذكرنا و معلوم ان ذكره يبالغ في اظهاره فان اخفى ذكره او اسره دل
 ذلك على كونه مستكفراً و اذ كان مفتخراً فانه يبالغ في الاعلان والاظهار فوجب ان يكون اعلان ذكر
 الله اولى فان قيل كيف الاحتياج بهذه الآية في ذكر الجهر في الاوقات كلها و قد قال الله تعالى فاذا قضيت
 مناسككم فاذكروا الله كذا كرم آباءكم و الغاء للتعقيب و اريد به التكبير ولا يجب ذكر اخر عقيب
 قضاء المناسك و ذلك شرع في الاوقات المخصوصة عقيب الصلوة المفروضة و لا كلام فيه قلنا
 اريد به ذكر الله في الاوقات كلها لا التكبير في الاوقات المخصوصة فانه تعالى قال كذا كرم آباءكم
 و هم كانوا يذكرون آباءهم في الاوقات كلها على سبيل التفاضل فامروا بذكره في الاوقات كلها مقام ذكر آباءهم
 و ان قيل لم يثبت له الا وجب وهو حق الله بما دون ذلك في العجب وهو حق الوالد فالجواب انهم كانوا يبالغون
 في ذكر آباءهم على وجه التفاضل فامروا ان يبالغوا في ذكر الله تعالى بقدر الايمان على سبيل النعم والاحسان و
 ان كان في الدرجة يتفاوتان قال الله تعالى فاذكروا الله قياماً و قعوداً الآية . قال ابن عباس رضي الله عنه
 لم يفرض الله تعالى على عباده فرضاً الا جعل لصاحبه ما يشاء من عذر ما يشاء في حال الذكر فانه تعالى
 لم يجعل له حداً ينقض اليه و لم يبدأ احداً في تركه الا مغلوباً في عقله فامروهم بذكره في الاحوال كلها و قال اذكروا
 الله ذكر اكثر اي بالليل والنهار والحضر والسفر عند الغنى والافتقار والاعلان والاسرار وعلى كل
 شيء من الاحوال ^{الله}

اما الاخبار الدالة على جهر الذكر بعد الصلوة وغيره فكثيرة منها ما ذكر في المصباح انه قال كان النبي صلى الله
 عليه وسلم اذا سلم من صلاته قال بصوته الاعلى لا اله الا الله وحده لا شريك له الى آخره و منها ما ذكر
 في بستان النوادي في جاب الاذكار ان النبي صلى الله عليه وسلم كان يحضر مع اصحابه رضوان الله عليهم بالاذكار
 والتسبيح والتحليل بعد الصلوة منها ما ذكر في روضة حاكياً عن الله تعالى من ذكرني في نفسي ذكرته في نفسي

١٤٤ ع : بانه ؛ م : بابيه ١٤٥ ع : المتعقب ١٤٦ ع : ذكر الله فر عقب القضاء المناسك

١٤٧ ع : "في" ندارد ١٤٨ ع : عقب ١٤٩ ع : فان ١٥٠ ع : متفاوت ١٥١ ع : لم تفرق

١٥٢ ع : ندارد ١٥٣ ع : اصلها ١٥٤ م : "الدلائل بجهر الذكر بعد الصلوة وغيره" ندارد

١٥٥ ع : كثيرة

ومن ذكرني في ملاء ذكرته في ملاء خير منه وأما الروايات فذكر في مجموع النوازل والخامية والجامعة
 الكبرى والصغرى أن قراءة القرآن بصوت رفيع في الحمام مكروه وصوت خفي لا يكره وعليه الفتوى ولا
 يكره التسبيح والتحليل وإن رفع صوته كذا في صلاة النوازل والحسامة والصرفية والملتقط^{١٢} و
 كراهية التجسس البرهاني والركني ونفاس التجسس والمزيد وذكر في كراهية السراجية ومختصر الكبرى
 أنه لا بأس بالتسبيح والتحليل في الحمام وإن رفع الصوت قال الجامع المراد من قوله لا بأس في الكراهية
 ولا ساءة على ما عرف في الأصول فخذ الأول سواء وإنما فصلت هنا بين المسئلتين في الحوائج لاحتياج
 بعض الناس إليه وما فصلت من الأبرار والأخيار لأن كلمتا المسئلتين اعني مسألة القرآن والتسبيح و
 التحليل من الكتب المذكورة يعرفه من له الكتب والدراس أما مسألة القرآن فهي الكل ومسألة التسبيح^{١٣} و
 التحليل برفع الصوت فهي الشبهة نعم كما ذكرنا وليس الشرط أن يكون في الكل بل أن يكون من الكل فإذا
 كان جواز قرأت القرآن برفع الصوت في الحمام بغير الكراهية مع ما به من الشرايط والآداب مجاز التسبيح
 والتحليل ولا ذكر برفع الصوت من غير كراهية كان أولى كما جاء في الفتوى لا بأس بأن يظهر ذكر القرآن
 في الحمام أيضاً ما لا دعيه ولا ذكر ما يمنع لها شيء من الأحداث بل يشاء بينهما يجوز للمجنب^{١٤}
 قراءة القرآن والدعاء والفتوى على ما عليه الفتوى لأن العبد مأمور بجميع الأعمال بذكر الله كما
 من فالحال أنهم ومنعوا المسئلة في الحمام وهو المحلل وموضع الزالة أو ساجد الناس والنجاسات والتأذير^{١٥}
 وسواها مع المخرج في الروايت فيما بيت الشياطين فيها ذكر في الإخلاص ومعلوم أنها لا يخلوا عن التأذير^{١٦}
 وما شاكلها غالباً وقد كان بعض الناس مكشوف العورات ويكره قراءة القرآن عنده فإذا كان
 جواز التسبيح والتحليل بصوت رفيع مع هذا الأشياء فيها فلا يجوز في بيوت الله وهي المساجد و
 الخوانق وبيوت المسلمين من الصوفية وسرايا المشايخ والزوايا والخلاوات في مكان ظاهر فوق

١٢ م : والخامية الحامية م : يكره م : ع : والحامية الصوفية م : ع : والملتقط

١٣ م : وكراهية الراجحة البين الولي والكي ونفاس التجيب الزيد م : ع : صوت

الأصول فخذ الأول سواء وإنما فصلت هاتين م : ع : في عمدت م : ع : -

مسئلة الفتم م : ع : "التسبيح... الشبهة" نادر م : ع : "كما" نادر

١٤ م : لا دعيه م : م : أنها ونيتها م : م : فالحاصل م : ع : ساخ م : ع : سواها

١٥ م : مكشوفات العورة

الحصير والمبارى طاهراً متوقفاً متفتراً مريباً كان أولى لأنها جفيت للاذكار والتسبيح قال الله تعالى
 اذن الله ان ترفع وتذكر فيه اسمه ويسبح له فيها بالغدو والآصال ذكر الامام الفقيه الزندلي
 ان ذكر الله تعالى على كل احوال من فرائض الاسلام ، ولا جوار اولى من الاخفاء لقوله تعالى يا
 ايها الذين آمنوا اذكروا الله ذكراً كثيراً فان قيل ذكر في بعض النسخ عن بعض العلماء انهم قالوا يكره رفع
 الصوت بالذكر والدعاء واستدلوا بما يثبت من سورة الاعراف ادعوا ربكم تضرعاً وخفية . انه لا يجب للمعتدين
 قوله تعالى واذكر ربكم تضرعاً وخفية و دون الجهر من القول قوله عليه السلام خير الذكر الخفي وقال عليه السلام
 صاحباً بذكره تدعون اصماً وغائباً انكم تدعون سميعاً قريباً وحاضراً انه لمعكم قلنا في ما ينه اجوبة
 في لطائف الغشوى ادعوا ربكم تضرعاً اى علانية وخفية سراً لانه لا يجب للمعتدين بالدعاء اى
 لا يجب من تودى بالدعاء السوء على المسلمين والتضرع من الضراعة و هى شدة الحاجة والخفية
 اخلاص القلب ، ادعوا ربكم اى اعبداوه وامرؤوا حواجلكم تضرعاً وخفياً الضراعة الذلة والخفية
 لا يدخل شبه الرياء انه لا يجب للمعتدين اى المشركين الذين يدعون غير الله . ذكر في
 تفسير البستي في قوله سبح اسم ربك اى ارفع صوتك بذكر ربك باسم ربك . في تفسير الدرر في
 هذه الآية المفضل سبح اى ترفع الصوت بذكر الله و تقدم ح الله نبيه ابراهيم عليه السلام في سورة
 التوبة ان ابراهيم لاواه حليم ذكر في التفسير المذكور الاواه هو تحجير صوته بالذكر والدعاء والقرآن
 اما قوله اذكر ربك اى ذكر القرآن في الصلوة خلف الامام في نفسه وهو قول قتادة ذكرت في
 تفسير البستي والثاني ان نزول سورة الاعراف كله بركة فكان ذلك في بداية الاسلام وعلبة المشركين
 و حلة المسلمين ثم لما حاجر رسول الله صلى الله عليه وسلم من مكة الى مدینه وانتشرا الاسلام نزلت سورة
 الانفال و اربع آيات من آخر سورة الشعراء وامر فيها بالذكر الكثير اما في سورة الانفال

س : ع : نراد س : ع : ب نيت س : ع : ربك في نفسك تضرعاً... س : ع : يعتدى
 س : ع : لدعاء س : ع : فيه س : ع : رافع س : ع : الفصل ٩ س : ع : تسبيح
 س : ع : او س : ع : بذكر س : ع : يجب س : ع : القراءة س : ع : بمدينه
 س : ع : الشراء تبجهم و امر...

قوله جل ذكره يا ايها الذين آمنوا اذالقستم فنة فاشتقوا واذكروا الله كثيراً وفي سورة الشورى يتبعهم
 الناموس الى ان قال الذين آمنوا وعملوا الصالحات وذكروا الله كثيراً وفي سورة الاحزاب والذاتين
 الله كثيراً وقوله تعالى يا ايها الذين آمنوا اذكروا الله ذكراً كثيراً وفي سورة الجمعة فاذا قضيت الصلاة
 فانتشروا في الارض وابتغوا من فضل الله واذكروا الله كثيراً سلّم تفلحون . ففي هذه الآيات
 كلها امر بالذكر الكثير انما امر بالاعلان بظهور الاسلام وانتشاره وعلبة المسلمين على المشركين .
 آنچه که از تفاسیر مشهوره و تفاسیر مغموره در جواب ایشان مناسب بود مذکور شد اکنون از مختصره
 حضرت قدوة اکبری گوشت کن در معانی آیت ادعوا ربکم تضرعاً وخفیه . قال الاشراف المراد من التضرع
 استعطافه البدن والخفیه اخلاص القلب و قال بعضهم تضرعاً ای تضرعین وخفیه ای تخوفین
 در تفسیر قیامی آورده است قول ابن عباس خفیه ای حجرة یعنی خوف کنندگان را در روز قیامت نادی
 نذا کنند ان الله لا یضیع اجر المحسنین باواز بلند تا مگنند را معلوم گردد و استمع یوم یادی المناهی
 مکان قریب همین معنی دارد . دیگر باینه دانست که نزول آیت ادعوا ربکم تضرعاً وخفیه در باب دعا است
 و دعا غیر ذراست چنانکه خدای تعالی میفرماید اُدْعُونِی اُجِبْکُمْ و در شان خود میفرماید فاذکرونی اذکرکم و
 خفیه الفاظ اضداد است که الخفیه پنهان کردن و آشکارا ساختن چنانچه لفظ ظن و غیر هم کذا فی الظاموس و
 هر جا که لفظ اضداد باشد محتاج به دلیل است . در تفسیر ابی لیث از ابن عباس نقل کرده اند که خفیه ای علانیه
 اما در آیت ادعوا ربکم تضرعاً وخفیه دون الجهر من القول مراد قرأت متوسط است . کفار اینرا
 میکردند در برابریت اسلام . فرمان شد که ساکنان بخوان تا پیش در مسجد ایشان نشوند و حضرت نرسانند .
 اما الجوب عن الحديث ذکر فی تفسیر الحقایق انه یحتمل ان یلکون فی رفع الصوت هناك مصلحتاً فقدر وی ان ذالک
 فی غزوة قد کان رفع الصوت بمرجه بیدر والحرب خدعة و کذا لک نمی عن الجبرس فی المناهی فاما رفع الصوت
 بالذکر فجايز ففي الاطمار القیاد و عبودیت ، تأیید هذا ما ذکر فی تفسیر البستی فی سورة بنی اسرائیل و هی

لے : ع : خفیه : م : یجمع : ع : المناهی

ملکیتہ فی تولدہ ولا تجهر بصلواتک ولا تخافت بها قال الشیخ ابو بکر رحمۃ اللہ علیہ روی عن علی رضی اللہ عنہ عن ابیہ
 صلی اللہ علیہ وسلم انہ یخفی برفع الرجل مہوتہ بالقرآن قبل العشاء وبعد ما یغلظ اصحابہ فی الصوت قال و
 قدر ویتہ اخبار تلک علی جوانہ رفع الصوت قال ابن عباس رضی اللہ عنہ کان ابیہ صلی اللہ علیہ وسلم یقرأ فی بعض
 حجرہ فیسمع قرأتہ من کان خارجا فسمع ابیہ صلی اللہ علیہ وسلم موت ابی موسیٰ فقال لقد اوتی هذا امر مار
 من من امیر الداؤد ولم ینکر علیہ قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نرینوا القرآن باصواتکم منہ ای نرینوا
 اصواتکم بالقرآن قال الفقیہ رحمۃ اللہ علیہ وطریق الجمع بین الآیۃ و بین هذه الاخبار ان تحمل النفی من رفع
 الصوت بالقرآن علی انہ کان ذاک بکلمۃ حیث کان المشرکون یملطون ابیہ صلی اللہ علیہ وسلم ویقولون لا تسموا
 طعدا والنواغیہ فاما اخبار ابی موسیٰ وغیرہ فلما وردت بالمذنبہ وقد ظہر الاسلام وانتشرت الاعلام و
 من فید من مصنفات المشرکین و کان رفع الصوت بالقرآن من شعار الدین لمنع الصوت بالتأذین والمضرة
 قال الاشراف قدرائنا فی بلاد المسلمین و امصارہم من السلف والخلف شرقا وغربا یدکرون جہرا فی مجالس
 المواظف مع حضور العلماء والقضاة و سائر الناس من العام والخاص بغیر ان انکر احد منهم .

حضرت خدوۃ الیکبری میفرمودند بعضی مردم میگویند کہ مشائخ چشت قدس اللہ اراہم ذکر جہر نگفتہ اند ، پس غیر ثابت باشد .
 بناید دانست کہ این فقرت سی سال در دائرۃ روزگار پراوار گردیدہ و بگذشت مشائخ اعصار رسیدہ ، دید کہ
 صم مشائخ سرور و فردوس ذکر جہر نمی گفتہ اند و زکندی گوید مشائخ چشت ذکر جہر نکرده اند چون این فقیر فقیر
 زیارت روضۃ قبر کہ حضرت خواجہ مودود چشتی قدس اللہ سرہ شرف شد و ببلالمت حضرت قہلب مشائخ حضرت
 خواجہ قہلب الدین مخدوم زادہ کہ صاحب سجادہ بودند رسید ، دید کہ ایشان ذکر جہر بملقہ نشسته میکردند و میفرمودند کہ
 از عند حضرت خواجہ بزرگ الی یومنا ذکر جہر در خاندان قدیم و دودمان کرم مشائخ چشت می آید و در شہد امیر المؤمنین
 علی موسیٰ رہنا رسیدیم و سید اجل قبل ازین سید رضی الدین و سید قاضی و برادران ایشان سید تمس الدین و سید تاج الدین

۱۰ ع : ان ۱۰ ع : صلوة ۱۱ ع : روایت ۱۲ ع : ابی ۱۳ ع : بنکیر

و سید شهاب الدین و سید محمود از قندی که بهمه این سادات شرف شدیم ایشان هم ذکر جبر میکردند خالصه بهیج و شام
ذکر جبر باصحاب خود مدور نشسته میکردند

کسی که زنده خود آزاد باشد   دلش در ناله و فریاد باشد
بیاد روی تو هر هیچ و شامی   بگاتم ، خانه در افتاد باشد
کسی که روی آن شیرین سخن دید   بکوه جان کنی فرهاد باشد
نشان عشق صادق جز این نیست   که در نمره دل و جان داد باشد
شرف از دین کلزار رویت   جو بیل در فغان دلشاد باشد

نقل است که حضرت سید الطائف بموجب فرموده حضرت خواجه سری سقطی بسیت سال در ذکر نفی و اثبات و
اسم ذات بر دهلیز پیر اشتغال فرموده اند ، بعد از ادای فرائض جز ذکر جبر کاری دیگری نداشته اند و در ذکر جبر
بر تبه ای مبالغه میکردند و تشعب و فریاد می نمودند . آورده اند که روزی همسایگان حضرت ایتقان بن خلیفه
بغداد رفت ، فریاد کردند که از بس فریاد و ذکر بلند در شب و روز ما را خواب نمی برد

ز بس کو ناله و فریاد کرده   مرا از سب خواب آزاد کرده
چنان در ذکر دارد ناله و زار   که خلق را کند از خواب بیدار

حضرت قدوة البری میفرمودند که هیچ فقیری و شیخی از یاد حق تعالی خالی نبود و نخواهد بود و اگر باشد
او را فقیر و شیخ نگویند

هر که نگوید تو خاموشی به   هر چه نه یاد تو فراموشی به

مجموعه خدایت در ذکر گفتن تصفیه اند که وله من فی السموات والارض کل له قانتون و اذکر الله معکم تفلحون سبک
هم کلام الله دال است بر ذکر حق . بحث ما در جلی است و حق . ذکر تو بحق دارد و نشای ما بمجموع
مترجم بحق اند تو بعین المقصد واحد و در مشترک اند . این اصوات عین موافقت است نه مخالفت ، خدا ما صفا

له م : سمات ؛ فم ام : ساط ؛ ه م : این معصه ندارد ؛ م : نگوید ؛

من الدین عبارت ازین است و اگر مرشدی کاری اختیار کند که توجه او بغير باشد و ششایخ را توجه بجنبی بود آنگاه
صفتیت باشد ، قایل این سخن را تفهم نشده است باید که درین تأمل نماید . او را اگر از شرب عشاق و
ذکران آفاق جز بوردی این اعتراض نکردی . کار عمل دارد نه قول . آیدیم بر اصل مطلب . جمعی که
مکملند اند یعنی اصل کل اما مکمل نیستند این لایزال را حول گویند ، در حالتیکه چشم باطن کشانید با وحدت انیس
باشند و چون در عالم کثرت آیند آن ذوق بنشیند ازین جهت که حوصله و ظرف وجود او در بدو فطرت تنگ
افتاده باشد چنانکه یکی بن معاذ رازی فرمود که در روز شقایق از یک جریعه بلی آبخنان بپوشش نموده ام که دیگر
باز نخورده آمده ام - ۹

شرابی کنز ازل در جام کردند   از آن یک جرعه ام در کام کردند
خمار آورده را مستان چشمش   می از ساقی وحدت وام کردند
زهشیدای گلشنه مست اشرف   دامام گرچه می در جام کردند
این چنین مردی اگر ذکر خفی گوید او را مسلم باشد از جهت نفع خود زیرا که او در مقام وحدت
و فرشت خدای را دعوت میکند از کثرت بوحدت .

حضرت قدوة الابرار تقریباً بیست و هشت روز در این مقام
قالب قوسین رسید و از غایت دهشت و حیرت مجال نطق نداشت ، حضرت عزت بیکلام و بی زبان بزبان
فیصیح و بیان ملیح فرمود التحیات لله والصلوات والطیبات السلام علیک ایها النبی ورحمة الله وبرکاته .
چون رسول الله علیه و سلم را دهشت کثرت فرمود السلام علینا وعلی عباد الله الصالحین ، چنانکه در سکنه نامه
گوشت نشین گنج زکامی گوید -

در آنجای کاندیشنه نادیده جای   درود از محمد قبول از خدای
گوزر بر مهر خوان اخلاص کرد   هم او خورد هم بخش ما خالص کرد

۱۰ ع : از آن یک جرعه ام در کام کردند ؛ ع : از آن یک جرعه ام گنگام کردند
۱۱ ع : مقام ربانی بالا هم سراج رفت مجال نطق نداشت ...

در سدره المنتهی جبرئیل و میکائیل و جمیع فرشتگان صلاهی خوان وصال یزدانی و صدای لاله‌مان تعال ربانی شنیدند^۱
 صدای ناز با هم چون زلا هوت^۲ رسیده در صماخ گوش ملکوت^۳
 بیکبار آن هم از نیک خواهی زبان دادند بر دعوی گواهی

از سدره المنتهی که حضرت رسول صلی الله علیه و سلم بودند بعد بسیار و مسافت بشمار برد آن ندای الهی^۴ و صدای
 نامناهی چون در گوش ایشان رسید گفتند اشهدان لا اله الا الله و اشهدان محمد عبده و رسول . آری
 چون در میان روزگار و مآرضان دیار از رمز شرب عشاق اثری ندارند و از غرّه مذهب اهدای خبری بایشان
 نه ، هم بزبان ایشان تکلم باید کرد و الا محتاجیم باین تطویل چه در بابیستم بدین تمثیل تکلموا الناس علی قدر عقولهم^۵
 سخن با هر کسی باید بقدر فهم او گفتن چه در پانصد انعام از رموز نکته و ایما
 ای برادر ! محمد رسول الله صلی الله علیه و سلم صاحب دعوت بود . او میاء تابع انبیاء اند و التابع کامل متبوع .
 اگر در احوال ایشان و احوال نیک ایشان و امر و نهی این طائفه ریا تصور کنی مصحفی کفر بود ، بی تطف
 سخن آنست هر که بدین مرتبه است و قیاق و قیاق را معلوم نمیکنند و او نه آغاز دانست نه انجام ، نه
 خود را شناخته نه خدا را^۶

از آن ، در پایه صیران^۷ بماند بظلمت خوار و سرگردان بماند

حضرت قدوة اکبری میفرمودند بعضی از احکام قرآن معنی بر تفهمنای وقت چنانکه در صبح و عشا ام
 شده بقرأت بھر لان بعضی المشرکین كانوا يؤذون النبی صلی الله علیه و سلم و اهل بيته عند استماعهم
 منهم القرآن امر النبی علیه السلام بالجهر عند اشتغال المشرکین بشائهم و هو صلوة الفجر كانوا ینامون
 و صلوة المغرب والعشاء و هم یشتغلون بشائهم من الغفلة واللعب و در نماز ظهر و عصر اتر
 شده بقرأت خفی از خوف آزار و ایدای شرکان و کفار ، در آیت لکم دینکم و لی دین نظر کنی و قتیکه
 ضعف اسلام بود در شان او قتل یا ایها الکافرون نازل شده چون کار دین اسلام بالا گرفت و آثار دین

۱ : م : مقام ۲ : م : صلاهی ۳ : صماخ بمعنی سوراخ گوش ۴ : م : صلاهی

۵ : هم ۶ : ازین در بادیه حیوان بماند ۷ : حیوان

اصحاب پذیرفت فرمائید که اقلوا المشرکین حیث وجدتموهم ای برادر! دعوا را بکم تضرعاً و خفیه معین
تصور کن در نماز بامداد قرات و ادعیه و اذکار در جمیع بلاد مسلمانان و مؤمنان بجز منخوانند چنانکه
قریب و بعید که در حدود و حوالی اند میشنوند این فعل را چون رایا گویند؟

کسی کاین کار را گوید رایائی در این آثار را از خود نمائی

رایائی دارد آن از پای تاسر که همچو خود بدانند بر دیگر

ای برادر! این محض صدق و اخلاص نفاق و رایائی نیست که این چنین گمان در حق مسلمان کنی.

چیزی در شریعت خوانده ای که بناء الفاسد فاسد و بناء الصبیح صحیح، اما چه فائده که دعائین او را تفهم نکرده. بناء الصبیح
که اصلها ثابت و فرعها فی السماء محمد رسول الله صلی الله علیه و سلم است بعده صحابه کرام چنانکه امیر المؤمنین علی
رضی الله عنه که فرقه شنائخ بد و میرسد و از رئیس ایشان شیخ حسن بصری تاشائخ چشت قدس الله اس و اجمع
جمل جنة متوابعهم ایشان معین و متفلسد دل حضرت شیخ نظام الحق والدین نیکو تفهیم میشود، دیده دل
بکشتا و خود را در اغوا و ضلالت بیفلن که در روز یوم لا ینفع فیه مال ولا بنون ترا هیچ چیز
نفع نهند الا صدق که یوم ینفع الصدقین صدق هم پیران چشت قدس الله اس و اجمع کامل بوده اند
ایضا خلفای کرام که قائم مقام ایشان اند باتفاق هر که منظور نظر ایشان شد کامل بود که بناء الصبیح صحیح و اگر
بکس تصور کنی عیب از نظر احوال نیست. پس هنوز بجانب نفس متبدل است

معیوب بمعنی هم کس را ببیند از کوزه هم بیرون تراود که در است

حیث قال علیه السلام کل اناء یتوشح بما فیه و این طائفه را قلوب هم گویند. ای برادر از این محبت افضل
است آنکه شنیدی که ذکر خفی افضل است از جبر حیث قال علیه السلام افضل الذکر الخفی. ثمنی حقیقت این
حدیث را ندانسته. ذکر خفی کسی را مسلم باشد که زبان او از یاد غیر حق مانده باشد و دل او ذکر شده.

۱۰ ع: رایا است؛ م: رایا با تست ۱۱ م: معیوب بود عیب هم کسان را نکرد؛

ع: معیوب عیب همگنان را نکرد؛ م: معیوب عیب هم کس را نکرد؛ م: معیوب؛

عیب هم کسان را نکردن؛ م: هم ام: معیوب بمعنی هم کسان را ببیند

۱۲ م: ۳، م: ۹۷: "بیرون" ندارد

درین روزگار اکثر خدایان اعصار بمعصیت و مناهی گرفتار اند که ظمیر الضمیر فی البئر و البحر . از جهت اعمار
 دعوت جبر گفتن اولی تر بود . رستم صفایان روزگار و گسسته دستان دیار که در میدان کارزار و دغای
 پیکار روی بمقابله کفار می آرند و تن خود را در راه حق فدا میکنند تکبیر بجز میگیند سه
 در آئینه گردان چو در روز جنگ . بمیدان دلیران کشند چرخ جنگ
 چنان نعره برهم زنند از کین که گوئی فتاد آسمان بر زمین
 تا صیبت گریزد و دحضت از هم ریزد در دل کفار اثر کنند و کارزار برهم افکنند .
 حضرت قدوة البری تقریباً میفرمودند که در زمین شروان که مسافران روزگار و سایرین دیار رسیده اند
 عجائب آن زمین و غرائب آن برین مشاهده کرده اند که پیوسته مسلمانان آن دیار با کافران پیکار و کارزار
 دارند و این از زمان اسکندر و دارا وارد آمده است و مسلمانان آنجای را شروان گویند . روزی اتفاقاً
 در جنگ ایشان لشکر اسلام و عسکر کرام را ظفر و نصرت روی داده و سپاه کافران روی هزیمت کفاده
 چو گردان نهادند و موسوی جنگ نمودند پیکار از نام و تنگ
 بنزدی شد اندر سیاه و سپید که گردان شدند از روان ناپید
 ز شروان بر آمد صدای ظفر بگبران رسیده هزیمت و فر
 چندی از کافران شروان که هزیمت خورده بودند اسیر و گرفتار مسلمانان شدند ، از ایشان کیفیت استفسار هزیمت
 کردند که با وجود آذلت کارزار و اسلام پیکار با رل محارب و مقاتله چرا منهنم شدند ؟ گفتند هرگاه که آواز تکبیر
 و صدای شایگوش ما رسیده چنان صیبت درمابای و دحضت جاگزای بر ما مستولی شد که جان در خشم ما
 تارک نمود

شنیدم چو آواز صیبت فلن نوای دلیران لشکر شکن
 نقد از صیبت او چنان آب زن جهان گشت بر خشم مایه خون

سه م : آثار سه م : یکتم ، اما گسسته کمی از گردان نامی ایران بود

سه م : مانده است سه م : بکیوان

ای برادر اگر آواز ذکر آن بگوشتن فاختن کار و عاصیان روزگار برسد و در ایشان اثر کند تا از غرقاب غفلت
بیرون آیند و روی بعبادت خدای آرند چه عجب باشد! غائبان این حدیث رحمتان الجهاد الا صغری الجهاد
الا کبر فهم نکرده ای که مبارزان میدان عبادت و دلیران جنگجوی انابت چون در کارزار نفس می در آیند چنان
بزد و دلیرانه و آورد رستمانه میکنند که سبق نفرت و طغری ربانید انا فتحنا لک فتحاً مبیناً نشان ازین نفرت ^{مهد}

چو یابی نفرت از جنگ رحمتا بشادی کوس زن انا فتحنا

کسی گانین جنگ را نفرت پناه است باورنگ جهان او بادشاه است

حضرت قدوة الیکبری میفرمودند که مراد از ذکر خفی فحای ذکر است بلکه فحای ذکر و ذکر در مذکور بچیشتی که
اگر مشهور داشته باشد از فحای، هنوز بدولت فحای الفنا نرسیده است که آن فحای ذکر است از ذکر و مذکور.
این نوع ذکر از حلی افضل باشد حیث قال علیه السلام افضل الذکر الخفی و این رباعی مشهور است برین ذکر خفی ^{مهد}

ذکر کن ذکر تا ترا جان است باکی دل از ذکر نیردان است

چون تو فانی شوی از ذکر نذر ذکر ذکر خفیه که گفته اند آنست

و اشارت قول الیکبری دنیوی برین ذکر است ادنی الذکر ان یبسی دونه و سخایت الذکر ان یغیب الذکر فی الذکر
عن الذکر و یستخفیر مذکور عن الرجوع الی مقام الذکر و هذا حال فحای الفناء و آنکه طائفه استدلال کرده اند
بعدهت نبوی و اثر بعد طفوی صلی الله علیه و سلم ست دعون اصماً و غائباً مذکور خفی، بباید دانست که صدور
این حدیث نبای بر واقع است چنانکه اسم نجم الدین صاحب منظومه آورده است که ابی موسی اشعری روایت کرده است
که صحابه با رسول الله صلی الله علیه و سلم در سفر میرفتند چون بر بلندی میرآمدند صحابه تکبیر و تحلیل می گفتند و
آواز بلند می آوردند و در نشیب کوه بعضی اعدای دین کمین کرده بودند، رسول ^ص در خطاب ایشان گفته اند
ادعون اصماً و غائباً انکم قد دعون سمیعاً قریباً، و در علم شریعت معلوم شده باشند که بعضی احکام شرعی

---

۱۵ م: در ذکر است ^۱ الیکبری کسی دنیوی از قحستان ذاق بود بدنیور، از اقران
و اصحاب جنید: جنید گوید اگر الیکبری کسی بنودی من در عراق بنودی، قبل از جنید نرفته
از دنیا: شیخ ابوالخیر عسقلانی گوید که چون الیکبری کسی در خواب شدی از سفینه وی آواز قرآن
خواندن شنیدی (صروی ص ۲۶۸، نفحات ۱۲۷)

مخصوص بنفس واحد و زمان واحد اند نه بر هر حق عموم چنانکه مناکحه تسعة و صوم طی و اکل غدیه .

حضرت نورالعین در مذکر استفسار کردند . حضرت قدوة الکبری میفرمودند که در تفسیر در آمده است قال علیه السلام که من قال لا اله الا الله و مد بها هدمت عنه اربعة آلا ف ذنب من الکبائر و هذا المد المنزل من السماء عند قراءة الکونین قال ان رجلین اختصما الی رسول الله علیه السلام فحلف احدهما علی دعوی صاحبه فقال بالله الذی لا اله الا هو و مد بها صوتک و هو کاذب فیما حلف ، نزل جبرئیل علیه السلام فقال انه کاذب فیما حلف و لكن الله یغفر له بما مد بها صوتک .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که در ملازمت حضرت میر در آنچه نوشته بودم که صاحب نیمه نیه فرد را بخدمت میر آورد تا تلقین کلمه گیرد . حضرت میر سرا و را بر سر زانوی مبارک خود نهاد و تلقین کلمه فرمود با آواز بلند کلمه لا اله الا الله چنان دراز کشید که حافظان مجلس شریف ایشانرا دم گرفته شد . خدمت ایشان هم بر آن یک دم کلمه لا اله الا الله تمام کردند . بعده حضرت میر فرمودند که فرمودند علیه السلام هر گاه گفت لا اله الا الله و کشید او را داخل شد در جنت قال علیه السلام من قال لا اله الا الله و مد بها دخل الجنة . حضرت میفرمودند که ذکر محبانه و محبوبانه است و محبوبانه آنست که در گفتن کلمه لا اله الا الله و با شوق دراز کشد که اصل در عالم بقا است امید است که از کلمه نفی اثبات خواهر رسید و در حالت مد اسرار نفی و اثبات در خاطر بگذرانند و مد کلمه نفی را از مد کلمه اثبات درازتر کشد ، چون بفضل الله تعالی اثبات کسی را تکمیل شود محبوب حق حق میشود پس او بوجه مستعد و مستطر چنان باشد که شاید هم در گفتن کلمه لا اله الا الله بیک اصل رسد و پیروی گفتن لا اله الا الله مانند وفی الحال گوید و مد کشد ، و باید که در ذکر گفتن سعی نماید که درست بگوید و حروف او بتسلیم بر زبان بحضور دل براند و دل موافق زبان گرداند که قال علیه السلام من ذکر الله و قلبه ساک عن الله فالله خصمه یوم القیامة ه

له م : ندارد ه بعد ازین در نسخی اصل این جمله نیست : آسمان نزدیک قرأه کونین و گفتند هر آینه دو کس خصومت کنان آمدند پیروی رسول الله صلی الله علیه و سلم ه ه : بمد صوتها

أُتْلِبُ جَالِدَاءَ وَتَزْوِجَهُ   وَ مَا يَدْرِي كَيْفَ مَانِعُ الدَّعَاءِ
سَحَابِ اللَّيْلِ لَا تَخْطِيْ وَ لَكِنْ   لَهَا أَمْدٌ وَ لَلْأَمْدِ الْقَفَاءُ

حضرت قدوة الیکری میفرمودند ارتباط قلب بحضرت شیخ از اهم مصحاتست تا مرید صادق را ارتباط قلب نباشد هیچ کار از پیش او نرود و بتخصیص در حالت ذکر سر برید لازم است که روحانیه شیخ را بر خود حاضر دارد چه روحانیه شیخ غیر متغیر است بکافی، پس هرگاه که متغیر نباشد روحانیه شیخ را برابر بود او را در جمله امکن و مواضع ه

در جا که باغشی خدا یار تست   بر ره خرامی بی کار تست

مرید معارفی بنود از روحانیه شیخ، اگر چه معارفی بود شخصیت و به تعلق است برید. چون یاد کند شیخ را مرید بدل، نزدیک نشود شیخ بدو، پس تعلق شود بر دل شیخ، پس فائده گیرد از شیخ، و چون محتاج شود برای حل وقایع خود حاضر گرداند شیخ را بدل خود و سوال کند از شیخ چیزیکه مانند کند آنرا بلبسان ظاهر، بلبسان باطن الحام کند روحانیه شیخ معنی واقع و عقب ه

دل دانای من دارد زبانی   که گوید سر عرفان ترجمانی

کسی را اگر کشاده گوش باطن   بود، او بشنود از حق بیانی

و بیشتر نشود این گر واسطه ربه دل باشد خود. قال النبی صلی اللہ علیہ وسلم المؤمن مرآة المؤمن چون مرید ارتباط دل نشین کند که در آئینه دل شیخ حاضر گردد اثر آن در آئینه دل مرید ظاهر باشد قال النبی صلی اللہ علیہ وسلم ما صبت اللہ شیئاً فی صدری الا وقد صبتہ فی صدر ابنی بکر.

ازین دل تا بآن دل راه باشد   کسی داند : که زین آگاه باشد

چو تو در راه دل تا در زدی کام   چه دانی حاصل منزل سرانجام

سخن در حضور دل در حالت ذکر افتاد. حضرت قدوة الیکری میفرمودند نهایت حصول باین راه و غایت

ه ه : تذول ربه ، حاشیه ه : تذویج ربه ه ه : لا یخطی ، حاشیه ه : لا یخطی

ه ه : وللامدد القضاء ؛ م : و الامد ه ه : م : حل واقع وقایع

ه م : غایض ه ضم م : چو در وی آه دل تا در زدی کام ؛ م : چو تو در راه دل

تا در زدی کام

وصول باین بارگاه ذکر از حضور دل است س

چو در ذکر خدا حاضر نباشی چه حاصل گرهم عمری فراشی
و سکن یاد آن روی دل آلام نباشد خالی از فائده و کام

اما بعضی شایخ گفته اند که ذکر حق تعالی گفتن اگر چه بی وضو و بی وضو باشد فائده کلی و مانده اصلی است چنانچه در عقیده نجاح آورده اند ذکر حق تعالی باللسان من غیر حضور القلب معتبر ایضاً و له آثار جمیلة فی الدنیا و الآخرة و مطلق امتثال الامر بکون طاعة و ان لم یعلم القبول . والله اعلم . در تفسیر سستی آورده است فی قوله تعالی والذکر من الذکر کثیرا و الذکرات فمتم اوجه و من جملة الذکرون له باللسان و هو قول یحیی ابن سلام قال الشیخ نجم الدین الکبری ان الذکر وان کان بمجرّد اللسان سلطان عظیم و من هنا وقع فی اکثر من الفتاوی الکبرا و الخانیة و امثالها رجل یدعوا و هو ساهی القلب ان کان الدعاء علی رقة فهو افضل و ان کان لیس من الرقة فهو فضل من ترکها لانه لیس فی وسعه اکثر من هذا فاذا عرفت فضل الذکر فینبغي ملک ان تذاکر الله و تدعوه فی کل حال و کل وقت ترفع جمیع حوائج الیه فان ذاک علامت العبودیت قال الله تعالی فی قصه یونس علیه السلام لولا انه کان من المسبحین للبت فی بطنه الی یوم یموتون .

حضرت قدوة اکبری را قانون مستمر و مانده مقرر بود که ذکر بلند میگفتند در هر وقت چه نشان طالب نشاق و سجا و روی افتراق آن است که در عالم و فغان بود ، و اصحاب را بزرگتر مجرد بلیغ میفرمودند ، در هم حالات احباب را باین امر مبالغه نمی نمودند حتی که طالبان حضرت الشیخ در راه و کوچ و بازار ذکر گویان میرفتند س

دلی کان طالب کلزار باشد چو بیس در پی کل زار باشد

نباشد خالی او از نام و زار اگر در کوچ و بازار باشد

بعضی از معاوان روزگار و مسترفخان دیار بنابر آن اقدام انکار میکردند و میگفتند که این نوع ذکر گفتن بدعت است . حضرت قدوة اکبری در جواب الشیخ میفرمودند اگر طالبان حق و سادگان راه مطلق باین نوع ذکر نگویند از عمده امر ذکر

س : محضوری س : یوسف س : المسبحین اللیت : ع : المستجبین ؛

حاشیه ع : المحسنین الدین ؛ غم ۳ : المجین

اذکروا الله قیاماً و قعوداً و علی جنبهم چگونه بدر آیند مگر این روایات در گوش ایشان نرسیده است که ذکر گفتن در هر جای اولی است از هر چه مجلس غفلت و محل عظمت باشد که جاء فی تفسیر در من قول تعالی الذین یذکرون الله قیاماً و قعوداً عن النبی صلی الله علیه و سلم ان قال ذکر الله فی الغافلین مثل الشجرة الخضراء فی وسط الشجرة التي قد طلت و رقت و ذکر فی الشرع یفتنم الذکر بین الغافلین و فی محرک الا سواق قال علیه السلام ذکر الله فی الغافلین کالمبارک فی الغافلین و فی الصحاح ان لا تقوم الساعة علی الارض ان یقال الله و ذکر فی التنبیه ان النبی صلی الله علیه و سلم قال من دخل السوق فقال لا اله الا الله وحده لا شریک له له الملك و الحمد بحی و تمیت و هو حی لا یموت بیده الخیر و هو علی کل شیء قدير کتب الله له الف الف حسنة و کفی عنه الف الف سیئة و رفع له الف الف درجة و فی الجامع عن الفتاوی انه کان ابراهیم بن یوسف رحمه الله یشی فی الاسواق فی الايام العشر من غیر حاجة و یکتبر رافعاً صوته و اما فی مجلس الفسق ذکر فی الخلاصة و الکبری انه ان نوى الفسقة و یشغلون بالفسق و اما سبح الله فاذا سبح الله فی مثل هذا الموضع کان افضل من ان یسبح الله وحده فی غیر السوق .

و متذکره را بایات فقرای اشرافی و اعلام غربابی شکر فی را در خانقاه سید محمد گیسو در از نزول افتاد بنا بر خرم مخدوم زاده حضرت قدوة البکرى چهار ماه در آنجا بودند . روزی جامع این نکات شریف و حضرت نور العین و خدمت شیخ ابوالکلام و شیخ مبارک و شیخ یوسف و بعضی از اصحاب دیگر بر سبیل تفریح بگزارى گذشتیم . ناگاه جمعی از جوانان در خیابان طراز نقشه بردند و آلات فسق و فحور از شراب و کباب و اسباب پیش از چنگ و رباب مهیا ساخته و حرکت را کیفیت شراب چاقی شد و مناسب حال حرکت استعاره میخواندند و خطوط نفسانی و کام صباهی بکلیه گیر میزدند . اتفاقاً ما یان ذکر گوین بر سر وقت ایشان رسیدیم و در تفریح طراز ببل و وار فریاد نامه و زار کردیم

چوبیل در سر طراز باشد بگل اندر فغان و زار باشد

-
- ۱۵۳ : " از هر چه مجلس غفلت و محل عظمت باشد " ندارد ۱۵۴ : یفتنم ؛
 م : یفتنم ۱۵۵ : نقرک ۱۵۶ : کسیر ۱۵۷ : قوی الفسق و یشغلون بالفسق
 ۱۵۸ : یسبح ۱۵۹ : " فاذا سبح الله " ندارد ۱۶۰ : الرضع
 ۱۶۱ : ترقی

ایشان بمورد اشباع اصوات ذکر ما دست از عیش کشیدند و زمانی نیک بصوت ما گوش نهادند . از برکت اشباع
صوت ذکر ساقی بیخانه توفیق الهی و کاسه دار خنجرانه تقدیر نامناهی جرعه در کام حال ایشان ریخت و از
خارج مصیبت کناره کرده از مستی غفلت و سرخوشی فحرت ایشان را هوشیار کردند
ز ساقی ساغر توفیق خوردند شرب توبه را در کام بردند
حریف مجلس توفیق دادار بمستی غفلت آمد کرد هشیار
بیک بار گریه و ناله زار در نهاد روزگار ایشان افتاد ، روی لبوی ما نهادند و بمعجزه انکسار سر در
قدم آوردند و گفتند

شده کشتی ما در بحر غرقاب   غمان کشتیم در آب دریاب
بود کز ورطه ای غرقاب کشتی   بساحل روحده از باد نشستی

اللهم وینا بماء لا یستغفار و ادرا فاعرف قدوة لا یهدوا بالینی و الہ المتقار .
ذکر در شرب شکر افتاد . حضرت قدوة البری میفرمودند اگر چه شرب شکر از شرب قدیم محلیونید
و لیکن حصول فوائد و حصول کمقاصد در وی زیاده است مرطابان روزگار را و این شرب از خلفای شیخ
الشیوخ بسیار انتشار یافته و از متاخرین خلفای ایشان اشتها پذیرفته و در شرب از این شرب گزیده و
مذهب چیده از حضرت میر رسیده است و اصول این شرب بهشت چیز است که معبر بهشت رکن شده و
نشر بحروف هشتمانه آمده و آن این است ب ا م ش ت ف د س
بر ز خ و ذات با صفات بود   شد باء از نکات بود
تحت و فوقی بواسطه سادک   باقی از فانی الصفات بود
ب عبارت از بر ز خ ، الف عبارت از ذالت ، م عبارت از صفات ، م عبارت از مد ، ش عبارت
از شد ، ت عبارت از تحت ، ف عبارت از فوق ، د عبارت از دم .

ل ه : ک ا ر س ه م : بساحل پی نادر از پا و نشستی ، ع : بساحل روحده از یار نشستی

حضرت قدوة البری میفرمودند اول رکن از ارکان هشتگان این شرب برزخ است و برزخ دو نوع بود
برکی و صوری . پس برزخ صوری تصور نمیشد باشد که او را تصور و واسطه و رابط نیز گویند و درین راه
تصور نمیشد اصل کلی است ۴

نباشد از فغای خود تحبیر که گم گردد در عالم در تصور
خدا از روی معنی چون جلاله تجلی میکند در صورت پر

دوم رکن از ارکان هشتگان اسم ذات است که لفظ الله باشد نزدیک فقها جمیع صفات و نزدیک علمای طریقت
در بطن حقیقت اسم ذات هو است مگر دایره که پرگار در محیط مرکز موجودات و نقاط کائنات باشد فلها اختصار
بعضی السلف من المشایخ ذکر هو و بعضهم ذکر له و ذکر الله منهم من یقولون فی حالت الذکر هو انت هو و بعضهم
ذکر قول له و ذکر الله و الا هو و الا کثرون اختار ذکر هو ، و ذکر عوام اسم الله است و ذکر خواص
هو و ذکر اخص الخواص هی .

حضرت قدوة البری میفرمودند که در شرب شد طار ذکر اسم ذات با هشت رکن فوائد بسیار و ثمرات بیشتر
دارد بخلاف بی ملاحظه ارکان ثمرات چندان ندهد مگر آنکه بسبب وسیع ملاحظت ذکر اسم الله میکند مگر
دهد و فوائد بید و تحت عبارت از فرو و مناف است که بدایت الف اسم الله از آنجا بود ، و مد عبارت
از دراز کشیدن است لفظ الله که ملاحظه اسما و صفات در آنجا کرده شود ، و مناف در میان اندام است
و در روی اسرار بیشتر مکنون و خانه آتش است ، و شد عبارت از ستمی کشیدن است ، لفظ الله هر چند که
بسبب کشید حرارت مالا یعنی بود و ذوق و شوق پدید آید . پس طالب صادق را بیاید که ملاحظه اسما
هشتگان فرو مانند تا مورت فقرت در ذکر نباشد ۵

چو باشد عالم اندر ذات انسان بود ناچار در روی هشت ارکان
و دیگر اصناف این شرب از حد گذرانند اگر با نسا التفات کرده شود و مقصود از درست روده

---

۱ : ۴ : و بعضهم ذکر الله ۲ : م : خاص ۳ : ۴ : کنون ۴ : ۵ : کشیده شد
۵ : فقرت بمن صنف و سستی

کسی کو طالب این راه باشد ز بحر از قطره ای آگاه باشد^۱
 حضرت قدوة الکبری میفرمودند اقسام ذکر اثبات و نفی که شش بخش سلف و فعل کرده اند زیادت از آنست
 که در شرح آیند چنانچه ذکر و عزلی و سه عزلی و چهار عزلی داده عزلی است که مربع و مستطین و شصت نیز گویند
 و ذکر قلندریه که خاصه کار شیران بیدای صحت و محفوظه هر سر این فضا صحت است نه هر دو الهومی در روی
 این مشرب خوشنوار عدم تواند نهادن و نه هر هوساکی سوا این بادیه جانسپار روی تواند آوردن^۲

نیارد هر کسی پا داشتن چیر ز بیم جان خود در بیهوشی^۳
 مگر آن شیردل ز آهوی جان فشیوید دست خود از خانه و مان^۴
 رستمی باید که در میدان کارزار دلیرانه در آید و پهلوانی نماید که در جنگی اذکار همتا نه از جان بر آید. در این کار
 تا خون بنبارد درخت حصولش بار نیارد^۵

نه هر که آید از کوهی بود با دعوت موسی نه هر کس زاید از زالی شود با هیبت موسی^۶
 و انواع اذکار خارج از حصر و برون از شمار اند از انواع اسرار کتب و رسائل این طایفه معلوم خواهد شد
 و در بحر ذکر این اصناف اذکار و انواع اسرار از همه مشرب و مذاهب درج کرده ایم فلیطلب تمه.
 حضرت قدوة الکبری میفرمودند اگر چه مجموع اذکار و انواع اسرار همه مشرب این طایفه در کتب و رسائل
 خود درج کرده اند و مگر گرانمایه خود را در شرح آن خرج و مکنین ماهیت اذکار که از حصول مقصود ساکنان
 احرار بدو مربوط است و وجود کیفیت اسرار اذکار بدو منوط متعلق باشد و رشد و مقید باشد^۷
 مسترشد است^۸

مسانی هرگز اند حرف نماید که بحر قلزم اندر ظرف نماید
 حضرت قدوة الکبری بعضی طالبان این درگاه و بر فی سالکان این راه را که صفت ایشان بلند بوده مشرب
 قلندریه تسخول می ساختند. حضرت قدوة الکبری میفرمودند که در درگیستان رفقه باین امر اشتغال نمایند یا

۱ م: ز بحر قطره ۲ م: از خان و از اما ۳ م: کارزار ۴ م: در نیارد

۵ م: هیئت ۶ م: باقیاد ۷ م: مسترشد و شترشد

در جبهه که بخند و اشغال آن فراز کرده باشند نقشسته در کار باشند و خادم را در طبع و آتش ار میگردند، بیشتر اوقات آتش بجز آتش میفرمودند چون ذکر آن از ذکر دست میکشیدند پای بر سباط طحان می نهادند و تماشای چندی نوشیدند . اگر در همان دم میل بآتش نکنند نزدیک بملکوت رسند .

حضرت قدوة اکبری میفرمودند که ذکر حلقه در صبح و شام معمول مناسیح عظام نیست است ، چون این فقیر در بقعه متبرکه و روضه منوره حضرت خواجگان چشت رسیده و بشرف ملازمت حضرت مخدوم زاده صاحب سجاده حضرت خواجہ قطب الدین شرف شد و بانواع لطایف ایشان مخصوص گشته فرمودند که التزام ذکر حلقه بصبح و شام از دست نهید که معمول مناسیح است و درین نوع ذکر بسیار فائده است چون از وفای مسموده و روایت متعینه فارغ باشند متعین از قرأت سبعات عشر بدر آئیند و در ذکر حلقه بنشینند پس باید که صاحب حلقه کلمه نفی و اثبات شروع کند و اصحاب نیز با تلقی بگویند و ملاحظه او چنانچه ذکر شد محافزه کند ، باید که درین مباحثه کلمی نماید که اثبات با تلقی کرده آید و هیچ کس نمی تواند اصوات یکدیگر نباشد . چون از کلمه نفی و اثبات ملالت گیرد بایستد و باز سه بار کلمه بگوید و در کلمه اثبات شروع کند و کلمه اثبات زیادت گوید از اول ، چون ازین هم ملالت گیرد بایستد و کلمه سه بار گوید ، بعد بایستد ذات مشغول شود مادام که بتواند چون عرصه کلمه تمام بود در محل ذکر قرار گیرد و حاضر دل باشد که از واردات چه دست میدهد و دل چه اختلاج میکند ، ترجمه بسوی دارد یا بسفلی ، رموزات دل ایشان را معلوم کند و این نکته بدانند که دو صفت دل ساکن را اصلی است که طوبی للمرا اذا فقد قلبه عرفه و اجتهد فی طلبه حتی وجده معرکه درک این نیست او را خبر از دل خود بنورس

دل که جام جهان نمای بود   مرآت وحدت خدای بود
جز سنگذر در گشته جنبید   کس چه داند که آن چه پرای بود

و این به نسبت مریدان یو هست . چون ازین دریا بساحل آید باز دم و نفس بخواند چنانکه در ربایت خوانده و بارواج پیران چشت فاکحه باخلص بر زبان راند و از برای مزید دولت شوق و تمهید شوکت ذوق و درازای عمر پیر و سر حلقه و دعای سلمانان تکبیر گوید و اصحاب مصافحه و سر در خیم شمع آرند و در یکدیگر اصحاب مصافحه نیز کنند و کیفیت مصافحه و وضع جبهه بین

له بُخرا : طعامی است که از آمیزش گوشت و از می پزند و آن را آتش هم میگویند (ساز)

ع : روایت مسنونه ع : گررد م : ندارد ع : غ : همچو آئینه حق نمای بود

ف : خبر شه سنگذر و جنبید ع : ۳ : از

یدی افشخ در صلیف صفهم گفد آید انشاء الله .

بعد اختتام ذکر سر حلقه هر دو دست بردارد و این مناجات خواند و متعلمان متابعت کنند در رفع یدین و آمین نیز گویند
و بعد از انجام و انصراف مناجات یدین بر خدین فرود آرد و مناجات این است :

اللهم صل على محمد سيد السادات والعالمين شفيح الوصاة والمذنبين متمم مكارم اخلاق مطهر القلوب عن
ونس الشرك والنفاق وعلى آله الطيبين وعترته الطاهرين رضی الله تعالی عن اهل بيته اجمعين اللهم احينا
ذاكرين وامتنا ذاكرين واحشرونا في زمرة الذاكرين اللهم احينا عاشقين وامتنا عاشقين واحشرونا في
زمرة عاشقين اللهم احينا عارفين وامتنا عارفين واحشرونا في زمرة العارفين اللهم احينا مسكينين وامتنا مسكينين
واحشرونا في زمرة المسكينين اللهم شتنا على الاسلام والايمان وامتنا على الايمان واحشرونا على الايمان و
لصا كلمة الايمان اللهم احينا في حياة العلماء وامتنا بموت الشهداء واحشرونا في زمرة الاولياء وادخلنا
الجنة مع الابناء اللهم احينا سعيداً وامتنا سعيداً واحشرونا في زمرة السعداء ربنا اغفر لنا ولاخواننا الذين
سبقونا بالايمان ولا تجعل في قلوبنا غلا للذين آمنوا ربنا انك رؤوف الرحيم ربنا اغفر لنا ولوالدينا ولانسابنا
ولمساكيننا ولاخواننا ولا صهارنا ولا حبابنا ولا ربانا وجميع المؤمنين والمؤمنات والمسلمين والمسلمات
الا حياء منهم والاموات تابعيننا وبيغم في الخيرات ولمن حضر الدنيا ولمن غاب عنا ولمن اسس بناء هذا
المكان اللهم ارزقنا في الدنيا نورا يارة قبر محمد صلى الله عليه وسلم وفي الآخرة لقائه وشفاعته سبحانه ربك
رب العزة عما يصفون وسلام على المرسلين والحمد لله رب العالمين .

ختم بر این کرده این بگوید که تکبیر است و تسبیح و شهادت مردان را و مردان و تسبیح و شهادت را ، مزید ذکر ذکران را ، غنمی و بزرگی
جمال و جلال فدای را ، نور پاک مصطفی را ، چهار یار با صفرا ، سر زلفین آل طه و یسین را ، دو ائمه امام چهارده
معصوم پاک را ، اصل بیت را ، اولیاد را ، انبیاد را ، اصفا در ، اتقیا در ، زهاد را ، عباد را ، شایخ را
سادات را ، علمای شریعت را ، پیران طریقت را ، روحانان راه را ، جویندگان درگاه حق را ، ائم کبار را ، قبول

له ع : ازین جا تا " پیش خواجهان چشت " ندارد

طاعت و رعا داشت ایران خوشنودی مرخداى را ، رد عبادى كورشيدان ، سلامتى محاسب سجاد مع فرزندان و خلفاء و برادران و متقدان ، براى زبده دولت دارين و شوق و ذوق محبت و اخلاص كوشين هر كه با دروئين و دروئين زادگان عبادى و اخلاصى خاص و باطن در آيد كائناتى بر آيد و هر كه در افتد كار او بر افتد ، براى التزام ششگانه و نفرت عسكر اسلام ديندار معنى محمد دوازده امام همبرين سرشاه بگير بر آيم الله اكبر الله اكبر لا اله الا الله والله اكبر الله اكبر و لله الحمد الصلوة والسلام عليك يا رسول الله الصلوة والسلام عليك يا صاحب الزمان شمس الله بر جل الله بر حال الصالحين بر گزیده رحمان انبياء انبياء خاندان معطى و مجتبى چاربا را با صفا شهداى دست كرم محمد دوست جبيب الله دوست على دلى الله دوست يا كريم يا رحيم الله دوست الصلوة والسلام عليك يا رسول الله و الصلوة والسلام عليك يا خليل الله دوست كلمه بر زمين نهم چشمتى خواجگان چشمت . به به اصحاب مصافحه گفتند و سجده نيز گفتند و سر در قدم شيخ آردند و در پايه گفتند مصافحه گفتند .

ذكر در سلوك وجه خاص افتاد . حضرت قدوة العبرى مي فرمودند سلوك دروئين تقدمين و معلوک باين باين مسئله تربيت است و امروز هم اكثر طالبان درگاه حق و سالکان راه مطلق باين سلوك بجهت مي رسند . اما بعضى نشانج كه برخى از طالبان خود را قابليت مى بينند بشرب وجه خاص نيز مخصوص مي كنند .
بهر زير بر گى نشانجده ايت بر ران جو مينده يا مينده ايت

چون معروف ملذمت خواجه با والدين نقشبنده شريف شديم انبياء بهمين شرب وجه خاص اشتغال مي كردند و همه طالبان خود را باين سلوك بحق تعالى مي رسانيدند . از حضرت خواجه با والدين نقشبنده بعضى از عزيزان استفسار كردند بجا به التزام اين شرب . فرمودند كه همت مردم اوزگار و همت طالبان كردگار در اين زمانه كوتاه شده است و آنات راه سلسله ترتيب و تجليات سلوك راه تركيب بر سالكان راه پوشيده نيست ، پس ضرورت شد كه طالبان خداى و سالكان راه داراى را باين سلوك مختصر بجهت مي رسانم و بر اوزنگ وصول مى نشانم .

۱۰۰ : شرب ۱۰۰ م : با پرين ؟ ع : بالين ۱۰۰ همين است در هم نسخ

۱۰۰ ع : ۱۰۰ : "راه" ندارد ۱۰۰ دارا بمعنى خدا (فرانسيس)

یکی با خانه طی کرد کسار   یکی در کشتی ای نشست در کار
 سراج بر او طری میسر کرد   ز راه بحر این کشتی بد آمد کرد
 کعبه میسر شد هر دو تقدیر   یکی در صفت و دیگری تباخیر

و از حضرت ایشان نظر از این مشرب نجات هر اوست گرفته و بازار این مذهب بجای پذیرفته . از حضرت مولانا جلال الدین پرسیدند که نسبت سلوک و طریقت خواجہ بہاؤ الدین از متاخران متاسخ و بطریقہ کہ مناسب دارد ؟ فرمودند کہ متاخران چه باشند کہ سخن از تقدیم بگویند . در نسبت شمال زیادت است کہ تا این نوع ظهور آثار ولایت و حدود انوار غایت کہ بر حضرت خواجہ بہاؤ الدین مدد الهی و عطف نامناہی شده است بر هیچکس از متاسخ طریقت نشده است

سراج خوش چنین پاکیزہ مذهب   ز دور از حجب آئین مشرب
 کہ مردم دیدہ اند ز آئینہ شان   عکس بر تو انوار سبحان
 ز صافی مشرب کہ بفرستہ امین از علم بحین آرند   وحشی واضح مذهب کہ بنفس زدنی از عین معلوم بر آرند
 اگر چه نظر نور الهی   متاسخ بودہ اند ای پادشہ یار
 و مکن چون بہاؤ الدین   بنودہ نقشبند این نقش بندہ ار
 حضرت قدوۃ العبری میفرمودند کہ عزیز کی بکلامت خواجہ آمد و سوال کرد کہ سلسلہ حضرت خواجہ کی میسر شد ؟ گفتند کہ ای عزیز هیچکس سلسلہ جائی نمیبرد چہ سلوک سلسلہ صورت نیست بکہ سلسلہ معنوی است
 کسی کو خوشی را در سلسلہ نسبت   چہ حاصل گر نہ او از سلسلہ رست
 چو خود را بسہ ای چون تمیز ز بجز   گسل ز بجز و راہ بعینہ در گیر
 کہ بر شمیری رمی در تہیہ تجرید   کہ باشند نسبت ز بجز تقرید
 چہ ز بجزی کہ از سر حلقہ او   سلسل می رود ہر حلقہ او

لے م : بانی لے م : انواع لے م : انواع لے م : آئینہ لے م : عالی
 لے م : بین بنفس لے م : حتی لے م : واضح لے م : کر

زعباد نامداد راه وحدت   میان حلقه های زار کثرت
 که اول حلقه زنجیر این در   تعیین اول است تا دور آخر
 بموودت افتاده باشد   چو چواری کز رانب زاده باشد
 اگر شیری تو برین زنجیر جنبان   و گرنه همچو روب زیر سنجان
 نفس کو سلسله جنبان نباشد   بدو جز باد در اینان نباشد
 حضرت قدوة اکبری میفرمودند که عزیزی از حضرت خواجہ بہاء الدین سوال کرد کہ در ویشی شما موروئی است یا نہیں؟
 ایشان فرمودند حکم جذبہ من جذبات الحق پرازی علی التقلین باین سعادت مشرف گشتیم و باز آں عزیزی از خواجہ
 سوال کرد کہ طریق شما ذکر صبر و خلوت و سماع میباشد؟ فرمودند آٹھائی باشند. پس گفت بنای طریقت شما
 بر چیست؟ فرمودند خلوت در انجمن، ظاہر خلق و باطن بحق

دل و جانم تو بشغول و زور در چپ و راست   همانند حرفان کہ تو منظور منی
 آنچه حق سبحانہ تعالی میفرماید سر جال و لالہ صمیم تجارت و لا بیع عن ذکر اللہ اشعار باین مقام است. پس حاصل
 روشن گردید و مشرب بسندیدہ حضرت خواجہ آنست کہ بعد از تصبیح و تطہیق عقیدہ این طائفہ و اطمینان با اعمال صالحہ
 و اتباع سنن مآثورہ و اجتناب از الخفورات و مکروهات مشورہ و احصال دلالت اثبات صانع و وحدت او و ازلیت
 و ادبیت او بطریق تصور و محافہ حضرت ختم دوام حضور است مع اللہ سبحانہ علی سرور الاولیات من غیر فترہ
 تفتت و غریبہ، و این حضور را چون ملکہ نفس ساکت گردد و مکد ویرا مشاهده خوانند و طریق قبول برین لبت
 برسد گونہ است: اول طریق ذکر است کہ بحضور قلب کلمہ طیب لا اله الا اللہ را تکرار کنند و در طرف نفی جمیع خدات
 را بنظر عدم و فنا مطالعہ و در طرف اثبات وجود معبود حق را بنظر عدم و فنا مشاهده نمایند و در وقت تکرار کلمہ
 زبان را یکجام چسباند و بدل حضور بری کہ متعلق دل حقیقی است شوق گردد، نفس خود را در دن کشد و بقوت تمام بگوید
 بروہی کہ اثر آن بدل آمد و از آن متاثر گردد لکن آنکہ اثر وی بر ظاہری پیدا آید کہ اگر کسی بفرض پیمبری او

۱۔ مخ ۳، مخ ۳۱: چو میری؛ در ع بر جای این نوع بیان است. ۲۔ کہذا فی الاصل و
 مخ ۳، مخ ۹۷، ر ع؛ مخ ۳: نشینان؛ ۳۔ م؛ بکین ۴۔ ع؛ درو ۵۔ مخ: ایان
 ۶۔ ع؛ مکتبی ۷۔ م؛ ازین ۸۔ م: "آٹھائی باشند... بر چیست" نہ اور
 ۹۔ ترکان ۱۰. انور ۱۱. ع؛ و سنۃ

نقشه باشد چنانکه از آن آگاه نگردد . اما این غیر اصحاب خود را در اخفای ذکر باین مقدار معالوفه نفرموده و جمیع اوقات خود را مستغرق این ذکر گردانند و هیچ شغل از آن باز نماند چه در رفتن و چه در آمدن و چه در گفتن و چه در شنیدن و چه در خفتن و خامتن و اگر بواسطه بعضی اشغال دنیوی درین فتوری واقع گردد میباید که چشم دل بوی باشد و بالکلیه از آن غافل نگردد و اگر پیش از صبح تکرار نماید زیاده اش ندهد و سرکت آن وقت نیمام روز برسد خاصه در وقت اکل طعام و شرب ، البته از نسبت غفلت نوزد که اثر او در شکم نماند طعام باشد باشد .
حضرت قدوة الکبری را این رسم تفرقه بوده که در وقت اکل طعام بابا حسین را متعین کرده بودند باشند این امر شریف .
بر سر یاران و اصحاب بابا حسین میفرمودند که ای یاران زلفار زلفار در وقت اکل طعام از نسبت خود غفلت نوزید که موجب تفرقه در جمعیت شما خواهد بود اما خداوند وایاکم .

کسی کو طالب دیدار باشد   شب و روز اولی این کار باشد
نباشد خالی یکدم از خفا نش   و اگر خواب و اگر بیدار باشد
اگر طالب نباشد این چنین او   چه کار آید از و بیکار باشد
بهست او خورد آب و طعامی   بیانش در ره رفتار باشد
بچشم او ببیند هر حالی   بگوشتش سامع گفتار باشد
بخندد کاهی اشرف بی اراده   که هرگز در دری دوار باشد

و درین شغل ویرا کیفیت بنمودی و بی شوری که مقدمه جذبه است حاصل خواهد آمد و بی باید که خود را باین کیفیت دهد و آنقدر که تواند آنرا تاهدا در چون آن کیفیت روی در نقصان آرد باز سیر تکرار آید . چون این سنی مره بعد از آنکه حصول پیوند امد است که ویرا مده حاصل گردد . اگر چه آن کیفیت بافضل حال وی نباشد و حال وی مندرج در علم گردد اما هرگاه که خواهد باند کتوبی باین حال متحقق تواند گشت و جنس نفس را اگر مزاج بآن و فاکند که در یک نفس زدن سه بار یا پنج بار یا هفت بار و آنقدر که تواند کلمه را

نگارند . در نفی خواهر و کیفیت پیخودی دخل تمام است و وحدان و وحدوت عظیم بر آن مترتب .

دوم طریقه توجیه و مراقبه است که این معنی را بیچون و بیچگون را که از اسم مبارک الله مفهوم گردد بی توسط عبارت عربی و فارسی و غیر آن ملاحظه نماید و آن معنی را از گاه داشته بجمع قوی و مدارک مقوم طلب صنوبری گردد و برین معنی موقوف نماید و در گاه داشت آن تکلف کند تا آن آن زمان که کفایت از میان بر خیزد ، و چون این معنی پیش از تعریف جذب در وجود ساکن تکرار تمام دارد عیاید که معنی مقصود را بصورت قوی بسط محیط بجمع واردات علمی و غیبی در برابر بصیرت بر آرد و آن بجمع قوی و مدارک مقوم طلب صنوبری گردد تا آن صورت از میان بر خیزد و مقصود بر آن مترتب گردد .

سوم طریقی رابطه است به پیر پرورده که تمام مشاهده رسیده باشد و بتجلیات ذاتی متحقق گشته ، دیدار وی بمقتضای هم الذین اذ اس اوا و جوهم ذکر الله فائده ذکر دهد و صحبت وی بموجب هم جلساء الله نتیجه صحبت مذکور . پس چون دولت دیدار صحبت این چنین عزیزی دست دهد و اثر آنرا در فرد بیاید چنانکه تواند گاه دارد . اگر در آن معنی مقصود جامع شود باز بصحبت وی ملاحظه نماید تا برکت وی آن معنی پیر تواند اورد و همچنین مره که اخلاقی تا آن زمان که آن کیفیت ملاحظه وی گردد و اگر چنانچه آن عزیز غایب باشد صورت ویرا در خیال گرفته بجمع قوای ظاهری و باطنی مقوم طلب صنوبری گردد و هر چه در خاطر در آید نفی کند تا آن کیفیت غیب و پیخودی روی نماید و بتکرار این معامله ملاحظه گردد و هیچ طریقی از این اقرب نیست . بسیار باشد که چون مرید را قابلیت آن نباشد که پیروی توفیق کند ، در اول صحبت ویرا ملاحظه مشاهده رساند و چون دریافت صحبت این چنین عزیزی درین روزگار از من الکبریت الا حمر است می باید که یکی از آن دو طریق که پیشتر مذکور است استعمال نماید .

از بیان این طرق ثلثه معلوم شد که توجیه طلب صنوبری که در حرف این طائفه آنرا و توفیق غیبی خوانند و در جمیع اوقات ضروری است و آنخورت از لوازم شمرده اند و من اشعاره :

مانند مرغی باشد جان سر بیفته دل پاسبان کز بیفته دل زایدت مستی و ذوق و محققه
اما و خوف زمانی که عبارت از محاسبه اوقات است که بتفرقه میگذرد و بان جمیع و همچنین و خوف عددی که عدد و تعدد ذکر
است که نتیجه میدهد باین مدغم ولی نیست و می نماید که در آشنای یکی از این طریق نکتہ انوار و واقعات روی نموندن گردد و
آشنا را تجلیات از هر سوی درخشیدن ، می باید که از آن انراض نموده بمقصد حقیقی اشتغال نمایند و از متغیران صورت فواید است
که واقعات علت قبول اطاعت است و پس از واقعه حاصل دیگر نیست

چه علمم آفتابم هم از آفتاب گویم نه نیمه نه شب نه پرستم که حدیث خواب گویم
می باید که چون حق سبحانه و تعالی توفیق اشتغال باین طریق را رفیق و دوستی گرداند خود را بآن مشهور نسازد و علم نگرداند و
بقدر امکان در اخفای آن بکوشد و از محرم و نامحرم پنهان دارد

از درون شو آشنا و از برون بیگانه باش این چنین زیباروش کم میبود اندر جهان
حضرت قدوة الکریمین میفرمودند از حضرت خواجہ بقول است که لطیف ترین حجاب این صورت طریق افاده
و استفاده است که ارباب علم را می باشد و هر طایفه را بدانہ الیست که بدان مستور سازند و این به نسبت
اهلب و طلب میفرمودند و اگر نه ارشدان وقت و پیشوایان عصر را لازم است که بطریق شموت باین ار
اشتغال نمایند و از نظر خلق معلوم اندازند . یکی از اهلب خواجہ بخواجه نوشته بود در جواب او میفرمودند
چنان معلوم شد که کتب مطول و متداول طلب داشته اند از آنجا میل ایشان بتحصیل و تکمیل علوم میگردد و غی
توان گفتن که تحصیل علوم کمن ، اما می باید که بروجهی باشد که از مقصود حقیقی مانع نیاید و از آلوده خاطر بآن جانب
عافل نگرداند که نفس آخر نامه یک الموت ظاهر گردد و هم علوم و معارف کمتبیه از یکدیگر فرو خواهد ریخت و آنچه
باقی میماند جز تحقق سر وحدت و محبت مطلوب حقیقی که با حقیقت انسانیہ متحد شده باشند نخواهد بود . تقریباً
میفرمودند که در روشنی را گفتند که فلان معروف معذور بکمالات و همیه خود میگوید که مرا هیچ رده و زنده احتیاجی

نمانده است . آن درویش گفت سبحان الله چه غلیظ طبع و شرافت حجاب است و عدم تنبیه برضی از من که
سهل ترین صورتی از صورت است لعالمی او آنست که محاسن و سلبت که مکرر در افراشتن و آراشتن گذرانیده است
بمقراض ارض آن عرض و جاه بمرتبه ابرو رساند و عمامه بگیرد صورت آن بار هستی است بر گردن
سفاده بر دوش کنیزکان و بیوه زنان قسمت نماید و ثیاب فاخره را بکارخانه مخنثان فرستد و زنند
پوشد و نبر سر جبهه زنبیلی پیر از گردگان در گردن کرده محله ها و بازارها گردد و آنرا از دست
کودکان گرداند تا بفریب سیلی آن هستی را از سروی فرو ریزد به باشد که محل هستی وی کاغش و گدازش
یابد و بصلاحت وجود در رسم الحیاط و حدت فقر منخرط گردد و باوجود این هم تواند بود که بخیال و خیال کند

زمو باریک تر کن رشته تن در آید تا در آن سوراخ سوزن

چو تن از روزن سوزن بر آید خیال وحدت حق رو کشاید

روی فقر و خلقت بر خاک بجز و نیاز نهد و از خلقت هستی و رعونت پرستی پناه جوید شاید که حق سبحانه تعالی
فضیلت بی علت خود ازین حجاب کثیف و غلیظ خلوص و سماوی ارزانی دارد چه میتواند بود که ازین مایه حجابی
و رعونتی زائیده شود که از اول کثیف تر باشد .

حضرت قدوة الابرار میفرمودند میباید که از صحبت اهل ادا اجتناب نماید بتخصیص از صحبت جماعتی که از
نور ایمان دور و وظایف طبیعت مستور دعوی فیض دمی و نور بخشی کنند و در لباس فقر طبیعت و ادعای
علم صفات عمر در کدالی و قلابی و خرابی گذرانند اما ذوالله و جمیع المؤمنین من حیث عقاید هم و شریکاید
و این رباعی یکی از خلفای ایشان منسوب است

با هر که نشستی و نشد جمع دلت و ز تو نه رسید زحمت آب و خلعت

ز رخسار زلفش گزینان می باش ورنه نکند روح عزیزان بخلعت

۱- ۳: متنبه ۴: سلبت یعنی بروت ۵: ۴: آبرو ۶: ۵: ع: زنده در پوشند

۷: ضمیم: زرد داشت ۸: م: زردوست ۹: ۱۰: گردگان: چیزی دور، و نام بیوه ایست که

دور میشود (فرانسس) ۱۱: ۱۲: ریزند ۱۳: ۱۴: جل هستی فرد روی کاغش .. ؟

۱۵: ۱۶: سم الحیاط ۱۷: ۱۸: اصل ۱۹: ۲۰: بسنایت الهی بی خود خلعت

حضرت قدوة اکبری میفرمودند اگر از صحبت طایفه صوفیه و جماعت علیم اثر دست ندید زخار زخار از آن دانه
پای بیرون نه

آنجا که ریاضت کش و سجاده نشین اند باید که خدا را بنمایند و ببینند
چون حق نمایند و بنینند تحقیق فی اصل سموات که یا جو زمین اند
توابع طریقی اند و در پی ایشان کاینان هم غارتگر گنج دل و دین اند
تبسج کتب در پیش زانوی تبلیغ در بر لگان فرقه و غارت زین اند
گفتن و نوشتن اشغال این سخنان نه رسم این فقیر بود اما چون از آن جانب راکمه اخلاص بشام ذوق رسید باشت
تقریر و تحریر این معانی شد

نموده عزم هم می کرد کردار بمنزل نارسیده هیچ صبحار
نشان دادست از گنج مقصود توانی گرا گهر از سنگ بردار
حضرت قدوة اکبری میفرمودند از انفس خواجهان چشت قدس الله سرهم یاد کرد و نگاهداشت و یادداشت و
وقوف زمانی و وقوف عددی و وقوف قلبی، نظر در حق، عویش در دم، خلوت در انجمن، سفر در وطن
اگر ساکت براه نقشبند است مرا و را زاد راه این نقش چند است
که گوید تقدای نقشبندان اگر از نقشبندی نقش بندان
نظر در راه بر پشت قدم دار بیاد یار اند رهش دم دار
چو خلوت خواهی اندر انجمن کن سفر از میر باطن در وطن کن
براه یاد کرد او نشستی یکی کن سوی دلیر باز گشتی
بالفاس عدد باید نگه داشت بیاد یار باید کرد و داشت
وقوف قلبی و دیگر زمانی و وقوف عددی می باید نشانی

۴۰۷ : م : کین ۴۰۸ : است ۴۰۹ : چنین راه است در دل نقشبندان ؛ هم ۴۱۰ : چنین است
راه در دل نقشبندان ؛ هم ۴۱۱ : کین کوشش عمل خواهی که چندان ۴۱۲ : نشان راه
۴۱۳ : عدد

اشارات و ملاحظاتیان بر کلمات این فن پوشیده نیست . تمسک بصری دل را بجن سبحانه گرداند شرط لازم است و گذشتن آنچه دل را جدا گرداند از حق سبحانه تعالی واجب فاعلم عن عین توحیدی عن ذکرنا از پیشگاه ذوالجلال حکمی است واجب الاقبال بهیچ وجه این جا عذری را گنجائی نی . هر که تواند که احوال کلی کند از شواغل صوری و مبنوی حصول دولت و وصول نعمت بنقد از آن اوست ۳

تو بمانش اعلال کمال این است و پس   روز خود گم نشو وصال این است و پس
از خود چو گذشتی صمیمیت است و خوشی   از تو تا دوست حجاب تو تویی

نسبت جمعیت کسی را مسلم است که حقیقت خود را چنانکه از حدیث کتبت کنوا لمخفیا علی آخره مبین است بحسب انفس از نسبت خود بی وقوف گردانیده جز بجن سبحانه تعالی نیارند . این سنی بی معرفت متعلق قلب بحسب انفس چنانکه میسر نیست ، پس احم کلمات طریق وصول و سالکان راه حصول بجناب حق سبحانه تعالی آنکه دانند که دل را پیوستگی بجمیعت ؟ اگر بغیر است یقین دانند که دل واصل بغیر است و اگر آگاه سخن است و پیوسته بوی پیوستن و گسستن از خود . ملر لوی ۳

آهال بی تکلیف بی قیاس   هست رب انفس را با جان نام
تا معیشت راست آمد زانکه فرد   با کسی خفتست کورا دوست کرد
گر کشایم بحث این را بنسباز   یا سوال و یا جواب آید دراز
ذوق نکتہ عشق از من میرود   نقش خدمت نقش دیگر میشود
بس کنم خود زیر کان را این هم است   بانگ دو کردم اگر در ده کهن است

حق سبحانه تعالی بنده را که محض الصفا برگزیده باشد و او را مقام شهود و حضور شرف گردانیده و نقش او را از محل ظهور و درجه اعتبار بعلیه شهود نور از نظر او اسقاط کردن است . این چنین نفس منور شائسته آنکه است که او را بنجم گویند . قسم باد یاد کرده گردید و النجم اذا هوی ای غربت عن محل ظهور که و سقطت عن

۱ ۴ ، ص ۳۱ ، ص ۹۷ : از تو تا دوست بسی نیست تویی ؛ ص ۴۰ : از تو تا دوست بسی نیست حجابی
که تویی ۴ م : پیوستن با قدس و گسستن از خود ؛ ۴ ، ص ۴۱ ، ص ۹۷ : پیوستن با قدس گشتن
از خود ۴ م : جان و نام ۴ م : ندارد ۴ م قرآن ۲۷ النجم ۱

در حقه اعتبار فی حضور اذافیت فی المنور .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند بعضی از طالبان خود را با ذکر خضره مشغول ساخته و با سرار معمول انداخته بودیم
اگر چه این شرب خضره خالی از لطافتی و دور از غراتی نیست و بمقصد نزدیکتر و مکن شرب خاندان چشتیه
و مذهب دودمان بهشتیه جل الجنة متواهم را ذوقی دیگر است و مجموع مسامح سلف در ارشاد برده ان
و انقیاد مستفیدان از خود هر یکی علی الانفراد طریق و نهجی دارند اما روش ایشان و سیرت این پیغمبر
کیشان شوقی دیگر دارد

بدان مانند جهان از روی عرفان گرفته هر کسی پاکیزه مذهب
هم اصحاب از وجدان و عرفان تفاخر میکنند با هم زلف
اگر دانند ذوق از شرب ما گذارند مذهب و گیرند شرب

و طریق ایشان نهایت نزدیک است بمقصد . هر که دعوی هواداری و لاف ارادت دوست داری از خاندان
قدیم و دودمان کرم اهل چشت کند باید که در وی دو صفت باشد ، ترک و انبیا ، دوم عشق و انکسار .
در هر که این دو صفت موجود نبود او را خطی از مذهب چشتیان و نصیبی از شرب بهشتیان نبوده
اگر در طالب آن راه ای یار نباشد ترک مال و عشق دلدار
مگو ویرا تو ای دل طالب حق که هستند طالب دنیا دار
چه هرگاه ایشان را نذر به جیفه دوزگار و میل به جنبه دلدار باشد تفرقه در جمعیت و تردد در تربیت
روی نماید

هم آفت که باشد طالبان را ز میل جیفه دوزگار باشد
اگر این رهزن دنیا باشد هم کس طالب دیدار باشد

ع : م : متونی ع : انسان ع : مگر از بهر ایشان طالب حق ع : نباشد .

ع : ع : نتایج ع : دادار

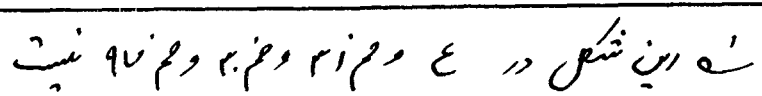
لیس الحجاب بین الخلق والمخلوق منزلاً واحداً و همی الدنيا و نخر فیها در بدایت حال ارشاد این خاندان
 آنست که مرید علی الدوام توجّه بآئینه^۱ دل پر کند تا بقدری که قوت محسوسات^۲ ساقط و شود و صفات پیر در مرید
 سرایت کند بمده رتوار الله در دل مرید تجلی کند و مقصود کریم و عمل جبار الحق و زهق الباطل حصول یونند
 و در سرّاً و جباراً و شدّاً و رخااً^۳ و در هر صورتی که باشد در هر چه نظر کند خیال دوست بدیده دل ببیند
 قال الاشراف کلما نظرت فی عالم الصانع ما رايت مصنوعاً^۴ لا شاهدت غیه قدرت الله . کلمه
 لا الا^۵ لا الله بمقتضای بصیقل است و دل بمثال آئینه . هرگاه که دل بزنگار مناهی و معاصی محبوب
 بود حامل کاشفات عالم ملوی و واردات در اسم معنوی نباشد و اگر حب دنیا باشد هر زخمی شود میان تمویس
 وجود و الطوار دل که حب الدنیا را من کل خطیسته . تصفیه آئینه بصیقل توان کرد اگر کدورت فیزی
 بسیار باشد بیک اربعمین^۶ رتفع گردد و اگر کمتر باشد بیک عشره متکلف شود^۷ آن تکوین بصفا تبدیل یابد
 و بعضی باشند که بیک حلقه ذکر آن بنابر از روی آئینه محور گردانند^۸
 خواصی که ببینند رخ اندر رخ^۹ مقصود زنگار ز آئینه بصیقل نبردانند^{۱۰}
 این نسبت بحال متقیان باشد و عقیدی را رایست و بجایه پیش ازین باید کشید و بزرگداشت باید نمود
 تا بدین رتبه برسد .

حضرت قدوة اکبری میفرمودند احوال اذکار حجبی و ایضاً افکار ستری ایشان خازنه از حصر
 اند و لیکن برای یقین لوح^{۱۱} لثیری و هیکل قلب صنوبری در این جا آورده شده است که در روی اشارات
 غریب و اارات عجیب اند من ذاق یدرس

دلت ای یار مندی آن لوح اسرار که بروی حرف دیگر نیست جز یارو
 و لیکن چون بر آید حرف ادبی^{۱۲} چو لوح از صورت کثرت نشوئی

---

۱ ع : محسوسات ۲ ع : قرآن ۱۵ بنی اسرائیل ۸ ع : رخااً ۳ ع : رخااً ۴ ع : بطنی نرمی ،
 آسانی ، آسودگی (فرانس) ۵ ع : م : خواص که ببینند ... ۶ ع : م : نبردانند ۷ ع : همین
 ۸ ع : شکل ۹ ع : کذا فی الاصل مغم ۳ و مغم ۴ ۱۰ ع : ادبی ، حاشیه ۱۱ ع : روی
 ۱۲ ع : بشوئی

لطیفه دهم

در بیان تفکر و مراقبه و جمع و تفرقه

قال الاشرف التفکر هو الاخراج عن الباطل والاقدام فی حق الکمال .

حضرت قدوة اکبری میفرمودند هیچ عبادتی بالاتر از تفکر نیست و شرف نوع انسانی از انواع دیگر بری است . شریف ترین گوهری

که در رشته انسانی آموخته اند و نفیس ترین جوهری که در سلسله جسمانی پیموده تفکر است . لمولوی

ای برادر تو همین اندیشه ای مابقی توانستوان و ریشه ای

گر اصل است اندیشه نو گلشنی و ر بود خاری تو هم گلشنی

بباید دانست که نزد طائفه خصوصیه و زمره علیه تفکر رابیت است . چون از مقدمات علوم سناک را تفکری روی دهد تذکر

گویند و ازین جا چون ترقی کند از مقدمات محصول فکر روی نماید تفکر گویند چنانچه صاحب گلشن راز این مراتب اشاره کرده است

تفکر رفتن از باطل سوی حق بجز و اندر بدین عمل مطلق

حکیمان کاندین کردند تصنیف چنین گفتند در مقام معرفت

که چون حاصل شود در دل تصور نخستین نام او باشد تذکر

و زو چون بگذرد مقام عبرت بود نام وی اندر عرف فکر

قصور کان بود بر تدبیر بنزد اصل دل باشد تفکر

حضرت قاضی حجت استفسار معانی آثار مکتوبه کردند کما قال علیه السلام تفکر ساعه خیر من عبادۃ ستمه و

ستین سنه و من عبادۃ التقلین . حضرت قدوة اکبری میفرمودند هر کسی ازین طائفه علیه در معنی این آثار

نبوی و اخبار صد طفوی بقدر استعداد و قابلیت محلی بالیه و تا و ملی متابعت پیدا کرده اند . بعضی بر آنند که اشارت

حدیث اول در تفکر دلائل اثبات صانع و ثمانی بر دلائل وحدت صانع و ثمانت در تفکر اخبار صانع غرائب و اعداد

بدائع عجایب از صانع ، و بعضی بر آنند که حدیث اول اشارت بر تفکر عالم و ثمانی بر تدبیر ملکوت و ثمانت بر تحیر

عالم جبروت میکنند . بعضی بر آنند که حدیث اول اشارت میکند در تفکر اجزای بدنیه و اوصای نفسیه و ثمانی در دولت میکنند

در فکر انوار قلبی و آثار لادیمی و ثنات دلات میکند بر تفکر توانی کواشف روحیه و ثناتی عوارف فتوحیه . اما نزد این
فقیه حدیث اول اشعار میکند بر تذکر توحید افعال و ثناتی دلات میکند بر قدرت توحید صفات و ثنات عبارت میکند
بر حصول تفکر توحید ذات و فناء در وی از افعال و صفات ، چه حصول کارسانک و حصول آثار مسانک مجرب در تفکر
نیست بلکه نتیجه تفکر چیزی دیگر است و آن غیبت خویش بود در آن حال چنانچه میر حسن حسینی آورده است
فکر تو هنوز خار خار است چون فکر نماید عین کار است

حضرت قدوة العبری میفرمودند بالاترین نعمتی که در خواندن انسان نهاده اند و دانه عطرین دوستی که در میان را بان
آماده کرده اند تفکر است و لهذا اصحاب تفکر و ارباب تذکر را در قرآن شرف و طباب شرف کرده اند و چند جای
از جهت تفاسیر او یاد آورده اند الذین یدکونون الله قیاماً و قعوداً و علی جنوبهم و یتفکرون فی خلق السموات
و الارض ، ربنا ما خلقت هذا باطلا

چه گوهر آمد از دریای افکار	که سرخ او بود کونین یکبار
چه گوهر افتد از دریای فطرت	به بست آید هم صحرای فطرت
چه سودی هست در سودای طریش	که بر تر آمد از کمالی ذکرش
چه ستری هست در راه تفکر	که بر هم میزند دل از تحیر
چه فطرت نیست در انبان انسان	مگر انسان که مطلق نیست حیوان
چه انسان شد بنطق پرسانی	بیان ملهم از بر چه خوانی
چون انسان را بنا شد از تفکر	چه حاصل آید آید از وی خبر قزقر
زهی کنز فکر ساعت در جلادت	مع از آن سال ناید از عبادت
از آن فرمود آن فرخنده افعال	که فکر ساعت و سمن الف سال
زهی بر تفکر تیز رفتار	که او را نیست پرده بکر و کسار
شرف از فکر یابد بهره سانک	شود بر گردش افلاک مالک

له ع : میر حسینی دارد سه قرآن ۴ آل عمران ۳ : زهی گر فکر پوی در جلادت ؛ ۴ : زهی کنز
فکر ساعت از جلادت ؛ ضم ۲ : زهی کنز فکر پوی در جلادت ۳ : تدبیر ؛ ضم ۳ : تابه
۳ : که فطرت

و اعتناغ تفکر بنسبت ذات عرف بنا بر آن است که در آن حضرت از دست تفکر دامن پاک او نتوان گرفت و بجای قدرت
راه سهنک او نتوان سپرد

زهی کز خوف یسخر کم روان نیست   نهایت منزل او را عیان نیست
چرا باید شدن راه خطرناک   بسودای که سودی کاروان نیست
دیدم سر در مشاهده حال او خیره و بصیرت برتر در معائنه جمال او تیره ، حصول پایان کارش با برگ و وصال از
بجایان فوختن آتش خیرگی

آنکه در ذاتش تفکر کرد نیست   فی الحقیقت آن نظر در ذات نیست
مصیبت آن بنده او زیر ابراد   صد هزاران پرده آمد تا ازل
اگر پر لوی از خورشید نورش تا به کائنات سر در عدم نهد و لمحه از ناحیه ذاتش درخشد موجودات قدم بر عدم زنند
زرد خورشید ز نور قدم   گر سوی آفاق بر آرد علم
نیست شود رخ هم کائنات   از تف یک لمحه خورشید ذات

ذکر در مراقبه و محاسبه اعتقاد . حضرت قدوة الابرار میفرمودند که چند الفاظ موضوعه ششائج اند بنسبت به ایت
کار سناک ؛ مواعظ و محاسبه و مراقبه . اما مراقبه هم بنسبت مبتدی است و هم بنسبت فتنی که هر کدامی
در محلی کاری دیگر دارد چنانکه در بدایت حال مراقبه ملازم داشتن است دل خود را بدانشتن این که خدای تعالی
بر من ناظر است و مطلع بر آنچه پنهان میدارد ضمیر من از خلق ، و روشن بعضی بزرگان همین است که مرید خود
را همین وصیت میکنند ، چه اگر هم اوقات ویرادرین تفکر گذرد که خدای تعالی می بیند و ناظر است بر من و مطلع
بر امرار من است ، پس اگر مصیبتی پیش آید در حال از آن اجتناب کنید و هر آئینه چون بدانند که خدای
تعالی می بیند و می داند که آن مصیبت در وجود او آید تا چنان میشود که کار هم ازین بکشاید چنانکه از یکی ششائج
نقل است که او را درین بسیار و معتقدان بی شمار بودند . یکی از آن مخصوص او بود در اطلاق امرار دیگران ،

بر حسب رشک جهت خصوصیت اور استفسار کردند . گفت شمار پیدا کنم . پس بدست هر یکی از آن مردان کار دی داد و یگان یگان مرغی هم داد و گفت از کج حیت لایراه^۱ احد^۲ و این مرد را که مخصوص بود ویرانیز کار دی و مرغی داد و نغذہ آور گفت . هر یک اصحاب او مرغان را ذبح کرده آورد و مگر آن مرد مرغ زنده را باز آورد . شیخ گفت چرا بسمل نکردی ؟ گفت فرموده بودید که جای بسمل کن که ویرا کس نبیند و این سخن بعضی غیر محقق نخواهد بود که هم جانی ثانی حاضر است و ناظر . شیخ بمریدان دیگر روی آورد و گفت اخصله باقیبالی علیہ ۵

زهی بال عما و دیدہ طیر کہ صاحب طیر بود و واهب سیر
کہ مرغان را چو داد او دام و کار د^۳ کزینها مرغ و بال او گزارد^۴
چو دام و کار د بر مرغان نهادند ز بال مرغ زیرک در نهادند
جز آن مرغی کہ بد پرورده بال چو خوش در یافتہ از صورت حال

حضرت قدوة الابرار میفرمودند که بعضی مشایخ بهیئت جلوس مراقبہ تمیز کرده اند و از آن انواع است . و نزد این فقیر مراقبہ بمعنی است نہ بصورت چہ بہر حالت ساکت نامور بحضور است . اگر تعقید بحلوس بود پس هر جا کہ جلوس میر نیاید این جا مراقبہ معتبر نگردد و لیس کن الگ ، و بعضی مشایخ گفته اند کہ بعضی محال مراقبہ را سزاوار نیستند چنانکہ آنجا نہ محل نشائہ و جاع و این کسی را کہ نسبت اورا فرو گرفته اند دور می نماید ۵

چو یاد تو گرفته تاسر و پای بناغم خالی از یاد تو هر جای
چو یاد یار باشد رو مساک تن بی روح گردد چون مساک^۵
نقل است کہ در عداوت حضرت مولوی کی گفته کہ در ستایہ نام حق نباید گرفت و قرآن نباید خواند چنانکہ مسئلہ شرعی است .
در دندی جواب او گفته چہ کنم اورا از خود جدا نمی توانم کرد . شاه از اسب فرود نمی آید ، بیچاره اسب چہ کند ۵
چو از بر خوانی مردم سوره یار چہ باب از کتب و از کوی خار

۱ لایراه احد ؛ ۲ : لایری احداً ۳ م : کام ۴ م : کہ دارد ؛ ۵ : ندارد

۶ م : میر ۷ م : ضم ۸ م : ساکت ۹ م : ستایہ ، باسین مضمون و مکتوب هر دو

درست است ، یعنی آبخانه (خرانسیس) ۱۰ م : چو توان بر بخوانی سوره یار

توجراغ دولت از نور ریاضت هر کن که سدا که درین خانه نگاری باشد

۲ وحی اللہ تعالیٰ الی داود صلوٰۃ اللہ علیہ فقال یا داود تعلم العلم النافع فقال الہی ما اعلم النافع قال ان تعرف عظمتی و جلالی و کبریائی و کمال قدرتی علی کل شیء فان هذا الذی یقرک الہی . پس علم نافع نشاۃ حق است در صر محسنی و صورتی یعنی علم نافع آنست کہ ترا من رساند و آن آنست کہ در صر چیزی مرا خوانی و صر آنی را دانی

کہ جہان سعادت است و معنی دوست و رجبی فطرتی محمد اوست

وخلق موجودات و فطرت کائنات هم از بهر این دانش است که قال الله تعالى الله الذي خلق سبع سموات و من الارض ثلثين نبشرا ان الله على كل شيء قدير و ان الله قد احاط بكل شيء علما.

یعنی اللہ تعالیٰ آفریده است حفت آسمان و زمین را بمثل یتنزل الاکابر یعنی ظهور سکینه به صورتی بر معنی تا
بدانید که اللہ تعالیٰ بر هر چیزی قادر است یعنی از عالم کت کتراً مخفياً بهالم فخلقت الخلق آمد و تنزل کرد
از عالم خفا و لطافت هر معنی که مقدور بود و به صورتی که ممکن بود لتعلموا ان اللہ علی کل شیء قدیر تا قدرت
او را در هر چیزی معائنہ کنید و ما سرائیت نبیاً الا ورائیت اللہ فیہ و نزد این فقیر علم نافع آنست
که قطره را بدریا رساند و جز را بکل پیوند گرداند از جوان بوجال و از بعد بقرب و اتصال

توحید که از مشرب عرفان باشد   در غصب اهل عشق ایمان باشد

آنکس کہ ندید قطره باطل و کجی
میران شدہ ام کہ چون مسلمان باشد

نقل است از سبزه گری که اصل حاضر هزار از کمی دارند و اصل باطن هزار را کمی دارند و یکی بینند سه

دیده ام دیوانه ای بر هم زده سر بر آورده و پا بر هم زده
 کوحصالی داشت بایار دیگر مدد الف را یک الف بین در گذار
 مگر حسین بدصور وقت رحلت ازین جا و صیفت کرد که چون جانیان در احوال حسنه و افعال محسنه کوشند بایار در آن کوشی که
 عبادت تعلیم و طاعت کونین بجنب او کم باشد . بر سیدند که نیت آن چیست ؟ فرمود علم حقیقت . پس علم حقیقت همین
 علم نافع را گویند که مذکور شد

یاری دارم که جسم و جان صورت است چه جسم و چه جان جدا جان صورت است
 صریحی خوب و صورت پاکیزه . کاندز نظر تو آید آن صورت است
 ان الدین پیالعیونک انتا پیالعیون الله ید الله فوق ایدیم عجب ستر توصیف کشف فرمود یعنی بیعت که فعل نیست
 فعل تو نباشد فعل من است . چون ید مصطفی صلی الله علیه و سلم ید او باشد ید بیعت کننده هم ید او باشد پس صاحب
 بیعت خود هم با خود بیعت کرده باشد فمن نکت نیکت علی نفسه دلیل بر این ستر است
 نبی در خواب دستم داد دلدار که این دستم بروی جان نگذار
 بروی سینه دست خویش دیدم چو گشتم من ز خواب خویش بیدار
 مراقبه : العلم نقطه کثرها الجمال

سعدی بشوی لودل از نقش غر دست علمی که ره بحق نماید جالت است
 پس علم چیست که نقطه وحدت را بیند و از جالت دین غیر پاک باشد . جاهل کسیت که غیر بنید لسن اشراکت
 لیجبتن عملک بر خوان

بای ای طالب جو یای دلدار ببین در خان و مان آن صورت یار
 که نقطه در رایت کرد حرکت بر آمد صورت پیر کار دو آار
 مراقبه افعال و اوصاف : قال الله تعالی و ما همیت ذر بیت و لكن الله همی

له م : و صالی که قرآن ۲۶ انافتمنا ۱۰ که قرآن ۲۶ انافتمنا ۱۰ که م : برای جان دلدار

که ع : جالت که قرآن ۲۴ الزر ۶ که م : ببین در جان سنی صورت یار

که قرآن ۹ انعال ۱۷

چو بوی آیدت از مشک و عنبر   بدان آن بوی از زلف معنبر
 سحر بلی که بر گنزار باشد   نه از بلی که از گل زار باشد
 رأیت رتبی فی صورت اسر و شتاب فوضع یدیه علی صدری فوجدت بر در انامه فعلیت علم الا دین و الاخرین.

بدست ناز آن یار نکویم   گرفت از شیوه یکروزگی علوم
 گفت ای عاشق جان باز دیگر   چه خواهی گفتش دیگر چه گویم
 بت بسیم تنم چون کرد آفرینش   بدست ناز کرده حلقه در آفرینش
 غریبی خواستم کردن که ناگاه   نهاده لب بر دی لب که خاموش
 مراقبه محمدیت : قال الله تعالی الله اعلم . ابن عباس رضی الله عنه فرامیاند که محمد آسمت که او را جوف نباشد که
 مجتوف مصالح بود . چون نیز مجتوف بود و در وجود او هیچ جوف نباشد و جود او محیط بود و هیچ چیز را در جود
 او گنجایش نبود

چنان در آفرینش صمچ طرف است   نه ظریفی کش بود جوفی شدت است
 مراقبه عینیه : لا واصل ولا فصل ولا قرب ولا بعد یعنی وصل بانه و فصل از چ و قرب بانه و
 بعد از چ ؟

کمی که از صفات و ذات عالی   و جود او لطیف و پاک باشد
 نیاید قرب و بعدش در عبارت   که بر تر از ره ادراک باشد
 مراقبه : قال سید الطائفة قدس سره علم التوحید مباین^{۳۳} للوجود و وجوده مفارق لعلیه یعنی
 علم توحید آنست که جدا کند وجود موجب را از علم او و وجود توحید آنست که مفارق آید علم را از او یا علمش نباشد
 مژدی . اما وحدت یکی دیدن است بشهودی مدام شهود الله انه لا اله الا الله و الملئکة و اولو العلم قائما بالقسط
 عدلت این شهود آنست که عالم را یکی بنید بی حس و حرکت متصرف در و حق چنانکه روح در قالب اگر آن

۱ کذا فی الاصل و ع ؛ حم ۹۷ : سخن ۳ قرآن ۲۰ احد ۳۲ ع ؛ بوجود

۲ : اولم ۳ قرآن ۲ البقرة ۳ ع ؛ در وجود

موصوفین گفت من کاشف بالتحقیقة فیضمحل احساسه بما سواه فهو الشاهد لجمیع سرائر و ظاهره
بوصف التفرقة —

جهان در چشم و حدت یک وجود است که پیش واحد خود در سجود است
کسی نرسیده خود گردد آگاه بیاید در مقام لی مع الله
حضرت شیخ نجم الدین همدانی میفرمودند که حدت شیخ بهج الدین المعروف بشاه مدار پاران خود را باین نسبت
تصریف مخصوص میکنند و این معنی را بحضرت قدوة اکبری گذرانیدند ، بسیار پسندیده آمد .
المراقبة جلوس الموحد فی میدان التوحید و قبل المراقبة رویه الله بلا حجاب . و هیئت
مراقبة آنست که در خلوتی که کسی مشغول حال و معنی مقال نباشد مستقبل قبله بنشیند و استخوان صلب را راست
بدارد و چشم پیش کند و نقش الله را درون سینه تصور کند و انفس را پامس دارد و در خاطر عزیز حق را
مذخلی ندهد همچنین تنوالت ملزم حال باشد تا در یک صفت کار مراقبه بانجام رسد و در سبزم توحید با دوست جلس
گردد و محفوز از اینست —

چون نقش یار را در سینه دارد نفس را پامس با آئینه دارد
نمود علم وصال دوست حاصل که آنرا داعیه در سینه دارد
مراقبه : حضرت قدوة اکبری میفرمودند که از حضرت شیخ نجیب الدین علی ابن بن عشق مخفی پرسید که معانی
امرار توحید را در دریای کائنات مثال فرمائی و ملاحظه افکار تفرید را در بحالی موجودات تماشائی بنمائی .
گفت دوانبه و سیبی . یکی از فضلای آنجا حاضر بود ، این معنی را بصورت نظم آورده :
شیخ کامل ، نجیب دین ، پر کن این حرف تو آورد بهجای سخن
گفتا که ز وحدت ارشادنی خواهی سیبی و دوانبه را تصور کن

۱ : فی الشاهد الجمع ۲ : کرد ۳ : بیاید ۴ : دایه ۵ : از مثال

۶ : ضم ۷ : دو آئینه

و این رباعیات حضرت شیخ عزالدین محمود اکاشی حضرت قدوة الکبری در محل ارشاد و مکان استرساد
مکرراً میخوانند که مسترشد را ذوق و حالت غریب میدهد

دل گفت را علم لولی صوم است   تعلیم را کن اگرت دسترس است
گفتم نه الف گفت دیگر گفتم هیچ   در خانه اگر کسی است یک حرف هم است
این عکس رخ تو داد نور بهرم   تا در رخ تو بنور تو درنگم
گفتی فکر بنیر ما ، آفر کو   غیر از تو کسی است که به اندر نظم و آ
ای دوست بیان ماجدائی تا کی   حرف من توام این توئی و مالی تا کی
باغیخت تو مجال غیری چونماند   پس در نظر این غیر غائی تا کی
کثرت چونیک می نگری همین است   ما را تنگی نماند درین گزشتگی است
در هر عدد ز روی حقیقت چوننگری   گر صورتش ببینی و گمراه نشی یکی است
تا توئی در بیان خالی نیست   چهره و حدت از نقاب غشی
گر حجاب خودی بر اندازی   عشق و مستوق و عاشق است یکی

مراقبه : و نفیحت فیه من روحی آدم به مثال آئینه است و ذات القدائی مثال صورت رالی که
از خارج نماید و روح بشابه صورتی که باعتبار تقاد صورت رالی در آئینه منعکس گردد و معنی نفیحت
فیه من روحی این است هر چند که صورت داخلی در آئینه دیده میشود و جود صحن صورت خارجی است
و این است معنی کل شی حالک الا وجهه .

عزالدین محمود اکاشی صاحب ترجمه عوارف که بنام مصباح الهدایه و نقایح الکفایه موسوم است و تفسیر عقیده
نمائیه فارصیه است (نفیحت ۴۸۱) . جای هم این رباعیات را در نفیحت (۴۸۱-۴۸۲) آورده است
ع ۲ : تعلیم من گریه بدین دسترس است ؛ م : تعلیم کن اگرت بدین دسترس است ؛ ن : تعلیم کن اگرت
بدین دسترس است ؛ ن : ای ؛ ع : هم ؛ م : گفت ؛ م : کسی نماید اندر نظم ؛
ن : کسی که آید اندر نظم ؛ م : غیر ؛ م : ضمیمه ؛ م : کشتی ؛ م : گز صورتش ببینی و گز
ماده اش یکی است ؛ م : کسی ؛ م : هم ؛ م : کشتی ؛ قرآن ۲۰ القصص ۸۸

تَبْقَرِبُ جمع و فرقی از عارفی نفس کردند حال بعضی اجماعین اِذَا تَجَلَّى اللّٰهُ سِجَانَهُ بِذَاتِهِ لَا حِدَّ
 بِرَى كُلِّ الذَّوَاتِ وَالصِّغَاتِ وَلَا اَفْعَالٍ تَمْلَاشِيَهْ فِي اشْعَةِ ذَاتِهِ وَمَعَانِهِ وَافْعَالِهِ وَيَجِدُ نَفْسَهُ
 مِنْ جَمِيعِ الْمَخْلُوقَاتِ كَانْفَعًا مَدْبُورَةً لَهَا وَهِيَ اَعْضَاءُهَا لَا يَلِيمُ بِوَاحِدٍ مِنْهَا شَيْئًا اِلَّا وَبِرَآءَةٍ مُسَامَلَةٍ وَبِرَى
 ذَاتِهِ الْوَاحِدَةِ وَصِفَتِهِ وَصِفَتِهَا وَفِعْلِهِ وَفِعْلُهَا لَا اسْتِعْلَاكَ بِالْكَلِمَةِ فِي حَيْثُ التَّوْحِيدِ وَلَيْسَ لِلْاِنْسَانِ
 وَرَاءَ هَذِهِ الْمَرْقَبَةِ نَعَامٌ فِي التَّوْحِيدِ وَلَمَّا اَلْجَذْبُ بِبَصَرِ الرُّوحِ اِلَى شَاهِدَةٍ جَمَالِ اسْتِرْشَادِ نَوْرِ الْعَقْلِ
 الْفَارِقِ بَيْنَ الْاَشْيَاءِ فِي غُلَّةِ نَوْرِ الذَّاتِ الْقَدِيمَةِ وَارْتَفَعِ التَّمْيِيزُ بَيْنَ الْقَدَمِ وَالْحَدِثِ لَزَهْوٍ
 اِبْطَالِ عِنْدَ بَعْضِ الْحَقِّ وَتَسْمِيَةِ هَذِهِ الْحَالَةِ مُرَاقِبَةٍ ۛ

مرد آن باشد که در یاد و حضور	نار داند خاطر از جور و قصور
زانکه در یادش چنانم دولتی است	کأن زهر دگون بر ترشکوتی است
هر که از نزدیک یادش ماند دور	گر چه با جور است دارد عهد قصور
ای برادر هر چه بینی در جهان	صفت در روی ذات پاک اوتان
گر بود چشم دل تو پاک تر	باشد از هر چیز دلبر حلوه گر
صفت هر فردی خدا را آئینه	بین تو در هر آئینه هر آئینه
بعد ازین دیدار او برتر آئی	بین جمال یار خود در هر سرائی
این همه افراد یک آئینه دان	اندرو عکس خدا را بین عیان
اندرون آئینه روی یار بین	گر بود چشم تو یار ^{۵۱۶} یار بین
بعد ازین برتر ترا بهر خیال	بین وجود خویش را آئین مثال
اندرو عکس همه اسمای حق	بین بهم تو کن عکس غیر شوق

۱۷ م، ۳، ۹۷: "تَبْقَرِبُ جمع و فرقی... هذه الحالة مراقبة" این عبارت ندارد، و در م ۲
 هم در متن بینت ولی در حاشیه نوشته است ولی عبارت حاشیه ناقص، منوط و لا یقرء است
 ۱۷ ع: نش نشئ ۱۷ ع: و هی اعضاء الهادی اعضاءها... ۱۷ ع: نشئ ۱۷ ع: انجذب
 ۱۷ ع: بصرة ۱۷ م: شاهده ۱۷ ع: استر ۱۷ م: یکی ۱۷ ع: تسمی ۱۷ م: کنز
 ۱۷ ع: صفت فردی و خدا را آئینه ۱۷ م: ۲: تا جمال یار خود در هر سرائی: ۹۷: بین
 جمال یار خود برتر برای ۱۷ م، ۳، ۹۷: کش فلک او را بود آئینه دان: در حاشیه م ۳ بجای "فلک"
 "دوگون" است ۱۷ ع: ۳: روزی ۱۷ تصحیح قیاس: ۱۷ م، ۳، ۹۷: م: یاران: ۱۷ ع: ارا: ۲: باز آن

ذات او را آئینہ ادر اک کن	برتر آ ، زین خاطر خود پاک کن
عکس رسای خدا بجا از درای	در چنین آئینہ ذات خدای
تو نمائی در میان کلا وجود	تا بود محو تو در عکس نشود
فرق با جمعیتی حاصل شود	گر چنین محویتی حاصل شود
صفت او ز اصل مقام و السلام	مهر کرا بر دست آید این مقام
نی ز دنیا پرست کنان برد	این مقام اشرف مکنان برد
نی چو چو جشید جهان بین آمده	صورتم جان جهان بین آمده

لے م : اسمای جان سلا ع : تو نمائی ... م : تو نمائی در میان الوجود

م : محوی ترا

لطیفه یازدهم

در بیان مشاهده و وصول و رویت صوفیه و یقین و رویت سائر مومنان

قال الأشرف الشاهد صی منابته الوجود فی مراتب الوجود و رویت المقصود بعین الیقین المقصود^س
حضرت قدوة البری میفرمودند که مسند رویت و بصیرت اختیار در سلف هم مشکل بود و حال هم است چه به نسبت اصل
شرعی و چه به نسبت اصل طریقت و حقیقت . اما عارفان کامل و کاملان مکمل چنانکه اطمینان و تسکین صادقان بود
تصریح کرده اند . حضرت قدوة البری میفرمودند نزدیک بعضی اصحاب صوفیه مشاهده و وصول و رویت و یقین
الفاظ مترادف اند و لیکن محققین این طائفه در مشاهده و وصول و رویت فرقی نهاده اند که مشاهده و وصول در

دار دنیا است و رویت موعود بدار آخرت^س

گرچه دارد نازنین من نقاب
بر رخ شش ذره گردد آفتاب^س
میک چشم از پرتوی آسوده کرد
جلوه ای در آخرت موعود کرد

اجمعوا انه لا یری فی الدنیا الا بالادبصار و لا بالطلوب الا من جهت الیقین و این بنا بر آنست که گروهی
رو داشته اند که بنده خدایا در دنیا ببیند محاسنه چشم یا مشاهده دل و لیکن اصحاب سنت و جماعت و ارباب
دین و دیانت را اجماع است طایفه که برین عقیده مستقد اند آنهارا خیال و متبدع خوانند و این هم مبطلند
مفسران و علمای ظاهر کرده اند . اما نزد طائفه صوفیه و شائخ علیهم دین حقیقی در دنیا و آخرت
بنص و احادیث و اقوال محابه و شائخ و اخص الناحیه به جمیع مسلمین و سلمات و مومنین و مؤمنات
جائز است و ممکن ، عموم مؤمنان در عقبی بچشم سر ببینند و خواص در دنیا بدیده دل^س بیچگونگی و
بی کیفیت و بی حس و بی ادراک و اخص در دنیا بچشم جان ببینند و آن بحالت خواب و مراقبه باشند
دین روی ترادیده جان بین باید وین کجا مرتبه چشم جان بین است

قال علیه السلام من رأى فی المنام فقد رأى الحق و جای دیگر فرموده رأیت ربی فی المنام علی اهن

س: ۱: فی رؤیة رویت المقصود س: ۲: المقصود س: ۳: برزخ س: ۴: بیچگونگی

صورتی در این را مشاهده گویند .
نقل است از سلطان ابراهیم ادهم ^ع رأیت اللہ مائتة و عشرين مرة و سألت عنه سبعین مرة اظهرت
لها اربعة فانظرها الناس فانظرین الباقی .

حضرت قدوة اکبری میفرمودند که حضرت موسی در دنیا رویت خواسته که رب امرنی انظر الیک اگر رویت حق
در دنیا ممکن نبود و محال بودی پس حضرت موسی رویت در دنیا نخواستی که محال طلبی از انبیاء معصیت بود و آنکه
لن ترانی فرمود اشارت اشاع بچشم بر باشد در دنیا

گرچه در دنیا جمالت دیدنی است	دیدنی گویند و بکن دید نیست
دیدنی را حرکت او منکر بود	گر مسلمانست خود کافر بود
هرگز ازین دیدنی ذوقی بود	تا بعد از دیده در شوقی بود
شرح دیدن برتر از کیفیت است	ماهری دانند که آن ماهیت است
یخ از قانون امرنی در نواز	تا برون آید تر ازین پرده راز
راز ساز پرده را از گوش دل	گوش کن آن نغمه عزت گسل
تا تر ازین حد یکساز کی بود	هر سر موبت در آدازی بود
نبتنوی از گوش از شکر شهود	نغمه ای اما اللہ از وجود
گر ترا از لن ترانی فرحماس	زحمات بود ترا آن نغمه است
لن ترانی ناز معشوقی بود	گر نداند ناز او سوتی بود
سنگدل را قابل دیدار کرد	معدنی از دهر اسرار کرد
لن مسوی چشم نظر بر دل است	هر که این چشمک بداند کامل است
از سر این ناز و نیاز دلبران	هر که داند از یقین نه دل بر آن

لے روج کتبه بحاشیه ۱۳۴ م : فا ذکرها ۱۳۴ قرآن ۹ اوراق ۱۴۲ ع : عشره
۳۴ م : کن : ع : او : ع : جد : م : این شعر ندارد : ع : بعد ازین این شعر
پیش دارد : و اصل غانی که در باقی بود + حاصل دیگر در باقی بود ۳۴ که ندارد در نسخ : در
"م" بجای "رن" "از" است ۳۴ هم ۱۴۴ : پرده : ع : ۹۵ : ع : از پرده
۳۴ هم ۹۵ : هم ۱۴۴ : م : دل : ع : ۳۴ : ع : بن تو هر جا صورت آن پیشگی
۳۴ م : ع : شوقی

و چون یقین بنده را درست شد همچنان که باشد که دیدار بحصول پیوست

بدر یقین پرده های خیال ^ل مانند سرا پرده اجداد

اتفاق اصحاب کشف و وجدان و ارباب شهود و عرفان است که حقیقتی را بی واسطه اسماء و صفات و بی رابطه کائنات نتوان دید چه ذات عالی سمات او را نور نیست که ذره او محرق اعیان کونین و مفرق الزوار حافقین بود و تجلی او در پرده اسماء و صفات موجب نقای بصیرت عارفان روزگار و سبب ارتقای سریرت ناظران رضا راست چنانکه بحسب طهری ابر رقیق که واسطه عیان خورشید و سبینه گردد و موجب رویت رالی میگردد، آنگه چنان اسماء و صفات هم واسطه اند در بیان شمس وجود و بصیرت اصحاب شهود

ای برادر چون جمال آفتاب	نیت بدرک ناظران را بی سحاب
پس چنان آن نور خورشید حال	بی وقایت می در آید در خیال
نشد وقایت در من و خورشید ذات	بهر ادراک جمال این صفات
گر نباشد این وقایت در بیان	هیچکس او را نبیند در عیان
هر که دانشمند این معنی بود	حد و قایم شرح لایحی بود
گر تابد ذره آن آفتاب	ز آسمان غیب مطلق بی نقاب
محو گردد عالم و آثار او	در شعاع لمعه الزوار او
حلبه ای دارد عجب خورشید او	از ته جلاب کثرت سو بسو
عکس خویان جهان باشد عیان	کاشکار پرده بی پردن خان
ورنه نور ذات را تقصیر نیست	یک چشمان را چنان تدبیر نیست
هر که اشرف این چنین دارد نظر	او هزارا دید و سرگرد از نظر

ل: ع: عارفان که سمات معنی عدالت و نشانی معاد احدیته ع: ع: سیرت
 ع: وقایع، وقایع، وقایع، وقایع: چیز که محافظ چیزی دیگر باشد (فرانس)
 ع: ع: می نیاید؛ هم: ک: در آید ع: حل و قایم؛ م: حد و قایم
 ع: ع: اررار ع: م: نی ع: ع: جهان ع: ع: لایدرک

کما قال اشیخ الاکبر فی مضمون الحکم اعلم ان هذا الفهم انما هو بحسب الظهور والتجلی لا بحسب الحقیقة فان حقیقة ذاته لا تذکر ابداً ولا یکن الا حاطة بها سرمداً ولا بحسب المجموع التفصیل ایضاً .

حضرت قدوة البری میفرمودند اگر چه بکشدن نسبت شهود را صوفیه حصول و مشاهده میگویند و مکن ناظران مدرس و مصل و سیران شمس حصول را در حد شهود مشترک دیگر است که آن در عبادت نمی گنجد و لسان اشارات او را نمی سنجند

دیدن رضا او اندر نقاب   گر چه دارد ذوق و شوق بی حساب
لیک در چشم شهود عارفان   پرده بر رخسار نبود بی گمان
مکاشفانه درین ذوق صیال   هست ذوق دیگر از راه کمال

هر چند که در حد روزگار مشاهده مدرس زیانکار پروردگار عارفان کامل را حاصل است و مکن تقنع رقیق از رخسار درین دار بر نمی خیزد که دفع او به آفرین موعود است تا تفرقه باشد در مشاهده و رویت ، و نباید دانست که هر چند لطافت بیشتر بنسبت مشاهده و رویت کامل تر پس فرق میان لطافت این جائی و آنجائی معلوم و آنکه حضرت علی کرم الله وجه فرمودند لو کشف الخطاء لما ان ددت یقیناً آنرا جوابی هست که فی الواقع در یقین چه زیادت خواهد بود بلکه زیادت در شوق و حصول و حقیقتی در ذوق حصول خواهد بود .

تقریباً میفرمودند که شیخ ابوالبرکات نقی الدین علی الدوسی السمنانی میفرمودند که مادام که حاکم در وقت تجلی صورتی ادراک نمیکند آن تجلی صورتی باشد و حقیقتی را از آن صورت منزله باید دانست اما آنرا تجلی حقیقتی باید دانست چنانکه موسی علیه السلام از درخت شنید که انی انا الله ، هر که گوید درخت خدا بود که فرزند و هر که گوید این سخن خدا گفت او نیز کافر شود . پس تجلی صورتی را بهرین نوع اعتقاد باید کرد ، و در آن روز انی علی دوسی حاضر بود . شیخ فرمودند که در آن سال واقعه علی دوسی نهایت خوش آمد و بجهت ثبات اعتقاد درویشان بگویم حقیقتی اسماعیل بروی یک نوبت در صورت کل موجودات تجلی کرد بعد از آن وی حقیقتی را تبیین و تشریح از صور بلفظی که حقیقتی بر زبان وی می راند ، گلیقت حقیقتی بخودی خود از وی پرسید که مرا دیدی ؟ گفت نه . خداوند فرمود پس اینها که دیدی چه بود ؟ گفت آثار و افعال و صور

له ع : دانست   له ع : بهر یح   له ع : انشال

و صفات تو و تواضع صورت منزه ای . حقیقی درین سخن اورا شناخت و این معنی را از وی پسندیده داشت .
حضرت قدوة اکبری نقل از طوایع شمس حکایت کردند که چون محقق شد که عبارات اثر بصیرت است و بدو قائم و هیچ ادراک
لی او نتوان بود چنانکه شماع متعلق بجمعه چراغ است عبارات بصیرت متعلق است پس دیده صوت تا آن دم که بصیرت
را روی بصیرت باشد چون بصیرت بحق تعلق یافته بحسن باقی آید نیست و روی طلب بر آورد عبارات نیز از عالم صوت
رفت برینند که اثر بی موثر نتوان بود ، پس روی به بصیرت نشود و وصف او گیرد و هیچ صوت نبیند و روی بصیرت
خود بحق است ، پس در عبارات و بصیرت نباشد مگر حق بصیرتی که بصیرت وجود صد اثبات کند ، عبارات ببیند
کلی قبل و کلی بعد و کلی کمین و کلی بسیار و کلی نوز و کلی تحت بلا مناسبه الانداد و مشابیه الانداد و هو کما هو لا هو
و این نسبت بطور کشف دارد که هر یک این جا بیکبار است . نه بینی که حق بیان این معنی چون ممکنه است که اکتفا
و هوید را که بصیرت ، نه بینی بصیرت کشف در کار باشد و عقل از ادراک او بیکبار ، از صد هزار محله است
این گفته رویت نتوان یافت .

حضرت قدوة اکبری میفرمودند در معنی حدیث رسول الله صلی الله علیه و سلم ترون مر یکم یوم القیامة کما ترون القمر فی
لیلة البدر را در این زکشاف تمام است ، عارف را از معارف غریب است که رویت سه نوع می باشد یقینی ، مشاهده
و عیانی . یقین حد مؤمنان دارند معنی میدانند که رویت حقیقی است خواصم دید . این قسم دوام است
تا ما مشاهده خواص را باشد که هم در دنیا بچشم دل ببینند کانه یراک و عیانی فردا قیامت را باشد که بچشم می بینند .
حضرت قدوة اکبری میفرمودند و اصول بکم یقین که کل صوفیه دارند رویت است چنانکه در رساله غوثیه آمده است یا فوفت
من سألنی عن الرویت بعد العلم فهو محجوب بعلم الرویة فمن ظن ان الرویة غیر العلم فهو سذ و بر رویت الرب .
ذکر می در و اصول افتاد . فرمودند از حضرت ابوبکر صلی الله علیه و سلم ما الی سید ما الی الی قال اسقطوا العطفین و قد وصلت
باز سائل پرسید ما العطفان قال قام ذرة بین یدیکم فحببتکم عن الله فقال ما ملک ذرة قال الدنیا و العقبی
کما قال بنا منکم من یرید الدنیا و منکم من یرید الآخرة فاین من یرید الله فقال اذملت الله فهو الله و

۱ : ۲ : ۳ : ۴ : ۵ : ۶ : ۷ : ۸ : ۹ : ۱۰ : ۱۱ : ۱۲ : ۱۳ : ۱۴ : ۱۵ : ۱۶ : ۱۷ : ۱۸ : ۱۹ : ۲۰ : ۲۱ : ۲۲ : ۲۳ : ۲۴ : ۲۵ : ۲۶ : ۲۷ : ۲۸ : ۲۹ : ۳۰ : ۳۱ : ۳۲ : ۳۳ : ۳۴ : ۳۵ : ۳۶ : ۳۷ : ۳۸ : ۳۹ : ۴۰ : ۴۱ : ۴۲ : ۴۳ : ۴۴ : ۴۵ : ۴۶ : ۴۷ : ۴۸ : ۴۹ : ۵۰ : ۵۱ : ۵۲ : ۵۳ : ۵۴ : ۵۵ : ۵۶ : ۵۷ : ۵۸ : ۵۹ : ۶۰ : ۶۱ : ۶۲ : ۶۳ : ۶۴ : ۶۵ : ۶۶ : ۶۷ : ۶۸ : ۶۹ : ۷۰ : ۷۱ : ۷۲ : ۷۳ : ۷۴ : ۷۵ : ۷۶ : ۷۷ : ۷۸ : ۷۹ : ۸۰ : ۸۱ : ۸۲ : ۸۳ : ۸۴ : ۸۵ : ۸۶ : ۸۷ : ۸۸ : ۸۹ : ۹۰ : ۹۱ : ۹۲ : ۹۳ : ۹۴ : ۹۵ : ۹۶ : ۹۷ : ۹۸ : ۹۹ : ۱۰۰ : ۱۰۱ : ۱۰۲ : ۱۰۳ : ۱۰۴ : ۱۰۵ : ۱۰۶ : ۱۰۷ : ۱۰۸ : ۱۰۹ : ۱۱۰ : ۱۱۱ : ۱۱۲ : ۱۱۳ : ۱۱۴ : ۱۱۵ : ۱۱۶ : ۱۱۷ : ۱۱۸ : ۱۱۹ : ۱۲۰ : ۱۲۱ : ۱۲۲ : ۱۲۳ : ۱۲۴ : ۱۲۵ : ۱۲۶ : ۱۲۷ : ۱۲۸ : ۱۲۹ : ۱۳۰ : ۱۳۱ : ۱۳۲ : ۱۳۳ : ۱۳۴ : ۱۳۵ : ۱۳۶ : ۱۳۷ : ۱۳۸ : ۱۳۹ : ۱۴۰ : ۱۴۱ : ۱۴۲ : ۱۴۳ : ۱۴۴ : ۱۴۵ : ۱۴۶ : ۱۴۷ : ۱۴۸ : ۱۴۹ : ۱۵۰ : ۱۵۱ : ۱۵۲ : ۱۵۳ : ۱۵۴ : ۱۵۵ : ۱۵۶ : ۱۵۷ : ۱۵۸ : ۱۵۹ : ۱۶۰ : ۱۶۱ : ۱۶۲ : ۱۶۳ : ۱۶۴ : ۱۶۵ : ۱۶۶ : ۱۶۷ : ۱۶۸ : ۱۶۹ : ۱۷۰ : ۱۷۱ : ۱۷۲ : ۱۷۳ : ۱۷۴ : ۱۷۵ : ۱۷۶ : ۱۷۷ : ۱۷۸ : ۱۷۹ : ۱۸۰ : ۱۸۱ : ۱۸۲ : ۱۸۳ : ۱۸۴ : ۱۸۵ : ۱۸۶ : ۱۸۷ : ۱۸۸ : ۱۸۹ : ۱۹۰ : ۱۹۱ : ۱۹۲ : ۱۹۳ : ۱۹۴ : ۱۹۵ : ۱۹۶ : ۱۹۷ : ۱۹۸ : ۱۹۹ : ۲۰۰ : ۲۰۱ : ۲۰۲ : ۲۰۳ : ۲۰۴ : ۲۰۵ : ۲۰۶ : ۲۰۷ : ۲۰۸ : ۲۰۹ : ۲۱۰ : ۲۱۱ : ۲۱۲ : ۲۱۳ : ۲۱۴ : ۲۱۵ : ۲۱۶ : ۲۱۷ : ۲۱۸ : ۲۱۹ : ۲۲۰ : ۲۲۱ : ۲۲۲ : ۲۲۳ : ۲۲۴ : ۲۲۵ : ۲۲۶ : ۲۲۷ : ۲۲۸ : ۲۲۹ : ۲۳۰ : ۲۳۱ : ۲۳۲ : ۲۳۳ : ۲۳۴ : ۲۳۵ : ۲۳۶ : ۲۳۷ : ۲۳۸ : ۲۳۹ : ۲۴۰ : ۲۴۱ : ۲۴۲ : ۲۴۳ : ۲۴۴ : ۲۴۵ : ۲۴۶ : ۲۴۷ : ۲۴۸ : ۲۴۹ : ۲۵۰ : ۲۵۱ : ۲۵۲ : ۲۵۳ : ۲۵۴ : ۲۵۵ : ۲۵۶ : ۲۵۷ : ۲۵۸ : ۲۵۹ : ۲۶۰ : ۲۶۱ : ۲۶۲ : ۲۶۳ : ۲۶۴ : ۲۶۵ : ۲۶۶ : ۲۶۷ : ۲۶۸ : ۲۶۹ : ۲۷۰ : ۲۷۱ : ۲۷۲ : ۲۷۳ : ۲۷۴ : ۲۷۵ : ۲۷۶ : ۲۷۷ : ۲۷۸ : ۲۷۹ : ۲۸۰ : ۲۸۱ : ۲۸۲ : ۲۸۳ : ۲۸۴ : ۲۸۵ : ۲۸۶ : ۲۸۷ : ۲۸۸ : ۲۸۹ : ۲۹۰ : ۲۹۱ : ۲۹۲ : ۲۹۳ : ۲۹۴ : ۲۹۵ : ۲۹۶ : ۲۹۷ : ۲۹۸ : ۲۹۹ : ۳۰۰ : ۳۰۱ : ۳۰۲ : ۳۰۳ : ۳۰۴ : ۳۰۵ : ۳۰۶ : ۳۰۷ : ۳۰۸ : ۳۰۹ : ۳۱۰ : ۳۱۱ : ۳۱۲ : ۳۱۳ : ۳۱۴ : ۳۱۵ : ۳۱۶ : ۳۱۷ : ۳۱۸ : ۳۱۹ : ۳۲۰ : ۳۲۱ : ۳۲۲ : ۳۲۳ : ۳۲۴ : ۳۲۵ : ۳۲۶ : ۳۲۷ : ۳۲۸ : ۳۲۹ : ۳۳۰ : ۳۳۱ : ۳۳۲ : ۳۳۳ : ۳۳۴ : ۳۳۵ : ۳۳۶ : ۳۳۷ : ۳۳۸ : ۳۳۹ : ۳۴۰ : ۳۴۱ : ۳۴۲ : ۳۴۳ : ۳۴۴ : ۳۴۵ : ۳۴۶ : ۳۴۷ : ۳۴۸ : ۳۴۹ : ۳۵۰ : ۳۵۱ : ۳۵۲ : ۳۵۳ : ۳۵۴ : ۳۵۵ : ۳۵۶ : ۳۵۷ : ۳۵۸ : ۳۵۹ : ۳۶۰ : ۳۶۱ : ۳۶۲ : ۳۶۳ : ۳۶۴ : ۳۶۵ : ۳۶۶ : ۳۶۷ : ۳۶۸ : ۳۶۹ : ۳۷۰ : ۳۷۱ : ۳۷۲ : ۳۷۳ : ۳۷۴ : ۳۷۵ : ۳۷۶ : ۳۷۷ : ۳۷۸ : ۳۷۹ : ۳۸۰ : ۳۸۱ : ۳۸۲ : ۳۸۳ : ۳۸۴ : ۳۸۵ : ۳۸۶ : ۳۸۷ : ۳۸۸ : ۳۸۹ : ۳۹۰ : ۳۹۱ : ۳۹۲ : ۳۹۳ : ۳۹۴ : ۳۹۵ : ۳۹۶ : ۳۹۷ : ۳۹۸ : ۳۹۹ : ۴۰۰ : ۴۰۱ : ۴۰۲ : ۴۰۳ : ۴۰۴ : ۴۰۵ : ۴۰۶ : ۴۰۷ : ۴۰۸ : ۴۰۹ : ۴۱۰ : ۴۱۱ : ۴۱۲ : ۴۱۳ : ۴۱۴ : ۴۱۵ : ۴۱۶ : ۴۱۷ : ۴۱۸ : ۴۱۹ : ۴۲۰ : ۴۲۱ : ۴۲۲ : ۴۲۳ : ۴۲۴ : ۴۲۵ : ۴۲۶ : ۴۲۷ : ۴۲۸ : ۴۲۹ : ۴۳۰ : ۴۳۱ : ۴۳۲ : ۴۳۳ : ۴۳۴ : ۴۳۵ : ۴۳۶ : ۴۳۷ : ۴۳۸ : ۴۳۹ : ۴۴۰ : ۴۴۱ : ۴۴۲ : ۴۴۳ : ۴۴۴ : ۴۴۵ : ۴۴۶ : ۴۴۷ : ۴۴۸ : ۴۴۹ : ۴۵۰ : ۴۵۱ : ۴۵۲ : ۴۵۳ : ۴۵۴ : ۴۵۵ : ۴۵۶ : ۴۵۷ : ۴۵۸ : ۴۵۹ : ۴۶۰ : ۴۶۱ : ۴۶۲ : ۴۶۳ : ۴۶۴ : ۴۶۵ : ۴۶۶ : ۴۶۷ : ۴۶۸ : ۴۶۹ : ۴۷۰ : ۴۷۱ : ۴۷۲ : ۴۷۳ : ۴۷۴ : ۴۷۵ : ۴۷۶ : ۴۷۷ : ۴۷۸ : ۴۷۹ : ۴۸۰ : ۴۸۱ : ۴۸۲ : ۴۸۳ : ۴۸۴ : ۴۸۵ : ۴۸۶ : ۴۸۷ : ۴۸۸ : ۴۸۹ : ۴۹۰ : ۴۹۱ : ۴۹۲ : ۴۹۳ : ۴۹۴ : ۴۹۵ : ۴۹۶ : ۴۹۷ : ۴۹۸ : ۴۹۹ : ۵۰۰ : ۵۰۱ : ۵۰۲ : ۵۰۳ : ۵۰۴ : ۵۰۵ : ۵۰۶ : ۵۰۷ : ۵۰۸ : ۵۰۹ : ۵۱۰ : ۵۱۱ : ۵۱۲ : ۵۱۳ : ۵۱۴ : ۵۱۵ : ۵۱۶ : ۵۱۷ : ۵۱۸ : ۵۱۹ : ۵۲۰ : ۵۲۱ : ۵۲۲ : ۵۲۳ : ۵۲۴ : ۵۲۵ : ۵۲۶ : ۵۲۷ : ۵۲۸ : ۵۲۹ : ۵۳۰ : ۵۳۱ : ۵۳۲ : ۵۳۳ : ۵۳۴ : ۵۳۵ : ۵۳۶ : ۵۳۷ : ۵۳۸ : ۵۳۹ : ۵۴۰ : ۵۴۱ : ۵۴۲ : ۵۴۳ : ۵۴۴ : ۵۴۵ : ۵۴۶ : ۵۴۷ : ۵۴۸ : ۵۴۹ : ۵۵۰ : ۵۵۱ : ۵۵۲ : ۵۵۳ : ۵۵۴ : ۵۵۵ : ۵۵۶ : ۵۵۷ : ۵۵۸ : ۵۵۹ : ۵۶۰ : ۵۶۱ : ۵۶۲ : ۵۶۳ : ۵۶۴ : ۵۶۵ : ۵۶۶ : ۵۶۷ : ۵۶۸ : ۵۶۹ : ۵۷۰ : ۵۷۱ : ۵۷۲ : ۵۷۳ : ۵۷۴ : ۵۷۵ : ۵۷۶ : ۵۷۷ : ۵۷۸ : ۵۷۹ : ۵۸۰ : ۵۸۱ : ۵۸۲ : ۵۸۳ : ۵۸۴ : ۵۸۵ : ۵۸۶ : ۵۸۷ : ۵۸۸ : ۵۸۹ : ۵۹۰ : ۵۹۱ : ۵۹۲ : ۵۹۳ : ۵۹۴ : ۵۹۵ : ۵۹۶ : ۵۹۷ : ۵۹۸ : ۵۹۹ : ۶۰۰ : ۶۰۱ : ۶۰۲ : ۶۰۳ : ۶۰۴ : ۶۰۵ : ۶۰۶ : ۶۰۷ : ۶۰۸ : ۶۰۹ : ۶۱۰ : ۶۱۱ : ۶۱۲ : ۶۱۳ : ۶۱۴ : ۶۱۵ : ۶۱۶ : ۶۱۷ : ۶۱۸ : ۶۱۹ : ۶۲۰ : ۶۲۱ : ۶۲۲ : ۶۲۳ : ۶۲۴ : ۶۲۵ : ۶۲۶ : ۶۲۷ : ۶۲۸ : ۶۲۹ : ۶۳۰ : ۶۳۱ : ۶۳۲ : ۶۳۳ : ۶۳۴ : ۶۳۵ : ۶۳۶ : ۶۳۷ : ۶۳۸ : ۶۳۹ : ۶۴۰ : ۶۴۱ : ۶۴۲ : ۶۴۳ : ۶۴۴ : ۶۴۵ : ۶۴۶ : ۶۴۷ : ۶۴۸ : ۶۴۹ : ۶۵۰ : ۶۵۱ : ۶۵۲ : ۶۵۳ : ۶۵۴ : ۶۵۵ : ۶۵۶ : ۶۵۷ : ۶۵۸ : ۶۵۹ : ۶۶۰ : ۶۶۱ : ۶۶۲ : ۶۶۳ : ۶۶۴ : ۶۶۵ : ۶۶۶ : ۶۶۷ : ۶۶۸ : ۶۶۹ : ۶۷۰ : ۶۷۱ : ۶۷۲ : ۶۷۳ : ۶۷۴ : ۶۷۵ : ۶۷۶ : ۶۷۷ : ۶۷۸ : ۶۷۹ : ۶۸۰ : ۶۸۱ : ۶۸۲ : ۶۸۳ : ۶۸۴ : ۶۸۵ : ۶۸۶ : ۶۸۷ : ۶۸۸ : ۶۸۹ : ۶۹۰ : ۶۹۱ : ۶۹۲ : ۶۹۳ : ۶۹۴ : ۶۹۵ : ۶۹۶ : ۶۹۷ : ۶۹۸ : ۶۹۹ : ۷۰۰ : ۷۰۱ : ۷۰۲ : ۷۰۳ : ۷۰۴ : ۷۰۵ : ۷۰۶ : ۷۰۷ : ۷۰۸ : ۷۰۹ : ۷۱۰ : ۷۱۱ : ۷۱۲ : ۷۱۳ : ۷۱۴ : ۷۱۵ : ۷۱۶ : ۷۱۷ : ۷۱۸ : ۷۱۹ : ۷۲۰ : ۷۲۱ : ۷۲۲ : ۷۲۳ : ۷۲۴ : ۷۲۵ : ۷۲۶ : ۷۲۷ : ۷۲۸ : ۷۲۹ : ۷۳۰ : ۷۳۱ : ۷۳۲ : ۷۳۳ : ۷۳۴ : ۷۳۵ : ۷۳۶ : ۷۳۷ : ۷۳۸ : ۷۳۹ : ۷۴۰ : ۷۴۱ : ۷۴۲ : ۷۴۳ : ۷۴۴ : ۷۴۵ : ۷۴۶ : ۷۴۷ : ۷۴۸ : ۷۴۹ : ۷۵۰ : ۷۵۱ : ۷۵۲ : ۷۵۳ : ۷۵۴ : ۷۵۵ : ۷۵۶ : ۷۵۷ : ۷۵۸ : ۷۵۹ : ۷۶۰ : ۷۶۱ : ۷۶۲ : ۷۶۳ : ۷۶۴ : ۷۶۵ : ۷۶۶ : ۷۶۷ : ۷۶۸ : ۷۶۹ : ۷۷۰ : ۷۷۱ : ۷۷۲ : ۷۷۳ : ۷۷۴ : ۷۷۵ : ۷۷۶ : ۷۷۷ : ۷۷۸ : ۷۷۹ : ۷۸۰ : ۷۸۱ : ۷۸۲ : ۷۸۳ : ۷۸۴ : ۷۸۵ : ۷۸۶ : ۷۸۷ : ۷۸۸ : ۷۸۹ : ۷۹۰ : ۷۹۱ : ۷۹۲ : ۷۹۳ : ۷۹۴ : ۷۹۵ : ۷۹۶ : ۷۹۷ : ۷۹۸ : ۷۹۹ : ۸۰۰ : ۸۰۱ : ۸۰۲ : ۸۰۳ : ۸۰۴ : ۸۰۵ : ۸۰۶ : ۸۰۷ : ۸۰۸ : ۸۰۹ : ۸۱۰ : ۸۱۱ : ۸۱۲ : ۸۱۳ : ۸۱۴ : ۸۱۵ : ۸۱۶ : ۸۱۷ : ۸۱۸ : ۸۱۹ : ۸۲۰ : ۸۲۱ : ۸۲۲ : ۸۲۳ : ۸۲۴ : ۸۲۵ : ۸۲۶ : ۸۲۷ : ۸۲۸ : ۸۲۹ : ۸۳۰ : ۸۳۱ : ۸۳۲ : ۸۳۳ : ۸۳۴ : ۸۳۵ : ۸۳۶ : ۸۳۷ : ۸۳۸ : ۸۳۹ : ۸۴۰ : ۸۴۱ : ۸۴۲ : ۸۴۳ : ۸۴۴ : ۸۴۵ : ۸۴۶ : ۸۴۷ : ۸۴۸ : ۸۴۹ : ۸۵۰ : ۸۵۱ : ۸۵۲ : ۸۵۳ : ۸۵۴ : ۸۵۵ : ۸۵۶ : ۸۵۷ : ۸۵۸ : ۸۵۹ : ۸۶۰ : ۸۶۱ : ۸۶۲ : ۸۶۳ : ۸۶۴ : ۸۶۵ : ۸۶۶ : ۸۶۷ : ۸۶۸ : ۸۶۹ : ۸۷۰ : ۸۷۱ : ۸۷۲ : ۸۷۳ : ۸۷۴ : ۸۷۵ : ۸۷۶ : ۸۷۷ : ۸۷۸ : ۸۷۹ : ۸۸۰ : ۸۸۱ : ۸۸۲ : ۸۸۳ : ۸۸۴ : ۸۸۵ : ۸۸۶ : ۸۸۷ : ۸۸۸ : ۸۸۹ : ۸۹۰ : ۸۹۱ : ۸۹۲ : ۸۹۳ : ۸۹۴ : ۸۹۵ : ۸۹۶ : ۸۹۷ : ۸۹۸ : ۸۹۹ : ۹۰۰ : ۹۰۱ : ۹۰۲ : ۹۰۳ : ۹۰۴ : ۹۰۵ : ۹۰۶ : ۹۰۷ : ۹۰۸ : ۹۰۹ : ۹۱۰ : ۹۱۱ : ۹۱۲ : ۹۱۳ : ۹۱۴ : ۹۱۵ : ۹۱۶ : ۹۱۷ : ۹۱۸ : ۹۱۹ : ۹۲۰ : ۹۲۱ : ۹۲۲ : ۹۲۳ : ۹۲۴ : ۹۲۵ : ۹۲۶ : ۹۲۷ : ۹۲۸ : ۹۲۹ : ۹۳۰ : ۹۳۱ : ۹۳۲ : ۹۳۳ : ۹۳۴ : ۹۳۵ : ۹۳۶ : ۹۳۷ : ۹۳۸ : ۹۳۹ : ۹۴۰ : ۹۴۱ : ۹۴۲ : ۹۴۳ : ۹۴۴ : ۹۴۵ : ۹۴۶ : ۹۴۷ : ۹۴۸ : ۹۴۹ : ۹۵۰ : ۹۵۱ : ۹۵۲ : ۹۵۳ : ۹۵۴ : ۹۵۵ : ۹۵۶ : ۹۵۷ : ۹۵۸ : ۹۵۹ : ۹۶۰ : ۹۶۱ : ۹۶۲ : ۹۶۳ : ۹۶۴ : ۹۶۵ : ۹۶۶ : ۹۶۷ : ۹۶۸ : ۹۶۹ : ۹۷۰ : ۹۷۱ : ۹۷۲ : ۹۷۳ : ۹۷۴ : ۹۷۵ : ۹۷۶ : ۹۷۷ : ۹۷۸ : ۹۷۹ : ۹۸۰ : ۹۸۱ : ۹۸۲ : ۹۸۳ : ۹۸۴ : ۹۸۵ : ۹۸۶ : ۹۸۷ : ۹۸۸ : ۹۸۹ : ۹۹۰ : ۹۹۱ : ۹۹۲ : ۹۹۳ : ۹۹۴ : ۹۹۵ : ۹۹۶ : ۹۹۷ : ۹۹۸ : ۹۹۹ : ۱۰۰۰ : ۱۰۰۱ : ۱۰۰۲ : ۱۰۰۳ : ۱۰۰۴ : ۱۰۰۵ : ۱۰۰۶ : ۱۰۰۷ : ۱۰۰۸ : ۱۰۰۹ : ۱۰۱۰ : ۱۰۱۱ : ۱۰۱۲ : ۱۰۱۳ : ۱۰۱۴ : ۱۰۱۵ : ۱۰۱۶ : ۱۰۱۷ : ۱۰۱۸ : ۱۰۱۹ : ۱۰۲۰ : ۱۰۲۱ : ۱۰۲۲ : ۱۰۲۳ : ۱۰۲۴ : ۱۰۲۵ : ۱۰۲۶ : ۱۰۲۷ : ۱۰۲۸ : ۱۰۲۹ : ۱۰۳۰ : ۱۰۳۱ : ۱۰۳۲ : ۱۰۳۳ : ۱۰۳۴ : ۱۰۳۵ : ۱۰۳۶ : ۱۰۳۷ : ۱۰۳۸ : ۱۰۳۹ : ۱۰۴۰ : ۱۰۴۱ : ۱۰۴۲ : ۱۰۴۳ : ۱۰۴۴ : ۱۰۴۵ : ۱۰۴۶ : ۱۰۴۷ : ۱۰۴۸ : ۱۰۴۹ : ۱۰۵۰ : ۱۰۵۱ : ۱۰۵۲ : ۱۰۵۳ : ۱۰۵۴ : ۱۰۵۵ : ۱۰۵۶ : ۱۰۵۷ : ۱۰۵۸ : ۱۰۵۹ : ۱۰۶۰ : ۱۰۶۱ : ۱۰۶۲ : ۱۰۶۳ : ۱۰۶۴ : ۱۰۶۵ : ۱۰۶۶ : ۱۰۶۷ : ۱۰۶۸ : ۱۰۶۹ : ۱۰۷۰ : ۱۰۷۱ : ۱۰۷۲ : ۱۰۷۳ : ۱۰۷۴ : ۱۰۷۵ : ۱۰۷۶ : ۱۰۷۷ : ۱۰۷۸ : ۱۰۷۹ : ۱۰۸۰ : ۱۰۸۱ : ۱۰۸۲ : ۱۰۸۳ : ۱۰۸۴ : ۱۰۸۵ : ۱۰۸۶ : ۱۰۸۷ : ۱۰۸۸ : ۱۰۸۹ : ۱۰۹۰ : ۱۰۹۱ : ۱۰۹۲ : ۱۰۹۳ : ۱۰۹۴ : ۱۰۹۵ : ۱۰۹۶ : ۱۰۹۷ : ۱۰۹۸ : ۱۰۹۹ : ۱۱۰۰ : ۱۱۰۱ : ۱۱۰۲ : ۱۱۰۳ : ۱۱۰۴ : ۱۱۰۵ : ۱۱۰۶ : ۱۱۰۷ : ۱۱۰۸ : ۱۱۰۹ : ۱۱۱۰ : ۱۱۱۱ : ۱۱۱۲ : ۱۱۱۳ : ۱۱۱۴ : ۱۱۱۵ : ۱۱۱۶ : ۱۱۱۷ : ۱۱۱۸ : ۱۱۱۹ : ۱۱۲۰ : ۱۱۲۱ : ۱۱۲۲ : ۱۱۲۳ : ۱۱۲۴ : ۱۱۲۵ : ۱۱۲۶ : ۱۱۲۷ : ۱۱۲۸ : ۱۱۲۹ : ۱۱۳۰ : ۱۱۳۱ : ۱۱۳۲ : ۱۱۳۳ : ۱۱۳۴ : ۱۱۳۵ : ۱۱۳۶ : ۱۱۳۷ : ۱۱۳۸ : ۱۱۳۹ : ۱۱۴۰ : ۱۱۴۱ : ۱۱۴۲ : ۱۱۴۳ : ۱۱۴۴ : ۱۱۴۵ : ۱۱۴۶ : ۱۱۴۷ : ۱۱۴۸ : ۱۱۴۹ : ۱۱۵۰ : ۱۱۵۱ : ۱۱۵۲ : ۱۱۵۳ : ۱۱۵۴ : ۱۱۵۵ : ۱۱۵۶ : ۱۱۵۷ : ۱۱۵۸ : ۱۱۵۹ : ۱۱۶۰ : ۱۱۶۱ : ۱۱۶۲ : ۱۱۶۳ : ۱۱۶۴ : ۱۱۶۵ : ۱۱۶۶ : ۱۱۶۷ : ۱۱۶۸ : ۱۱۶۹ : ۱۱۷۰ : ۱۱۷۱ : ۱۱۷۲ : ۱۱۷۳ : ۱۱۷۴ : ۱۱۷۵ : ۱۱۷۶ : ۱۱۷۷ : ۱۱۷۸ : ۱۱۷۹ : ۱۱۸۰ : ۱۱۸۱ : ۱۱۸۲ : ۱۱۸۳ : ۱۱۸۴ : ۱۱۸۵ : ۱۱۸۶ : ۱۱۸۷ : ۱۱۸۸ : ۱۱۸۹ : ۱۱۹۰ : ۱۱۹۱ : ۱۱۹۲ : ۱۱۹۳ : ۱۱۹۴ : ۱۱۹۵ : ۱۱۹۶ : ۱۱۹۷ : ۱۱۹۸ : ۱۱۹۹ : ۱۲۰۰ : ۱۲۰۱ : ۱۲۰۲ : ۱۲۰۳ : ۱۲۰۴ : ۱۲۰۵ : ۱۲۰۶ : ۱۲۰۷ : ۱۲۰۸ : ۱۲۰۹ : ۱۲۱۰ : ۱۲۱۱ : ۱۲۱۲ : ۱۲۱۳ : ۱۲۱۴ : ۱۲۱۵ : ۱۲۱۶ : ۱۲۱۷ : ۱۲۱۸ : ۱۲۱۹ : ۱۲۲۰ : ۱۲۲۱ : ۱۲۲۲ : ۱۲۲۳ : ۱۲۲۴ : ۱۲۲۵ : ۱۲۲۶ : ۱۲۲۷ : ۱۲۲۸ : ۱۲۲۹ : ۱۲۳۰ : ۱۲۳۱ : ۱۲۳۲ : ۱۲۳۳ : ۱۲۳۴ : ۱۲۳۵ : ۱۲۳۶ : ۱۲۳۷ : ۱۲۳۸ : ۱۲۳۹ : ۱۲۴۰ : ۱۲۴۱ : ۱۲۴۲ : ۱۲۴۳ : ۱۲۴۴ : ۱۲۴۵ : ۱۲۴۶ : ۱۲۴۷ : ۱۲۴۸ : ۱۲۴۹ : ۱۲۵۰ : ۱۲۵۱ : ۱۲۵۲ : ۱۲۵۳ : ۱۲۵۴ : ۱۲۵۵ : ۱۲۵۶ : ۱۲۵۷ : ۱۲۵۸ : ۱۲۵۹ : ۱۲۶۰ : ۱۲۶۱ : ۱۲۶۲ : ۱۲۶۳ : ۱۲۶۴ : ۱۲۶۵ : ۱۲۶۶ : ۱۲۶۷ : ۱۲۶۸ : ۱۲۶۹ : ۱۲۷۰ : ۱۲۷۱ : ۱۲۷۲ : ۱۲۷۳ : ۱۲۷۴ : ۱۲۷۵ : ۱۲۷۶ : ۱۲۷۷ : ۱۲۷۸ : ۱۲۷۹ : ۱۲۸۰ : ۱۲۸۱ : ۱۲۸۲ : ۱۲۸۳ : ۱۲۸۴ : ۱۲۸۵ : ۱۲۸۶ : ۱۲۸۷ : ۱۲۸۸ : ۱۲۸۹ : ۱۲۹۰ : ۱۲۹۱ : ۱۲۹۲ : ۱۲۹۳ : ۱۲۹۴ : ۱۲۹۵ : ۱۲۹۶ : ۱۲۹۷ : ۱۲۹۸ : ۱۲۹۹ : ۱۳۰۰ : ۱۳۰۱ : ۱۳۰۲ : ۱۳۰۳ : ۱۳۰۴ : ۱۳۰۵ : ۱۳۰۶ : ۱۳۰۷ : ۱۳۰۸ : ۱۳۰۹ : ۱۳۱۰ : ۱۳۱۱ : ۱۳۱۲ : ۱۳۱۳ : ۱۳۱۴ : ۱۳۱۵ : ۱۳۱۶ : ۱۳۱۷ : ۱۳۱۸ : ۱۳۱۹ : ۱۳۲۰ : ۱۳۲۱ : ۱۳۲۲ : ۱۳۲۳ : ۱۳۲۴ : ۱۳۲۵ : ۱۳۲۶ : ۱۳۲۷ : ۱۳۲۸ : ۱۳۲۹ : ۱۳۳۰ : ۱۳۳۱ : ۱۳۳۲ : ۱۳۳۳ : ۱۳۳۴ : ۱۳۳۵ : ۱۳۳۶ : ۱۳۳۷ : ۱۳۳۸ : ۱۳۳۹ : ۱۳۴۰ : ۱۳۴۱ : ۱۳۴۲ : ۱۳۴۳ : ۱۳۴۴ : ۱۳۴۵ : ۱۳۴۶ : ۱۳۴۷ : ۱۳۴۸ : ۱۳۴۹ : ۱۳۵۰ : ۱۳۵۱ : ۱۳۵۲ : ۱۳۵۳ : ۱۳۵۴ : ۱۳۵۵ : ۱۳۵۶ : ۱۳۵۷ : ۱۳۵۸ : ۱۳۵۹ : ۱۳۶۰ : ۱۳۶۱ : ۱۳۶۲ : ۱۳۶۳ : ۱۳۶۴ : ۱۳۶۵ : ۱۳۶۶ : ۱۳۶۷ : ۱۳۶۸ : ۱۳۶۹ : ۱۳۷۰ : ۱۳۷۱ : ۱۳۷۲ : ۱۳۷۳ : ۱

حضرت خدوۃ الکبریٰ میفرمودند وصول بر دو نوع است یکی آن کہ علما حاضر گویند العلم باللہ و حصول الیہ علم بخدای رسیدن بدوستی ہر کہ او را دانست و بدو ایمان آورد بدو رسید ، دوم وصول گرفت کہ حلیف علیہ و زمرہ صوفیہ گویند انفصال از غیر و اتصال بخدای عزوجل است زیرا کہ میان مذہب و خداوند حجاب نہ آسمان و نہ زمین و نہ کوه و نہ دریا و نہ دشت و نہ بیابان مگر صحن شغل بغیر خائندہ گفت :

چون نمائند در دلت اختیار نام   پرده از محبوب بر فیض دنام
و ساکن را کمال مشاهده او چنانکه مستغرق کند که لا یسمع فیله غیره ، مصرع : اناس اهو من اهو انا
اشعارت بهین مرتبه است

صمدی کو از بر در وجود غرق گردد در دل نمرشود
در دریا هر دو با هم گم شود همچو جوی کافر آن قلمشود
ذکر در رویت مومنان افتاد . حضرت قدوة البری میفرمودند که مسئله رویت مومنان چنانکه معتقد اصحاب سنت و جماعت
و محصل ارباب دین و دیانت است و مشهور است و در کتب نقایه سلف مسطور در اثر نبوی و خبر سعد طفوی آمده است
و اذا نظر و الی الجبال طابوا و اذا نظر و الی الجبل ذابوا ، چون در بهشت بجمال نظر کنند در طرب آیند و چون
بجمال نظر کنند در گداز آیند یعنی چون مومنان در بهشت در آیند و بهشت را ببینند آراسته بخوران عین و فردوس
را پیرایه با علمان سنین و چیزهائی که در دست مسک کردند ، چون بعد از این جمال حق را ببینند در طرب آیند ، چون
بجمال حق نظر کنند در گداز آیند

چشم شوخ تو خون من ریخته بود آه از لب تو دستگیرم بودی

۱۷ ع: یا اللہ یا من هو هو ولا یعلم احد سبحانہ ... ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۵۹، ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳

ضمیمہ ۲: صدی گزراں برآید در وجود ع : انظروا ع : انظروا ع : انظروا

۵۵ ع : انکوری ۵۶ عین : جمع عیناء یعنی زن خوش چشم و بزرگ چشم

۵ سنین بحسن حکومت (بیاد)

که بهشت جای گداختن نبود

چون جل یار بیند عاشقان در طرب آید از حسنش بنار
 و در جدل او نماید ذره ای گر بود صد گوه آید در گداز
 نمنج حسین خادم عرض کرد که مراد از گداختن بحقیقت است و یا تاویلی خواهد بود ؟ فرمودند که گداختن بحقیقت نیست که بهشت
 جای گداختن نبود . مراد از گداختن این است که چون جل حق را بیند آنچه در بهشت دیده باشند و از امرش کنند
 و هیچ چیز ایشان را یاد نمایند و ندانند که دیده ایم یا نه

چو بیند عاشقان در روی معشوق چه معشوقی که او را نیست ثانی
 زنند خیمه ز ملک خویش بیرون ز دیدار جل کارانی
 جل حور دارد حسن قصوری بجنب صورت آن پیرسانی
 بل از هر دو جان چیزی نباشد که کشایش بود از انس و جانی
 اگر از غمت کوفتن معروض نباشد پیش حسن جادوانی
 مگر از ناظران روی باقی که نبود از وجود خویش خانی
 شرف از گلشن دیدار آنکس گهی چید که داند باغبانی
 اگر نبود وجودش همچو نرگس چه بیند گلشن دیدار جانی
 قال الله تعالی و اذا را ایت فیه رأیت نعیماً و ملکاً کبیراً . نقل است که چون مؤمنان اول نظر جل
 بینند هشتاد سال در ذوق آن بی خبر باشند

جل در نظر شوقی همچنان باقی گدا اگر هر عالم به و دهند گداست
 قاضی اشرف عرض کرد و قتی که مؤمنان در مقام دیدار باشند به این چیزهای که انبیاء را وعده کرده اند چنانکه استفاده
 نعمت و مباشرت با حور و افعال آن از محفوظات دیگر بآن پیروانند یا نه ؟ جواب او در مودن المعانی آورده اند که

۱ : دارند ۲ : هم ۳ : فقط ۴ : انشأ الله الی دارد ۵ : کارانی
 ۶ : بجنب آن صورت ؛ هم ۷ : هم ۸ : هم ۹ : بجنب صورتی ۱۰ : پیر
 ۱۱ : خورش ۱۲ : هم ۱۳ : هم ۱۴ : هم ۱۵ : هم ۱۶ : هم ۱۷ : هم ۱۸ : هم ۱۹ : هم ۲۰ : هم
 ۲۱ : قرآن ۲۲ : دهر

آن چیزها در حالت دیگر باشند اما جمیع نتوانند بود میان نعیم دارین که از لذات و تمجوات بهشت^۱ بجنب لذات دیدار^۲ کلاشی است .

مهرچه هست از فطر حسن و جمال محو گردد پیش حسن لذت^۳ نال
و ازین جاست که نیرنگان گفته اند که بهشت^۴ سدر تکتع حواس است آما لذات دل در دیدار خداست عزوجل .
حضرت قدوة البری میفرمودند که طائفه صوفیه و زره علیه اگرچه در بهشت^۵ بحور و قصور پیر دازند و محفوظات او در سازند و سکن ایشان از ذوق^۶
دیگر باشد بحد ذوق عموم مسلمانان بعد آن رویت که باکم و کیف گفته اند انبیا را هم در مناظره مظاهر حور عین و مشاهده صورتهای^۷
سین حاصل گردد . این سخن قابل ادراک هر طبیعتی نیست .

کسی کو این چنین ادراک باشد ز لذت های بشری پات باشد
بود ذوقی مرا ایشان را بدیدار که برتر از هم ادراک باشد
حضرت قدوة البری میفرمودند که لذت رویت بر اندازد شوق باشد تا هر کس را چه مقدار شوق باشد . بعضی را هم از دنیا شوق^۸
برند و این کار عظمی است . سلمان :

روز محشر که من از خواب گران بر خیزم همچو نرنگس بجمالت نگران بر خیزم
گرد در آنجای شهیدان غمت را طلبند من بخون غرق کف نوره زان بر خیزم

بعضی را سبایت خود در بعضی شوق بدهند .

حضرت قدوة البری میفرمودند که دوزخیان را خطاب مکنوا شود ایشان از لذت آن خطاب و خشت عذاب
دوزخ فراموش کنند کما قال الغوث الاعظم قال لی یا غوث لا وحشت ولا حرقة فی النار بعد الخطاب
لاهلها نالش و شورش ایشان از فراق بودن از عذاب^۹ .

چو یوسف بر سر زندان گذر کرد خطابی کرد با زندانیان ساز
زیاد شوق آن آواز زندان شده گلشن پیر از گل های طناز^{۱۰}

---

۱ ع : بحسب ۲ ا : کل نمی ۳ ع : بحور عین ۴ م : قصورهای
۵ م : این تصویر ندارد ۶ م : عزیمت ؛ غم ۷ ع : غلیم ۸ ع : نالش و شورش
۹ ع : زیاد شوق او آزار زندان

حضرت قدوة الیکبری میفرمودند وقتیکه دل طالب از آتش شوق دیدار سوختن گیرد و جان ساکن از شعله اشتیاق و حصار افروختن
باب تمثیل فرو کرده شود چه اگر عشاق را تمثیل نبودی عباس حیات ایشان پاره شدی ۴

ماشتگان را وصال دانی چیست یا مکن راه در سباط مثال

ز زنده وصال خدای کی کم و کاست جز تمثیل محال هست محال

و لهذا حضرت رسالت نبیه صلی الله علیه وسلم را چون اضطرار اشتیاق زیاده شد و انقباض افتراق از حد بیرون افتاد
عروج بمحور مثال دادند و سر او مقوم بواجب وصال ساختند . قال علیه السلام رأیت رآتی فی لعلیة المیزاج
فی احسن صورته شهاب امرد ذی قوطط و الملاح یاقین بر اسرار مثال نه اندک کار نیست و دیده داشتن بر
انوار مثال نه خورد کردار نیست ۴

ای برادر پای در راه مثال مشکل است و بهترین بنده ارجال

هر کرا شاه مثال با بر داد بر سریر لایزال با سفا د

حضرت قدوة الیکبری میفرمودند که مسحیل عبد الله تستری میگوید که حضرت رسالت نبیه صلی الله علیه وسلم را ظهور
در عالم به تمثیل بوده که حقیقتی نور وجود خود را به تمثیل مصطفوی ظهور نمود ، بیکر را بتخیل و تصفوی جلوه داد لکن قال
الله تعالی قد جاءکم من الله نوره و انوار سائیه از قدس پر مایه نبی برین بوده ۴

سایه نداری که تو نور لاهی رو که تو خود سایه نور الهی

آری وجود مبارک پر تو آفتاب حقیقت بود هر آئینه پر تو را سایه نباشد ۴

بود ذاتش پر تو خورشید ذات تماخذه انوار او تماشش حجاب

لا جرم نور خدا مسند بود سایه و انوار با هم ضد بود

امام ابو بکر حبیبی علیه السلام رأیت رب العزة علی صورة النبی الامی . دانی که این کدام امی است ؟ النبی اکامی
را می دان ، منزه ام الکتاب را میخوان و آنکه حضرت رسالت نبیه صلی الله علیه وسلم ان الله خلق آدم علی صورته

۴ م : تمثیل ۴ م : تمثیل ۴ م : کیف ۴ م : یار ۴ قرآن ۶ ماده ۱۵

نیز تمثیل است لا علی سبیل التمثیل التشبیه . حضرت قدوة الیکبری از معارف رومی نقل میکردند آدمی شناسنده این دوست
ابدی و باشنده این حسنت سرمدی در دنیا وقتی شود که از عالم منفی بگذارد علوی خرامد چنانکه از لاله زار علوی بجهت
سنگی آید

اگر خواهی که بینی یار علوی   ز سنگی بر گذر و آثار علوی
که علوی روی علوی را ببینی   درین گنزار سنگی گل بچینی
حضرت قدوة الیکبری میفرمودند که اکثر ازین طائفه را قضا در مجاهده در مشاهده می کشاید و بعضی را در ریاست
و بر صدر بالمش نشسته روی این عروس نمایه استغای کمال میدارد و جای دم زدن نیست
یکی پیچوده راه عشق بسیار   بدیده تا جمال یار دلدار
یکی در بنم عیش خوش نشسته   شرب وصل خورده با خجسته
نقل از حضرت خواجه نظر است که میفرمودند که آنچه بنده گنزار قطع بادی خوشنوار و سبک فانی جان آزار
روی نمایه من در بالمش و صدر یافتیم و اهاب رعوت این قول را از آن بزرگوار بد علوی بردارند و آن از نقص
حال ایشان بوده نه نشان کمال

بدستان راست ناید کار رستم   ز زالی زشت آید زیب پرچم
در ملازمت حضرت ایشان ببا تنگتری از اترک قلماق بود و دوست علی که از طائفه او یک بوده آمدند و طریق سلوک
میردن گرفتند و مقتضای حال ایشان هر کدامی را کاری فرمودند . تنگتری را بجزه و شاق دادند که مفترس لطیف بود
و دوست علی را بر یافت شدیده انداختند . بعضی از اهاب با اطلاع این حالت بیکدیگر سخنی میگفتند . فرمودند
که مرشدان اهلای حاذق اند ، مطابق اراض ادویه در کار میکنند

طبیعیان را نظر تیز است ای یار   که درد هر کسی دانند ز رخسار
یکی از درد سر دیگر ز سودا   نبالیدند هر دو پیش بیطار

ع : ندیده   ع : خود   ع : فانی   ع : فیفاء   ع : معنی جنگل (بیان)   ع : دستان : زلال
که نام پدر رستم است و جادو را هم میگویند (فرانس)   ع : نام پدر رستم ، و در عورت بزرگ را هم میگویند
ع : پرچم   ع : معنی مواب زلف (فرانس)   ع : ع : قیاق ؛ ع : ۳۱ : خفایق   ع : مفرش

ز نظر تربیت فرموده‌شما را ^{له} گلب این را و آنرا ^{له} جا دار
 بعد از مدتی تنگ‌مغی از حجره تربیت بیرون آمد . حضرت انشیان بلند و ثریا پرسیدند :

لطیفه دوازدهم

در بیان ارادت و شرائط آن و بیان مرید و مراد و ذکر مرقا و طاقیه و انواع باب
نشاخ از صوف و خرقة و اشغال آن

قال الاشرف الكرامه هي دامية مختلفة في الصدور مقدمة على الافعال .

مقرر ضمیر اصحاب ارادت و منور سمیر ارباب هدایت باد که چون باد عنایت ربانی از فضای بیخانی وزین گیرد و از دریای
و حدایت باران رحمت مهدی بزم شجره ایمانی باریدن باغ دل تازه و نافر گردد و فعال ایان در حرکت و جنبش آید تا فکر در
دل تو لولعاید ، داعیه طلب و ارادت در سوییای دل هویدا شود ، بجستجوی مبداء و معاد مشغول باشد . تا گاه آن باد
عنایت او را بر باید و به صاحب دل برساند تا منظور نظر شود .

گر تو سنگ صخره و در مر شوی چون به صاحب دل رسمی گوهر شوی
آنگاه از حکمت خانه شریعت غربت شفا و از دارو خانه طریقت مفرح و فاد کام او ریزید و گیرد کما قال اللہ تعالی و تنزل
من القرآن ما هو شفاء و رحمة لعلو سین . ادویه شریعت مقاومت و اعتدال در اراض صبا پیدا آورد و قوای طبیعت
نفسانی در جنب هوای روحانی لطافت در آورد ، بخلاف این اگر مقاومت نماید اراض حیالت بسودا کشد
علاج عفت سرسام عنایت و نیلوفر تو از میر و عدس جوی دوی او زهی سودا

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که خشای ارادت مریدان باوایی روزگار و بنای اطاعت مستفیدان با صغای کامکار این آیت
است حال اللہ تعالی یا ایها الذین آمنوا اتقوا اللہ وابتغوا الیه الوسيلة ، آیت دیگر ید اللہ فوق یدهم . در تفسیر قیامی
آورده که الوسيلة الی اللہ التقرب الی الفقراء المشایخ کما قال علیه السلام من امر اذن مجلس مع الانبیاء فلیجلس
مع العلماء و من امر اذن مجلس مع اللہ فلیجلس مع الفقراء و از فقراء نشایخ اند که مرشدان فرق گم گشتگان
بادیه خلالت و صادیان زمره گراهان وادیه جمالت باشند . پس هرگاه ارادت ازین جا ثابت شد بیعت هم واجب
و لازم آمده چه ارادت بی بیعت و عده الیبت بی بنیاد و پیمانی است بی سداد
چو احم دست در یاران نباشد یقین میدان که آن پیمان نباشد

۱ هـ : نادر یعنی سرو تازه (بیان) ۲ هـ : صخره و فاد : ۳ هـ : وقایع
۴ هـ : قرآن ۱۵ بنی اسرائیل ۵ هـ : قرآن ۶ هـ : قرآن ۱۶ انافتها ۷ هـ : راه نایب دکان
۸ هـ : ۲ : بیخانی ۹ هـ : سداد یعنی راستی و درستی گفتار و کردار (بیان)

و تمسک اصحاب بیعت و ارباب ارادت بدین آیت است قال الله تعالى ان الذين يبايعونك انما يبايعون الله يد الله فوق ايديهم فمن نكث فانما ينكث على نفسه ومن اوفى بما عاهد الله شيئا فله اجر عظيم و این بیعت را بیعت هنوان گویند و شجره المبارکة نیز گفته اند .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که ارادت دو نوع است ارادت هوری و ارادت معنوی . بحث ارادت معنوی مذکور شد که فرض راه و واجب این درگاه است ، و ارادت هوری سنت نبوی و روش مصطفوی است صلی الله علیه و سلم . بعضی فرمودند این استحسان نشایخ است که در عهد رسول صلی الله علیه و سلم و در پیشینان بیعت و طلق بنود ، صحبت و خرقه بود محسوب نامه بینی که رسول صلی الله علیه و سلم خرقه مبارک بر خواجه ادیس قرنی فرستاد . قمر در عهد سید الطائف جنبیده شده است و ایشان را آن به عت هم نتوان کرد که مقتدای تقدیم و پیشوای کاملین بوده اند اما ایشان را نفی صحیح نرسیده باشد نکرده باشد اما صحیح آنست که ارادت آوردن و بیعت کردن بشایخ از زمان رسول الله صلی الله علیه و سلم الی یومنا منقول و معمول معنی آمده است و اولی آنست که اراده هوری هم بکسی آرد که او رسیده درگاه الهی و برگزیده بارگاه نامشاهی باشد

ارادت با کسی آری برادر که باشد همچو مادر آب و آذر

بگیر آن کف که در بحر هوای بگیرد دست تو از آشنای

و سلسله اجازت او مسلسل سیر طلق نبوت رسیده باشد و اگر تخل در سلسله اجازت او باشد دست نزنند و آنانکه سلسله اجازت ایشان صحیح است با ایشان هم ارادت آوردن و از دست ایشان شربت توبه چشیدن جائز است اگر چه بر سر حد کمال نرسیده باشند .

نقل است از حضرت شیخ خواجه که اقتدا کردن بیکی از خلفای که سلسله ارادت ایشان باین شایخ هم رسیده باشد اهم است و دیگران را باحوال ایشان گذارند که اسامی مبارک ایشان این است: حارث محاسبی ، جنید ، البرکد روم ^ص ابراهیم ابن عطا و عمرو عثمان ^ص کمی . اما نزد این فقیر سلسله اجازت کمیده به ودان مشهوره و خاندان موفوره که چاهه خاواده اند میرسد اقتدا کردن با و از اهم لهجات است و دیگر سلسله های که بحضرت ائم سادات میرسند

۱ قرآن ۲۶ زنا قضا ۳ رجو ع کنیه بانیه و ۴ رجو ع کنیه لعمری ۵ رجو ع کنیه لعمری ۶ رجو ع کنیه لعمری ۷ رجو ع کنیه لعمری ۸ رجو ع کنیه لعمری

۹ رجو ع کنیه بانیه ۱۰

بانشان هم سپندیده تر .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که فائده سلسله صحیح آنست که اگر سازانند در میان واسطه ها در فور استمداد و اندر فور اعتماد پیش نبود متصاعداً الی الغایت البته یکی بود که مابستخانه او رسد .

نقل است که شخصی را در حین موت عقبه دشوار و صعبه خوینار افتاد ، بروحانیه پیر توج کرد . وی از آنها نبود که حل و قایع او تواند کردن و وی بروحانیه پیر خویش پناه آورد . از وی هم کشف و قایع او نشده و وی بروحانیه پیر خویش پناه آورد ، همچنین متصاعداً تا بروحانیه پاک و مثال لولاک حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و سلم رفته اند . هر آئینه ذات بنوی که مفرج غموم گوین و روحانیه مصطفوی که کاشف هموم دارین بود دستگیر حال او شد و شفعه تمام او آمده ، و اشغال این هر جا که وقفه در راه سلوک پاشد و صحبتی اصحاب معلوک را افتد پیر او مدد حال او باشد و اگر پیر مدد حال او نباشد پیر پیر او باشد که قال المشایخ فلو وقعت الخلل فی التوبة لا مدد صاحب المصافحة الذی وقعت التوبة بین یدیه و لو لم یکن لا مدد ما فوقه ثم و لو لم یکن مدد ثم الی ان استند ^{الله} الی حضرت رسول صلی الله علیه و سلم

هر که درین سلسله خاندان دست زده واصل جانانه دان

رست ازین سلسله روزگار سلسله ای یافت ز زلف نگار

گر چه درین سلسله احوال ای مست بود ، هیچ کمن فرقه ای

حضرت قدوة الکبری میفرمودند بواسطه و ساریط سلسله مشایخ که از حضرت بنوی صلی الله علیه و سلم الی یومنا طول ^{الله}

یافته راه بسیار روشن نموده و خوانند بجهن گشته چنانکه از حضرت انبی علی مری منقول است که هر چند و ساریط اکابر

سلسله ای کمتر در میان زیاده بود راه روشن تر گردد و فائده درو آمده و سلوک آسان افتاده بخلاف اسناد ^{الله}

حدیث که آنها هر چند واسطه کمتر است حدیث نیز صحیح تر است چه آنچنانکه در جز آمده است هر چند واسطه بیشتر

بود احوال تنیر زیاده بود اما آنها که خرقه بنیتر نسبت نور مشایخ زیاده تر و راه روشن تر ، مدد ایشان آماده تر .

له ع : حارس له م : غایت وی له ع : اشغال له ع : مقال له م : لا مدد

له ضم م : الی له م ، هم م : لا مدد : هم م : ندارد له ضم م : و ما

له م : ولم له ضم م : مدد له م : استند له م : طول

له م : را اثر

گر چه پشته بر لشکر سیاه سیر ^۱ سکند از راه لطف خود گذر
 میک بر فوجی که در سرحد بود از جماعت بیشتر دارد نظر

حضرت قدوة الکبری میفرمودند بیعت درست نشود تا دست بدست شیخ نهند و قراض نزنند و خرقه نیابند و قراض و خرقه از شرایط لازمی شمرده اند اما از استعمال بجای رسیده اند که ترک او محکمی نکرده است چنانکه نقل از حضرت شیخ شرف الدین میری است المرید لا یكون مریداً حتى لا یأخذ شیخ یداً لا بیدة ولا یقتصر شعراً اسله ولا یعطى خرقه و راد از خرقه کلاه یا پارچه جام باشد . تقریباً میفرمودند که حضرت شیخ احمد کتور شیخ نظام الدین زلفه طاقیه التماس نمود . ایشان دادند و بیعت نکردند . چون حضرت شیخ نظام الدین سفر آخرت کردند ، شیخ احمد بر حضرت شیخ نصیر الدین محمود آمده ، فرمودند همان من است و جمعی از صوفیان که در ملازمت بودند بکلیه در بحث در آمدند که طاقیه تبرک خواهد بود ، بی بیعت ارادت درست نمیشود . حضرت ایشان هم در تتبع این مسئله شدند و با کمال دهملی استفسار کردند و بکتاب مشائخ رجوع نمودند . بعد از تتبع و استفسار مشائخ و اطلاع بکتاب و رسائل صوفیه را شیخ قرار بر آن یافت که بی بیعت اراده درست نیست و آن کلاه تبرک خواهد بود . و حضرت شیخ ابوالحسن چون رسید شیخ عبد الله خفیف شدند مجبور بیعت بود که لا مژ .

اما قراض زدن و خرقه دادن هم البتہ باید و بعضی سر آنند که بیعت همین سه چیز است اول قراض حلق یا قهر ، دوم اقرار با پیر راهبر ، سوم خرقه یا قطن اقل یا اکثر ، و بعضی مشائخ سه موی از سر گرفته اند دو از جانب راست و آن اشارت است بر قطع علائق کونین و یکی از جانب چپ و آن اشارت است بر قطع وجود غیر . حضرت قدوة الکبری میفرمودند که همین اخذ اشعار اگر چه در کتابی نیامده است و لیکن سه موی از سر درید بگیری ، قیاس بر آن

^۱ هم ۹۹ م ، ع : سر ۲ ع : "یده بیده لا یقتصر" ندارد ۳ ع : احمد ابنو ام : احمد کتور ؛ درباره احمد کتور ، عبد الحق محدث دهلوی می نویسد : اعظم مشائخ ولایت گجرات است ، در سر کبچ که از مصنفات احمد آباد است آسوده روضه منوره او تعالی است نهایت لطیف و مصطفی و مروح که نظائر او بر روی زمین کم باشند او کتور نام دبی است قرب اجمیر . آبای شیخ از دهلوی اند و او نیز در آردان طفولیت در دهلوی بود . چنین گویند که وقتی در دهلوی طوفان بادی شد و دیوار هم در طفولیت باز می کرد بجای دیگر انداخت و از وطن مالوف آواره ساخت ، بعد از مدتی بدست بابا اسمعیل مغربی که در ویشی کامل بود در کتور که از قریات اجمیر است جای داشت ، افتاد . هم از آردان طفولیت در سایه طفولیت تربیت و رعایت بابا اسمعیل نشو و نما یافته بمرتبه کمال رسیده و به نعمت اجازت و خلعت وی شرف شد و سلسله ایشان بشیخ ابو مدین مغربی میرسد . زمان نشیبت شیخ احمد کتور همان زمان سلطنت سلطان احمد گورانی رنبای احمد آباد از دست . این سلطان احمد بن سلطان محمد بادشاه اظم بنبره طوفان است که یکی از اداری سلطان محمد بن فیروز بوده و ولایت گجرات متبیین شده ، موی که از مدتی پس از او از رلقه طاعت بر عین کشید و فردا که شاه لقب کرد (اخبار الاخبار ۱۵۵)

است که کشف ترین حجابی که در میان طالب و مطلوب افتاده است سه است : اول خلق که حجاب طاعت و عبادت است ، دوم دنیا که حجاب عقبی است ، سوم عقبی که حجاب مولی است . پس هرگاه که این سه موی مستی مانند اشارت بقطع هر حجابی باشند و بعضی نشانج چهار موی می مانند ، یک موی از پیشانی و یکان یکان از راست و چپ و یکی از قفای سر . این نیز اشارت بود بقطع هر چهار حجاب که پرده چهارم نفس است تا اشارت باشد بر چهار ترک کونین سه

تامنری چار تار موی سر	چار تار یار کی گیری ببر
چار تار عشق گیر و ساز کن	پرده را آنگه زد دل آغاز کن
چار تار یار کی آید بساز	گر نمای گوش نفس خویش باز
چار تار یار گر آید بچنگ	نشینوی از نو هر موی زند

ذکر در بدایت مقراض افتاد . حضرت قدوه اکبری میفرمودند که حضرت آدم علیه السلام را هر ولدی که مولود میشد یکسببی نفسنول می ساختند تا نشیت علیه السلام زاد . ایشانرا از بدایت حال از خلق انفصال و احتراز مطلق از مقیدات روزگار محبوب بوده . چون میل ایشان بدین گونه دیدند آدم علیه السلام قائل شدند که کدام کسب با ایشان مفوض کنم . همدین تامل بودند که جبرئیل علیه السلام آمد و گفت التبیث صوفی ، همه از آن نشیت را در خلوت نشانند و صیت عزت نشینی ایشان بمرتبه ای رسید که رجب خلعتی و مجمع طرائق شدند و مردم بزیارت ایشان ریختند و فوائد میگرفتند . چون آمد و شد اصناف زیاده شد باز جبرئیل علیه السلام آمد و مقراض بر نشیت پینایر آورد و گفت هر که خواهد که بتو تعلق مودت کند بدین مقراض موی سر او نشان تا میان تو و آنکس تعلق و داد و عداوت اتحاد حاصل آید سه

کسی که در جهان خلوت نشین شد	در او مجمع اصناف دین شد
و گر چون موی حکمش بر سر آمد	که گیرد موی فرقی کش در آمد
گرفته موی از فرقی خلعتی	که شعر گشت بر قطع خلعتی

له م : راست سه م : بر : ع : ز سر سه م : نانی : ع م : ۳ : بحال سه م : مولد

ع : ع : مجموع سه م : خلعتی

باید دانست که مقراض آنکه قطع است یعنی مرید را قطع میکردند از غیر . (امیرالمؤمنین علی کرم الله وجهه بعضی اوقات سه مارموی از جانب یمن گزفتی و گاهی از نا صید و گاهی از بسیار و این معمول مدحان المشایخ است . اما سلطان و امراء را از سبب گزفتن اولی تر باشند و دسار در گلو کردن مناسب تر یعنی این منبه ای بود گناهکار و آلتی از مولای کردهار ، اکنون روی محضرت آورده است و گردن نفس خود را بقید شرع عقید سکینه و پناه می جوید بخدا و رسول صلی الله علیه و سلم و بمشایخ از شتر نفس و شیاطین .

گرنیز دنده ای گراز خداوند به صحرای سرخند ز آرام گاهی
چرخا همد آمدن بر خواب خوشی صاحب دوتی جوید بناهی
رمن در گردن اندازد ، بیارد به پیش خواب ای عذر گناهی

حضرت قدوة الابرار میفرمودند کلاه چارترکی بر سر مرید نهد که تکلم داشته باشد و تکلم اشارت باشد بر نقطه وحدت که چهارترک آورده و در دایره وحدت در آمده بنقطه اعیان ثابته خود رسیده و این معنی بنسبت مرید نقشی صورت میگردد . اگر مرید مایل سعادت و در خور افادت بود کلاه سر بهد و اگر نه از سر خویش موده بهد و مرید بصافه با صواب شیخ و ارباب حقور بکند ، دو گانه برای یگانه ادا کند و شکرانه حصول دولت توبه و وصول سعادت دست بوس شیخ بجا آورد . اگر مرید نسبت لدنق کار وحدت مراد را خدمتی مناسب حال تعیین کند و اگر نه مجبور او را همین غرض توبه بود این هم دلتی است صغی و سعادت است سنی .

مری باید که پوشند تاج دولت مری شاید که بیند زیب و ضحمت

چون مریدی بجهت ارادت بدست بر من ایشان آمدی و نام ارادت می بردی بسیار اعراف میگردند که رنگ روی مبارک ایشان تغییر می یافت و میفرمودند که امروز مرید کجا است اگر مرید بود سر خط مریدان روزگار ابو بکر صدیق رضی الله عنه بود ، پیر سر خط پیران حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و سلم . که از این خط شخصی از تنقیدین که در سر حد ارادت و مریدی رسیده بودند . چون خدام نظام ایشان بارها این سخن معاند کرده بودند هرگاه که طایفی می آمد و میرا تلقین میکردند که التماس توبه کن و چون نام توبه

آلتی : کسیکه از خدمت میگزیند (استیگاس) ۱ م ، ۲ م ، ۳ م ، ۴ م : به پیش فواج و خواص گناهی
۵ م : بلند سنی ؛ ۶ سنی : معنی بلند (ریان) ۷ ع : باشد ۸ م : باید

گلشن مبارک ایشان میرسدی نهاد میشدند و میفرمودند که بیای برادر ما و تو هم دیگر توبه کنیم و از غرقاب بحر عصیان سباحت
غفران بکشد و بر آئیم که محبوب شیرازی میگید

بنال بعل اگر بامنت سر یاری ست که مادر عاشق زاریم و کارما زاری ست
حضرت قدوة الیکبری میفرمودند که مریدان این زمانه بهتر از پیران این زمانه اند چه ارادت مرید از بهیت استفاده دینی خواهد
برد و مدعی بهشتی پیران از بهیت استفاده دنیای دنی هستند . چون مدعی بکشد بگیر مقابله هم کرده میشود
نسبت تفرقه معلوم است .

حضرت قدوة الیکبری میفرمودند که سحر جز مرید قابل و قیای بر جز مسترشد کامل راندهند که مقدار نماز شاهی و
اسرار دوازده بادشاهی هر یک سر و پای چه دانند

نباشد هر سری در خورتابی نیاید هر بری زیب دوا بی
نقل است که حضرت شیخ زین الدین خوانی میگوید چون از مصر آمدیم و به بند آمد رسیدیم طایفه ای که شیخ نورالدین عبدالرحمن
اسفرائینی بمن داده بود و بر سر اکابر دیگر از شایخ رسیده بودند همراه داشتیم . با پیران طایفه ای که شیخ نورالدین
افتاد . آن طایفه را از من طلبید ، چنانچه مقتضای فقر و درویشی باشد بوی دادم . شب در دایه دیدم که آن
طایفه پیش من استغاثه میکنند و بنظر آنی را که بر سر ایشان رسیده بود می نمود و میگوید که من در سر فلان درویش و فلان
عزیز رسیده ام ، حالی را بر سر خاری نهاد که مغرب فرشتغال می نماید . چون با ما داشتند با یکی از اصحاب بطلب
او بیرون شدیم . شنیدیم که وی در فرامات است و مغرب فرشتغال دارد ، با بجا رفتیم . گفتند در فلان خانه است ،
آن خانه در آمیم ، دیدیم مست افتاده بود و طایفه بر سر وی . هر احم گفت که تو بیرون رو که من این طایفه را بیارم .
من بیرون آمدم . وی طایفه را از سر وی برداشت و در خانه را بر وی بست و پیش من آمد و طایفه آورد . میگویند
در آخر عمر وی ویرا واردی رسید که سه شبانه روز با کلید از خود غائب بود . چون از غیبت بهوش آمد قریب بیست سال خاموش

۱- شیخ زین الدین الیکبری زنی اجازت و خلافت از شیخ نورالدین معری یافت و وی مرید و خلیفه حضرت شیخ نورالدین
اسفرائینی بود ، شیخ کامل بود ، در سن ۴۸ وفات یافت . قبری در درویش آباد بهجوار عیدگاه مرآت
واقع است . این واقعه شیخ زین الدین خوانی تقریباً در همین الفاظ در نقیصات الامم مذکور است .

۲- م : " شنیدیم که وی در فرامات ... من بیرون آمدم " ندارد م : در خانه ای
بر بالای وی بست .

بود و سخن کم بگفت . ^{له} عرضید وی قدر تاج کرامت ندانست بنیافته نماند ^{له}
 گلی کرد دوست آید چون ببوی ^{له} رساند بوی خود از نیک فوی
 کسی کش از داغ پاک بوی ^{له} ز گلزار دو عالم دست شوی
 حضرت قدوة البری میفرمودند طلب اشتغال سلوک ^{له} و استیفاة راه معلوک از پیر ارادة پسندیده است گر آنکه پیر
 معذور بود از فقدان حال از بعد راه محال و سفر آخرت از دار خیال . ^{له} اولی این است که پیر بیت و ارشاد یکی
 باشد و اگر جفتی مذکور در میان است پاک نبود بطلب پیر دیگر و با ستر ضا هم طلب شیخ دیگر کرده اند چنانکه در لطیف
 آداب گذشته ^{له}

خدا یک دل بخاده در دولت ^{له} که هر یک یار بندی دل بهنجار
 نه بر آنکه دل صد پاره سازی ^{له} دهی هر پاره ای از بر صد یار
 عرضید در اکابر روزگار و مآثر شیوخ نامدار این سخن انتشار دارد که ارادت یکجا و نعمت صد جا اما چه نسبت در
 زمره ای که به دولت اول بهره مند اند و در فرقای که سعادت آخر دولت مذکوره ^{له}
 چه نسبت در میان این دو است که فرقی از زمین تا آسمانست
 و لیکن ^{له} از اکابر متعدد هم بهره مند بوده اند .

حضرت قدوة البری میفرمودند که این فقیر را از عدد و چهارده ششخ نعمت رسیده است و بر کسی از این طائف که از
 نزدیک و دور شنیده صحبت در زبده و از بهر و بصیرت نقای ایشان دیده هم بطیف حضرت مخدومی دانسته و شهادی از
 دولت و سعادت ایشان انگاشته ^{له}

گرم باز از صهای استخوانی ^{له} رسیده از طفیل سنا صبار است
 خورد رفته از هر جوی آبی ^{له} ز دریا دیده او زان جان نواز است

حقا ثم حقا اگر هر موی تن زبان گردد و هر زبان بعد هزار بیان در آید یک شکرانه این دولت سرمدی و ختم ابدی

له م : " و سخن کم بگفت " ندارد ^{له} حاشیه ع : گلی کرد دوست آید چون ببوی
 له م : بنوی ؛ ع : بجوی ^{له} ع : استخاره ^{له} ع : مفرد ^{له} م : سرون
 له م : از ^{له} همین است در همه نسخ

گزارده نشود

هر سر موی گرزبان گردد   هر زبان در خور بیان گردد
هر موی بیان شکرانه   نتوانم چه صد لسان گردد

الحمد لله که ازین هم شایخ مذکور فرزند نورالعین را بهره گرفته ایم و دعای درکار او از آنها کرده .
حضرت قدوة الابرار صیغرمودند منقول از شایخ روزگار و معمول از صوفیه نامدار است که چون طریقه قابلیت
میرید بلند پرواز و مرغ استعداد طالب عالی انداز بید ویرا دلالت بکفایت شایخ دیگر که سیر و سلوک وی با شهبازانند
چنانکه مذکور شد .

حضرت شایخ ط در ملازمت شایخ اسمعیل سنائی بودند و برخی منازل سلوک در خدمت ایشان قطع کرده
شایخ اسمعیل چون ظرف قابلیت شایخ ط تعاقب و وسیع یافتند بخدمت حضرت قدوة الابرار آوردند و سفارش
تمام نمودند که البته البته از فرزندم ط تربیت دریغ ندارند که آخرین موعظت ما همین خواهد بود . حضرت
ایشان هم بموجب فرموده ایشان در باره شایخ ط مسمی بلیغ و جمعی تمام کرده اند و صیغرمودند که فرزند ط
یادگار سمنانست ، گوهری نفیس از معدن لطیف یافته ام ، در پیر دامن وی تقصیر نکرده ام سه
کسی کورا با حسان یار جانی . فرستد از دل و جان ارغوانی

بباید دانستن از نیک فوئی   به نیکو تر مکان از تازه روئی
نقل است که چون حضرت شایخ محمد بابا سماعی در آدان صبا حضرت خواجه بهاء الدین نقشبند را بحضرت میر محمدل
سپردند و فرمودند که در حق فرزندم بهاء الدین تربیت و شفقت دریغ نداری و ترا بکل نکتم اگر تقصیر کنی .
امیر فرمودند مرد نباشم اگر در وصیت خواجه تقصیر کنم . چون حضرت خواجه بهاء الدین بزرگ شدند بموجب
فرموده حضرت خواجه محمد در تربیت دریغ فرمودند روزی در مجمع عظیم خدمت امیر خواجه را طلبیدند و

خواجه محمد بابا سماعی خلیفه حضرت عبدالغنی بن محمد وانی است (نقش ۳۸۰) سید میر محمدل خلیفه محمد بابا سماعی
است (نقش ۳۸۱) از همین عبارت درباره محمد بابا سماعی امیر محمدل در نقش ۳۸۱-۳۸۰ مرهده است .

روحی بایشان کردند و گفتند فرزند ببا و الدین نفس حضرت خواج محمد بابا با ساسی را قدس سره در حق شما شهادت بجای آورد و اشارت بسینه خود کردند و گفتند که ایشان را برای شما خشتک کردم و مرغ روحانیه شما از بینه شربت بیرون آمد اما مرغ صحت شما بلند پرواز افتاده است اکنون اجازت است هرگاه بوی مشبام شما میرسد از ترک و تاجیک طلبیده و در طلب کاری بموجب صحت خود دریغ نکنید . حضرت ایشان بعد از ملازمت فتم شیخ که از شایخ ترک اند بسمان هم تشریف برده اند و آنجا یکی از خلفای شیخ علامه الدوله سمائی رسیده اند و بعضی از نواد از آنجا تحصیل کرده اند .

حضرت توده ابروی میفرمودند که حضرت ارادت حضور و بیت مشکور برده ای دیگر دارد و سکین اکابر روزگار و ماثر نام اترقا اصحاب عقیده و احباب پیونده را از مسافت راه کلامه ارادت فرستاده اند و خرقه اجازت نامزد کرده . در طبقات العرفیه آورده اند که چون حضرت شیخ نجیب الدین علی بن بخش بعد از تکمیل حصول هوفیه و تحصیل حصول طائفه علیه از حضرت شیخ التیون مراجعت بجانب شیراز کرده اند چهل عدد کلامه بشیخ نجیب الدین و شیخ شمس الدین که بکلیه گیر استفاده سلوک کرده بودند و بر هر یکی نام یکی از بزرگان شیراز نوشته فرمودند که چون شیراز رسید اول اینها را بآنان که نامهای ایشان بر آنجا نوشته است در پوشانید آنرا بکلور دیگران مشغول نشوید . ایشان قبول کردند و از علمه این امر بدر آمدند . ایضا منقول است که حضرت شیخ ابوالوفاء بست شیخ علی صیقلی کلامه خود را بشیخ جابر فرستاده اند و بر آنکلیف حضور نکرده و گفت که من از خدای تعالی درخواستم که جابر شیخ را از حله مریدان من گردان . خدای تعالی ویرا بمن بخشید و امثال این بسیاری از مشایخ طایبان خود را کلامه ارادت و خرقه اجازت از راه دور فرستاده اند و همین عمل نموده اند و عمل ایشان ما را حجت است .

ذکر ارادت و اجازت در آوان بسیار افتاد . حضرت خدوة ابروی میفرمودند ارادت اطفال که پدران ایشان مرید مشایخ کنند جائز است قیاس بر اسلام که اسلام او صحیح است چنانکه در کتب آورده است و امر قداد القبی العاقل صحیح کالاسلام و تجبر علیه ولا یقتل پس هرگاه که اسلام وارد داد درست باشد ارادت نیز درست باشد ،

۱۰۳ م : تاجیک ؛ اما تاجیک یعنی بنده ، خادم ، مستخدم ، شخصی کم مایه و حقیر (ایشان)

۱۰۴ طلبیده صیغه امر یعنی بطلبیده . ۱۰۵ ن : فتم شیخ ؛ از خانه آن خواج احمد سیوی است . از شایخ ترک بود ، در یکی از تپه های بخارا جان بحق داد . (نقش ۳۸۳) علیه این طبقات العرفیه کتبی دیگر بوده باشد غیر از طبقات العرفیه سلمی و عروسی . برای تفصیل رجوع کنید به ۱۰۶ م و ۱۰۷ م . این روایت شیخ ابوالوفاء در نقوش ۱۰۸ در همین الفاظ منقول است . ۱۰۸ رجوع کنید شیخ جابر در اصل از گردان بود در محرابی از محرابهای عراق . در سوره متولین شد و آنجا در ۱۰۹ م از دنیا رفت و قبر وی هم آنجا است (نقش ۴۲۶) ۱۰۹ ن : گردان ۱۱۰ م : دارند

و طالبه علیه برکنند که سبب قیاس برنگاه کرده اند که با و بیای و تعلق دارد . اگر بدی برای او فسادت کرده باشد بعد بدی او رجوع نتوان کرد ، اگر دیگری از او بیای کرده چنانکه علم و غیره تواند . این جاسم همان حکم است . اگر پدر او رسیدن بخشی کرده است بعد بدی او را حق اختیار نباشد ، اگر جز بدی دیگری کرده است اعاده توان کردن .

حضرت قدوة الیکبری میفرمودند بعضی از مشایخ روزگار و صوفیه صفا و کرم کردار جوایز دارند و صاحب همانند که دست عنایت و نیکی هدایت به صاحب و طالع میدهند و نزد این فقیر آنست که از ارازل و اشرف و از اسافل و اعلی از هر اصفاف که نزد این طالبه عالییه بیاید و دست انابت طلبد در پیغ نغزمانید و از فیض بخشی خویش باز نیانید .

ببارندگی چون در افتاد میغ نباشد ز مژدوع ویرا دریغ
که هر کس که او اصل احسان بود بر و نیک و بد هر دو یکسان بود
حقیقی غفار است و مشایخ نظر صفت فخاری اند و وصف لازمه ایشان صفت ساری . هر که لهرانی و رحمت سبحانی از بخار دریغ دارد از عده مقتدائی و ربه پیشوائی نه بر آمده باشد
نشو تا توانی ز رحمت بری که رحمت بر نیت چو رحمت بری

در رتبه اول که نزول رایت علای و اعلام فقرائی بطرف آباد حرسها الله عن آفات افتاد و بحضرت شیخ حاجی چراغ هند و حضرت قدوة الیکبری در جامع ظرف خان اتفاق اتقا یافته بهمدیگر نشسته بودند که جمعی از قضاة طریقه مشهوره آفاق و محروبه اطلاق بودند بحضرت ایشان آمدند و درخواست ارادت کردند بطریق که هم در آن کار مصر باشند . حضرت قدوة الیکبری المسار و رزیده توبه شیخ حاجی کردند که شما ایشانرا قبول فرمایید . فرمودند که ارادت عبارت از توبه است و ایشان توبه نمیکند چگونه در ارادت در آیم ؟ چون بماند بهمدیگر از حد گذشت حضرت قدوة الیکبری فرمودند چون ما جوایز داریم و حاصل را از خود نوسید نتوان کرد بپایند ما شما را در بیعت در آیم . طالبه مذکور دست بدست ایشان

م : « از هر اصفاف که نزد » ندارد م ، حاشیه ع : ندارد زبوم و بر آبی دریغ

م : شیخ صدر الدین مودب به چراغ هند مودب ، در این کتاب بر جایا ذکر آورده است . م : محروبه یعنی نیازده (اشیائی)

نهادند . بجز دست بدست گرفتن مرز در نهاد ایشان افتاده و بنیاد توبه و استغفار نهادند . چون خود آنها استدعای توبه کردند حضرت ایشان هم توبه دادند و کلاه بر سر ایشان نهادند و مقرض رانند . چون حقیقی ایشانرا بشرف ارادت شرف ساخت ازین دولت توفیق سلوک یافتند ، فضیلت روزگار و عیاض دیار شدند

که آری خلیلی زبختی نه ای   کنی آشنائی ز بیگانه ای

حضرت قدوة الملک میفرمودند که مرید بیکم شخصی را که نام او در لوح محفوظ در مریدان خویش زشته نمی بینم و دست زناست بکسی نمیدهم تا مرید در مغفوران نمی بینم و نسبت بعضی مریدان میفرمودند که شمارا و فرزندان شمارا تا دوسه پشت اسفل قبول کرده ایم . جامع این نکات در رکاب حضرت ایشان بود که در جزایر فلسطین بعضی مسلمانان بطرقی اخفا از حراس فرنگیان بدست ایشان بغیر اسلام شرف شده بودند و در رقبه بیت گردن خود را آورده بودند . ترجأ میفرمودند که شمارا و احفاد شمارا قبول کرده ایم و

اولاد ایشان هم بدان ارادت خود را مقید میداشتند

میان ما و شما عهد در ازل زلفت   هزار سال بر آید صحن نخستینی
مرا یقین ست که بر خفته عقیده خویش   بجای مهر رخ من دگر تو نگزینی

تقریباً با مصحاب و تطفلاً با مصحاب که ماهی پنجم فربات میفرمودند که اشرف جهانگیر ام ، کم از شیخ جاگیر نیستیم که وی فرموده است ما اخذت العهد علی احدی رأیت اسمه مرقوماً فی اللوح المحفوظ من جمله المریدین المغفورین . قال ایضاً او تبت سیناً ماضی الحد احد طرفیه بالشرق و الاخر بالمغرب لو اشیر به الی الجبال الشوامخ لهوت و این شعر بر طریق وجد انشاد فرمودند :

گر صهی همتم از هم نشاید بال و پر   بپیفته گردون بود در زیر بالم آتخوان
بادشاهان چون نشینند بر سر سلطنت   گر نباشند بر سر نشان سایه من سائبان

بابا حسین خادم و مولانا عزالدین شجره نویسی و شیخ یحیی کلاه دار در عهد رمضان که در معقده و هفتاد و سه آباء آمده جمعی کثیر از نواحی و اطراف نزدیک ده هزار کس بشرف ارادت شرف شدند و اسامی هر یک از مریدان بر طریق عادت

معهوده بروی دفاتر کشیدند . چون دفاتر و جرائد بسیار شد خدام مذکور از کثرت دفاتر مردمان و خلفاء عرض نمودند که فقط دفاتر مشکل میشود . فرمودند که دفاتر مردمان بیاورید ، آوردند و بدست مبارک خود دفاتر گرفتند و بپشتستند و فرمودند که نامه اهل سیئات ایشان را می شویم و در جریده مغفوران ثبت میکنم و از حقیقتی خواسته ام که هیچ شهری و بوم و بیری از فقر و مزب و ضبوب و غمخال نبود که در میان آنطرف آنجا نباشند و از خلفای این فقیر نمینند در روز خ و این استدعای من حقیقتی از عنایت بی غایت و خفا و بی نصایت مستجاب کرد . از مکنذ نامه :

هر آنچه از خدا خواستم زین قیاس خدا داد و بر دادن کردم سپاس
حضرت فدوة الابرار میفرمودند : تسالیح عوفیه و طایفه علیه عورات را هم بیت کرده اند بشرطیکه متداول درین طائفه است لکن قال اللہ تعالی فیما یجوز و استغفر لهن اللہ ان اللہ غفور رحیم و کیفیت ارادت النساء در حدیث افاده است آنکه کان اذا بايع النساء دعا لبقدر من ماء فممن ايديهن فيه و غمس رسول اللہ صلی الله علیه و آله و سلم فيه جالساً من وراء الحجاب . تسالیح نیز بر این گونه عورات را بر کرده اند و مانند دیگر این فقیر بیت عورت جز اندر روز و نصیحت سزاوار او نیست . هرگاه که وی را داعیه صحبت تسالیح باشد در اجتماع اظهار او گویند که در سر پرده گفت و شنود عزت مستور باشد . از مکنذ نامه :

چه خوش گفت هفتید با این زن که در پرده یا گور به جای زن
زنی کونماید به بیگانه روی ندارد شکوه خود و شرم شری

و بنماز و روزه و استغفار و شوی ویرا ترغیب نمایند چه ویرا افتال مثال شهر و استقبال مثال خوش نظر و خاطر خوبی جفت چنان عبادت است که هیچ ورد و طائف در جنب او نتواند رسید و این نسبت عورات مستحبات است که دل بزیور و زینت نسبت اند گفته میشود و اگر نه بعضی عورات را حقیقتی در کشف و احمات رتبه میدهد که بشیر الهاب سلوک در کشف و قایع بانیشان محتاج میگردد و منزلت ایشان زیاده از بعضی رجال اللہ است چنانکه صاحب فتوحات رضی اللہ عنه میگوید و کل ما قد کره من هؤلاء الرجال جاسم الرجال فقد يكون نسيم النساء ولكن تغلب ذكر الرجال قليل لبعضهم کم الابدال

له

قال ابن جبرین نفساً فقیلاً لم لا تقول امریون سر جلاً فقال قد یكون فیهیم النساء .

و شیخ عبد الرحمن السلمی صاحب طبقات الصوفیہ رحمۃ اللہ علیہ در ذکر احوال مشہور عابدات و عورات عارفات علیحدہ کتابی جمع کرده است و شرح بسیاری از ایشان در بیان آورده قال بعضهم ولو کان النساء کما ذکرنا لفضلت النساء علی الرجال

فلا اتیانک لاسم الشمس عیب ولا التذکیر فخر للخلال

حضرت رابعہ عدویہ از نساء صالحات است . شیخ سفیان ثوری از وی مسائل می پرسید و بوی بیروت و مملو غطت وی رغبت می نمود . روزی سفیان بروی در آمد و دست بر آورد و گفت اللهم انی اشک السلامت رابعہ بگزست . سفیان پرسید که چه میگیراند ترا ؟ گفت از سلامت تنگ آمده ام . و فقائل و مجاهدات حضرت بلال رابعہ بوی و حضرت فاطمہ منورہ سدهان احمد خفزیہ مشہورتر از آفتاب است چنانچہ در آداب و شرائط گذشت .

در طبقات آورده است ام حسان از زهاد اهل کوفه است . سفیان ثوری نیز باریت وی رفتی و بیفتی گفته اند که ویران بنی خراسان . سفیان ثوری میگوید وقتی بروی در آمد در خانه وی غیر از یک پاره حصیر کهنه هیچ ندیدم . گفتم اگر رقصه به سپهران عم تو نوشته شود رعایت حال تو میکنند ، وی گفت ای سفیان در چشم و دل من پیش ازین سخن نیز رگتر بودی ازین که اکنون نسبی و من صورت دنیا را سوال نمیکم از کسی که مالک آنست و ما در است و بر آن مقوف ، چون سوال کنم از کسی قادر نیست بر آن !

حضرت فزوة اکبری میفرمودند نساء اگر چه باعلی راتب میرسند ولیکن از ایشان تربیت در بیان و مستفیدان نیاید چه سترخان فی این چیزهاست چنانچہ در نبوت اما بعضی شایخ استفاده کرده اند و از ایشان محارف و حقایق در تحصیل آورده و حضرت شیخ فی الدین ابن العربی در فتوحات آورده که من سالها بنفس خود خدمت فاطمہ بنت المشش کرده ام . من وی غالباً از خود و پنج زیاده بود و من شرم میداشتم که بروی وی نگرم از نازکی و نازکی رخساره هر که ویران بدی چهارده ساله پنداشتی . ویران با حضرت حتی سبی نه کمالی حالی عجیب بود و مرا بر هم رسان که بخدمت وی میرفتند گزیده بود و سنگیت مثل فلان کس ندیده ام وقتی که پیش من می آید بهمگی خود می آید و در بیرون هیچ نمی گذارد وقتی که بیرون میرود بهمگی خود بیرون میرود و

له ع : رجال له عبد الرحمن السلمی متوفی ۳۸۴ (راجع کتبه نفی ۳۱۱) له این روایت رابعہ عدویہ ثوبیہ

در همین الفاظ در نفی ۶۱۵ مکررات . له راجع کتبه نفی ۶۲ ، همین روایت سفیان ثوری نیز بیاد در همین الفاظ در نفی

آمده است . له " شیخ فی الدین ابن العربی ... مسافت توان کرد " همین عبارت در نفی ۶۲ منقول است .

پیش من باقی هیچ نمیگذارد و میگفت کرق سبانه تالی فاتحه الکتاب را خدمت من فرموده است و الله هرگز مرا فاتحه از وی مشغول نساخته است و حجاب من نشده است . جمعی از مشایخ نشسته بودند که ضعیف ای پیش وی آمده و شوهری را نام برد که شوهر من آنجا است ، داعیه دارد که آنجا زن گیرد . گفتم میخواهی که باز آید ؟ گفت آری . روی بغاضه کردم و گفتم ای مادر میشنوی که چه میگوید ؟ گفت تو چه میخواهی ؟ گفتم قضای حاجت وی . حالی فاتحه الکتاب را فرستاد و گفت که زنهار ای فاتحه الکتاب شوی او را بیاری و فاتحه الکتاب را خواندن گرفت و من هم با وی خواندم . دانستم که لذو قرأت فاتحه صورت حبس دلی فرستاده و پیرا فرستاد و در وقت فرستادن گفت ای فاتحه الکتاب سپیدی فلان شهر و شوهر این زن را می بینی و پیرا نمیگذاری نامی آری . از فرستادن فاتحه تا آمدن شوهر وی پیش از آن فرصت نشده که قطع آن مسافت توان کرد .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند ارادت پسر بر پدر اولی و اخری است چه از وی تربیت پیکر عفری و پسر و دش حیل پیکری ثابت و لازم است ، اگر تربیت طریقت کند اجتماع حقین و انبیاء نسبتین بعد بگیرد و اگر پسر بر پسر ارادت آورد این هم جائز است . چنانچه حضرت شیخ احمد ابدال را چون توفیق ملوک متقی شده ارادت بحضرت شیخ اسحق شامی آورد . چون احمد بخانه آمد و چنانهای پدر خود شکستن گرفت و در خانه مکالمه سبب . پدر وی بیام خانه بر آمد و از سوراخ بالافه سنگ انداختن بنیاد کرد ، سوراخ بام شک شد . چون از خواب احمد پدر این خارق معانده کرد ارادت آورد و توبه بدست او کرد و امثال این بسیار از میران خوشتر بریده شده اند و این غایت حق تالی است هر کرا بنوازد سعادت است ذالک فضل الله یوقیه من یشاء .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند هر که مرید است حقیقه مراد است چه اگر مراد حق نبودی او را خلعت ارادت پذیرسانیدی فرق بیان مرید و مراد آنست که مرید مقیدی است و مراد منتهی ، مرید محتمل است مراد محمول ، چنانچه موسی علیه السلام گفت رب اشرح لی صدری و محمد صلی الله علیه و سلم را گفتند الم نشرح لک صدرک . معصمه موسی گفت علیه السلام رب ارنی انظرا لیک قال لن ترانی . حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و سلم را فرمان شد الم ترالی مر تک ، و مرید رونده است و مراد برده شده ، هرگز رونده در پی برده شده نرسد

ل م : بخدمت ۳۰ بالافه : سوراخ میان دو مراع (استیخام) ، در 'ع' "بالانیة است و 'م' : ندارد

۳۰ م : شک شدن بنیاد کرد ۳۰ ع : منحل ۳۰ قرآن ۱۷ ط ۱۰ ۲۰ قرآن ۳ الم نشرح ۱

۳۰ قرآن ۹ الم مراع ۱۴۳

یکی از جان رسد در راه دلداد   دگر راسی ببرند از جان با برادر
مرید است اول و آخر اداست   میان این و آن فرقی زیاده است

نقل است در مرید حقیقی چهار چیز باید تا مرید حقیقی شود : اول آنکه مرض و محنت و پیرا بر او باشد و هم حال برضای حق تعالی رود ، دوم حالت فقر و غنا و پیراستگی باشد ، سوم مدت و مذمت خلق و پیرا بکسیان نماید ، چهارم بهشت و دوزخ او را برابر باشد کما قال المرید لایرید من الکونین شیئا غیره . مرید را ارادت خود نباشد و مرید قائم بخود باشد و مراد قائم بحق .

نقل است که از حضرت خواجہ شیخ ابوالقاسم گرگانی پرسیدند که در خوشی را کمترین چیز چه باید تا با اسم فقر و ارادت منزه او را گردد . گفت سه چیز باید و کم از سه چیز نشاید . یکی آنکه پاره راست بداند و خوشی و دیگر سخن راست بداند گفتن و شنیدن و دیگر پای راست بر زمین داند زدن . طائفه ای از درویشان در مجمع حاضر بودند . در جریان این سخن چون بمنزل خوشی باز آمدند گفتند بیایید تا درین سخن هر کس چیزی بگوئیم هر یک چیزی گفتند . چون نوبت بشیخ علی صوبیری آمد گفتند پاره راست دوشن آن بود که بفقر دوزند نه برزیت ، چون رفته بفقر دوزی اگر نا راست دوزی راست باشد و سخن راست گفتن آن باشد که بحال نشود نه غیبت بحق و ذکر و جد در آن تصرف کنند نه بهزل ، و نبرند گانی را آنرا فهم کنند نه بقتل ، و پای راست بر زمین زدن آن باشد که بوجد بر زمین زند نه بلبو ، و این سخن را بعینه پیش آن بزرگ نقل کردند امام علی جزاء الله تعالی .

ذکر در باب فرقه انقاد . حال الاشراف الخزقة علامة للعشاق و هیئت علی الفساق . بیاید دانست فرقه پوشتانین سنت رسول صلی الله علیه وسلم است . باتفاق شایخ جبرئیل جامه ای از خانقاه محمدیت آورده و حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم بچهار پاره قسمت کرده . قطعه ای باب کبر صدیقی و قطعه ای بمراد بن الخطاب و قطعه ای بثمان بن عفان و قطعه ای بعلی بن ابی طالب رضی الله عنهم دادند و وصیت کردند که محافظت

شده : اشعار ندارد   شده : نشود و نیست و بحق   شده : حرف   شده : بر منزل شده : نیست

گفتید و در وقت حاجت بیایید . روزی از روزه‌های رسول الله صلی الله علیه و سلم آن جامه طلب فرمودند . از اصحاب مذکور سه کس رفتند و نیافتند . علی بن ابیطالب و چهار نفر را بحضرت رسالت پناه صلی الله علیه و سلم آورده داد . فرمان شد که مبارکباد بپوش و بپوشان . و سبب نزول خرقه را طایفه دیگر زرع دیگر میگویند چنانکه حضرت سلطان المشایخ فرموده اند . چون حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و سلم از مواج بازگشت و سر مبارک بدره اتاج سرازازند در بهشت آمده و اساده شد ، در آن مخزن خاص خلعتی آوردند و در بر رسول صلی الله علیه و سلم پوشانیدند . بخاطر مبارک گذشت که اگر ایشان را از این خلعت نصیبی باشد چه خوب باشد . جبرئیل آمد و گفت یا محمد از این خلعت انسان ترا نصیب خواهد شد و ممکن بشرطیکه ترا تلقین کنم هر که آن شرائط بجای آورد سزاوار آن خلعت گردد و شرط مذکور چنین کرد . چون رسول الله صلی الله علیه و سلم دنیا آمد میان اصحاب این سخن اظهار کرد که نسبت از یاران چهارم سخن رموز تنویر الهی و در مقوم مخزن نامناهی گوید ؟ اول از حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه پرسید اگر این خرقه نصیب دهم چه کنید ؟ بوضع رسانید که در راه صدق باقی‌النسبت یوم . باز از حضرت عمر بن خطاب سوال کردند گفت که هیچ دقیق از امور عدالت فرو نشتم . باز از حضرت عثمان بن عفان پرسیدند گفتند از سحاب جیانشت زار روزگار سیراب کنم . باز از حضرت علی رضی الله عنه پرسیدند گفتند که چون خرقه سائر نفس است سزاوار آنست که از وی ستر محبوب کنند . حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و سلم فرمودند که این خرقه بر تو مبارکباد که شرط وی همین بود که از تو ستر برزد

چو خرقه آمد از سائر عیوب	سبوی خانه شیخ محبوب
مریدان را به تشریف خلعت	نوییدی داد با عز و کرامت
که من با هر کسی از ده خطابی	سوال میکنم گوید جوابی
مرا و خرقه تشریف دادار	بپوشانم برای شیخ نثار

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که خرقه پوشیدن عفت جسم است ؛ صوف و ملمع و ریح و سیاه و سفید و کبود و هزار معنی . اول کسیکه صوف پوشیده آدم علیه السلام بود که از نعت نعیم چون لحنتم الیم دنیا افتاد برسم هدیه حق تعالی یک پوشیده

فرستاد، کشتند و گوشت او را خوردند و بشم او را حتر آمانت و آدم بابت، او را پرشیدند. یحیی و موسی و محمد رسول الله صلی الله علیه و سلم صوف پرشیده اند و صوفی را با صوف نسبتی تمام است و تمامی حروف صوف و صافی معروف دارند که هر کمالی که صوف بان بود سزاوار آن باشد. متبذی که صوف پوشند باید که در کثرت ریاضت و مجاهده جد بلیغ نماید تا این صفات کمال در وی سرایت کند اگر این صفات در وی نباشد اسمی بر وی مسلمی و اولیقل فرقه باشد اما لایفه ای که جسم خود را در کوره مجاهده باقیش ذکر گذاشته باشند و فرج و کلو را از لذایذ منع کرده و از جسم و جان و خانان گذشته و متواتر قبل آن متواتر اختیار کرده الذین لغوا نفوسهم عن المستلذات و الشهوات و التکویات و اللبوسات و الماکولات و المشروبات لا جلتا لهد سیمینا ای سبیل و ملنا

ای صوفی صافی گسر میر و چنین بی سرو پا از جسم و جان اندر گذری هر دو شو جوان ما
مانند عیسی ای پسر کشتای بل و مرد و پیر خوش پر شو از دام زمین بر چرخ و مرکبوان ما

نزد این فقیر جاده که سرسم و عادات تعلق دارد اعتبار ندارد زیرا که جاده و فرقه عین شخص نیست بلکه فرض است که بجهت وجود حاکم است، و مقتدیه احصاء و وجارح درین خاکدان دنیا میگذرانند و آنرا اعتبار نمیکنند جاده بطریق اولی، جاده همین دال است بر سلیله طبیعی بر اسباب فانی و آن علامت آنست که هنوز از لای هر گشته و فرقی عادات نکرده و هر که درین رتبه باشد او را خام گویند. قال الاشراف لیس العجائب بین العبد و المعبود سوى العادات الطبيعية و قال الاشراف لیس الوصول الی الله مالم یخرق العادة. نشاء شجاع کرمانی رحمه الله علیه که یکی از اولیاء است جاده غیر مسین پرشیدی.

و مقتدیه این فقیر بخدمت محمد دم عالم و پیشوای نبی آدم شیخ علاء الحق و الدین طیب الله ثراه و محل الجنة فتواه رسید و بنظر ظاهر و باطن اختصاص یافته و انواع و اجناس جامهای خاص عنایت فرمودند هم در آن روز بر فقری ایشان شد. بعضی معاندان بر سبیل مصیبت و برخی سارخان بر طریقی انانیت و صدد در غیبت زبان طعن کشادند که صوت خاص شاهی و فرقه اختصاص نامشاهی بر دیگری ایشان کردن از کجا آمده است

۱۰ م: مکمل ۱۰ ع: لا جلتا ۱۰ م: پر و پر ۱۰ ع: خم ۳: خوش بر
۱۰ م: و انست ۱۰ ع: دل است ۱۰ ع: للوصول

اگر یا بد کسی از خلعت خاص نباشد جایز نیست بر دیگران
که آن رطبی بود از جانب او نباید دانش از دست یکنبار

و این سخن را بسمع مبارک حضرت مخدومی رسانیدند. بلفظ در برابر و عبارت گوهر شرف فرمودند که فقیر فعلی نکند کوبی نمی باشد، هم از وی سوال کنید. ازین فقیر پرسیدند. این شکسته در جواب گفت که جامه تن پیراست یا غیر؟ عین خود تصور نتوان کرد زیرا که جامه ثنابه عرض است هر آینه غیر باشد و پیر را نظر بر غیر نیست و در دید تابع صفات پیر است. اگر این فقیر بر عوارضات میل نماید اقتساب صفات پیر نکرده باشد. هر که اقتساب صفات پیر نکرده باشد او را با پیر چه نسبت؟ نشأتان^۱ بن محمد و محمد.

چون این گفتگوی محمدگیر باز بسمع مبارک انشیان رسانیدند درین باب تفسیر بلیغ و آفرین و وسیع فرمودند و دعای در حق این فقیر کردند که ملکبانگ دولت اشرفی و صیت شوکت خنکرفی از شرق تا غرب برسد.

چه فرخ ساعتی که در حق من بر آورد از لب خود بگوید
ز دم از صحت او کوس دولت بخرخ صفتین چون بادشاهی

فرقه الجمع اگر مبتدی پوشند باید که سعی کند تا ملک نفس خود شود و از معانی حروف خود را موصوف سازد. اگر کامل پوشند باید که بهم عالی از ملک و ملکوت گذشته باشد و از بدایت سلوک تا نهایت منزل از هر منزلی و مقامی حقی کامل و نصیبی شامل یافته و لمحه ای از لسان غیبی بر وافته، اما متوسط را السببی نماید که هنوز لسان الوار نگذشته است.

لمع آنکسی در پوشند ای یار که بر نامه مع لسان الوار
نه آنکو در دورنگی بوده باشد که بگرنگی نباید اندرین کار

در قیام اگر پوشند باید که در دل غم خرم کند این رقع از بر آن پیشتر رسید است از آدم و حوا علیهما السلام نورانی و طعنا^۲ شخصان علیهما من ورق الجنة و بر صفت حروف او موصوف بود.

۱: باید ع: نشیان بن محمد محمد نشیان؛ اما "نشأتان" اسم فعل است یعنی بگردد، میگردند
نشأتان بنیها و ما بنیها و ما صها ای بگرد ما بنیها (المنجد)، چون نشأتان ما نرید و عمرو، یعنی
فرق است میان زید و عمرو، و نشأتان ما بنیها یعنی هر دو از هم مختلف اند (فرانسس) ع: م: که عائی
ع: ع: از نسبت ع: ع: هر ع: قرآن ۸ اوراق

از حضرت خدوة الکبریٰ شخصی پرسید که چون اعتبار معانی دارد صورت خرقه بچکار آید ؟ فرمودند ناممکن باشد از خواص
و این صفات که از جوهر حروف او مستفاد شدند اگر در صوفی باشد فردا روز قیامت انبیا و جلس انبیا
باشد و انبیا محشور گردد و الله از لباس او بیا و انبیا بی بهره گردد و آن لباس خصم جان او باشد .
قال الا شرف من لبس الخرقه فلیكون نشیئاً علی تغییر الاخلاق الذميمة و ان لم یفعل ذاک فقد خان
من لباس الانبیاء و الا ولیاء .

نقل است که در عهد سلیمان علیه السلام دروشی سیاه پوشش شد و سیر اطراف روزگار و انکاف دیار بجای آورده بود
روزی در بیابانی میگذشت که دروی دو سرفاب کنار آب مسجد یگر پیرو بال می افشاندند ، یکایک آن مرد بنظر
ماده سرفاب از دور نمایان شد که روی سیاه پوش می آید . به سر خوشش ماده گفت که آدمی خوشنوار و آکل درخت
طیار می آید ، بهتر است که بال و پر بر هم زنیم و در آب در آئیم . جفت او گفت راست ، آدمی صفت و دشمن
ماست و مکن لباس دیگر کرده و رنگ ماتم کرده ، غالب ظن بر آنست که از دست او اندای کسی نخواهد بود چه کسی که این لباس
پوشیده در نظر او اندای خوش و محنت دیگری مشغول خواهد بود . در میان میگذرید بودند که بسیار دوار دام و طاعول
دراز کرده و سزاوار گرفت . ماده اش پر زد و مرغ جانش در قفس قالب او پدید گرفت ، که از طیور
میچ بازوی نیست که این مقدار تنگ داشته باشد ، و این فقیر مائنه کرده است که در شکار سرفابی زده بودند
و کباب می ساختند ، دیدم که در آتش جفت او خود را انداخت

چو در آب هموان فرو برده سر چکاوک در آتش زده بال و پر

القصه ماده سرفاب حضرت سلیمان علیه السلام آمد و داری پیش آورد . چون دروشی را پرسیدند بر این
تشریح و کج عقلیه پیش آمد . هر وقت چون از جمیع جج در ماند بدو در هن کردند که قصاص ما جز این نیست که
لباس دروشی از بر او بر کنند که بدین حیل راه دیگران نزنند

له م : آکل و تیار سه تنگ یا تنگ بختی اعطرب و بقولاری (اشیافاس)

اگر صورت کنی معنی طلب کن   و گرنه خویش را از جان ادب کن
 ازین معنی اگر صورت کنی   چو دیگر قاصدان ره کم نماندش

بگوید اگر پوشید باید که همچو خاک از کار یک ساعت آرام و قرار خود را ندهد و از گردون دوار هر محنتی و المی
 که برسد مضاعف باشد و نفس او از زرق وریا آزاده و خم استمداد خود را ازین معارف بپزند که هر ثوب
 حوادث روزگار که در وی ریزند بپزند بر آید

این همه زلفای پرنیزند   خم و عدت کند هم بپزند
 صلابتی کمی بینی اشاعت است بر جات سبک . پس باید که اول آن مفت خود را موصوف کند آنکس بآن لباس دست زند

بگوید آنکس کند در بر که گردد   ز هر چه آن زیر این چرخ بگرد است
 نه رو آورد به رنگی که بیند   زخم کثرت از وصیت روبات

سیاه کسی پوشید که نفس خود را به تشنگی و گرسنگی مهذب کرده باشد و آداب ریافت و مجامعت موزن و در تمام نفس نشسته و به
 تیغ عبادت تن خود را کشته و چار تکبیر فنا بر چارسوی دنیا خواند

بیایم دست ازین عالم بشویم   و خود خویش را تکبیر گویم

و این لباس تلقی باصل مصیبت دارد . روزی درویشی جائه سیاه پوشیده بود ، با عزیزی تقایافته ، از وی پرسید که
 سیاه از هر چه پوشیده ؟ گفت بمصیبت سه طائفه پوشیده ام : یکی علماء ، دوم فقراء ، سوم اهل ذرا اند . حضرت شاه
 علی اندام و علم از سرای فانی چون رخت مسوی کاروان سرای باقی نسبت از میراث سه چیز گذاشت : یکی علم ، دوم فقر ، سوم تیغ .
 علم علماء اختیار کردند و ماده غرور و تحصیل جاه و سرور ساختند و در جلد و همانند امتدادند و نیز بان مایه منی بر آمدند ،
 و فقر فقراء اختیار کردند و آنرا اسباب معاش و آلات غنا ساختند و تیغ اصل فزا اختیار کردند و آنچه حق جاد است
 بجای نمی آرند و بر حکم شریعت جاد نمیکنند . چون هر سه طائفه باصل کار نمیکنند گویارده اند . پس من این جامه بمصیبت
 این سه طائفه پوشیده ام

۱- کذا فی الاصل : و در ج ۳ و ج ۴ بجای " قاصدان " است ؛ و در ع و ف ۹۷

چنین است : ز معنی اگر صورت کنی + چو دیگر قاصدان ره کم نماندش ۱- م : تا اصل ۱-۱ : اتفاقات

۱- ع : به بدین این جمله نیز دارد : تا ج کرامت بود که شاه صفت بر سر نهاد ۱- م : غزوات

۱- م : بمصیبت

سینه آنکس بپوشد از حرفیان که او در ماتم خود شسته باشد
نه این نارسیه از بر زینت بنزیر چرخ خود راسته باشد^{له}

سجده مهر که پوشد باید که از جبهه معاصی و منافعی تائب شده باشد و غم دنیای خود را به هلاکون زانبت شسته . حیث قال
علیه السلام خیر الثیاب الکلابیه^{طه} ، و معیفة دل خود را از نقش انیارس و صوای اشرار پاک کرده و صافی شده ان الله
یحیب القوابین و یحب المتطهرین اهل اشارت را درین مقوله مقالات است ای تطهر الباطن مانزاهت و لطافت
باطن نباشد پاکى ظاهر هیچ کار نیاید^س

با سینه نانشسته چه سود است ز روشستن کز حرص جو جاروبی پیوسته درین کردی
در ملک عراق مسلمانان و یهودیان و نصرانیان بملایمتی تمنا میکردند که هر کال جامه زر و یهودیان را برداشد و دخته
باشند و نصرانیان را قدری کرباس کبود بر دستار دخته باشند تا از حد دیگر تفرقه باشد ، و کسوت مشایخ نیز
دال است بر مقامات شخص چنانکه علم سلطانی نشان است که هر فوجی بجل خود است و هر مومنی بجای خود پیوندد
و اگر شرط مذکور در فقر نباشد اسم بلامسمی باشد .

هزار مینی اگر پوشد باید که وجود خود را بفریبت مجاهده و ریاضت مجروح گرداند و هزار جبهه شربت زهر نای
هر خط نوشد و نهاد خود را بسوزن نادرادی بردوزد و پیوندد فقر و فاقه بهم برزند^س

کسی کند بر خود هزار مینی را که بر صوای دل خود هزار میخ زند
لبه هزار صلابت داد دنیا را زند^{طه} چو فرعون و آنگه بچار میخ زند

حضرت قدوة البری میفرمودند که اگر چه در اصل فرقه صفت گونه بوده است و لیکن در جریان روزگار هر کسی از مشایخ نبوی
اختراع کرده اند و آن از حد و صرح خارج است . هر چند که دودمان چشت و خاندان اهل بهشت پیر اهن قطع
اختیار کرده اند و لیکن این فقیر چون بحضرت مخدوم زاده خوابه قطب الدین ببقعه شریف چشت رسید و با ذراع
الطاف شریفه و اعطاف خفیه محضوس شده ، لباسی که منسوب بشیخ احمد بن سلطان فرسافه بود را خوش آمده و بجهان

له ع : رشته س : م : نفس س : م : بسوز زن^س که در ع و ف : م : ۹۷ ؛

و در "م" چنین است : بچار میخ بفرعون چار میخ زند

لباس بغایت با اسامی سرفراز کردند و خلفای خود را هم بجهتین لباس ملبوس ساخته ایم . امید است که در خانه ان با مختصر گردد انشاء الله تعالی .

در رتبه ثانی چون حضرت قدوة اکبری در بلدن جو بنور حرمها ان شاء الله عن الکسور آمده اند ، اکابر و اشراف بلد ازت رسیده اند . نور الدین بن سید اسد الملت والدین ظفر آبادی که سلسله انشیان بحضرت شیخ رکن الدین ابو الفتح میرسد بشرف ملذمت آمده اند ، التماس فرقه تبرک نمودند ، خرقة ای که در بر داشتند با سلوب دودمان چشت کشیدند ، در بر انشیان کردند . خباب سید زر بسیار بهره مند شدند ، با صاحب خود میفرمودند که این اسلوب فرقه ما را هم خوش آمده امید است که در سلسله ما اطلاق باید بالبنی و الله الامجاد .

گرفرجه و بابیچ پوشد باید که بر این وجود خود را از عشق حق تعالی چاک کرده بود و بجهود شریعت و طریقت و فاکرده و از تحت ارواحی برون نرود و گوید حرکت بمن راز گوید ستر او پوشیده دارم و حرکت نشیت بنده طلبد بنده به هم و با حستین فرقه عیب برادران خود را بپوشم . سجاده صبا و قربت دست که پای صمت بروی نهاد . قال الحسن البصری سألت عن امیر المؤمنین علی کرم الله وجهه ما معنی الحق فی الطريق فقال الحق شهادت علی ترک السؤال والطمع عن الخلق ، فسألت ما معنی الخرقه فقال الخرقه شهادة علی اثبات الفقر فی الفاقة فسألت ما معنی المصلی فقال المصلی شهادة علی وصول الفقیر الی حضرت المصلی .

کلاه تاج کرامت بود که شاه صفت بر سر نهاد و توف از مملکت تکبر و تجبر بر دارد ، و آداب کلاه چهار ترکی آنست که ترک معاصی و ترک مناصی و زواهی کرده باشد و نیز اشارت است بترک طعام و کلام و منام و صحبت با نام و نیز نشو است بر سر کلاهی محیط بچهار ترکی که عبارت از شریعت و طریقت و معرفت و حقیقت است و تکلم بر سر کلاه مخافان عبارت از مشاهده وجود واحد حق تعالی است و دشار بر سر سبتن بنوعی که از شایخ چشت آمده مکتور باشد بصفت کور و هر کور او پنج داشته باشد که اشارت بود بیاقتن سر از اسوای حقیقی و کم و زیاده هم لبسته اند که از حضرت رسول صلی الله علیه و سلم مروی است که کاهی دستار

---

۱ م : بغایت ۲ م : کذا ۳ م : فرجه : نوعی لباس است (فرانسس) ۴ م : بابیچ ، که درست نیست ، کباب چه هم نوعی است از لباس (فرانسس) ۵ م : برکت ۶ م : الحق ۷ م : الفقیر ۸ م : وصول بفقیر ۹ م : تجر ۱۰ م : که محیط ۱۱ م : این عهد نیز دارد : بر سر خپان دارد که در زه طرف جابانش باشد و کلاه کره کوش چهار ترکی با جبهه چون سرگما و باشد نه بانول که ... ۱۲ م : از هوای او

مطلوب سببه اند و کماهی مقصود کماهی میانه ، و آن مقصود است بحالت ثلثه .
نقل است که سدهاں المشایخ عماد هفت کوره سببه اند . روزی در حالت سماع که از هم برآمدند یک کوره ایشان گسسته شد
نجد آمده کوره مذکور سببه اند و باز بسماع درآمدند . بعد از افاقه حالت سماع چون استفسار کردند فرمودند که هر کوره من
منسوب بر اقلیمی که قیام مرا اقلیمی مربوط بدوست اگر آن کوره گسسته خود را نمی بستم احتمال بود که یکا اقلیم بهم زده میشد
بصورت گزنی دشار بر سر معانی کوره دشار دست آر
که از هر کوره دشار ایشان سر ساهان هفت اقلیم بشمار
مرد و مرد سار بر آوردن سنت بعضی مشایخ است و یک سر شمه کشیدن سنت مشایخ چیست است و
اشارت بر دو مرد سار انگشت که رشته محبت دوسر دارد یکی متعلق ببا شوق دوم بمشوق با عبارت باشد از
قدیر کردن رشته طاهر و باطن ، و شمه بگیرد وقت حاجت انسانی و در وقت وضو کشاده دارد ، و علماء
فلسفه شمه را در عقب اندازند مشوره آنکه علوم شریعت تحصیل کرده اسباب دنیا را پس پشت انداخته بکار حق تعالی
مشتول گردد و مشایخ تاسینه اندازند در پیش اشارت بدانکه کار هنوز در پیش است تا چه پیش آید ، دیگر
ایشان خود را مرده انگارند که شمه مرده در پیش باشند و مشایخ چیست دشار چنان میندند که هر دو گوش در
نیش در آید ، و مشایخ سرور و گوش چه میپوشند اشارت بر آنکه عیوب و نقائص مردم نشنوند و گوش
راست و از دارند که مضایح و دغدغه گوش نباشند . اما مشایخ چیست رحمهم الله که هر دو گوش بنشینند
مشوره آنکه نه حق نشنوند نه باطل چرا که باطل مقابله حق است ، او خود اصلا وجود ندارد ، پس نباشد همگوشی
اگر نسبت باطل بسبب ظاهر نبوی بدن باشند آنرا گفته اند لا تنکروا الباطل فان له من بعض ظلمات .
حضرت قنوه اکبری میفرمودند که اکثر اکابر روزگار و آثار نامدار بواسطه فرقه پنج نوع گفته اند : اول فرقه
ارادت که روز بسبت پنج رسید را بهد و یقین تو به کند و بخرقه صلاح و تقاعد در آرد . دوم فرقه محبت
است که پیروی ارادت رسید را جامه یا خرقه بهد ، یا دو درویش در یکدیگر بطریق رفاعت مدتی بسر بردن باشند

---

۱ م : اندک ۲ م : گسسته اند ۳ ع : وفاق ۴ م : کوره را ، کوزه پیچهارا
میگویند که در حمام میباشد (اشیائیس) ۵ شمه : پایان حمام (اشیائیس) ۶ فتن : سر شمه
که چند پنج میبود (اشیائیس) ۷ و از معنی باز (فرانسیس) ۸ م : اثر

چون از محمدگیر فرقت واقع شود یکی ردگیری را خرقه محبت بدهد چنانکه حضرت شیخ بهایع الدین الملقب بشاه دارمیس
ستره المنزیه بحضرت قدوة اکبری ایم کشیره و احوام بیره بهمدگیر طریقی سفر می سپردند و سبیل سفر بهمدگیر سهری^{۲۵}
چون از در بند روم حضرت شیخ دارلسبوی خطه اوده صانها الله عن البلیات عود نمودند بحضرت انیسان خرقه محبت
اباس کردند و در وقت فرقت بهمدگیر رقت بسیار کردند

چون پروین یکدیگر بودیم یکجا   بخرنج دوستی در مرز ایناس^{۲۶}
ز با هم چو نبات المنش دیگر   فتادیم ای تنک فریاد از یال

سوم خرقه تبرک است که شیخ جزرید دیگری را باقتضای عقیده او بدهد چنانکه درونش صالح سمرقندی که از مریدان بارزاده
و طالبان منزل بدریار بوده ی حضرت شیخ علاء الدوله السمنانی بود، هاتی در رفاقت حضرت قدوة اکبری طریقی
اتحاد سپرده و راه و داد سپرده . چون از خانقاه حضرت شیخ سماء الدین از قصبه اردولی بجانب سمنان
تشریف بردند حضرت انیسان خرقه تبرک بوی دادند و کار عقیده و آثار خذیه او بمرتبه ای رسیده بود که
از مریدان و طالبان تفرقه کردن او ممکن نبود

دو منزلی بوده اند با هم چو بادام^{۲۷}   در اینان فرق نی جز پرست بادام^{۲۸}

چهارم خرقه محبت است که شیخ در حیات خویش را بر او چون بنده که صفای صحت او بلند بر و از افتاده است
او را حواله بشیخ دیگر کند که حال او اعلی تر باشد از حال وی و البته رحمت بدهد تا او ضائع نماند و این
حالت از روحانیه بعضی نشانی نیز واقع میشود که در معامله یا در جواب اشعار کند بسبوی شیخ دیگر که از وی
تکمیل و تربیت تحصیل حاصل گردد

صحره باشد در ره حق را صبر^{۲۹}   ره نماید تا که خود کرده سفر^{۳۰}
چون رساند صحره خود را بجای   کش بود حاصل زیری رهای
پس بگوید او بهمدگیر رهای   گفت ازین جا بیشتر توره نمای

۱- م : عوام   ۲- انیسان بمعنی آشنائی (اشتیاق)   ۳- م : بوده ام

۴- م : در انیسان فرق نه   ۵- م : رو

و بیستم خرقه حقیقی است که شیخ بطرف عام خویش بریده خاص تحریر کند و کفیل مواقع و اوقات و مجامع حادثات او شود و این ساله السیت بیان شیخ و مرید که دیگری را اطلاع بنود و بعضی نشانه بحضور جماعت علماء و زمره کبرای این مذهب بلند و نشر بارجیه بمرید ساداتمند تفویض میکنند که حصول دولت این خرقه و وصول شوکت باین جبه از کشفین نعمت بسیار و دیدن کلفت بشمار می باشد

بسی باید دویدن در پی این کار که بنماید رخ تقصود دلداری
کسی که سر بنویسد راه داور بنوشد خلعت خورشید خاور

حضرت قدوة اکبری میفرمودند که عاطفت پیران بریدان و ملاطفت ارشدان بستر شدن بمرتبه ایست که زبان خاد از شرح او قاصر است و عاطفت انشان زیادت ازین چه خواهد بود که محصول ثمر جاودانی و موصول همه زندگانی برید را بطرفه العین می بخشند

ز شکری که آن نعمت افزون بود ولی نعمتی بیش ازین چون بود
و مصاحبت کمروزه را نقود صد سال می دهند

چه گویم و صف آن پاکیزه گوهر که از یک کف دهد دریای گوهر
ز دیگر کف هم کون و مکان را بخشند هر که میخواهد امان را

نقل از حضرت شیخ ابوالعباس و صاحب است که شیخ ابوسعید یک سال در خانقاه حضرت شیخ ابوالعباس بودند . میگویند که شیخ ابوالعباس را در جماعت خانه صوفیان موصی بود که چهل و یک سال در آنجا نشسته بود در میان جمعی . اگر در ویشی شبی نماز افزون کردی گفتی ای پسر تحسب که این پیر هر چه میکند برای شما میکنند که ویرا باین هیچ کار نیست و بدین حاجتی ندارد و هرگز در آن یک سال شیخ ابوسعید را نگفت که تحسب یا نماز کن چنانکه دیگران را ، و ویرا در برابر خود خاکی داده بود . یک شب شیخ ابوالعباس از صومعه بیرون آمد مکرر قصد کرده بود و رگش کشاده شده بود و شیخ ابوسعید از آن حال خبر یافت ، زود از ازار و جامه خود بر آورد ، پیش شیخ نهاد و دست شیخ بگذاشت و

---

۱ ع : بیوپید ۲ ع : بیپوشد ۳ م : مصاحب ۴ ر : روح کنیز ۵ ع :
۶ ع : بنحسب ۷ ع : ازار و جامه ... بنشسته و بنشست « ندارد » و بجای این چنین است :-
از زانو خود بیرون آمد و دست وی بگذاشت

بنفشست و جامه از وی باز کرد و جامه فرویش پیش او نهاد و شیخ جامه او بستید و بپوشید ، پس جامه شیخ را بست و نماز سکیر و برسمیان انداخته ، هم در شب خشنک شد ، بمالید ، در فرودیده پیش شیخ آورد شیخ اشارت کرد که ترا در باید پوشید . شیخ بحکم اشارت جامه ایشان بپوشید و نزارونه خود رفت . چون باده شدند جماعتی برخاستند و حاضر آمدند و در شیخ ارباباس نگریستند . جامه شیخ اربسید در بر شیخ ارباباس دیدند و جامه شیخ ارباباس قصاب در بر شیخ اربسید دیدند ، در تعجب ماندند . ارباباس گفت آری دوش تارها رفت ، هم نصیب این جوان بهنگی آمد ، مبارکش باد

نباشد خلعت درویش در بر   که بنود نعمتی در جامه مضمحل
کسی کین خلعتی در بر کشیده   ز جیب آن قرطی عشقی دریده
الحمد لله اولاً و آخراً و اوسطاً والسلام علی من اتبع الهدی .

---

۱ ع : گفتند ۲ ع : "جامه شیخ اربسید در بر شیخ ارباباس دیدند" این جمله ندارد
۳ بهنگی یعنی باشنده بهنگه قرطی : فوعلی است از لباس (استیفا)

لطیفه سیزدهم

در بیان خلق و قمر

قال لا شرف الخلق والقمر هو وضع اشعار العلاب والحوالی عن فرق الطالب و اقتصار البدن
من امور الکونین^۱

حضرت قدوة اکبری میفرمودند که خلق و قمر هر دو مروی از حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم است و خلق افضل از قمر
که شتر بگیرد از شکره بنوی علیه السلام که در نسبت حاج فرمودند اللهم ارحم المخلوقین . همه صحابه گفتند و المقصودین؟
ما از رسول صلی الله علیه وسلم فرمودند اللهم ارحم المخلوقین . همه صحابه گفتند و المقصودین؟ تا چهار مرتبه این سخن بجهت دیگر
گوشیدند . پس اگر خلق را بر قمر فضل نبودی رسول علیه اسلام مکرار فرمودندی بترحم بر اهل خلق و ترحم که در حق
مقصود نیست که بمقتضای دطن است نه اصالت ، هر آینه خلق افضل بود از قمر^۲ و دیگر خواند بدین و زائد
جسمیه در خلق چند نیست که از غیر شرح و بیان بیرون است . نقل از حضرت سلطان المشائخ است که سه چیز بود
که خود باید کرد و دیگران را نباید فرمود و این از غایت منفعت است و انتفاع او از غیر و تحریص کلی است بر اقدام
آن امور ثلثه که خلق و شرب و آشام پیش از افطار و بالیدن روغن در کف پای ، و اقبال مخلوق باعمال صلوة
پیش از غیر مخلوق بر طبع زکی^۳ مخفی نخواهد بود .

و قتیله این فقیر بشرف تقبیل اقدام حضرت مخدومی شرف شد و تا ح سعادتی خلق بر سر نهادن خواستند و بر
زائوی مبارک خویش سرین آوردند و به پیر بیضای مبارک موی گرفته رانند بدین خواندیم^۴
بکلب خانه توفیق از لطف چو اسناد ازل تعلیم کردم
به پیش پای تو از نوب هستی خادم از سر و تسلیم کردم
حضرت مخدومی فرمودند الله الله این چه سخن است ! فرزند اشرف این چنین گو گویا ترا از حقیقتی و دلجی یافته ام شگرف
و کرامتی شناخته ام بشرف^۵ . اول این انشاد فرمودند :

۱ ع : نه ارد ۲ ع : امید ۳ ع : الکونین الجاب ۴ ع : قصر آنست
۵ ع : سدی المشائخ لقب نظام الدین اویلیاد خالوی به الولی است (برای شرح احوال راجع کنیه آتقی ت و اجاب الله خیار و خیر فرقه)
۶ ع : در فوائد النوادر که مجموع ملفوظات حضرت سدی المشائخ است چنین است : حضرت سدی المشائخ فرمود که مردمان
گویند که سه چیز است که خود باید کرد و دیگری را نباید آموخت یعنی انتفاع او همین این کس را باشد ، یکی همین خلق است
خود مخلوق باید شد و دیگری را نباید آموخت ، دیگر شعور با پیش از افطار آشامیدن ، سوم کف پای چرب کردن .
بعد از آن فرمود که این سخن است که مردمان گویند را این چنین نباید بود ، مردم باید که چنان باشند که چنان که
انتفاع بگیرد دیگران هم بگیرند (فوائد النوادر ص ۱۶۲) ۷ ضم ۸ : انتفاع او و تحریص کلی است بر اقدام^۹
[بقیه مشفر ۴۶۲]

در گور بزم از سرگسیوی تو تازی   تا سایه کند بر سر من روز قیامت
 سه سترده از سرت مو نیم کردم   ز نیم جدا این جیم کردم
 ز مرموی تو تیغ کرده یکبار   سر غیز خدا دو نیم کردم
 و انواع انعام شریفه و ارام لطیفه که نسبت حضرت قدوة الکبریٰ حضرت انیس در وقت انعام خرقه
 و خلق کرده اند در محل او گفته آید انشاء الله تعالی .
 حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند که قهر نسبت معتدی بهتر بود از خلق ، که یکبارگی درین راه در آمدن خالی از
 انشاء عالی نیست و اگر قدم بر راه لغایت رسد خلق کند که شایخ کار تربیت کرده اند و تدریج ساکن را در کار
 آورده اند .

نقل از حضرت سید الطائف است که چون حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و سلم بزمان کریم لمحققین رؤسکم مخلوق
 شدند حضرت جبرئیل علیه السلام نزد کارخانه الوهیت چهار کلاه آوردند و استرده بر سر مبارک را انداختند و هر چهار کلاه بر سر
 مصطفوی صلی الله علیه و سلم نهادند بعد پیغمبر علیه السلام استرده بر سر ابوبکر^{رضی} را انداختند و کلاه یک ترکی بر سر وی نهادند و
 تکبیر گفتند ، ابوبکر استرده بر سر عمر^{رضی} را انداختند ، حضرت رسالت^{صلی} کلاه دوترکی بر سر عثمان^{رضی} نهاد و تکبیر گفت ، و
 عثمان^{رضی} استرده بر سر علی^{رضی} نهاد ، حضرت رسالت^{صلی} کلاه چهار ترکی بر سر علی^{رضی} نهاد و تکبیر گفت . چهار پر و
 چهار تکبیر این سنی دارد .

{تفسیر فائیه ص ۴۶} ۳: اثناع او تحریص علی است و بر اقدام ... ۴: نازکی ۵: ندارد

۶: ۴: شتافته ام

۷: ۳: در گور جرم ... ؟

لطیفه چهاردهم

در بیان سبب خانوادۀ مشایخ که در اصل چهارده بودند

حضرت قدوة البری میفرمودند که خلفاء الراشدین رضی اللہ عنہم هر کدامی نبوت خویش عهد خلافت ببردند و ملتزم هدایت سپردند، و تابعین رخلق را دعوت میکردند و راه دین می نمودند. چون قرن دوم شد تابعین هر یک رخت وجودی کار و انفرادی آخرت بستند. علی و بعد از آن تنفیذ اللفظ و المعنی گفتند که اصحابی کالمجموع باجمیع اقتدا کنیم اهدایم در حق صحابه بود. الیوم هیچ صحابه نیست که ما ظاهره بروی اقتدا کنیم و دعوت کردن دیگران را جز ایشان روانداریم پس امام اعظم و امام محمد و امام ابویوسف رحمهم اللہ اجماع کردند که هر که امروز قائم مقام خلفاء الراشدین بود دعوت کردن بوی روا باشد چه خلیفه خلفاء الراشدین که اسامی کالمبتوع و التاب کالمکتوب در کار است. پس بعد از تتبع بسیار خلیفه حضرت علی رضی اللہ عنہ حضرت خواجه حسن بصری را یافتند. هر یک از علی و تابعین رجوع بحضرت خواجه حسن بصری کردند و بیعت آوردند و عزمی شدند، سندی پیری و مریدی از آن روز پیدا شد که پیش ازین مجرد دست بیعت و محبت بود بلکه محبت فطری. حضرت خواجه بود و چشتی در حجت الساکین خویش آوردند که چون حضرت خواجه حسن بصری بکابل پیری و ضعف رسیده خلافت بدو گسیل از زانی فرمودند یکی حضرت شیخ عبد الواحد بن زید، دوم حضرت شیخ حبیب بن علی که این دو گسیل یگانه روزگار و سرآمد دوار خویش بوده اند، و چهار خانواده که الیوم معروف و مشهور میان علی و مشایخ اند بواسطه این دو نهادیم بخواجه حسن بصری میسرند.

حضرت قدوة البری میفرمودند اگر چه در مشایخ روزگار خانواده چهارده عدد اشتقاق یافته و مکن خانواده بسیار از اکابر آخرین روزگار انتشار شده اند و دیگر بسیار خانواده اند که بواسطه سادات بحضرت علی کرم اللہ وجہه میرسد چنانکه بعد از شرح چهارده خانواده بتفصیل گفته آید انشاء اللہ تعالی، و مشایخ این چهارده خانواده اکابر روزگار و آثار نامدار بوده اند و صاحب مذهب سنت و جماعت.

۱- ابوسعید حسن بن ابوالحسن سیار بصری؛ مصحح اللسان، فقیه الامت، عالم و زاهد بود. در اندک قول یافت و وفاتش در اندک یا سن ۲۰۰ رتوع یافت (خلقه تذهیب الکمال نیز رجوع کنیده به صفات آئندۀ این کتاب) ۲- عبد الواحد بن زید. رجوع کنیده به منو ۳- ابن قیاب نیز به منو ۴- شرح توف ۵- خزینة ۱- ۲۵۵، المجمع ۲۲۲، ۴۲۹ (۳- رجوع کنیده به منو ۴)

باید دانست که این چهارده خانواده که بان دو میادیم میرسد پنج خانواده بواسطه حضرت شیخ عبدالواحد بن زید بحضرت خواجہ حسن بھری میرسد و نه خانواده بواسطه حضرت حبیب نجمی بحضرت خواجہ حسن بھری میرسد ، و اسامی آن پنج خانواده که از حضرت شیخ عبدالواحد بن زید استخراج یافته اند این است : زیدیان و عیاضیان و ادهمیان و جیدیان و جشتیان ، و اسامی نه خانواده که بواسطه حضرت حبیب نجمی بحضرت حسن بھری میرسد این است : جیبیان طیفوریان ، کرخیان ، سقطنیان ، جنیدیان ، گادرونیان ، طوسیان ، فردوسیان ، سمرودیان .

۳ : " و اسامی نه خانواده ... سمرودیان " ندارد
 سمرودیان در "م" این عبارت نیز هست که در نسخه های دیگر نیست : منقول از حضرت نورالدین است که میفرمودند که هر چند سلسله متناهی منتهی است بچهارده خانواده و لیکن دودمان خاندان کثرت مشتبہ شده اند . حضرت قدوة البری بخت و هشت سلسله زشته و حرکت اکابر و آثار را در آن سلسله سلسله ساختند . بعضی سی و نه سلسله گفتند که بحضرت علی رضى الله عنه پیوندند و آن این است : نوربخشی ، ناهری ، عمری ، زبیری ، خامی ، کین ، علای ، نوراسفرآینی ، باخرزی ، کبروی ، و برغبت ، زرکوبی ، سمرودی ، حموی ، قادری ، اهری ، رفاهی ، صادق ، ساسانی ، مسیدی ، ابوالخیر ، شریبی ، دقاقی ، قوطبی ، حیدری ، درساہی ، تقلید ، مرشدی ، براسحاقی ، کروی (کرو) ، خفہی (در نسخه اصل : خفہی) ، طاوسی ، مری ، نیائی ، منصور ، جلای ، جنیدی ، بانزیدی ، رموی ، امامی ، جعفری ، ابراہیمی ، ادهنی ، سقطنی ، قسری ، ابرقاسمی ، حسنی ، بھری ، عمری ، جلسی ، ادبلی ، قرنی ، حسنی (کرو) ، حسنی .
 این سلسله بواسطه حضرت علی رضى الله عنه بحضرت محمد باقر رضى الله عنه و حضرت نورالدین پیفرمودند اما سلسله اولی متبارک امیرالمومنین عمر فاروق رضى الله عنه رسد سلسله بواسطه حضرت الیاس میرسد یک طبقه است و چهار طبقه بواسطه رضی الصلوات علیہ البکر رضى الله عنه میرسد : تکلیبی ، شہابی ، تنقلنی ، جوئی ، و بواسطه حضرت عمر فاروق رضى الله عنه رسد سلسله میرسد : عمروی ، خفہی ، اولیسی ، و یک واسطه بحضرت عبداللہ بن عباس میرسد ، و یک سلسله بواسطه ابی دراد میرسد . و اسامی نه خانواده که بواسطه حضرت حبیب نجمی بحضرت حسن بھری میرسد این است : جیبیان ، طیفوریان ، کرخیان ، سقطنیان ، جنیدیان ، گادرونیان ، طوسیان ، فردوسیان ، سمرودیان .

چون اسامی هر چارده خانواده بدست نشیمنی از شمال لطیف و سبرخی از حصار شریفه الشیخان و سبب توبه هر کدامی
این خوب گشتن بشنو ، و بدایت از سر حلقه دودمان کبار و مقدمه خاندان روزگار حضرت حسن بصری کرده شد که
پرونده خوان مصطفوی و سبر آورده دستار خوان رضوی بوده اند و مادر الشیخان از مولی ام سلمه رضی الله عنها بود ، چون بکاری
اشتغال می نمودی حسن در گریه آمی ، ام سلمه بپتان خود را در دهان او نهادی و او کمیدی چنانکه داب فلفل است . قطره چند
شیر از غایت مهربانی از پستان او چکید و در دهنش افتادی . آورده اند چیزی بمرکات که در وی پدید آمد از خاصیت آن
شیر بود

خداوند دهان آن چشمه شیر ز لطف پاک آن دانای تقدیر
که هر کو قطره ای از وی چشیده ز شیرش بر سر شیری رسیده

نقل است که یکروز حسن بصری در عهد طفولیت از کوزه پنبه مبر علی الله علیه وسلم آب خورده . در خانه ام سلمه حضرت علیہ السلام
آمدند ، پرسیدند که این آب ازین کوزه که خورده ؟ گفتند حسن . گفت که علم من در وی سرایت خواهد کرد ، و نیز
حسن را روزی ام سلمه در کنار حضرت علیہ السلام نهاد از آنجا که عزیز الشیخان بود گرفتند و دعای در حق او کردند ، این
همه آثار از آن دعا به آمد .

نقل است که روزی حضرت علیہ السلام و منومند و دستار مبارک خود را بر زانو نهاده بودند . حسن کودک بود ،
بازی گمان آمد . دستار مبارک را گرفت و بر سر خویش نهاد . اصحاب گفتند صبیحی ، ای کودک بی ادبی کن . حضرت
علیه السلام فرمودند که گذارید که وی بزرگ خواهد شد و مقتدای روزگار و پیشوای ادوار خواهد بود و دستار ولایت
من بر وی راست خواهد آمد

نگویم آنکه بی ادبی است کز وی ادیب روزگار خویش گشته
نه دستارش بدست آورد بی حکم که دست باطنش در پیش گشته

نقل است که چون او در وجود آمد به پیش عمر خطاب رضی الله عنه بردند ، فرمود که سموه حسنا فانه حسن الوجه . ام سلمه

ل دأب بمنی طور ، عادت (استیگاس) م : م : نهاد م : م : روز وی عادت این
هر دو روایت راجع به حسن بصری و آنحضرت صلی الله علیه وسلم درست نتوان بود ، چه حسن بصری در سن ۴
تولد یافت و آنحضرت صلی الله علیه وسلم در سن ۴ وفات یافت بود که

رضی الله تعالی عنہ و تھمد وی میگردی، بکلم شفقته که داشت در پیشان وی شیر بد آمد و پیوسته میگفتی خداوند اوست
مقتدرای خلق گردان تا چنان شد که صدوسی تن از اصحاب را در یافت. ^{شماره} معتقد پس بر آنند که ارادت او علی بن ابی طالب
بود و بعضی بر آنند که ارادت او حسن بن علی ^{علیه السلام} بود و الاول الصح.

و سبب توبه او آن بود که وی گویا فروشی کردی و او را حسن بولوی گفتندی. و وقتی که بروم شد نزدیک
وزیر رفت و وزیر او را گفت که ما امروز جایی میروم، موافقت میکنی؟ گفت میکنم. پس بصرای رفتند.
حسن گفت که خیمه ای بدیدیم از دیبازده باطباب یثیمین و میخهای زرین و سپاهی بی کران دیدیم که بابت حرب تمام
گرو خیمه میگشتند و چیزی میگفتند و میرفتند. ناگاه فیلسوفان و دبیران قریب چهارصد تن گرو خیمه گشتند و
برفتند و بعد از آن جمعی پیران با صفا بیامند و میگشتند و میرفتند. بعد از آن زنی چند دیدیم باشکوه که همچنان
کردند و میرفتند بعد از آن کنیزکان ماعروی قریب چهارصد تن حرکت باطلعیای زر و جواهر بر سر آمدند و همچنان
کردند و میرفتند. آخرین مرتبه قهصر و وزیر در خیمه شدند و چیزی گفتند بیرون آمدند. حسن گفت که من متعجبم
و گفتم این چه حالت باشد. از وزیر سوال کردم. گفت قهصر را سپری صاحب جمال بود. ناگاه بسیار شد. طبیان
حاذق در محالجه او حاضر شدند، عاقبت وفات یافت. در آن خیمه در خاک کردند. هر سال یکبار بزمی است او
آیند. اول آن سپاه بکیران که دیدی بیایند و گویند ای پادشاه زاده اگر این حال که ترا پیش آمد بخت رفع توانستی
کرد ما هم جانها را فدای تو می نمائیم. اما این حال از کسی است که با تو هیچ روی کارزار نتوان کرد. این بگویند
و باز گردند. آنگاه فیلسوفان و دبیران بیایند و گویند ای پادشاه زاده اگر بدانش فیلسوفی و علم و حرد رفع
این کار بتوانستی کرد مردمی و تقصیر نکردی. این بگویند و باز گردند. پس پیران محترم بیایند و گویند ای
ملک زاده اگر بشفاعت وزاری بدانش و خرد شناسی دفع این حالت بتوانستی کرد نکردی. اما این حال از کسی
است که شفاعت وزاری آنجا بکار نمی آید. پس کنیزکان ماعروی و ستم بوی باطلعیای زرین بیایند و گویند
ای خداوندگار ما اگر بحال و حال ترا بتوانستی خریدن خود را در فدا کردن تقصیر نکردی. اما این جا بحال و مال نداری نداد

۱ م : معتقد بدری و ارادت ... ؛ ۲ م : ۱ م : ۳ م : بتوانستی کرد قهصر نکردی

۳ م : ۲ م : تمن

پس قیصر با وزیر درخیم رود و گوید که ای جان پدر بدست پدر چه بود! برای تو لشکر گران آوردم و صنایع خان و دیران و پیران و تنفیسان و صاحب جلالن و مال و نعمتهای آفریدم، اکنون خود نیز آدمم. اگر بدست من کاری بر آید می بگردم. اما این حال از کسی است که بادشاهان روی زمین با هم طلبت در پیش او عاجزانند، سلام بر تو باد تا سال دیگر. این بگویند و باز گردند. این سخن در دل حسن کار کرد و در حال بازگشت و بصره رفت و سوگند خورد که هرگز در دنیا نماند و تا عاقبت کارش معلوم نشود. در ریاضت کار او بجای رسید که هشتاد سال طهارت او جز در متوَضَّاء شکست نشد.

زیدیان انبای عبداللہ بن عوف پنج تن بودند، مرید شیخ عبدالواحد بن زید شدند، هر یکی خود را منسوب گفت عبدالواحد بن زید کردند. نسبت پدر و جد و شجر خود را محمودیدند. شیخ عبدالواحد بن زید این پنج تن را خلعت دادند. روش و طریق ایشان این است. هر یک حافظ کلام ربانی بودند و افکار ایشان بمیوه های جنگلی و گیاه های بیابان بود بطریق طی سه شبانه روز. هرگز صاحب جانی را بیجان نکردند.

مپازار موری که دانه کش است که جان دارد و جان شیرین خوش است و سبیش از جامه خویش گاهی کشیده اند، مار و کژدم را نیاز برده اند. اگر کسی را صلح ایشان شدی و پاکسی خواستی که ارادت بایشان آوردی اول خود را در صلح انداختی و قرآن حفظ کردی. چون قرآن از بر خواندن آمدی بعد تعلق ایشان یافتی. و ایشان کسی را در محبت خود جای دادندی که او حافظ کلام ربانی بودی، یک فتم در روز و یک فتم در شب کردی و بعد سه روز افطار کردی بگیاه بیابانی و یا میوه های جنگلی. سکندر نامه.

تن این جابه نان جوین ساختن
دل آنجا بگنجینه پر داختن
بکن طعمه خود گیاه های خاک
که حاصل شود محبت جان پاک

و از اسباب دنیاوی و عذوق هوای تجرید کردند. آنکه بکثرت ارادت ایشان شرف شدی بعد از ارادت ایشان هرگز میں دنیا نکردی و گرد خانه و مسکن نگردیدی و در شهر و قریه در نیامدی، بکوه و بیابان جای گرفتی.

۱۷۴: ندارد ۱۷۵: ع: تخصیص ۱۷۶: متوَضَّاء یعنی جای دهنو کردن، طهارت خانه (استیفا)
۱۷۷: م: او دل ۱۷۸: م: تلقین ۱۷۹: ع: نسبت

هر که در راه عزیزان پائیدار سر سبز بشی و همرا بخاد

از آن روز باز هر که در خاندان زیدیان ارادت آوردی او مجرد فرد گشتی . عباس زیدیان پلاس است و اکثر
حال برگ در خان میگردندی . طلب رزق از کسی نکنند و اگر کسی فتوح فرستد رد هم نکنند ، فی الحال
آنرا صرف غریب و مساکین سازند و بنفس خود اصلا فرج نکنند . و ایشان سلیم القلب اند . اگر
کسی ایشان را از بیابان بگیرد و بیارد و سبزه خود کند دم نزنند و خدمت وی بواجبی نکنند . اگر
ویرا بفرستند بمبودیش اقبال نمایند بی توقف و در دل هیچ اندوه نیارند

چه آزاد کنند در روزگار که هر کس کند سبزه نشان تن دهند

وگر بر ایشان فروشد کسی بجان دل از سبزی دم زنند

عباسیان می پیوندند بحضرت شیخ فضیل ابن عیاض که از طبقه اولی است ، نسبت ابوعلی داشت ، باصل از کوفه
و قیل از خراسان از ناحیه مرو . بعضی بر آنند که وی بمهرقندزاده و بیاد زاده و بزرگ شد و کوفی الاصل
و قیل بخاری الاصل و الله تعالی اعلم . وفات وی در محرم ۸۷۰ هجری بمسجد و نمازین و مایه بودن بسبب فاری
که در نزدیک چاه زینم خوانند و یوم القیلة تری المجرمین اکایه نشینند ، نوره زد و جان بداد . آری از
دوست نشان و از عاشق جان

من مات عاشقاً فلیمت هكذا لا خیر فی عشق بلاموت

و سبب توبه ایشان در طبقات الصوفیه هیچ تصریح نکرده اند بلکه از آنجا معلوم شد که از آباد و احباد درویش-
زاده بودند اما در تذکره الاولیاء سبب توبه ایشان از مرقع الطریق نوشته اند چنانکه مشهور است . و سبب
عباسیان این است که دائم الاوقات مسافر باشند و مجرد باشند و اقامت جای نگیرند ، خانه وزن هرگز نکنند و
که شب افتد شب آنجا بگذرانند و صبحا بجا قرار گیرند ، شب تمام زنده دارند ، اگر نا طلبیده و نا خواسته چیزی برسد
بخورند و اگر نه فاقه کنند ، چون صبح شود فی الحال روان شوند . اکثر حال پای برهنه باشند و افطار سیوم روز

۱ م : " فی الحال ... خرجت بکفند " ندارد ۲ رجوع کنید به صریح ۲۸ ، تذکره ۱ - ۶۵ ، شرح حرف ۲۱
نصحت ۳۳ م : بیاد دارند ۳ شیخ الاسلام الفخاری نام ابن فاری زاده بن ادنی نوشته است ،
تأخیری بهره بود ، از تابعین و آیه قرآن را او میخواند این است : فاذا قرئ فی الناموس فذا الک یومئذ
یوم عسیر (قرآن ۲۹ المذثره) (زنده کنید به طبقات صریح ۲) م : ط : عاری ۳ م : غشیقا ؛
ع : غشیقا ۴ م : لا ؛ این شرم در صریح ۳۲ موجود است .

برابر صحن کنند . اهل ریاضت و مجاهده اند و یکسوی نیامیزند . اگر سعادتمندی تلقی ایشان خواهد و یا میل باریز
ایشان بیارد اول باید که وی دل خود را از آب وحدت از ماسوای خدا بشوید و آنچه در سنگ دوست هم در راه خدای
بفقره و مساکین بدهد و تجربه گیرند و فاقه را شعار خود سازد و اولاد و احفاد خود را بخدا گذارد و روی
به آگاه خدای تعالی آورد ، همه بشرف ارواح ایشان مشرف شود .

شعار و سیرت این خوب گشتان چنین بوده که آن مذکور گشته
ز قید خانه و فرزند و اسباب شده آزاده و سرور گشته

ادعیان می پیوندند بحضرت سلطان ابراهیم بن ادیم که از طبقه اولی است ، نسبت او ابراهیم و نسب او ابراهیم
بن ادیم بن سلیمان بن منصور العلوی و او از انبای ملک است و سبب توبه وی آن بود که روزی بصیدگاه بیرون رفتن بود
صالحی او را داد که ای ابراهیم ترانه از برای این کار آفریده اند .

هر آید چون سبوی صید طیار ندا آمد ز نزهت گاه جبار
که ای صیاد صید بشیبت تنگ بصید خوشین ناکرده آفتگ
ترا از بهر کاری آفریدند نه از بهر شکاری آفریدند

ویرا بشماع این نوید آگاهی پدید آمد و دست در دامن طریقت زده و سفر گمه پیش کرد و رسید بآنچه رسید .

اما در تذکرة الاولیاء سبب توبه وی چنان آورده اند : وقتیکه او سلطنت بلخ میراند و عالمی زیر فرمان او بود چهل
سپه را این و پنجاه گرز زرین و مرقع در پیش او می رفتند . شبی در کاخ سلطنت خوش خفته بود و هفتاد جواری
بافزار صحراراسته و بنر پور صحن پر است در خدمت او بودند . ناگاه شخصی مانند اعرابی بالادی سقف خانه بجنبید .
گفت کیست ؟ گفت آشنایم . گفت بر بام خانه چکار میکنی ؟ گفت انتری گم کرده ام بیطلبم . ابراهیم گفت چه نادانی
که انتر را بر بام بیطلبی چه شتر بر بام بر آمدن اشکالی دارد ! گفت از تو هم فادالم که تو در حرم ناز و بجان خواب
و اعزاز خفته خدا بیطلبی ! این از آن شکل تر و بعد هزار رتبه از آن العجوبه تر . از اشماع این سخن عیبی در

۱ م : تلغین ۲ رجوع کنیه بجانشیه ۳ و نیز هروی ۵۶ ، تذکره ۱ - ۷۷ ، خزینه ۱ - ۲۲۱ ، شرح آف ۹۱
سمانی ۸۹ ، تشریح ۹ ، رآة الجفان ۱ - ۳۴۹ و فی ۳۵ همین سبب توبه ابراهیم ادیم در هروی ۶۰
نذر است ، م ن ، ط : بصید ۳ در هروی چنین است : ویرا از غفلت یقظت پدید آمد ؛ و
در نغمت هاء م بجای " یقظت " " آگاهی " آمده است .

در دل ابراهیم آمد دست از هم داشت . چون صبح سعادت رسید و نسیم دوت ابدی وزید بیرون آمد و باران داد . ناگاه مردی با هیبت در آمد و پیش تخت ^{سله} مشی میکرد که هیچ کس راز هره آن نبود که چیزی گوید یا امتناع او کند . ابراهیم گفت چه میخواهی ؟ گفت درین رباط فرودی آیم . ابراهیم گفت این خانه من است . گفت پیش از تو خانه که بود ؟ گفت خانه پدرم . گفت پیش از پدرت خانه که بود ؟ همچنین تا چند مرتبه بهمین اسلوب گفت و می شد . بده آن مرد گفت پس این اگر رباط نباشد چه باشد ! و غایب شد . ویرا این حالت از هم برد و چرت زده سر به سر افتاد و نگریدید تا او را در یافت . مردی گفت تو کیستی ؟ گفت خرم . آتشی در جانش افتاد و میگشت تا از شکر جدا افتاد . ناگاه آوازی شنید بیدار باش پیش از آنکه برگشت بیدار گفتند

زهی بیدار بختی گز سر خواب شود بیدار پیش از برگ بیدار

چون این آواز بشنود از دست رفت . ناگاه آهوی دید ، خود را بوی مشغول کرد . آهوی سخن در آمد و گفت ترا از برای این کار نه آفریده اند . روی از آهوی برگردانید ، شبانی را دید ، کلاه مرصع و قبای زرین رفت خود بوی داد و نژده او گرفت ، در بر کرد ، روی بر او نهاد .

و سیرت این طائفه آنست که پای و سر برهنه ، دایم الدحوال مسافر باشند ، قهی دستی و قهی شکمی شمار خود سازند و قهی یکسده باشند . چون حضرت سلطان بنبرف ارادت فضل بن عیاض مشرف شدند خرقه جفا داده من عجمی در بر کرده و بر او ایستاده من عجمی و بر او ایستاده من ، از هفت من کسی کم نگفت . و انیسان این خرقه خود را بمریدی که دادند او خود را ادعای گویند ، نسبت آباد و اجداد و شهر محو ساخت تا غایت او این خرقه هفت منی و نه منی در بر بکشید و پیر و سلطان در هم حال باشند ، تفرید و تجرید بواجبی گزینند ، در سفر و حضر ذکر حلی گویند .

این فقر چون بنبرف ملازمت شیخ قوام الدین ادعای مشرف شد وی را امر کرد در راه و خانه نه بر حلی ، که بنا برین امر ملاوت مینایم در سفر و حضر روی را ، اگر چه بعضی معاندان بسبب اقدام این امر کمر از کار بسته

در معرض جدل بوده اند ، و هر چه از فتوح پا از ماکولات بی ارادت ایشان برسد بفقرا و مساکین زود صرف کنند و بطفیل آسنا خود هم دوسه تخته بخورند و تمام شب زنده دارند ، هر کرا ارادت ملازمت و صحبت ایشان باشد باید که آئینه دل خود را از زنگار صوابی کونین مصفا کنند و نفس خود را با و امیر شرایع مهذب گردانند . چون نفس او با مثال او امر استقبال کند بمده بشرف ارادت و صحبت ایشان شرف شود سه

هر که در راه سلوک از روی صدق جاده شهرزاده ادهم گرفت
بایدش اعراض از کونین و باز راه و ره پیوند ادهم گرفت

صبیه بای میپویندند بشیخ هبیره البهری و سیرت ایشان آنچنانست که در شهر و قریه هرگز جای نسازند و به بیابان گردند و به تجرد باشند و اهل ایشان سبز و گیاه و ثمرات بیشه و غلله حیاض ، شب و روز با وضو باشند و فتوح قبول نکنند که ما خدای را برای خدای پرستیم نه برای صبیغه مردار و افطار بطبی بسبزه و نک کنند ، و برای ارادت و صحبت ایشان مردم را تصفیه فاعری و باطنی لازم است . بی این حال بشرف ملازمت ایشان یافتن نوعی از محال است سه

شنو از سیرت ایشان که در گنج سربون از خانه در ویرانه باشند
ز خود وارسته و از خان و مان هم انیس محبت جانانه باشند

چشتیان میپویندند بشیخ نمشاد علودینوری ، و مبداء چشتیان از شیخ ابواسحق چشتی است ، و چشت دو اند یکی از ولایت فراسان و آن شهر است ، دوم در ولایت هند میان ملتان و اچ و آن قریه ای قریب ملتان است ، و شیخ ابواسحق چشتی از فراسان است و هیچ آنست که از شام است و ایشان را شیخ ابواسحق شامی گویند . او از ابدال برده اند ، و در چشت کفر برده و ابواسحق آنرا اسلام کرده بود مده از چشت ببخدا در رفت و آنجا رسید شیخ علودینوری شده . شیخ پرسیدند چه نام داری؟ گفت ابواسحق شامی . گفتند بعد ازین ترا ابواسحق چشتی گویند که شما خواب چشت هستید و اسلام

له م : او نهاد سه م : باشند سه م : با مثال سه خواجه هبیره البهری پیشوای علماء و ادبیای وقت بود ، خرقه ارادت از دست خواجه خذیفه مرغشی پرستیده ، من و فائش معلوم نیست (رأه الله ارادتی) سه م : غلات ؛ غلله نوعی است از ماهی کوچک (المجد) سه م : چون گنج سه رواج کنید ، صوی ۲۹ ، نقی ۹۲ ، تذکره ۲-۱۲۵ ، خزینه ۲-۲ ، سمائی ۲۲۸ ، سلمی ۴۱۲ ، تفسیریه ۲۲ ، مصباح ۱۹۲ ، دینوری منسوب است به دینور که یکی از بلاد جبال نزدیک کرمانشاه است (سمائی ۲۲۸)

چشت از شماست ، خدفت ارزانی فرمودند ، گفتند بروید در چشت که آنجا جمعی از اکابر از نسل سدهان فرساده پیدا خواهد شد ، مربی و مقدم ایشان شما خواهد بود . به حکم اشارت پیر چشت آمد و سدهان فرساده که از شرفای چشت بود خواهری صالحه داشت بخانه وی گاهی تشریف می بردند ، و پیرا بشارت دادند که در خانه برادر تو پیری خواهد بود که منبع اکابر و منشی مآثر خواهد شد . چون سخن ایشان در ایام قریب بطور پیوست و تصحیح احمد ابدال در وجود آمد ارادت بایشان آورد . از آن روز خواجهان چشت پیدا شدند . و خواجهان چشت پنج تن اند : اول خواجه ابواسحاق چشتی ، دوم خواجه احمد چشتی ، سیوم که از ایشان خواجه محمد چشتی ، چهارم که از ایشان خواجه ابویوسف چشتی ، پنجم که از ایشان خواجه قلب الدین مودود چشتی که بحضرت شیخ احمد زنده پیل جامی اندک اظهار تعصب شد ، آخر که در وقت مصفا تبدیل یافت و بسی فوائد از ایشان خواهر را حصول پیوست و این پنج تن در چشت خاستند و ایشانرا خواجهان چشت گویند . هر که بایشان پیوندد و مرید ایشان بود او را نیز چشتی گویند .

اما شمه ای از سیرت ایشان آنست که در شهر و قریه خانه بکنند و خلق را دعوت از باطل بسوی حق کنند و دالیم احوال مومنین از دنیا و اصل آن باشند و ریاضت و مجاهده شمار خود سازند ، بفقر و فاقه بسبر سازند و صحبت بفقره و مساکین دارند و هم طعام بایشان باشند و صاحب سماع باشند و اهل سماع را دوست دارند و اعراض پیران بکنند ، تنظیم فقراء از اغنیاء زیاد بکنند و دستهای غریبان خود بشویند و آتش و طعام پیش فقیران خود فراز کنند . هرگز غنی را با بلای فقر جای ندهند و احوال ایشان اکثر نعمت بود ، و از التفات باطن ایشان از دل مرید محبت روزگار سرد گردد و ایشان مرید را توبه زود بکنانند

کسی که مریدان چشتی بود	درو سیرتی از چشتی بود
بظاهر شریعت باطن حضور	جز این هر دو سیو پیش زشتی بود
بهر کسی با خدق سازند و بس	اگر مسجدی یا کشتی بود
بطوفان بلوی جان را چو زج	دم جود نشان همچو کشتی بود

شمه ۳: به جا هستند ۴: کسی که درین راه چشتی بود ۵: ع: سیمیش ؛ هم ۶: رسمیش ؛
 هم ۷: سیمیش ۸: م: دوستی آخری ندارد ۹: بلوی ، بلوۃ ، بلویه ، بلویه ؛ نصیبت ،
 آزمائش (استیقامت)

شرف اندرین خاندان شگرف صفا بیشتر، کم درشتی بود

جیبیان میپویندند بحضرت جیب عجمی که در هدایت حال مال بسیار و منال بنیام داشت و مردم بوی معامله میکردند. سبب توبه وی آن بود که حضرت جیب هر روز در بهره بتقاضای معامله خویش بدرخانه روحان رفتی، اگر بداندی نیک و اگر نه پای نزد خود بستدی و قوت روزانه خویش ساختی تا روزی بتقاضای خود رفت و آن شخص بخانه بنود، منکوحه او گفت من هیچ ندارم که بتو بدهم، پاره گوشت بخانه دارم اگر باید بگیر. گفت بیار، گرفت و بخانه آمد. منکوحه را فرمود تا دیگ نهد. منکوحه گفت دیگ خادم اما هنرم نیست و آورد هم نیست باز همان اسلوب از مدیران هیزم و آورد آورد. چون طعام بهم رسید سائلی ندا بدروازه داد، جیب بدرآمد و بانگ بروی زد و گفت این قدر که بتو بدهم تو گنگر نشوی و مادر خویش شویم. سائل ناامید رفت. چون دیگ وا کردند، خون شده بود. زن وارد متحیر شدند که این چه واقعه شد. منکوحه او گفت که شوی آن بانگ که بر سائل زدی. جیب چون این حال بدید پشیمان شد. روز آدینه بود. روی سخن لبری نداد. کودکان در راه بازی میکردند. چون جیب رسید بهمدیگر گفتند دور شویم که اگر جیب ربا خوار برانه افتد. جیب را این سخن بسیار کوفت کرد. بحضرت حسن لبری آمد و توبه کرد چون از مجلس شریف راجعت کرد باز همان راه کودکان برآمد. کودکان بهمدیگر گفتند که دور شویم که اگر جیب تائب برمانشند. جیب گفت الهی یک ساعت که با تو آستی کردم نام مرا در تاپیان آوردی و طفل دوستی در ولهای خرد و بزرگ زدی. جیب پس بخانه آمد و منادی کرد که هر که راضی بر جیب باشد بیاید و بگیرد، احوال خود را هم توده کرد. مردم بتقاضای سال می آمدند و حق خویش می بردند تا چنان شد که هیچ مال نماند که همه مردم ببرند. یکی بتقاضی آمد، چادر منکوحه باو داد. دیگری آمد، بوی پیراهن خود داد و سه هفت ماند. در کنار آب فزان صومعه ساخت و در آنجا عبادت تشنول شد. همه روز از حسن لبری علم آموختی و همه شب عبادت لبر بردی و عجمی از آن گویند که قرآن درست خواندن نتوانستی و کسانیکه باین خانواده منسوب اند شمیای از سیرت ایشان آست که ایشان دوست از احفاد عبد الرحمن بن عوف اند. یکی مجتهد بود، عالم پیش حد خود عبد الرحمن

له البکمه جیب عجمی در سال ۵۷۲ هجری وفات یافت، برادر او لبره است (تذکره ۱ - ۷۲، سفینه ۱۲۰)

ع : بتقاضای مال و دود منال

بن عرف تحصیل کرده بود . بسیار صفا را دیده بود . نام او مبارک بن حمزه بن عبدالرحمن بن عوف بود . دوم
را شیخ العرب محمد بن حمزه بن عبدالرحمن بن عوف میگفتند . این مرد و برادران تقی و اصلاح انعام بودند . مرید
حبیب نجفی شدند ، خلوت و عزلت اختیار کردند و خود را حبیبان گویانیدند ، نسبت پدر و جد و شهر خود محو
ساختند . حبیب نجفی این مرد و برادر را خدمت داد و گفت در دامن کوه حرا و رویه و در آنجا مشغول شوید ،
آمینش مردم نکنید و مجرد و منفرد باشید و افکار همه از هفت روز یک خور یا دو یا سه زیاده از این نخورید
دوازده سال در کوه حرا مشغول بودند و بعد از حبیب نجفی در روز طعام و شراب نخوردند و در محافل احضار
نفرمودند و فتوح کسی قبول نکردند ، میوه های بیابانی و گیاه های کوهستانی همه سبب روز یا همه چهل روز میخوردند
و کسی را که داعیه ارادت و ملازمت ایشان شدی باین احوال مذکور اقدام نمودی ، بعد از تشریف صحبت و ارادت شرف

شدی ۵ کسی که حبیبان نجفی بود ز تجرید و تفرید باید گزید

دل از آب و نان بایش کند باز سر چشمه وصل شاید رسد

طیغوریان میپندند سلطان العارفتی که از طبقه اولی است و نام وی طیفور بن عیسی بن آدم بن سروستان ، جد او
گبری بود ، سلف شد و سبب اسلام وی آن بود که شخصی مسلمان بنام نهی آمد و وی کریم النفس بود و همان چهره
چون آتش کشیدند میهمان را معلوم شد که وی گبری است ، دست از طعام باز کشید . سروستان گفت لرجب دست کشیدن
از طعام چه بود ؟ گفت من یگانه ام در خانه یگانه طعام نمیخورم . بخاطرش رسید که این از کرامت نفس من نبود که معالی از
خانه من گرسنه رود ، ایمان آورد .

نقل است از سید الطائفة که فرموده اند که بانیان در میان ما چون جبرئیل است در میان ملائک علیهم السلام ، و کفایت
میدان جد و نژادگان که بحال توحید رسند بدایت میدان بانیان است ، حد مریدان که به بدایت او رسند سخات خویش
یابند ، و دلیل بر این سخن آنست که بانیان میگویند که در ویست سال بر بوشانی نگذار تا مکی بشکند
حضرت شیخ ابوسعید ابوالخیر قدس سره گویند که هزار عالم از بانیان می بینم و بانیان در میان نه مائینی آنجا
بانیان است در حق محو است .

۱- رجوع کنید به جانشیه ص ۲ و نیز مروی ۸۵ ، نعت ۵۶ ، تذکره ۱- ۱۱۵ ، خزینه ۱- ۵۱۹ ، معانی ۸۱
شرح توف ۹۲ ، سلمی ۴۵ ، تحفیر ۱۷ ، مرآة الجنان ۲- ۱۷۳ ، تاریخ وفات سلطان العارفتی ص ۲۶ م
یا ۲۳۴ م و اول الامح (مروی ۵۵) ۵۲ ع : میهمانی ۵۳ ع : میخورم ۵۴ م : تا چون باطل
بشکند ۵۵ رجوع کنید به جانشیه ص ۲۴

سبب توبه وی آن بود که چون مادرش بکتاب فرستاد چون سبوره نمان رسید بدین آیت که انشکری ولوالدیک
از استاد معانی وی پرسید . استاد گفت حق سبحانه تعالی میفرماید که شکر کن مرا و شکر گوی مادر و پدر خود را .
این معنی در دل وی کار کرد . لوح بنهاد و دستوری خواست و بنحانه آمد . مادر گفت یا طیفور بچه کار آمده ای؟
عذری افتاده یا هدیه آورده ؟ گفت نه ، در قرآن چون باین آیت رسیدم و معنای وی مستفید شدم سبزه تو ارم
که من خدمت دو نمردم نتوانم کرد ، یا از خدای در خواه تا هم آن تو باشم یا را بخدای بخش تا هم آن او باشم
مادر گفت تراد را کار خدای کردم و حق خودتو بخشیدم . پس باینکه از سببم برآمد و راه سلوک در پیش
نهاد و افتاد آنچه افتاد .

آورده اند که سلطان العالمن صد و سیزده شباخ را دریافته و صحبت کرده . یکی از آن حضرت امام
جعفر صادق است رضی الله عنه . صد و پنجاه سال عمر داشت و تربیت کمال از جیب عجمی یافت و حدی
از مریدان صادق و از طالبان واقعی که بخدمت سلطان العالمن بودند نسبت خود بطیفور کردند و خود را
طیفوریان گویند . نسبت آباء و اجداد و شهرها معدوم دیدند و روش ایشان آن بود که چون
خلافت یافتند و خرقه پوشیدند خرقه را باینکه میبختند و خرقه ایشان چهار گونه است و طیفوریان چهارتن
بودند : شیخ مسعود و شیخ محمود و شیخ ابراهیم و شیخ احمد . و شیخ مسعود طیفوری خرقه ششپاره
که آنرا تیماج هم گویند در بر کرد ، و شیخ محمود طیفوری با هزار رشته سیاه که آنرا خرقه هزار منجی
گویند در بر کرد ، و شیخ ابراهیم خرقه خشت داره مربع در بر کرد و شیخ احمد طیفوری خرقه مصروف
در بر کرد ، هر یک سر در راد حق نهادند . بعد از روز و هفت روز او را میگردند و از دنیا و اهل
آن گریزان بوده اند . جز دام و دد انیس ایشان دیگر نبود و طیفور و خوش آمد زیارت ایشان
میکردند و ذی الروح را نمی آزر دند . هر کرا داعیه ارادت و صحبت ایشان شدی باین اوصاف مذکور
باین اوصاف مصروف میشدی ، آنکه سعادت ادراک پاپیوس ایشان رسیدی .

---

۱۰۰ م : نه ارد ۱۰۰ م : سه پاره ۱۰۰ م : تیماج ، علم ام : لایحه ، تیماج : پست بر
را میگویند (استیغاس) ۱۰۰ م : باد هزار ۱۰۰ م : پای پوش

کسی کاندز ره طیفوراین است حواش از جهان کافور باشد
 عروس کون را از گوشه چشم نبیند گرم به از حور باشد
 کرخیان میپویند بحضرت خواجهمعرف کرخی که از طبقه اولی است و از قدای مساجد^۱ ، استاد سری سقطی و غیر او
 کنیت او ابو محمّد است . نام پدر وی فیروز و بعضی گفته اند فیروزان است و قیل معروف بن علی الکرفی . پدر وی
 مولی بود آزاد کرده بود ، در بان امام علی بن موسی رضا علیه السلام . گویند که وی بدست امامان شد . روزی امام یارحاکم
 داده بود و از دحام کردند و در زیر پای ام و هلاک شد . بعضی بر آنند که او را در آوان عباسا بکتاب بردند معلم
 شد . مسلم آغاز کرد که بخداست . گفت خدایکی است . هر چند مبالغه کردند و ترسانیدند از زبانش جز یک
 دیگر نه بر آمد

کسی کورا دم تحید باشد یکی گوید اگر ترسید باشد
 چون دین پدر قبول نکرد او را راندند . بحضرت علی بن موسی رضا آم . ادرش و پدرش چون دیدند که از ما می رود
 گفتند کاشکی آمدی مایان هم دین وی قبول کردی . آخر آمد و مادر و پدر را پیش امام برد و به اسلام در آورد ،
 خود در ارادت و او د طائی در آمد و خلفت از آنها گرفت و داود طائی خلفت از حبیب عجمی یافت . پس مردانی
 که بحضرت مواف شدند خود را کرخیان نامیدند ، و کرخ نام محلی است در بغداد .
 و سیرت ایشان آنست که دایم احوال از دنیا موص بودند و بیشتر اوقات از ترس حق تعالی ایشان را در گریه بود
 و مکه و نغی و اثبات بسیار گویند و در کشف مرتبه رسیده بودند که از عرش مائش در نظر ایشان پیدا بود . هر که داعیه ارادت
 ایشان گرفتگی سیرت ایشان اختیار کردی و بشرف ارادت شرف شدی

کسی که دود معروف باشد باوصاف خدا موصوف باشد
 برخان بایش معروف بودن نه از جاه و جهان معروف باشد

سقطیان میپویند بحضرت خواجهمعرفی سقطی ، از طبقه اولی است ، کنیت او ابوالحسن و استاد جنید و سایر

^۱ معروف کرخی در تذکره صوفیات یافت ، قبری در کعبه اداست (رجوع کنید: صوفی ص ۳ ، تذکره ص ۲۲۴ ،
 شرح ترمذی ۹۶ ، مطعی ۸۳ ، تحفیر ۱۲ ، مرآة العبادان ص ۴۹۰ ، نفیحات ۳۸)

^۲ علی بن موسی بن جعفر بن محمد ، بن علی بن حسین بن علی بن ابی طالب هاشمی ، کنیت ابوالحسن رضا ، در تذکره مسموماً بحق
 پیوست (خلد تذهیب الکمال ص ۱۳۵) ص ۳ : اثر دحام ، ص ۴ : اثر دحام علی همین روایت در صوفی ص ۱۴۵
 منقول است

نبرد یان است ، از اقران حارث محاسبی و بشتر حافی است و شاگرد معروف کرخمی و از نامه از طبقه ثانی اند اگر نسبت
درست بوی کنند . سوم ماه رمضان سنه ثلث و خمسين و اتمین از دنیا رفت .
حضرت سید الطایفه سید مودود که ما را ایت عبد الله السری ایت علیه سبعون سنه ما را وی مفضیلاً
الا فی علة الموت .

روزی سید الطایفه بخانه سری درآمدند . سری خانه خود را سیرت و مگیر سیت و میخواند
لا فی النصار ولا فی السیل فی فرج فلا ابالی اهل الدلیل ام قصر

و نسبت سقطیان بحضرت سری سقطی است و برید و طایفه حضرت مودود کرخمی بود . و سقطیان
سه تن بودند ، از آنها ملوک بربک ، اول شیخ عزیز بن ملک یحیی بربکی ، دوم شیخ عمر بن ملک فضل بربکی
سوم شیخ علی بن ملک عبد الله بربکی که وزیر خلیفه بغداد بودند . چون این سعادتمندان را توفیق توبه رسیق شد ارادت
بحضرت سری سقطی آوردند و راه سلوک پیش گرفتند و خود را سقطیان گویند . ایشان اصحاب آباد
و اجداد ترک دادند و شامل ایشان همچنانکه دیگران داشتند بوده مگر آنکه معاز بودند بکی ازین اوصاف
که هر سه تن متکلف می بودند . بعد از سه روز یکی از ایشان در وقت شام بر آمدی و ده خانه درویره کردی
ما محتاج خود و دیگران ساختی .

شخصی در آمد ایشان و بشرف ملازمت مشرف شد و درخواست کرد که چرا فتوح قبول نمیکنند که ازین توفیق
تخلیص یابید ؟ گفتند که چون فتوح قبول کنیم باز بدینا دست زده باشیم ، و دیگر کسی که فتوح آورد حاجتی
داشته باشد ، پس خاطر ما بحاجت او تعلق بود . چون حاجتش بر آید فتوح طلال بود و اگر نه چنانکه
معلوم است ، و دیگر کسی که فتوح آورد خاطر ما و تعلق باشد که خلقت مردم مجبول بر این است که خاطر بجانب
محسن بکشند و داعیه محبت او میکنند و چون چنین شد شریک در محبت دیگری را کرده باشیم .
و بیک و هوی توب نماز بامداد ادا کنند و وقت قیلول فراموش کنند و ذکر حلی حلقه زده دوست دارند و کسی را که

ع : ما را اینا ط : ا بعد ط : من ع : و ایت ط : سبین

ع : ما را ای ط : ط : ن : قصرا ط : حقیق ط : ع : مجبول

ط : س : سیکو

ارادت ملازمت ایشان شدی باین اوصاف موصوف شدی بعد به تشریف ملازمت ایشان رسیدی
 کسیکه سر صبری دوده سری دارد ز سر سری ز سر جان خویش برگرد
 چو سر صبر چنین سروری شود سرور ضیای لعل شمعش بهر در گیرد
 جنیدیان می پیوندند بحضرت جنید لیلی که از طبقه ثانیه است، کنیت او ابوالقاسم و لقب وی قواری
 و زجاج و خزاز است. قواری و زجاج از آن گویند که پدر وی آبله فروختی و خزاز از آنکه
 خزاز بافتی. اصل او از خاوندان است و مولود عشای وی نمیداد است و مذهب ابو ثور داشته که محصنه شاکر دسافمی است

۱- رجوع کنید به: صوری ۱۶۱، نجات ۸۰، خزینه ۱-۸۱، صفاتی ۴۶۴ ب، سلمی ۱۵۵، شریع ۲۴

در آیه الفان ۲- ۲۲۱، شرح حرف ۱۰۱

۲- خزاز کسیکه چرم می دوزد، ولی در سلمی خزاز است، و جامی می نویسد: "فانما یخاطب فی ان الخزاز
 بانحاء العجم والزاد المستدرة المکررة واما قیل له الخزاز لان له کان یعمل الخزاز". در دهان هم
 در همین سطر خزاز آمده است که بافنده خزاز (پارچه بریشم) را میگویند (استیگاس)
 ۳- خاوند شریعت از ملایکین با صله سعد روزه از همدان (معمم السلبان)
 ۴- ابو ثور: نام او ابراهیم بن خالد بن یحیی، مشهور به ابو ثور کلبی، یکی از فقهای مجتهدین است
 که امام حنبل درباره وی گفته: از پنجاه سال است که ابو ثور را در سنت شناسم و در صدد
 منزلت ثوری است. در ۲۴۳ وفات یافت (خلعه تذهیب اعیان ۱۳۱)

باسری سقطنی و حارث محاسبی و محمد قصار صحبت داشته بود و تشارک الدینان بود . وی از اهل افسادات
 این قوم است و هم بری نسبت درست کنند چون رویم و نور و شبلی و غیر هم .
 ابوالعباس عطا گردید ما منا فی هذا العلم و مرجعنا القندی به جنید .
 خلیفه انداد حضرت رویم را گفت ای بی ادب ! وی گفت بی ادب نباشم که نیمروز با جنید صحبت داشته ام
 یعنی هر که نیمروز با جنید بوده باشد از وی هرگز بی ادبی نیاید . خلیف بیشتر .

الحارث بن اسد المحاسبی الغنزی کنیت ابو محمد و گویند ابو عبد الله ، از علماء و فشاخ بزرگ قدیم است ، از اهل لهر بود
 پیغمبر در برفته از دنیا در سنه ۲۴۴ (هجری ۴۷ و نیز رجوع کنید : تذکره ۱ - ۱۸۹ ، خزینه ۲ - ۱۴۲ ، معانی ۵۹ ب
 ابن خلکان ۱ - ۲۴۵ ، سلمی ۵۶ ، قشیریه ۱۵ ، تاریخ بغداد ۸ - ۲۱۱ ، امرأة الجنان ۲ - ۱۴۲)
 سمعی گوید چون حارث با نفس خود محاسبه کردی او را محاسبی گفتند ، در علم کلام کتابی نوشت و امام حنبل او
 را نه پسندید و نه بر آن مردمان او را مشرک داشتند حتی بر خاندان وی فقط چهار نفر نماز خواندند
 (ابن خلکان ۱ - ۲۴۹)
 تشارک الدینان و قصاب است (رجوع کنید : نفحات ۲۹۵ ، هجری ۴۰۹) ، بر ادب ، تاریخ بغداد
 (۶۲ - ۶۳) در سنه ۲۵۰ وفات یافت .

سلمی : رویم بن احمد بن نیرید یا رویم بن محمد بن احمد که اول اصح است ، هجری : رویم
 بن احمد بن محمد بن نیرید بن رویم بن نیرید ، از اجله فشاخ بود ، در سنه ۳۳۰ وفات یافت ،
 صف ۲ : رویم بن احمد یا رویم بن محمد بن رویم بن نیرید ، نفحات : رویم بن احمد
 بن نیرید بن رویم معین . (رجوع کنید : هجری ۲۱۶ ، صف ۲ - ۲۴۹ ، سلمی ۱۸۰ ، نفحات ،
 قشیریه ۲۰ ، تاریخ بغداد ۸ - ۴۳ ، تذکره ۲ - ۲۵۲ ، خزینه ۲ - ۳ ، شرح قوما ۱۰۲)
 ۴ هجری : نام وی احمد بن محمد و گویند محمد بن محمد ، و احمد درست تراست (هجری)
 و در سمعی نام او ابوالحسن محمد بن محمد است که بسبب نور روی و حسن او را نوری گفتند ، و در
 شرح توف نام او ابوالحسن احمد بن محمد بن عبد الله نوری آمده ، معروف بابن البغوی است ، اهل وی
 از بنشورانست و فساد و مولودی پیغمبر بود ، از اجله فشاخ قوم بوده ، در سنه ۲۹۵
 وفات یافت (هجری ۱۵۶ ، تذکره ۲ - ۳۸ ، خزینه ۲ - ۱۶۹ ، سمعی بجا ب ، شرح توف ۱۰۲ ، سلمی ۲۶۴ ،
 تاریخ بغداد ۵ - ۱۳۰)
 [بقیه بر صف ۴۸۰]

شیخ ابو جعفر حداد گویند اگر عقل مردی بودی بصورت جنید بودی .
گفته اند ازین طائفه سه تن بوده اند که چهارم النیان بنوده ، جنید بنهاد ، ابو عبد الله جلالتنام

[تقریباً ص ۴۷۹] ۱ روج کتبی ۵۹۹ ت ابو العباس عطار روج کتبی ۵۶۸ ۲ م: هم عمر روز
۳ م: یکروز ۴: تکلیف کسیکه هم عمر در ملازمت او بوده باشد

۱ ابو جعفر حداد: هر وی میگوید که ابو جعفر حداد دو اند: یکی ابو جعفر حداد که ادبی بکبر ، دوم ابو جعفر
حداد صغیر . از اقوال جنید و اویم بود ، با این عطا نشسته و شامی گردی کرده و آب تراب بخششی را دیده
و بار صحبت کرده (راجع کتبی: هر وی ۴۵۱ ، تاریخ نهاد ۱۴-۴۱۲ ، معجم ۲۶۸۲) ،

این قول ابو جعفر حداد در هر وی در همین الفاظ منقول است . ۳ م: عاقل

۳ در هر وی ۲۴۳ چنین است: سه امام بوده اند از آل محمد و صفیان که ..

۳ م: ابو یوسف الله جلاد ؛ ابو عبد الله احمد بن یحیی الجبلد و گویند که یحیی و احمد
درست تر است . اصل وی نهادی است اما بر مله بود ، نه از ان در دمشق . از اجله
مستخرج شام بود . در صفت تاریخ و فائش ۲۳۶ نیز آمده است (راجع کتبی: هر وی ۲۴۲ ،
تذکره ۲- ۱۵۱ ، خزینه ۲- ۱۷۸ ، سلکی ۱۷۶ ، تفسیر ۲۶ ، تاریخ نهاد ۵- ۲۱۳)

له ابو عثمان حیری به نیشاپور .

و حذف حضرت سید الطائف از سری سقطی یافته اند و جنیدیان دوتن بوده اند یکی شیخ عثمان بن علی دغانی دوم شیخ نجم الدین مفسور این هر دو عزیزان آراسته و پیرایه درگاه حقیقی بودند و غیر از اینان نسخ بسیار بوده اند که نسبت بحضرت سید الطائف درست کنند .

(در سن سبع و تسعین و اثنین رفته از دنیا . کذا فی الطبقات و الرسالة القشیریة و فی تاریخ الایامع: من عثمان و تسعین و اثنین و قبل تسع و تسعین و اثنین)

و شمائل ایشان صحیفان بود که دیگران را . اما زیادت یک صفت بود که ماکولات و مشروبات ایشان از واسطه ملکی که بصورت آدمی بوده می آورد و حائض آواز می داد ایشانرا که شما بکار ما مشغول باشید و من در حوائج شما مشغول ام . اگر سائل ایشان آدمی حاجت او از غیب رواگشتی ، و چون افطار ایشان از چهل روز زیاده بودی فرشته بصورت آدمی قدحی پر شیر کرده آوردی و گفتی که لا یاکل ولا یشرب صفت ملکی است ، بمالونه تمام افطار کنند نیندندی و زبان ایشان منفذ احکام الهی و مبرک اسرار متناهی بود ، و هر کرا ارادت ملازمت ایشان شدی باوصاف مذکوره موصوف شده بارادت و محبت ایشان رسیدی .

کسی که ز دوده حضرت جنید است   از حظ هر دو کون او ناله است
ز بهر قطع شایخ ماسوی را   کشیده تیغ همچو برگ بید است

له ابو عثمان حیری : نام او سعید بن اسماعیل بن سعید بن مفسور الحیری النیشاپوری گفته (ص ۱۹۸) و سمعی (۱۸۲ ب) نام او را ابو عثمان سعید بن اسماعیل بن سعید بن مفسور گفته ، در ۲۹۵ م وفات یافت (تذکره کتبه : سلجی ۱۰ ، خزینه ۲ - ۳ ، قشیریة ۲۵ ، رآة الحفان ۴ - ۲۳۶) اما حیری منسوب است به حیره که محله ایست در نیشاپور (سمعی ۱۸۲ ب) و جمعی با سنا ر نتایج الادکار القدسیه (۱ - ۱۴۴) مینویسند که این حیره نیشاپور که ابو عثمان از آنجا است ماسوی حیره ایست که در عراق از قرای کوفه است (ص ۱۹۸) .
له الفاضل بن قوسین در نفحات هم منقول است ، ولی در هر دو تاریخ و فائش ۲۹۸ م آمده است بفرافخلاف نسخ زکریا ۲۹۵ م

گازرونیان می پیوندند بحضرت سید الطائفة جنبه ندادی و حضرت سلطان ابوالحسن^۱ گازرونی و حضرت سلطان ابوالحسن امیر گازرون بودند و سده هفت ترک کرده بارادت و رسید بحضرت شیخ عبداللہ^۲ خفیف شدند . در طبقات الصوفیه آورده اند که انتساب شیخ ابوالحسن در تصوف بشیخ ابوالحالی^۳ حسین بن محمد بن الفروز آبادی است و ارادت حضرت شیخ عبداللہ خفیف بخواجه محمد روم^۴ است و حضرت خواجه محمد روم رسید بحضرت سید الطائفة اند . چون شرف ارادت شیخ ابوالحسن بشیخ عبداللہ خفیف شد فرمودند که ای ابوالحسن هم ترادین و هم ترادینا دادیم ، تو علم و طبل افراز و تشریح علم و طبل در لطیفه او گفته آید انشاء اللہ تعالی .

کسی که زودده اسحق باشد . مردم نادر آفاق باشد
زندگر کوس دولت را بهمت صدایش نعمت نه طاق باشد

فردوسیان می پیوندند بحضرت جنبه ندادی . ابتدای فردوس از سمرورد است . زنده ایسان^۵ شیخ ضیاء الدین ابوالنجیب سهروردی و فردوسیان رسید یک پیر اند . روزی سید الطائفة نجف پیر آمدند بواسطه ای که حضرت شیخ نجم الدین گبری که یکی از اکابر فردوس اند و شیخ علاء الدین طوسی که یکی از اکابر طوسی اند بیان یکدیگر اخوت دینی داشته اند . قصه را هر دو اکابر بحضرت شیخ ضیاء الدین ابوالنجیب سهروردی آمدند و عرض کردند که عمر سببر آمد و کار هنوز به بنیاد . فرمودند که ما هم درین داغ مبتلایم . اگر روی مقصود بدین می خواهید در ربه ارادت کسی در آئید . گفتند که هر جا که حکم شود . فرمودند که ما هم هنوز شرف ارادت شرف نشده ایم . درین جا بزرگی است محرم اسرار و جامع العلوم والادوار که شیخ وجیه الدین ابوجعفر نام دارد ، بیایید ما هر سه کس در شرف ارادت او شرف شویم . چون بدین سعادت سعادت گشتند حضرت شیخ وجیه الدین ابوجعفر حضرت ابوالنجیب سهروردی و حضرت شیخ علاء الدین طوسی را خدمت دادند ، از کردند که بلا وای و سکن خود روید . مردم آنجای را توبه و ارشاد کنید و حضرت شیخ نجم الدین را دست گرفته تسبیح شیخ ضیاء الدین ابوالنجیب کردند و گفتند که کار این را شما بر خود گیرید که رسم درویشی از وی تازه خواهد شد . حضرت شیخ ابوالنجیب

۱ رجوع کنید به نشیه و ۴۵ ۲ رجوع کنید به نشیه و ۴۵ ۳ رجوع کنید به نشیه و ۴۵ ۴ رجوع کنید به نشیه و ۴۵

۵ شیخ ضیاء الدین ابوالنجیب عبدالقاهر السمروردی در علوم ظاهر و باطن کمال بوده است ، مصنفات و مؤلفات بسیار دارد ، منصب وی به دوازده واسطه بابکر صدیقی رفا میرسد و نسبت وی در طریقت بشیخ احمد غزالی است در ۶۳۳ هجری وفات یافت .

شیخ نجم الدین راجعت ماه در ملازمت خود داشته اند و آخر خرقه پوشانیده اند و گفتند که شما از مشایخ فرزندان حسنه . از آن روز باز دودن فرزندان شد . نسبت شیخ نجم الدین کبری و شیخ ضیاء الدین الراجبی بشیخ وجیه الدین الراجفی سرورری میرسد ، و شیخ وجیه الدین بشیخ احمد اسود و ایشان ممسک و علم دینی و ایشان بجهنم ادا و جنید لبری سقطی و ایشان بمروف کرفی و ایشان بدو لای و ایشان بجهنم و ایشان بجهنم لبری رضی الله عنهم . و نسبت فرزندان و سرور دیان از مروف کرفی ممتاز علی در و مروف علی رضا و علی رضا بموسی کاظم و موسی کاظم بحجف صادق و حجف صادق بمحمد باقر و محمد باقر بن الهادی و بن الهادی بحسین بن علی و حسین بن علی بمعلی و مفلح رضی الله عنهم .

حضرت شیخ زکری الدین فردوسی در رساله خود آورده اند که فرزندان جلد بحفرت شیخ نجم الدین کبری میسند و شیخ علی رضا نعمتی از پیر خود موسی کاظم یافته و امانت ببرد آن آخرین خویش داد و گفت که این نعمت نصیب نجم الدین کبری است که بعد از چندین نسبت فرزند خواهد آمد و برکس که رسیده بدگری داد و همین وصیت کرد تا رسیده بحفرت نجم الدین کبری .

کسی که دودن فرزندان است   ساد او بنجم الملت والدین است
برایت سلسله از بگوید   بالیشان گشته انساب و این است

طوسیان می پیوندند بحفرت خواج جنید لبری لبه واسط . فرزندان و طوسیان در یک خرقه اند ، اما شرط سیرت ایشان شمه ای آفت که سماع مزامیر از اصناف او قیام نشینند و در رقص در آیند و اذکار جهریه را متابعت نمایند ، هر چه رسد از خیر و شر سر باز نزنند و تتبع و تفحص در وی جایز اند از اند مضمون ما صنع الله فوالخیر در کار میزند و انعام برابر دهند در سلم و کافر تفریق نکنند .

برین خوان یحیا چه دشمن چه دوست

و مهران کافر و مسلم را برابر تفهیم کنند . هر کرا داعیه ملازمت ایشان باشد برین احوال اقدام نماید و خبر

صحبت انشیان مشرف نمود

کسی که دودمان طوسیان است   بنزدش کافر و مسلم برابر
چو اینان منظر رطت خداوند   حلال و رطت سوی اوست دایر

سهروردیان میپویندند بحضرت سیدالطایفه جنید بغدادی بسبب واسطه: شیخ ضیاء الدین ابوجنید سهروردی بدو واسطه بدو واسطه بحضرت شیخ ممتاز دینوری میرسند و شیخ ممتاز خلیفه حضرت سیدالطائف است. و ششمی از لطایف اینان آنست که حضرت شیخ ضیاء الدین ابوجنید سهروردی پیش از ارادت دوازده سال نفس خود را بعد هفت روز آب دادی و سه خورما بخوردی. چون بغیر خلدفت مشرف شد مدت سی سال خواب نکردی و شب و روز روی قبله نشستی. از عشق مافز از نظر مریدان انشیان مخفی نبود. این مقدار شایخ را که نسبت بخاواده مهرورداست بدودمان دیگر کم بوده باشد

کسی که دم از دوده سهرورد   زند با پیش بر او سهرورد
بگلزار وجدان بوقت سحر   شگفته بدو از دم سهرورد

این چهارده دودمان که معروف در شایخ اند شرح انشیان کرده آمد و دیگر دودمان که از انشیان استخراج شده اند و از سادات مستنبط گشته و از حضرت اوس قرن نشاء یافته گفته آید انشاء اللہ فی سبیل الله می آید. اما منشای خاندان اویسیم گفته آید همدردین لطیف که شیخ الطریقیت شیخ فرید الدین عطار قدس سره گفته است که قومی از اولیاء اللہ عزوجل باشند که انشیانرا شایخ طریقت و کبرای حقیقت اویسیان نامند که انشیانرا در ظاهر به پیری احتیاج نبود زیرا که انشیانرا حضرت رسالت پناه صلی اللہ علیہ وسلم در حجره عنایت خود پیر و پیش سید هندی واسطه غیری چنانکه اویسیان را داده رضی اللہ عنه، و این عظیم تقاضی بود و بس عالی تا کرا اینجا رسانند و این دولت بک روی نماید ذلک فضل اللہ یؤتیه من یشاء. و همچنین بعضی از اولیاء اللہ که طالبان آنحضرت اند صلی اللہ علیہ وسلم بعضی طالبانرا بجنب روحانیت تربیت کرده اند بی آنکه او را در ظاهر پیری باشد و این جماعت نیز داخل اویسیان

اند و بسیاری از شایخ طریقت را در اول سلوک توجیه باین مقام بوده است چنانکه شیخ بزرگوار شیخ ابوالقاسم گرگانی طوسی را که سلسله شایخ حضرت ابوالجناح نجم الدین کبری با ایشان پیوند و از طبقه شیخ ابوسعید ابوالخیر و شیخ ابوالحسن فرغانی اند قدس الله اسرارهم . در ابتدای سلوک ذکر این بود که علی الدوام گفتی اویس . حضرت قدوة اکبر اسیر نمودند که پیش از رسیدن مشرف حضرت مخدومی این فقیر را توجیه باین مقام بود که روحانیه متبرک حضرت اویس مرا درین راه آورده و داعیه سلوک زیاده کرده و باعث این دولت حضرت خضر علیه السلام شده و بعضی شایخ را که اول و هله این سعادت روی نماید آخر بدولت دستپاری بزرگی از بزرگان روزگار شرف سلوک نیز حصول میگردد و بعضی در آن ورطه از ابتدای آفتابهای بانشیند . چنانچه حضرت خواجہ نظام الدین گنجوی که اویسی بوده اند از ابتدای آفتابهای هم درین وادیه مانند چنانکه از اشعار ایشان بوی آن می آید

اگر به ز خود گلشنی دیدمی   گلی سرخ پا زرد از چیدی
چو از آن خود خورد باید کباب   چه کردم بدرونه چون آفتاب

و حضرت خواجہ حافظ که مقتدای مجذبان روزگار و پیرویای محبوبان پروردگار بوده اند ، ایشان هم باین دولت شرف بوده اند حضرت قدوة اکبر می نمودند که چون ببلده شیراز آمدم و با کابر آنجای شرف شدیم و پیش از انقای او این شعری عارضه بود :

حافظ از معتقدانست گرامی دارش   زانکه بخشایش من روح مکرم باوست

ازین جادانسته بودیم که او اویسی است . چون بهم رسیدیم محبت در میان ما و او بسیار مهربانه واقع شد . مدتی بهمدیگر در شیراز بودیم . هر چند که مجذبان روزگار و محبوبان کردگار دیده بودیم اما شرب و بیایر عالی یانتم . در آن روزگار هر کرا داعیه دانش نیابت ایشان می بود بوی توجیه میکرد و اشعار او بسیار معارف نهای و حقایق گشای واقع شده است اکابر روزگار اشعار ویر اسنان العیب گفته اند مگر بزرگی درین وادی گفته است که هیچ دریائی به از دریای حافظ نیست ، اگر مردی صوفی باشد شناسد .

و حضرت شیخ مدیح الدین الملقب بشاه مدار رشتیان نیز اوسپی بوده اند ، سببی مشرب عالی داشتند و بعضی علوم نوادر رز هیمیا و سیمیا و کیمیا و ریاضیات را آموخته بودند که نادر ازین طالب کسی را نباشد . در یک سفر که منظم زادها الله تعالی و تکریماً معم صحبت بوده ایم و استفاده مجدد نگیر واقع شده است .

لطیفه پانزدهم

در بیان سلسله حضرت قدوة اکبری و سلسله بعضی شایخ سلف و خلف و توارث نجوفاً
و مولد اینها و اسامی خلفای کل ایشان و فوائد اعراس و تحصیل فضائل بزرگوار از اکابر متقدمه
قال الاشراف سلسله الشایخ مسلسلته تمییز الی شجرة المقصود من ربط رابقی عند غلق من مرق المتقدمة
حضرت قدوة اکبری میفرمودند که هر چند که این فقیر از اکابر بشمارده و تا شتر تکلمه بهره یافته که شرح او از حد بیرون
است اما بنده پیورده و از خاک بر آورده خاندان بهشتی و دودمان چشتی ام . تقریباً را بی شهسور از حضرت شیخ
ابوسعید ابوالخیر انشاء میگردد :

من بی تودی قرار نتوانم کرد احسان ترا شمار نتوانم کرد
گر بر تن من زبان شود هر موی یک شکر و از هزار نتوانم کرد

این لطیفه بشمار کرده شد بچهارده شجره : شجره ۱ : در بیان سلسله شایخ که بدو دمان چشت و خاندان
بهشت میرسد . شجره ۲ : در بیان سلسله قادریه و غوثیه . شجره ۳ : در بیان سلسله کبرویه . شجره ۴ : در
بیان سلسله سهروردیه . شجره ۵ : در بیان سلسله نقشبندیه . شجره ۶ : در بیان سلسله شایخ سیویه که
نشای شایخ ترک است . شجره ۷ : در بیان سلسله شایخ نوریه . شجره ۸ : در بیان سلسله شایخ خضویه
شجره ۹ : در بیان سلسله شایخ شطاریه . شجره ۱۰ : در بیان سلسله حسینی و حسینیه که بواسطه سادات میرسد
شجره ۱۱ : در بیان سلسله شایخ فردوسی . شجره ۱۲ : در بیان سلسله شایخ که حضرت کبیر بن زیاد میرسد . شجره ۱۳ :
در بیان سلسله الفزاریه . شجره ۱۴ : در بیان سلسله شایخ که حضرت سید الطایفه میرسد .

شجره اول در بیان سلسله شایخ که بدو دمان چشت و خاندان بهشت میرسد .

نه سلسله حضرت قدوة اکبری و هولیس فرقة الارادة و الاجازت عن حضرت شیخ العارفين و قلوب
اکاملین حضرت شیخ علاء الحق والدین و هولیس فرقة الارادة و الاجازت عن حضرت قدوة العارفين و
زبدة الواصلین حضرت شیخ انجی سراج الدین قدس سره و هولیس فرقة الارادة و الاجازت عن قدوة الکاملین و عمدة

ع ۴ : یصل ع ۲ : رابق ع ۳ ، ع ۴ : المسدود ؛ ع ۵ : المستدود

ع ۳ : ندارد ع ۵ : شیخ الاسلام احمد بن الحسین کبیر بن زیاد

المآثرین حضرت شیخ نظام الحق والدین المروف بشیخ نظام الدین اولیاء سیدان المشائخ .

نسب حضرت شیخ انجی سراج الدین کو سرحد خلغای اودہ بودہ اند و اول کسیکہ از دیار اودہ بودہ و ولایت
هندوستان بشرف ارادت و خلعت شریف شدہ وی بودہ و اسم شریف وی حضرت شیخ عثمان اودہ . از بس کہ حضرت
سیدان المشائخ بری التفات زیادہ از اصحاب و اصحاب علیہ داشتند بلفظ انجی خطاب میکردند و نسبت وی انجی تبرک
بسیار رائدہ اند . در حدیث من کہ هنوز محفوظ نشدہ بودند بشرف ارادت شریف شدہ مسکن و موطن در خطہ اودہ
داشتند . ^{۹۲} والدہ ایشان بہ لکھنوی متوطن بودہ . بعد از مرور ایام و چندی از اعوام ^{۹۳} بہت دیدن والدہ مخفی
بہ لکھنوی میرفتند . اغلب احوال بخدمت بزرگوار وی و عمر شریف خود را در کنج خانقاہ گذرانیدی و رخت و اسباب و زیورات و
جز آن زیادہ نہ داشتند . در یک کنج خانہ خود می بودند و نگرفتند دیگر جای نشست داشتند . چون بعضی از اصحاب را
موجب ایما و جهت خلعت گزیدند از آنجہ خلعت ایشانرا ہم گزیدند . چون تذکرہ اسمای کبرای خلفاء بحضرت
سیدان المشائخ گذرانند بہ نسبت وی فرمودند کہ اول درجہ درین کار علم است چہ ایشان از حلیہ علوم دینی و
زویہ معلوم کسی مبرا بودند بہ مثال اشغال کردند و خود را بچنگ حمایت حضرت مولانا محمد الدین زراری بستند .
خدمت مولانا فرمودند کہ من او را بنفشہ ماہ دانستمند بگیر دانم . در کبر سن بہ علم اشتغال نمودند . چون حضرت
مولانا بہ نسبت ایشان اتمام زیادہ از دیگران بود کتابی در علم عرف و نحو و فقہ و اصول قواعد تصنیف کردند
و او را اشرف عثمانی موسوم کردند . بیشتر کتب مبتدیانہ و ارشدک فرہمت ضبط کردند و در حد افادت رسیدند
بہ ہ خلعت نامہ تمکرم اشرف شریف یافتہ و پیش از آنکہ ایشان بسوی هند راجت کنند خلعت نامہ را بہ دست
حضرت شیخ نصیر الدین محمود بسوی اودہ فرستادند و خود در خدمت مخدوم ماندند تا زمانی کہ حضرت سیدان المشائخ
بشرف الموت ^{۹۴} یصل حبسہ لوصل الحبیب الی الحبیب شرف شدند بدار الملک دہلی باشند و سہ سال دیگر در
خلیفہ سیدان المشائخ بکنبد خواجہ اجماع بودند بعبہ بجانب لکھنوی شریف بردند . بعضی کتب معتبرہ از کتابخانہ
حضرت سیدان المشائخ کہ باوقات خوش یافتہ بودند همراه خود بردند و آن دیار را از اوار غدار و آزار و ہزار

۹۲ م : لکھنؤ ؛ لکھنوی نام قدیم ہندوہ است کہ وطن شیخ علاء الحق مرشد سید اشرف بودہ .

۹۳ م : عوام ۹۴ م : لکھنؤ ۹۵ م : حبیب الحبیب الی الحبیب ؛ ع : جسره ...

خویش منور کردند و خلق خدای را بقبرش ارادت شریف میکردند چنانچه از ملکوت آن دیار و بادشاهان آن اقطار سربلندی
 ارادت و زمره سعادت در آمدند و عمر کمال یافته بودند ، در آخر عمر خود برای مولانا رکن الدین اندیچی که استاد
 ایشان بودند و جامع موقوف حضرت سلطان المشایخ را مبلغ زر و سوغات نفیسه از خواگه و ششمومات و ملبوسات
 بسیار فرستادند . چون وقت سفر آخرت ایشان را پیش آمد در سواد کهنوتی قدیم مدفن خود را مقامی تعیین
 فرمودند و از انواع الباس نساخ و اصفاف ملابس سلطان المشایخ که همراه برده بودند بر سر مدفن خود
 دفن کردند و در پایش مدفن بقبره منوره خود ساختند . از برکت مدفن لباس اکابر و ملابس باشر مقبره ایشان
 بقدر دهندشان و کعبه دوشان شد بزرگ و بزرگ

در مقامی که نشان کف پای تو بود سالها سجده صاحب نظران خواهد بود
 امید داشتند که تمام قیامت خلفای کبرای ایشان در مقام هدایت و بیت خواهند بود بالنبی و آل المودود .
 نامه حضرت مولانا شهاب الدین امام که شریفترین نعم الهی و لطیف ترین کرم ناقصی در باب ایشان بود
 که بمصعب امامت سرفراز شدند . چون خدمت ایشان بقبرش ارادت شریف نمودند خدمت خواجہ نوح که یکی
 از اقربای سلطان المشایخ اند فراموش شد که علوم دینی از وی دریغ ندارید و از مسائل مایحتاج ویرا تسلیم
 کنید . حجره خود که در خانقاه بود با ایشان تفویض یافت . در خدام مقام بسر میبردند . سالهای فراوان
 آرزوی این داشت که یکبار امام جماعت صوفیه شوم . چون این مصعب شریف بشیخ زاده راستین و
 صاحب نقوی و یقین خواجہ محمد امین ابن مولانا بدر الدین اسحق بنیره حضرت گنجشکر موقوف بود کسی را مجال
 تداخل نبود و ایشان منتظر این سعادت بودند چون سلیقه نعمه سرالی از موسیقار و لهجه خوشنوا لی
 از قفس طیار زیاده داشتند مصاحبی یافت شد . بوقت غیبت اعزّه اشاعت بامامت کردند . قرأه

قوانی و خفایا بمرتبه ای خوش خواند که حضرت سدهان المشایخ را تعابیت دلکش آمد و حالتی غریب و
 وجدی عجیب دست داد . تحسین بلیغ یافت . بعد از فراغ نماز چون بجای مسجود و راجع گردند مولانا
 شهاب الدین سر در قدم آورد و دست مبارک دراز کرده سر او را بر داشتند ، در وقت سر برداشتن جای نماز
 بر پای افتاده بوی بخشیدند . مولانا بسیار خوشحال شدند و باز سر بر قدم آوردند و انشاء فرمودند :

گر دست دهد هزار جامم   بر پای مبارکت فشانم
 ای سرور سروران ، دعوالم   بر یک سر موی تو فشانم

فرمودند اللہ اللہ چنان است . باز سر در قدم آوردند و نماز شهاب یافتند . بعد از آن ایام حضرت خواجہ محمد امین
 را داعیہ زیارت فرمودند حضرت گنجشکر شد . مولانا شهاب الدین را بر حکم نیابت امامت تفویض کرده
 رفتند . بعد از آن هم بنسبت ایشان آن منصب قرار دادند . مادام که حضرت سدهان المشایخ بمسیر
 اقتدائیت و اورنگ هدایت جلوس داشتند این دولت سعادت ایشان را بود .

حضرت قدوة البری میفرمودند که روزی حضرت سدهان المشایخ نیر بام برآمده بودند و جماعت اصحاب بر بام
 نقشه بودند و برخی بر پا نشاده . چون ذکر از ریافت اصحاب برآمده فرمودند که آن جوان را که نشاده است
 هر چند میگویم که از آبی که من و هنو میگویم و خدام گرم میکنند از وی و هنوساز و در چنین هوای سرد خود را رنج
 عار و برب در یای مرو نمی ماند . یاران رفتند و باین شکرده او را نصیحت دادند و تعظیمها کردند و
 مراد از جوان حضرت مولانا اند .

روزی حضرت سدهان المشایخ نقشه بودند و تذکره خلفاء پیش میگردانیدند و مهر میکردند ، بنسبت مولانا اتفاقات
 کردند ، گفتند که تو چرا خدمت نامه درست نمیکنی . خدمت مولانا انگسار کردند تا ایشانرا بعد از مدتی بدین شرف
 شرف ساختند . خدمت مولانا در میان اصحاب بسیار شریف زیاده داشتند . حضرت مولانا را چون سفر
 آخرت پیش آمد در جوار خاندان مدفون نمودند و هم در آنجای دفن کردند .

منه حضرت مولانا بهر جان الدین غریب که در شرح آداب و وصف رعایت اصحاب و در لطافت طبع فراخی دارد و آنقدر از خلوص اعتقاد و حصول اقیانوس که نسبت سدهای المشائخ ایشان داشتند و دیگر اصحاب را کم بود و ما نیز یکی از آن آداب آنست که مادام که رخت حیات بکار و انشای آخرت سپرده اند پای خود را بجانب غایت پور فراز نکردند و این رعایت ادب دیگری را میسر نشد و از اکثر اصحاب در ارادت تقدم داشتند، در وادی محبت و بادی خدمت از هم سبقت کردند، در ظرافت سخن و لطافت طبع آتی بود که در نشان او نزول یافته چنانکه میر حسن و میر خسرو و خوش طبعان دیگر بوسله لطافت طبع او فریفته او بودند. و حضرت شیخ نصیر الدین محمود اودهی تحصیل علوم غریبه بکلازیت وی کردند، و روزی سدهای المشائخ نسبت شیخ نصیر الدین فرمودند که کجای باشید و بهر فاقه که تحصیل میکنید؟ گفتند بخانه مولانا غریب. این موعده بر زبان مبارک فرمودند: **مرد رسته باش هر کجا خواهی باش**

و ویرا در حال وجد و سماع طریزی مختصر بود چنانکه از دیگری اگر آن نوع سرسری میگفتند که طریز بهائی است. حضرت توده الکبری میفرمودند که سبب کوفت خاطر شریف سدهای المشائخ نسبت مولانا بهر جان الدین غریب آنست چون عمر مولانا بکمال رسید و من وی بهشتا و سال کشید و صفت بفری و کلف عفری زیاده ظاهر شد جلوس بر فراش خوش و شادمانی نمود، بنا بر آن طبعی دوته کرده سجاده طور ساخته می نشستند. مولانا علی زینبیلی و ملک نوره الدین این را بسمع مبارک سدهای المشائخ نبوغ دیگر رسانیدند که مولانا انگیزه شغلی و سجاده نشینی کردند. بمکر و استماع حضرت سدهای المشائخ رنج شدند. حضرت مولانا می آمدند، حضرت سدهای التفات نمیکردند. چون مولانا دید که هیچ نوع رنج نکردت نمیکرد و بکاتم کده نشست و الهاب بهیادت عزای او آمدند. چون خدمت میر حسن و آمدند در حالت غریب و کربت عجیب یافتند. بحضرت سدهای المشائخ گناه مولانا در خواستند و بطریق پاکماچان استغفار کردند. بعد از مرور ایام بشرف خلافت شرف شدند و در عقب سفر حضرت سدهای چند سال ارشاد و اهدای خلق کردند، بعد از بدو گیرفته مسکن گرفتند و هم در آنجا بجوار حق پیوستند.

---

۱. ع، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۵۹، ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰،

منته مولانا و جمیه الدین یوسف ملاحکری از خلفای صادق و ندای و آتق حضرت الشیخان بود و در زهد و عبادت نظر نداشت و شرف یافتن مولانای برهان الدین غریب بارادت سلطان المشائخ بسبب مولانای بود و چنانکه و جمیه الدین بواسطه مولانا عمر ملاحکری بود . ششوف و فریقگی نسبت سلطان المشائخ (شیخان) را چنان بود که روزی بطرف خانقاه روی نهادند ، باصحاب گفتند که این راه بقدم باید رفت مگر از سر قدم باید می ساخت سه عاشقی که از سر قدم ننگد راه معشوق را قدم نزنند

همدین سخن بودند که حالتی غریب دست داد ، معلق زبان راه طی کرد . اصحاب قیاس کرده بودند که تا غایت پور دور است چگونه خواهد رسید . مولانا بچند معلق بخانقاه رسید سه

میرا دوست و عاشق زندگام   ندانند رفتن ره را سرانجام
شماری در ولایت چندیری بود چون آنجا آمد و پیدا شده آمده بفرس رسانید اگر خلیفای و منشی آن ولایت را

۱۷ م: «مولد نامی برهان الدین غریب... چنانکه وجه الدین بواسطه» ندارد ۱۸ م: «در است
چگونه خواهد رسید» ندارد ۱۹ م: بسم ۲۰ م: ترویجی ولایت؛ متمرّد یعنی
نافرمان بردار و مرد بی ارشاد اسم سگونی (فرانس) ۲۱ م: آنجا ۲۲ م: موسی

نازد و گرد و پس بخدمت آوردیم ، امیدوار چنانچه که بین اقدام او و صحاح ولایت صورت گیرد . فرمودند که مولانا یوسف مناسب اند . اقبال خادم بموجب فشارت خرقه خلافت آورد ، اباس فرمودند و همراه او ساختند . اول نصیحتی که نسبت مولانا فرمودند این بود که در ماندن و بودن بجهت حال بمن اقتدا کن و یک نفس از ملاحظه خالی نشوی و بواجبی اسرار بخلوتخانه برده نثار کردند . چون مولانا همراه او بنواجی چندی رسیدند در اندک ایام فتح شد و صحاح آنند یار بر آورده شد ، سکن و موطن همانجا کردند . اگر اعیاناً مردم آن دیار جهت ارادت درین جا می آمدند میفرمودند که برادرم یوسف در آنجا اند البته همانجا مستفید شوید و مرید گردیدید

منته حضرت فواجه ابوبکر بنشمره از خلع اصحاب و خلفای ولایت مآب حضرت ایمنان است . پیش از سرفراز شدن بارادق حضرت گنجشکر خدمت ایمنان بخدمت سدهان المشائخ طریق صحبت و راه رفاقت می سپردند . بحضرت سدهان المشائخ وعده داشتند که چون شما بقریف خلافت و ارادت حضرت گنجشکر شریف شوید اول کسیکه در رتبه ارادت شما در آید بنده باشد . و متنبه مقام ایفای وعده آمد بمرین رسانیدند که بنده بقریف این سعادت شرف میگردد و توقع آنست هر نعمتی که بوقت ارادت بحضرت از پر رسیده باشد مرا نصیب باشد . با حاجت پیوست ، در بیت آوردند ، فرمودند بحکم الله اول کسیکه در ارادت در آمد صالحی بود .

منته قاضی القضاة قاضی محی الدین کاشانی که از خلع اصحاب و خلفای ایمنانست با انواع علوم عزیز و فضائل عجیب آراسته بودند و جد ایشان قاضی قصب الدین کاشانی استاد شریف بودند . با وجود چنین فضائل و شمائل چون بقریف ارادت شریف شدند نعمت سنی و دولت هنی پیدا شدند

تشریف و قدوه اصحاب علم بود ، برو نگار صدق و ارادت بهست او بشتند

و متنبه حضرت قاضی بملازمت می آمدند قیام تمام میکردند بخلاف اصحاب دیگر که باین دولت سرفراز نبودند آنقدر احتیاجی عوارف خود عاین معارف که ایشان از حضرت استفسار میکردند دیگران را بیشتر نبود . و متنبه بقریف ارادت و خلافت شریف گشتند استاد او را از وفرا عن فراغ آورد و پیش سلطان المشائخ پاره کردند و طریق بجاهده و فقر گرفتند و در خلافت نامه ایشان آنچه بقلم مبارک نوشته بودند این است : بسم الله الرحمن الرحیم می باید که تمارک دنیا با نسی ، بصوبی دنیا

ضم ۳ : ندارد ۴ : بر اقصی ۵ : ضم ۳ : منته قاضی شریف قدوه اصحاب علم بود و نگار صدق و ارادت بهست او بشتند

و ارباب جاه پیل نشستی و دیر و قریه و ادرار و دلیف قبول کنی و صد ملک گیری و اگر مسافران بر تو
رسند و بر تو چیزی نباشد این حالت را نعمتی شری از نعم الهی و تکلیف کنی و در دام کردن نیفتی خان فعلت
ما امرتک و ظنی بک ان تفعل کذاک فانت خلیفتی و ان لم تفعل فانت خلیفته علی المسلمین^۱ ، و رحلت الشیطان هم
در حضور سدهاں المشائخ شده است .

منه حضرت مولانا و حبیب الدین پایی که از کل خلفای حضرت الشیطان اند در زهد و تقاوت از هم سبقت داشتند .
حضرت قدوة العبرای میفرمودند که وقتی مولانا به بارت مقبره منوره حضرت نجشیر^۲ در اجودین رفتند از نزد متبرک آواز
برآمد که بیای ای ابو حنیفه پایی چنانکه هم اصحاب شنیدند . روزی در خانقاه از دحام عجیب و کثرت غریب بود . کفش
مولانا گم شده . کفش خود را فرستادند . مولانا کفش را گرفتند ، در کور عمایه بسته و ذوق کثان راه خانه سپردن
گرفت و بعضی از اصحاب بمولانا عرض کردند که کفش جهت پوشیدن داده اند چرا نمی پوشید ؟ فرمودند که تاج ماست و تشاد فرموده
به سر خود بر گرفت این خاک راه تاج دولت را که داده بادشاه

چون رحلت کردند بر حوض شمسی مدفون کردند .

منه خدمت مولانا فخر الملت والدین که بکمال زهد و ورع آرامته بودند ، از خلفای حضرت الشیطان اند و حفظ کلام داشتند
و در سبزی گی چنان بودند که از خوارق اعراض داشته اند . روزی خدمت مولانا را تشنگی غلب شده و کس نبود که لیز و آب طلبند
از غیب دستی ظاهر شد و کاشه ای بر از آب آورد ، مولانا چون نگاه کردند دست بر کاشه زدند که بقیه است . فرمودند که
من آب کرامت نخواهم خورد . چون سمیع مبارک حضرت سدهاں المشائخ این سخن رسید فرمودند الکرامت لا ترد . چون
سفر آخرت الشیطان پیش آمد در خطبه سدهاں المشائخ دفن کردند .

منه حضرت مولانا فصیح الدین که قدوة ارباب فصاحت و زبده اصحاب بدعت بودند از خلفای حضرت الشیطانند و با انواع
علوم و فضائل آرامته و بحلیه زهد و تقاوت پیرایسته و در رتبه ارادت و خلافت از اصحاب دیگر سابق بودند چون قاضی
محمی الدین کاشانی و خدمت مولانا فصیح الدین جهت ارادت بحضرت سدهاں المشائخ آمدند جناب قاضی را زود شرف
در اادت شرف ساختند . مولانا فصیح الدین را گفتند من از روحانیه حضرت شیخ بکر استیجازه^۳ بگیرم تا چه زمان شود

۱ ه م : خلیفتی ۲ ه م : از دحام ؛ ۳ ه م : از دحام ۴ ه م : استخاره

بعد از مدتی مولانا باز تصدی این دولت شده . فرمودند بیا بیاید که حضرت شیخ بگیراجازت دادند ، در رقبه ارادت آوردند . و از حضرت بکیر چون ششای هند مذکور گردند حضرت گنجهشکر باشند و از حضرت شیخ اکبر خواجہ قطب الدین بختیار اوشی قدس سره و سفر ایشان هم بحیات سلطان المشایخ شد .

نه خسرو ملک و خدیو سلطنت شمال حضرت میر خسرو ترک الله از خلعت خلعت و مخصوص ندای حضرت ایشان اند و آن مقدار افتخاراتی که باطنی که نسبت ایشان بود با محاب دیگر کم بود و تشریح حال وی از ندایت تا نهایت در لطیف شعرا گفته شود انشاء الله تعالی

در پیش شمع خسرو خنجر اگر زنده دم گویند راست طبعان شیرین زبان ندارد
در گفتن معارف اصحاب معرفت را چون این جهان معنی دیگر زبان ندارد
صحرای که ریخت یزدان در محراب نفاس جز جان ترک دلها دیگر مکان ندارد

نه مختصر خیالات عجیب و مبسوط نکات غریب امیر حسن که حسن منی در صورت اشعار ابدار و صورت سیرت در الفاظ نازک آشکار نموده از خلفای حضرت ایشان اند . آنقدر از انوار لطیف و احسان که نسبت این بزرگوار از حضرت سلطان المشایخ صادر شده بر دیگر بنود و ایشان مخصوص با سرار ظاهر و باطن بوده اند

حافظ گوهر نظامی را جز حسن نیست کس بحسن مقال
همه انظارش از زبان فصیح نازکی دارد و خیال کمال

نه حضرت مولانا بیداء الله والدین اودهی اودهی از کمال خلفاء و مکمل ندای حضرت ایشان اند و گاه گاهی مردم ایشان را در الامانی هم گفته اند ، بزرگوار علوم آراسته و جلیه منی پیراسته ، مجرب روی بمرتبه ای داشت که پاران دیگر را نبود ، از طوین موقوف ملکان صاحبان الله عن الحدیثان برید و بارادت حضرت ایشان شرف شده و در طهارت ظاهر و باطن کمرته ای میگویند که هر روز در آب می در آمدی و در هر نفسی از دریای ماسوای به آمدی .

نه حضرت شیخ مبارک گویا موسی که مملو محبت پیر و مستحون بختی بی نظیر بوده اند و امیرزاده ایشان را نیز گویند . از خلفای حضرت ایشان اند و آنقدر از رفو مطلقه و مرسله معافه که نسبت ایشان از حضرت سلطان المشایخ

صادر شده نسبت دیگری کم بود. اصحاب و احباب وی چنانکه حضرت شیخ نصیر الدین محمود و مولانا علاء الدین و اشغال آن هر که از ملازمت سلطان المشایخ تراضیت فرمودی میفرمودند که برادریم شیخ مبارک را بگو بپای تو در راه دیده روید. ادای حقوق را آنچنان اقدام میکردند که از دیگری نبود.

منه حضرت خواجہ سید الدین کره که نفا و علم و فضائل و باطنی عمل و سیرت حضائی آراسته بودند از خلفای خلس حضرت ایشان اند، در ابتدای حال بجاه و مال پیوسته. چون بشرف ارادت در آمد از سریر جاه و مال اعراض کرده طریقی بجاهده و ریاضت و بسیل سلوک و سیرت پیش گرفته. و قتیقه سلطان علاء الدین بر سر سید طفت و اورنگ مملکت حبس فرموده خدمت ایشان را یاد کرده که شخصی سر فرزند کند. بر من رسانیدند که در راه ارادت اصحاب تعویض و سیرت ارباب توف در آمد و بشرف حضور سلطان المشایخ سر آمد.

منه حضرت شیخ قطب الملک والدین که در علم و عمل یگانه بود از خلفای کمل و ندای کمل حضرت ایشان است و از آباد و احباد در گوشه عزلت بسر میبردند و سرگز باموال دنیا و اصحاب جاه میل نکرده و بهضاعت کمرته ای سر آمده که در نشان او اخلاص میخواندند:

نصیر من بوسد بهمت مرد قانع را قدم ماده سنگ خایه بندان پای مردی صردری

جز برای ادای نماز جمعه و صلوة غسه از گوشه زاویه پای بیرون نمیخارند. سلسله نسب او بحضرت امام اعظم (ع) و کوفی میرسد و تقدم اکابر هاشمی بوی بود. شغف و محبت بحضرت سلطان المشایخ بمرتب ای داشت که هرگاه کسی نام پیر بوی بردی جو بیار از چشم کشادی سه

بیاد قامت آن نازنین سرشک و چشم بر زمین که ببارد درخت ناز بر آید

و از غلبه شغف که بحضرت سلطان المشایخ داشت بزیارت مرقد منوره حضرت بگیر در اجودن نرفته.

منه حضرت شیخ قطب الدین منور و حضرت شیخ نصیر الدین محمود از قدما می خلفاء و از طرفای ندای حضرت ایشان اند. این مرد و اکابر در یک روز بشرف خلعت مشرف شدند. چون شیخ قطب الدین را بلباس خلعت

ملبوس کردند فرمودند که شیخ نصیر الدین محمود را بپایید . ایشان را هم بلباس خلعت ملبوس ساختند . اصحاب مبارک کردند . حضرت سلطان المشائخ فرمودند که هر دو عزیز بیکدیگر کنار بگیرند و از جهت تقدیم و تاخیر چیزی بخاطر راه ندهید که رتبه هر دو شما نزو برابر است . بتقریب این مصلحت بر زبان مبارک زدند :

حضرت همان است و مسیحا همان

روزی حضرت سلطان المشائخ نشسته بودند که حرفی در نقیبت ایشان برآمد . فرمودند که مرغی حال مرا هر دو اغزه بال اند که چنگ ایشان هم پرند . آنجا که حضرت شیخ قطب الدین بحضرت شیخ نصیر الدین محمود فرمودند که ستری که حضرت سلطان المشائخ پیشما در میان نثارده اند بگوئید . گفتند انصاف کنید ، اسراری که سلطان المشائخ پیشما گفته اند من گوئید . گفتند نه .

پس همچنانست که خود گفتند

غشقی که ز تو دارم ای شمع چهل
دل داند و من دالم و من دالم و دل

چون بسمع مبارک سلطان المشائخ رسید تحسین بلیغ فرمودند . چون حضرت شیخ قطب الدین را حضرت کردند فرمودند که عارف و حقیق تو شیخ جمال صافوی از حضرت بکبر بوقت خلعت یافته بود و این فقیر هم از حضرت شیخ بکبر خلعت گرفته هم در آن راه آدم و از شیخ جمال الدین صافوی تربیت و نوازش یافتیم . فرمودند که این کتاب مذکور را با فوائد بسیار بتو میدهم بفرست آنکه فرزندی از فرزندان من بتو خواهد آمد باید که از وی نعمت و تربیت دریغ نداری . امروز موجب وعده جد تو آن کتاب باز بتو میدهم و آن نعمت و تربیت بتو ازانی میداریم ، زینهار سرسری مدالی که و دلیتی بزرگ بتومی سپارم .

حضرت قدوة الکبری میفرمودند که هر چند که خلفای حضرت سلطان المشائخ هم بر سنده شیخوخت و ارشاد و بر جاده شریعت و اتقید بودند اما حضرت شیخ نصیر الدین محمود را حقیقتاً ولایتی کرامت کرده بود که بدان رتبه هیچ کس از خلفا و توارسین و آنقدر از آثار ولایت و کرامت و انوار هدایت و عظمت که از حضرت شیخ نصیر الدین ظهور یوست از هیچکس ظاهر نشد بلکه در همه هندوستان هیچ صاحب ولایتی بمقامت ایشان نتوانست رسید چنانکه این سخن بنزد هم مشهور و معروف است

غلام تحت بلندش ایاز تقواست   کسی که صفت او چون نصیر محمود است
نسب حصول و حصول خدا بخواص   مکینه منزل و ادلی مقام محمود است

له چهل شهرست در ترکستان که در حسن مردان مشهور است (استیلا) که م : تفاوت

که م : ندارد

منه امام صدام قدوة الانام شیخ الاسلام مولانا فخر الدین زرادى که قدوة علمای روزگار و زبدة فقهای نامدار بوده اند، از کمال خلفاء و مکمل ندای حضرت ایشان اند. در علم خلفای کبار و اصحاب اسرار آنقدر که مولانا بحکم علم غریبه و حله فصوص مجید آراسته بودند کم کسی بود و ارتفاع طاعری و باطنی به نسبت مولانای از حضرت سلطان المشائخ چنان بود که احباب دیگر حسد میکردند.

حضرت قدوة اکبری سیر مودند و انقشندی از نخبه ادب و ملکى مذهب که عمده فضیلى و قیده ملجای عصر خود بود. بعد از مدت سلطان المشائخ آمده بجزق رسانید که انشعب در خواب دیده ام که درى از آسمان گشاده فرشته بر دست طبق ترصه و حله سبز بر دی پوشیده سر بر زمین نهاد، از وی استفسار کردم. فرمود که ملکى ام و درین طبق علوم من لدنی است، به سر و پیش شرف پوشیده می برم که در سینه بی کینه و صدر گنجینه مولانا فخر الدین زرادى بریزم چون از خواب در آمدم نشان جستم نشان باین حضرت دادند. سلطان المشائخ فرمودند که آری این بزرگوار صحن زمان این جا بود و غالباً در گوشه خانقاه باشد. چون تفتیش کردند از همانجا پدید آمدند. آن دانشمند حضرت مولانا را بتعظیم تمام دیده چنانکه بکلیله توپیم و کرم باصنام کردند و کتابی از فقره از وی گزرا نند.

منه زبدة اصحاب ملاحه و عمده ارباب صباحت حضرت شیخ تاج الملت والدین که بزرگوار تفاوت آراسته و بحلی تفاوت پراسته از خلفای کبرای و مخصوصان عظمی حضرت ایشانند. اگر چه در بدایت حال از ارباب جاه و جلال برده اند اما در آخر شرف ارادت و سعادت خلعت شرف و منور گشت و طریق فقر و فاقه و بسیل مجاهده شاقه بجهنم گرفت و بادیه توحید و وادیه تفرید سپردن

ملکت عشق ملک شد از کرم الهیم نشت من و بدین غم این است بجای شایم
صورت و معنی شایه جلال جهان آرای و صفات زمان پیرای حضرت سلطان المشائخ بود بنا برین سعادت شایه صحت
اصحاب را تشوف بدیداروی و اجاب را عطف با تیاروی زیاده بود
از آن بیای مسهی سروا قسم چون گل که اندکی شبا لنگار من ماند

۱ م : فقهای ۲ م : سرسینه ۳ ع : سبوی زمین ۴ م : ملکت عشق شد

۵ م : جان ۶ ع : شبا صحت و شرف سیرت

در مجمع صوفیه و در مجلس طایفه علیه حالت سماع ایشان را غالب بود و از آنکه اصوات از اسیر ماطن^۲ را جالب، بقولان اگر جان نثار میکردند هنوز کم بود چه جای خلعت و اموال. در راه دیوگیر بوقت رحبت بمنزل کشتون^۳ چند روزی تا سیاه دست داده، چون حالت نزع رسید تبسم کردند، حاضری انشا کرد و

عاشقی را یکی مسرودن بدید   کوهی مرد و خوش همی خندید
گفت پیر ابوقت جان داون   چیست خندیدن و خوش افتادن
گفت خوبان چه پرده برگزیدند   عاشقان پیش نشان چنین میرند

منه قدوة اصحاب طرافت و زبده ارباب لطافت و عده فصحای انجمن مولانا ضیاء الدین که بزیور خضائل الهی و حلیه شمائل نامتعالی آراسته با انواع صنون تصانیف و اصناف صنون تالیفات پیرایسته، از خلفای کبرای و قدمای طرافای حضرت ایشانند، هر مجلسی که آن عزیز بودی گوش فغانندی روزگار بر وی، و بر محفل که او نشستی صورش فصحای نامدار صوبوی او بودند. هم از حدانت من مجاورت آستانه ضبط انوار ملازمت نموده منزل اسرار گرفت و بنیات پر آورده متوطن شده. چون طبعش نریم آرای سلاطین دهر و مجلس پیرای خوانین مصر بود در میان عمر ملازمت سلطان که انار اللہ برهانه رسیده بسبب این جام اقبال و ساغر مال کشیده، در سلطنت فیروز شاه چون عرش بصفای درسد وجه معاش مایحتاج حاصل کرده عزت گرفت و طور سلوک صوفیه پیش نهاد و بانشاء کتب نوادر و تالیفات رسائل متفاضر چنانکه شای محمدی و صلوة بگیره و حرمت نامه و عنایت نامه و الهی نامه و آثار سادات و تارخ فیروزشاهی که ضم تارخ شاهان و جامع آثار شافعشاهان است شروع کرده با حسن الوجهه از آن عهده برآمد. اثر صحبت سلطان الشانخ به نهایت شرب صوفیه کشیده و نهایت غصب فقر و فاقه رسیده چنانکه در وقت سفر آخرت مردانه فراسیده و از دردم و دنیا و اموال دنیاوی کلی و جزوی دست کشیده بود حتی که گفت فقیرانه یافت، در جوار حطیره سلطان الشانخ بنایان والده خوشی مدفن یافت رحمه الله علیه.

منه مبداء ارباب تقوی و کعبه اصحاب توف نظر الوار دینداری خواجه موسی الدین الفاری که از سر سلطنت روزگار و منفعت کار و بار بصددق و اخلاص برخاسته بر لایحه خلعت حضرت ایشان در آمد. از آن حین که بشرف اراده شرف نموده طرفه الحین

۱۴: ۲: ناطق ۱۴: ۳: حالت ۱۴: ۴: علم ۱۴: ۵: کتون ۱۴: ۶: علم ۱۴: ۷: کتون

۱۴: ۸: خنده ۱۴: ۹: علم ۱۴: ۱۰: از بیشتر ۱۴: ۱۱: نقبت

سبوی ارباب جان و جلال و صاحب اموال میل نکرد و خلوص و اعتقاد و خصوص القیاد که بنسبت اخفاد و اولاد حضرت نبوی صلی الله علیه وسلم ویرا بود کم کسی داشت و هر نفسی باین وسیله بدرگاه پروردگار امیدوار بود و از دولت سماع و شمولک ایقاع^۱ بهره ای نبرد داشت که در اصحاب ششترالیه شده و با انواع عباس خصوصیت و کسوت خلوصیت کردی از سلفان المشائخ مخصوص بود کم کسی شرف یافته باشد . خدمت خواجہ میفرمودند که چون مکتوب من تشریف ارادت یافت بوضع عالی رسانید که جهت فرزندانش شکستہ خاطر م . فرمودند که اقبال خادم قرص نان و خربابیار . آوردند ، بوی دادند . در اندک فرصت نفس مبارک بطور پیوست و بشرف حضور برادر ، موسوم بنورالدین محمد الفخاری شده .

منہ جامع فنون خصوصیت و صاحب ششون خلوصیت خواجہ شمس الدین خواهرزاده امیر حسن شاعر که از حلق خلغای انسان اند ، از بدایت حال بحدیث عرف و محبت خالص سلفان المشائخ سر فراز شده ، طرفه حالتی در نماز داشت که مدام مشاهده حال جهان آرای حضرت سلفان المشائخ ندیدی تحریر بنسبتی و رین بیت انشا کردی :

در آشنای نماز ای جان نظریه یافت دارم   مگر از قامت خربت قبول افتد نماز من
چون او را بیماری پیش آمد طبیب آوردند . گفت بیماری اخلاط نیست کبد بیماری اخلاص است
ماجرای دل دیوانه بگفتم به طبیب   که هم سبب در چشم است بقلبت بازم
گفت ازین نوع حکایت که ترکش مسودی   در د عشق است ندانم که چه درمان سازم

حضرت سلطان المشائخ بعبادت آن مولف عشق روان شدند ، در ران میرفتند که خبر آوردند که آن بیار لکار و انصرای وصال محبوب رفت بصیت و انشا کرده بودند :

پیش از آن دم در گاهم بعبادت بسر آید   جان بدید از نگار از سر حسرت بدر آید

منہ زایر الحرمین و سایر النافقین مولانا نظام الملک والدین از خلفای کبرای حضرت الشیخان اند ، مولود مولف شیراز داشتند ، ببباس تفاوت و زیور تفاوت آراسته و با انواع علوم غریبه و اصناف معلوم عجیب پرآسته و سیرت اهل تصوف و سرسیرت توف داشته ، از نعمت سماع کمل حظ کامل داشته .

منہ قدوة ارباب عشق و زبده اصحاب صدق خواجہ سالار سنین^۲ که بشرف زهد و وراعت و بوصف تعبد و

۱ منہ ۳ ، خم ۴ ، جم ۵ : التیاع ۶ ع : دولت صنایع کمل حظ...

۲ خم ۳ : خواجہ سالار سنین

و تفاوت شرف و موصوف برده ، از خلفای کمل و ندای کمل حضرت ایشان اند . چون بشارت ارادت و خلعت حضرت سلطان المشائخ شرف شده از اعتباری حال گشته خلوت و عزلت گزیده ، اثر صحبت حضرت سلطان المشائخ بیرون وی چنان جای کرده بود که هرگز نفاذ بهال جهان آرای و ملاحظه خیال علمپسای وی کردی محبوب خاطر و مغرب باطن گشتی . حالت سماع موثرتر از یاران دیگر داشته . روزی جمعی صوفیه و جمعی ذوقیه اجتماع کرده بودند و قوالان سماع در دادند . این شعر حضرت مولانا خواجہ سالار در کار شد :

از سر زلف عرومان چمن دست بهار
سبز زلفش اگر دست رسد باد صبارا

در آخر عمر مرضی حایل شده و جان بجان بخش داد .

منه^۱ مفر آفاق و گزیده طیبه^۲ امراق^۳ مولانا محمد الملت والدین حیری که از قدوه اصحاب و زبده ارباب خلعت حضرت ایشان اند ، بشمار علمی و حضرات سنیه^۴ اهل علم آراسته بودند و شرب عشق مولانا را غالب بود و حفظ آیات قرآنی و قرائت کلمات قرآنی نبوی حصول داشت که بجز شنیدن قرأت یاران را بجا دست وادی .

منه^۵ خراج خدمت مولانا شیخ شهاب الدین کنتوری که بشارت زیادت کلمه موعظه زادها الله تشریفاً و تکریماً با حسن الوجود دریافته ، از خلفای کبرای حضرت ایشان اند . بهمه^۶ غنویان طرایف و شبنون عطایف از یاران ممتاز بوده اند .

منه^۷ عمده اولاد رسول و زبده احفاد بتول ، نتیجه^۸ سلالة مصطفوی ، دود^۹ فعال مصطفوی سید محمد که از خلفای کبار و وزرای نامدار از حضرت ایشان اند . منظر اسرار الهی و مصدر انوار نامتناهی بوده ، از آباد و احباد شرف ارادت و خلعت این خانه ان شریف و دودمان لطیف یافته آمدند . چون خباب سید از محرابی بطون بفضای ظهور آمده بحضرت سلطان المشائخ بردند . جد بزرگ ایشان سید محمد کرمانی و جد مادری هم حاضر بودند . برای تسمیه هرکس که از حضرات مجلس انامس نمودند انگسار میکردند و بحضرت سلطان المشائخ توجیه می آوردند ، فرمودند : نام من محمد و نام جد این کودک و مولانا را نیز نام که مناسب است که ایشان را هم نام محمد نصیم^{۱۰} بده هر کدام مبارکباد کردند و انامس مبرک را اندند . حقیقی هم را در قریب الدیام بطور رسانید ، چون بحد بلوغت رسیدند پدرش بحضرت سلطان المشائخ آورد و بشارت ارادت رسانیدند . در آردان جوانی و زمان عنفوانی با امور اشتغال روزگار

۱: ۲: معاین ۳: امراق بمعنی عالی نژاد بودن (فرانسس) ۴: ۵: حیرتی

۶: ۷: سلالة بمعنی خلعه ، اولاد (بیان) ۸: ۹: سید محمود ۱۰: ۱: بلاغت

و احوال دیار اشتغال نموده، همدرا آن هنگام از اعلیٰ راتب جاه و جلال المرافض کرده طریقی مجاهده و سبیل نشاهده سپرده و بحضرت سلطان المشایخ شریف حضور یافته و از اصحاب کبار و احباب نامدار مشایخ الیه و موسی الیه و خدمتی شایسته و ملازمتی بالیه از وی برآمده که الفاظ متبرکه و اقوال موعظه را جامع آمده، اگر چه اکابر دیگر و تأثیر اصحاب ملفوظات شریف را جمع نموده اند بهتر ازین دست نداده که بقول هم طوائف و مامول هم طرائف شده و سبب حدیث جمعی گم گشتگان بادیه خلعت و موجب رعایت زرد راه نامزدگان و ادب خلافت شده بکف بقصد اصحاب عرفان و موجب ارباب وجدان آمده آئینه روی نمای مقصود و جام معرفت گشای معبود گشته.

منه خورشید ملک نظر جمشید قلندر که از خلعت خلعتی کبار حضرت انیسان اند و این جمشید جماعت کش زرد قلندر آن روزگار و فرقه بگردان اسرار بود. چون بشرف ملازمت حضرت سلطان المشایخ شریف شده و چند روز بخانه عالم پناه کهن گشته موقت از وی روادات و موصفت البهار الهامات آمده، از خلوص اعتقاد در رتبه عبودیت حضرت سیدی المشایخ در آمدند. چون در خور الباس خلعت و از در استثناس مجانبست و پنهان فرقه اجازت ملوک ساختند.

منه علی سعید و عثمان سرپرست حضرت شیخ فیدر از خلعت خلعتی حضرت انیسان اند. به نسبت اصحاب دیگر اتفاقات مکرمانه بر انیسان زیاده بود و در خدمت بر تبه ای میگوشتید که از خدای دیگر سبقت گرفته.

منه قدوه خدام عظام و زبده ملازمان کرام صاحب جمال و جلال بابا اقبال که از خلعت خدام بوده اند، آنقدر لطف و عنایت و عطف و رعایت که نسبت بابا اقبال بوده به دیگر خادمان نبوده چه محرم اسرار و سرآ و جباراً وی بودن. هر چند که حضرت لالایز خدایت و حلیه ملازمت آراسته بودند از خدام دیگر منقبت زیاده داشتند و سکین اسرار از اندک و بسیار بر انیسان در میان می نهادند و از هر عزیزی که لغزشی واقع شدی ویرا در میان گرفته و فسخ کردی.

منه مظهر طایف و مهدر طرائف خدمت شیخ نطف الودین از خلعت خلفاء و مکمل ندما می حضرت انیسان اند. آن مقدار مجمع اسرار و رجع انوار که انیسان بودند از اصحاب دیگر کم بود. انفاس تبرک به نسبت انیسان بسیار صادر شده و بانزک فرقت آن هم بطور پیوسته. تحقیقی هر چه نسبت کسی مقدور کرده باشد هم از زبان رین طایفه می بر آرد.

لے م: مؤثره لے م: ندارد لے م از در معنی در خور، لائی (فرانسس)
 لے م: استثناس بمعنی آشنائی (استثناس)

نباشد آنچه اندر لوح محفوظ ز ایشان از زبان صادر نباشد
 بر چه نیک و بد گوید ایشان جز آن اندر جهان ظاهر نباشد
 منه حضرت شیخ برهان الدین دولت آبادی که با ذرایع علوم ظاهر و باطن و با اصناف مخوم صوری و معنوی پیرایه بودند
 از خلفای حضرت ایشان اند، از اعلیٰ مراتب جاه اعراض کرده، طریق ملازمت سلطان المشایخ سپرده اند. در خصوصیت و
 خصوصیت ایشان چنان تمایز شد که تا آن زمان که بحضرت سلطان المشایخ ایشان بودند خطاب رکالت بدیگری نبود.
 منه مسعود سعادت سرمدی و محمود بیادیت ابدی خدمت ملک زادن مسعود یک که بقانون فضا ئل آراسته و
 نشیون شمس پیرایه بتخصیص مغبین شمر سنجوب بوده، از خلفای حضرت ایشان اند. چون در بدایت حال بجاه و جلال
 و منصب کمال داشته در بیان عمرند طور نظر سعادت و ملحوظ بالفتات مساعدت حضرت سلطان المشایخ شده
 در طریق عقیدت و بسیل خلوص بچالاک میسر کرده، باندک فرحمت مقامات سلوک راهی کردن، شرف نصرت
 حذب جلی شده. سخنان وی بسیار عالی شرب افتاده اند. چون الفتات حضرت سلطان المشایخ به نسبت وی زیاده
 از اصحاب دیگر شده جماعتی بتعصب غیبتی میکردند. میفرمودند که یاران وی را منذور دارند که هر که هر چه بگوید برابر او
 برآورد.

منه ملک ملک تصوف سادک سلک شرف ملک بقاء الدین کرد که بزیر زهد و عبادت آراسته و بحلیه تمیز و تفاوت
 پیرایه از اصحاب ولایت قاب و خلفای هدایت انتساب حضرت ایشان است. تنوع سماع و اتیانغ نغم و اوضاع
 زیاده از اصحاب دیگر داشته و بطریق عقیده و خلوص پسندیده بخوئی سلوک کرده که حد بنظر همان باشد و الفتات انظار
 واردات و آثار الهامات به نسبت وی از هم بنشیر بوده و باستحقاق از سایر خدام تمایز و اکثر در بیان مکارم
 اخلاق و تبیین دایم اشفاق حضرت سلطان المشایخ بوده. بسیار اوقات در وجد و حال مستغرق بدریای خیال و
 وصال بوده.

تشریح اعداد خلفای ولایت نهاد از چیز بیان بیرونست، تیمنا و تبرکاً چنانچه اسامی درین مجموع مذکور شده و اگر نه
 از حد خاور تا باختر بقعه ای و مقبره ای نیست که از مریدان و مستفیدان سلطان المشایخ پیر نیست

له ۲ : رقم ۲۵ : شرف ۳۱ گدا در "ع" و فم ۳ و فم ۴ : م : برابر آورد

شمار زمره خدام آن علی سیرت چگونه شرح دهم کن شمار بر دست
هم مرید و هم معتقد شرف و عزب چنان پُر اند که گوهر به بحر نخل نیست

بعضی اکابر و آثار که نسبت بحضرت و طب الاقطاب شیخ نصیر الدین محمود چراغ دہلی دارند گفته می آید . حضرت
قاضی عبدالقادر و شیخ حمید الدین لاهوری و شیخ الیاس و شیخ علاء الدین الدن و شیخ محمد ساوی و حضرت شیخ حکیم
صدر الدین و حضرت سید محمد گیسو دراز که جامع علوم ظاہری و باطنی بودند ، صاحب تصانیف رالقی و تالیف صادق بود
ولادت وی چارم ماه رجب سنه درمن عشرین و سبعمائیه و عمر کمال یافته ، صد و شش سال چار ماه نوزده روز
بود . وفات وی بوقت چاشت روز شنبه شانزدهم ماه ذی القعد من خمس و عشرین و ثمان مایه . مرقد
مبارک وی در ولایت دکن بقعبد کلبرگه .

حضرت قدوة اکبری میفرمودند که چون بترت ملازمت حضرت میر سید محمد گیسو دراز مشرف شدیم آنقدر احوال و معارف
که از خدمت وی بحصول پیوست از هیچ ششای دیگر نبود . سبحان اللہ چه ضربه قوی داشته اند . مدتی در ولایت دکن
بقعبد کلبرگه اتفاق نزول افتاد و دو مرتبه در آن دیار گذر را بیت علای شده (و هولیس خرقة آلا رادہ)
و آلا جائزۃ من شیخ نظام الدین اولیاء البداؤنی) . و هولیس خرقة آلا رادہ و آلا جائزۃ من حضرت
الکبیر و صاحب السریہ حضرت شیخ فرید الحق و الدین المعروف بکجشکر قدس اللہ سرہ .

منہ حضرت شیخ جمال الدین هانسوی از خلفای کمل حضرت شیخ بکیر اند و از وی شیخ برهان الدین هانسوی
و از وی شیخ منور قطب الدین هانسوی و از وی شیخ نزار الدین هانسوی نقل گشت .
منہ حضرت قطب المشایخ شیخ علی صابر که از کمل خلفای حضرت بکیر اند و اندکی فتوی در بیان واقع شده بود و
باز رفع او با حسن وجه حاصل گشته .

منہ حضرت مولانا داؤد که نیز بر علوم ظاہری و باطنی پیرامته بودند و از ابتدای تالیفات بعزت و خلوت عمر شریف
گذرانیده چون مسکن مولانا بقریہ پالی متو که از قریات قعبد ردولی است بوده بنابر آن حضرت بکیر دوسه مرتبه در وقت

له نصیر "هو" راجع به شیخ نصیر الدین محمود چراغ دہلی ؛ علم ۳۳ ، علم ۳۴ : الفاظ من قومین ندارد

علم ۳۳ : تفسیر

آمدن به اوده بقره^۱ لکور نزول فرموده اند و یک اربین پاسبان خاطر مولانا را بگوشته مسجد که در قره مذکور است کشیده اند و بقیعه^۲ ردولی نیز تشریف آورده اند .

فصل حضرت مولانا تقی الدین که از ابتدای حال بفقرو فاقه گوشیده اند ، از خلفای کمل حضرت کبیراند و برادرزاده مولانا داود میباشند . حضرت ندوة ابرکی^۳ نمیرمودند که کمال حال مولانا تقی الدین ازین جا قیاس میتوان کرد که در رجال الغیب یک تن فوت نشده ، بموجب اشعار بر مولانا تقی الدین آمدند که در دایره رجال الغیب در آیند ببدل شخصی که فوت شده . مولانا بنابر مسئولتی گفتند مستحاجزه بر غنیفه^۴ مکره^۵ مشکو که کنیم که چه فرمایند . آمدند واقع حال بر بی بی نمودند . گفتند رجال الغیب چه طور مردم اند اصل و عیال دارند یا نه ؟ بر رجال الغیب آمده استفسار کردند . تبسمی کردند . باز رفته بحضرت بی بی گفتند . فرمودند که رجال الغیب مردم بی خان و مان اند که این چنین سرگردان شمار چه نسبت . رجال الغیب گفتند سبحان الله چه مردانند که از علو^۶ حال و سمو^۷ جلال منصب مارا در نظر آورده اند

چه مردانند اند راه دادار   سخنان از مردم و گلم کرده آثار
ز عالمی مرتبه در چشم ندارند   نظام و حال سپید و شصت اختیار

مرقد مشوره حضرت مولانا داود بر لب کول که در موضع مذکور است و مزار بقدر حضرت مولانا قیام الملک^۸ والدین تقی الدین بر لب و ض استوانه که در خط اوده است ساخته اند .

و هوبس خرقه الکراوات و ۲۰ لاجان ۳ من قطب ۲۰ قطاب و نایده ۱۰ لاجاب قطب الحق والدین ولادت حضرت خواجہ قطب الدین بختیاراوشی قطب دهلوی روز دوشنبه چهاردهم ماه ربیع الاول من مملکت قلمشین و خسمایه ، مدت عمر مبارک خواجہ بی پنجاه و دو سال کشیده و وفات شمر ربیع الاول .

فصل قاضی محکمہ معارف و داور مدینه عوارف حضرت قاضی محمد الدین ناگوری از خلص خلفای ولایت مآب حضرت خواجہ اند و آنقدر انکشاف فاعلی و باطنی که نسبت قاضی حضرت خواجہ داشتند بنسبت دیگران کم بود ، هم از آن آثار انکشاف و اوار و اردات صاحب تصنیفات رایق و تالیفات لایق شده بتخصیص طالع شموس که مطلع شموس حقانی و منبع یومس^۹ دقایق است از وی سرزده که آنقدر اعراف و عوارف که از طوابع طالع سیکرد در دیگر

۱ ل : القصد ل : م : سهولتی ۳ سمو یعنی بلندی ۴ نازند یعنی نیارند ۵ م : نازند

۶ م : انیسونه ۷ کیوس : نام جزیره است که آنجا عذرا فروخت شده (ریشناس)

کتاب یافته نمیشود. امروز در جمیع مل و محل دستور و سند شده است. وفات وی روز دوشنبه پانزدهم مبارک رمضان سنه احرئی و اربعین و ستمایه.

منه حضرت مولانا خیر الملت والدین حلوائی که بغیر اکابر عصر و مصدر زمان خود بوده اند، از خلفای مکل حضرت ایشانند. آنمقدار انعام شکر که و سخنان موثره که به نسبت وی از حضرت شیخ ابر صادر شده بدینکرام کلم بوده است.

منه مولانا بهمان الدین حلوائی که از قدوه اصحاب و عمده اصحاب حضرت شیخ ابراند، بسی محمد اسرار طاهری و باطنی و موقع الزام هموری و معنوی بودند.

منه بدرسمای عرفان، صدر سبزم و مدبران حضرت شیخ نذر الدین خزنوی که برای علوم غریبه و بحلیه مفهوم مجید آراسته بودند از خلفای مبار و ندهای آثار حضرت شیخ ابراند. حضرت شیخ امام الدین بانی پتی بوی داشتند و شیخ بهادر الدین کرمانشاهی بانی پتی بوی نسبت دارند و حضرت شیخ عماد شریف دهلوی بوی نسبت داشتند و بهادر الدین عماد شریف احمد آبادی بوی نسبت دارند.

و هولیس فرقه اکرامات و اکاجانرت من قطب العارفين و عمدة الواصلين معین الحق والدین حسن سبزی چشتی. وفات حضرت ایشان سوم ماه ذی الحجه من ثلاث و ثلثین و ستمایه، و هولیس فرقه اکرامات و اکاجانرت من قدوة المتقدين زبدة اکاملین حضرت عثمان خواجه هارونی و هولیس فرقه اکرامات و اکاجانرت من قدوة المتقدين حضرت حاجی شریف زندنی و هولیس فرقه اکرامات و اکاجانرت من قدوة العارفين خواجه قطب الدین مودود چشتی که پسر محسن و ولد فخرترین حضرت خواجه یوسف است، در وقت سفر آفرت به تحصیل علوم و صیت کرده و قائم مقام خود گردانیده وی درین صفت سالکی تمام قرآن را با واهی حفظ کرده و به تحصیل علوم اشتغال میداشت. چون من نسبت و شش سالگی رسید والدین بزرگوار وی خواجه یوسف از دنیا رفت و ویرایهای خود نشانند. مقبول الطوائف و منظور الطوائف شده. آنمقدار مردم از اعلی و اسافل و از اشراف و اراذل بوی مرید و معتقد شده که شریعت توان کرد و توفیق شریعت محبت و دولت شریعت شیخ الاسلام احمد انصاری البانی قدس الله سره نیز دریافت.

در آن وقت که حضرت شیخ الاسلام احمد از ولایت جام تشریف براه آوردند . وفات وی در سن سبع و عشرين و قسماً بوده .
 و هولیس فرقة الکلاک و الکاجازة عن حضرت قدوة المتقدمین خواجه یوسف قدس الله روحه و وی پیر معصین خواجه
 محمد شمعان است که خواهرزاده خواجه محمد بن ابی القاسم ابدال باشد . خواجه محمد شصت و پنج سال متاهل نشده بود . و پیر
 صغیر ای بود که خدمتش کردی و خوردن و پوشیدن وی بهم رسانیدی و من خواهرش بچهل سال رسیده . و بسبب خدمت برادر
 و اشتغال بخدمت خدای قادر علی تبتز و تبحر نداشت . بنی خواجه محمد پیر بزرگوار خواجه ابوالقاسم را در خواب دید که گفت در
 ولایت شام فلان مردی که شمعان نام تحصیل علوم کرده و روزگار بعبادت مبر آورده ، خواهر خود را بی عقد کن ،
 چرا خواب در آمد بطلب او کس فرستاد . آمد ، صغیره خود را بقدوی داد آورد و در پشتش مژغنه شده
 خواجه یوسف از ایشان متولد شده . خواجه محمد بن ابی القاسم بعد از شصت و شش سالگی متاهل شده بود . هیچ پیری
 بکمال نرسیده ، خواجه یوسف را فلان فرزند پیدا نمود و تربیت میکرد و تحصیل علوم و راه خدای دولت می نمود .
 بعد از وفات وی قایم مقام خویش کرده و مشرف ملازمت حضرت شیخ الاسلام انصاری که چون بعواف نزارات تبرک و
 مرقد منوره حضرت صاحبنا الله عن البلیه رسیده بعد از معاودت براه در محافل و مجالس از وی استحضار میکرد و کفی
 رحمه الله علیه فی سنة تسع و عشرين و اربعمائه و عروى نقلاً و چهار سال بکمال رسیده بود .

و هولیس فرقة الکلاک و الکاجازة عن خاد شیخ الاسلام خواجه محمد بن ابی القاسم حضرت خواجه محمد قدس سره که بعد
 از وفات خواجه احمد قایم مقام وی شده و بموجب فرموده پدر با آنکه نسبت و چهار سال پیش بنوده علوم دینی و معارف اعلی
 تحصیل کرده اند ، و زهد و ورع تمام داشت از دنیا و اصل آن نهایت محترمی بودند . و صدیک محمود سلکین بنزاد
 سوخت زلفه خواجه را تبرکاً همراه برد و بعد از کارهای کا کوفه و دلف و منظر آورده . وفات وی در سن احدى عشر و
 اربعمائه بوده .

و هولیس فرقة الکلاک و الکاجازة عن ابیه قدوة الحارثین حضرت خواجه احمد ابدال قدس سره . وی
 پیر سلطان فرسافه است که از شرفای حضرت بوده و امیر آن ولایت ، خواهر صالحه داشتند . مدتی که بخانه وی
 حضرت شیخ الاسلام شامی گاه گاه آمدی و شهادت فرزندى بخانه برادر و پیر رسانیدی تا در تاریخ من متین و ائمتین

که زمان خلقت مقسم بشد بود خواب احد متولد شد و صحن عالم خواهرش متعهد وی شده . توفی بر محمد انصاری علیه السلام
خمس و خمسين و ثمان مائة .

و هوليس فرقة الارادة والاجازة من قدوة الآفاق خواب ابراهيم قدس الله سره و قبری در عكة
از بعد شام است . و هوليس فرقة الارادة والاجازة من قلب المتقدمين حضرت علودینوری قدس الله سره .
و هوليس فرقة الارادة والاجازة من قلب المتقدمين هبة البقي . و هوليس فرقة الارادة والاجازة
من حضرت القدسي خديفة المرعشي و هوليس فرقة الارادة والاجازة من تارك المملكت والسلطنت ابراهيم
ادهم قدس سره و هوليس فرقة الارادة والاجازة من فضيل بن عياض و هوليس فرقة الارادة والاجازة
من حضرت شيخ عبد الواحد بن زيد و هوليس فرقة الارادة والاجازة من شمس التابئين حضرت خواب حسن لهری و
هوليس فرقة الارادة والاجازة من حضرت امير المؤمنين علي بن ابي طالب كرم الله وجهه و هوليس فرقة الارادة
والاجازة من سيد المرسلين خاتم النبيين حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم .

شجره دوم در بیان سلسله قادریه و غوثیه

بنای این سلسله و منشای این شجره از حضرت غوث الثقلین قطب الربانی محبوب السبعانی میر سید علی الدین
عبد القادر جیلانی است قدس الله روحه ، کنیت وی ابو محمد است ، علوی بود و حسنی ، بنیره ابرهه الله الصومی است از
جنب مادر ، و مادر وی ام الخیرات الجبار خاتمه نبت الی عبد الله الصومی . ولادت وی در سن احدی و سبعین و
اربع مائة بود و وفات وی در سن احدی و تسعين و خمس مائة بوده است . وی گفت که خرد بوم ، روز عرفه بهجرا
بیرون رفتم و دنبال گاو می گزافتم بجهت حراست . آن گاو روی باز پس کرده و گفت یا عبد الرزاق ما لهذا خلقت
ولا بهذا اموت . بترسیدم و باز گشتم و بنام سرای خود بر آمدم . حاجیان را دیدم که در عرفات ایستاده بودند
پیش مادر خود رفتم و گفتم را در کار خدای تبارکی کن و مرا اجازت ده تا به بغداد بروم و به عمل نشینم و معاینه رازنایرت
کنم . از من سبب آن داعیه پرسید . با وی گفتم . بگریست و برخاست و حسنا و دنیا را بیرون آورد و میراث پدر من

له خديفة بن تمادة المرعشي توفی سنة ۶۲۰ (مروری ۶۲)

مانده بود . چهل دینار را برای برادر من گذاشت و چهل دینار را زیر پهل در جابه من دخت و را اذن سفر کرد و
 را عهد داد بز صبح صدق در هم احوال و برداع من بیرون آمد و گفت ای فرزند برو که برای خدا از تو ببریدم ، تا
 قیامت روی ترا خواهم دید . من با خانه اندک بجانب نژاد تو به نمودم . چون از همدان گلبه شستم سوار برون
 آمدم و خانه را بگریفتند و مجلس را من نکرد . تا ماه یکی از انبیا بن گلبه شست و گفت ای فقیر با خود چه داری ؟
 گفتم چهل دینار . گفت در کجاست ؟ گفتم در جابه من دخته است در زیر پهل . گمان برد که مرا شهنشرا میکنند ، را
 گلبه شست و برفت . دیگری بمن رسید و همان پرسید و همان جواب شنید . او نیز مرا گلبه شست و برفت . حدود
 پیش مهتر انبیا بن هم رسیدند و آنچه از من شنیده بودند بوی گفتند . را طلبید بر بادی تکی که اموال خانه قسمت میکردند .
 پیش گفت با خود چه داری ؟ گفتم چهل دینار . گفت کجاست ؟ گفتم در جابه من دخته است در زیر پهل من . بفرمود تا
 جابه مرا بشکافتند ، آنچه گفته بودم یافتند . پس گفت ترا چه برین داشت که اعتراف کردی ؟ گفتم مادر من را عهد داده
 بود بر صدق و راستی و من در عهد وی خیانت نیکم . پس مهتر انبیا بن گلبه شست و گفت چندین سال است
 که من در عهد پروردگار خود خیانت کرده ام و بر دست من توبه کردن . پس اصحاب وی گفتند که تو در قطع الطریق
 مهتر ما بودی اکنون در توبه مهتر ما باش . هم بر دست من توبه کردند . آنچه از خانه گرفته بودند باز دادند . اول
 تا ثبات بر دست من انبیا بن بودند . وی در من ثمان و ثمانین و اربعایه به بنداد رسید و بجد تمام بتحصیل علوم
 مشغول شد و نسبت تصوف وی بدو طرف میرسد یکی بحسب عجمی دوم بامام موسی کاظم .

ابو محمد عبد القادر بن ابی صالح بن عبد الله الجلی و هو لیس خرقه من يد الشيخ ابي سعيد المبارک بن علی الخزرجی
 و هو لبسها من يد الشيخ ابي الحسن علی بن محمد بن یوسف القرشی الهنکاو و هو لبسها من يد الشيخ ابي الفضل
 عبد الواحد بن عبد العزيز الشیمي و هو لبسها من يد الشيخ ابو بکر الشبلی و هو لبسها من يد الطایفه جنید
 البندادی و هو لبسها من سری السفطی و هو من معروف الکرخی و هو من امام داود الطائی و هو من حبیب
 عجمی قدس الله سره .

و نسبت دوم حضرت غوث الثقلین که حضرت سادات میرسد این است . حضرت غوث الثقلین از حضرت ابوسعید مخزومی معتمد به سید الطایفه جنید لاری میرسد چنانکه مذکور شد ، وی صبری سقطنی میرسند و وی نجوای معروف کرخی و وی بحضرت امام علی بن موسی الرضا میرسند و وی ابوالدخونین موسی انکاظم و وی ابوالدخود امام حنفی هادی و وی ابوالدخود امام محمد باقر و وی ابوالدخود امام زین العابدین و وی ابوالدخود امام حسین و وی ابوالدخود حضرت علی بن ابی طالب رضی الله عنهم .

منه نسبت فرقه اولداد از حضرت غوث الثقلین بولد صالح حضرت سید عبدالرزاق رسید و از وی بولد صالح ابی صالح و از وی بولد صالح کبیر ابی نصیر فی الدین و از وی بولد صالح احمد بن محمد و از وی بولد صالح حسن الشریف و از وی بولد صالح محمد الشریف و از وی بولد صالح علی الشریف و از وی بولد صالح موسی شریف و از وی بولد صالح محمد حسین الشریف و از وی بولد صالح احمد بن حسین الجلیلی .

حضرت قدوة البری میفرمودند که سلسله نسب نورالعین فرزند اعز الشهور از جند سید عبدالرزاق بحضرت الشیخان میرسد چنانچه ذکر این خواهد آمد و نسبت فرقه صاحب مضمون بدو طرف یکی بحضرت غوث الثقلین بیک واسطه و آن حضرت شیخ محمد رئیس مقنن را اند و نسبت دوم بحضرت خضر علیه السلام بواسطه کما قال ربی الله عنه لبست هذه الخزقة المعروفة من يد ابی الحسن علی بن عبد الله بن الجاع ببيتانه بالمقری خازن المزل من احدی وسمایته و لبسها ابن جامع من يد الخضر علیه السلام و فی موضع الذی البسه الخضر اياها البسینها^{۵۲} ابن جامع علی تلك الصورة من غیر زيادة و نقصان . و نسبت دیگری وی بحضرت خضر علیه السلام میرسد بواسطه . قال ربی الله عنه صحبت انا و الخضر علیه السلام و قادبت به^{۵۳} و اخذت عنه و ما یكثره و شرح آثار حضرت صاحب مضمون و بیان مکرم قدوة اصحاب مضمون نه برتبه البست که بر می آید از کار و ادراک الطوارق و آن مقدار از حقایق و معارف که در تصنیفات خود خارج کردن و دقایق و عوارف که در تالیفات خویش در ۲۰ ساخته در هیچ کتابی یافته نمیشود و از هیچکس از این طایفه نگرفته نشده .

زهی آن قدوه ارباب تو حید   ضی آن زبده اصحاب تفرید
 در دریای تحقیق و معارف   خورشیدی ارشاد و عوارف
 محی الحق والدین کان اسرار   پناه زره اسرار و احرار
 معصوم موقت از معدن اد   بجوهر یان رسید از مخزن او
 جهان را واردات او فتوحات^{له}   ز نقد جوهر کان کرامات
 ملک کان صفارا منزلی نیست   که سپر از معدن آن جوهری نیست
 سبوی ساکنان وحدت آباد   در توحید از تفرید بگشاد
 زهی خف سکندر ذات پاکش   که بجوی آب حیات خاکش
 ز دریای حضورش نکر قهره   ز نورش لمه خورشید ذره
 ز لطف لایانیت در هدایت   شده قائم ولایت از عنایت

ولد شیخ زهی الله عنه بر سره من بلاد الاندلس لیلۃ الاثنین السابعة والعشرون من رمضان سنة ست
 و خمسمائة و ثمانی لیلۃ الجمعة الثانیة والعشرون من شهر ربيع الاخر سنة ثمان و ثمانین و تسعمائة
 بهشتی و دفن بظاهر حافی سقج جبل قاسیون^۳ و حالیا آن موضع بعالیه مشهور است .
 منہ شیخ صدر الدین محمد بن اسحق التونی قدس الله روحه کنیت وی ابوالمعالی است ، جامع بوده میان جمیع
 علوم ظاهری و باطنی چه عقلی و نقلی ، میان وی و خواجہ نصیر طوسی اسرار و اجوبه رافع است و مولانا قطب الدین عابد کمر ازلی
 در حدیث شاکر وی است و کتاب جامع الاصول را بخط خود نوشته است و بر وی خوانده و بان افتخار سلکیده ، از
 خلفای بکرای حضرت شیخ ابراست قدس الله سره ، ویرا شیخ بکر ملوینید . حضرت قدوه اکبری میفرمودند که از حضرت
 شیخ عبد الرزاق کاشفی منقول است که وی مبنای حضرت شیخ ابراست و ازین حالیف شیخ نوید الدین جندی و مولانا
 شمس الدین مکی و شیخ فخر الدین عراقی و شیخ سعد الدین زغانی قدس الله قلی ابراهیم و غیر ایشان از اکابر در حجه او تربیت

۱ م : از فتوحات ؛ ۲ م : فیوضات ؛ ۳ م : شیخ سکن م : قاسیون

۴ م : ابوالمعالی

یافته اند و در صحبت وی پرورش یافته ، با شیخ صدرالدین هموی بسیار صحبت داشته و از وی سوالات کرده .
 شیخ بزرگ رضی الله عنه در آن وقت که از بلاد منسوب مشهور روم شد از حالت جاریه از بدایت تا کفایت که بوی
 گذشته و خواهد گذشت اعلام کرده . چون بقونیه رسید بعد از وفات پدرش ، مادرش بمقدونیه گاه شیخ
 در آمد و وی در خدمت و صحبت شیخ تربیت یافت . وی نهاد کلام شیخ است . تقصود شیخ در مسند و حقا الوعد
 بروسی که مطابق عقل و شرع باشد جز به تتبع تحقیقات وی فهم آن کما یبغی مسیر نمی شود . ویرا مصنفات
 بسیار است چون تفسیر فائمه و فتاح الغیب و مفهومی و فلوک و شرح حدیث و کتاب نفحات الحقیقه که بسیار
 از واردات قدسیه خود در آنجا ذکر کرده که کلمات وی از آنجا معلوم میگردد . میان وی و حضرت
 مولوی روحی خصوصیت بسیار و خلوصیت بشمار بود . و حضرت شیخ شرف الدین قونیوی از شیخ صدرالدین بکر
 پرسید که من این الی این و ما الی الی الی البین ؟ شیخ جواب داد من العلم الی العین و الی الی
 فی البین تجد نسبت جامعه بین الطرفين طاهرة مانظرة بالحکیمین .
 منته شیخ مولود الدین جذبی از طلس احباب و مختص احباب شیخ بکر است که شیخ صدرالدین قونیوی باشند
 تحصیل علوم ظاهری و باطنی بوی کرده . بعضی مصنفات شیخ اکبر را چون مفهومی الحکم و مواقع النجوم شرح
 کرده ، تاخذ سایر شروح مفهومی شرح وی است و حقایق و دقائق بسیار از آنجا اظهار میگردد
 و خود میگوید که خطبه شرح من حضرت شیخ بکر کرده اند و در آشنای آن تعریف من کرده اند که معنون حد کتاب
 را کشف شد و ویرا بر طریق ابن الفارض رحمه الله در بیان حقایق و معارف اشعار عربی لطیف است
 و از آنجمله حضرت شیخ فخر الدین عراقی انشاء کرده در لمحات سه

البحر بحر علی ما کان فی قدم ۲ ان الحوادث امواج و انهار
 لا تجبک اشکال تشاکلها ۳ عن تشکل فیها و هی اساس

۱ م : " در آنوقت که از بلاد منسوب مشهور روم شد " این جمله ندارد
 ۲ ن : بجای کلمات : " از حالت جاریه " تفصیل این حالت دارد
 ۳ م : من : م : و غیر آن ۴ ع : ندارد ۵ م : من الحکیمین
 ۶ ن : " فی " ندارد ۷ م : لا یجبتک اشکال تشاکلها

و قصیده نابیه فارغیه را جوابی گفته .

منه شیخ سعد الدین فرغانی از خالص اصحاب شیخ بگیراند ، از علوم غریبه و اصطلاحات عجیب بهره تمام داشتند ، شرح قصیده نابیه فارغیه نهایت خوب از وی واقع شد و تصنیف دیگر مسمی به شفا علی العباد الی المعاد در بیان مذاهب ائمه اربعه رضوان الله علیهم اجمعین از وی است در مسائل عبادات و بعضی از معاملات که سالکان راه را از وی چاره نیست بدانند اهم است و در بیان آداب طریقت که بعد از تنقیح احکام شریعت سلوک راه حقیقت بی آن مسیر نیست و نسبت فرق سلوک شیخ بگیر دارند خانه گذشت و نسبت فرو در اادت وی از حضرت شیخ علی بن بنفش السیرازی و وی از حضرت شیخ الشیوخ و وی از علم خود شیخ نجیب الدین و نسبت شیخ بدو علم خویش میرود ، یکی مذکور دوم بعم خود شیخ وجیه الدین و نسبت قاضی وجیه الدین نیز میگویند ، و بانی این سلسله در محل خویش خواهد آمد انشاء الله تعالی .
تتمعه شیخ ابو محمد عبد الرحمن الطفسونجی رحمه الله از طفسونج که از توابع بغداد است . روزی در طفسونج بالادی منبر بر آمد و گفت اما بین آلا دنیا ، کالکرکی بن الطیوس اطوطم عنقا و .

ذکر اصحاب غوث الصمدانی شیخ محی الدین عبد القادر جیلانی قدس سره

منه شیخ ابو عمرو یحیی از خالص اصحاب غوث الثقلین اند . وی گفته که سبب توبه من آن بود که شبی به نسبت انما در بومم ادر هوا بسج حمامه میگذاشتند سبحان من عذره خرائن کل شیء و ما یبذل الا بقدر معلوم و دیگری گفت سبحان من بخت آلا بنیاء حجت علی خلقه و فضل علیهم محمد ا علی الله علیه و سلم و دیگر سلفیت کل ما فی الدنیا باطل الا ما کان لله و لرسوله و دیگر سلفیت یا اهل الغفلة غن و لیکم قوموا الی ربکم ربکم کریم لعلکم ترحمون و یغفر الذنب العظیم . چون تسبیحات شنیدم از خواب در آمدم و در خود حاشی یافتم ، مرا دو کوفتین از دل من برداشتند ، در دل عهد کردم که خود را تسلیم شیخی کنم که دلالت بحق کند . من براهی میگذاشتم که مردی نوزانی نمودار شد و گفت السلام و علیکم یا فلان . جواب دادم ، بعد از جواب دادن سوگند بوی دادم و دانشش گرفتم که تو کیستی و نام من چون دانستی ؟ گفت من خفسم ، پیش شیخ عبد القادر بودم . گفت

له م : « در مسائل عبادات و بعضی از معاملات » ندارد له م : « در بیان » بی آن

مستتر نیست « ندارد له م : وجه الدین له م : وجه الدین له م : الطفسونجی ؛

ضم ۲ ، ضم ۳۱ : بنی ؛ ضم ۹۵ : طفسوی له م : طفسونج له م : الطوار هم من النقاء

له م : عمرو حرقی له م : مانر له م : بقدر ته له م : ن : و دیگری گفت

سبحان من اعطی کل شیء خلقه هدی و دیگری گفت سبحان من بخت ... له م : « رب کریم العظیم » ندارد
له م : شخصی له م : برای له م : صدیقین

یا ابا العباس خوش مردی را در عرقین جذب رسانیده است و قبول یافته و از بادی صفت ملک او را انداخته که در حجاب
 یک عبدی با خدای عهد کرده است که خود را بشیخی تسلیم کند، سپس وی را سپوی او رو و وی را سپوی من آر، آوردند. مرا
 گفت مرچا بمن جذبه مولا الهیه بالسنة الطیر و جمیع که کثیر من الحیر و شبارت و او را که ترا بریدی پیدا
 بود عبد الغنی بن لطف که از او بیا بسیار بزرگ باشد، همه طایفه بر سر من نهاد و خوشی و ضحکی آن به باغ من رسانیده
 و از دماغ بدل . ملکوت بر من کشف شده .

شعبه شیخ نقی بن بطو از مامران حضرت غوث الثقلین اند و معارف چند اند از ایشان ظاهر شده شرح نتوان کرد ،
 نسبت ارادت و خدمت وی به تحقیق نرسیده .

منه قاضی البیان موصی از کبرای تقدیم و بلخی کاملین بوده اند ، از اصحاب حضرت غوث الثقلین اند و ایشان را
 در کشف صوری قوی بود که بصورت مختلفه و اکنه متعدد خود را می نمودند . پیش غوث الثقلین نمودند که وی غازی گزارد . فرمودند
 که صی می گوئید چنین که همیشه سروی در سجود است . بیت ۵

۵۲ . بظاهر گر نباشد در عبادت چه شد در سر عبادت کرد عادت ۳
 منه محمد الاوالی که باین ائمه مشهور اند از اصحاب حضرت غوث الثقلین اند و ویرا فردا حضرت گویند و از فرزندان

بودند .
 منه ابو السعود بن الشیل رحمه الله علیه وی نیز از اصحاب شیخ عبد القادر ۴
 منه ابو مدین الموزنی نام وی شعیب بن الحسین است از مقتدای این طایفه است و بسیاری از مشایخ در محبت وی
 بجائی رسیده اند یکی از آنجده شیخ می الدین ابن الوری است . امام عبد الله یاضی میگوید که اثر شیوخ مین شیخ عبد القادر
 نسبت دارند و بعضی هستند که نسبت به شیخ ابو مدین دارند . این یکی شیخ موزن و آن یکی یعنی شیخ عبد القادر شیخ
 مشرق است .

۵۳ . منه ابو العباس ابن الوری اندلسی ، صاحب فتوحات از شیخ خود نقل میکند که وی گفته که روزی از پیش شیخ خود ابن طریف
 ۵۴

۱ . رجوع کنید به نقی ۵۲۴ ۲ . رجوع کنید به نقی ۵۲۵ ۳ . ع : موبد الحفرت ؛

۴ : موبد الحفرت ۵۳ ۵ : ابو السعود بن الشیل ؛ ع : ابو السعود بن الشیل
 ۶ . شرفی ۵۹۰ ، رجوع کنید به نقی ۵۲۷ ۷ : الموزنی ۵۳ رجوع کنید به نقی ۵۴۰

۸ : الموزنی ۵۳ : ع : ع

بیرون آمدم و در محراب سیر میکردم به درخت و گیاه که سیر میکردم میگفت مرا بگیر که من برای فلان علت در کار می آیم و همچنین هر گیاه که بتکلم آمد
این حالت بشیخ خود عرض کردم . فرمود ترا اینزد که لی استیذان کرد اکنون باز رو . اگر آن گیاه ها باز بتکلم آمدند توبه تو
قبول نشده . باز آمدم ، از آن درختان هیچ نشنیدم ، بشیخ عرض کردم . فرمودند بشارت باد مرا که نشان قبول توبه هست
و کان زانک سزست و تلکین و خمسایه و زنی رله القدر فی هذا السنه .

نه ابوالربیع الکفیف المالقی از زیدان ابوالعباس ابن الحریف است .

نه ابن الفارض الحموی المصری قدس الله سره کتیب وی ابوالحفص است و مصری المولود ، پدر وی از اکابر علمای
مصر بود ، ویراد و اینست منتحل بر معیون ماریت و فنون طایف که یکی از قصاید او قصیده ثابیه است که صفت حد و
پنجاه بیت است و قد اشهرت الھذا القصیده بین المسامح الصوفیہ و غیرهم من الفضلاء و العلماء و اهل
الحقیقت . آنچه بعد از سیر و سلوک تمام درین قصیده از حقایق علوم دینیہ و معارف یقینہ از ذوق خود و از ذوق
کاملان ادبای و اکابر محققان شایخ زحیم القدر لاجمعین جمع کرده است در چنین نظم رایی و غالی گفته اند که کسی دیگر را
سیر نشود و نمیشود و مسیور مجلس از اهل فضل و هنر مد بعد از انواع بهتر نتوان بود .

عن کل لطف خدی لفظ کاشف فی کل معنی مدح باهر

بحر و لکن الطفاء عین مزن موکن الغیوث جواهر

شیخ زکی الدین فرموده است که چون قصیده ثابیه گفته شد رسول الله صلی الله علیه و سلم خواب دیدیم فرمودند یا عمر و ما سمیت قصیدتک
گفتم یا رسول الله آنرا الواح الجنان و روائح الدیان نام کرده ام . فقال رسول الله صلی الله علیه و سلم لا بل سمیتها نظم
السلوک فسمیتها بذالک .

نقل است که این قصیده را بر قواعد شوار و بر قانون غزل گفته است مدح باهری ویرا حذیه میرسد و روز ده و دوازده
از حوائج خود غایب میشد ، چون حاضر میشد بخود آمد میگردد تاسی و چهل بیت باز احوال مکتبیت ثابیه و قصیده باز طبعان وارد
حاصل میشد ، پس تمام این قصیده وی واردات الهی و المعانی نامناهی بوده . اکثر اکابر روزگار بر وی شرح گفته اند
در مجلس حضرت شیخ صدر الدین قونوی علماء و طلبه حاضر میشدند و در انواع علوم سخن میگفتند و ختم مجلس بر بعضی از

۱ م : درد کار ۲ م : توبه گنان باز رو ۳ م : ابن الفریق ۴ م : رجوع کنید

تحت ۵ م : علی الحقیقت ۶ م : دقایق ۷ م : نذر ارد ؛ مسیور معنی

آسان (استیقامت) ۸ م : اتفاوت ۹ م : الغیوب ۱۰ م : از روی شتر

۱۱ م : خواص

ارباب قصیده نظم السلوک عشید و حضرت شیخ بر آن زبان عجمی سخنان عزیز و معارف عجیب می فرمودند که فهم آن نوانفسی در
مگر کسی که از اصحاب ذوق و وجدان بودی و در زمان منی دیگر در خاطر شریف وی الهام میشد و حضرت امام یاقعی این
بیت وی بسیار پسندید :

صنیاً لا هل الدیر کم سکر و ابها و ما شربوا منها و لکنهم هموا
علی نفسہ قلبیک من ضاع عمره و لیس له فیها نصیب ولا سهم
و عشید شیخ برهان الدین با جمعی از اکابر سربازت وی رفته بودند دیدند که خاک بسیار گرد قبری بر آمده ، بر آن نشسته و
این بیت خوانده :

مساکین اهل العشق حتی قبورهم علیها ثراب الذل بین المقابر
بعد از آن خاک و گرد ها را بر گرفت و بدین مبارک خود گرفت و بجای دیگر انداخت تا حوالی قبری پاک ساخت . . . توفی
رضی اللہ عنہ من جادی ۱ کلاول سنہ الثنین و ثلثین و تسمایه .
شعبه : شیخ حاد دباس از مشایخ غوث الثقلین است کاف امیاً و فتح علیه الواب المعارف و الاکسوار و
معارف حدوة المشایخ الکبار . شیخ عبد القادر جوآن بود و در صحبت شیخ حاد دباس می بود . روزی بآداب تمام در
صحبت وی نشست بود . چون برخاست و بیرون رفت شیخ حاد گفت این عجمی را قدمی است که در وقت وی بر
گردن هم او میاد باشد . بعد از روایام اقدام وی بر گردن هم او میاد باشد . توفی فی شهر رمضان سنہ خمس
و عشرين و خمسماية .

شجره سوم در بیان سلسله کبرویه

مثنای این سلسله شیخ نجم الدین کبری است که سلسله میرود بحضرت شیخ الشیوخ البرجفی الدین سهروردی
کسیت وی ابوالجباب است و نام وی احمد ابن عمر الحنفی و لقب وی کبری است . اول جدیه وی از عین نظر
بابا خرجه تبریزی است ، بعد از ارادت بحضرت شیخ اسمعیل قهری آورده و تربیت یافته ، باز بموجب اشارت او

۱۴ م : برهان ۱۴ م : مینا لا هل الدنيا سکر و ابها ؛ ع : ..... سکر و ابها

۱۵ م : از ارباب شریکان ۱۵ م : شیخ برهان الدین ابراهیم جعبری : رجوع کنیده به نقی ۱۴ م

۱۶ م : و باش ؛ رجوع کنیده به نقی ۱۶ م : الحیونی ؛ ع : الفیونی

۱۷ م : مساکین

بجفت شیخ غار یاسر رسیده و آنجا نیز تربیت یافت و بعد از تکمیل تحصیل سلوک الهی و عبور بر مقامات ناشناخته بحضرت شیخ روز جهان کبر علیه السلام شد و چنانکه شرح این سخن در جای دیگر آمده است و روز جهان نسبت بحضرت ابوالنجیب معروفی دارد و فروج چنگیز خان لعین از نفس وی است که اکثر عمارت رجب سلوک خرابه و ویران شده و سبب شهادت یافتن شیخ هم آن لعین شده . اکثر نقد ایات روزگار و پیشوایان نامدار دیار نسبت بوی دارند و بسیار اکابر و مآثر از تربیت وی پیدا شده چنانکه ذکر آنهامی آید . کاف شهادة فی شهر سنه ثمان و عشر و ستایه در راه ربیع الآخر و دیگر نسبت وی بحضرت شیخ ابوالنجیب ضیاء الدین بواسطه غار یاسر میرسد بواسطه روز جهان . شیخ نجم الدین را حاکمی بود که در حالت وی منظور وی شدی فتن یافتی و بعد ولایت رسیدی ، و دیگر نسبت وی بحضرت غوث الغلین است بی واسطه .

فیه شیخ سعد الدین حموی از خلفای کبرای شیخ نجم الدین کبری است کاف صاحب الاحوال و الرایفات و الاماها و المردون و کلام ، سکن سفوح قاسیون مدته شمر رجب الی خراسان فتویٰ هناك . در علوم ظاهر و باطن یگانه روزگار خود بود مصنفات بسیار دارد چون کتاب محبوب و سمجیل الدرواح و غیر آن و در تصنیفات وی سخنان مرمر و کلمات منسک و ارقام و اشده کمال و دوا بر که نظر عقل و فکر از کشف آن عاجز است بسیار است ، و با حضرت شیخ صدر الدین قونیوی معاشر بوده اند ، عمر وی شصت و سه سال بوده و وفات در روز عید الفجی سنه خمسین و ستایه .

فیه شیخ محمد الدین که ادبی کنیت وی ابوسعید است و نام وی محمد الدین شرف المودین ابی الفتح انبغادی ، و اهل از نغداد است و وی از خلفای کبرای شیخ نجم الدین است عکبر ویر البشرف قبولیت و زندگی شرف ساخته ، نهایت صورت لطیف و طبع ظریف داشته و شیخ علاء الدوله سمنانی فرمودند که این خلدف جامع است که وی آورد بوده و بشرف صحبت وی پیوسته ، و سبب ظهور غضب شیخ نجم الدین بنسبت خوارزم شاه که خدمت شیخ محمد الدین را بدجله انداخت و کشته شدن وی بدست هلد که بن تولی خان بن چنگیز خان لعین و خراب شدن عمارت روی زمین وی بودن . کاف شهادة من سابع و ستایه و قیل سنه عشر و ستایه . خاتون وی که از نیشاپور بوده ویر انقل با سفر اثن کردند . فیه شیخ سیف الدین باختری از خلفای کبریه حضرت شیخ نجم الدین کبری است . بعد از تحصیل تکمیل

۱۰ در تفهات قاریخ شهادت شیخ نجم الدین کبری ۶۱۲ هـ است ۲ سعد الدین حموی :

نام وی محمد بن المودید بن ابی بکر بن ابی الحسن بن محمد بن حمویه است ، رجوع کنید به تفهات ۴۲۰

۳ م : خمس و خمسین و ستایه ۳ رجوع کنید به تفهات ۴۲۴ ۴ رجوع کنید به تفهات ۴۲۰

علوم بجدت شیخ آمده و تربیت یافته ، در اوایل او را بخلوت نشانده و در آخرین دوم شیخ بدر خلوت آمده و انگشت مبارک بدر خلوت وی زد و آواز داد که ای سیف الدین !

منم عاشق مرا غم ساز و اراست تو مشوقی ترا با غم چه کار است

برخیز و برون آی ، آنگاه دست ویر انگرفت و از خلوت بیرون آورد و بطرف بخارا روانه کرد ثو فی قدس سره فی ثمان و حصین و سمانیه . قبر وی در بخارا است نیز او و یتیمک .

و نشای سلسله اکابر فردوسیہ دودمان کبرویہ است ، بتحصیص درین دیار همد که خانواده شریف فردوسیہ است از حضرت شیخ شرف الدین یحییٰ منیری اشتها یافته بوی میرسد و آن این است از حضرت شیخ سیف الدین باخری با شیخ بدر الدین السمرقندی رسید و از وی شیخ زکریا الدین فردوسی رسید و از وی شیخ نجم الدین فردوسی رسید و از وی شیخ شرف الدین منیری رسید .

حضرت شیخ نجم الدین فردوسی مشهور شیخ نجم الدین همدانی اند و در سریر دولت و شوکت که خشم و خشم ایشان که نزدیک دوازده هزار کس رسیده بودند و اکثر از امرای کثرتی و قربان وی نبوت وصول الهی و حصول قرب نامناهی شرف بودند چون حضرت شیخ شرف الدین بعد از تحصیل علوم شرعیہ و تکمیل ریاضات اهلید و فرعیه نبوت ملازمت حضرت سلطان المسماح بدعلی شریف بودند و استعدادی ارادت و ارشاد نمودند استفسار از عالم غیبی و قضای لاریس کردند و سربجیب استخوان کشیده بر آوردند و فرمودند برادر من شرف الدین نصیب ارادت و حصول سلوک شما از برادر من نجم الدین همدانی نهادند فرمودند از مصاحبت فخران خالی نروید ، باری سماعی و صفای ازین خاندان مبارک بمانند اتوفیم کردند . سماع و صفای درین دودمان از آنجا است . شرح اوصاف ذات شریفه کوی و بیان اخلاق و صفات لطیفه او برتر از آن است بخانه دوزبان یا لمسان تبیان عیان توان کرد

صفات ذات آن عالی مقام	برون از حد و برتر از بیانت
زهی آن قدوه اصحاب و جهان	ضمی آن عمده ای از عارفانست
نیمه ملک و دلاوری پاک	که در بزم معارف کامرانست

جهان شد تازه از باد بهارش ^۱ سار خرم از سرور است
دماغ آسوده از باغ فردوس چراغ روده فردوس است
سپاسین تازه دارد از ریاحین ز گلزار عارف بر است

منه شیخ جمال الدین یکی از خلفای کبرای حضرت شیخ نجم الدین کبری است. در اوایل که عزم صحبت حضرت شیخ کرده در کتابخانه در آمد. کتابی از هر علوم انتحالی کرده همراه گرفته در ملازمت آمد، شبی ویرانموند که شیخ با وی گفت که ای میلک پشته را بینه از، متحیر ماند که یارب پشته چه باشد! از دنیا چیزی ندارم و سیل جمع وی ندارم تا سه شب ویرانموند نمودند. چون متحیر نشد از شیخ پرسید که شیخی پشته چیست؟ گفت که پشته تو همین مجموعه منتخب از علوم غریبه است. آخر آنرا بدو را انداخته.

بابا کمال جنبی از خلفای کبرای حضرت شیخ نجم الدین کبری است، رتبه کمال و اکمل یافت. حضرت شیخ فرقه بوی داد و گفت در دیار ترکستان مولانا شمس الدین نفی را فرزندش است که وی را احمد مولانا میگویند، فرقه ما را بدو رسان و از وی تربیت دریغ ندار. چون بابا کمال بخدمت رسید جمعی کودکان بازی میکردند و احمد مولانا چون هنوز کودک بود در میان ایشان اما بازی نمیکرد و جاسای ایشان نگاه میداشت. چون بابا کمال را دیدند برخاست و استقبال نمود، سلام کرد و گفت ما چند جای دیگران نگاه داریم و شما جاده ما را نگاه دارید، پس حضرت بابا وی را کنار گرفت و بجان نفی آمدند. نفی گفت این فرزند محبوب است، شاید خدمت شایسته نتواند کرد، برادر خود را از وی دانشمندی مولانا بنایت زهر است و مودب. بابا گفت وی نیز بانصیب گردد ما بواله شیخ بخدمت این آمده ایم و احمد مولانا در اندک فرصتی تربیت تمام یافت و عبادت کمال وی منتشر شد و بعضی طالبان بصحبت وی تربیت تمام یافتند و عبرتیه کمال رسیدند. یکی از آنها بپادشاه کبری است که تربیت برادر خود را دانشمند مولانا را که محمد نام داشت حواله بوی کرده بودند. شیخ بپادشاه کبری فرزند خود را بوالفتوح را بدانشمند مولانا کرده است و همانکه خواجه ابوالوفا خوارزمی را انتساب به ابوالفتوح است چنانکه در بیان سلسله انتخاب خود گفته ^۲ است

۱ ح: چنان؛ هم ۳، هم ۳۱: این شعر ندارد؛ در هم ۹۷ این شعر در آخر است
۲ م: خجندی؛ راجع کنید به نقی ۴۳۲ هم ۳، هم ۱۱، هم ۹۷: "رتبه کمال و اکمل... بدانشمند مولانا کرده است و همانکه" این عبارت ندارد ۳ در هم ۲ و هم ۳۱ چنین است: خواجه ابوالوفا خوارزمی در انتساب خود بوی گفته؛ و در هم ۹۷ چنین است: خواجه ابوالفتوح در انتساب وی قطع گفت

منه خرام ابو الوفا خوارزمی احوال دارد از اصحاب شیخ نجم الدین کبری است

معه شیخ رضی الدین علی دلا و هو علی ابن سعید بن عبد الجلیل اللاد الزی و این شیخ سعید مد شیخ رضی الدین پسر عم حکم سنائی است و از اصحاب فاجه یوسف همدانی است و شیخ رضی الدین از اصحاب شیخ نجم الدین کبری است . در اوایل سلوک صحبت بوی کرده ، اما شرف ارادت بشیخ محمد الدین یافت . آورده اند که شیخ علی دلا از عدد و چهارده نشانه شیخ کامل فرقه دارد . بعد از وفات وی عدد و سیزده فرقه بوده ، یافتند ، و سفر عدد و شان کرده بود و صحبت ابرار رضا رکن بن نصیر رضی الله عنه دریافت . محب یعنی شیخ رضی الدین علی دلا صاحب حضرت رسول صلی الله علیه و سلم ابا الرضا رکن بن نصیر رضی الله عنه فاعطاه مشطاً من المشاط رسول الله صلی الله علیه و سلم ، و شیخ رکن الدین علاء الدین سنائی آن نشانه را

مع شرفی ۶۴۴ هـ، روح‌آئند بنفوت ۴۳۵

در خرقه پیچیده و بخط مبارک خود بر آن نوشته هذه مشط من امشاط رسول الله صلى الله عليه وسلم وصل الى هذه النفية من صاحب رسول الله صلى الله عليه وسلم و هذه الخرقاة وصل من ابي رضا رتن الى هذه الفقير . حضرت قدوة البری میفرمودند و متذکر این فقیر ملازمت حضرت ابوالرضا رتن رسید و از انواع لطایف انبیاان بهره مند شد یک نسبت خرقه این فقیر بحضرت رتن میرسد و او را بحضرت رسول الله صلى الله عليه وسلم .

فله شیخ علاءالدوله السمنانی است ، منصب وزارت حضرت ابراهیم شاه بالنبیان موفض بود . در یکی از حروب ویرانگری رسید ، بعد از آن در تسع و تسعین و ستمائیه و قبل در خمس عشر و سبعمائیه و الاخر المرح در محبت شیخ نورالدین عبدالرحمن اسفرائینی گزینی رسید و شرف ارشاد یافته و سخنان محارفات و حقایق وی هم در این مجموع بتفاریق مذکور شده ، احتیاج بتکرار نبوده .

حضرت قدوة البری میفرمودند که در بدایت کار بملازمت انبیاان رسیده بودیم و بعضی از حقایق و معارف تحصیل کرده و نسبت شیخ نورالدین شیخ احمد کورفانی میرسد و نسبت وی بحضرت شیخ علی لالا و وی بحضرت شیخ نجم الدین بزی ، در خانقاه سکاکیه مدت شانزده سال خدمت و چهل ارجمین بهره آورد و گویند که در سایر اوقات صدوسی ارجمین دیگر بهره آورده اند . چون عمر وی بمقتضای دو هشت سال رسید شب جمعه سبت و دوم ماه رجب المرجب سنه سبت و تثنیش و سبعمائیه در سبعمائیه احرار همونی آباد بجوار حق پیوست ، در حقیقه قطب الاولیاد عماد الدین عبدالوهاب مدفون شده .

فله ابوالبرکات نقی الدین علی الدوله السمنانی از اصحاب شیخ زکری الدین علاءالدوله السمنانی اند . فله امیر سید علی بن شهاب بن محمد الحمد الی جامع بودند میان علوم فقهی و باطنی ، مصنفات وی مشهور اند چون کتاب اسرار النقیط و شرح اسماء الله و شرح فضول و شرح قصیده خمریه فارغیه . وی مرید شیخ شرف الدین محمود بن عبد الله الخردفانی است و وی مرید شیخ علاءالدوله السمنانی است و وی مرید شیخ از الدین عبدالرحمن و وی مرید شیخ احمد جزجانی و وی مرید شیخ علی لالا .

۱۰ : در اصل از ملوک سمنان که والد شریف حضرت میر سید اشرف جهانگیر باشند ؛

راجع به شیخ علاءالدوله سمنانی : رجوع کنید به نفحات ۴۲۹ ۲۰ رجوع کنید به نفحات ۴۴۱

۳۰ رجوع کنید به نفحات ۴۴۱ ۳۰ : المزلفانی ؛ ۴ : المزدفانی ۳۰ : خرقاتی

شجره چهارم در بیان سلسله سهروردیه

نشای این سلسله از حضرت شیخ نجیب الدین سهروردی است که وی قدوه این دودمان و معدن این خاندان است و شرح نسبت فرقه و اجازت وی در طبقه سابعه ششمه ای مذکور شد ، و تصنیفات بسیار دارد چنانکه آداب الیهیین و سلسله نسبت وی بدو آمده و اسطر بحضرت ابی کبیر میرسد و نسبت فرقه بشیخ احمد غزالی قدس الله سره العزیز . روزی در بازار قصابان گذشت ، گرسفندی او یخته دید ، گفت این گوسفند میگوید من مرده ام نه طبلوح . قصاب بخود افتاد ، چون بخود باز آمد بصحبت قول شیخ اقرار کرد و نماینده قوفی فی شهور سنه ثلاث و ستین و خمسایه .

منه مقتدا الدام عین القضاة همدانی ، کنیت وی ابوالفضل عبداللہ بن محمد المایخی است و عین القضاة لقب وی است ، با شیخ محمد بن حموی صحبت داشته باشیخ امام احمد غزالی نیز ، و فضائل و کمالات ضروری و ممنوی وی از تصنیفات وی ظاهر است چه عربی و چه فارسی . آنقدر کشف حقایق و شرح دقایق که وی کرده است کم کسی کرده ، از وی خوارق عادات چون احیاء و امانت بطور آمده .

منه امام احمد غزالی که مقتدا ای علمی شریعت و طریقت و پیرویای ملایم معرفت و حقیقت است و سخن او در جمیع مل و محل سوز و جوش است ، تالیفات و تصنیفات وی معتبر و مقبول الطوائف ، یکی از آن رساله سوره اخ است که منشای لغات شیخ فخر الدین عراقی شده . کسی از حال برادرش حجت الاسلام پرسیده که وی کیاست ؟ گفت در فون نشسته . چون تفتیش کردند در فکر سئد معین بوده اند ، خبر وی از تصانیف او بحجت الاسلام رسیده ، مطالعه کرد ، گفت سبحان الله ، طلب کردم و او یافت .

یکی میرود دیگری میرسد

توفی فی سنه سبع و عشر و خمسایه . قبر وی در قزوین است میزان و تبرک و نسبت فرقه وی بحضرت ابی کبیر میرسد ، منه امام حجت الاسلام محمد بن محمد غزالی ، کنیت وی ابو حامد است ، لقب وی زین الدین انساب وی در تصوف شیخی مازنی

۱۰ رجوع کنید به نفعات ۱۴۱ ۲ رجوع کنید به نفعات ۱۴۱ ۳ : غزل

۴ رجوع کنید به نفعات ۳۷۴ ۵ : ملال ۶ ۳ : از حجت الاسلام ۷ ۲ : معرعه دم

نیز دارد : یکی میرود دیگری میرسد

میرسد و وی بحضرت ابوالقاسم گرگانی، در اوایل حال بطوس و نیشابور بود و در سن تقاضای نهمادوی بوی تفویض یافته در سن اربع و ثمانین و اربعمائه. تصنیفات وی و تمسک جمیع حلل و محل بود چون کتاب اصیاء علوم و جواهر القرآن و تفسیر یاقوت السامی و جمل مجلد و مشکوٰۃ الانوار و غیر آن از کتب مشهوره. توفی قدس سره العزیز در رابع و عشر جمادی الآخر سن و خمسماية و منقول است که شبی یکی از مشایخ مکران تصانیف وی را که از اصل الاختزال بوده اند بخواب دید که حضرت رسول الله صلی الله علیه و سلم او را تفسیر کرده. چون بیدار شد صندرز اثر سوط بر بدن آن پیدا بود تا زنده بود، و ولد بطوس خمس و اربعمائه و خرج الی الحجاز فی ثمان و ثمانین و راجع الی الدمشق و استوطن عشرين سنین و وفاته بطوس مبع یوم اکلا ثنین الرابع عشر من جمادی الآخر سنه خمس و خمسماية و کان عمره خمس و خمسین سنه، الیغنا، اخذ العلم و الخلافة من الشیخ ابی المالی البزینی و هو من ابی القاسم قشیری و هو من ابی علی الدماق و هو من ابی القاسم نهرآبادی و هو من خواجه ابی بکر الشبلی و هو من سید الطائفة.

منه شیخ البرکات بن عبد الله الطوسی السنج از اصحاب شیخ ابوالقاسم گرگانی است. وی در مشاهده و معرفت و توکل چنان عالی افتاده بود که هر با و افتد کرده اند.

منه شیخ ابوالقاسم گرگانی، نام او علی است، در وقت خود عدم المثال بود. روزی شیخ ابوسعید البرکات و شیخ ابوالقاسم با هم نشستند و در یک تخت و جمعی در پیشان حاضر بودند، بخاطر یکی از آنها گذشت که درین صرد و شیخ بمنزلت و یاده که باشد؛ شیخ ابوسعید روی بان درویش کرد و گفت هر که فواهد که دو بادشاه بر یک تخت در یک صحره بنشیند گوئیای که بدو درویش مذکور نگاه کند.

هر که بیک تخت ندیده دو شاه گوئند سوی دوا این کج طلاه

حق سبحانه کالی حجاب از پیش چشم وی برداشت تا صدق سخن شیخ بر دل وی کشف گشت و بزرگواری ایشان بدو پیش بدش بگذشت و یافداوند کالی را امروز در زمین هیچ ندیده است بزرگواری ازین صرد و شیخ ابوسعید روی بان

له سوط یعنی نمازخانه (استیاس) ۳۵۴ م: الباز ۳۵۴ م: فی ثمانین ۳۵۴ م: اسطرطها

۳۵۴ ع: ستین سنه ۳۵۴ م: قبری، ع: قیری ۳۵۴ م: ابوالقاسم نهرآبادی: نام وی ابراهیم بن محمد بن محمود بود، شیخ فرسان و یگانة مشایخ در وقت خویش بود، اصل و مولد وی نیشابور، در ۴۳۳ م در که وفات یافت، در خزینة و نفحات و سفینه سال و فاقش ۳۵۴ م است (رجوع کنید به ص ۴۸۴، ص ۴۸۵، قریه ۳۹، تاریخ طبرستان ۱۶۹-۱۷۰، ص ۵۴۱، خزینة ۲-۲، سفینه ۱۵۵)، نهرآبادی یکی از مخلصای نیشابور است (معجم البلدان) ۳۵۴ ع: ویرا سخنان ۳۵۴ م: نذر دشت ۳۵۴ ع: بعضی ایشان التیاده بودند ۳۵۴ ع: چنین است: هر که فواهد دو بادشاه هم بنشیند در یک وقت در یک جای در یک صحره یک تخت گوئند که در آن درویش آن نشیند: در آن صرد و بزرگواری بیک تخت.

کرد و گفت مختصر علی بود که هر روزی در آن ملک چون ابوسعید و ابوالقاسم صفات هزار فرارسند و صفات هزار
میرند.

منه شیخ ابوالعثمان بن سعید بن مسلم المزنی از قدوه ششای و عمده علمی رواست و او پیر خواج ابوالقاسم
کرامانی است. اثر ادبای روزگار و ملای نامدار نسبت او سرفرازند قوفی ختم ماه شوال منه ثلاث و سبعم و ثمانیه
منه ابوالعلی الکاتب الصری از طبقه رابعه است و از مبارشای نفع است و خواج ابوالعثمان مزنی از قدمای
خلفای ولایت، بابو بکر بصری و ابوالعلی رودباری صحبت و خدمت داشته. هرگاه که وی را ازین علم مشغول شدی
در خواب قبره حضرت رسول صلی الله علیه و سلم از نشأت بردی.

منه ابوالعلی رودباری از طبقه رابعه است، نام وی احمد بن محمد بن قاسم بن منصور از انبای رؤسای رودبار
است، نسب و ولادت وی کبری میسرند، بابوالقاسم و سید الطایفه صحبت داشته و خال ابوعبدالله رودباری
باشند. ابوالعلی کاتب وی را چون نام بردی سید ناگفتی و این کلمه موجب رشک بعضی اصحاب وی شدی
گفت او از شریعت بطلعت شده ما از حقیقت بشریت می آئیم، و نسبت فرقه وی بحضرت سید الطایفه
میرسد و بالاتر از وی چنانکه در طبقه سابقین مجازاده فرود میان مذکور شده. و شمه ای از فضایل
وی هم در اینجا ملاحظه است. اما از حضرت سید الطایفه بسیار خانواده و بیست و دو نفر مششع میگردد. و
شرح اسامی خلفای وی و شمه ای از فضیلت شان در نتیجه جنیدیه مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی. و یک
نسبت فرقه حضرت سید الطایفه بصری متعلق میسرند و وی بخواجه معروف کرخی و وی بحضرت اما علی رضا و
وی به پدر بزرگوار امام موسی کاظم و این سلسله به حسب نسب تا فتیله بحضرت امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب
میرسد، دیگر نسبت سلسله سید الطایفه بواسطه خواج معروف به او دلالی میسرند و وی بحضرت حبیب نجمی و
وی بحضرت امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب میسرند، و دیگر نسبت سلسله حضرت سید الطایفه که بواسطه ششای میسرند
بالاتر از مذکور شده و ششای دیگر کمال زیاده را در حسن بصری و عبد الواحد بن زید واسطه مکنیز تقریباً به نسبت میشود

له م: فدائرسد؛ هم ۳۱: فرا برسد؛ هم ۹۷: فرا نرسد؛ هم ۳: بترسد؛ هم ۳۱: نه برسد؛ هم ۹۷: برسد
له در حدود ۴۴۳ من وفات ابوالعثمان سوری ۳۷۲ هجری است. نام وی حسن بن احمد است. (رجوع کنید به حدود ۲۸۲،
خریجه ۴۰۲، قشیره ۲۵، حلی ۲۸۶) له در حدودی فاش با اختلاف منقول است: یکی احمد بن محمد بن ابی القاسم بن منصور بن
نعمان بن لهر فاذر بن فریده بن کرخی؛ دوم: محمد بن احمد؛ سوم: حسن بن حمام، ولی نام سوم را نادرست قرار داده است.
سمانی نام او ابوالعلی محمد بن احمد بن قاسم نوشته است. در حدودی تاریخ وفاتش ۳۲۲ یا ۳۲۳ هجری است (رجوع کنید به حدود ۲۷۳،
سمانی ۲۷۲ ب، حلی ۲۵۴، خریجه ۲۰۴، قشیره ۲۴). بنام رودبار جایی میگرداند چون رودبار اصفهان، رودبار بلخ
رودبار مرو، رودبار جیحون، رودبار هند و غیره (مراصد) و قبول حبیبی چون ابوالعلی بن احمد است که سیدیه رودبار نام ادعیه باشد (خبر مردمی)
(نقدیه بر صفحہ ۵۲۵)

و آن ابن است که شیخ نجم الدین نسبت به شیخ اسماعیل قوری دارد و وی شیخ محمد کلیل و وی شیخ محمد بن داود المعروف بنجام الفخراد و وی بابی العباسی ادرسی و وی بابی القاسم بن رمضان و وی بابی یعقوب طبری و وی شیخ عبد القدوس بن عمرو عثمان کنی که از طبقه شافیه است و نسبت او ابو عبد الله است، اساذ منصور جلد ۱ است، نسبت با جنید نیز دارد و از اقربان خزاز و او را نسبت خلفت بابی یعقوب نرجوری است و فی به بغداد خدمت و تسعین و ثمانین قیل احدی و تسعین.

ابو یعقوب نرجوری از علمای سنی و قدای رواسخ است با جنید و عمرو عثمان کنی محبت داشته و قیل مکنس شاکر ابو یعقوب موسمی است، سالها در کعبه مجاور بود و علمای خرافه از دنیا در تلمیذ و تلمیذیه دهم جادوی الکفر و او نسبت فرقه به ابو یعقوب موسمی دارد یعقوب موسمی را حضرت کلیل بن زیاد و وی به امیر المؤمنین حسن المجتبی و وی از امیر المؤمنین علی کرم الله وجهه و دایفاً شیخ یعقوب موسمی نسبت خلفت و اجازت از حضرت عبد الوهید بن زید و وی از حسن مجتبی و وی از حضرت امیر المؤمنین علی ابن ابی طالب کرم الله وجهه.

نسبت از حضرت شیخ ضیاء الدین عبد القادر بابی النجیب السمرودی سلسله مولوی روی بر آید و از وی شیخ قطب الدین الدلیری رسید و از وی شیخ زکریا الدین سنجاسی رسید و از وی خواجہ شمس الدین تبریزی رسید و قیل خواجہ شمس تبریزی مرید و خلیفه شیخ ابوبکر سده باف است و شیخ اوجده الدین کرمانی نیز اراده و خلفت بوی دارند. بعضی گویند که خواجہ شمس الدین تبریزی مرید و خلیفه بابا کمال جندی است و از آنجا نفس یافته که مریدی تراحم چون مولوی روی پیدا شود ضایعه مذکور شد و احتمال دارد که از هم اکابر تربیت و از آنجا یافته باشند.

شیخ صمد الدین فریدون القونینی المعروف بزرکوب در بدایت حال مرید سید جهان الدین سترمدی بوده، آخر به محبت مولانا پیوسته و ضایعه از محبت خواجہ شمس الدین ایضاً و از آنجا یافته اند. وی همچنان از مولانا یافت چون از مردم زرکوبان بوده اند نسبت ایضاً گفته اند:

یکی گنجی پدید آمد ازین دکان زرکوبی زهی صورت زهی معنی زهی خولی زهی خولی

شیخ صمد الدین فریدون تا و کان را اینجا دارند. چون سلطان ولد برآمد بلوغ رسید خدمت مولانا و حضرت صمد الدین را به محبت وی

[بقیه حاشیه ۵۴] ص ۴۰، ص ۴۱: ازین جاتا "شیخ محمد کلیل" ندارد؛ ص ۹۵: ازین جاتا "عمرو عثمان کنی" ندارد

۱. ابو یعقوب اسحق بن محمد نرجوری؛ رجوع کنید به: صوری ۲۶۹، تفسیریه ۴۵، سلمی ۴۷۸، خزینه ۱۹۴۰:۱۹۴۱.

نرجوری یعنی جیم بن اهلواز و مسیان واقع است (برآمد) ابو یعقوب یوسف بن محمد ان السوسی: رجوع

کنید به صوری ۲۷۸، ص ۴۵: سنجاسی؛ ص ۴۰: سنجانی؛ ص ۴۵: جنیدی؛ ص ۴۰: جندی

ص ۴۵ رجوع کنید به نفعات ۴۶۸

خلیفه کرد و مجلسی شیخ عارف از آن دختر برد .

منه شیخ صدام الدین حسن بن محمد بن ابی الحسن بن اخی ترک ، چون شیخ صلح الدین بجوار حق رسید عنایت خدمت مولانا و خدمت وی بجای صدام الدین منتقل شد و عشق با وی بنیاد نهاد و سبب نظم مثنوی استدعای وی بود چنانکه رفت .
سدی و لولم خلف بر حق و خلیفه اصدق حضرت مولوی است . حضرت قدوة الکبریٰ سفیر بودند الولد سر لایله لاکنگ فیه غالباً در شان وی نزول یافته که بعینه بنقل و خلق مولانا رومی رسیده بودند . سید مرعان الدین محقق و شمس الدین تبریزی را بسیار خدمت نمائسته کرده است .

نسب مولانا جلال الدین محمد المصطفیٰ الرومی ولادت وی در بلخ بوده است در ششم ربیع الاول سنه اربع و ستمائیه آنمقدار خوارق عادت که از وازدایت نامحایت صادر شده از هیچ یکی ازین طائفه صادر نمی شده ، و بعینت شیخ فرید الدین عطار رسیده اند که کتاب پند نامه بوی داده اند . در عرض اخیر خطاب اصحاب فرمودند که از افق من منموم نشوید که نور مشهور بعد از صد و پنجاه سال بروی شیخ فرید الدین عطار مبعی کرد و مرشد او شد ، من از وی کمتر نام ببرم حال که باشید در یاد من باشید که من باشم ایم در صرح حال . در وقت فوت شیخ صدر الدین حاضر بودند فرمودند که یاران ما ازین سو کشیدند و مولانا شمس الدین آنجا میخوانند ، ناچار رفتنی است . وقت عزوب آفتاب خالص من جمادی الاخره سنه اثنین و سبعین و ستمائیه وفات یافت . شیخ مولانا الدین جذبی بنسبت وی شعری دارد که

لو کان فینا لاهویه صوره هی انت لا کنی ولا اتردد^{۹۳}

منه شیخ بهاء الدین ولد پدر بزرگوار حضرت مولوی اند ، از اصحاب شیخ نجم الدین بکر است ، نام وی محمد بن احمد بن الخطیب الکلبکی است و مادر وی دختر عده الدین محمد بن خوارزم شاه بادشاه خراسان است که بشارت حضرت رسول صلی الله علیه و سلم نکاح پدر مولانا نموده بودند ، در واقعه عقب وی سلطان العلماء داده اند و در آن وقت که مولانا جلال الدین خورد سال بودند از راه بغداد بکه ترم نموده اند ، چون بغداد رسیدند استفسار کردند که از کجای آیند و کجا میروند و گفت من الله و الی الله لا حول ولا قوه الا بالله . این سخن چون بشیخ الشیوخ رسید فرمودند ما هذا الا بهاء الدین البلیخ . خدمت شیخ استقبال

۹۳ رجوع کنید به قیامت ۴۶۸ ۹۴ رجوع کنید به قیامت ۴۶۹ ۹۵ م : تردد در ۴ : پدر مولانا

کردند، از اشتر فرود آمدند و زانوی مبارک مولانا بسوییدند و بجانب خاتمه استدار کردند. مولانا گفت موالی را بر سر مناسبت^{۱۰} است، در مستقریه نزول فرمودند. شیخ بدست خود موزه ویران شدند. روز سوم عزیمت کعبه مبارک نمودند و بعد از راجت بجانب روم متوجه شده، چهار سال در آذربایجان بودند و هفت سال در لارنده، حضرت مولانا عبدالالدین را در سن هیزده سالگی گنجد اساختند. در سن نهمین و شصتیه سلطان ولایتش شد. و کعبه از آن سلطان ایشان را بقونیه استدار کرد. مولانا بعد از الدین ولایت آنجا بجوار رحمت حق پیوست.

منه شیخ سید به جهان الدین محقق رحمه الله علیه، سید ترمذی است از مریدان و تربیت یافتگان مولانا بعد از الدین ولد و بسبب اشرف او بر خواطر، در فراسان و ترمذ به سید سروان مشهور بود. همان روز که مولانا بهادر الدین ولایتش شده وی بترند با جمعی نقشه بود، گفت در این حضرت استاد و شیخ ازین عالم رفت والله اعلم. منه حضرت شیخ الشیوخ شهاب الدین سهروردی ابو حفص عمر بن محمد البکری از اولاد حضرت ابوبکر رضی الله عنه است و انساب وی در تصوف نعم خود ابو الجنب سهروردی میرسد که بسبب سید عبدالقادر گیلانی رسیده و بسیاری از مشایخ عرف خود را دریافته. حضرت غوث الثقلین گفته انت آخر المشهورین بالواق. و سیر الصانین چون عوارف و رشف الصالح کشار الیه و معتقد علیه این طایفه است. از شیخ سید الدین حموی پرسیدند شیخ فی الدین علی را چون یافتی؟ گفت بحکم ملاح کجایت له، از شیخ الشیوخ پرسیدند، گفت لوس مناجاة النبی علیه السلام فی حبیب السهروردی شیخی آخر. ولادت وی در رجب تسع و ثمانین و شصتیه بوده است و وفات وی در اثنین و شصتیه. نسب وی که بامیرالمومنین حضرت ابوبکر میرسد بدین ترتیب است: عمرو بن محمد بن عبداللہ بن سعید بن حسین بن قاسم بن نصر بن قاسم بن عبد اللہ بن عبد الرحمن بن قاسم بن محمد بن ابی بکر الصدیق. قوفی رابع عشر من الحرم اثنین و ثلاثین و شصتیه و دفن ببنداد. و ایضاً صاحب و اخذ الخلافة من الشیخ ابی محمد بن عبد اللہ البکری و هو من الشیخ ابی مدین مغربی.

منه شیخ نجیب الدین علی بن نزهت الشیرازی که پدرش مسبتش شده بود با و در واقعه. از خلفای برای

۱۰ در "م" چنین است: زانوی مبارک که در اشتر سوار بودند بسیدند ۱۰ م: مهر؛ ع: مقرب
 ۱۱ م: "روز سوم... بجانب روم متوجه شده" ندارد ۱۲ ع: راه ۱۳ ع: "بعد از آن... پیوست" ندارد
 ۱۴ رجوع کنید به نغمت ۱۵ ۱۶ ع، ۱۷ م: شروان؛ ۱۸ م: سروان؛ ۱۹ م: سردان؛ ۲۰ م: ازین جا تا "وی بترند" ندارد ۲۱ رجوع کنید به نغمت ۲۲ ۲۳ م: ابوبکر؛ ۲۴ م: رشف است
 ۲۵ م: "از شیخ سید الدین حموی... چگونه یافتی" ندارد ۲۶ ع: وصل الخلافة ۲۷ رجوع کنید به
 نغمت ۲۸

و قد كنت لا ارضى من الوصل بالرفضا
فلما تفرقتما و شط ما لنا
توفي في سنة ست وخمس و سبعماية .

منه شیخ صدرالدین خلف اصدق و خلیفہ تبرقی پیر پدر خود راست . ولادت وی در شب جمعه احد و عشرین و
ستائیه ، غریب شصت و سه سال و نه ماه و وفات وی میان ظهر و عصر سبت و سوم ماه ذی الحجه اربع و ثمانین و ثمانیه
منه شیخ رکن الدین ابوالفتح ، وی خلف اصدق و خلیفہ تبرقی پدر خود راست و اکابر بسیار از روزگار بوی نسبت
دارند چنانکه حضرت مخدوم جهانگیر سید جلال بخاری را سلسلہ بوی میرسد . ولادت او یوم الجمعہ من سنہ ۸۷۷ هجری و
ستائیه و ثمان مدہ حیاتہ ثمان و ثمانین سنہ و امام فی سجادہ جدہ بعد ابیہ و ثمنین و حنین سنہ شمس اہل محل الی

فلما تم معنا وسط ماننا + فتفت لطيف منك ياتي مسلما

۴۶: یکماه ۴۵: تسبیح ۴۴: م: نذران

دارالوهمل فی لیلیة الجمعة الثاسع من جمادی الاول سنة خمس وثلثین و سبعمائة .

شیخ حاجی صدرالدین چراغ هند نسبت خلعت و ارادت بشیخ رکن الدین ابوالفتح دارند . و شرح خلعت سید جدل بخاری و چگونگی آن در شجره سادات نوشته خواهد شد انشاء الله تعالی . و شرح سلسله خلعت شیخ فخرالدین عراقی و حضرت سادات میر حسینی در طایفه شواد گفته شود انشاء الله تعالی .

شجره پنجم در بیان نشاء سلسله نقشبندیه

مرجع این خاندان شریف و معاد این دودمان لطیف بحضرت سید الطائفة است ، باز باین طرف بحضرت خواجہ یوسف محمدانی میگردد . اما تسمیه وی از حضرت شیخ بنیاد الدین نقشبندی بخاری است و وجه تسمیه او بنفش بند نقشبستن صورت بزرگی که این نسبت بوی میدهد باشد تصور نشستی معهود که کیفیت از وی حاصل می آید . خلعت و اجازت ایشان بدو طرف میگردد یکی بحضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه ، دوم بحضرت شیخ ابوعلی فارمدی رومی و وی بحضرت ابوالقاسم کرمانی تا بجنشهای خویش که مذکور شد .

و شیخ ابوعلی فارمدی که نام وی فضیل بن محمد است و شیخ الشیوخ خراسان گویندش در وقت خود منفرد و عدم المثال و شاگرد امام ابوالقاسم قنیری است و انتساب وی بتصوف بدو طرف است یکی بحضرت شیخ ابوالحسن فرغانی دوم بحضرت شیخ ابوالقاسم کرمانی .

خواجہ یوسف محمدانی رحمه الله علیه ، کنیت وی ابومحبوب است ، امام عالم ، عارف ربانی ، صاحب الاحوال و المواجهات و الکرامات و المعانیات الجلیله ، در بدایت حال بشیخ ابوالحسن شیرازی پیوسته و از آنجا نشاءش یافته و مشهور است که در تصوف انتساب وی بحضرت شیخ ابوعلی فارمدی میرسد و قبل بشیخ عبداللہ جوینی و در صحبت شیخ حسن سنائی نیز رسیده براه مرو . فوت شده در خمس و ثلثین و سبعمائة و صاحبنا دفن کردندش ، بعد از مدتی بمرو نقل کردند و مرقد وی عالی ساخته اند نیز ار و یتبرک .

حضرت شیخ اکبر از حضرت شیخ اوجہ الدین کرمانی سمعان از وی نقل کردند کہ خواجہ یوسف محمدانی در بلاد ما زیاده

س ۲ : حضرت میر حسین سادات حسینی س ۱ : پائین س ۳ : با تصور کردن معلوم معهود کیفیت

س ۴ : رجوع کنید به نقل س ۳ : خواجہ ابویوسف محمدانی در بلاد ما " ندارد

از شصت سال بر سجاده نشینی نشسته، جز نماز جمعه و عید هیچ گاه نه برآمدند و ویرا چهار خلیفه مشهور انداخته اند، خواجہ عبد القدیر برقی، و خواجہ حسن اندقی و خواجہ احمد سیوی که سر حلقه مشایخ شرک اند، و خواجہ عبد الحالی غجدوالی. و سلسله خواجہ ببا و الدین نقشبند خواجہ عبد الحالی غجدوالی میرسد.

خواجہ عبد الحالی غجدوالی در جمیع مل و نخل رویش ایشان محبت است، مقبول همه فرقه اند، در بدایت ایشان اویسی بوده اند و حضرت خواجہ جعفر لغزندی ایشان را قبول کرده اند، اما رویش نایب از اجازت و خلعت از خواجہ ابویوسف حمدانی اخذ کرده اند. حضرت عبد الحالی غجدوالی را خلیفه اند مثل خواجہ احمد صدیقی و خواجہ عارف ریوی و خواجہ اولیاء سلطان، و سلسله نسبت ارادت حضرت خواجہ ببا و الدین نقشبند حضرت خواجہ عارف نوری میرسد. خواجہ محمود الخیر خفوی از خلفای خواجہ عارف اند.

خواجہ علی رامینی از خلفای خواجہ محمود اند و لقب ایشان درین سلسله بحضرت عزیزیان استحقاق یافته است. ایشان مقامات عالیہ و کرامات متعالیه بسیار بوده و بصیحت با غنای از جهت پاکیزگی قوت اشتغال داشتند و آنچه که مولوی روی در غزنیات خود اشعار کرده بعضی گویند اشعار بوی است.

گر نه علم حال فوق قال بودی کی شدی   سبزه اعیان بخارا خواجہ انساج را

وی در غلبه حال گاهی این سخن در مقام آوردی، اگر در روی زمین یکی از فرزندان خواجہ عبد الحالی بودی مفسود هرگز بر

دار سرفتمی

جهان خورشید عبد الحالی آن پیر   درید اوست مخلوق جهاندار
اگر بودی یک لذ خدا شمس الحق   نگشستی داده مفسود بهدار

حضرت خواجہ محمد بابا سماسی خلیفه حضرت عزیزیان است، و حضرت خواجہ ببا و الدین را نظر قبول لغزندی از ایشان است و ایشانند که بارها بر قعر صند دان گذر کرده اند و گفته اند که ازین خاک بوی مردی آید و زود باشد که قعر عارفان شود تا روزی از منزل میر میره کلال میرفتند در راه از زبان مبارک شان بر آمد که منا که آن بوی زیاده نشد و یا

له ن : سه   م : ندارد   م : قوی ؛ ع : خفوی (رابع کنید به نعت ۳۸۰)
م : ۹۷ : این اشعار ندارد   م : ۳ : جهانرا   م : داده یعنی نصیب و مقدر (زنیام)، حافظ مؤید
رضا بداده به و ز جبین زره کشتای + برین و در اختیار کشتا است   م : رابع کنید به نعت ۳۸۰

آن فرزند متولد شده ، عبد الشان بچه مولود سه روز به پاچه جام پیچیده بحضرت خواج محمد بابا برده اند ، فرمودند که وی
فرزند است و توجیه با محاب کردند که این آن مرد است که از بوی او خبر داده بودیم ، انشاء الله تعالی نقده ای روزگار
و پیشوای جمع دیار گردد .

بنده سید امیر کمال قدس سره از خلفای کبرای محمد بابا سماعی مذکور است . حضرت خواج بهاء الدین را
صفت محبت و ارشاد و تعلیم و تسلیم آداب سلوک طریقت از ایشان است . روزی مجمع عظیم بود که خدمت امیر خواج را
ملقبیه و روی با محاب آوردند و گفتند فرزند بهاء الدین نقشبند بند حضرت خواج محمد بابا سماعی را قدس سره در
حق شما تمامی بجای آورده ام ، گفته بودند که آنچه از شریعت در حق تو بجای آورده ام در حق فرزند بهاء الدین
بجای آری و در بی نزاری کما ذکر نما .

قسم شیخ از مشایخ ترکستان است ، از خاندان خواج احمد سیوی ، خدمت خواج بهاء الدین را نیز از ایشان
نامه سلوک راه شده و قسم شیخ را نه سپردند ، ایشانرا دهی سپرد خوانند ، و سه ماه در ملازمت ایشان بودند .
بنده خلیل آقا نیز از مشایخ ترک است ، حضرت خواج بهاء الدین نقشبند با بجای خوالی که دیده بودند
مبشرت ملازمت ایشان رسیده اند .

خواج بهاء الدین نقشبند ، نام ایشان محمد النجاری است . ایشانرا نظر قبول بفرزندی از خواج بابا سماعی
است و تسلیم آداب طریقت بحسب هوش از میر سید کمال است چنانکه گذشت ، اما بحسب حقیقت ایشان اویسی
بودند و تربیت از روحانیه خواج عبد الحاتی مجذولانی یافته اند . وفات ایشان در شب دوشنبه سوم ماه ربیع الاول
احدی و تسعین و سبعمیه بوده است . حضرت قدوة الکبری را نسبت به ایشان استفاده راه سلوک بسیار بوده است چنانکه
در لطیفه اذکار خواهد آمد انشاء الله تعالی و حضرت خواج بهاء الدین خلفای کثیره و ندای کبریه داشته اند . آما چندی از ایشان
میر حیدر ولایت و نهایت عنایت حق تعالی رسیده .

خواج بهاء الدین عطار از ببار اصحاب خواج بهاء الدین بوده است . حضرت خواج در آیام حیات خود حواله
تربیت بعضی اصحاب را بابشیمان سپرده اند و تربیت سلوک بابشیمان تفویض نموده و خواج محمد پارسا از ببار اصحاب
حضرت خواج اند و ایشانند که بخطاب وی فرمودند امانتی که از مشایخ متقدمین و دوستان رواسخ کاملین یافته ایم بشما سپرده ایم .

س : رجوع کنید به نقوش ۲۸۲ س : قسم ؛ رجوع کنید به نقوش ۲۸۱ س : رجوع کنید به نقوش ۲۸۱

س : « از ببار اصحاب ... حواله تربیت » ندارد

ششمین در بیان سلسله میسوی

مثنای این سلسله شریف و دودمان طعنه حضرت خواجه احمد میسوی اند که در سدر جنت و عاری مطلق بودند و نسبت وی بحضرت خواجه ابو یوسف محمدانی است، و حضرت خواجه یوسف محمدانی را چهار خلیفه مشهور اند یکی خواجه عبداللہ برقی، دوم خواجه حسن اندلی سوم خواجه عبداللہ الخانی عجبوالی، چهارم حضرت خواجه احمد میسوی که در ترکستان مقتدای نود و پنج هزار شجاع اند. آوردند که سدهاں احمد میسوی را داعیه طواف کعبه زادها اللہ تشریفاً و تکریماً شد بجای کثیره و بطریق عزیمت مقدار سکه بان و چه مقدار شتر بان و میر سکاران چون منزل میر حدودیت عجبوان رسیدند شخصی را فرمودند که بر شیر سوار شود و قبیله مار بگرد و بر و با بافته بگو که قبیلہ درویشان بهم رسانند. چون این شخص بحضرت خواجه عبداللہ الخانی آمد بسمع خواجه این پیام رسانید. خواجه دانستند و تبسم کردند که شرک اظهار کرامت کرده و بطریق عجب سر راه نموده. شخصی را فرمودند که بر دیار سوار شود و سدهاں را استدعای ضیافت بکند، چون بحضرت سدهاں آمد استدعا رسانید، روان شدند، تا یک کرده راه لشکر سدهاں فرود آمد، خادم را فرمودند که پنج سیر خود و دوسیر آرد و یک گوسفند در حجره بخند و کلبان سدهاں ضیافت برساند. خادم متحیر ماند که خواجه این نوع لشکری را چگونه ضیافت میکند خواجه عبداللہ الخانی فرمودند که سیر آرد و سراسپ پنج سیر خود و چهار کس یک گوسفند بدهد. مردم ریخته بجهان دستور که گفته بودند گرفتند، بتمام لشکر رسانیدند. حکم کرده بودند زیاده نگیرند که هر که زیاده خواهد گرفت سببی شخصی زیاده گرفته بود، اسبش رود. چون سدهاں بکین دستور ضیافت رسانیدند رخصت بانیشان خواست. سدهاں را داعیه کوچ شده. حضرت خواجه عبداللہ الخانی بمرض رسانیده که چرا چندین خلق را رنج میدهد، اگر دعای عالی طواف کعبه است این جامع میثاق کرد، آخر کعبه آمد و طواف کردند، غرض از تشریف آوردن این جا این بود و اگر طلب کعبه بندگان سلطان هم میخواستند کرد.

حضرت حمزه ابروی میفرمودند که یکبار سلطان را داعیه دیدن صدق اصحاب و باعث معلوم خلوص اصحاب شده، در نماز خود امانت میکردند. روزی در بستان پنهان خرطیه چرمین پر از بول کرده داشتند، در آسمانی نماز از خرطیه نبوی بول

۱۰۰۰ احمد میسوی جد مادری حضرت سید اشرف اند (مطالع)، شیخ ترکستان و از سادات علوی اند از فرزندان امام که حنفیه، مقبره ایشان از حکم تیمور تعمیر کرده شد (ظفر نامه ۲-۱۶) ۱۰۰۱: حسن برقی؛ رجوع کنید به نقوش ۴۷۴ سبک یعنی اسب (اشیافاس) ۱۰۰۲: کنز در "ع"؛ ۱۰۰۳: دیر با فنده ۱۰۰۴: فنلونه؛ ۱۰۰۵: قبه، مقبله یعنی گرو صحران یا شمسواران (فرانسس) ۱۰۰۶: "و سدهاں را آوردند" ندارد ۱۰۰۷: سیر ۱۰۰۸: سیر کردند ۱۰۰۹: "که هر که زیاده خواهد گرفت" ندارد ۱۰۱۰: ندارد ۱۰۱۱: سدهاں ۱۰۱۲: بول شستند

رها کرده و دل هر طرف غشتر شده . هر یک اصحاب بدین این ابر غریب روی گردانیدند مگر دو یکی و یکی دیگر خیم کاهم بر آورده بود . آنروز معلوم کردند که این اتقان بوده . از آن روز حضرت سدهاں میفرمودند که ما را دو نیم درید باشند و این بر سبیل تکبیل میفرمودند و اگر نه هم بجای خود عزیز الوجود اند هم قوم کلاشیقی جانسیهم .

حضرت فدوة ایفری میفرمودند و قتیله این فقیر بملازمیت حضرت قثم شیخ رسید اتفاقات فاعری و باطنی بسیار نمودند بنا بر نسبتی که جدّه بکبره این فقیر از اولاد کبار حضرت سدهاں احمد سیری بودند و چندی به بر سبیل کنایت عنایت کرده فرمودند که بسیار عجب نموده که مسیر سلوک با وجود این خاندان دیگر جای کرده اند . بعد از استعذار عرض نمودند که اراده المی چنین بود که با تجارت ابوالحسن کز ریحانب هندوستان افتاد و از آن مشایخ استفاده نصیب شد . فرمودند باکی نیست که شرکان ما میگویند " ارادة بر که خدمت کند ارادت پیر بار داد خدمت مین یار " اذ الفقراء و کفیس واحد بعد از آن باز کار جبریه و اشغال دوریه سر فراز فرمودند . چون فرزندم سعید عبد الرزاق را بشرف تلمی الشیخان مشرف ساختیم اتفاقات فاعری و باطنی بوی نیز مذبذول ساختند و استفسار از حسب و نسب وی کردند . عرض کردیم که از سادات جیل است از اولاد و احفاد حضرت غوث الثقلین ، ویرا فرزند خوانده ایم و هم مشایخ قبول کردند . فرمودند ما هم قبول کردیم که فرزند تو فرزند ما است ، از حقیقتی خواسته ایم که شیخ الاسلام روزگار خوش نمود انشاء اللہ فی لی . بعد از آن فرمودند بنحیث آما بر دیم . الشیخان نیز بمنابیت و اتفاقات صوری و معنوی محضوس ساختند . و قتیله بحضرت خواجه بساء الدین نقشبند سر دیم اتفاقات و عنایت در باره او مذبذول کردند بعد از آن بهر مشایخ که او را بر دیم عنایت و اتفاقات نمودند ، بلقب شیخ الاسلام ملقب ساختند . شرح سلسله نسب وی این است : عبد الرزاق بن حسن الجمیلی بن احمد بن ابوالحسن شریف بن موسی شریف بن علی شریف بن محمد شریف بن حسن شریف بن احمد بن محمد بن ابی نصیر محمد بن الدین بن ابی صالح بن عبد الرزاق بن عبد القادر جیلی غوث الثقلین بن ابی صالح بن موسی جیلی دوست بن ابی عبد اللہ بن یحیی زاهد بن محمد داود بن موسی بن

۱۵۳ : " ارادة بر که خدمت کند " ندارد ۱۵۴ : " و قتیله ... بلقب شیخ الاسلام ملقب ساختند "

ندارد ۱۵۵ : حسن شریف ؛ هم ۱۵۶ : ندارد ۱۵۷ : محمد بن احمد ۱۵۸ : جنگی

۱۵۹ : یکی بن زاهد

عبدالله بن حسن المشن بن امیر المؤمنین حسن المجتبی بن امیر المؤمنین علی ابن ابی طالب اسد اللہ الخائب .

سُجْرَةُ ضَعْفَمٍ در بیان سلسله نوری

بنای دودمان نوری و غشای خاندان سروریه حضرت شیخ ابوالحسن نوری اندک روی از طبقه ثانیه است و نام وی احمد بن محمد و معروف است بابن النجفی ، پدر وی از نقشبور است که شهری بود میان مرو و هرات ، غشاه و مولود وی لعه اداست ، با سری سقطی و محمد علی و صاحب . و ابوالخوارى محبت داشته و ذوالنون را دیده بود ، از اقوان جنبه است و سلسله نوری از استاد و خلفت بحوث سید الطایف میرسد و پیش از جنبه از جان رفت در فتنه و تأمین و فی تاریخ البیاضی توفی منحه است و ثمانین و تأمین . نوری چون برنت جنبه گفت ذهب لصف هذا العالم بحوث النوری . قال النوری :

اذا استرا الحق عن احد لم یجده استدلال ولا خبر

شیخ الاسلام گفت جوانی فراسانی به ابراهیم قهار آمد ، گفت نوری را میخواهم که ببینم . گفت از چند سال نزدیک ماست هرگز از دشت من ننگیده و بیرون نمی آید مگر بنهار . قیل توفی الثالث والعشرون شهر مبارک رمضان من سبع و ثمانین و تأمین و نسبت سلسله وی بحوث سری سقطی نیز میرسد و اسامی اکابر از وی پایان معلوم اند ، حایت تکرار بنود .

۳ : بن موسی الجون سبز رنگ بن عبد المحقق ۲ : شیخ ابوالحسن نوری ، رجوع کنیده مجتبه ۴۷۹
 ۳ : رجوع کنیده مجتبه ۴۷۹ : ابوالخوارى : ابوالحسن احمد بن یحیی ابوالخوارى از اهل دمشق بود ، بافتاخ
 بزرگ صحبت کرده و روایت حدیث کرده . در ۲۳۳۰ م وفات یافت (رجوع کنیده : هروی ۴۳ ، سلمی ۹۸ ،
 قشیریه ۶۱ ، رآة الجنان ۲ - ۱۵۲ ، سمائی ۱۸۰ ، شرح توف ۹۵) ۴ : دین شری نوری در هروی ۱۵۹

فقول است : ۳ ، اذا استرا الحق عن حین احد + لم یجده استدلال ولا خبر
 ۶ : ابراهیم بن داؤد القهار الرقی ، کنیت ابوالصالح از اجله شایخ شام است از اقوان جنبه و بعد القدره ،
 در ۲۳۶۰ م وفات یافت (رجوع کنیده : هروی ۲۴۱ ، سلمی ۲۱۹ ، قشیریه ۲۲ ، خزینه ۱۹۱ - ۱۹۲)

شجره ششم در بیان سلسله خضرویه

مصاد این دو دمان گیره و مرجع این خاندان کثیره حضرت خواجہ خضر اند علیہ السلام و این در سنی اوستی اند.
و دیگر مصاد این سلسله بحضرت سلطان خضرویه است که از طبقه اولی است، کنیت او ابو طاهر است^ع از
مشائخ فراسان، بابو تراب خنشی و حاتم اعم صحبت داشته. ابو حفص را گفتند ازین کافه کرامت بزرگتر
دیدید؟ گفتند از احمد خضرویه بزرگتر و بلند همت تر ندیدیم، و نسبت وی در سلوک بحاتم اعم میرسد^ع
توفی رحمة الله سنه اربعین و مائین و قیل اربع و مائین، عمر او دویست و پنج سال، وفات وی هفدهم ماه
جمادی الاول و قبر وی ببلخ مشهور است.

حاتم بن عنوان اللهم قدس سره از طبقه اولی است، کنیت او ابو عبد الرحمن^ع، از قدمای مشائخ فراسان
است، اسناد و پیر احمد خضرویه است توفی سنه سبع و مائین، و گویند که وی اعم نبود، ضعیف بجنب او
نشسته بود، بادی از وی صادر شد، وی شرمزده شد، بعد از زمانی ضعیف او را آواز داد، گفت کرم. وی
خدا شد. از آن روز بکبری خود را نمود. در برستان شیخ سعدی شیرازی بنوعی دیگر آورده اند بعبت
وی در سلوک بحضرت شقیق بلخی میرسد و وی بحضرت ابراهیم ادم قدس الله سره.
ابو تراب خنشی از طبقه اولی است، نام وی عسکر بن الحصین است، از مشائخ فراسان است، بکلم و
فتوت و زهد و توکل یگانه روزگار بود، بابو حاتم عطار صبری صحبت داشته و از حاتم اعم اخذ العلم و السلوک
ابو تراب در بادی بود بنهار نشینول که باد سموم وزید، ویرا سبخت، یکسال بر پای ماند، پس در سنه خمس و
اربعین و مائین در آن سال که ذوالنون از دنیا رفت وی هم از دنیا گذشت.

نصاح نجاع کرمانی از طبقه ثانی است، از اولاد ملوک، از رفیقان ابو حفص است و بابو تراب
صحبت ارادت داشته و اسناد ابو عثمان جری است و وی با قبا رفتی، و باب فرغانی و نوری و سروانی

۱. رجوع کنید به: هروی ۸۲، سلمی ۱۰۳، قشیریه ۲۱، خزینه ۲-۱۴۰، ص ۹۷، ط: ارجاع،
که اصح میخاید ۳۰ حاتم بن عنوان یا حاتم بن یوسف، یا حاتم بن عنوان بن یوسف، محدث و صوفی و عارف
بزرگ بود، در ۲۳۳ هجری در رابط راس سرزند بالای کوه از قرای ماوراءالنهر از جهان رفت
(رجوع کنید به: سلمی ۹۱، قشیریه ۲۰، خزینه ۲-۱۳۹، رؤة الجنان ۲-۱۱۸) ۴. ابو عبد الله
الرحمن ۵. رجوع کنید به: هروی ۷۶، سلمی ۱۴۶، خزینه ۲-۱۴۷، قشیریه ۲۲، در هروی
عسکر بن محمد بن الحصین است. سمائی گوید که برخی او را عسکر بن جعین و جمعی عسکر بن محمد بن الحصین
نوشته اند و خنشی منسوب به خنشب شوری در ماوراءالنهر که موجب آن شاف است (نصاب ۵۵۶ ب)
[بقیه بر ص ۵۲۶]

و حیرى باطلستان رفتندى . شاه پس از ابوفضل از دنیا برفت سه سبعین و نائین و قیل نكمانية . ویرا نكاتبیت
رد بریحی معاذرازی در فضل غنا بر فقر که یکی کرده و وی آنرا جواب داد .

ابو عثمان حیرى از طبقه ثمانية است نام وی سعید بن اسمعیل المیرى ، اهل وی از وی است ، شاگرد شاه شجاع کرمانى و
اطلاعه از علم سلوک و حقیقت لوی یافته . توفى ماه ربیع الاول سنه ثمان و تسعین و نائین . قبر وی در نیشابور بوده است . گفته
استحاون بالاسر من قلت المعرفة بالاسر .

محمد بن قنار از طبقه اولی است . کنیت وی ابو صالح است ، شیخ و امام اهل ملازمت بوده ، در نیشابور وی طریق
طاعت نشر کرده ، با ابوزراب نخشبى محبت داشته و بعضی از نشا ثخان در زکات و خیرات با سلم بن الحسین و علی نقی آبادی . در
سنه احدی و سبعین و نائین برفت از دنیا در نیشابور . قبر وی در حیرا است .

طاهر مقدسى از قریای مشایخ شام است . حضرت ذوالنون و تبلى را دیده بود . تبلى ویرا جبر السام خوانده و از
عرفان ذات وی بسیار اصفا کرده چنانکه یکس ازین طائفه نکرده باشد ، و نسبت استیازه سلوک و علوم طریقت از ابوزراب نخشبى
دارد .

شجره نهم در بیان سلسله شطاریه

غشای شرب شطار و بنای سلسله ابرار حضرت شیخ السیوخ اند . حضرت قدوة الکبری میفرمودند که هر چند که این سلسله
شیرت ندارد اما بعضی از کار او چنان موثر اند که طالب صادق را زود فتح میکند و از حضرت خدای مآراء النری اقتدار دارد
و سلسله او آنست : از حضرت امیر المؤمنین علی ابن ابی طالب علیه السلام حضرت امام حسین علیه السلام رسیده و از وی بنی
ابی بدین علیه السلام و از وی حضرت امام باقر علیه السلام و از وی امام جعفر صادق علیه السلام و از وی سلطان العارضین خواجه بایزید
صیظامی و از وی شیخ الموطم و المحترم خواجه محمد موزی و از وی خواجه ابراهیم بن زید غشقی و از وی بابا المظفر و المحترم و از وی خواجه
مولانا شریک طومى و از وی بابو الحسن فرغانی و از وی شیخ الموطم و المحترم و الملکم خدای مآراء النری و از وی شیخ محمد الشیخ

[تقیه ثانیه ص ۵۳] شاه شجاع کرمانی ، کنیت (ابو الفوارس) . رجوع کنید به : صوری ۱۹۵ ، تذکره ۱ - ۲۵۹ ،
سلمی ۱۹۲ ، قیسیه ۲۹ ، خزینه ۲ - ۱۵۸ ، نفحات ۸۵)

ابو عثمان حیرى : رجوع کنید به شیبه ص ۲۷۱ ، حمدون بن احمد بن عماره بن زیاد بن رستم القصار ؛

(رجوع کنید به صوری ۱۰۳ ، خزینه ۲ - ۱۴۰ ، قیسیه ۲۴ ، سلمی ۱۲۳ ، نفحات ۶۰) ، ص ۲۵۳ : ندارد
سلم بن الحسین معروف به ابراهیم بن بارسوس . در نفحات الحسین بارسوسى است . در سلمی سلم بن
حسن بارسوسى است . کنیت وی ابو طران است . استاد حمدون قصار بود (رجوع کنید به صوری ۱۰۳ ،
سلمی ۱۲۳ ، نفحات ۶۱) ، رجوع کنید به : صوری ۲۷۰ ، نفحات ۱۲۸ ، سلمی ۲۷۵) [تقیه ثانیه ص ۵۳]

و از وی شیخ خداعلی و از وی شیخ حاجی محمد بن محمد عارف و از وی بانی فخره اشرف است .

حضرت قدوة العباد میفرمودند که یک سلسله دیگر این خاندان از اولاد بزرگوار حضرت شیخ الشیوخ انتشار یافت
چنانکه شرح وی این است : از حضرت عمر و معروف شیخ الشیوخ شیخ عا در سید و از وی شیخ نجم الدین سید و از وی
به دنیا دالین و از وی شیخ رشید الدین و از وی شیخ عبداللہ شکار و از وی شیخ صسام الدین شکار و این
سلسله از انبای شیخ الشیوخ آباء و اجداداً متعین الی اکاسفل می رود و در حد و شان از النسان اشتہار یافت
و اینسانرا بولایت دیده بودیم ، بہر آن کلی رسیدہ و از مشارب صوفیہ شری کافیہ چینیہ .

سجده دهم در بیان سلسلہ حسینیہ و حسینیہ کہ بواسطہ سادات میرسد

نقشای جمیع فرقہ صوفیہ و بنای جمیع سلسلہ لایفہ علیہ حضرت علی ابن ابی طالب کرم اللہ وجہہ است بتخصیص سلسلہ سادات و
دو دامن سعادت بایشان شدہ ، و شرح شمدای از بیان ولادت و وفات و سیر فی خوارق و فضائل زکایات وی در لطیفہ
کہ بیان اوصاف خلفای راشدین است خواهد شد انشاء اللہ تعالیٰ خواهد آمد و شرح منصب اولاد و احفاد وی کور افر لطیفہ
بیان سیر نبوی مذکور خواهد شد انشاء اللہ تعالیٰ . اما امیر المؤمنین امام حسین اشرف الشہداء کہ نسبت ارادت و اتحا ذلعلوم
الکلی و حقایق نامتناهی از پدر خود حضرت امیر المؤمنین علی ابن ابی طالب رضی اللہ عنہ است و امام زین العابدین علی الصغر
آخذ العلوم المعارف و الحقایق من ابيه الحسين الشہید ، و امام سید محمد بن الباقر علیہ السلام آخذ معدن علوم الهی و مخزن
حقایق نامتناهی از پدر خود حضرت امام زین العابدین علیہ السلام کردند و تحصیل شرائط سلوک بدو کرده ، امام جعفر صادق نسبت
آخذ علوم معارف و فہوم خوارق از پدر خود حضرت امام محمد باقر است رضی اللہ عنہ ، امام سید موسی کاظم علیہ السلام را تربیت و
پرورش از پدر بزرگوار خود حضرت امام جعفر صادق علیہ السلام است . امام سید علی رضا را تربیت و پرورش از پدر خود
محمد بن الجواد است ، امام حسن مسکری از پدر بزرگوار خود ارشاد و تربیت یافتہ و وی از بہر سید علی الصغیر داد و وی از
بہر سید عبداللہ داد و وی از بہر سید احمد داد و وی از بہر سید محمود بخاری داد و وی از بہر سید محمد بخاری داد و وی از
بہر سید جعفر بخاری داد و وی از بہر سید علی ابی الملوید بخاری داد و وی از بہر سید جلیل اعظم بخاری داد . ایضاً ویرا

[تبیانہ ص ۲۶] ۳۵۶ : جبر الشمام ، جبر الشمام سینی دانشمند ملک شمام ۳۵۷ م : امتناع

۳۵۷ در نسخہ اہل چین است : و از وی بخوارق زید غسقی و از وی بابو المنظر مولدنا ترک طوسی
و از وی بابو الحسن الخرقانی الخسقی النوری و از وی بشیخ المنظم و المحتشم و المکرّم خداعلی
ما در النوری و از وی بشیخ محمد عاشق و از وی بشیخ خداعلی و از وی بشیخ حاجی محمد بن محمد
عارف القاری و از وی بانی فخره اشرف است .

۳۵۸ : "بشیخ نجم الدین ... بشیخ رشید الدین" ندارد ۳۵۹ ع : دینی ۳۶۰ ع : یقینی

حضرت قدوة الکبریٰ میفرمودند منشای سلسله عادات بخاریه و مبدای نسبت و مقامات عالیہ بسیاری شدہ و
آئمہ ارحامی و معارف و دعائی و خوارق و خوارق عادات سنیه و طوارق مقامات یقینیه کہ از وی صادر شدہ از
حیکمکس ازین طایفہ در متاخرین ظاهر شدہ است و منظر العجائب و مصدر الخرائب شدہ . هرگاه کہ در ملازمت
حضرت قدوة الکبریٰ ذکر سلسله شریف وی و یاد اسم لطیف وی شدی بحجاب کیفیت انسانرا نمودار شدی و میگفتند
کہ چه منظر العجائب برودہ اند . هر چند کہ اکابر ديار و آثار روزگار از تسامخ مختلفہ و اولیای متوہد آنها ذلوم
معارف و حقائی کردہ اند نہ مثل مخدوم جانیان کہ در راجع مسکون در تحت قبا گردون درویشی نمائند کہ شرف ملازمت
وی شرف نشدہ اند و اخذ فوائد نکردہ چنانکہ چندی از مشہوران را ذکر کردہ اند کہ حضرت مخدوم جانیان را اول
مفت خلعت از آباء و اجداد مسلسل بمحضرت علی علیہ و عنوان رسید . ایضاً ویرا تہ بیت از عم خود سید محمد بخاری
ایضاً ویرا از عم خود سید اوحالدین بخاری . ایضاً ویرا تہ بیت و خلعت از امام عبد اللہ یاضی . ایضاً ویرا از
شیخ زبانی قدس سرہ اللہ تعالیٰ فی الاکرامین شهاب الحق والدین ابی سعید زفر بن محمود بن کرمانی شافعی . ایضاً ویرا از
شیخ محمد عبید عیشی و او از پدر خود شیخ عبید اللہ و او از پدر خود شیخ فاضل بن عیشی و او از قطب لہن ابا العیش
بن جمیل و او از شیخ علی افلج و او از شیخ علی حداد و او از قطب الاقطاب عبد القادر جلی قدس سرہ . ایضاً
از شیخ قطب الدین منور و او از شیخ نظام الدین اولیاء . ایضاً او را از مولانا شمس الدین یحیی اودھی . ایضاً
او را اجازت و تربیت از شیخ نصیر الدین محمود چراغ دہلی و او از شیخ نظام الدین اولیاء . ایضاً او را از
شیخ نور الدین علی ابن عبد اللہ طراشی و او را معین نام شیخ عبد القادر جیلانی . ایضاً او را از شیخ زکریا الدین
علی صبحی و او را معین نام سید انابین خواجہ اویس قرنی و او را از امیر المؤمنین علی کرم اللہ وجہ . ایضاً او را
از محمد الدین ابی الوقت محمود حبیبی سمرقندی . ایضاً او را از قطب العالم شیخ زکریا الدین ابوالفتح بن صدر الدین بن

۳۷ : معاملات بقیہ ۳۷ : سلسلہ حضرت علیؑ ع : ویرا بخاری نوشتند و او فرقه ارادت از شیخ بزرگ
 شدند سجاد الحق و الدین از عم خود مید کہ بخاری ۳۸ : واحد الدین بخاری ۳۷ : م : زقرن
 ۳۷ : ع : عیسیٰ ۳۷ : ع : ضم ۳۸ : " و او از پدر خود شیخ عبید اللہ " ندارد ۳۷ : ع : ضم ۳۸ : عبید اللہ
 ۳۷ : ضم ۳۸ : " تا شیخ عبد اللہ دارد ... علی صبحی و او را معفن " ندارد ۳۷ : ضم ۳۸ : شیخ نور کبیر الدین صبحی ؟
 ۳۷ : ضم ۳۸ : شیخ نور کبیر الدین علی بن صبحی ؟ ۳۷ : م : مکه حسین

بہاء الدین زکریا ملتانی . جہان سلسلہ حضرت مخدوم جہانیاں از دو خانوادہ است یکی از طرف حضرت شیخ
 رکن الدین ، دوم از طرف شیخ فقیر الدین محمود چراغ دہلی ، اگرچہ از ہم خانہ زن چاہنی یافتہ اند . ^۱ ایضاً اور
 اجازت فی النوم از شیخ الاسلام محمود تسنری . ایضاً اور اخذت و اجازت از شیخ نجم الدین اصفہانی . ایضاً
 اور اخذت و اجازت و تربیت قرأت علم السور و کتب السلوک و اخذ طریقت از قطب المسائخ شیخ
 عبداللہ قسری . ایضاً اور اخذت و اجازت از سلطان عیسی . ایضاً اور اخذت و اجازت فی النوم از شیخ نجم الدین
 کبرکی . ایضاً فی النوم والیقظہ از شیخ محمد رشید سلطان ابواسمعیل کازرونی . ایضاً اور اخذت و اجازت
 فی النوم از قطب الاولیاء سید احمد کبیر خانی . ایضاً اور اخذت و اجازت فی النوم از شیخ الاسلام شیخ نظام الدین
 اولیاء . ایضاً اور اخذت و اجازت تربیت از غوث الحقی خواجہ خضر . ایضاً اور تربیت و اجازت فرقہ للسماع
 من البنی علی اللہ علیہ وسلم بدو واسطہ . ایضاً حضرت شیخ شرف الدین شہیدی نوشتہ اند کہ حضرت مخدوم جہانیاں خدمت
 و اجازت از صد و چھل و چند اولیای راسخ و مسائخ اہل ارشاد و فرقہ متبعین و سلسلہ حضرت رسالت علیہ السلام یافتہ اند
 و علم شریعت و طریقت و حقیقت و تصوف از انسان گرفتہ اند و این مسائخ کہ مذکور شدہ از ہم اجازت و خلافت
 و ارشاد و تلقین یافتہ اند .

حضرت قدوۃ الیکبری میفرمودند در ملازمت آفرین کہ بحضرت مخدوم جہانیاں در مقام بلوہ اچہ رسیدیم و بمشرف
 اخصاص شرف شدیم اسامی اکابر متحدہ کہ ایسا سزا از آنجا یافتہ شدہ بود شمر دند و آن ہم نعیم متعددہ و متکثرہ
 این فقیر را ایثار کردند و حاصلات آن ہم دودمان و خاندان ایثار نمودند

نہ چند ان نعمت ایثار کردند کہ آنرا میتوان کردن حسابی

بنات از شکر او برین نیاید کہ گردد سیر از دست سبحانی

و ولادت وی وقت خوب روز پنجشنبہ شب براہ پانزدہم ماہ شعبان خند سبع و سبعمائیدہ و عمر وی ہفتاد و ہشت سال
 و یکماہ و سبت و شش روز ، وفات وی وقت غروب روز چارشنبہ روز عید الفجی دہم ماہ ذی الحجہ خند خمس و ثمانین و سبت

۱ م : فقید بیہال قطب عدن ۱۵۷ : مطری ؛ حاشیہ ۷ : تستطری ۳۵۵ : ندارد

۲ ضم ۹۷ : " شیخ محمد رشید سلطان ابواسمعیل کازرونی " ندارد

مقره وی در خط اوچ، مذهب حنفی داشت. چون ولادت وی شد پدر بزرگوار وی بحضرت شیخ چهل خندان رو اوچی رفتند و ایشانرا دیای مبارک انداختند و نصیارت یافتند و بزرگی سپردند در آفاق عالم چنان شود که بزرگی امشب است در صحنه عالم. اسامی چندی از خلفای مخدوم جهانیان: شیخ صدرالدین راجونجاری، سید شرف الدین شهدی، شیخ بابو حاج الدین کهری، سید محمد شیرازی، سید اشرف جهانگیر سمنانی، سید سکندر بن مسعود، سید علل الدین جامع الملقب، سید شرف الدین سامی، مولانا علی داللد، و همچنین که حضرت مخدوم جهانیان را بحضرت شیخ نصیر الدین محمود اودهی بزرگ شرف دارد، آوردن او حاجت نبود.

حضرت مقدسه اکبری میفرمودند این فقیر چون اول مرتبه مکه زمعت حضرت مخدوم جهانیان رسید چنانکه دایم حضرت ایشان بود از اخذ مقام بنیاد کردند. چون انتقال وی از محل خود امکان نداشته مستبشر شده فرمودند که برادر امشرف از ما چیزی نصیب دارند، چون شب اول شد در خلوت گاه بموجب اشارت سالانه رفتیم، دیدیم که اعضای سبزه حضرت مخدوم جهانیان در حفت جای افتاده اند، هر کدامی به تسبیح الهی و تنای نامناهی بلخات مختلفه مشغول اند اندک آنهم شده، بعد از زمانی بهم آمدند. فرمودند برادر امشرف بشما مبارک باشد. در خلوت دوم چون ملازمت میسر شد جسم مبارک از تجلی بسطی منبسط شد و بجزایب ای مبسم شده که در خلوت خانه پیر شدند و پاره های گوشت از سوراخ در و تشکهای دیوار بیرون آمد. بعد از زمانی بجای خود آمده فرمودند برادر امشرف این هم مبارک باشد. در خلوت سوم چون شرف حضور یافتیم جسم مبارک ایشان چنان لطیف شده و ظرافت گرفته که ذره از فرق تابپای توان مناظره کردن و از پای تا فرق معاینه آن نمودن

چنان صافی شده از پای تا سر که گوی بینه نور است یکسر
ز تاب آفتاب ذات بزرگان شده جسم مبارک او در غشایان
اگر در پا بود یک ذره خاک نمایا سوسه سر آن ذره پاک

معاینه این حالت دهشتی روی نمود، و این گشتم. بعد از زمانی آئینه مذکور گذارند، روی بجانب غیر کردند

لح ۳: «خندان رو اوچی» ندارد ۴: میان مردم ایراد حاجت نبود ۵: اخذ مقامات

۶: ع: ریشه ۷: م: خیال

و فرمودند سرادرم اشرف این صوم مبارک باشد . هفتم رخصت ذکر صبر بحلقه اصحاب و تهنیت یا غفور بر صوم امور
عنایت فرمودند و گفتند که میان ما و تو خلعتی ازلی و الهی لم نیرلی افتاده که واسطه احدی پیدا نیست

میان ما و تو آن اتحاد است که آنرا موجبی اندر بیان نیست
خیالیم با تو با هم ای دل آرام که آن و البتگی در جسم و جان نیست

شجره یازدهم در بیان سلسله زاهدیه

غشای دودمان زاهدیه و بنای خاندان عابدیه حضرت شیخ ابوالحسن بایزید هروی است که مقتدای عصر و شیوای دهر خود
بود و به فضل تصوف و شمایل توف آراسته ، بحضرت ابوالعباس قصاب محبت داشته و مرجع این اکابر بحضرت سید ابی
است که آنجا تصحیل مذکور خواهد شد و غشای این خاندان از محمد رویم است .

رویم بن احمد بن زید بن رویم از طبقه ثانی است ، کنیت او ابو محمد است و میر ابو بکر و ابوالحسن و ابوشیخان نیز گویند
نیز رویم همین است که قرآن از نافع روایت کند ، میر انبست از سید ابی زید است و یکی از اکابر آن روزگار گفته که مری
از رویم دویست و شصت جنید . از اصحاب جاه بوده و از وی سخنان در تصوف و معارف بسیار اند .

ابو عبد الله الحنفی القمیرازی از طبقه فاضل است ، نام وی محمد بن حنفی اسقفی القمیشی است ، بشیر ازاده و مادر وی از
نیشابور است ، در وقت خود شیخ الاسلام بود و بسیاری از مشایخ روزگار چنانچه رویم و کفانی و یوسف حسینی رازی و اشبال آن
ویرانیده بود و نسبت وی به رویم میر عبد ، شافعی ذهب اند ، در سنه احدی و ثلثین و ثمانمائه هجرت از دنیا ، قبل وفات فرقه
مخوال که از نماز عید و طریقه احدی و تسمین و ثلثمائه و عروسی عدد و سست و چهار سال رسیده بود . نسبت سلسله از وی
شیخ حسن بایزید رسید و از وی بابو اسحق کاذرونی و از وی بنو ابی عبد المجید و از وی بنو ابی احمد عبد الکرم و
از وی بنو ابی عبد السلام و از وی بنو ابی محمد بن سمرقندی و از وی بنو ابی شهاب الدین زاهدی و از وی بنو ابی زاهدی
و از وی بنو ابی بدر الدین زاهدی رسید .

۱۰ ص ۹۷ : رویم الحسن مازید هروی ؛ ع : ابوالحسن مازید هروی ؛ ع : ابوالحسن هروی

۱۱ ص ۹۷ ، ط : ابوالحسن ۱۲ ص ۹۷ راجع کنید ۱۳ ص ۹۷ : همین ۱۴ ص ۹۷ این قول شیخ الاسلام

عبد الله انصاری است ، در هروی ۲۱۲ ضمیم است : من موی محمد رویم دویست و شصت جنید ؛

و در " ع " ضمیم آمده است : که موسی رویم دویست و شصت جنید و از اصحاب جاه بوده اند

۱۵ ص ۹۷ : حنفی ۱۶ ص ۹۷ : اسقفی القمیشی ؛ ضمیم ۱۷ ص ۹۷ : اسقفی القمیشی ؛ ع : اسقفی القمیشی ؛

سلمی : اسقفی القمیشی ؛ ۱۸ ص ۹۷ : حنفی بفتح اول و ثلثه دوم نسبت است بک قبیله بزرگ مشهور

(ابن خلکان در ص ۹۷) ۱۹ ص ۹۷ : باز باد ۲۰ ص ۹۷ : ندارد ۲۱ ص ۹۷ : بدر الدین بدر عالم

نخستین دوازدهم در بیان سلسله احمدیه

معاد این سلسله حضرت شیخ الاسلام احمد انصاری الجابی قدس الله تعالی عنده است، نسبت او ابو نفرا احمد است بن ابی الحسن انصاری الجابی و وی از فرزندان جبرئیل بن عبد الله الجبلی است. قال رضی الله عنه ما جئنی رسول الله صلی الله علیه وسلم منذ اسلت ولا رانی الا بقسم فی وجهی، و بسیار بلند قامت بود و میل. امیر المؤمنین عمر رضی الله عنه ویرایست این امت خوانده. حقیقتاً نهائی ویرا چهل و دو فرزند غایت کرده بود و حضرت شیخ ابوسعید الخیر را فرزند چهل و دو نامش او را پیشیده بودند بنشین احمد رسیده چنانکه گویند، و نسبت شیخ ابعلی فارمدی با ایشان میرسد. ابوالقاسم کرد از ملوک روزگار بود، صرف فقر و قناعت زد، از جهت شایسته و تشنگ شد، کسی که حضرت شیخ احمد جابی دلائل کردش، برای آمد و حواله رزق روزمره کی وی بسگی کرده چنانکه شاعری او را قلم کرده

بوالقاسم کرد شد چو یکسره مظهر
گشتا دیر و کرامت احمد در
کردند حواله کفایتش
هر روز چار دانگی می آید و بهر

حضرت قدوة ابکی در اول مرتبه که سبب ذکر تشریف بردند و بخانقاه سید محمد گیسو دراز نزول فرمودند، اقامت آنجا امتداد کشیده، محمودان گجراتی که از ادای شایسته روزگار بود در ملازمت حضرت قدوة ابکی می آمد و تشریف اتفات معنوی تشریف شد. چون توجه حضرت ایشان بنسبت وی زیاده شد چهار تکبیر با سبب دنیا زده و از هم آلات و اموال بر آمده بجهت روزمره خود را تنگدل شده. چون حضرت قدوة ابکی مستبشر شدند گفتند چه مقدار روزمره عیال شمارا بکاید چه بطریق رفاهیت بفرغ رسانید که چهار دینار. بکی از جهل و احمی که دره شاهی نام داشت چهار دینارش حواله کردند. فواج ابوالقاسم نقش بنظم آورد و آن اینست:

چو محمود از عیال خویش شد تنگ
غایت کرد پریش فکر ادرار
که هر روز ای برادر فکر افعال
بگیر از سیم دره چار دینار

نسبت اجازت و خدمت وی بحضرت شیخ ابوالقاسم میرسد. آورده اند که بعد از چهار صد سال حواله یکی پیدا شود. حبت

۱۰ رجوع کنید بحاشیه ۱۲ و نفعات ۳۴ م: این عبارت نیز دارد: حضرت قدوة ابکی میفرمودند که حضرت شیخ احمد جام زنده بین بر تبه بزرگ نبودند که شمه ای از او عفاف علیه انشیان بشیر ۲ توان آورد ۳: ابوسعید ۴ م: ابی الحسن ۵ م: جبرئیل ۶ م: حبیب ۷ م: قسماً ۸ م: ابوالقاسم ۹ م: این و خود ابوالقاسم کرد در نفعات ۱۰ م: بتفصیل مذکور است. ۱۱ م: کردند کفاف حواله بحجر؛ این اشعار در نفعات ۳۶ م آمده است ۱۲ م: چون ملازمت حضرت قدوة ابکی تشریف شد ۱۳ م: غایت پرورش فکر ادرار ۱۴ م: هم ۱۵ م: ذره؛ اما در ۱۶ م: دره شاهی است که ذکرش در بالا گذشت ۱۷ م: هم ۱۸ م: هم ۱۹ م: نسبت اجازت... و اهدایت حضرت قدوة ابکی بوده " ندارد

خواجه ابوالکاسم میفرمودند که طبق شیخ الاسلام احمد جامی در چارصد سال و صدی زیاده بوده اند . پس باین حساب در اندرون
 حضرت صد طبق حضرت قدوة الکبری افتاد که در سن هفصد و نود و چهار نسبت تتمه دولت و شوکت و اقتدائیت و احدائیت
 حضرت قدوة الکبری بوده . وفات وی در سن ست و نولسین و خمسایه و و دودست وی در سنه اصری و اربعین و اربعایه
 و نسبت سلسله از آنجا سلسله بحضرت سید الطایفه خواهد رسید سر بن نوع که وی تربیت از مشایخ ابوالکاسم خلیفه
 برحق و خلف مستحق حضرت شیخ ابوسعید ابوالخیر است که نام وی فضل الله بن ابی الخیر است اصدان وقت و
 جمال اصل طریقت و مشرف القلوب و در وقت وی همه مشایخ او را مسخر بودند ما پیری در طریقت شیخ ابوالفضل
 سرخسی است ، یگانه روزگار و مقتدای دیار بوده و اکابر آن عصر و آثار آن دهر استفاده بوی میکنند و دو
 رباعی حضرت ایشان در روزگار سیر حدیث رسیده و سر دفاتر شده و یکی جهت محبت بیار که میخوانند و معینند و
 می نویسند و معینند و می نهند ، حقیقی و پیر محبت مکی میدهد و اگر در حالت نزاع خوانند زود کلام رحلت رسد
 یا محبت یابد ، رباعی :

مورا بنجاره ز کاسم صفت زد   رفوان ز نجیب کف خود سربل زد
 یک خال میه بر آن رخاں مطرب زد   ابدال ز بیم چنگ در مصحف زد

رباعی دوم آنکه از حضرت ایشان منقول است و از اکابر دیگر هم منقول است که هر که این رباعی را آورد سازد البته ویرا
 از جداول و نویسند و یا کسی بخت خواهد که سخن بان گردد و در جادویت یا به گویند ویرا که این رباعی را آورد سازد و آن

این است :
 من بی آودی قرار نتوانم کرد   احسان ترا شمار نتوانم کرد
 گر بر تن من زبان شود هر موی   یک شکر آوازه هزار نتوانم کرد

در سن اربعین و اربعین چارم ماه شعبان شب جمعه وقت نماز خضن از دنیا رفت و عمر ایشان هزار ماه رسیده بود .

شیخ ابوالفضل بن الحسن المرعشی قدس الله سره ، نام وی محمد بن الحسن است ، وی مرید ابوالفرس سراج است و

له ضم ۳ : سید طایفه ۳ : ضم ۳ : بیاض ۳ : م ، ع : انهدام ۳ : ضم ۳ : بیاض
 ۳ : ابوالفضل بن الفضل بن الحسن المرعشی ؛ رجوع کنید : نفحات ۳ : ۳ : کعبه

پیر الیاسید الوانیر است . هرگاه شیخ الیاسید را جعفی دست میداد و بر خاک پیر الوان فضل شدند ، آن قبض بسبب تبدیلی یافتی ، و بر سبیل ذوق و وجدان این بیت میخواندندی :

معدن شادی ست این یا منبع جود و کرم   عتده ماروی یار و مبدع هر کس حرم^۱
و هر مرد را کرد اعدیه زیارت کعبه شدی میفرمودند که خاک وی را هفت بار طواف کند ، همچنین کعبه را ، ثواب حج یافتی
ابو نصر سراج و پیر الطادوس الفقراء میگویند ، در فنون علم کامل و بر ریاضات و معاملات شامل ، صاحب کتاب الحکم
است و ویرا تصانیف بسیار است در علم طریقت و حقیقت ، و مسکن وی طوس است و قبرش آنجا است ، و در
ابو محمد قمش است و سری سقطی و سحیل کسری را دیده بود . روزی سخن معارف در مجلس رومی گذشت ، معارف
گویان گرم شد ، شب زستان بود ، در آتشدان آتش می سوخت و روی بآتشدان نهاد . چون بآتشدان آمد
آنجا در آتش خدایر اسجده کرد ، هیچ آسیب از آتش روی او را نرسید بکمال آسروی یافت و گفت چون بلیرم هر
جنازه که از فراز من بگذرانند مغفور شود . از آنجا است که جنازه های آن مقام از خاکش بگذرانند .

عبد القدس بن محمد الحروف بالمرقش قدس الله سره از طبقه راجه است ، کنیت او ابو محمد است ، پیشانی پوری
بوده ، از محد حصره بنفاد بوده ، یگانه شمشاخ خرق است و از ائمہ الشیخان ، از اصحاب ابو حفص حداد
است و ضحید را دیده بود . گفته اند عجایب کماله چیز است ، زعقه نیکی ، نکته در قمش ، حکایات خلدی .
و قمش در نهاده بوده در مسجد شونیزیه ، آنجا برفت از دنیا در سنه ثمان و عشرين و ثلثمائیه قبل ثلث عشرين و
عبد القدس محمد الحروف بالمرقش بحضرت مبدع الطایفه میرسد ، نسبت ارادت و حلفی پوی دارند .

---

۱ : کعبه ۲ : رجوع کنید : نفحات ۳ : سپهر ۴ : گویان گویان
۵ : شب زستان ... آتش میسوخت " ندارد ۶ : در "م" چنین است ۱ : بزار بن مردک نذر
مغفور شود ۲ : رجوع کنید : صروی ۳ : سلمی ۴ : خزینه ۵ : ۱۹۳ ، تفسیر ۶ : ۴۴ ،
سمانی ۷ : سمانی در الانساب و ابن الدثیر در اللباب ۸ : ۱۲۱ و خطیب نهدادی
در تاریخ نجد ۹ : ۲۲۱ نام قمش را حعفر نوشته اند .

شجره سیزدهم در بیان سلسله انصاریه

در جمیع این سلسله حضرت خواجه عبداللہ انصاری است ، ابو اسماعیل عبداللہ بن ابی منصور محمد الانصاری الهروی
 قدس سرہ ، لقب وی شیخ الاسلام است ، از فرزندان مت الانصاری کہ پیرایوب انصاری است و ایوب
 صاحب وصل رسول علیہ السلام بود ، در آنوقت کہ مکه بنیہ حیرت کردند . و مت الانصاری در زمان خلافت امیرالمومنین
 عثمان رضی اللہ عنہ با احفاد بن قیس در فراسان آمدہ و در حرارت ساکن شدہ و ابو منصور در بلخ بودہ با شریف مرعشی
 وقتی زنی گفت یا شریف یا ابو منصور بگوئی کہ ما را بزی بکنی . ابو منصور گفت کہ من سرگز زن نخواهم و آنرا در کردن .
 شریف گفت آفرین خواہی کرد و ترا سپری آید . آفرین چنان شد . چون بہرات آمدہ است زن خواستہ است
 و من نیز من آمدہ ام . شریف در بلخ بنشیند و گفت کہ ابی منصور ما را بہری سپری آمد چنان مصین ، و این کلمہ
 جامع صفات است و وی گفت کہ من در قندز متولد شدہ ام و صاحب بزرگ شدہ ام ، ولادت من روز جمہ وقت غروب
 آفتاب اثنائی من الشعبان سنہ ست و تسعین و ثمانیۃ ، و ہم وی گفت کہ من ربیعہ ام کہ در آذان بہار بہری روزگار
 آمدہ ام . با نو عالیہ زنی بود با شکوہ در ولایت پوشنگ ، میگوید چون شیخ الاسلام نیز من آمد خضر علیہ السلام بوی گفت
 کہ آن کودک را دیدی کہ در حرکی متولد شدہ ؟ گفت آری . گفت کودک است کہ ہمہ عالم از وی پُر شود و در ہم
 روی زمین کسی از وی نہ نباشد . وی ہفتاد ہزار شعری یادداشت از لغزاتی و وی خود شاعر بودہ و نسبت
 تصوف وی بنسب ابوالحسن فرغانی میرسد . وفات وی من احدی و کمانین و اربع مایہ .

ابوالحسن فرغانی نام وی علی بن جعفر است ، یگانہ و غوث روزگار خود بود و قبلہ وقت و انساب شیخ در
 مقصود سیدی انوارین میرسد و نسبت دیگر وی در تصوف بنسب ابوالعباس عصاب نیز میرسد و نسبت سیدک وی
 را از روحانیہ ابو بنیدہ سیدی قدس سرہ است و ولادت وی شب شنبہ روز عاشورہ سنہ خمس و عشرين و اربع مایہ

شیخ ابوالعباس العصاب الاملی قدس سرہ شیخ اعلی و طبرستان بود و مرید محمد بن عبداللہ الطبری و وی مرید
 ابو محمد جریری صاحب کرامت غلیظہ و قبلہ و غوث زمان خود بودہ . وی گفت این بازار ما با فرخ فرغانی افتد . پس

۱۔ رجوع کنید : نقیث ۳۳ : م : امل ۳۴ : م : چہ پیری ۳۵ در "م چنین است :-
 چون من نیز من آمدم وی بنشیند ، گفت ، من پیری . این کلمہ جامع ہجمہ صفات است و وی در
 قندز متولد شدہ و صاحب بزرگ شدہ . ولادتش روز جمہ وقت غروب آفتاب اثنائی من الشعبان
 من ست و تسعین و ثمانیۃ و اثنی عشر ربیعہ اند کہ در آذان بہار بہری روزگار آمدہ ۳۶ : ندارد ؛
 ع : پوشنگ ؛ فم ۹۷ : پوشنگ ، ن : پوشنگ ۳۷ : ندارد ۳۸ : رجوع کنید بنقث
 ۳۹ : ندارد اصل ؛ ع : این بازارک تا با فر ؛ فم ۴۰ : بازارک تا با فر ؛

ابو محمد جریری از طبقه ثانی است ^{۱۰} نام وی احمد بن محمد بن الحسینی و قیل حسین بن محمد، از کبار اصحاب
جنید است و پس از جنید بجای جنید ویرانشانند از زیر ^{۱۱} . از علماء و فاضلای قوم بود، صحبت داشته بود
با سهل ^{۱۲} عبد الله قسری . در سال هبیره در قباله ^{۱۳} از تشنگی بمرد در سنه آنی ^{۱۴} عشره و قیل اربع عشره
و ثمانیه . عمر وی از حد گذشته بود .

شجره چهاردهم در بیان سلسله منشاخ که بحضرت جنید میرسد
اگرچه در مطبوعه سابق مذکور شد اما درین جا بیان آن اکابر است که بوی نسبت دارند
ابو حمزه خراسانی از طبقه ثانی است و از پیشانیان منشاخ عراق محبت داشت و نسبت وی بحضرت سید الطائف
میرسد ، از جوانمردان منشاخ ، در سنه تسعین و یاقین هجرت پیش از جنید و نواری و پس از خزاز و ابو حمزه

مندیاری نشد
ابوالخیر اتینانی الاقطع از طعم راجع است ، نام وی حامد است ، غلامی بود به تینات که واهی است به
فرسنگ مهر و گویند که تینات از صلیقه است از ولایت مغرب ، وی زینل باغی و کس نداند که چو می یافت .

۳ : حریری ۴ : احمد بن حسین بن محمد ؛ ط : احمد بن محمد بن حسین ؛ رابع کشید :-
 حروی ۱۹۲ ، قشیریه ۲۰ ، خزینه ۲ - ۱۸۶ ، شرح توف ۱۰۵ ، سلمی ۲۵۹ ۴ م ، ع : بزرگی ویرا ؛
 ضم ۳ ، ضم ۳۱ : بزرگی وی ؛ ضم ۹۷ ؛ از بزرگی ، وی . ابن نفی ، اخذ از حروی است
 و در ریاض در هم شیخ منوط شده است . (نگاه کنید به حروی ۲۹۲) ۴ م : سهیل
 ۳۱۲ در تراجم بر حجاج قیام نمودند (مجلس التواریح والقصص)

۶ صغیر تاریخ های وفاتش در هر دو علم منقول است ، ولی در سلمی ۲۵۹ و صفحہ ۲-۲۵۲
تاریخ وفاتش ۳۱۱ هجری منقول است ۷ رجوع کنید : هر دو ۳۹۸ ، سلمی ۴۰۴ ، قشیرہ ۳۵ ؛
اما تینانی مشوب است به تیفات که وادی است بر بند بحر شام (بحیرۃ ابلقین) نزدیک حصیدہ از بلاد شام
(معجم البلدان - ۱ - ۹۱۰) ۸ : تینان ۹ : ۲ : تینان ۱۰ م : بصو ؛ ع : یصو ؛ فم ب : فم ب : بصو

در وقت خود شرف بر احوال خلق بود . در سنه سست و اربعین و ثمانیة سرفت از دنیا . صحبت داشت با
 ابو عبد الله جلد و جنید و غیر ایشان . در تصوف و توکل و معارف سخن وی سندا است . شیخ الاسلام مکی
 من سیزده ابوالخیر شاسم ازین طایفه که صمم موالی بودند ، سادات جان و اقطاب لیسان ، فایده ابوالخیر تنیانی و
 ابوالخیر عسقلانی و ابوالخیر حصی و ابوالخیر ماکلی و ابوالخیر حبشی که پسین ابوالخیر است .
 حمزه بن عبد الله الحسینی ، کنیت او ابوالقاسم است ، اکثر عمر در سفر گذرانده ، از مریدان ابوالخیر تنیانی است .
 مسماذالدینوری قدس الله سره از طبقه ثانیة است ، از بزرگان مشایخ عراق است و یگانه روزگار و
 سرآمد دوار خود بوده ، با یحیی جلد دم صحبت داشت و از اقربان جنید و رویم و زری است ، در تسبیح و تسنن
 و تأتین سرفت از دنیا .

سمون بن الحرقة الحب اللذاب از طبقه ثانیة است ، امام المحبت ، کنیت او ابوالحسن و نفعه اند ابوالقاسم
 خود را کذاب لقب کرده ، تا معتقدی جواب نگفتی ، یگانه بود در علم محبت ، صمم از آن گفتی ، با سری سقطی و
 محمد بن علی القصاب و ابوالحسن القاسمی صحبت داشته و از مریدان جنید و زری است و پیش از وی رفت از دنیا و یگانه
 ابوالحسن القاسمی از قدمای مشایخ است ، نام وی مصعب بن احمد العبادی ، گرفته در اصل از مراد است ، از
 اقربان جنید و رویم بوده است ، نه تسنن و تأتین در مکه رفت از دنیا .

علی بن بنیاد بن الحسن المصوفی از طبقه ثانیة است ، کنیت او ابوالحسن است ، از بزرگان مشایخ و مشایخ
 نیشابور است ، بهره مند بود از صحبت مشایخ و مرزوقی از صحبت ایشان ، از اقربان سید الطائفة است ، آنقدر
 که او از صحبت مشایخ بهره مند بود و دیگری بنزد ، در سنه تسع و تحسین و ثمانیة سرفت از دنیا .

مصعب بن عبد الله التستری از طبقه ثانیة است ، کنیت او ابوالمجد ، از بزرای این قوم و علمای این طایفه ، امام
 روزگار و تقدای اختیار و ابرار و شاگرد ذوالنون مری ، صحبت داشت با خال خود محمد بن سوار که صحبت داشت
 با جنید و پس از جنید رفته در محرم سنه ثلث و ثمانین و تأتین و کان عمه ثمانین سنه .

۱۳ م : عسقلانی مشوب است ؛ ۱۱ عسقلانی که یکی از شریعی شام است بر کنار دریا (راصد)
 ۱۴ م : حصی ؛ ۱۱ حصی مشوب است به حصی که شریعی معروف در شام بن دشت و حلب (راصد) ، ابوالخیر حصی
 بعد از شمس زفات یافت (نجات ۲۴۹) ۱۳ م : حسنی ؛ ابوالخیر ماکلی : نام وی بنیاد بن یعقوب الماکلی است
 از بزرگان مشایخ بوده (نجات ۲۴۶) ۱۴ م : حسینی ؛ ابوالخیر حبشی : مجاور که بود در شهر از جن بن (نجات ۲۱۵)
 ۱۵ م : حمزه بن عبد الله ابوالقاسم العلوی الحسینی : رجوع کنید به مردی ۱۲۱ ، المص ۳۱۲ ۱۳ م : رجوع کنید به مردی ۲۵۵
 خزینه ۲ - ۱۷۲ ، سلمی ۱۹۵ ، قشیر ۲۸ ، درهودی ناشر ممنون بن عبد الله ابوالحسن الخواص است [تقدیر صفحہ ۵۴]

ابو طالب محمد بن علی بن عطیة البخاری الحارثی المکی صاحب قوت القلوب که مجمع اسرار طریقت است قالوا
لم یصنف فی الاسلام مثله فی دقائق الطریقت . در نهاد رفت از دنیا در جادی اند فرست است و نمازین
و تلکامیه و نسبت در تصوف بنسخ عارف ابوالحسن محمد بن ابی عبد الله احمد بن سالم البهیری است و ابوالحسن که
بیدر خود ابو عبد الله احمد بن سالم و انتساب بد روی بسبب بن عبد الله شمس قری قدس الله ارواحهم .
ابو بکر السبکی الدینوری از قهستان عراق بوده بدینور ، مرد بزرگ بود از قدمای اهل بی جنبید . پیش
از جنبید از دنیا رفت . حفرا سنده از جنبید پرسید ، عمر را جواب داد . چون آن بخواب رفتی آواز
قرآن خواندن از درونش بر آید .

ابو یعقوب الاقطع کاتب الجندی بود و سلمه که مکمل بود .
محمود بن محمود رحمه الله علیه از طبقه ثانیة است ، از قدمای مشایخ نیسا پراست از اهل بی جعفر
و با ابوعثمان حیری صحبت داشته در سن ثلث و اربع و تلکامیه از دنیا رفت .
ابراهم الخواص از طبقه ثانیة است و قبل من الثالث ، کنیت ابراهیم است ، یکانه روزگار در
طریق توکل و تجرید و تفرید بود و کان اوحد المشایخ فی وقته ، اقران جنبید است و نوری را هم دیده
پیش از ایشان رفت در سن احدى و تسعین و مائین .
ابوالعباس بن علی از طبقه ثانیة است ، نام وی احمد بن محمد بن سبیل بن عطاء الدمی نهد ادی است
از علمای مشایخ و از طرفای صوفیان ، و بعد از زبان فصیح است در معانی قرآن ، صاحب تصنیف است
و تفسیر او در زبان اشارت ، که گرد ابراهیم مارستانی است ، از یاران جنبید و ابوسعید خراسانی است .

[بقیه حاشیه ۵۴۷] و در سلمی ، سمون بن عمر یا سمون بن حمزه یا سمون بن عبد الله است ۵۴۷: المحیب

۵۴۷: ع: المحیب ۵۴۷: ع: ابوالحسن ۵۴۷: ع: ندارد ۵۴۷: رجوع کنید: صری ۲۴۱، سمائی ۴۹۷،

سلمی ۱۹۵؛ سمائی نام او ابراهیم مصعب بن احمد بن مصعب قلعسی نوشته است و نامش در فائش ۵۴۷: م نوشته است ،

و قلعسی مشهور است: قلعسی جمع قلعسوه (قلعه خورش) (سمائی ۴۹۷) ۵۴۷: رجوع کنید: صری ۲۴۷،

سلمی ۵۰۱، خزینه ۲۰۱-۲۰۲ ۵۴۷: ۲: سبیل ۵۴۷

۵۴۷: رجوع کنید به نهات ۱۲۱ ۵۴۷: م، ع: لم یصنف ۵۴۷: م: ندارد ۵۴۷: رجوع کنید: صری ۲۶۸؛

کسانی که سبک کسا با فد یا فروشند یا پوشند (انتساب ۴۹۲) ۵۴۷: در صری چنین است: شیخ الاسلام گفت

که ابوالخیر عسقلانی گوید که بوکر کسایی دینوری در خواب شدی از صدر او قرآن خواندن می شنیدندی ۵۴۷: م: ندارد

سلسله مکمل بود؛ هم ۴: در اصل مکمل بود؛ هم ۳۱: و سلمه، مکمل بود؛ ولی این صریح منوط شده است [بقیه حاشیه ۵۴۹]

ابوالعباس احمد بن یحیی القسیرازی اسناد شیخ ابوعبدالله الخفیف است، حضرت جنید و دریم و سهیل علیه السلام را دریافته بود.

ابوالحسن بن محمد الحمال از طبقه ثانی است، واسطی^۲ اصل، اما بمصر نشستی و آنجا برت از دنیا در رمضان سنه ست عشر و ثمانیته.

ابوبکر واسطی، نام وی محمد بن عبد الله موسی است، از قدمای اهل بجنید و نوری است، از علماء و مشایخ این قوم بود و همگیس در اهل تصوف چون وی سخن نگفت، بمرور از دنیا برت در من عشرین و ثمانیته، تریب وی آنجا است نیز از و تیرک.

ابوبکر الثانی از طبقه اول است، نام وی محمد بن علی بن جعفر السعیدی الثانی، از اهل بجنید است که مجاورت کرد، صاحبای رفت در من اثنین و عشرین و ثمانیته.

ابوبکر شبلی قدس الله سره، از طبقه اول است، نام وی جعفر بن یونس مرقروی نوشته اند، وی مرقوی است، ببغداد آمده در مجلس خیرینساج توبه کرد و شاکر و جنید و از اهل بجنید است. قال الجنید لا تنظروا الی الشبلی فالبین الی نینظر لوجعکم الی یوفی فانه عین من عیون الله. هتاد و هفت سال مرقوی بود، در سنه اربع و ثمانین و ثمانیته برت از دنیا در ماه ذی الحجه.

[بقیه حاشیه ص ۵۴۸] این عبارت مأخوذ از مرقوی که در آن چنین آمده است: ابویقوب (قطع کاتب الجنید بود و راسته. فیض السلام گفت که وی بکد بود. ۱. رجوع کنید: مرقوی ۲۸۶، سلمی ۲۸۲، مرقوی: من طبقه الثانی و يقال من طبقه الثالثة ۲. در مرقوی هم همین است، و در "ع": اربین ۱. رجوع کنید: مرقوی ۲۸۶، تذکره ۲-۱۱۸، خزینه ۲-۱۶۷، قسیریه ۳۱، ترحم کوف ۱۰۵، سلمی ۲۸۶؛ مرقوی نام او ابراهیم بن احمد بن اسماعیل الخواری گفته است. ۳. فقط "اوحده الشیخ" دارد؛ ط: یطانه شیخ در وقت خویش ۱. رجوع کنید: مرقوی ۲۹۴، سلمی ۲۹۵، قسیریه ۳۱، تاریخ لک ۵-۴۶، رآة النبان ۲-۲۹۱، خزینه ۲-۱۸۵، سلمی ۲: "ویر ازبان فصیح است" این جمله دارد ۳. م: در زمان شاکر؛ سلمی ۳: باریانی؛ ن: ناریانی؛ ۱. باریانی منسوب است به باریان یعنی باریان رشتاخانه را میفکند. ۲. ابوالحسن بن محمد بن الحمال؛ ط: ابوالحسن بن محمد بن حمدان بن سعید الممری. رجوع کنید: مرقوی ۳۱، سلمی ۲۹۱، قسیریه ۳۱، تاریخ لک ۵-۱۰، رآة النبان ۲-۲۹۸، سلمی واسطی منسوب است به واسط و در عراق و خراسان شهرها و قریه های متعدد باین نام موسوم بود (براهند) ۳. ابوبکر واسطی معروف باین الفرغانی، اصل وی از خراسان بود. رجوع کنید: مرقوی ۲۹۲، سلمی ۲۰۲، قسیریه ۲۲، تذکره ۲-۲۰۸، خزینه ۲-۱۸۴. [بقیه بر صفح ۵۵۰]

ابوبکر البصری، نام وی محمد بن ابراهیم، استاد ابوبکر دق و قرانی است، شاگرد زقاق البصر است با جنید و نوری صحبت داشت، توفی فی شهر رمضان سنه خمس و اربعین و ثلثمائیه.

جعفر بن محمد نصیر الخلدی از طبقه خامسه است و کنیت وی ابوبکر است، لکن ادی، و خلد محلی است از نداد، حصیر باف بود، شاگرد جنید و ابراهیم الخوافی است، و با نوری و رویم و سمعون و جبریری صحبت کرده، بعد از وفات از دنیا در سنه ثمان و اربعین و ثلثمائیه، قبری بنشیند به نزدیک قبر سقلی و جنید.

ابوالحسن الحمری البصری از طبقه خامسه است، نام وی علی بن ابراهیم البصری، شاگرد شبلی، و ویرا جز او شاگرد نبود جعفر الخزاز کنیت او ابوبکر است، صاحب الجنید و من فی طبقه و کان الشبلی يذكر مناقبه و يقول بفضلہ. توفی فی سنه احدى و اربعین و ثلثمائیه، قبره فی الشراز.

ابوطالب خزاز بن علی، وی از اصحاب جنید است، بیماری الطلاق شکم داشته.

[تبعیه ۵۴۹] علیه روجع کشید هروی ۳۹۷، سلمی ۳۷۲، قمی ۲۵۰، تاریخ بغداد ۳-۷۴، سمائی ۷۵، خزینه ۲-۱۸۹، شرح توف ۱۰۰، روجع کشید: هروی ۳۷۲، تذکره ۷-۱۱۵، خزینه ۱-۸۶، سلمی ۲۲۷، قمی ۳۷۲، سمائی ۳۲۹، (کلام ۲-۳۱۰)، رآة الخزان ۲-۳۱۷، شبلی مکره نین منسوب است بشبه یکی از دیبای اسروشنه بضمه معمره و سکون سین و فتحه را و سکون واو و فتحه نین و نون، که شریعت بزرگ در او در اند (سمائی ۳۲۹)

۱- روجع کشید: هروی ۳۹۷، عبدالحی حبیبی از ابن خلکان ۳-۲۴۶، و طبقات الشافعیه ۲-۱۱۲ اخذ کرده می نویسد: ابوبکر محمد بن احمد بن محمد بن جعفر کتانی معروف بابن حداد مصری است، فقیه شافعی و عالم و محدث و زاهد و دانشمند عالم له جال و نحو و لغت و سیر جاهلیت بود، در ۳۲۴ هـ قضای مصر داشت، متولد ۲۴ رمضان ۲۶۴ هـ و متوفی شوال ۳۴۵ هـ و بقول سمائی در ۳۴۴ هـ وفات یافت. چون یکی از اصحاب وی آهنگر بود و در این حداد گفتند، و هم می نویسد که با اتفاق کتب رجال نام وی محمد بن احمد است (خاتمه هروی ۳۹۷) ۲- ابوبکر دق: نام وی محمد بن داود الدمشقی است، از نداد که باطل دنیوی بود اما شایع نشست، عمر وی بعد و بیست کشید، در ۳۵۹ هـ وفات یافت (روجع کشید: هروی ۴۴۳، خزینه ۲-۲۰۳، سلمی ۴۴۸، قمی ۳۷۲، سمائی ۲۲۷ ب)، در سمائی تاریخ و فائز ۳۸۰ هـ و در سلمی بعد از ۳۵۰ هـ است. ۳- ابوالحسن قرانی شاگرد ابوالحسن صالح دنیوی است که در ۳۳۰ هـ وفات یافت. حبیبی از ابن خلکان ۳-۸۰ اخذ کرده می نویسد: قرانی منسوب است به قرافه مصر که هنوز قرافه در آنند علیه ابوبکر زقاق مصری یا زقاق مصری صحن پاز قاق کبیر: نام وی احمد بن نصر است از فضاخ مصر، استاد ابوبکر زقاق کهن است (روجع کشید: هروی ۳۶۶، سلمی ۲۲۰)، اما زقاق با فتحه اول کشید زقاق بسا نزد یا بفرشتد (سمائی ۲۷۶ ب)

[تبعیه ۵۵۱]

۱۰ ابوالقاسم حمیری وی از بهار اصحاب جنید بود .
 ۱۱ شیخ عبد الله بلخی ، لقب او اوجالون ، از فرزندان شیخ ابوعلی دقاق ، صاحب شیخ سدی است ، وفات وی روز
 عاشوره هشتاد و نه سالگی و هفتاد و نه سالگی بود .
 ۱۲ شیخ ابوعبد الرحمن اسلمی انیشاپوری ، نام وی محمد بن حسین بن محمد بن موسی اسلمی ، صاحب تفسیر حقایق و طبقات
 نسخ از عربی و فارسی و غیر آن از مصنفات بسیار دارد ، مرید شیخ ابوالقاسم نراقی و وی مرید نیلوی است و
 خرقه از دست وی پوشید و شیخ ابوسعید ابوالخیر بعد از وفات پیر ابوالفضل بصیرت وی رسیده ، از دست وی خرقه
 پوشیده ، وی مکتوبه سمعت جدی اباعمر بن النجید اسلمی بقول سمعت ابالقاسم الجنید بن محمد البغدادی يقول القیوم
 هو الخلق من نراد علیک بالخلق نراد علیک بالمقنن و احسن ما قبل فی التفسیر الخلق ما قال شیخ الامام ابوجعل الصلوی
 الخلق هو الاعراف من الاعراض . وفات وی سنه ثانی عشر و اربع مائه .

ابوالقاسم القشیری نام وی عبد البر بن هوازن القشیری ، صاحب رساله و تفسیر لطایف الاسرار و غیر آن و میرا در
 حرفی لطایف بسیار است ، مرید ابوعلی دقاق ، استاد ابوعلی فارسی ، نوی فی رابع الاخره خمس سنین و اربع مائه .
 شرح سلاسل نسخ نقدین و متاخرین و بیان توارخ علای راسخ کاملین آنچه که بر سبیل اجمال برده الله اعلم و اتمم مذکور
 شد ، اکنون شرح بعضی خلفای برای حضرت قده اکبر الی کرده میشود .

[بقیه حاشیه صفحه ۵۵۰] ۱۰ ابومحمد جعفر بن محمد بن نصیر المجدلی النخعی : رجوع کنید : حروی ۴۱۹ ، تذکره ۲۱۲-۲۱۳ ،
 خزینه ۲-۲۰۰ ، سلمی ۴۳۴ ، تفسیریه ۳۶ ، مرآة الجنان ۲-۲۴۶ ؛ اما خلدی منسوب است به خلد
 و خلد کافی بزرگ بوده بر کنار دجله مقابل مارشان که در زمانه منصور خلیفه عباسی بنیاد کرده شد و
 بعد از آن محلی بزرگ گردید (مرامد) ۳۷ م : « و بانوری... صحبت کرده » ندارد
 ۱۱ حروی در باره ابوالحسن حمیری می نویسد : باصل از بصره بود ، ببغداد نشست ، شیخ عراق بود ،
 حنبلی مذهب بود ، ببغداد سرفته روز آدینه در ماه ذی الحجه در سال ۴۴۷ (رجوع کنید : حروی ۴۴۷ ، خزینه ۲-۲۰۵ ،
 تذکره ۲-۲۲۶ ، سلمی ۴۸۹ ، تفسیریه ۳۸ ، اما حمیری شخصی است که حمیر فرشته ، حمیر و حمار
 پادشاه شتر است ، پس حمیری پادشاه دوز و پادشاه فرشت است (حروی ، حاشیه ۴۴۷) ۱۲ در حروی نامش
 جعفر حداد آمده است و در نفحات جعفر الحداد (رجوع کنید : حروی ۴۱۲ ، نفحات ۲۲۸ ، سلمی ۴۹۹ ، الجمع ۲۲۰) ، کتبت او در
 سلمی و الجمع ابوالحسن است . ۱۳ حکایات درباره ابولباب خزرخ در نفحات ۲۴۸ و حروی ۲۹۲ و ۳۸۲ مذکور است .
 ۱۴ رجوع کنید : نفحات ۲۵۱ م : ۳ : لغاتی ؛ رجوع کنید : نفحات ۲۵۸ ، ۱۵ نسب شیخ عبد الله بلخی
 برین گونه است : عبد الله بن مسعود بن محمد بن علی بن احمد بن عمر بن اسماعیل بن ابی علی الدقاق (نفحات ۲۵۸)
 ۱۶ رجوع کنید : نفحات ۳۱۱ ، حروی ۴۲۸ ، تفسیریه ۱۴۰ ، سمائی ۲۰۲ ، تارخ الخلفاء ۳-۲۴۸ م : بن الجنید
 [بقیه بر صفحه ۵۵۲]

سعادت مند و آزاد این است که گردد در رکاب پادشاهی

این مرتبه همراه گرفتند مخلد فکته که حضرت بکیر را بجهت حفظ مقام مانده سیرفتند . چون گذر بسیر حد سلیمان افتاد در دامن کوه نزول شد . قلندر پنج گان چند جهت کاه و هیزم در بنشینه زفته بودند ، صورتی مهیب خرمی گونه در چشم نشان مسایه شد ، چون نیک نگاه کردند آدمی بود ، آمده بعضی حضرت قدوة الیکبری رسانیدند ، جماعت را فرستادند که او را بیاورید ، چون آوردند و استفسار از حالش نمودند ماجرای که بود کشف کرده فرمودند شخصی که دو مان را تبه شومید و در این بنی نفیاسی ؟ گفت :

{بقية حاشية ٥٥} ٣: انه فاضل كامل قال القسوف هو الحق من نرا ٣٥ ٣: بالحق ٣٥ م: نرا

۴: الحق لله م: الصلوك ۵: الحق لله ن: الاعتراض

لے کذا فی الاصل ؛ ع : سبب پیرئہ الدمہ ؛ ضم یم ؛ مسرین ؛ ضم ام ؛ مسورن ؛ ضم ھم ؛ مسورن پیرئہ الدمیہ

۳۴ م: "شعب غریب دیگر زردہ بدر مسجد رسیدند" ندارد کلمہ کلیدی: نان چرب زردہ (اشیاء)

مجم: "این ریشه همراه رفتند" ندارد

شناسد منعم خود گر چه حیوانست

چرا نشاسم ! حضرت کبیر را طلب کردند ، آمدند ، بدین وی منتقل گشتند . او که دید بر خاست و سر در پای حضرت کبیر در آورد . بآن انگار روز زدند . حضرت قدوة الکبری فرمودند که اکنون وقت کرم است عجب که بعد از تکرار آن لطف باید . بعضی رسانیدند که چه جدا باشد که پیش آفتاب خیره چه تابد !

در پیش آفتاب چه نوری دهد سها

فرمودند داروی درد او بدست شما نهاده اند . آخر موجب اشک از جرم او در گذشتند و تلقین شهادت نمودند و بعد از اوست آوردند و موی که در سر او دراز شده بود بدست خود به پنج سنت تراشیدند و فرمودند که چشم بپوش . بعد از طرفه العین خود را بجهان موضع دید ، چون تمام خود آمد سخنان غریب از وی بطور سبقت . الفقه چون حضرت نور العین این حال معاینه کردند ارتفاع آن عیز شد . حضرت شیخ ابوالوفادارند :

چون چشمم جانی را بگیری هست   چه نور چشمم که او نور هر عزیر بود

ز روی شان هم را پاک میکنند آخر   اگر چه رمل صغیر چنین کبیر بود

و غایت سیزدهم محرم . کمال اتفاقات حضرت قدوة الکبری نسبت حضرت کبیر از نامه جامه که نسبت بدیشان صدور یافته میتوان دانست و عبارت نامه بعینه این است :

عرضه فرزند اعز اکرام شیخ الاسلام و سلالة الکابر شیخ کبر حال عمره در آن طرف اوقات رسید و مضمون او مطلع گشت . آن فرزند بهای ایمان و مزینت داین مضمون است و کیفیتش که باز نموده بودند معلوم شد ، درویشان مصباح بر سفر اند و آن فرزند کاغذهای امانت برابر کرده بجهت مدقات بیاورد . این بلاد بفرمان مشایخ چیست قدس الله ارواحهم موقوف بر آن فرزند نموده است . اوقات شریفه خود را بایامات محمود دارند و نام آباد و احباده خود تازه گردانند و هیچ مخلوق نبرد از اند و خلقی را دعوت کنند و بسمن جبال و عوام و دیو مردم اتفاقات ننمایند ، غم ایمان خورده کارهای کنند و آنکه مزاحمت مستقیم و تقصیر اسمعیل برادر او در باب آن فرزند و خلیفانه آن فرزند نوشته بودند درویشان در محرم

۱- کذا در محرم ۲ ؛ ص ۴۱ ؛ اگر چه رمل صغیر چنین کبیر بود ؛ ص ۹۷ ؛ اگر چه رمل صغیر جبل کبیر بود ؛
 ۲- اگر چه رمل صغیر جبل کبیر بود ؛ رمل معنی رنگ (در اشتباه) ص ۹۷ ؛ ازین جا تا « دیو مردم »
 اتفاقات ننمایند » ندارد ؛ در محرم ۳ در خانه نوشته است .

و خلیفه و فرزندان آن فرزند خاتم خوانده اند ، هر عامل و معتمدی که در باب آن فرزند و خلیفه و فرزندان
در افتد بر افتد و ازین جان بی اولاد برود ، ^{۱۰} آن است که دهک این هم بخورد . آن فرزند از بر گزیده گان
اند ، هر که مزاحمت و تشویش نماید به این بسی نیاید . خود اتفاقات بر آن ننمایند ، و این پیران چشت بکند و اولاد
و احفاد آن فرزند را همین حکم است به حکم قرآنی و الذین آمنوا

و آنچه فرستاده شده است خرج بکنند و هنگام پیغمبری به این درویش باز نمایند . و خلیفه دیگر خوانده شده است
صبح و شام سمول دارند و در دعای مسلمانان بجهت باشند و این درویش را به عای ایمان یاد آرند انشاء الله تعالی مقرون
گردد . ماه محرم در حاشیه این کلمات بود و فرزندان و عزیزان و سایر مریدان را دعا خوانند ، برادر اعر
قدوة السالکین مغفرا لاکمیر خواهم شوق به عیون دارین مخصوص است . کتبه درویش انزلی .

حضرت شیخ محمد ، وی خلف سرقی خلیفه اهدق را پدر خود راست . حضرت بکر در خورد سالی وی از سر وی
رفت بکار و انرا ای آخرت بستند و خلف خود را بحضرت قدوة الکبری سپردند . تعهد و تزویج وی آنچه از تربیت صوری و
معنوی باشد خود کرده اند و در جرعه عنایت خویش پروراند و تزویج ویرا خود تشریف بردند ، از سبک بافتات شکرانی و
واردات اشرفی سر فراز نموده بودند و هر امرار و جوهر انوار از بحر قابلیت وی بساحل ظهور سر بر آورده ، تسمیه وی بر در یستم
کرده اند ، جای علی از صوفیه و طایفه ای از سفرگردگان در مقبضه سرور پر آمده نزل فرمودند و الهام رخوارق و اصدار طوارق
بنیاد نهادند و بساط دکان فراز گرفته ، چون حاجتی از زوای اهلای مقبضه معاینه و مشاهده کرامات کردند سر در ربه عقیدت
و اخلاص ایشان آوردند . خدمت در یستم چون این حالات معاینه کردند بحضرت سید عبد الرزاق رفته که متضمن احوال آن
حاجت بود فرستادند از مقام مخالفت وی اعلام نمودند . چون بر یغون رفته مطلع شدند در طموی تلمبارک نوشتند
که وقت محر فر داجواب رفته معلوم خواهد شد . چون وقت سحر شد در آن حالت و اصحاب بر هم خوردگی شد و غوغا بر آمده
که موجب وی معلوم نمیشد ، کسی را فرستادند که ببینند که موجب غوغا چیست . چون آمد و گفتیش کرد سر حلقه ایشان
است بر هم میزنند و میگویند که های های چه مردم بی غیرت بوده اند که در ولایت ایشان مسافری را میگذارند که چند روز

۱۰ دهک بافتدال و سکون ها بمعنی شکست و ریخت (استیغاس) که ضم ۱۱ : ماه محرم تا رجب ۱۲

۱۱ ضم ۱۲ : زهد رخوارق نمائی بنیاد نهادند ۱۳ طوارق جمع طارقه که فال گو و رمال را گویند (استیغاس)

۱۴ ضم ۲۱ : نه ارد ۱۵ م : با عزت ؛ ضم ۳۰ : غیرت دار ؛ ضم ۴۱ : با غیرت ؛

ضم ۹۵ : بغیرت

بمنزلی بیایید ، از شخصی استفسار کردند . گفت از نیم شب چیزی زیاده نگزشت بود که حاجت قلندر آن کارها کشیده و سینه‌ها برآورده رسیدند و سر حلقه را گرفتند و غدا سینه‌ها ، پناه با کمال و روحانیه‌ها اثر خود برده ، در حال روحانیه‌ها حاضر آمدند و بنیاد اعتقاد کردند بر تبه‌ای که عذر ایشان قبول افتاد ، و پیر امان دادند و آن روحانیه گفتند که همین دم رخت بربندید ، خاکنده می‌بینی همه رخت بر می‌بندند

چه نشیرانند در هر بنشین خوشی که روبرو را مجال بودنی نیست
اگر در بنشین ای تمیزی در آید از آن ضیغم بجز فرسودنی نیست

حضرت شیخ شمس الدین بن زکام الصدیقی اودهی ، وی قدوه علمی نامدار و زبده فقهی روزگار بود تحصیل علوم بر او تکمیل غموم علیه از مولانا رفیع الدین اودهی کرده اند ، ارادت هم از ایشان دارند . چون التماس سلوک و تحصیل شغل معلوک کردند فرمودند که فرزند آنچه نصیب علوم صوری از من بود بپرسید ، اما علوم صوفیه و تکمیل طایفه علیه و حصول مقامات و وصول بآوارات بدست سیدی است که بر سبیل مسافرت عنقریب الیام خواهد رسید ، زنها زنها ملازمت و پیرانیت داری که کلید کار تو بدست وی است . چون چند روز نگزشت حضرت قدوه ابهری از جانب بنهاد آمده بودند و مدتی در روح آباد استراحت کرده گاه گاهی با محباب خود میفرمودند که بوی دوستی از آوده می‌آید ، تشریف در خط آوده آوردند و بمبصلی فرود آمدند ، اکابر شهر و مآثر عصر هم بدین حضرت قدوه ابهری آمدند ، بعقب این مردم حضرت شیخ شمس الدین آمدند ، از دور نگاه کردند ، فرمودند که فرزند شمس الدین ما از برای تو آمده ایم ، بمبردا شماع این سخن آتش در نهاد ایشان افتاد و مصدق تمام سرفرد آوردند و دریاقتند ، در عین دریاقت حضرت شمس الدین را کیفیتی بدیده آمد و اندکی حرارتی بهم رسید ، کانه آب بود بایشان دادند ، بحال آمدند ، بعد از چند روز در خلوت نشاندند ، چون یک ده گذشت واردی قوی شیخ شمس الدین را در یافت . بخدم فرمودند زنها از حال شمس الدین غافل نباشی . ساعتی چند گذشت که اضطرابی عجیب و انقلابی غریب بشیخ شمس الدین روی نمود ، هر چند که حفظ میکردند غیر نشد ، از خلوت سر برین زدند ، خادم بجهت تمام در خلوت در آورد و در محکم بست . چون خلوت تمام شد ابایی خرقه کردند و انواع مقامات مستحیانه بنسبت وی اختیار کردند و فرمودند که اشرف شمس و شمس اشرف از هم جدا نه اند ، تربیت مریدان و مستفیدان حواله کردند .

حضرت اجل السادات سید عثمان بن خضر از خلفای بهمن و اولیای مصلحین حضرت قدوة الکبری اند ، با شیخان
اسرار محرمانه و انوار مخصوصه نشاء میفرمودند و این سید را که از سلسله سادات گیسو دراز به ولایت اند حضرت
قدوة الکبری و امامانده اند . . .

حضرت قدوة المحدثین و عمدة الفقیهین شیخ سلیمان محدث از خلفای کبری ایشان اند ، استاد ایشان از
محدثین عالی یافته شدند . میفرمودند که در هندوستان محبت کم یافته شد مگر از شیخ سلیمان محدث و کتاب مصلح المصلحین
در این جاگزینانیدند و نسبت حضرت بابائین ازین سلسله در تفصیح حدیث کردند .

حضرت شیخ معروف ، وی قدوة اهل باب و زبده احباب حضرت قدوة الکبری است ، و جامع الفقهاء و
صاحب الشرائع ، بعد از تحصیل علوم غریبه و تکمیل علوم مجتبه و غنای سلوک راه الهی و دایم وصول درگاه ناشناهی
شد . در آن هنگام حضرت ایشان ملازمت حضرت مخدومی بردند و میل شیخ معروف بمشاهده شیخ و مجامع و انج
نواحی میبود ، شبی در واقع نمودنش که کلید فتح باب توکلین خانه سید اشرف نهاد و دعوای در دنیا یاب تو به ارو خانه
مرشد شگرف آماده ، استفسار کردند که ایشان کجا اند ؟ گفت بعد از سرایان چند روز و حیران شده ایم فروز آن
صهای دولت صمدین دیار سایه سعادت و ظل هدایت بر سر تو خواهد آورد ، مدتی نگذشت بود که هدایت ولایت و
صلای هدایت حضرت ایشان بسمع اکابر و اصاغر رسیدن گرفت و منزل قدم مبارک در بلده جوینور شد ، حضرت شیخ
معروف چون بوصول این خبر شرف شدند ، بر سید این نژاد سرور راه نهادند و شرف ملازمت حضرت قدوة الکبری
هم در جوینور آمده یافتند و شرف ارادت شرف شدند ، بعد از اقرارای ریافت شده به و عبادت پسندیده شرف الهی
خود شرف کردند و خلعت نامه عنایت فرمودند ، هم درباره ایشان نیز فرمودند که شرف معروف و معروف اشرف .

از بعضی اجل سادات منقول است که سلطان السلاطین ابراهیم شاه بخاطر کرده که آیا در زمان پیشین چون ضیاء و سبکی بوده اند
در زمان ما که خواهد بود که شرف ملازمت او شرف شویم ، هم در آن شب بواقع نمودنش که درین زمان کسانی هستند که
از جنید و باینرید کم نخواهند بود ، هم در سخنش که ملازمت در میان جان نسبت و متوجه سبوی زاویه شیخ معروف شدند .

۱ ضمیمه ۳ ، هم ۱۳ : ذکر سید عثمان ندارد ۲ کذا در "ع" و "م" : که از مانده اند !

۳ ضمیمه ۴ ، هم ۱۴ : ذکر سلیمان محدث ندارد ۴ م : محبت استاد ۵ م : دوران

۶ م : بمشاهده ۷ م : برصیده ۸ م : جریان

چون در آمد دید که در خلوت کده محکم معینه اند، چون نیک تردد کرده اند شیخ معروف سر بهیجرا زده . موجب بر آمدن از دار الخلافه
چون چهره سعادتمندی علی بن الکسور همین شده که در قصبه الدمیوه آمده مسکن گرفتند . حضرت قدوة اکبری میفرمودند که موقوف ما
یکی از مکتوبات است م

چنان موقوف معلوم باشد چدر کتم خفا مکتوم باشد

بجز عرفان چنین موقوف نبود بجز معروفان مان موقوف نبود

حضرت شیخ رکن الدین و شیخ قیام الدین صاحب از اصحاب کبار و اصحاب نامدار حضرت قدوة اکبری اند و یکی از
اصحاب ثلاثه که صاحب طیر و سیر بودند و ایشان از مردم اترک لاجین اند ، در سفر دوم که بجانب ولایت مراجعت
کرده بودند از آنجا همراه شدند و بخدمت سرفراز شدند ، آنقدر ارفاق و حمایت که بنسبت وی بود به اصحاب دیگر کم
دیده شد . حضرت قدوة اکبری میفرمودند که از زمان اسد بن سامان که از سلاطین بخراسانیه اند ، سلسله جدی مادری ما
تا بنامیرسد ، سلطنت عراق و بعضی از واحی آفاق از آن زمان تا بن دودمان است و جدات مادری ما اکثر از اترک
لاجین اند ، جدی آخرین ما از اولاد حضرت خواج احمد سیوی اند و از اترک لاجین نیز در سلسله ابراهیمیه بخراسانیه ،
صفانیه ، سامانیه نسبت مادری شده بود ، بسبب این نسبت حضرت شیخ رکن الدین و شیخ قیام الدین صاحب از
اصحاب دیگر محفوض بودند و تعیین مکان بنی پوره یافت و آن لب دریای سرخ که اول بخاطر حضرت قدوة اکبری
گرفته بود که منزل سازند ، آخرش بن شیخ رکن الدین و قیام الدین عنایت کردند و حواله نمودند .

حضرت شیخ احمیل الدین حیره باز نیز از اصحاب طیر و سیر اند ، که از راهبها شتاده و معاملات جریده
بشرف خلعت مشرف شده اند و عنایات عالی محفوض بوده ، مقام و منزل شان در مقام بنکانون جای مشخص شد .
حضرت شیخ جمیل الدین سعید باز ، وی نیز از اصحاب ثلاثه است که صاحب طیر و سیر بودند و بشرف خلعت صوری
و معنوی سرفراز شدند و با التفات صوری و معنوی محفوض بود . آنقدر ارفاق و عارف که از وی صادر شده از
دیگر اصحاب چندان محدود نیافت ، بکبار اتفاقاً در جهاز نشست بودند که احتیاج بعضی اسباب ماکولات شده که بجا نبود
لذات اجماع کردند ، سرخ حال ایشان ببال و سر زده . که از باطنی مقصود نشار الیه آورده اند .

۱۷۳ م : مادرین حضرت ۱۷۴ م : باین دودمان حضرت شتاده می آید ۱۷۵ م : مادرین ایشان

۱۷۶ م : ایشان ۱۷۷ م : رشته مادرین بوده است ۱۷۸ م : کذا در اصل ، ع و ح ۱۷۹ م : بنی پوره

۱۸۰ م : آنقدر ارفاق و حمایت که بنسبت وی بوده به اصحاب دیگر نبود

۱۸۱ م : بنکانون ؛ ع : بنکانون

حضرت قاضی حجت کراچی و برہین عقلی و نقلی آراستہ بودند و بدلیل و مقدمات پیراستہ در مجلس دانشمندان کراچی غریب و برہین عجیب بحث پیش می بردند ، چون توفیق سلوک رفیق شد سریدارگاہ عالی و روی مبارکاتھانی ، سخاوت ، چون خلوص عقیدہ و خلوص پیندیدہ وی را فرستاد باسرار حقایق و انوار حقایق سرخراز شدہ و بعد از بجاء آوردن شرائط خلافت شرف الہامی فرقہ خلافت شرف شدند ، مسکن وی بموضع کربیب روح آباد است خوار یافتہ ۔

حضرت شیخ عارف مکرانی کراچیہ علوم شریعت آراستہ و مجلہ معلوم طریقت پیراستہ ، شرف ارادت یافتہ بعد از آن اورا بر یافت شدیدہ و معاملات جریہ اور فرمودند . چون دراتب سلوک طی کردہ و از انوار و اطوار سبعہ بیرون آمد ، شرف الہامی فرقہ خلافت شرف شدہ و از هر کدامی کہ از خلفای نامدار و زندای عالی مقدار را آن مقدار خارق عادات و ظهور معاملات صدور یافتہ اگر شمار ای از آنها در کتاب آوریم دفتر دیگر باید املا کرد . مع مگر دفتری دیگر املا کنم

چنانکہ شیخ ابوالکلام کہ از خلص اصحاب و خلق ولایت مآب اند . ایشان را ملفوظی جداگانہ اصحاب وی جمع کردہ اند . آن مقدار حقایق معارف در آن درج کردہ و در عوارف فرج دیگری از کتاب این طایفہ یافتن زعمی از محالات است و تصنیفات دیگر نقل شرح عوارف و لمعان چنان از وی صدور یافت کہ نقلش صحت باشد ۔

حضرت شیخ ابوالکلام ہروی کہ از خلص اصحاب و ملخص اصحاب حضرت قدوۃ الگیری اند و در بدایت حال امیر زادہ بود از ارای نامدار امیر تجورنگ صاحبقران . در آن هنگام کہ حضرت قدوۃ الگیری مہذبیت حضرت خواجہ بہاء الدین نقشبند زفہ بودند نزول بخانہ امیر علی بیگ شد . چون امیر مذکور از حالت شریفہ السیان تماش شد بکبار سیاط مملکت و سیاط سلطنت نور دیدہ بشرف خدمت حضرت قدوۃ الگیری تشریف یافت ، از علوم ظاہر سیرہ تمام دانست ، بر یافت شدیدہ و معاملات جریہ اشتغال فرمودند ، زیادہ از دو از دہ

۱۔ سیاط : عطار و تہمس و ترتیب (فرانسس)

سال در طریقی سلوک بقدم سر راه سپرده و انواع مکاشفات و واردات از وی سر بر آورده که تشریح او
 نتوان کرده ، چون درین وادیه قابلیت تمام و خفیت نام پیدا کرده اتفاقات کلی به نسبت او راه یافت ، بفرست
 خدمت شرف شده و انواع مکالمات اخلاق و مراسم اشتقاق از وی ظهور یافته ، بالوالکرام ملقب ساختند
 و در سمرقند تسخیر مقام کردند . مریدان بسیار ، مستفیدان بشمار بر وی جمع شدند ، تا مقین طالبان
 و ارشاد مریدان با و اجازت کرده بودند و از عهد این کار نیک بر آمد .

حضرت شیخ صفی الدین اردوبی صفی که صفای علوم ظاهری و اصفای مسالی باهری آراسته ، در علوم
 ادبیه و اصول فقهیه دستی تمام داشته اند ، چنانکه این معنی از تصانیف راقیه و توالیف لایق ایشان روشن
 است ، احتیاج ایراد نیست . حضرت قدوة الابرار میفرمودند که در بلاد هند کسی را که نفوذ غریب و شریف
 عجیب پیرایه دیدم وی بوده ، سبب ارادت ایشان این بود که خدمت شیخ صفی نبی در واقع دیدند که
 مردی نورانی و شخصی شکوهانه خود ارشاده ، مولانا استقبال کردند و بتعظیم عظیم آورده نشانند ،
 چون نشستند بدست مبارک ایشان کتابی بود از اصول فقه ، گفتند که میدانم که بسیار اوراق سیاه کرده ای
 اکنون وقت آنست که سیاه را سفید کنی و صفی دل بانوار جاوید روشن نمائی . این سخن بسیار تأثیر
 کرد و کیفیت آورد . گفتند دست ارادت بد این شماره ام عنایت کرده راه سلوک دلالت کنید . گفت حقانی
 چون بنده را خواهد که بامر از قرب خود شناسا گرداند خضر را فرماید ما او را شخصی از اولیاء الله دلالت کند ،
 اکنون شمارا بشمارت میدهم بگردی که از الوار و ولایت و آثار هدایت او جان پیراست .

جهان موفت را بادشاه است ز نورش پیر زماهی تاباه است

ضلیلان جهان را دشمن است دشن روشن روانش دلپذیر است

ظهور آن سعادت نزدیک شد که همدین ایام مقصد شریف اقدم خواهد آورد ، زینهار زینهار ملازمت میرا
 غنیمت شمری و از عهد فرموده در نلذری .

صنف اولیاء ذاتش فرید است   صاحب رحمت آن روی وحید است

چو گنجی دارد او در سینه سینه   در گنجینه را سید کلید است

بعد از چند روز تشریف آفریدم مقام قصبه ردولی شد و نزول مسجد جامع فرمودند . بموجب فرموده در واقع سیرت بگذشت
حضرت قدوة الیکبری آمدند ، بجز در نظر افتادن فرمودند که برادر من صفی صفا آوردید ، بیایید در یابیم . چون دریافتند باب تمام
نشدند ، فرمودند آری که حق تعالی کسی را نمیخواهد که تقرب خود سر فراز سازد او را یکی از دوستان خود بنماید ، حضرت ابوالکلام
علیه السلام را فرمایند تا دلالت کند او را روی . با شماع این سخن حضرت شیخ صفی را صفای عقیده و صفوت خلوصیت از یکی
ده شده و در همان وقت ارادت آوردند ، خادم را فرمودند که نبات بیارد ما برادر من صفی را شربت و ورد از سلوک بخشانم .
خادم هر چند تردد کردن نیافت و بجز من رسانید که نبات معدوم است ، باز خود قیام کردند ، جایی که نبات شکسته بودند یک
پیرکار را نبات حبیه جدا افتاده بود ، آورده بدست مبارک خود در دهان ایشان انداختند و دعای کردند که حصول نورالانوار
مبارک باشد و از حق تعالی خواسته ام که از اولاد و احفاد تو علوم نرود ، پاس خاطر او را چهل روز اقامت کردند تا ایشان را
از عین میسر آمد و سخنانی که از عباد سلوک و نبات در کار بودند یک یک تلقین کردند و از لوازم راد هر چه بود آگاهانند
و اباس فروغ اجازت و خلعت ساختند و اجازت اباس فرقه با ایشان عنایت کردند . چون حضرت قدوة الیکبری تشریف
باندرون بردند خدمت شیخ اسمعیل که چهل روزه بودند بیای مبارک ایشان انداختند ، فرمودند که او هم مرید است .

حضرت شیخ سماء الدین ردولوی که بکلیه علوم صوری و معنوی محلی بودند و بکلیه طریقت سنن و معنوی نزدیکی
خلفای ولایت تائب و اصحاب اخلاص حضرت ایشان اند در اول مرتبه که ازین راه حضرت قدوة الیکبری گذشته میرفتند
حضرت شیخ سماء الدین همراه شدند ، در روح آباد انواع ریاضات و معاملات بنویسند ، نزدیک چار سال قطع
از راه سلوک و آثار راه کردند و در خطی از او رسیده او را وقف افتاده بود که بحد بلوغ از آنجا بر آوردند . حضرت قدوة الیکبری
تقریباً سی فرمودند که در خطی از او رسیده از باران ما دو کس را وقف افتاده بود یکی شیخ ابوالکلام را که اصنام تمام در حق او
عذوبل شد تا از آن ورطه بر آمدند ، دوم شیخ سماء الدین را از محنت بسیار و کمفت بیستار از آن ورطه بر آوردند

س ۷ ، ص ۹۷ : وحدتان س ۷ ع : رویش ؛ ص ۳۰ ، ص ۳۱ : این اشعار ندارد

س ۷ پیر کمال بمعنی آتشپاره یا پاره نشسته یا پاره چیزی درختنده (استیناس)

اباس خرقه خلافت و اجازت نامه ایشان را به روح آباد می‌رساند و از آنجا بر دلی ایشان اجازه می‌تین شده . حضرت شیخ نماز را یکی از درویشان مقبیه فی الجمله اندک نزاعی بود بهر مقام ، بنا برین از آنجا بحضرت قدوة البری عمره داشت کردند چون بمغون عمره داشت مطلع شدند فرمودند که از حقیقتی خواسته ایم که هر که به کلیت خدمت این فقیر در افتد بر افتد

هر آنچه از خدا خواستم زین قیاس خدا داد و بر داده کردم سپاس

و این مغون را نظیر آن عمره نوشته روان ساختند ، چند روزی بر آمده که از عهده او مسند عالی مکه بای دوستان بر آمدند در بایف چند روز از دست او کار بر آمد و مدعی بقصر دوی در آمد .

حضرت شیخ خیر الدین سدهموی که با انواع فضائل و شائلی آراسته بوده اند و قدوة علمای محول و جامع فروع و اهل بوده اند بخطه آورده و اصول بحضرت قدوة البری واقع شده و موجب عقیدت ایشان آن بود که چند مسند در علم اصول و فقه متشکل شده بود که حل ویرایش و جمع امکان نداشته ، هر چند که بعضی روزگار و ملجای نامدار رجوع کردند عهده ایشان متحمل نشد بتخصیص که بمولدنا علم الدین جاشی که درین باب چند روز بجهت گیر گفت و گوی بود شغای ایشان نمیشد که ایشان را بنجایت مقدمات و آداب بحث مستحضر بوده . چون در خطه آورده بنجایاقه حضرت شمس الدین اودهی حضرت قدوة البری نزول فرمودند و شرف اتعای ایشان را درین جا سیر آمد لی استفسار حضرت قدوة البری شیخ خیر الدین را بشیرین می‌گفتند ، بنوعی ادای آن مسائل فرمودند که تسکین خاطر حضرت شیخ خیر الدین شد و عقیده کلی نسبت حضرت بر آوردند روز دوم آمدند و بشرف ارادت شرف شدند و طریق خدمت پیش کردند ، مدت چهار سال در طریق ریاضات شدیده و معاملات جدید کوشیده ، چون قابلیت اباس خرقه پیدا کردند بشرف اجازت و خلافت شرف شدند . روز یکم شیخ خیر الدین خلافت گرفتند دوازده کس از اموالی سدهان خطه آورده بشرف ارادت شرف شده اند ، یکی از ایشان شیخ سدها دوم قاضی سدها .

ترتیب ایشان بجهت حضرت شمس الدین کرده اند و عهده قاضی سدها بود اینکه روزی شیخ خیر الدین و همنو میساختند در آشنای و همنو حالتی اشرف و کیفیتی شگرف ایشان را روی داده ، همچنان و همنو میگردید و هر چند که خادم

آب سپرخت و صوبای نام نمی رسیده، آب بسیار ریخته شد. شخصی بر سبیل انکار گفت که اسراف از حد گذشت در آب و غیره. این من سمیع مبارک حضرت قدوة الابرار رسید فرمودند که حاجی که فرزند خیرالدین دارد در این حالت اگر آب دریای کوئین و گوهر بخورد این بر و ریزند اسراف نبود.

چو صوفی را بگیرد حالت عشق اگر ریزد جهان اسراف نبود

فاضل محمد سدهوری که هفتون علوم غریبه و سیون معلوم عجیبه پیرایه بودند، حضور در علوم اصول مسافر^۱ آمده بودند، از خلفای متقین و اصحاب مخلص حضرت الشیخ اند، سبب ارادت وی آن بود که در آن وقت که از جانب رسیدن کویراره^۲ و مستفیدان کهنه روزه روان شدند نزول در قصبه سده هور افتاد، مردم اهالی و اکابر قصبه همراه حضرت شیخ خیرالدین استقبال کردند و فاضل محمد نیز بخشی از اصحاب و اصحاب خویش پیشوا آمده حضرت قدوة الابرار را دریا قند. حضرت قدوة الابرار که از تلقین استفسار کردند که فاضل را علم این طایفه از کیست و از کدام خانواده است. فاضل گفتند از خودم، فرمودند خوشتر و بهتر. حضرت قدوة الابرار فرمودند منزه را چون حق تعالی میخواند که تشریف اخلاص مخصوص سازد تو فیض میدهد که بیای صاحب دولتی سر در آرد یا صاحب نعمتی را بر سر وی برساند و این بیت را انشاء کردند:

کس کو را سعادت پیش آید در رخ از وی نباشد هیچ نعمت

اگر توفیق باشد چنان نشو بوسه او رکاب اصل ضمت

اگر مقصود باشد بر سر او صفا از غیب آرد کل دولت

حضرت قدوة الابرار را بمنزل خود کشید و یک بازوی محمد خود گرفته و بازوی دوم شیخ خیرالدین را بجانب برده اند، و طایف خدمت و ضیافت از حد تجاوز بجائی آوردند که همه ای که احباب محزون شدند. سحری در سعادت بروی باز نشد، فاضل را باز طلب فرمودند و بشرف ارادت شرف ساختند و از ایشان سخن و امرا سلوک راه از بدایت تا نهایت نسبت او در رخ ندانستند، امرای و ملازمت اختیار کردند. چون رفت احباب صوبی قصبه جالشی^۳ شدند که اکابر و اصحاب قصبه هم تشریف ملازمت و ارادت شرف شدند

^۱ کذا فی الاصل ؛ ع : کویراره ؛ غم ۳، غم ۳۱ : کویراد ؛ غم ۹۷ : کویراده

^۲ کذا فی الاصل ؛ ع ، غم ۱، غم ۳۱ : کوره ؛ غم ۹۷ : کنوزه ؛ غم ۲ : ندارد

حواله شیخ خیرالدین کردند. قاضی مذکور همراه محفله تا مقصد جانش پیاده آمدند، درین جا موتی برپا داشت و معاملات معمولیه مستعمل بودند چنانکه قابل التفات صوری و معنوی شدند و حقیقت اظهار اسرار معدوظی نمودند اساختند، ملبوس بلباس خلعت و اجازت ساختند.

قاضی ابوالجود عرف حسین متقن سدهوری نیز از خلقای کبرای حضرت قدوة الیکبریا اند. چون حضرت قدوة الیکبریا تشریف از مقصد سدهور به جانش بردند خباب قاضی پیران خود را از خود و نزدیک آوردند و تبرک ارادت تشریف ساختند. شیخ ابوالخضر که مکتوبی که از علمای شهابیه روزگار و پیشوایان بنجای دیار بودند، از خلقای محض حضرت ایشان اند چون نسبت ایشان التفات و عنایت زیاده از یاران دیگر بود چند روز بیاس خاطر ایشان در مسجد جامع مکتوب نزول فرمودند تا در یافتن مضامین شمار و مبالغه آثار قاضی ابوالخضر حضرت قدوة الیکبریا هم درین جا بودند. چون مقصده در مدح حضرت قدوة الیکبریا گفته بودند گزرا نند، بسیار قبول افتاده. فرمودند که زمانه فتم سخن نشنا کرده. ایشان تعلیم های بسیار کردند. حضرت خیرالدین سدهوری همراه بودند. بعضی نقاب که نسبت حضرت قدوة الیکبریا نوشته بودند حضرت قاضی مظهر اهدای دادند. حضرت قدوة الیکبریا فرمودند که حاجت املا نیست که سر درو نشان و بی خوشنشان است و آن مظهر عنایت و التفات که نسبت شیخ ابوالخضر مکتوبی مذکور داشتند نسبت دیگران کم بوده و آن بی سادگی ازلی و مساعدت لم نیری نشود که کسی موافق التفات در و نشان و مرفیع اشارات خوب گیشان گردد.

ز التفات عزیزان کمی بردم. که همچو یوسف از بخت بهره مند بود
صفای صدق و نیاز ای عزیز حاصل کن که التفات عزیزان سودمند بود
علامه الهدی مولانا علام الدین جانشی که علامه روزگار و فقیه دیار بوده، از خلقای کبرای و اصحاب بنجای حضرت قدوة الیکبریا اند و سبب دریافت شرف ازین دولت آن بود که در آن هنگام که در مقام جانش اول مار را بایات حقاری علی و خدمات غریبای والای نزول فرمودند اصحاب بزرگ جسر استخال میکردند چنانکه غوغای ذکر طایبان و شعب و شور و آفران بگوش همگی میرسیده. شبی مولانا علام الدین بخانه خویش گفته بودند که این مردم غوغای از

ل م : خوشنانه   ح : بیار   م : صدق نیاز   ه ه : عزیزان

کجا فرود آمده اند ، و مولانا را صفت مسند از علوم مشکلی شده بود و سالهای پیشیا و بود که از علمای نواحی استفسار آنها میکردند . چون عقود آنها اخلال نپذیرفت میخواستند که شباهت تشریف ببرند و از موالی و اهالی شباهت اخلال حاصل کنند ، بنابراین به نیت زیارت قبور اکابر آمدند که شب زیارت و لطافت در قدم نور کرده سخن سفر بجانب شباهت میکنند قضا را حضرت قدوة اکبری هم برای زیارت قبور در شب برآمدند که در مقبره منوره شیخ بدرالدین بهکم اتفاق افتاد ، مولانا از اصحاب استفسار کردند که ایشان چه کسی اند ؟ حضرت ایشان فرمودند که اصحاب نیست که ما مردم غوغائی را مولانا متنبه شدند و منفصل . سر در قدم آوردند و بنیاد عذر گرفتند . فرمودند اینها سهل است ، امثال این بسیار با تشبیه ایم . بده بعد دیگر با اتفاق زیارت اکابر کردن رفتند . حضرت قدوة اکبری بطریق تشریف اخلال آن مسائل بنیاد کردند و بیان فصیح و زبان مرتج چنان بتقریر در آوردند که در دل مولانا نقش نگین شد و نسبت شهادت این مقالات مولانا را عقیده از یکی حد شد ، باز در عدد محذرت در آمدند و طریق اعتدال نبوی سپردند که از دل حضرت قدوة اکبری آن شکوه بدر بردند . صاحب مولانا بخشی از اکابر روزگار بعد ازت در ارادت حضرت ایشان آمدند و فرزندان خود را در ارادت آوردند ، خود نیز ارادت و خدمت شرف شدند و اهالی قصبه از خود و بزرگ را تحریک کردند با ارادت حضرت ایشان و هم در مجمع این سخن و سرگزشت آغاز کردند که امروز سه سال میشود که ما و اکابر قصبه بحضرت شیخ سلیمان ردولی رفته بودیم ، اهل این قصبه هم با حضرت ارادت می آوردند که حضرت شیخ سلیمان بنیاد کردند ، بعد از این خود را تصدیق بآمدن این چانه هدیه که آن مردم حواله بسیدی شده اند که سیاح زمین ولایت و شباهت در بای هدایت است ، هم درین روزهای ظلمت های سعادت برین دیار خواهد انداخت ، بعد از این نصیب ارادت و استفاده نمایان با و تفویض شد ، وی محافظ حال و حامل اشغال شما خواهد شد ، ازین ملاحظه خود را رنج ندارید که بچند چیز از ما وی زیادت است یکی عبادت و حفظ قرآن با قرائت سبزه ، مصداق قول آن عزیز اکنون بظهور پوست حضرت قدوة اکبری درین جا آمدند که موجب سرغرازی دولتمندی این نواحی و دیار شد و مدتی مدید در قصبه باقی ماند

۱- کنز انی الاصل ؛ ج ۳ ، ص ۳۱ ، ۴ : قدر الدین ؛ ج ۹۷ : قدوة الدین ؛ ج ۳ : نشست

بشاهده این مقالات سعادت مولانا را ... ؛ ج ۳ : بشاهده این مقالات مولانا را ...

۳- صا جیش ؛ ج ۳ : اهل این قصبه ... بنیاد کردند : "م" این عبارت نیست و

بجای این چنین است : ایشان بنیاد کردند

حضرت شام سکونت گرفتند . چون وقت از حال آمد . شیخ کمال مقام سپردند و در این آنجای را بحواله وی کردند . او جامع ریاضات شدیده و صاحب معاملات چیده بود و چند سال کلفت سفر و محنت حفر کشیده بود که قابل الباس خرقه و ارادت و اجازت شد . و متذکره حضرت قدوة البری روانه شدند بجانب روح آباد که سفر بستند ، شیخ کمال نیابت مقام موقوفی کردند ، اما قی چند با اهاب و ارباب خود در قصبه بسر میبردند . اتفاقاً دعوتی پیش آمد و او را که تکلیف بعضی اسباب طبعی با حال قصبه کرده بودند وقت معهود گذشت آن بهم نرسید ، موجب اذعان شد و بنصف درآمد که سوخته باد . آنکس که بعهده و فاکندند بمجر داین سخن از زبان برآمد در قصبه آتش گرفت که تمامی قصبه سوخته شد و چهار هزار گن تنه کرده درآمد سوخته شدند . شیخ کمال را چون این امر موجب شرمندگی شد در راه روح آباد رو نهادند . بطرفه العین حضرت قدوة البری رسیدند ، از دور که نظر مبارک بر شیخ کمال افتاد و او را اعراف در آمدند که ای خاکسار فرزندان مرا در آتش زدی و خان و مان ایشان را بر باد دادی ! پای بس میسر نشد ، در عقب خانقاه که در وحدت آباد بود افتاد می ماند ، بعد از مدت بسیار یوسف حضرت نور العین را پاکی کرد صاف ، طشت خاکستر بر از حرا از خاکر کرده بر سر گرفت ، حضرت قدوة البری آوردند و درخواست گناه کردند . فرمودند چون بطریق درویشان عذر سخن پریشان خواستی ایمانت سلب است رود اما تو سرگردان شوی و اولاد و احفاد تو سرگردان نشوند .

جناب سیادت مآب سعید عبد الوهاب از خلفای طلس و اهاب فحش بودند و خدمت های شائسته و ملازمت های بالئسته بجای آوردند ، در خدمت کردن تفرقه نکردند . روزی شخصی بجانب دهل بر بر شیخ عبد الکرم دهلوی فرستادند و در راه مخاطره بود ، پیش نظر نیامورده و در راه سپرده . چون جواب آورد پای وی بسیار افتاد و آید افتاد ، کفش مبارک خود را بوی عنایت کردند ، او کفش را مانع تحصیلت و اضرد و مت کرده تبارک نهاد تا چهل روز بر سر خود کرده میگشت . حق تعالی از آن مدت که کفش بکفش افتاد نجات او را نصیب و آسودگی بسیار پیدا کرد .

---

۱ در "م" بعد از این جد این جد نیز هست که مربوط نیست : بعد از این اکابر و اصاغر هم این حضرت سرفراز شدند ۲ ع : پای نژاد ؛ پانصد یعنی پیاپی ، وسیع (استقامت) ۳ ع : سر از حکم بیرون گرفته ۴ ع : سر

حضرت شیخ راجا که کسوت زهد و تقوی آراسته و لباس ورع پیرایه از خلفای خاص و اصحاب با اخلاص حضرت قدوة اکبری اند، موقع انظار و واردات الهی و موقع اسرار و الهامات نامناهی بودند، خدمت بسیار و مدد زمت بشمار بجای آوردند اما نهایت سادگی داشتند. در ابتدای حال شیخ راجا را از شرع و تقوی کرده بودند که زنا و همراه بی نازی و طاعت نکنی. روزی حضرت قدوة اکبری بملازمت ابراهیم مجذوب که از مخدیان الهی و محبوبان نامناهی بود و نهایت نفس کرم و نزاج آزرده داشت، در خطه آورده مسکن بودش، ظاهراً بنماز اشتغال نداشت. ایشان رفته بودند و نشسته بودند منتظر این دولت که گاهی وی التفات بکند یا چیزی بر سبیل تبرک بدهد. اتفاقاً ابراهیم را پاره خوردنی از جای آوردند، بخوردن آن مشغول شده. به از زمانی نسبت ایشان گفت بسیار اسراف جنانگیر بخور. باز روی تمام و عقیده تمام پیش آمدند و با طعمه اشتغال نمودند. زمانی نیک بهم میل طعام کردند، چون اندک ماند شیخ ابراهیم فرمودند خادم خود را هم طلب، شیخ راجا همراه بود، طلبیدند، نیامد و گفت همراه تارک مملوۃ چیزی نخواهم خورد. شیخ ابراهیم بمحرم و استماع در اراض آمدند و تکیه برداشتند که بر سرش بنزنند. حضرت قدوة اکبری در میان آمدند و اعتذار بسیار نمودند. آخر فرمودند که موقع قهر من حالا چیزی باید. حضرت ایشان سواره نمودند که بسیار غلبه و عالی، بر سرک دیوای بر آورده بودند. آن تکیه بر سواره زدند. درهم افتاد و از هم ریخته شد گویانه بر آورده بودند. چون از هم جدا شدند فرمودند که راجا این چه میخوری بود که کردی که با و طعام نخوری و این چه سخن بود که گفتی؟ شیخ راجا گفتند عجب مردمان اند، بزبان هندی گفت: "بی پر که آینه آینه و سون کینه" | تبسمی کردند و گفتند که آری عقیده غالب تا این مرتبه باید که مسوخ داشته باشد اما محل باید شناخت

بجای خود سخن چون مستقیم است ولی شنونده را تمیز باید
که در روی واحدی در هر مکانی بنسبت هر کسی یک چیز باید

۱۰ م : کثرت ۱۰ م : از دم ۱۰ م : گاه گاهی ۱۰ م : زبانی ۱۰ م : ندارد
۱۰ م : ندارد ۱۰ م : سرکه واری ۱۰ م : خم ۹۷ : این جد نیز دارد : که خود
آن هم گویند و این هم گویند ۱۰ م : فخره هندی ندارد : خم ۱۰ م : خم ۱۰ م : لیچ و کدو...
منی فخره هندی این است که : خود آن هم گویند و این هم گویند ۱۰ م : محال ۱۰ م : خم ۱۰ م :
خم ۱۰ م : خم ۹۷ : این اشتباه ندارد

جشنید بگ از اداری از بکلیه بود . چون گذر رایت فخرای علای و اعلیٰ قلمدران والای به یاغستان افتاد ،
 توب توب ترکان ساده و جوق جوق از زبان بعدی آگاه و سعادت ارادت حاصل کردند و اسبان بسیار و گوسفندان
 بشمار نذر آوردند . چون اصحاب سوار شدند کثرتی عجیب و هجری غریب شد ، در آن هنگام امیر تیمور بگ صاحبقران در
 سمعند بودند . بسبع انیشان رسانیدند که شاهزادان ارسامانین و امیرزاده از ملک سمنان در ایام آمده و
 یراغ بسیار جمع کرده نزدیک پنج شش هزار از بگ و بر بگ و خجاق و بدچین و قوچین بهم آمده آهنگ خبگ کلی
 دارند . امیر تیمور صاحبقران تفکیش کرده که چه کس باشد که چنین ازدحام بر آورده ، باز نمودند وی از سعادت
 سمنان و سامانیه است ، اما وی داعیه سلوک دارد و ترک و بجز بد گرفته ، معلوم نیست که بچه نوع در آن جنس مردم
 افتاده ، باز نمودند سراجی میفرستند که مردم اعتقاد آورده و مردان پدر وجد از طرف مادری که حضرت خواجه احمد سیری باند
 آمدند ، ویرا در آن نواحی بردند و بعضی اسباب و دراکب نذر آوردند که موجب چنین غوغای شد . آخر الامر صاحبقران
 خود فرمودند که من آن سیدزادان را دیده ام و تکلیف این منی کرده ، وی قبول نکرد و او را اهل دین داعیه نیست .
 خوشید بگ را حکم شد که بعد از آن سیدزادان با بعضی از نذورات برود ، آمد و ایای آن منی کردن . این صورت بسیار
 نامناسب نموده ، در همان روز کوچیده سرسرا به قندز نهادند ، آن هم اسباب و اموال و دراکب شارف قرار شد . جشنید بگ
 از آن حاجت بود ، از هم جدا نشد ، توفیق سلوک رفیق شده ، نصیب خدفت و اجازت شده . حضرت انیشان ویرا
 پدر خود کردند که بولدیت خود رفته مقتدای انبای جنس خود باشد . چون حضرت انیشانرا از خانواده مبتکر حضرت خواجه احمد سیری
 نصیب بوده همان روش آن مردم را اسارت کرده اند و شهرت به سیویان دارند .

امام اوزگار و حمام دیار قاضی شهاب الدین دولت آبادی که مقتدای علمای فنون و پیشوای بنیای فروع و اهل است
 از خلفای ولایت پناه و هدایت دشتگاه حضرت انیشانند . در آن حین که از زبان مبارک حضرت مودعه ابکری در
 ملبه جوینور حسن الله عن الکسور بحاجتی شگرف و کیفیتی شگرف المناس کلیم عبدالعبدی بر آمد و حاجت از علماء
 بتوصیه بهم بر آمده بودند ، از حضرت قاضی مدنی شالسیه و ملازمی بالسیه شمس و العباس خرفه و بختاب ملک العلماء

ل توب بمعنی کثرت (فرانسس) م : لفرق م : م : ایراغ : اما ایراغ

یا ایراق بمعنی زین و تکلتو و سلج م : م : قجاق م : م : ایادی

م : م : بنظر بر آورده م : م : شهرت انیشان

مخاطب کردند . وی مصنف خلفای ولایت مآب و بهترین نمای اصحاب اند ، جامع بوده میان علوم ظاهری و باطنی ، صاحب معاملات یقینی و جامع واردات دینی شده بود ، تشریح بسیار داشت ، ریاضات شدید و مشاهدات جدیده کشید که اشرف خلعت و اجازت یافتند .

حضرت شیخ حاجی خراسانی نیز بر علوم آرامه و مجلیه تصوف پیراسته ، از خلفای صاحب طووس حضرت الشیخ اند ، دولت طواف و سعادت مجاورت کعبه شریفه زاده الله تشریفاً و تکریماً بر کباب ولایت مآب حضرت الشیخ یافتند ، در موقع اوسرعت از نواحی برگشته اعلی مسکن داشته اند ، رسیدن آن اطراف و معتقدان آن اکناف را حواله بدیشان کرده بودند و ایستادند که روزی خدمتی متعین کرده بودند بدان خدمت استعجال داشته اند که نظر حضرت قدوة اعلی افتاد ، فرمودند که فرزند خراسانی بس باشد ، ارادت نگیرد .

حضرت داود برادر خود شیخ حاجی خراسانی نیز بفرست خلعت حضرت قدوة اکبری شرف بودند و ایستادند از برای استفاده استعجال باطنی حواله برادر اکلان شیخ خراسانی کرده بودند .

حضرت قاضی رکن الدین که اشرف خلعت و اجازت یافتند چون محلی مجلیه خلعت و مجلیه بجوده صداقت شدند بجانب موضع دویزی نزدیک مقام حاجی پور مقام تعین یافت و خانقاهی ساختند که مردم اهالی از اسافل و اعلای برف ارادت و هدایت شرف نمیدند و ایستادند بحضرت شیخ آدم عثمانی سپرده اند که بهم باشند . وقتی که شیخ آدم مذکور جانب حاجی پور روانه شدند فرمودند از کوسه تا کوسه طرف شمال تا کوه بشما داده ایم که بیان حرکت برادران به قسمت باشد .

حضرت شیخ تاج الدین و شیخ نور الدین وی العجرب زمانه و زنده آوانه و لیکن بود بعلوم شرعی و اصول فرعی . در آن حین که از ملاقات حضرت خردمی خود از بنگال می آمدند سراج موضع دویزی برآمدند و در آنجا جهت بارندگی چند روز اقامت افتاده . باطن وی نور حقیده تابان شده و طووس جدیده نمایان آمده ، برف ارادت شرف شده و از آنجا بر کباب اصحاب ولایت مآب سروج آباد آمده ، اربعینات متکرره و خلوات متعدد و ریاضات متکرره کشیده برادران

شیخ: مصنف خلفای ولایت مآب و بهترین نمای اصحاب اند ، جامع بوده میان علوم ظاهری و باطنی ، صاحب معاملات یقینی و جامع واردات دینی شده بود و تشریح بسیار داشتند ، ریاضات شدید کشیدند . شیخ ۲ : تشریح

عالیه و مقامات متعالیه شرف شده ، چون بسعادت خلعت مستند آمدن فرمودند که او هم در ولایت خود رود که مردم آن دیار از وی بهره مند گردند بشرط آنکه از حضرت شیخ آدم خلعت نوزد و طریقی تبعیت سپرد .
الحاصل هر سه بزرگوار عزیز را در آن دیار روانه کردند ، بدرگدای خلعت داده ، ایشان را بمقام کردیو حکم شده .

شیخ اندلسی وی جامع بود فنون غریبه و شیون عجیب بتخصیص در وادی صیفت و نجوم و ملک که اهالی گرات و اعالی ناحیات این فنون از پیور زیدند . چون شرف قدوم حضرت قدوة الکبریٰ بطرف گرات رفته وی اول در شب بر سبیل امتحان از هر علمی چند سئوال استفسار کرد ، جواب شافی یافت . مخایت برای نمودار خود غوغای میخوده میکرد . چون طریقی جدال و سبیل مقال از حد زیاده سپرد روزی در جامع دارالخلعت احمد آباد بر درجه جمعی کثیر بود ، سخنان پرنیان بسیار گفت که حضرت ایشان را در محل اعتراض آورده . چون نجانه رفته در شبش نمودند بطریقی صیفت که زخار به سید کابره مکن ، به ازین اگر سکنی تو میدانی ، این زمان روحانیه اکابر در میان بودند . هاجش جالس سر سر سلفیت را شتافت آورده و عذر گناه درخواست کرد . فرمودند که از ما کار و وفا و از شما خفا و اکنون نه و غانه جفا سکه محل صفا . در صحن دم شرف ارادت شرف شدند . در آن سفر حضرت قدوة الکبریٰ دو سال کامل در دیار گرات بانشیند . وی در ملازمت بود و هیچ ساعتی از هم جدا نشدند و خدمت های شایسته و ریاضت های بالیه بجای آورده . چون قابلیت ازلی و حیثیت لم یزلی داشت بشرف خلعت و اجازت شرف . هر چند که خلعتی بسیار و امیاب بیشتر در آن دیار بودند و بدان ولایت و محبان راجی خود را بوی سپردند . دیگر امیاب بر سبیل تبعیت بوی معامه میکردند . چون عنان عزیمت حضرت قدوة الکبریٰ بسوی دیار دهللی معروف شد رساله اشرف النوائد و فوائد الشرف بتخصیص جهت آن احباب نوشته اند و بآن اعزّه داده اند چنانچه در دیباچه آن رساله بدین معنی اشارت رفت .

شیخ مبارک وی نیز از اکابر گجرات و تأثر آن دایر است، بحلیه علم ظاهری و باطنی محلی بودن و بفضائل حمیده و بشائیل پسندیده نرکی، از اصحاب آنمقدار که خدمت مالی و بدنی و ملازمت جانی و تنی وی کرده هیچکس نتوانست کردن، و وی برکاتب ولایت تاب مار و روح آباد آمد و این جابرین است مکرره و ریاضات مکرره کشیده تا شرف خدمت و اجازت مشرف شده، بعد به بجانب گجرات و پیراوانه کردند و علم و طوخی برای شیخ الاسلام ازین جا بدست شیخ مبارک فرستادند و سفارش وی بشیخ الاسلام در مکتوبات مکرر نوشته اند، بنسبت دیگر اصحاب بنودن چه سایر اصحاب و اصحاب را بابشایان سپرده اند.

شیخ حسین وی نیز از اصحاب مبارک و اصحاب نامدار حضرت قدوة البری اند. آنمقدار اتفاقات صوری و معنوی و مقامات بنوی و مصطفوی که بنسبت وی منبذل بود بدیگرایان بنود، و وی از دودمان خلجی و خاندان محمدی بود، دستگاه دنیاوی و جاه و مال بسیار داشت. چون توفیق ازلی و سعادت لم یزنی رضیق شدنش توفیق ارادت یافت و بر ریاضات شدیده و معاملات جدیده خود را تهذیب داده تا بر تبه حصول خدمت و وصول فرقه نیابت رسید و مقام سکونت وی موضع دویزی بود، مردم اطراف و اکناف بوی رجوع کلی داشته اند، تا سرحد چهاران و در تبه بی نیابت میکردند و بادشاه بنگاله را بنسبت شیخ عقیده اصلی بود، همیشه مبلغ نذر میفرستاد که موجب رهاصیت اصحاب و معیشت اصحاب میشد.

شیخ سیف الدین مسند عالی سیف خان که در عالی رتب جاه و مدخل و کمال مناصب دستگاه خواسته بودند که از هم دست کشند. حضرت قدوة البری نمائند و فرمودند که تقصود از کار است نه اضطرار که قضائی بعضی بنده ما را در عالی جاه و رب درگاه خود مضییب کرد و خاچی شیخ ابوسعید البخیری و امثال آن چنانکه مذکور شد و انشاد

لے م : "چه سایر... سپرده اند" ندارد لے ع : جیاران لے م : در مکیه ؛
ع : در مکه

فرمودند

حاجت بطله ترکی داشتفت نیست درویش مفت باش و کلاه تتری دار
 هر چند که خان مقصدی این ارشرف میشدند حضرت قدوة اکبری اعراض میکردند اند تا بوقتی که دولت معنوی
 مساعدت کرد و از اشغال صوری و معنوی سرفراز کردند، حزب عالی دست داده بود اما حفظ ایران
 در کار شد. جائه تبرک اول داده اند بعد از خدمت ارزانی داشته اند. خان خرقه را ده
 ته لباس خانی و عباسی خانی میپوشیدند. روزی ملازمت آمدند که حضرت ایشان خواندند:
 سزاکان که نقد صفا داشتند چنین خرقه زیر قبا داشتند

حضرت شیخ محمود گشتوری، وی قدوة اصحاب و زنده اجاب حضرت ایشان است. آن مقدار عنایت و التفات
 صوری و معنوی که نسبت وی مندرج بود بدیگر کم بود، ملازمت در سفر و حضر کرده اند. چون تکمیل یافته بلباس خدمت و
 اجازت بلباس ساخته بصری وطن مالوف وی روانه ساخته اند که جمعی از اهالی و اسافل و اعالی بر وی ارادت آورده
 و استفاده کرده اند. روزی حضرت قدوة اکبری را از نظام گشتور استدعای ضیافت کرده و سهوی منزلی خور
 اصحاب را تکلیف کرده. چون میانه مبارک نزدیک قصبه میجوی که همداران ایام بنای قصبه کرده بودند گذر نهادند
 سالار سیف الدین که بانی قصبه مذکور بوده استقبال کرده، حضرت قدوة اکبری را استدعای ضیافت کرده غایتاً مودورین
 روز در خانه ایشان میزبانی عمارت بنای خانه بود و اکابر و اشراف نوای بتمتع قصبه گشتور
 همه حاضر بودند. چون شرف نزول مقدم درین خانه شد خواندن حاضر بودند، سماع در آوردند. حضرت
 قدوة اکبری را حالتی دست داد و رختی کردند. عوارات که بجانهای دیگر بودند شنیدند که درویشی آمده است
 و سماع میکنند و گریه و زاری بسیار کرده، بعد از گفتن گرفتند این بمن نیک نشد و ما اول درین
 عمارت میزبانی میکنیم. چون حضرت قدوة اکبری از دریای حالت مباحل شعور آمدند مجلس تمام شد.

۱ کلاه ترکی کلاه پادشاهان را میگفتند (فرانس) ۲ م : داشت

۳ کلاه تتری بمعنی کلاه تاتاری که پادشاهان و جنگجویان می پوشیدند (فرانس)

۴ م : موعه ادائی نه ادد ۵ ع : آواز در دادند سماع در گرفت

سالمه رسیف الدین را طلبیدند و فرمودند که برو و بگو که دل خود جمع دارند که شیخ اولاد شما باب
گزیه خود پروردن ایم، انشاء الله انما را و تا دیر خواهد ماند و از آنجا روی بقیعه کتور کردند و خانه شیخ
محمود کتوری نزول فرمودند و شرایط ضیافت بجا آورده . حضرت شیخ سعد الله پیشوا از آمدن و شرف
افتخار یافتند و سادات کتور نیز چند روز هر کدامی نبوت ضیافت کردند . بنسبت سادات کتور فرمودند
که این سادات همیچ نسب اند و امر فرمودند که برکس از مردم نواحی قرآبی نکنند ، چون روانه شدند
حضرت شیخ سعد الله انما سر فرقه کردند ، لمکس الشیان مذبول کردند و فرمودند که الفقر الکفنی
واحد ، بتخصیص خاندان خواجگان چیست ر عنوان الله علمهم الجمعین .

حضرت شیخ عبد الله حمدی بنارسی ، وی قدوة علمی دیار و زید فضلی اوز کار بود ، از
خلفای برای ایشان اند . چون حضرت قدوة الیبری از مبدع جوینور عثمان لعلوب بنارسی معطوف کردند
قریب قبله به سیر نزول فرمودند . مدتی در آنجا اقامت کردند . روزی بطریق سیر در تماشای
معبده اصنام اقدام مبارک نزول فرمودند که حالت ضعیفان و ادویه مصلحت و ره گم کردگان بود
جملت بعدی و نیاز میپرستیدند ، حالتی عجیب دست داد ، خوانند

اگر نقش رخ و زلفت بنودی در همه انبیا معان موزن نکردندی پرستش لذت و عزایا
روزی فرقه کوزه و زمره شرک مقتدیان و عبده صنم بدین حضرت قدوة الیبری آمدند ، سخن از فضیلت
دین و مذهب بگید بگروان شده و دلیل و اقوال به ترجیح مذهب خودین صد گیر آوردند . در خارق نمودن
هم باز شد . فرمودند اگر شد تکلیف دین شما گواهی دهد ایمان آوردید ؟ گفتند آری ، عهد کردند . بخی
گفتن را که افتاده بود حضرت قدوة الیبری بدست گرفتند و گفتند ای بت اگر دین و مذهب محمد علیه الصلوة والسلام
بر حق است بگو لا اله الا الله محمد الرسول الله . بت زبان فصیح آواز آورد و گفت لا اله الا الله محمد
الرسول الله . نزدیک دین هزار کس سر حلقه و ایمان او مسلمان شدند و ایمان آوردند . والله اعلم .

له م : بنجاقه حضرت شیخ سعد الله که دار آمدند ... ؛ حاشیه هم ۳۱ : حضرت شیخ سعد الله کسیدار

آمده دریافتند ؛ هم ۳۰ : ندارد ؛ هم ۳۱ : عبد الله دیار بنارسی ؛ هم ۳۲ : علمای مدنی

هم ۳۳ : بتقریب هم ۳۴ : بودند ؛ هم ۳۵ : صحت است در همه نسخ ولی در "م" : هزار کس

فہرست مآخذ

کتابہای کہ در نوشتن مقدمہ و حواشی و تالیق این کتاب از آن استفادہ شدہ است

- ۱- اخبار الاخیار تالیف عبد الحق محدث دہلوی متوفی ۱۰۶۷ھ، مطبع مجتہبی ۱۲۰۹ھ
- ۲- ارشاد الاخوان از سید اشرف جاناگیر سمنانی (خطی)
- ۳- اسلامک کلچر اپریل ۱۹۵۸ء جلد ۲۲ شماره ۲
- ۴- اصحاب فی تمیز الصحابہ شیخ الاسلام حافظ ابن حجر عسقلانی متوفی ۸۵۰ھ (اصابہ)
- ۵- الاعلام تالیف خیر الدین الزرکلی طبع ثانی ۱۳۷۶ھ مطبعہ کوئٹہ سنسوس و نشر کاہ
- ۶- الانساب از عبد الکرم سمنانی متوفی ۵۶۲ھ طبع بریل لدین ۱۹۱۲ء (سمنانی، انساب)
- ۷- اورینٹل کالج سگیزین لاهور فروری ۱۹۴۰ء
- ۸- آئین اکبری تالیف ابوالفضل تالیف ابوالفضل، ترجمہ مولوی محمد خدا علی طالب، دار الطبع جامعہ تہانہ سرکار عالی حیدر آباد دکن ۱۹۲۹ء
- ۹- برکات چشتیہ ترجمہ مطایف اشرفی (چهار مطایف) از حکیم سید نذر اشرف فاضل کچوچی مطبع اشرفی کچوچی
- ۱۰- نبرہ صوفیہ تالیف صباح الدین عبد الرحمن دار المصنفین اعظم کدھ
- ۱۱- تاریخ مزیدہ از محمد اللہ بن ابی بکر بن احمد بن نصر مستوفی قزوینی متوفی ۷۳۶ھ، اکبر شش ادوار دہراؤن ۱۳۲۸ھ
- ۱۲- تاریخ بغداد از احمد بن علی خلیف بغداد متوفی ۴۶۳ھ طبع قاہرہ ۱۲۴۹ھ
- ۱۳- تاریخ بنگال مرتبہ جادوناٹھ سرکار (انگلیسی)
- ۱۴- تاریخ حبیبی تالیف عبد العزیز بن شیر ملک بن محمد واعظی در زمانہ احمد بن احمد شاہ لہنی (خطی)

- ۱۵- تاریخ مبارک شاہی تالیف یحییٰ بن احمد بن عبداللہ السرحندی تالیف ۸۳۸ھ ، تصحیح محمد ہدایت حسین
مطبع بیسیت نشن کلکتہ ۱۹۳۱ھ
- ۱۶- تاریخ فرشتہ تالیف علامہ محمد قاسم ہندو شاہ استرآبادی المشہور بفرشتہ در ۹۹۸ھ ، طبع نوکلشور ۱۳۲ھ
- ۱۷- تذکرۃ الاولیاء تالیف شیخ ارجامہ محمد بن ابی بکر ابراہیم فرید الدین عطار نیشاپوری چانچانہ مظاہری تہران
۱۳۲۶ھ خوش (تذکرہ)
- ۱۸- تذکرۃ المتقین تالیف سید محمد امیر حسن داری مطبع عزیززی کانبور ۱۳۲۳ھ
- ۱۹- جامع الصغیر از حلال الدین سیوطی متوفی ۹۱۱ھ مطبع قاہرہ ۱۹۵۴ھ
- ۲۰- جرنل آف اینشیاٹک سوسائٹی بنگال طبع ۱۸۵۲ھ
- ۲۱- چل مجلس (ملفوظات شیخ علاء الدولہ سمنانی متوفی ۷۴۶ھ) جمع آورہ اقبال سینیائی مدہ شیخ
علاء الدولہ سمنانی (خطی) (چاپ)
- ۲۲- حبیب السیر فی اخبار افراد البشر از غیاث الدین بن حمام الدین معروف بہ خواند میر تالیف ۹۲۷ھ
چاپ تہران ۱۳۷۱ھ
- ۲۳- خزینۃ المصنفاء از مفتی غلام سرور لاہوری تالیف ۱۲۸۱ھ ، طبع نوکلشور ۱۹۱۴ھ (خزینہ)
- ۲۴- خلاصۃ تذهیب الکمال از صفی الدین احمد الخزرجی تالیف ۶۲۳ھ ، طبع قاہرہ ۱۳۲۳ھ
- ۲۵- دیوان حافظ مرتبہ محمد قزوینی و دکتر قاسم غنی
- ۲۶- رسالۃ قشیریہ از عبد الکرم ابوالقاسم بن ہوازن القشیری متوفی ۴۰۵ھ (قشیریہ)
- ۲۷- روض الریاحین از عبد اللہ یافعی متوفی ۷۶۰ھ ، طبع مصر ۱۲۸۶ھ (روضی)
- ۲۸- روضۃ الاولیاء تالیف میر غلام علی بلگرامی در ۱۱۶۱ھ
- ۲۹- ریاض السلاطین مولف غلام حسین سلیم کونیشی مولوی عبد الحق حاید ، مطبع بیسیت نشن کلکتہ
منجانب اینشیاٹک سوسائٹی بنگال

۳۰ - زین الاخبار تألیف ابوسعید عبدالحی بن الضحاک بن محمود گردیزی در حدود ۴۴۰ هـ بسبی و اهتمام محمد ناظم

مطبع ایدالشهر سمرقند ۱۲۹۸ هـ

۳۱ - سفینه الدوله از داراشکوه تألیف ۱۰۴۹ هـ طبع نوکشور ۱۸۸۴ هـ (سفینه)

۳۲ - سنن ابی داؤد از سلیمان بن اشدت ابی داؤد مجستانی متوفی ۲۷۵ هـ نامی برسی کانیپور

۳۳ - سیرالدولیه تألیف محمد بن مبارک بن محمد علوی کرمانی در ۷۸۹ هـ

۳۴ - سیر محمدی از شیخ محمد علی سامانی تألیف ۸۳۱ هـ (خطی)

۳۵ - شد الذاری فی خط اوزار عن زوار المزار از معین الدین جنید شیرازی طبع محمد قزوینی و عباس اقبال

تران ۱۲۲۸ هـ - قس

۳۶ - شرف اشرفیه از سید علی نقی اشرفی ۱۲۱۳ هـ

۳۷ - شرح احوال و افکار و آثار شیخ علاء الدوله سننالی تألیف سید ظفر صدر چاپ دانش تران ۱۲۲۷ هـ قس

۳۸ - شرح تعرف از ابوالبراهیم اسمعیل بن محمد مستجلی بنجاری متوفی ۴۳۳ هـ طبع نوکشور ۱۲۲۰ هـ

۳۹ - صفة الصوفیة از سبط ابن جوزی تصوف ۶۲۶ هـ طبع حیدرآباد دکن ۱۲۵۵ هـ (مفرد)

۴۰ - طبقات اکبری سه جلد تألیف ابوالفضل باهتنام انشیا تک سوسائتی نکال

۴۱ - طبقات شاهجهانی مولف محمد صادق در زمانه شاهجهان (خطی)

۴۲ - طبقات الصوفیة از عبد الرحمن سلمی بتحقیق نورالدین سر به مطابع دارالکتاب عربی مصر چاپ ۱۳۷۲ هـ

۴۳ - طبقات الصوفیة امانی شیخ ابوالاسمعیل عبداللہ افشاری هروی بتحقیق عبدالحی حبیبی قندهاری، چاپ کابل ۱۹۹۶ هـ (ط، هروی، طبقات هروی)

۴۴ - طبقات اکبری از عبد الوهاب شعروانی طبع مصر ۱۲۱۵ هـ

۴۵ - طفرانه از مولانا شرف الدین علی نیری تبصیح و اهتمام محمد عباسی چاپ تران ۱۲۳۶ هـ قس

۴۶ - العروة لاهل الجبله والخلوة از شیخ علاء الدوله سننالی متوفی ۲۷۶ هـ (خطی)

- ۴۷- غیاث اللغات مرتبه غیاث الدین رامپوری ۱۲۴۲ھ، طبع نوکشتور ۱۹۴۰م (غیاث)
- ۴۸- فرهنگ نظام ۵ جلد از سید محمد علی داعی الاسلام متوفی ۱۹۴۵م، طبع حیدرآباد دکن ۱۹۳۹م (نظام)
- ۴۹- فکرونظر مجله دانشگاه علیکده جنوری ۱۹۶۰م
- ۵۰- نواد الفوار مغفولات نظام الدین اویار جمع آورده حسن علامه سبزی دهلوی
- ۵۱- کشف الاسرار و عدة الابرار معروف به تفسیر خواجه عبداللہ انصاری از ابوالفضل رشید الدین المیزانی در ۵۲۰م، طبع تہران مطبع مجلس ۱۳۳۱م (کشف الاسرار)
- ۵۲- کشف المحجوب تألیف ابوالحسن علی بن عثمان بن ابی العلی الحلّابی الصحروری الغزنوی مکتبشش و النقی - زوکوفسکی ۱۳۲۶م (کشف)
- ۵۳- گلزار ابرار غوثی مولفہ غوثی حسن الختی در عدد جاگیر (خطی)
- ۵۴- باب الابواب از محمد غوثی فوتہ در قرن سابع ہجری، مکتبشش براؤن طبع بریل در شہر لیدن در ۳۲۱م
- ۵۵- لغت عربی، فارسی، انگلیسی مرتبه فرانسس جانسن (فرانسس)
- ۵۶- اللمع فی التصوف از ابو نصر عبداللہ بن علی سراج طوسی متوفی ۷۳۸م، طبع نکسون لندن ۱۹۲۴م
- ۵۷- مثنوی مولانا روم مطبعہ ناصی کابنور
- ۵۸- مجله دانشگاه ادبیات شماره هفتم بہمن ماہ ۱۳۴۱م (ش)
- ۵۹- مجلس التوارخ والقصص تألیف ۵۲۰م، طبع بہار، تہران ۱۳۱۸م (ش)
- ۶۰- محبوب نیردانی از سید نعیم انزلی جالس مطبع تہانتی الہ آباد ۱۹۵۲م
- ۶۱- راصد الاطلال از صفی الدین عبداللہ بن عبدالحق متوفی ۷۴۹م، طبع سنگ تہران ۱۳۱۸م (در اصد)
- ۶۲- مرآۃ الجنان از عبداللہ یاقعی متوفی ۷۴۹م، طبع حیدرآباد دکن ۱۳۳۸م

- ۶۳ - مرآة الاسرار تألیف مولانا عبدالرحمن چشتی در ۱۰۴۵ھ (خطی)
- ۶۴ - مصباح اللغات از عبدالحفیظ بلایوی
- ۶۵ - مصباح الهدایہ و نضاح الکفایہ تألیف عزالدین محمود کاشانی متوفی ۷۲۵ھ بتصحیح آقای
خلیل الدین صہبائی چاپخانه مجلس ۱۳۶۵ھ - (مصباح)
- ۶۶ - معارف العوارف (ترجمہ عوارف المعارف) از نجیب الدین علی بن نرغش شیرازی متوفی ۷۲۱ھ
(خطی)
- ۶۷ - معجم السیلابان از یاقوت حموی متوفی ۶۲۲ھ طبع قاهرہ ۱۲۲۳ھ
- ۶۸ - المعجم المفهرس للافظاظ الحدیث النبوی مرتبہ ای - جی - ر - اوفینسک مع مشارکت محمد نواز عبدالباقی
مطبع برلین لندن ۱۹۵۵ھ
- ۶۹ - معین الادبیات تألیف سید امام الدین مطبع معین الہند اجمرہ ۱۳۰۹ھ
- ۷۰ - مقدمہ سیرت الاشرف مولفہ منشی احمد کاکوروی مطبوعہ محمد پرہیز خان محل لکھنؤ ۱۳۶۹ھ
- ۷۱ - مکتوبات اشرفی کتابخانہ اشرفیہ کچھوہ (خطی)
- ۷۲ - مکتوبات اشرفی سبحان اللہ کلکشن مولانا آزاد لائبریری دانشکدہ علیگرہ (خطی)
- ۷۳ - مکتوبات اشرفی کتابخانہ شعبہ تاریخ دانشکدہ علیگرہ (خطی)
- ۷۴ - منتخب التواریخ از ملا عبدالقادر الیونی ابن شیخ ملک شاہ ۵۵۶ھ
- ۷۵ - نجوم الفرقان فی اطراف القرآن مرتبہ گسٹو فلوٹ
- ۷۶ - نفحات الانس من حضرات القدس تألیف مولانا عبدالرحمن جامی ۸۸۳ھ، کوشش
مہدی توحیدی پور، طبع کتابفروشی سعدی ۱۳۴۶ھ - نس
- ۷۷ - अथर्ववेद (اکھراوٹ) از مکہ جاسی در قرن دہم ہجری (ہندی)

- ۷۸ - آخیری کلام (آخری کلام) از ملک محمد جاسی در قرن دهم هجری (ہندی)
- ۷۹ - پدماوات (پداوت) از ملک محمد جاسی (ہندی)
- ۸۰ - جاسی گرنٹھا ولی (جاسی گرنٹھا ولی) مرتبہ رام فیڈر شگل (ہندی)
- ۸۱ - پدماوات کے ماہی از پروفیسر منشی رام سوم (ہندی)